

SPORT ÉS JÁTÉK

II. SOROZAT

VIVÁS — TURISTASÁG ÉS ALPINIZMUS — TORNA —
A TENNISZ — AZ ASZTALI TENNISZJÁTÉK ÉS SZABÁLYAI — A LABDARUGÁS — A KÉZILABDAJÁTÉKOK — A FÜLESLABDAJÁTÉK ÉS SZABÁLYAI — A LOVASSPORT — A KERÉKPÁRSZPORT — AUTOMOBILIZMUS ÉS MOTORKERÉKPÁRSZPORT

BUDAPEST

ENCIKLÓPÉDIA RT KIADÁSA

Szerkesztette :
PÁLFY GYÖRGY

A rajzokat készítette :
SOMFAY ISTVÁN

A II. SZOROZAT TARTALOMJEGYZÉKE

	Oldal		Oldal
XII. Vívás	1	A tennisjáték szabályai	127
Ira: Dr. Gerentseér László		Az asztali teniszsport	130
<i>A vívás és vívómesterség története — A párbajintézmény — A vívás általában — A kardvívás — A vitővívás — A párbajtőrvívás — A mérkőzés — Tréningutasítás — A vívás nemzetközi helyzete</i>		Ira: Dr. Jacobi Roland	
A vívás versenyszabályai ..	33	<i>Az asztali teniszsport története — Versenynemek — Kellékek — Technika — Taktika — Tréning</i>	
XIII. Céllövészet	40	Az asztali teniszjáték szabályai	142
Ira: Prokop Sándor		A labdarugás	143
<i>Fejlődéstörténet — A lövőfegyverek — A célzás — A miniatűr lövészet — Szervezet, versenyek, céltáblák — Arany-szabályok lövészek részére</i>		Ira: Dr. Koch Sándor	
A céllövés versenyszabályai 54		<i>A labdarugás fejlődése — A magyar labdarugósport története</i>	
XIV. Turistaság és alpinizmus	61	A labdarugás lényege	149
Ira: Szerelmahegyiné, Iászarokszállási Móczár Jolán		Ira: Pálty György	
<i>Fejlődéstörténet — A magyar turistaság — A modern alpinizmus és turistaság</i>		<i>A játéktér — A csapatok elhelyezkedése — A labdarugás technikája — A labdarugás taktikája</i>	
XV. Torna	75	A kapus játéka	165
Ira: Kmetykó János		Ira: Fehér Ferenc	
<i>A torna fejlődéstörténete — A német rendszer — A svéd rendszer — A magyar rendszer — Lecketero-minták — Tízperces (otthoni) gyakorlatok</i>		A hátvéd játéka	167
Estétikai torna	105	Ira: Fogl II. Károly	
Ira: Dr. Dienes Valéria		A szélsőfedezet játéka	168
A ritmikus torna	107	Ira: Borsányi Ferenc	
Ira: R. Szentpál Olga		A középfedezet játéka	169
Női testkultúra	110	Ira: Bukovi Márton	
Ira: Dr. Szmaj Béláné		A szélsőcsatár játéka	170
XVI. Labdajátékok		Ira: Kohut Vilmos	
A tenisz	113	Az összekötőcsatár játéka	171
Ira: Kelemen Aurél		Ira: Hírzer Ferenc	
<i>A teniszsport fejlődéstörténete — A teniszpályák építése — Az ütő fogása — Az ütések — A tennisjáték tréningje — A tennisjáték nemzetközi helyzete</i>		A középcsatár játéka	172
		Ira: Pataky Mihály	
		Tréningutasítás	172
		Ira: Tóth (Potya) István	
		A futballbíró és a bíraskodás 174	
		Ira: Benedek Aladár	
		A labdarugás játékszabályai 177	
		A kézilabdajátékok	186
		Ira: Lipcsey Jenő	
		A kézilabda	186
		A kézilabdajáték szabályai ...	189
		Tenyérlabda (hazena)	193
		A tenyérlabdajáték szabályai 194	

	Oldal		Oldal
A fűlelabdajáték	196	nemek — Nemzetközi helyzet — Rekordok — Gépjármű- kerületek — A világ autó- parkja — Magyar automobili- gyártás	
Ira: Kobulszky Károly			
A fűlelabdajáték szabályai ...	199	XX. A galamblövés	278
A gyephockey	200	Ira: Ilonczfalvi Sárkány József	
Ira: Dr. Pözel István		A galamblövés versenyzaza- bályai	281
A gyephockeyjáték mibenléte és kellékei	201	XXI. A sport nemzeti és nemzetközi szervezete	284
Ira: Szepte Gyula		Ira: Dr. Szereslemliegyi Ervin	
A gyephockey játékszabályai	203	Honi és nemzetközi sportfóru- mok	293
A kosárlabda	204	Ira: Dr. Mártonffy Miklós	
Ira: Bucsinazky Viktor		Amatőrizmus és professziona- lizmus	298
A kosárlabdajáték szabályai	210	Ira: Dr. Fodor Henrik	
A golf	212	A verseny: bajnokok és bajnok- ságok	301
Ira: Dr. pirosi Salávy Béla		Ira: Dr. Szereslemliegyi Jenő	
A golfjáték szabályai	220	A főiskolai sport	306
Baseball	224	Ira: Dr. Szereslemliegyi Ervin	
Ira: Orbán Béla		A középiskolai sport	308
Krocket	227	Ira: Neidenbach Emil	
Ira: Szalai S. László		A munkássport	310
Krieket	228	Ira: Dr. Tarján Gida	
Ira: Szalai S. László		A cserkészlet	312
A rugby	229	Ira: Kunzai Henrik	
Ira: Szalai S. László		A levente-intézmény	318
Lacrosse	230	Ira: Dr. Szereslemliegyi Ervin	
Ira: Szalai S. László		Sportkönyvtárak és gyűjtemények	322
XVII. A lovassport	232	Ira: Dr. Mező Ferenc	
Ira: Massány Ernő		Az egyesületi pénz- és vagyón- kezelés	327
Vadászlovak díjazása — Díj- lovaglás — Díjugratás — Jeu de barre		Ira: Dr. Polinszky Gyula	
A lovaspoló	241	Ujságírás és sportújságírás	330
Ira: Dr. Rakovszky Iván		Ira: dornói Kocsis László	
A lovaspoló játékszabályai ...	243	XXII. A sportban használt műkifeje- zések	332
XVIII. A kerékpársport	246	Összeállították: Dr. Koch Nándor és Rónai Viktor	
Ira: Neumann Andor		XXIII. A magyarországi sportszövet- ségek és egyesületek	358
A kerékpár története — Ver- senyek — Pályák — Műkerék- pározás — A kerékpársport szervezete — Rekordok		Összeállította: Lipcsei Jenő	
A kerékpározás versenyzaza- bályai	261	Tárgymutató	406
XIX. Automobilizmus és motorkerék- pársport	264		
Ira: Petrakovick Gyula			
Fejlődéstörténet — A motor — A motorkerékpár — Verseny-			

XII. FEJEZET

Vívás

Irta Dr. Gerentsér László

A VIVAS ÉS VIVÓMESTERSÉG TÖRTÉNETE

A vívásnak is megvan a maga sajátos története. A legprimitívebb alakjában támadási és védelmi harca az ősembernek embertársa és a vadállatokkal szemben; idővel a hadászattal olvad egybe. De mindinkább függetleníti magát, lassanként önálló művészetté válik, virágzik, majd ismét hanyatlásnak indul, hogy később annál tökéletesebb formában támadjon fel.

A vívás történetére nézve a legtöbb munkát, tanulmányt és feljegyzést az olasz és a francia szakirodalom mutatja fel. Utánuk következik a német történetírás, amely szintén igen gazdag a vívásra vonatkozó feljegyzésekben. A többi nemzet ilyenmü irodalma nagyon hézagos. A magyar nemzet és társadalom történetének írói alig foglalkoznak a vívással.

Az olasz *Capoferro* 1640-ben megjelent művében az asszirok királyának, *Ninus*-nak tulajdonítja a vívás feltalálását. Szerinte a vívást az assziroktól a perzsák, ezektől a macedonok, végül a görögök és a rómaiak vették át. Viszont az *Indusok* azt állítják, hogy a vívást *Brahma* találta fel s ő tanította meg reá a brahminokat. *Père Amiot*, egy francia misszionárius, azt írja egyik munkájában, hogy a *kinaiak* 27 századdal Kr. e. ismerték majdnem összes fegyvereinket. *Chin-Nong-Sonan Yuan* uralma alatt Kr. e. 2722-ben készítettek vasból fegyvereket és 2195-ben, Kr. e. kezdik a kardot is használni. A XVIII. szd-ban Kr. e. már virágzó testnevelő iskoláik vannak, amelyeket az uralkodó család pénzügyileg támogatott századokon keresztül.

A *görögöknél* találkozunk ugyan vívással, amelyet *hoplomachia* néven ismertek, de mert tisztára katonai gyakorlat volt, ki volt zárva az athlétikai gyakorlatok közül és így természetesen nem szerepelt az olimpiai s a hasonló nemzeti versenyeken sem.

A *rómaiaknál* az igazi vívás a táborozások és katonai kiképzések keretein kívül keletkezett, sőt hosszú ideig egy alantas társadalmi osztály foglalkozása volt. A *gladiátor-iskolák* voltak az első intézmények, ahol az önálló vívás nyomait megtalálhatjuk. Itáliában több városban voltak gladiátor-iskolák, ahol a vállalkozó, a *lanista* irányításával a legalaposabb kiképzésnek vetették alá a gladiátor-jelölteket. Főfegyverük a rövid és éles kard volt, amelynek forgatását valóságos művészetté emelték. Azok a gladiátorok, akik az amfiteátrumok porondján megtartott véres küzdelmekből győztesként kerültek ki, később határtalan hírnévre, sőt gazdagságra tettek szert. Az V. század elején a gladiátorjátékok, lanisták, fegyverek, mind eltűntek.

A középkorban két téren gyakorolták és fejlesztették a vívást: 1. A katonai élet terén, ideszámítva a lovagi intézményt; 2. a párbajok terén, beleértve az igazságszolgáltatásnál előforduló párbajokat, az u. n. istenítéleti bajviadalokat is.

A középkori vívásról szólva, nem hagyhatjuk figyelmen kívül az Európába beözönlött barbár népek fegyverforgatásait, melyek tekintetében a különféle barbár fajok között nagy különbségek nem találhatók. Pajzson születtek, már gyermekkoruk szilaj játékokkal és fegyvergyakorlatokkal telt el. Széles és hosszú kardjuk kezelésében nagy fürgeséget és erőt fejtettek ki. Amadée *Thierry* »*Histoire d'Attila*« c. művében megemlíti, hogy ama látványosságok között, mellyel Attila menyegzőjét ünnepelte, valóságos lovagi tornák is voltak. A népvándorlás korában láthatjuk tehát már a barbár népeknél a vívásnak jól felismerhető alapjait, amelyek későbbi módosulások és nemesbitések által a lovagiasság szabályainak biztos alapjaivá lettek.

A civilizáció haladásával kezd divattá válni a különböző vértetek és pajzsok használata. Ez a szokás magával hozta a súlyosabb fegyverek használatát s egy új vívótechnikát, amely a régi vívással szemben

250. ábra. Lovagkori gyalogos vívó

nagy visszaesést jelentett, mert ezt nem a fegyverre, hanem a páncélra bízta. A vívás nagy elemei a karok ereje és a vértet ellentálló képessége lettek s az lett a győztes és a hős, aki súlyosabb fegyvert tudott forgatni s aki jobban el tudta viselni a nagy csapások által okozott sérüléseket. Így hát a lovagkor a komoly vívás szempontjából alig számít valamit.

A lovagi intézménynek legtipikusabb megnyilvánulásai a *lovagi tornák* voltak. A tornáknak előírt szabályai voltak, amelyek a lovagi élet virágzásakor a bajvivást irányították s amelyek a küzdelmeket — céljuk szerint — enyhékké vagy halálosakká tették. A lovagi korszak — ha dicsőséges is volt a fegyverekre nézve — vajmi keveset kedvezett a vívásnak. A lovagi intézmény, mint megelőzője, a gladiatori, néhány századon keresztül virágzott, de lassankint hanyatlásnak indult, majd teljesen feledésbe merült.

A PARBAJINTEZMÉNY KIFEJLÖDÉSE

Amíg a szilárd vértetek használata nem kedvezett a vívás fejlődésének a középkorban, addig egy termékeny terület nyílt meg e tekintetben a párbajoknál. A párbaj a leggyakoribb és legtermészetesebb tere volt hosszú századokon keresztül a vívásnak. Az északi barbár törzseknél, majd a spanyoloknál találjuk először az egyéni nézeteltéréseknek fegyveres uton való elintézésének szokását. Idővel egész Európá-

ban annyira szokásossá váltak a párbajok, hogy még az igazságszolgáltatásnál is felhasználták s így keletkeztek az u. n. *perdöntő bajvívások*, amelyek »a bajhelyen«, vagyis a bíró által kijelölt küzdőtéren folytak le s melyek által az ügyek és a bajok bírói jogérvénnyel intéztettek el. *Gundobald* burgundi király (Kr. u. 472—516) kodifikálja először a bajvívás szabályait, amelyeket az összes germán törzsek elfogadtak. A bajvívás szabályai a magyar Corpus jurisban teljesen ismeretlenek, dacára annak, hogy az istenitéleteknek ez a neve a nemzet művelődési történetében és igazságszolgáltatásában nagy szerepet játszott.

A perdöntő bajvívások keretében alakult ki hazánkban a viadori intézmény is. Mindinkább szokássá vált, különösen akkor, ha az egyik bajvívásra utasított fél egyházi férfiú, nő, vagy valamely magas közjogi személyiség volt, maguk helyett viadort kiállítani. Így *IV. László király* 1274-ben *Budafalvi Pétert* királyi viadorrá tette s *Nagy Lajos* király a *budafalvi Vermes* családot ebben a minőségben megerősíti. Idővel éppen a viadori intézmény voít az, miután a viadorok árulásra is megvásárolhatók lettek, amely a perdöntő bajvívások tekintélyét aláásta. Ezért nálunk *Mátyás király* 1486-ban a bajvívásokat eltörölte.

Az istenitéletek megszűntével azonban a párbajok nem tűntek el, sőt dacára annak, hogy a XVI. századtól kezdve egész Európában üldözik és büntetik, mind általánosabbá lesz. *XIII. Lajos* uralma alatt érte el tetőpontját a párbajdüh, amikor nemcsak vadak és kegyetlenek voltak a párbajok, de gyakran minden lovagiasságot is nélkülöztek. *Richelieu* bíboros (1585—1642) hatásos rendelkezéseivel csökkentette ugyan a párbajok számát, de azokat kiirtani nem tudta. Franciaországban, Olaszországban és különösen nálunk még ma is igen gyakran folyamodnak a becsületügyek elintézésénél a párbajhoz, mint egyetlen remediumhoz. A párbajkodexek szabályai, óvintézkedései és a vivás művészete azonban jelentékenyen csökkentette ma már a párbaj súlyos következményeit.

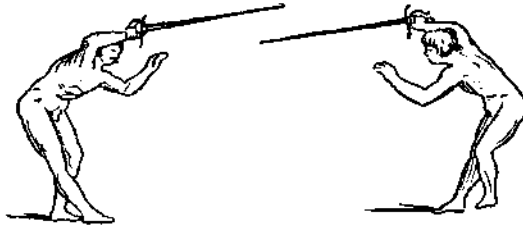
A *modern vivás* kezdetét a puskapor feltalálásának idejétől számíthatjuk, amikor a lőfegyverek mindinkább elterjedtek és veszedelmesekké váltak, aminek következtében lassankint elhagyták a nehéz és felesleges vérteteket. Ez a korszakalkotó változás a vivásművészet nagy fellendülését vonta maga után. A németek feltalálták a hosszú, keskeny, hegyes és ruganyos pengét (centille), amit a spanyolok hamarosan alkalmassá tettek a vivásra. Ez a fegyver lett kiinduló pontja a modern vivásnak. Spanyolországból a vivás *V. Károly* (1500—1558) csapataival került Itáliába. A spanyol és francia szakírók ezen állítását azonban az olaszok nem fogadják el és a milánói *Mastello* Ferdinando alapos indokokkal igazolja, hogy Olaszországban már a spanyol bevonulás előtt is voltak virágzó vivóiskolák és vivótermek. Szerinte a spanyolok semmi újat nem hoztak Itáliába, mert hiszen már 1500 előtt voltak Itáliában vivótermek, sőt voltak már *Németországban, Franciaországban és Flandriában* is. Az első olasz vivótanulmány *Pietro* Monciótól 1509-ben jelent meg, amelyet 1536-ban *Marozzo* Achille bolognai mester munkája követett, amely már tág módszerességgel tárgyalta a vivás elemeit.

A XVI. és XVII. században, amint azt a francia *Emile Merignac* is elismeri, Italia uralja a vivást és mesterei az egész világon tanítanak. 1600 körül *Pater Nostris* és *H. Cavalcabo* olasz mesterek fényes hírnévnek örvendenek és a francia főurak náluk tanulnak vni.

A vivásművészet fejlesztésében *Flandria* sem maradt el. Az épée ismerete Flandriában már sokkal a modern vivás megszületése előtt el volt terjedve. *Ypres, Bruges, Bruxelles, Tourain* és *Grand* városaiban már a XV. szd. előtt is találunk vivóegyesületeket, amelyek fegyveriskolák (Scherm school) név alatt szerepeltek.

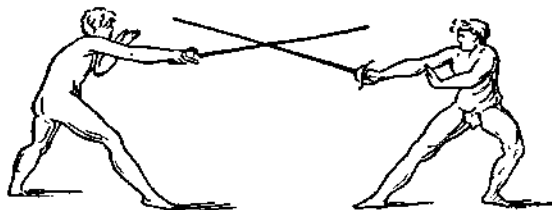
Az első vivómunka, amely Franciaországban megjelent, *Saint-Didier* provençei nemes könyve volt, amely 1573-ban Párisban jelent meg. A franciák őt tekintik a francia vivás megalapítójának.

Az első ismert német vivókönyv *H. Lebkammer*, »*Der alten Fechter anfengliche Kunst*«, amely állítólag a XVI. század első felében jelent meg.

251. ábra. Vivóállás. *Salvatore Fabris* könyvéből (XVII. század)

Az olasz vivóművészet további fejlesztői *Salvatore Fabris*, aki egy igen kiterjedt vivóiskolának volt a feje (1606), és a velencei *Nicoletti Giganti*. Őt tekintik a kitörés feltalálójának. Ugyancsak ő az első, aki tanítja a meghívásokat és megadja a parádok leírását. A legjelentősebb könyve ennek az időnek *Rudolfo Capoferro* könyve, amely 1610-ben jelent meg Siennában.

252. ábra. Vivóállás. *Nicoletti Giganti* könyvéből (1600)

A XVI. században Franciaországban már bizonyos mértékig szabályozott volt a vivás. *IX. Károly* (1550–1574) uralma alatt több olasz mester telepedik le Franciaországban a király kívánságára, de az olasz mesterek nem soká tudták megtartani uralmukat a franciáknál. *XIII. Lajos* hadseregében már francia vivómesterek végzik a kiképzést, akik a vivásnak újabb irányt adtak.

253. ábra. Párbajtőr a XVII–XVIII. századból

Már *IX. Károly* alatt egyesületbe tömörültek a mesterek »Fegyverakadémia« c. alatt és *XIV. Lajos* (1638–1715) privilégiumot adott nekik, sőt a kiválóbbakat nemesi rangra emelte.

Angliában a Stuartok alatt indult fejlődésnek a vivás és ez részben a behívott olasz mesterek érdeme volt. Később azonban itt is inkább a francia vivóiskola befolyása érvényesült.

A második vivőkönyv, amely francia nyelven 1628-ban megjelent, *Girald Thibaust* műve. Saint-Didiertől egész Thibaustig a vivás semmit sem fejlődött Franciaországban, de a XVII. század második felétől kezdve Franciaország is felnyomult és együtt haladt előre Olaszországgal. *Charles Besnard* bretoni mester volt az első, aki 1653-ban megjelent művében a fleuretről beszél. *Labatnak* 1696-ban megjelent könyve, »*A Vivás Művészete*« nagy mértékben hozzájárult technikai szempontból a francia iskola fejlődéséhez. *Danet 1766-ban* »*A fegyverek művészete*« cím alatt kiadott műve valóságos forradalmat idézett elő a francia vivóakadémia módszereiben. *La Boëssiére Pérenek* és *Saint-Georgenak* korszakalkotó találmánya, a vasdrótból készült fejtű a vivás fejlődésének nagy lökést adott. *Iff. Boëssiére 1818-ban kiadott* »*A fegyverművészet tárgyalása*« című könyvében lefektette a mai modern vivás alapjait, amelyeket nem sokkal később *Jean Louis*, a franciák legnagyobb büszkesége, tökéletesített.

A napoleoni időkben Észak-Itáliában az olasz iskolát egy rövid időre elnyomta a francia hatás. Ennek a következménye volt *Marchionni*-nak 1847-ben megjelent tanulmánya, amely az olasz és a francia módszert egyesítette s amelyet a szerző vegyes iskolának nevezett. *Bolognában* a *Zangheri* mester *Marchioni* módosítását hosszabb kísérletek után tovább fejlesztette. 1868-ban *Bertolé-Viale* tábornok, hadügyminiszter három vivóiskolát állíttatott fel; egyet-egyet Pármában és Modenában a gyalogság és egyet Milánóban a lovaskatonák vivómesterei részére. Egy év után a két előbbi egybeolvadt s a megmaradt pármai iskola élére *Cesare Enrichetti*t, *Zangheri* híres tanítványát állították. Az új milánói iskola fejévé pedig, amely csaknem az egyedüli kizárólagos kardiskola volt, a később világhírré emelkedett *Giuseppe Radaelli*t tették. *Radaelli* volt a mai modern kardvivás feltalálója. Módszerének legfőbb módosítása az volt, hogy a kardvezetést a kézcsukló ízület helyett a könyök-izületre helyezte, amivel nagyobb biztonságot és erőt kölcsönzött a pengevezetésnek. A fenti iskolákat azonban csakhamar beszüntette az olasz hadügyi kormány és Rómában megalapította a *Scuola Magistrale* katonai vivómesterképző intézetet, amely a világ egyik leghíresebb mesterképző intézményévé lett.

Németországban a fegyverviselés és a fegyveres gyakorlatok régtől fogva szokásosak lévén, már régen találhatók a polgári osztályhoz tartozó szabadalmazott vivótársaságok. A legrégebb ezek közül a majnai Frankfurtban volt a »*Brüderschaft von Sanct Markus vom Löwenberge*« név alatt. A *Marx* testvéreknek ez a frankfurti vivóiskolája csakhamar hírré tett szert. *III. Frigyes császár* a »kard mestereinek« szabadalmat (Privilegiumsbrief) adományozott, amelyet a későbbi uralkodók is megerősítettek. A vivás a császári védelem mellett mindinkább terjedt és lassankint más szabadalmazott vivótársaságok is alakultak, többek között a »*Tollvivók*«-é.

A szabadvivók (tollvivók) főleg a szuróvivást használták és ehhez a hegyes, hajlós és kétélű *Degen*-t használták és ezért őket gunyból tollvivóknak nevezték. Ez a »toll« mint szurófegyver olasz eredetű volt és velük vágtak és szurtak is egyképpen. Németországban a rendőrállami intézmény térfoglalása lassankint megszüntette a polgárok és iparosok vivócéheit, de az egyetemeken és a katonai iskolákban továbbra is fenntartotta magát a vivás, mint a lovagias és nemes nevelés szükséges része. A XVI. és XVII. század leghíresebb vivómestere *Wilhelm Kreussler*, szabadalmazott vivómester volt, aki 50 évesen keresztül tanította a vivást a jeni egyetemen. *Kreussler* alapította meg a tulajdonképpen német szuróvivást. Tizenkét gyermeke közül négy vivómester

lett. A legidősebbnek, *Gottfried Kreussler*nek csak egy fia: *Johann Wilhelm* lett mester. Ő és fia: *Heinrich Wilhelm* voltak Németország leghíresebb vivómesterei. A német vivóművészet systematikus megalapítását *Heinrich Wilhelm Kreussler*nek köszönheti. *H. W. Kreussler* tanítványai és elővivői közül *Kahn* azért foglalja el az első helyet, mert vivókönyvében az egész Kreussler-féle iskolát először fejt ki systematikusan. Műve ma is fontos forrásmunka. Egy másik elővivője alapította a még a múlt század végén is szereplő híres *Roux* nevű vivócsaládot. *Heinrich Friedrich Roux*-nak három fia is tanította a vivást különböző egyetemeken, legidősebb fia, *Dr. Johann Adolph Karl Roux* 1798-ban kiadott egy tankönyvet a német vivóművészetéről és később Erlangenbe ment vivómesternek, ahol tornaiskolát is nyitott, amely az első volt a német egyetemen. A XVII. és XVIII. század a német szuróvivásnak virágzó korszaka volt, amely alatt az egyetemeken a legnagyobb párbajmánia dühöngött. A szuróvivást azonban lassankint kiszorította az u. n. mensura, amely a »Schläger-vivás«-nak adta át helyét. A diákpárbajoknak ez az új módja kevésbé volt veszélyes, mert ezeknél a fejet kivéve az egész testet bandázsírozták és még a szemre is védőt alkalmaztak.

A múlt század végén újra felvirágzott olasz vivóművészet Németországra is befolyást gyakorolt.

MAGYARORSZAG

A kardnak és nemzetnek egymáshoz való viszonya talán sehol oly erősen nem domborodott ki, mint a magyarságnak ezeréves története folyamán. A XVI. században a török vitézekkel lefolyt párharok a vitézi szellemet annyira kifejlesztették, hogy a XVI. század lett nálunk a lovagi világ virágszaka. A XVI. század hazafias bajviadalaiban *Enyngi Török Ferenc*, *Gyulaffy László*, *Tury Farkas*, *Pisky István*, *Pekry Lajos*, *Sarmassághy Miklós*, *Kapitány György*, *Balázs-Deák István* és *Fáncsy György* azok a csillagok, akik legjobban ragyogtak, de valamennyi között kiemelkedett a törökverő *Tury György*, akinek már lévai kapitány korában is a bajviadal volt a legnagyobb gyönyörűsége. A XVII. és XVIII. század történelmének lapjai a magyar vivóéletéről semmiféle emléket nem őriztek meg. A XIX. század elején, 1825-ben alapítják meg Budapesten »A Pesti Nemzeti Vivóintézet«-et. Az első vivómesterek *Friedrich Ignác*, az intézet vivómestere és *Chappon Lajos* magánmester, idegenek voltak. *Friedrich*, az óriás termetű egykori porosz gárdatiszt tanította *Kossuth Lajost*, *Széchenyi Istvánt*, *Wesselényi Miklóst* és a magyar közélet sok más jelesét. *Louis Chappon* szintén jőnevű mester volt, aki 1839-ben Pesten egy németnyelvű vivókönyvet adott ki ezen a címen: »*Theoretisch-Praktische Anleitung zur Fechtkunst*«. A Pesti Nemzeti Vivóintézet 1840-ik évkönyvében ott látjuk *Keresztessy Józsefet* mint *Friedrich* mester segédét. A fiatal segéd 1819-ben született Pesten. Igen korán kezdett vívni tanulni, úgy, hogy *Friedrich* már 14 éves korában alkalmazta segédnek, 23 éves korában pedig hat vivómester állította ki mesteri oklevelét. Miután a Pesti Nemzeti Vivóintézet 1848-ban megszűnt, *Keresztessy József* vivótermet nyitott a zöldfa-uccai Mocsonyiházban, ahonnét 1888-ban, 37 évi tanítás után, a Zöldfa u. 20. szám alá (jelenleg Veres Pálné uca) saját házába költözött, s itt tanított élete végéig. Alig volt számottevő férfi Magyarországon, aki azon a félszázadon keresztül, amíg *Keresztessy* a kardforgatást tanította, ne lett volna az ő tanítványa. Iskolája egyszerű volt és világos.

*Keresztessy József*nek kortársai voltak: *Martínengo* Nándor Pozsonyban, *Blasini* Kajetan Kolozsvárott és *Carl Ede* Budapesten, valamennyien

idegen származásúak. Későbbben, idősebb korában részben kortársai, részben tanítványai voltak: *Sztrakay* Norbert (kinek vivóterme dr. Gerentsér László egyetemi vivómester vezetése alatt ma is fennáll Lónyay-u. 7. sz. alatt), *Halász* Zsiga, aki mint a Magyar Athlétikai Clubnak vivómestere igen jó hírnek örvendett. Utána sorrendben következtek a pesti mesterek közül: gróf *Vay* Lajos, *Fodor* Károly, lovag *Arlov* Gusztáv, akinek az 1902-ben megjelent »Kardvívás« című munkája a mai modern magyar vivósportnak alapvető munkája, *Vizy* Károly, *Izecsészkul* Leo, *Rákossy* Gyula, *Leszák* Károly, *Lovas* Gyula stb. Keresztessy József megteremtette ugyan a sportszerű vívást, de a versenyvívás az ő idejében nálunk még ismeretlen fogalom volt.

Az első nyilvános vivóakadémiát olasz vivók rendezték Budapesten 1893-ban. A következő évben, május 20-án, már a MAC rendez a Nemzeti Lovarda helyiségében egy jól sikerült vivómérkőzést. A példátlan sikeren felbuzdulva, 1895 május 12. és 13-án a MAC a Vigadóban megrendezi az első vivóversenyt, amely az osztrákok részvétele következtében egyuttal nemzetközi is volt. A kardverseny győztese a kivételes tehetségű *Iványi* Gyula lett. A többi versenyszámot — köztük a mesterversenyeket — az osztrákok nyerték, akik ekkor már átvették az új olasz iskolát és a bécsújhelyi cs. és kir. katonai vivómesterképző tanfolyamon az olasz iskola szelleme uralkodott.

Az 1896-ban Budapesten, május havában megrendezett nemzetközi vivóversenyek az olasz fegyverek és rendszer diadalával végződtek. Ugy a mesterek, mint az amatőrök nagy fölényt mutattak a többiekkel szemben s egyedül a francia *Lucien Merignac*-nak sikerült a mesterek törversenyét megügyerni, még pedig nagy könnyűséggel. Mestereink el nem tagadható vereséget szenvedtek, nemcsak az olaszoktól, hanem még az osztrák katonai mesterektől is s ha az amatőrök kardversenyében második helyre került *Iványi* Gyula kivételes zsenialitása megmentette is a magyar vivósport becsületét, mégis győzött a művészi szellem, amely az olasz rendszerben megnyilvánult. A verseny hatása alatt sportegyleteink, elsősorban a Magyar Athlétikai Club, olasz mestereket szerződtetett és amatőrreink hihetetlen szorgalommal láttak az új rendszer elsajátításához. Az olasz mesterek között meg kell említeni *Santelli* Italt, a millenáris mesterverseny kardgyőztesét, *Giroldini* Fredericot, a mester-törverseny második helyezettjét, és a későbbiek közül *Toricelli* Angelót. Nekik köszönhető a magyar vivósport technikai ujjászületése. Az ő érdemük, hogy a mechanika szükségességére rámutattak s hogy megtanítottak bennünket a tempóra, amely a vívás legfontosabb szellemi része. De nem vettük át az olasz iskolát a maga teljes egészében és minden kritika nélkül s nem engedjük, hogy benne fajunk jó tulajdonságai megsemmisüljenek. Az igazi magyar vivó nyugodt, hidegvérű, nem szereti a felesleges ugrálást s a karddal való hadonászt; jól véd, villámgyorsan alkalmazza az elővágásokat; vagyis reális vívást üz. Amikor tehát az egész olasz rendszert átdolgoztuk és hozzáidomítottuk a mi természetünkhöz, megszületett az új magyar vivórendszer, amelyhez még az itt működő olasz mesterek is kénytelenek voltak ezután alkalmazkodni. Dr. *Nagy* Béla, a magyar kardvívás reneszánszának nyitója és a vivóélet vezére számtalanszor mondta: »Magyar vívás ez már, mert magyarok üzük és adnak lelket neki.« Az új magyar rendszernek legkiválóbb reprezentánsai lettek: *Iványi* Gyula, *Mészáros* Ervin, *Zulawszky* Béla, *Békéssy* Béla, *Szántay* Jenő, *Krencsey* Géza, *Halász* Gyula, dr. *Tóth* Péter, dr. *Fuchs* Jenő, *Werkner* Lajos, *Berti* László, dr. *Földes* Dezső, dr. *Gerde* Oszkár, *Schenker* Zoltán, *Dunay* Bertalan stb. Majd későbbben dr. *Pósta* Sándor, *Rády* József, *Tersztyánszky* Ödön,

Uhlyarik Jenő, Garay János, Glykaisz Gyula, dr. Gombos Sándor, Petschauer Attila stb.

Az 1900-as évekkel indul meg az ujjaéledt magyar kardvívás reneszánsza. *Triest, Milano, Bécs, Prága, Ostende, Gand* tanúi a magyar vívás dicsőségének. De leginkább *London, Stockholm* és *Páris*, ahol az olimpiai győzelmeket a kardvívás terén a magyarok szerzik meg. A londoni és stockholmi kard egyéni győztese dr. *Fuchs Jenő, Rákossy* mester tanítványa; a párisi olimpiai kardgyőztes pedig dr. *Pósta Sándor, dr. Gerentsér* mester tanítványa. A londoni egyéni kardverseny nyolcas döntőjébe öt magyar került, a stockholmiba pedig hét magyar s csak az egyetlen *Nedo Nadl* olasznak sikerült a karddöntőbe jutni, ahol az ötödik helyet küzdötte ki. Londonban és Stockholmban a kardesapatversenyt is a magyarok nyerték nagy fölényvel, de már Párisban az olaszoknak sikerült a magyaroktól a pálmát elragadni.

Az európai vívóbajnokságokat 1925 óta rendezi a Nemzetközi Vívószövetség. Az elsőt Ostende-ban tartották meg, ahol *Garay János* nyerte el a kardbajnokságot. 1926-ban Budapesten és 1927-ben Vichy-ben rendezték meg az európai vívóbajnokságokat; mindkét évben *Gombos Sándor dr., Santelli Italo* mester tanítványa lett az európai kardbajnok.

A VIVASRÓL ÁLTALÁBAN

A vívás alatt általában különleges fegyverek észszerű használatát értjük támadás és önvédelem céljából, páros viadalban, meghatározott szabályok és feltételek mellett. A vívás, vagy a vívómérkőzés különböző fegyverekkel történhetik, különböző feltételek mellett. A leghasználatosabb vívófegyverek: a *vívótőr* (fleuret, rapier, fioretto), a *kard* (sabre, sciabola, Säbel), a *párbajtőr* (épée, spada, Degen) és végül a *szurony* (bajonette, amely Bayonne városától kapta a nevét, ahol először vívtak vele).

Történjék a vívás bármilyen fegyverrel, célja különféle lehet. Így: tanulás, begyakorlás, barátságos mérkőzés, akadémiai vívás, versenyvívás és végül párbaj. A *tanulásnál* a mester és a tanítvány áll egymással szemközt. Az előbbi tanít, mutat, magyaráz és javít, az utóbbi tanul és utánoz. A *gyakorlásnál* a haladottabb tanítvány rendszeren egyenlő ellenféllel szemben gyakorolja a helyzeteket, helyzetváltoztatásokat, mozdulatokat és fegyverének forgatását abból a célból, hogy amit a mesterétől elsajátított, azt tökéletesen begyakorolja és magáévá tegye. A *szabad mérkőzésnél*, amely barátságosan folyik le a vívóteremben, két fél abból a célból méri össze fegyverét, hogy tudását, technikai képességét, gyorsaságát, s általában egész vívói képességét és erejét próbára tegye. Az *akadémiai vívás* nem más, mint a vívás művészetének és szépségeinek bemutatása, meghívott közönség előtt, bizonyos ünnepélyes keretek között. Az *akadémiai mérkőzésnél* (assaut) a főcél a vívás esztétikai formáinak és szépségeinek a kidomborítása. Nem tehát tisztán az adott és kapott voltok (touche) aránya, amire a két vívó törekszik, hanem inkább a lovagias formák szigorú megtartása, a vívóállás és testtartás helyesége és szépsége, a mozdulatok szabályossága, a támadások és védek változatossága és észszerűsége a főcél. A *páros mérkőzés* célja megállapítani azt, hogy két vívó között melyik a nagyobb képességű, vagyis melyik tudja a másikat érvényes felületen fegyverével többször érinteni. A *versenyvívásnál* többen mérkőznek egymással és itt a versenybírósnak az a feladata, hogy megállapítsa, vajjon a résztvevő versenyvívók között ki a legjobb és a többi versenyző tudásban és képességben hogy viszonylik egymáshoz. Amíg a páros mérkőzésnél tíz, tizennégy, sőt igen gyakran husz tussra megy a viadal, addig a versenyvívásnál a küzdő

felek négy tussra mérkőznek, nemzetközi és bajnoki versenyeknél azonban öt tussra. E két utóbbi esetben tisztán a kapott és az adott tussok arányát mérlegelik a versenybírák, akik azt figyelik, hogy egy-egy »menet« alkalmával hol esett tuss, s ha mindkét fél érintve lett, hol volt az érvényes találat. Aki ellenfelének előbb adott négy, illetve öt tuszt, az győzött. A verseny győztese az lesz, aki a legtöbb győzelmet aratta ellenfeleivel szemben.

A barátságos feltételek mellett lefolytatott vívástól merőben különbözik a *párbajvívás*, amely két félnek lovagias ügyből keletkezett mérkőzése sebzőképes fegyverekkel, az előre megállapított feltételek mellett két-két megbízott vagy segéd társ és egy-egy orvos jelenlétében.

A barátságos mérkőzéseket megtarthatják amatőrök (műkedvelők) egymás között, professzionisták és mesterek. A Magyar Vívó-Szövetség (MVSz) meghatározása szerint *amatőr* az, aki pusztán sportszeretetből sportol, sohasem versenyzett vagy vívott pénzdíjért, pénzbeli kárpótlásért vagy pénzfogadásból, aki tudva és engedély nélkül hivatásos vívókkal sohasem versenyzett, aki anyagi előnyért soha nem tanított, sem a tanításban nem segédkezett, sem mint fizetett művezető alkalmazva nem volt és amatőrként nyert versenydíjait el nem adta. Az, aki nem amatőr, az *hivatásos* (professzionista). *Mester* az, akit a Magyar Vívómesterek Országos Egyesülete a letett mestervizsga és az ennek folytán szerzett mesteroklevél alapján annak elismer. Az amatőröknek a versenyén tehát professzionisták semmi esetre sem vehetnek részt s a mesterek közül csak azok, akik a professzionista cselekedettől mesteri minősütségük dacára állandóan tartózkodtak, vagy akiket bizonyos feltételek után az illetékes szövetség, nálunk a MVSz, újra amatőrre nyilvánított.

Az amatőrök versenyeinél vannak *egyéni versenyek* és *csapatversenyek*. Az előbbieknél több vívó egyénileg egyéni eredményekért küzd, az utóbbiaknál pedig 3—4 vagy több vívóból álló csapatok küzdenek egymással. Egyéb osztályozás szerint vannak *zárt*-, *meghívási* és *nyilvános* versenyek. A nyilvános versenyek a területi hovatartozandóság alapján lehetnek: *nemzetközi* versenyek, *országos* versenyek és *területi* versenyek (az országnak egy meghatározott területén lakó vívók versenye). Az elért eredmények alapján való osztályozás szerint van: a) *nyílt* verseny, b) *szenior* verseny, c) *kizárásos* verseny, d) *junior* verseny és e) *előnyverseny*

Az amatőr versenyeket hazánkban a MVSz. engedélyezi és ellenőrzi. A szövetség állítja össze az engedélyezett versenyek terminusait, állapítja meg a bajnoki versenyek idejét és végül állítja össze a versenyeken működő *bírák lajstromát*. Vívóversenyen csak olyan bíró bírálkodhat, aki a szövetségi bírák lajstromába fel van véve. A versenyen megjelent összes bírák együttesen a *versenybírátságot* alkotják. Az *ítélőbírátság* (zsüri) az a három vagy öt zsüritag, aki a mérkőzéseknél éppen bírálkodik. A MVSz szabályai szerint nemzetközi vagy országos, nyílt és szeniorversenyek döntőjében feltétlenül öttagu ítélőbírátság alakítandó. A versenyen a szükséghez képest *fellebbezési bírátság* (jury d'appell) alakulhat, amelynek feladata a verseny közben emelt óvások (felszólamlás, panasz, kifogás stb.) felett határozni. Az ítélő bírátság működése a versenyeknél az esett és adott tussok elbírálására nézve úgy történik, hogy egy-egy menet (összecsapás) után a zsüri elnöke a többi tagokkal együtt megállapítja a tényt, vagyis az akció lefolyását és abban az esetben, ha csak az egyik félnél esett érvényes tuss, akkor azt kimondja, ha pedig mindkét félnél történt találat, akkor afelett dönt, hogy hol van az érvényes tuss.

A VIVÓFEGYVEREK NEMEI

Azokat a fegyvereket, amelyeket ma a sportnemzetek a vivásnál használnak, két nagyobb csoportra oszthatjuk. Az elsőbe tartoznak a szurófegyverek, a másodikba a vágófegyverek, amely utóbbiak azonban szurásra is alkalmasak. A *szurófegyverek* a tőr (vivótőr, fleuret, fioretto, Rapier) és a párbajtőr (épée de combat, spada, Degen). *Vágófegyver*: a *kard* (sabre, sciabola, Säbel), amely azonban szurásra is alkalmas, de a párbajoknál csak a legsúlyosabb feltételek esetén van a szurás megengedve.

A kardvivás

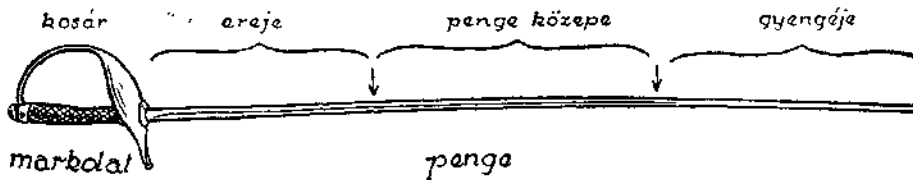
A kard ázsiai eredetű fegyver, amelyet a népvándorlások során hoztak be Európába és későbbben főleg a magyaroknál, a germán törzsek-nél és a törököknél volt használatos. A germán törzsek inkább az egyenes kardot használták, amely szurásra is alkalmas volt, míg a magyarok és a törökök a görbe kardot szerették, amellyel főleg csak vágáltak.

254. ábra. A régi magyar vivó-kard és fogása

A modern kardvivás kialakulásának idejében, amely kb. a XIX. század első felére esik, a kardnak a forgatását, vezetését és irányítását a kézcsukló izületével végezték, mert az volt a felfogás, hogy a teljesen kinyújtott kar meghosszabbítja a kardot és távol tartja az ellenfelet. Az ököl és a kézcsukló erősítésére és mozgékonyására törekedtek tehát és az összes vivórendszerek ezen a módszeren alapultak.

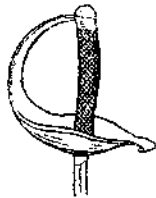
A kardvivásnál kétféle kard vált használatossá. A nehezebb, amely a *magyar* kard elnevezést kapta nálunk; ez az a kard, amelyet a francia is »sabre« név alatt ismer és használ és a könnyű kard, az *olasz sciabola*,

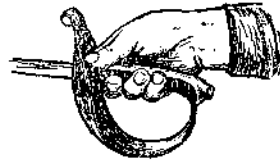
255. ábra. Olasz vivókard (Sciabola)

amelyet ma mindenütt használnak úgy a tanuláshoz, mint a versenyvivásnál. A múlt század elején használt magyar kard átlagos súlya 60–80 dekagramm volt. A most használatos sciabola annyiban különbözik a régi kardtól, hogy pengéje egyenesebb, markolata vékonyabb és védőlapja, vagyis kosara szélesebb. A *kard részét*: a kosár, a penge s a markolat. A kosár feladata a kézfej oltalmazásán felül, hogy a pengével kapcsolatban kivédje az ellenfél által irányított vágásokat és

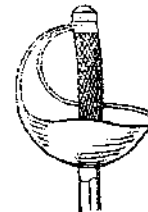
szurásokat. A penge acélból készül. A MVSz szabályai szerint a kosár 14 cm-nél nem lehet szélesebb, a penge hossza 88 cm-nél nem hosszabb s az egész vivókard hossza a markolattal együtt nem több 105 cm-nél. A pengehegy szélességének legalább 5 mm-nek kell lennie. A kard sulya 700 gr.-nál nem nehezebb. A kardfogás módját a mellékelt rajz világosan tünteti fel. Ha a pengét három részre osztjuk, a markolathoz közel eső rész a penge ereje, a következő $\frac{1}{3}$ -ad a penge közepe és a

256. ábra. Modello Parise

257. ábra. Az olasz kard fogása

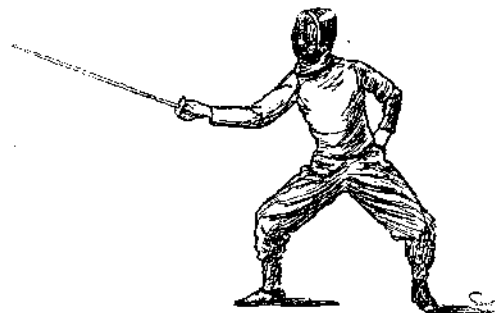
258. ábra. Olimpiai kardmodell

végén lévő rész a penge gyengéje. A kard akkor jól egyensúlyozott, ha annak súlypontja a kosártól kb. két ujjnyira van.

Alapfogalmak. 1. Alapállás. A két vivó, mielőtt vivóállásba helyezkedik, a vivóvonalra áll fel úgy, hogy a jobblábát a vonalra helyezi s mellé oldalt teszi derékszögben a ballábat. A lábszárakat nyújtva és a felsőttestet egyenesen tartjuk úgy, hogy a jobb váll és a jobbcsípő az ellenféi felé fordul, a bal ellenkező irányba; a tekintet pedig az ellenfél felé irányul. A *vivóvonalon*, amely a két félnek jobblábhegyét köti össze, történik a mozgás vivóállásból előre és hátra. Az a jó vivóállás, amelyből egyformán jól lehet védeni és támadni. A *vivóállást* úgy vesz-

259. ábra. Alapállás

260. ábra. Vivóállás, a kard terhelyzetben

szük fel a lábbal, hogy először mindkét térdet könnyen meghajlítjuk kb. annyira, hogy a térdek a lábhegyek fölé kerüljenek, azután a jobblábat egy kissé felemelve az alsó lábszárt térdből mintegy előre lendítjük közvetlen a föld felett és kb. két lábnyira a ballábtól lehelyezzük a vivóvonalra úgy, hogy előbb a sarok érinti a földet s rögtön utána a talp. Ujabban vannak felfogások, amelyek megelégszenek, ha a sarkak másfél lábra vannak egymástól. A vivóállásból először az előre- és hátralépést kell megtanulni, melyeknek feladata a két ellenfél közti távolságot szabályozni. Az *előrelépésnél* a jobblábat egy lábnyira előrehelyezzük a vivóvonalon s utána vesszük a ballábat; a *hátralépésnél* a sorrend fordított. Mindkettőnél az a fontos, hogy a lábak a vivó-

vonalról ne térjenek el és hogy a mozgás befejezésénél a sarkak közötti távolság tökéletesen megmaradjon. A felsőtest a mozgásoknál is ép úgy, mint az alapállásnál és vivóállásnál, a két lábon egyenlő súlyban helyezkedik el és egyenes tartását mindenkor megőrzi. A támadás tulajdonképpeni lábmozdulata a *kitörés* (Ausfall, developpement, a-fondo), amelyet úgy hajtunk végre, hogy a jobblábat kissé felemelve, térdből a lábszárt erőteljesen előrelendítjük a vonal felett és ugyanakkor a ballábszárat szintén térdből könnyen, de azért teljes erővel kinyújtjuk, amely műveletek után először a jobbsarok érinti a vivóvonalat s rögtön utána a talp. A kitörés legalább kétszer olyan nagy legyen, mint a vivóállás, vagyis kb. négy láb, de már a kezdő vivó is törekedjék, hogy lassanként öt, sőt hat lábnyi kitörést érjen el. Minél hosszabb ugyanis a kitörés, annál nagyobb távolságról lehet az ellenfelet megvágni vagy szurni. Kitörésből vivóállásba úgy megyünk vissza, hogy a jobblábbal visszalökjük magunkat s ugyanakkor a ballábat térdben erőteljesen behajlítjuk. E pozíció változtatása után is először a sarok érinti a földet. A két vivó közötti távolság: a *vivótávolság* (Mensur, misura, distance), amelynek háromféle alakját különböztetjük meg: 1. a *kisvagy zártávolság*, amelynél az ellenfelet kardunkkal elérjük anélkül, hogy

261. ábra. Kitörés és külső arcvágás

a vivóállásból kimozdulnánk; 2. a *középtávolság*, amelynél kitörésre van szükségünk, hogy az ellenfelet elérjük; 3. *nagyávolság*, amelynél egy vagy több előrelépésre és az ezt követő kitörésre van szükség. Az alapállásnál a kardot kinyújtott karral rézsutosan lefelé és előre a vivóvonal felé irányítjuk úgy, hogy a kard hegye kb. 15–20 cm-re álljon a vivóvonal felett, éllel jobbra fordítva. A balkéz a csipőn van, vagy a fejtámaszt tartja a baloldalhoz szorítva. Vannak, akik az alapállásnál a kardot behajlított karral a balcsipőhöz szorítják, éllel balfelé úgy, hogy a hegye rézsutosan lefelé néz s foka a testet éri.

A *kard a vonalban* akkor van, ha az első elhelyezkedésből (prima positione) kardunkat kinyújtott karral, egyetlen lendítéssel vállmagasságba emeljük úgy, hogy a kard hegye az ellenfél mellének vagy oldalának lesz irányítva, amikor is a kard éle jobbra fordul, a kard hegye, az ököl és a váll egymagasságba kerülnek. Az *ököl tartásai*. Az ököl helyzete a vonalban hatféle lehet: az *első tartásnál* a kard éle felfelé néz, hüvelykujj lefelé és a tenyér jobbfelé; a *második tartást* akkor kapjuk, ha a kard élét jobbra fordítjuk (tenyér lefelé néz); a *harmadik tartás* alatt azt értjük, amikor a kard éle lefelé irányul s a tenyér balra; a *negyedik állást* megkapjuk, ha kezünket úgy fordítjuk, hogy a kard éle a kis ujjal együtt balfelé, a tenyér felfelé néz; az *ötödik állást* úgy kapjuk, hogyha öklünket a harmadik s negyedik állások közt helyez-

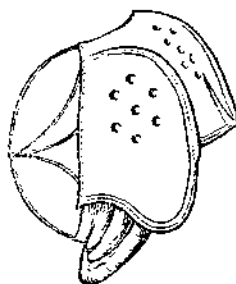

zük el akképpen, hogy a kard éle balra rézsutosan a földfelé irányuljon; s végre a *hatodik állást* úgy vesszük fel, hogy öklünket a második és a harmadik tartás közé helyezzük úgy, hogy a kard éle rézsutosan és jobbra a földfelé irányuljon.

Előkészítő gyakorlatok. A jó vivóoktatásnak arra kell törekednie, hogy a vivóban bizonyos gépszerűséget fejlesszen ki úgy, hogy a kü-

262. ábra. Vivókabát

263. ábra. Kardfejvéd

lönféle mozdulatokat a legnagyobb könnyedséggel, gyorsasággal és természetességgel, csaknem automatikusan végezze, még pedig akként, hogy ne az akaratnak kelljen elindítania az akciókat, hanem azokat maguk az izmok hajtsák végre késlekedés nélkül. A mechanizmus kifejlesztése tehát a vivóoktatásban elsőrangú. A lábizmok erősítésére és ruganyossá tételére az u. n. *lábgyimnasztikai gyakorlatok* használatosak, mint pl. a mély térdhajlítás vivóállásból, mérsékelt térdhajlítás a sarkak emelése nélkül alapállásból; a jobb alsólábszár előrelendítése és visszahelyezése vivóállásból; kitörésből mély térdhajlítás és visszakitörés; kitörésben a jobbláb felemelése és visszahelyezése a felsőtest mozgása nélkül stb. stb.

A *kar előkészítő gyakorlatai* azok a gimnasztikai mozgások, amelyek ama ízületek és izmok erejét, ruganyosságát és mozgékonyágát fejlesztik ki, amelyek a kard könnyű vezetéséhez és irányításához szükségesek. Régebben kizárólag a kézcsuklóval történt a kard forgatása. *Pessina*

264. ábra. Kardkesztyű

265. ábra. Vivócipő

Carlo olasz mester mondja egyik tanulmányában, hogy »Radaelli volt az, aki észrevette a csukló mozgatására alapított módszerek tévedését és az alsó kar mozgatására alapított módszerével közelebb jutott e fegyverrel való vívás természetes módszeréhez«.

Mindkét iskolának megvoltak azonban a hibái. A radaellisták eleinte túlzottan nagy mozdulatokat végeztek, míg a tiszta csuklívivók csuklóban ugyan kis mozdulatokkal, de a kardheggyel túlzott nagy mozdulatokkal dolgoztak. Mi magyarok, amikor átvettük a Radaelli-iskola alapvető mozgásait, ezeket a nagy karmozdulatokat lassankint megkisebbitettük és a szükséghez képest némi csekély csuklómozgást adtunk hozzá. Ezt a módszert bátran lehet *modern magyar vivómódszernek* nevezni.

A kezdőnek mindenesetre először a kard vezetésének és irányításának könyökből történő mozgásait kell elsajátítania. A karnak ezt a gimnasztikáját *lendítést gyakorlatoknak* (molinelli, moulinées) nevezzük. A vágások és szurások irányulhatnak csipőtől felfelé, beleszámitva azt a háromszöget, amely a két csipő és a lábszárak találkozási pontját köti össze (lágycsücs háromszög). A vágások irányulhatnak a fejre felülről: *fejvágás*; az *arc külső* (jobb) és *belső* (bal) oldalára; a jobb *oldalra*, a *mellre* és a *hasra*, továbbá a jobb *karra*. A vágások és szurások számára a *rések*: felsők, alsók, külsők és belsők, az ellenfél kinyújtott jobb karjától számítva. A *lendített vágást* egy karhajlítással és a reá következő nyujtással hajtjuk végre. Vannak *egyenes lendítések* és *ivlendítések*. Az előbbieknél a kard az alsókarral együtt úgy a hajlításnál, mint a nyujtásnál egyenes síkban mozog, míg az utóbbiaknál ívet ír le. A lendítési gyakorlatokat »a kard a vonalban« tartásból végezzük. Előbb beirányítjuk az öklöt a megfelelő állásba, amely az alsókar hossz tengelye körüli forgatása (rotálása) által történik, azután következik a karnak teljes behajlítása és utána a kar nyujtása erőteljes lendületvétellel, amely utóbbi a vágást eredményezi. A lendítéseknel a váll teljesen leeresztve, puhán tartandó, minden

266. ábra. Lendítés a külső arcra (első mozdulat)

267. ábra. Tercállás, invito és védés

268. ábra. Szekondállás, invito és védés

merevség elkerülésével; a felsőkar vízszintes, a könyök lehetőleg egy helyben tartandó, a kar hajlító és feszítő (tehát antagonista) izmai egyszerre ne működjenek, mert akkor egymást a mozgás könnyűségében és gyorsaságában gátolják. Általában az a főelv minden mozgásnál, hogy ugyanazon időben csak az az izom működjék, illetve csak azok az izmok működjenek, amelyek a szándékolt mozgást hívva vannak létrehozni (sinergeták együttműködése). Az egyéb izmok mindig ernyedtt állapotban legyenek. A vívógyakorlatokban a statikus és dinamikus ellentétes cselekedetek állandó váltakozása van folyamatban; álló helyzetek és mozgások követik egymást, miközben ügyelni kell arra, hogy az ellentétes (antagonista) izmok egymást ne gátolják. Évtizedes tapasztalataim győztek meg arról, hogy ha a mozgások és helyzetek tanításánál és megtanulásánál ezt a fontos elvet szem előtt tartjuk, úgy a tanítás, mint a tanulás a leggyorsabb és a legtökéletesebb lesz.

Egyenes lendítések vannak a fejre, külső arcra, oldalra, belső arcra, mellre, hasra. Az egyenes lendítések a kar mechanikájának fejlesztését célozzák. Az ivlendítések azonban nem mások már, mint a kardvívó mozgásai nagyított alakban. Az ivlendítés végrehajtása úgy történik, hogy a hajlításnál egy lapos ívet írunk le; a behajlítás és nyujtás közötti átmenetnél szintén egy kis ívet ír le a kard hegye s a rákövetkező nyujtás már egyenes síkban történik. Ivlendítés van a fejre belülről és kívülről, a külső arcra, az oldalra, a belső arcra, mellre

és a hasra. Az ivlendítések tökéletes elsajátítása után célszerű ezekkel a már begyakorlott ivlendítésekkel a védőállások megtanulását összekötni. A kardnál öt fővédőállás van: *prim*, *szekond*, *terc*, *kvar*t és *kvint*; és két szükségvédés: a *szekszt* és a *szeptim*. Ha a védőállások tanulásánál a vonalból indulunk ki, akkor a primnél, szekondnál, kvintnél a kard hegye az óramutató irányával ellentétes ívet ír le, a tercnél egyező ívet, míg a kvartnál a vonalból egyenes irányban hozzuk le a belső részek védésére. A védőállások tanulásánál észszerű a különböző állásokból való vágásokat is gyakorolni, mert így ugyanakkor a tanítvány a visszavágások (riposztoknak) fogalmával is megismerkedik. A vivóállásnál vagy tercben, vagy szekondban tartjuk a kardot.

Védés (*parata*, *Parade*) alatt értjük a fegyver azon helyzetét, amelyben az védekezésként az ellenfél vágása vagy szurásával szemben van. Védekezni lehet azáltal is, hogy a fenyegetett testrészt hátralépéssel, vagy hátrahajlással visszahozzuk. Leghatásosabb védekezés azonban a pengével történik. Igaz ugyan, hogy óriási gyakorlatot és a kar villámsebességét kívánja, de viszont módot nyújt a visszavágásokra. Ezért tartják elengáns és igazi vivónak azt, aki a kardjával védekezik és

269. ábra. Primállás, védés és invito

270. ábra. Kvartállás, invito és védés

271. ábra. Kvintállás, invito és védés

nem él vissza a távolságtartás által való védekezéssel. A védések lehetnek egyenes vagy egyszerű védések, engedő védések és körvédések. Az *engedő védések* között főleg az engedő védést tercbe és az engedő védést szekundból mély kvartba használjuk. A *körvédés* (*contre-parade*) kivételénél kardunk egy védőállásból kiindulva, a kardhegygel teljes kört ír le az ellenfél kardjának kosara vagy hegye körül és ily módon zárja ki az utban levő vágást vagy szurást. Annyi körvédés van, mint ahány egyszerű védés. A pengével való védés után leghatásosabb ellenakció a *visszavágás* (riposzt) vagy szurás, amely közvetlen a védés után azonnal hajtandó végre vivóállásból, mielőtt a támadó a kitörésből visszaléphetett volna.

Meghívásnak (*invito*) nevezzük azt a tartást vagy helyzetet, amelyet a vivó abból a célból vesz fel fegyverével, hogy egy testrészét felfedve, az ellenfelet támadásra bírja. Annyi meghívás van, mint amennyi védés. Az invito annyiban különbözik a védéstől, hogy helyzete nincs annyira precizizozva.

Az egyenes vágások. Ha a kezdő vivó a lendített vágásokat, ivlendítéseket, a védőállásokba való lendített mozgásokat és az abból következő visszavágásokat tökéletesen megtanulta, áttérhet a tulajdonképeni vágásokra, az egyenes vágásokra. Az egyenes vágás, amint a neve is mutatja, nem egyéb, mint oly vágás, amelynél a kard a kiinduló állásból a legrövidebb uton halad az ellenfél érintendő testrészéhez. Az

egyenes vágásokat először vivóállásból gyakoroljuk, azután kitöréssel kötjük össze. Ez utóbbinál, mint minden vivői akciónál, ahol a kar és a láb is egyidejűleg mozgásba jön, egy pillanattal előbb indul a kar, mint a láb. Ez elv, amely alól nincs kivétel. Ha a támadó az ellenfél védése után bekövetkezett visszavágást védte és újra visszavág, e legutóbbi akciót *ellenvisszavágásnak*, kontra-riposztnak nevezzük. Folytatása a riposzt-játék.

Ha ellenfelünk támadásunkat kivédte ugyan, de elfelejtett, vagy nem tudott riposztírozni, akkor újra támadunk s ezt a műveletet *ismételt támadásnak* nevezzük. Ez háromféle lehet: újra kitöréssel (*rimessa*), a bal láb utánaemelésével és kitöréssel (*radoppio*), előrelépéssel és kitöréssel (*ripresa d'attacco*).

A *szurás* mindazon testrésze irányítható, ahová a vágás, mindazonáltal a szurásokat az ellenfél törzsére irányítjuk, főleg az oldalrészre, a csipőtől felfelé a vállig. A szurás a művészi vivás fontos része. Változatossá teszi a kardvivást, megállítja az ész nélkül előrerohanó és vagdalkozó ellenfelet és alkalmat ad a pengejáték legkülönbözőbb akcióira. A szurásnál előbb a kart kinyújtjuk, a kardot a második kézállásba és a vonalba helyezzük s azután végezzük a kitörést. A szurás akkor jó, ha a penge hegye érinti a testet, vagyis ha a hegy »ül«. Ha a penge hegye elcsuszik, vagy a kard lapra hajlik anélkül, hogy a hegy előbb egy pillanatra is ült volna, az előbbi esetben *elcsuszott szurás* (*passé*), az utóbbi esetben *lapszurás* (*plaque*) keletkezik, amelyek érvénytelenek. Háronféle szurásfajtát ismerünk: *egyenes szurást*, amelyet a legrövidebb úton a nyitott részbe vezetünk; *kitérő szurást* (*cavacione, degagement*), amely nevét onnét kapta, hogy az ellenfél öklét megkerülve, a kiindulással ellenkező irányban lévő részbe vezetjük kardunk hegyét és végül a *kötött szurást* (*filò*), amelynél kardunk erejével nyomást gyakorolva ellenfelünk pengéjének gyengéjére, mintegy erőszakkal nyitunk rést és abba beleszurunk. Ez az akció tulajdonképpen már a pengetámadásokhoz tartozik.

GYAKORLATOK MEGÁLLAPITOTT AKCIÓKKAL

Az eddig felsorolt technikai mozgások elsajátítása után a kezdő vivó már teljesen tisztában lehet a vivás elemi részével. Hogy tudását értékesítse, szükséges, hogy az eddig tanultakat feldolgozza és gyakorlatilag is tökéletesen betanulja. Erre valók az u. n. *konvencionális gyakorlatok*, amelyeket a vivó társával együtt végez. Az ilyen társas gyakorlatok nem egyebek, mint előre megállapított vágások és szurások, amelyeket az egyik fél beadni s a másik védeni és riposztírozni próbál. Itt már egy kis tér van az önálló gondolkozásra és kombinatív képességre és ha a gyakorlatok nem is asszószerűek még, de mindenesetre igen alkalmasak az asszószerű gyakorlatok bevezetésére. Elv az, hogy a vivók igyekezzenek *pontosan betartani a tanultakat, és minden erővel és képességükkel törekedjenek a technikai tökéletességre.*

A TEMPÓ

A konvencionális gyakorlatokkal egyidejűleg a kezdő vivónak a tempóval is meg kell ismerkednie. A *tempó* alatt értjük általában azt a pillanatot, amelyben valamely akciót legsikeresebben lehet végrehajtani, vagyis azt a pillanatot, amelyben ellenfelünket meglephetjük és az ellenakcióra képtelennek találjuk. Röviden meghatározva tehát: *a tempó az ellenfél tehetetlenség pillanata.* A tempó a vivás gyakorlati részének alapvető és legfontosabb tényezője, amely nélkül a vivás nem más, mint egy

automataszerű vagdalkozás és annyit jelent, hogy mindennemű vivómozdulatot az arra alkalmas időben kell végrehajtanunk és pedig nemcsak az egyes támadó akciókat, hanem ugyanúgy az ellentámadásokat, a védekezéseket és mindennemű pengekombinációkat. Mindezt gyorsan és könnyedséggel. A tempó általában lehet *fizikai* és *pszihikai*. Az előbbi akkor keletkezik, ha ellenfelünk egy olyan mozdulatot tesz (pl. előrelépés, a karddal való állásváltoztatás stb.), amely alkalmas egy támadási akció keresztülvitelére, vagyis amikor ellenfelünk egy pillanatra képtelen megakadályozni támadásunk sikerét. A pszihikai vagy lelki tehetetlenség pillanata akkor áll be, ha ellenfelünk figyelme bármily rövid időre is ellankad, vagy másra van irányulva, saját szándékaival van elfoglalva stb.

PENGETÁMADÁSOK

Ha nem közvetlen a kínálkozó részbe vágunk vagy szurunk, hanem előbb az ellenfél pengéjét érintjük, akkor ezt az akciót pengetámadásnak nevezzük. Főleg akkor használjuk, ha az ellenfél pengéje a vonalban van, vagy a vonalhoz igen közel s amikor annak a veszélynek vagyunk kitéve, hogy a penge hegyébe beleszaladunk. A pengetámadással tehát eltérítjük a veszélyeztető pengét és magunknak rést nyitunk a támadásra. Egy más célja is van a pengetámadásnak és ez az ellenfél figyelmének elterelése, foglalkoztatása. A pengetámadások legegyszerűbb fajtája a *kötés*, amely úgy történik, hogy saját pengénk közepével érintjük és lekötjük az ellenfél pengéjének gyengéjét, vagyis a végét kvart, terc, szekund stb. mozdulattal. Eszerint megkülönböztetünk kvart, terc, stb. kötéseket. De az ellenfelünk is végezhet kötést s eszerint megkülönböztetünk: saját kötést és az ellenfél kötését. A kitérő szurást, vagy kitérő vágást legalkalmasabb az ellenfél kötésével szemben gyakorolni. Ha egyik kötésből az ellenfél öklét megkerülve, átcserezünk egy másik kötésbe, ezt *váltásnak* vagy *átváltásnak* nevezzük, pl. kvartból terebe, vagy fordítva, miközben egy pillanatra az ellenfél pengéjét elengedjük. Ha egyik kötésből úgy megyünk át a másikba, pl. kvartból szekundba, hogy az ellenfél pengéjét nem engedjük el, ezt *átvitelnak* nevezzük. A pengetámadások másik leggyakoribb fajtája, az *ütések* (battuta, battement), amelyeket úgy hajtunk végre, hogy saját pengénk közepével az ellenfél pengéjének felső határára erőteljes ütést mérünk, hogy ezáltal eltérítsük azt a vonalból, vagy meglazítsuk az ellenfél fogását, vagy hirtelen idegeire hassunk. Van kvart, terc, stb. battuta. De lehet pengénk fokával is battirozni, ez esetben keletkeznek a *fokbattuták*. Az ütések a leghatásosabb támadási akciók közé tartoznak s főleg akkor használjuk, ha ellenfelünk a kardját és karját nem mereven és görcsösen tartja, hanem könnyedén, mert az előbbi esetben inkább a kötéseket alkalmazzuk. A használatos pengetámadások közé tartoznak még: a *kötött szurások* (filók), amelyekről már megemlékeztünk a szurásnál.

CSELTÁMADÁSOK

Vivói értelemben csel alatt értjük egy vágásnak, vagy szurásnak mutatását abból a célból, hogy ellenfelünket annak védésére kényszerítsük és midőn ő ezt végrehajtja, abban a pillanatban vágunk vagy szurunk egy másik részbe, többnyire oda, amely a védőmozdulat által keletkezett. A csel annál jobb, minél tökéletesebben utánozza a valódi támadási mozdulatot. Ha a kezdő vivó a lendítési gyakorlatokkal tökéletesen megtanulta a penge vezetését, akkor semmi nehézséget nem okoz a cseláadások begyakorlása. Célrányos, ha kezdetben a csel után

következő vágást nagyított alakban, vagyis lendített vágás alakjában végeztetjük, hogy az alsókarral való pengevezetést tanítványunk tökéletesítse és a felesleges csuklómozgásokról leszokjék. Ajánlatos továbbá először kis távolságról gyakoroltatni a cselátamadásokat, azután középtávolságról és végül nagy távolságról, vagyis előrelépés és kitöréssel (lépésrohammal, pattinando). Alkalmazhatunk kettős cselátamadást is, amely akkor keletkezik, ha ellenfelünknek két védését kerüljük meg és vágunk vagy szurunk a harmadik részbe. A kettős, sőt a hármas cselátamadást akkor használjuk, ha ideges ellenfelünk gyorsan reagál támadási mozdulatunkra. A kötött szurást is alkalmazhatjuk csel gyanánt és pedig igen hatásosan, amelyre ha nyomással reagál ellenfelünk, a keletkezett részbe vágunk vagy szurunk. Bevezethetjük a cselátamadást pengetámadással is úgy, hogy előbb egy pengetámadást (kötést vagy elütést) alkalmazunk és azután hajtjuk végre a cselátamadásunkat.

TEMPÓAKCIÓK (közbetámadások)

Egyszerű meghatározással tempóakciónak nevezzük azt a szurást, vagy vágást, amelyet akkor hajtunk végre, ha ellenfelünk támadással előrejön. Lehetnek *passzívok és aktívok* ama körülmények szerint, amelyek között lefolynak. *Passzív tempóakciók*: 1. feltartó szurás; 2. elővágás; 3. appuntata. *Aktív tempóakció*: 1. kitérő feltartó szurás (Cavation ins Tempo) és ennek folytatásai; 2. a feltartószurás cseles folytatásai; 3. az elővágás cseles folytatásai; 4. az appuntata cseles folytatásai.

A *feltartószurás* abban a pillanatban keresztülvitt szurás, amikor az ellenfél egy csellel előrenyomul. Végrehajtható az első, második és utolsó ütemben. Alsó cselek ellen felső, felső cselek ellen alsó fetartószurást alkalmazunk, mely a penge helyzetéhez képest lehet egyenes, vagy kitérő szurás. A feltartószurás kitűnő ellenakció az előrerohanó és szabálytalanul vagdalkozó ellenféllel szemben.

Elővágás. Ha oly ellenféllel állunk szemben, akinek szokása több csellel támadni oly módon, hogy azoknak paráddal való védeése majdnem lehetetlen, vagy ha egy csellel támad is, a cselezésnél karját fedetlenül hagyja, akkor alkalmazzuk az u. n. *tempó elővágást*. Az elővágás alkalmazható ugyan a test minden részére, de mégis leggyakrabban a karra használjuk. Feltételezi bizonyos mértékig az ellenfél hibás mozdulatát, legyen az akár technikailag hibás, akár pedig a tempó szempontjából. Adhatunk a karra felülről, alulról, kívülről és belülről elővágást aszerint, amilyen helyzetben van az ellenfél keze és a mi kardunk.

Az *appuntata* nem más, mint egy támadás után kitörésben alkalmazott feltartószurás, amelyet főleg akkor használunk, ha az ellenfelünknek szokása a támadás kivédése után csellel riposztirozni.

A *kitérő feltartószurás* az az akció, amelyet akkor alkalmazunk, ha ellenfelünk pengetámadást kezdett és ez elől kitérve, az ezáltal keletkezett részbe kitörésből szurunk, vagy esetleg vágunk. Ez a tempóakció az aktívok közé tartozik és feltételezi ellenfelünk hibás pengetámadását.

Ha észrevesszük, vagy egy már megtörtént akcióból kifolyólag sejtjük, hogy ellenfelünk feltartószurásunkat, elővágásunkat védeni akarja, akkor cseles közbetámadást alkalmazunk és ezáltal a passzív tempóakció aktívvá lesz.

MÁSODIK SZANDEKU TAMADÁSOK

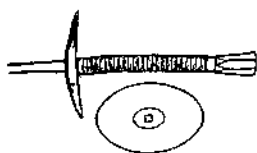
A vivőelmélet azt az elvet állította fel, hogy ha a támadás kellő pillanatban, azaz tempóban történik és technikailag hibátlanul van végrehajtva, akkor a támadás feltétlenül sikerül, mert ilyenkor ellenfelünk

sem hátrálni, sem védeni, sem kitérni nem tud s ha tervezett is egy közbetámadást, annak végrehajtásával elkésett. A tökéletes támadás azonban nehézségénél fogva igen ritka s gyakran megtörténik, hogy ellenfelünknek a szándékolt közbetámadást sikerül végrehajtani. Ilyenkor arra kell törekednünk, hogy azt meghiúsítsuk és azután folytassuk támadásunkat. Még inkább kell gondolnunk erre, ha olyan ellenféllel állunk szemben, aki minduntalan alkalmazza a közbetámadásokat. Hogy ezeket meghiúsítsuk, áltámadásokkal kell operálnunk, amelyekkel kicsaljuk az ellenfél közbetámadását s ezt védve, hajtjuk végre a tulajdonképeni támadásunkat. Ebben az esetben azt mondjuk, hogy *támadásunk második szándéku* volt. Ezzel szemben a tempóba keresztülvitt támadásokat *elsőszándéku* (intencióju) támadásoknak nevezzük. A második intenciósi támadás tehát az, amelynél nem az eredetileg mutatott első támadási akciót hajtjuk végre, hanem az ellenfél meghiúsított közbetámadása után végrehajtott támadásunkat. *Barbasetti* szerint tehát nem más, mint az ellenfél hibáiból hasznot huzni. A második intenciósi támadás két részből áll és pedig egy *áltámadásból* és az azt követő *valódi támadásból*. De nemcsak a támadásoknál ismerünk második szándékuakat, hanem a védekezésnél is, amely ugy keletkezik, ha az áltámadások ellen álvédekezéssel élünk, vagyis mást szinlelünk, mint amit tulajdonképen végrehajtani óhajtunk. Pl. külső elővágást szinlelünk és feltartószurást adunk, vagy sablonriposztot várt ellenfelünk és csellel vágunk vissza.

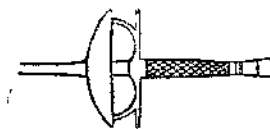
KÖZBETÁMADÁS CSELLEL (Finta in tempo)

Akkor keletkezik ez az akció, ha ellenfelünk feltartószurásunkat, vagy elővágásunkat védi és mi ezelől kitérve, egy másik részbe szurunk vagy vágunk, vagyis közbetámadásunkat csellel hajtjuk végre. Ezt a műveletet »*csel a tempóba*« néven is szokás nevezni.

A cseles közbetámadás ellen ugy védekezhetünk, ha a közbetámadás cselével szemben elővágással, vagy feltartószurással élünk, vagyis a közbetámadással szemben ellentámadásba megyünk át. Ezt az akciót nevezzük *contratempónak*. Legnagyobb sikerrel alkalmazhatjuk a kontratempókat ama közbetámadások ellen, melyeket mi csaltunk ki áltámadásunkkal.

272. ábra. Francia vívótőr

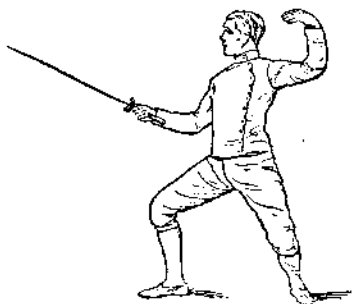
273. ábra. Olasz vívótőr

A vítőrvívás

A vítőr, vagy vívótőr, vagy egészen röviden *tőr* (*Fleuret, fioretto, Rapier*) a párbajtőrből fejlődött. Ez a fejlődés Franciaországban indult meg. A franciák a rendes mindennapi gyakorlatra nem tartották alkalmasnak epéejüket s azt átalakították egész könnyű kis fegyverré, amely nem áll másból, mint a vékony pengéből, kicsiny kézvédőkosárból és a markolatból. A penge átmetszete négyszögletű. Az olaszok fővívófegyvere mindig a *spada* volt, amely megfelel a francia épéennek, azzal a különbséggel, hogy az olaszoknál a kosár mögött a kosárhoz és a fogantyúhoz

erősített keresztvas van alkalmazva, amely a fogásnak nagyobb biztonságot kölcsönöz. A mellékelt ábrák világosan feltüntetik az olasz és francia vitor közti különbséget s azoknak fogásait.

Az alapállás, vivóállás, előrelépés, hátralépés, kitörés, visszatérés a kitörésből vivóállásba, szóval az egész lábgimnasztika ugyanaz, mint a kardnál. Fegyverrel a kézben két mozdulatra vesszük fel a vivóállást; az elsőre meghajlítjuk a térdeket és mindkét kezet a törrel együtt közvetlen a mell és az arc előtt egy-egy ivnek a leírásával a vonal irá-

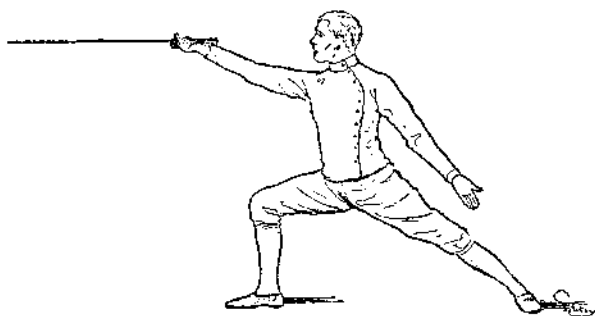

274. ábra. Vivóállás tőrrel (francia iskola)

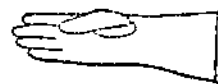

275. ábra. Az olasz tőr fogása

nyába kinyújtjuk úgy, hogy az alsókarok supinációba (tenyér fölfelé) kerüljenek. Kettőre a jobblábbal felvesszük a vivóállást, a jobbkarat a könyökben az oldal felé kissé visszahuzzuk, a balkezet félkör alakban a fej mögé behajlítjuk. A francia és olasz iskola vivóállása között lényeges különbség az, hogy az olasz nyújtottabban tartja jobbkarját, a pengét majdnem egész vízszintesen a vivóvonalba helyezi és a törzsével csipőből egy kissé előredől. Francia vivóállásnál a könyök erősebben van

276. ábra. Egyenes szurás (francia)

277. ábra. Tőrkesztyű

hajlítva, az ököl a vállmagasság alatt 5–10 cm-el lejjebb van és a tőr hegye kb. a szemek magasságával egy színvonalban. A törzs merőleges.

Az ököltartások ugyanolyanok, mint a kardnál felsoroltak. A találati részek szintén.

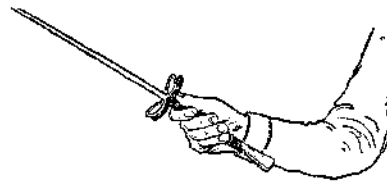
Az egyenes szurás úgy történik, hogy karunkat kinyújtva, a tőr hegyét a megadott részbe irányítjuk s azután kitörünk. Amint a tőr hegye a testet érte, jobböklünket kissé felemeljük. A kitörés alkalmával a balkéz a váll magasságában erőteljes lendülettel kinyújtatik. A tőr mozdulatainál is, mint a kardnál említettük, előbb indul a kéz, mint a láb s ezért egy jól keresztülvitt szurásnál a tőr hegye a testet érinti, mielőtt a jobbláb a földre jutna.

Meghívások (invitok) alatt értjük azokat a törhelyzeteket, amelyekkel feltűnő réseket nyitunk az ellenfél támadásának provokálása céljából. Az *olasz iskolában* négy ilyen főhelyzet van: kvart, terc, szekond és szerkl (cercle vagy mezzocerchio). A *francia* nyolc törhelyzetet ismer és pedig: kvart, sziksz, szekond, szeptim, ez a négy főhelyzet s azután használja még a prim, terc, kvint és az oktáv helyzeteket is. A sziksz olyan, mint a terc, csak a kéz supinációban marad; az oktáv a szekondal egyezik, szintén azzal a különbséggel, hogy az öklöt nem fordítjuk le a második kézállásba; a prim kb. megegyezik a kard primállá-

278. ábra. Vivóállás olasz tőrrel

279. ábra. Francia kvartvédés

sával; a kvint olyan, mint a kvart, csak a tör hegyét eresztjük le majdnem vízszintesre.

A *védés* az ellenfél szurásának pengékkel való elhárítása. A védést pengénk tövével és a kosárral egyidejűleg eszközöljük. Védések a következő fajtákra oszlanak: 1. *egyszerű védések*, 2. *kör- (contra) védések*, 3. *váltó- (Wechsel) védések*, 4. *engedő védések*.

Az *egyszerű védések* azok, amelyeknél az ellenfél szurását saját fegyverünkkel a legrövidebb egyenes uton hárítjuk el. Van kvart, sziksz (terc), szekond és szeptim (szerkl u mezzocerchio), parád. Az egyszerű védések módja is kétféle: a szuró pengét parádunkkal simán érintjük s egy kis nyomással, illetve előrevitt surlással (filószzerűen) a vonal-

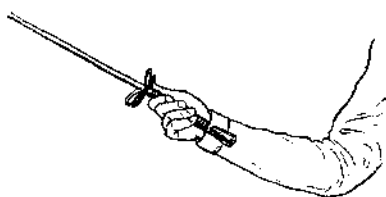
280. ábra. Egyenes szurás olasz tőrrel

tól ellenkező irányba kitoljuk, ezek az u. n. *surló parádok*, vagy pedig pengéknek egy kis rövid, de erőteljes ütésével térítjük el a támadó pengét (parata di picco). A védéssel egyidejűleg gyakorolni kell a *riposztokat*, amelyek a sikertelt védések után vivóállásból, tehát kitörés nélkül vitének végbe.

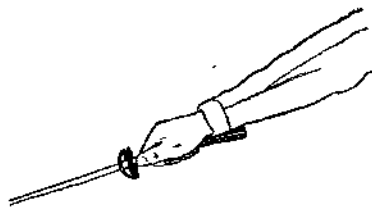
Kötések. Ugyanazok, mint a kardnál és ugyanannyi kötés van, mint amennyi védés.

Kitéró szurás (cavatione, degagement). Ha ellenfelünk pengénket lekötvé tartja, vagy tőrünk hegye olyan helyzetben van, hogy az egyenes szurást végrehajtani nem vagyunk képesek, akkor, ha mégis támadni

akarunk, pengénk hegyével az ellenfél öklét megkerülve egyidejűleg karunkat kinyújtjuk s azután kitöréssel a részbe szurunk. Ezt a mozdulatot kitérőszurásnak nevezzük. Ennél a pengék hegye csigavonalban halad előre úgy, hogy mire az ellenfél öklét megkerüljük, karunk is teljesen ki van nyújtva. Ez az akció, amilyen egyszerűnek látszik az első mutatásra vagy a leírásra, ép oly nehéz és rendkívül sok és gondos gyakorlatot követel, hogy tökéletesen hajtsuk végre. Louis *Mertgnac*, az elmúlt évtizedek világhírű vívópedagógusa, a törvívásnál két dolgot tanított csak, az egyenes szurást és a cavationet, mert ezeket tökéletesen sohasem lehet megtanulni. Kvart-kötésből külső, szikszk-kötésből belső, szekondból felső és szeptimből alsó cavationet csinálunk.

281. ábra. A francia szikszk

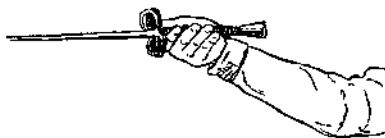
282. ábra. A francia szekondvédés

KONVENCIONALIS GYAKORLATOK

Ha a kezdő vívó az alapmozdulatokkal és állásokkal tisztában van, vagyis tudja az egyenes szurást, invitokat, kötéseket, védéseket és ríposztokat és végül a cavationet minden irányban, megkezdheti a konvencionális gyakorlatokat, amelyekről a kardvívó részben részletesebben emlékeztünk meg. A konvencionális gyakorlatoknál eleinte a precizitás végrehajtására kell a súlyt fektetni és csak később térünk rá a gyorsaság fokozására.

CSELTAMADÁSOK

A törvívásnál csel miatt egy valódi szurás mutatását értjük abból a célból, hogy ellenfelünket védeésre bírjuk s amidőn ezt végrehajtja, az ezáltal keletkezett részbe szurunk. A cseleket bevezethetjük egyenes szurócsellel, kitérő szurócsellel, kötések és battuták utáni csellel, kötött szurócsellel, kupécsellel. Az egyszerű cselek helyett alkalmazhatunk kettős, sőt hármas cseleket, ha ellenfelünk magatartása ezt megköveteli.

283. ábra. A francia szeptimvédés

VALTÁSOK ES ÁTVITELEK

Ha egyik kötésből úgy megyünk át a másikba, hogy közben az ellenfél öklét megkerüljük, akkor ezt a mozdulatot váltásnak nevezzük, pl. kvartból szikszkba. Ha egyik kötésből úgy megyünk a másikba, hogy az ellenfél pengéjével az érintkezést nem szüntetjük be, ezt *átvitelnek* nevezzük. Pl. ha kvartból szekondba megyünk, vagy viszont; ha szikszk-ból szeptimbe megyünk, vagy fordítva.

PENGETÁMADÁSOK

A pengetámadások alatt, amint már a kard tárgyalásánál is említettük, azokat az akciókat értjük, amelyeknél előbb az ellenfélnek a vonalban, vagy a vonalhoz közel álló pengéjét támadjuk meg. Ezek között a *kötéseket* már megemlítettük. A kötések után következnek az *elütések* (*battuta*, *battement*). Ezeket úgy hajtjuk végre, hogy törpengénk közepével az ellenfél pengéjének a közepére egy erőteljes ütést mérünk s ezáltal a vonalból azt eltávolítjuk, ellenfelünk fogását meglazítjuk s egyidejűleg az idegeire is hátrányosan hatunk. A *battutákat* meglepően és a legrövidebb uton kell végrehajtani, hogy az ellenfél pengéjét idő előtt ki ne szabadithassa. Ha a *battement* sikerül, pillanatnyi késedelem nélkül kell pengénket a vonalba hozni és szurni. A *battutákat* lehet váltással összekötni s akkor a *váltóbattuták* keletkeznek. Lehet saját kötésből, vagy védőállásból körzessel (*contrabattuta*), az előbbi esetben akkor, ha az ellenfél pengéjét kiszabadítva, visszatér a vonalba.

Kötött szurások (*filo*). Kötött szurásnak nevezzük a kötéssel összekapcsolt szurást, amelynél a támadó penge egy pillanatra sem hagyja el az érintkezést az ellenfél pengéjével. A törvívásnál ezt a támadási akciót gyakran és hatásosan lehet alkalmazni mint direkt támadást és mint cseltámadásnak a bevezetőjét, valamint a visszaszurásoknál is. Különös gond fordítandó tehát a filok begyakorlására annál is inkább, mert csak a törvezetés tökéletes precizitása mellett és a tempó ügyes kihasználásával lehet sikeresen keresztülvinni. Filot lehet csinálni kvartkötésből belül és a törhegy balra való körzésével alul (*quarta fianconata*, *Quart-Fianconnade*); sziksz- vagy terckötésből felül; szeptimkötésből felül (szikszten keresztül) és alul (*fianconnata*) és végül szekundkötésből alul. A filokat egyszerű-, váltó- vagy engedő védésekkel háritjuk el. A filokhoz szokták sorozni a *copertinot*, amelyet úgy hajtunk végre, hogy kvartkötésből fokozatosan áttérünk a francia kvintkötésbe és surolva az ellenfél pengéjét fönt negyedik kézállásból szurunk. A *copertinot* lehet mint bevezető cselt is alkalmazni.

VÁLTÓVÉDESEK ÉS KÖRVEDESEK

Ha pengénk vívóállásban vagy vonalban van, az ellenfél szurását, amint már említettük, védhetjük direkt egyszerű paráddal (pl. egy belső szurást kvarttal), de védhetjük körzessel olyképpen, hogy az ellenfél törét és öklét egy körrel megkerülve, az ellenkező oldalon vesszük a védést. (Az itt említett példánál szikszttel, illetve terccel.) Ilyenkor a törünkkel egy váltási mozdulatot végzünk és ezért nevezték el ezeket a védéseket *váltóvédeknek* (*Wechselparade*). Annyi váltóvédecs van, mint ahány egyszerű védecs. Ha a szurás pillanatában törünk valamely meghívásban, vagy védőállásban, vagy kötésben van és ellenfelünk egy egyenes szurással vagy cavationeal támad, az egyenes védecs helyett védhetünk körzessel. Az így alkalmazott védéseket nevezzük *kör- vagy körzsvédéseknek* (*Contro-Paraden*). A körparádok is ép úgy, mint a váltóvédecs, rendkívül fontosak a törvívásnál, mert azáltal, hogy az ellenfél támadásaival szemben folyton változtathatom a különböző védéseket, rendkívül megnehezítem a támadás folytatását. Ezért sokan azt tartják, hogy a törvívásnál a védecs könnyebb, mint a támadás és ezért van az, hogy az igazi nagy vívók mindig a legegyszerűbb támadási akciókkal dolgoznak, vagyis egyenes szurással és cavationeal.

Ha támadásunk alkalmával az ellenfél váltóvédését vagy körvédését, illetőleg contravédését egy körszerű mozdulattal kikerülve, szurunk, ezt már nem kitérő szurásnak nevezzük, hanem *körzöszurásnak* (*Cirkula-*

tions-Stoss, circolata). Amint vannak körzőszurások, úgy vannak körzőcselek, amelyek a kitérőszurásokkal kombinálva, rendkívül változatosá teszik a tör támadásait.

DOBOTT SZURÁS (COUPÉ)

Dobott szurás keletkezik akkor, ha egy merőleges mozdulattal az ellenfél törhegyét kerüljük meg és a megkerülés után dobásszerűen vágjuk bele törünket a vivóvonalba és szurunk. Az olaszok ezt a mozdulatot *könnyökből* végzik, viszont a francia iskola, miután fegyvere az ujjakkal könnyebben kezelhető és nincs lerögzítve az ökölhöz, a *kéz csuklójával*, sőt a mutató- és hüvelykujjal hajtja végre. A coupé igen hasznos támadási akció, de csak az esetben, ha ritkán vesszük igénybe. A coupékkal szemben leghasznosabb védekezés, ha a vivóállásból vagy egyéb védőállásból szeptimbe, illetve mezzoserchioba megyünk át. Coupéval lehet cselezni, lehet a cavationet coupéval variálni stb.

ISMETELT TAMADASOK

Végrehajtásuk ugyanolyan, mint a kardnál, azért itt szükségtelennek tartjuk újra tárgyalni.

KÖZBETAMADASOK (TEMPÓAKCIÓK)

Tempóakciók a törvivásnál a következők: 1. *kitérő feltartószurás* (cavatione in tempo), 2. *feltartószurás* (colpo d'arresto), 3. *csel a tempóba* (finta in tempo) és 4. *controtempó*.

A kitérő feltartószurást a pengetámadások ellen alkalmazzuk. A feltartószurásokat, amelyek az ellenfél támadása ellen alkalmazott szurások, végrehajthatjuk az első ütemben, a második ütemben és az utolsó ütemben. Az utolsó ütemben alkalmazott feltartószurások négy alakját ismerjük: 1. *controakció*, 2. *imbroccata*, 3. *inquartata* és 4. *passata sotto*. A feltartószurások közé sorozzák még az *appuntatat*, amely nem egyéb, mint kitérésben adott feltartószurás az ellenfél cseles ripsztjába.

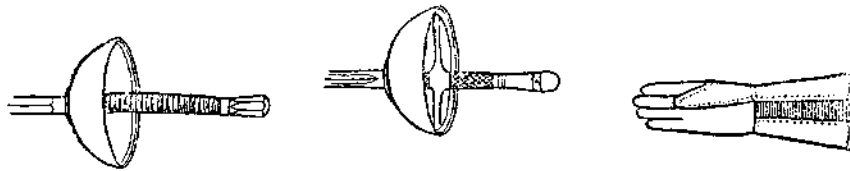
MASODIK SZÁNDEKU TAMADASOK

A második szándéku támadások elméleti magyarázatát a kardvivásnál részletesebben tárgyaltuk, ennél fogva ezt fölöslegesnek tartjuk ismételni. Ugyanez áll a cseles közbetámadásokra is, azzal a különbséggel, hogy a törnél csak szurásokkal operálunk. A controtempó a cseles közbeszurással szemben alkalmazott tempóakció, amelyet az a fél végez, aki az eredeti támadó volt.

A párbajtőrívás

(*Spada, épée de combat, Degen*)

A párbajtőr az olaszoknak és a franciáknak nemzeti fegyvere volt századokon keresztül s ha mellette a tört és az olaszok a kardot gyakorolták is, főfegyverük mindig az épée, illetve a spada volt és az maradt a mai napig. Sőt az utóbbi két évtizedben évről-évre szaporodik az épéeívók tábora nemcsak Olasz- és Franciaországban, de azoknál a kulturnemzeteknél is, ahol a vivás sportja divatba jött; így elsősorban a belgáknál, a hollandoknál, a dánoknál stb. Olaszországban *Agostino Greco*, a legutóbbi félszázad kétségtelenül legkiválóbb mestervívója, jól-lehet ő a törvívásban és a kardvívásban is a világ legelső közé tartozott — e két fegyvernemnek majdnem teljesen hátat fordítva —, minden ambíciójával, tudásával a spadavívás mellé csatlakozott és e fegyvernem mellett olyan óriási propagandát fejtett ki, hogy ma már az olasz vívóknak háromnegyedrészé csak a párbajtőrívással foglalkozik. Franciaországban talán még népszerűbbé vált az épéeívás. Itt főleg *J. J. Renaud*, a francia vívóélet egyik régi kitűnősége és kiváló szakírója, egy oly nagyszabású mozgalomnak állott élére, amely még a fleuret-t is el akarja tüntetni a vívóporondról és azt hirdeti, hogy miután

284. ábra. Francia párbajtőr 285. ábra. Olasz párbajtőr 286. ábra. Párbajtőrkesztyű

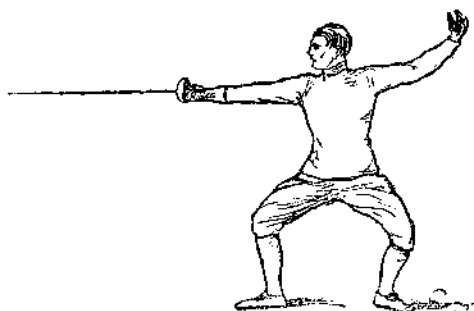
a törvívásnak minden művészetét át lehet ültetni az épéeívásba, a fleuret-re egyáltalában nincs szükség.

A párbajtőr ma tisztán szurófegyver, a XVI. és XVII. században azonban vágásra is használták, miután pengéje lapos volt és kétélű, s kihagyozva, mint az egyenes kard. Idővel azonban az éleit elhagyták, háromszögletűvé alakították, hogy a penge a szurásnál ne hajoljon könnyen el. Az olasz spada és a francia épée közt kb. az a különbség, ami a töreik közt, t. i. az olasz párbajtőrnél a fogantyúnál keresztvasat alkalmaznak a fogás erősítésére.

A párbajtőr sulya nem lehet kevesebb 470 és több 770 grammnál, egész hossza nem lehet több 110 cm-nél, a penge 88 cm-nél. A kosárnak domborúnak kell lennie, szögletek és kiálló részek nélkül. A szerkezet semminemű része nem állhat kijebb a kosár pereménél. A kosár átmérője 128—132 mm., behajlása 30—35 mm. A pengének merevnek és háromszögletűnek kell lennie. A szuróhegy (*pointe d'arrêt*) kiálló része 2 mm-nél hosszabb nem lehet. A párbajtőrnél az öltözéknek, tehát a vívókabátnak és a nadrágnak oly erős szövetből kell lennie, amely minden veszélyt kizár. A kesztyűnek is erősnek és a karon szorosan záródónak kell lennie. A kesztyű, nadrág és kabát csak fehér vagy világoszínű lehet. A fejtőnek erősnek, sűrűrostélyunak és a fejre és nyakra jól illőnek kell lennie. Ezekből az óvintézkedésekből is lehet következtetni, hogy a párbajtőrívásnál fokozott mértékben kell ügyelni a testi épségre és olyan felszerelést kell alkalmazni, amely minden körülmények között még a legkisebb balesetet is kizárja.

A törvívás és a párbajtörvívás között legfeltűnőbb különbség az, hogy míg az előbbinél a csipőtől a nyakig számított testrésze érvényes a szurás (még a kart is leszámítva), addig a párbajtörnél az egész testre, tehát a fejtől le a lábig. Ez a különbség határozza meg a két fegyvernem technikája és taktikája közti eltérést. Megemlítendő még, hogy míg a versenyvívásnál törrel négy, illetve öt tussra megy a küzdelem, addig a párbajtörnél egy tussra, s ha mindkét vívó kap találatot, mindkét vívót találatnak tekintik és mindkettő terhére számít a tuss, de ha a két találat közt időkülönbség nyilvánvalóan észlelhető, akkor csupán az előbb talált vívónál számítják a tuszt.

Még két feltűnő különbség van a tör és a párbajtör technikájában. Az egyik az, hogy a párbajtör vívóállásánál a két sarok közötti távolságnak semmiesetre sem szabad nagyobbnak lenni másfél lábnál, még pedig azért, mert a tulszéles állásnál az elől lévő láb könnyen található és közeli célpontot nyújt az ellenfélnek. A másik, talán még lényegesebb különbség magánál a szurásnál észlelhető. Amíg ugyanis a törnél a szurás után egy rövid időre ott hagyjuk a penge hegyét az ellenfél testén, úgy, hogy a penge maga is meghajlik, addig a párbajtörnél a szurás inkább a bőkes jellegével bír, gondolatsebességgel érinti a testet

287. ábra. Vívóállás párbajtörrel (epée)

és mint a kemény labda a szilárd faltól, úgy ugrik vissza kiinduló helyzetébe.

Egyebekben a párbajtör iskolájának az alapelemei, technikájának felépítése, az egyszerű és komplikáltabb akciók teljesen ugyanazok, mint a törnél s éppen ez a körülmény adja néhány kiváló szakembernek és szakirónak azt a gondolatot, hogy a tör technikáját átültetve az épéeiskolába, a tört teljesen mellőzzék.

Azt, amit tanít a tör iskolája a fegyver fogásától, felállástól és láb-munkától kezdve: meghívások, egyenes szurás, kötések, váltások és átmenetek, cavatione, védekek, riposztok, cselriposztok, pengetámadások, váltó-, kontra- és engedővédekek; cselek, kettős cselek, kitérőszurás és filocselek; cirkuláták és változatai; kupék, ismételt támadások, konvencionális gyakorlatok, tempóakciók (feltartószurás, appuntata, controakció, passata-sotto, cavatione a tempóba); második szándék, finta in tempo, controtempo, — valamennyi alkalmazható és tanítjuk is a párbajtör iskolában. *Agesilao Greco*, az olasz vívóművészet nagyíró képviselője, 1911-ben »La spada e la sua disciplina d'arte« című rendkívül értékes munkájában feltűnően kiemeli a battuták jelentőségét, úgy, hogy érdemes ezt a részt idézni: »A battuták igen lényegesek a spadavívásban. Tanácsos mindennemű támadást egy-egy battutával kezdeni meg, valamely kedvező irányba ütve meg az ellenfél pengéjét. A battuták mechanikai kivitele, — bármennyire egyetlen mozdulatnak tűnik is fel

annak végrehajtása, — mégis két lényeges mozdulatból áll: az egyik a kezdő mozdulat, amelynél a csukló mozdításával egy pillanatra a spada hegyét eltávolítjuk a vonalból, vagy pedig az ellenfél pengéjétől, amennyiben a pengék kontaktusban állottak; a másik pedig a végrehajtási mozdulat, amely viszont az alsókar tevékenysége, hogy így hatásosan kísérelje a penge munkáját abban, hogy az ellenfél pengéjére eredményes ütést mérjünk. De lehetséges az is, hogy a pengék kontaktusának esetében egy adunk battutát az ellenfél pengéjére, hogy még egy pillanatra sem hagyjuk el a pengeköttést. Ilyen esetekben csuklónk mozdulatával az ellenfél pengéje mentén visszahuzzuk saját pengénket és azt azután alsókarunk együttes munkájával visszük előre a támadásba, mialatt hevesen végigsuroljuk az ellenfél pengéjét. Legfőképpen akkor lehet a törzsre vagy az arcra irányítani a szurást egy-egy battuta után, ha azt oly erőteljességgel adtuk az ellenfél pengéjére, hogy annak csuklója elveszti a fegyver fölött való uralmát, még pedig olyan nagy mértékben, hogy lehetetlen legyen számára azt egy-kettőre visszahelyezni a küzdővonalra. Egyébként azonban ajánlatos battuta után az alsókarra irányítani a szurást. A battuták végrehajtásánál különösen sok gondot kell fordítanunk arra, hogy azokat sebesen, erőteljesen, valamint a tempó megfelelő kiválasztása mellett hajtsuk végre, még pedig akképpen, hogy ellenfelünk számára lehetetlenné tegyük azt, hogy tempó cavationeival védekezzen a battuták ellen. De egyidejűleg egy pillanatra sem szabad saját fegyverünk fölött való tökéletes uralmunkat elveszítanünk és minden akciót úgy kell végrehajtanunk, hogy csuklónk még csak egy pillanatra se távolodjék el a tevékenységi központtól, nehogy alsókarunkat és kezünket az ellenfél előtt felfedjük. Szükséges tehát, hogy hosszasan gyakoroljuk magunkat ezek végrehajtásában, hogy a battutákat megfelelő biztossággal és precizitással tudjuk végrehajtani. Ezen felül a battuták állandó gyakorlása a fegyver fölött való feltétlen uralmunkat teszi biztosabbá, ami nagyon lényeges, mert a vivó annál szabadabb és határozottabb pengejátékot tud kifejteni, minél biztosabban érzi kezében a fegyvert.« A kiváló olasz mester kiemeli, hogy különösen sok és szép eredményt lehet a battuták révén a spadavívásban elérni olyanokkal szemben, akik *francia fegyvert* használnak, amelynek markolatán nincs meg a *gagliarda* (keresztvas) s akik éppen ezáltal nagyobb mértékben érzik meg mindama rázkódtatásokat, amelyek fegyvereiket érik. És ha az ütés a helyes időpontban, valamint megfelelő határozottsággal éri az ilyen francia pengét, akkor majdnem biztosan számíthatunk arra, hogy ez a penge elveszti egyensúlyát és igen gyakran a kézből is kirepül.

Említettük, hogy a párbajtórnél a test minden részére érvényes a találat, mégis az épée-iskola az elérni szándékolt célfelület távolsága szempontjából három testrészt különböztet meg, és pedig: 1. törzs, 2. arc és 3. az előrészek (kéz, kar, láb). Ez az oka annak, hogy ha a két ellenfél egymást egyidőben találja és az egyik a kezén kapja a találatot, a másik pedig a törzsön, a kéztalálat számít tussnak.

A MÉRKŐZESRŐL

Fizikai, szellemi és erkölcsi tényezők a vívásban

Az asszóhoz való előkészítő gyakorlat nem más, mint a már tanult vivói tevékenységek és gondolatok megvalósítása, ahol már a tanítvány szabad akarata, elhatározása és leleményessége működik, de amelyet még a mester ellenőrzése mellett végez. Az asszóra való előkészítés kétségekívül egyike a legnehezebb feladatoknak. Eleinte a mester köny-

nyitse meg a tanítvány által véghezviendő akciót és lehetőleg csak fokozatosan alkalmazza a tempóakciókat és a villámgyors riposztókat, hogy így biztonságot és főleg önbizalmat keltsen a tanítványban önmaga iránt. Az asszótanulmányokban a mester lassacskán teljesen szárnyára eresztheti fiatal tanítványát.

A jó és eredményes utvának a nyugodt és biztos védekezés az alapja, még pedig nemcsak a távolságtartással, hanem elsősorban a pengével. A védésnek, hosszú és gondos tanulmányok alapján, két főelvét állapítottam meg: 1. mindig az utolsó pillanatban kell védeni, de akkor gyorsan és határozottan; 2. a cselekre és a pengetámadásokra csak oly mértékben kell reagálni, amilyen mértékben azok veszélyesek, azaz a távoli cselekre csak fél, esetleg még kisebb parádót veszünk és éppen csak hogy színleljük a védekezést. A világ legkitünőbb vívói egyuttal nagyszerű védekezők is voltak, mert a védekezés közben lehet legkönnyebben megtalálni az alkalmas pillanatot egy-egy erélyes támadáshoz.

A szabad asszó az igazi küzdelem, amelyben mindegyik ellenfél kifejti saját szándékai szerint a tanult akciókat és igyekszik azokat a legeredményesebb módon érvényesíteni a vívás összes művészi elemének felhasználásával. Tehát igyekszik tust adni. A szabad asszónál a vívónak teljes egyénisége érvényesül, fizikai, szellemi és erkölcsi tulajdonságaival együtt. A fizikum, illetve a fizikum által képviselt technika vetekszik a fizikummal szemben, a szellem a szellemmel és az erkölcsi tényezők az ellenfél erkölcsi tulajdonságaival szemben. Kétségtelen, hogy a vívónak mindhárom tényezőre szüksége van, mert hiába végzi gépies pontossággal és gyorsasággal a tanult akciókat, ha azokat nem a kellő időben és nem a szükséges kombinációban végzi; ha nem ismeri fel ellenfele hibáit és esetleg előnyeit; ha nincs leleményessége, és végül, ha hiányzik nála a szükséges akaratenergia, önbizalom és győzni akarás, amely az erkölcsi tényezők legfontosabbika. Viszont a jó kombinatív képesség, taktikai készség, leleményesség és lelkierő is hátrányban marad, ha hiányzik a tökéletes technika, mert a legjobban kidolgozott és kellő időben megkezdett akció is sikertelen marad, ha azt nem a szükséges pontossággal és gyorsasággal hajtjuk végre.

Az asszó megkezdése előtt ajánlatos mindig meggyőződni arról, hogy fegyverünk és egész felszerelésünk, valamint ruházatunk tökéletes jó állapotban van-e. Azután felvevén a megfelelő távolságot és a helyes vívóállást, koncentráljuk figyelmünket teljesen ellenfelünkre és ideáink megvalósítására.

Igen ajánlatos, hogy néha kiforratlan és rendszertelen, u. n. *naturalista vívókkal is mérkőzzünk*, hogy kitanulmányozzuk ezek tulajdonságait és fogásait, hogy azután ne lephessenek meg és ne zavarjanak meg bennünket szabálytalan vagy túlerős vagdalkozásaik. *A siker egyik legfőbb tényezője a nyugodtság*, majdnem azt mondhatjuk, hogy a lelki derültség, amelynek állandóan uralkodnia kell akcióink felett. Nem kell kezdetben ellenfelünkre rögtön rárohanni, hogy tussoljuk őt, hanem várjunk és kémleljük ki a jó és rossz oldalait. *Tartsunk helyes távolságot* és végezzünk állandóan olyan mozdulatokat, amelyekkel saját terveinkbe csaljuk ellenfelünket, hogy így a mi tempónk és a mi akaratunk érvényesüljön. Eleitől végig meg kell őriznünk éberségünket és nyugalmunkat, főleg erőszakos és heveskedő ellenfelekkel szemben. Legyünk mindig óvatosak, mert a legesekélyebb figyelmetlenség, szórakozottság módot nyújthat az ellenfélnek egy-egy meglepetésszerű akcióra.

Ha valaki olyan ellenféllel áll szemben, akinek nem ismeri pengejátékát, akkor üdvös lesz puhatalózza dolgozni, hogy észrevegye szán-

dékait és lehetőleg egyszerű akciókkal dolgozzék, hogy kikerülje a tempóakciókat. Olyan ellenfelekkel szemben, akiknek nagy tempóérzékük van és hosszú kinyúlásra képesek, valamivel távolságon kívül maradjunk és lehetőleg támadásokkal zavarjuk önálló működésük kifejtésében.

Passzív vivókkal szemben energikus támadásokkal kell élni, még pedig tempótámadásokkal s azokkal szemben, akik tempóakciókat szeretnek alkalmazni, kontratempót csináljunk. Tulgyorsan riposztírozó ellenfelek ellen második intencióval ajánlatos dolgozni s mialatt azt hiteljük el velük, hogy a végleges szurást vagy vágást vezetjük, gondoljunk a kontraparádra és az azt követő riposztra

Amikor a vivó azt tüzi ki célul maga elé, hogy ellenfelének törzsét fussolja, akkor hasznos, ha őt csalódásba ejti azzal, hogy kitarítóan úgy tesz, mintha karját akarná érinteni, hogy ezáltal figyelmét oda vonja s azután lepje meg egy-egy battutával, vagy egy ellenkezőirányú filóval, vagy ami még jobb, egy második intencióju támadással. Amennyiben lehetséges, nem szabad ellenfelünknek időt hagyni arra, hogy kitervezzen egy-egy támadást, hanem rá kell törnünk karjára irányzott vágásokkal és sok pengetámadással.

Általában véve ki kell fürkésznünk ellenfelünk egész vivói karakterét, hogy sikeresen megküzdhessünk vele és legyőzhessük.

Helyes, ha még a tanulmányi asszókat is egy harmadik vivó itélkezése mellett végezzük, mert így az asszó tartama alatt gyakran előforduló vitákat ő irányíthatja és a vivók között felmerülhető nézeteltéréseket kiegyenlítheti, emellett gyakorolja a zsúriskedést is.

TRÉNINGUTASITAS

A jól előkészített fizikum és technikai tudás mellett *az idegeken mulik minden verseny eredménye*. Egyenlő technikai készültség és erő mellett feltétlenül az győz, aki több idegenergiával rendelkezik. A vivótréningnél tehát nagy gondot kell fordítani erre a szempontra. Igaz, hogy a jó ideg főrészből a természet adománya, de a modern sporttudomány sokat tud javítani a kevésbé szerencsés természetén is s a helyes tréningmódszer bőven rendelkezik olyan eszközökkel és módszerekkel, amelyek már sok gyengébb idegzetű versenyzőnek szerezték meg a küzdelemhez szükséges idegenergiát.

A vivós sokáig nem volt tréning sport, sajnos, még ma sem tekintik a vivók athlétikai értelemben annak s ez az oka, hogy *a vivók tréningjéből hiányzik az u. n. athlétikai rész*, amely alatt érteni kell az izmok, idegek és légző-, valamint az emésztőszervek tökéletes működését és abszolút jó kondícióját, amely minden versenysportnak feltétele és magának a versenyzésnek elengedhetetlen kelléke.

A fényes multu és örökemlékezetű nagy magyar bajnok, *Békessy Béla* huszárcapitány tette először nálunk a vivást tréning sporttá és a szigoru tréning tette képessé őt arra, hogy napi 4—5 órás lovaglás mellett még kibirta hetenként hatszor is a napi 3—4 órás vivótréninget, anélkül, hogy valaha letört volna. *Fuchs Jenő dr.-t*, a kétszeres olimpiai egyéni kardgyőztest, a vasidegei segítették a győzelemhez. Én, aki a londoni és stockholmi olimpiai versenyek alatt végignézttem a magyar vivók elszánt küzdelmét és előtte is s a versenyek alatt is segítségére álltam vivóinknak, tapasztaltam, hogy a versenyek alatt mily rendkívül fontoságu a testi és idegbeli kondíció kérdése. Mert hiszen technikai készültség tekintetében vivóink között csak nüanszbeli különbségek vannak s csak az egy *Berti Lászlót* lehet megemlíteni, aki technikai tudás tekintetében valamennyi fölött klasszisokkal emelkedett ki.

Tréning közben tehát idegeink feletti teljes uralomra kell szert tennünk, mert *idegenergiánk és akaraterőnk fog a végküzdelemben, az utolsó tussoknál győzelemhez juttatni.*

Vannak a fizikai kondíciónak bizonyos kellékei, amelyek minden személyre és valamennyi sportágban egyformán szükségesek. A legegyszerűbb szavakkal kifejezve: *mindenkinek meg kell tanulnia azt, hogy tréning közben és verseny alatt hogyan viselje gondját önmagának.*

Hosszu és gondos tréning jobb eredményt ad, mint a rövid és elhamarkodott s a jó forma is az előbbi mellett tovább fenmarad.

Az athléta tréningje rendszeren öt-hat hónap, a vivőé azonban még hosszabb s ezért még nagyobb gondot, előrelátást és szakértelmet igényel. Pósta Sándor dr., az 1924-es párisi olimpiai kardversenyek egyéni győztese, már az előző év januárjában megkezdte olimpiai tréningjét egy előre kidolgozott program alapján s ezt a tréninget a három nyári hónap kivételével szakadatlanul folytatta, mindig a legfrissebb kondícióban. Ilyen gondos előkészület után a tréning utolsó ideje tulajdonképpen már nem más, mint *kondíciótréning*. De ebből azután minden áldott napnak ki kell vennie a részét.

A napi kondíciótréning a felkeléssel kezdődik és az éjjeli jó, kiadós és nyugodt *alvással* végződik. Reggel 7 órakor felkelés, esetleg egy félórával korábban. Ezt követi a hűvös, de nem bőrborzongató, *vizzel való gyors lemosása* az egész testnek. Utána rögtön és gyorsan végrehajtva következik egy durva törülközővel való erős *ledörzsölés*. A műveletnek ez a fajtája kitünő frissítő hatással van a bőrre, megindul az egészséges vérkeringés és végezetül a bőr izzani fog a minden részébe áramló vértől. Ezután néhány *lélekzési gyakorlat* a nyitott ablaknál, 8—10-szer megismételve, jó mély belélegzéssel és teljesen kinyomva az elhasznált levegőt. Erre következzenek egy pár *szabad gyakorlat*, mindössze 1—2 percig (egy-két alacsony és magas szkipelés, néhány törzsgyakorlat, majd újra mély be- és kilégzés), hogy az izmokban is meginduljon a fokozott vérkeringés, helyreálljon a ruganyosság és az a testi és lelki jóérzés, amely a napi munkakedvnek és nagy teljesítőképességnek előfeltétele.

Közvetlen a vivás előtt sem szabad elmaradnia néhány egyszerű mozgásnak (láb- és törzsmozgásnak), amely megindítja a fokozottabb vérkeringést, kiveszi a végtagokból a merevséget s a testnek ruganyosságot és könnyűséget kölcsönöz s általában megadja a gyorsaságnak azt a maximumát, amely nélkül a vívóakciók eredménytelenek maradnak.

A napi vivótréning kezdődjék egy *gondos iskolával*, folytatódjék néhány *konvencionális gyakorlattal* és több *asszóval*. Ha valaki minden nap trénirozik, elég, ha hetenként háromszor végez asszógyakorlatokat. De az egyes asszók se legyenek túl hosszúak. A verseny előtti pár hónapban nagyon észszerűtlének azok a félórás asszók, amelyek pongyolaságra és figyelmetlenségre szoktatnak, amellet a figyelő idegeket tülön-tul kimerítik. *Inkább több asszót, váltogatva az ellenfeleket*, de rövideket és teljes figyelemmel.

Tréning után mérsékelt langyosságú tussfürdő, amely inkább hűvös legyen, mint meleg, mert az utóbbi bágyasztó. Fürdés után rögtön masszázs. Semmisem teszi hajlékonyabbá az ízületeket, puhítja és lazítja az izmokat jobban, mint a szakszerű masszázs.

Ha készen vagyunk ezzel, *könnyű séta* ajánlatos, friss jó levegőn. Azokon a napokon, amikor nem végzünk vivótréninget, elmaradhatlan legyen a kiadós séta, kint a zöldben, a jó levegőn, néhány fent említett szabad gyakorlattal fűszerezve.

A jól működő gyomor az egészség legbiztosabb garanciája. Étkezzünk jól, de ne túlbően, sohase tréning előtt két órán belül, és inkább egy kis éhségérzettel keljünk fel az asztaltól, mint tullakottan. Óvakodjunk a fűszeres, sós ételektől s legyen kosztunk könnyű és változatos. Tartózkodjunk a sok folyadéktól; semmi alkohol!

Nagy baj van a vivóknál a *nikotinnal*. Az összes sportágak versenyzői komoly tréningben el vannak tiltva a dohányzástól. A versenyvivók legtöbb része ezzel a tréning rendszabállyal egyáltalában nem törődik és még versenyzés közben is minden asszója után elszi egy-két cigarettát. Ezzel az idegesség fokozódik, a szivműködés zavart lesz, a lélegzetvétel rendetlenebb, amik azután kihatnak az egész további teljesítményre.

A mély és kiadós alvás az erő nagy regenerátora. Csak úgy alhatunk jól, ha a lefekvés és felkelés idejére nézve bizonyos rendszert hozunk be. Legjobb féltizenegyor lefeküdni és félhét óraker felkelni. De soha tizenkét óra után ne fekdjünk le.

Ezek dióhéjba foglalva a vivótréningre vonatkozó tanácsaim, amelyek három évtizedes sportműködésem alatt mint versenyző és mint oktató magamon és tanítványaimon tapasztaltam, s amelyekről az a meggyőződése, hogy betartásuk nélkül nagy teljesítmények el nem érhetők.

A VIVÁS NEMZETKÖZI HELYZETE

Ha a vivás nemzetközi helyzetéről óhajtunk képet kapni, rövid visszpillantást kell tennünk a múlt századokba.

Tudjuk, hogy a vivás, mint önálló testművészeti gyakorlat, a XV. században kezd igazán fejlődésnek indulni. Olaszország az első talaja a vivásnak, onnét terjed tovább először Franciaországba, azután a többi szomszédos északi államokba. Századokon keresztül e két nagy nemzet, az olasz és a francia küzd egymással a vivás terén, hol az egyik, hol a másik jut egy kis fölénybe, aszerint, hogy a viszonyok jobban, vagy kevésbé kedveznek-e a vivás fejlődésének és hogy melyik nemzetnél akad véletlenül egy-egy a klasszison jóval felüli művelője a vivósportnak, aki azután nem is annyira az iskola elsőbbségének köszönhető valamennyi kortársa fölötti győzelmeit, hanem inkább fizikai és szellemi zsenialitásának.

Ez a rivalizálás a két nagy nemzet vivói között megmaradt a legújabb időkben is és a modern olimpiai versenyeken kívül még számtalan alkalom kínálkozott évtizedeken keresztül és kínálkozik ma is, hogy az olasz és francia penge keresztezze egymást.

A kulturnemzetek sporttársadalmi között történő gyakori érintkezés megkönnyíti a vivósportban is az összehasonlításokat és a nemzetközi helyzet megállapítását. Bennünket magyarokat természetesen elsősorban a *kardvivás* érdekel, amely nekünk ugyszólván ősi foglalkozásunk volt mindenkor, mert hiszen az a viszony, amely az ezeréves magyar nemzetet a kardhoz fűzi, már az Attila-mondával kezdődött és századokon keresztül csak erősbödött. Azok a győzelmek, amelyeket a *magyar kardvivók a londoni, stockholmi és párisi olimpiai versenyeken*, valamint az újabb időben keletkezett *európai vivóbajnokságokon*, de egyéb nemzetközi versenyeken, mérkőzésekben és akadémiákon szereztek, kétségbevonhatatlanul igazolják, hogy *a magyar kardvivás ma a legelső a világon*. Viszont azonban nem szabad elhallgatnunk azt sem, hogy ma — sőt egy-két évtized óta — *igazi kardkultura csak hazánkban van*. Ennek a körülménynek köszönhető egyrészt az, hogy az a két nagy vivónemzet, amely velünk szemben számba jöhet, sem bír a kardvivás terén velünk szem-

ben komoly győzelmeket felmutatni. Már előbb is reámutattunk arra, hogy úgy *Franciaország*, mint *Olaszország* néhány évtized óta, de különösen az utóbbiban erősen az épéevívás felé orientálódik és ebben követik őket azok a kisebb-nagyobb nemzetek, ahol vívósport van, avagy fejlődésnek indult, mint pl. Belgium, Hollandia, Dánia, Lengyelország, Svédország, Anglia, Németország és ujabban *Amerika*, ahol ujabban komoly érdeklődés mutatkozik a vívósport iránt. Sőt *Ausztriában* is, ahol az olasz vívórendszer befogadása után és főleg a volt bécsujhelyi katonai vívómesterképző intézet hathatós befolyása következtében a kardvívás jelentékeny fejlődésnek indult, az utóbbi időben szintén a tör- és épéevívás divatba jövétele észlelhető.

Ha a különböző nemzeteknek az egyes vívó fegyvernemekben való győzelmi statisztikáját megvizsgáljuk, akkor azt a száraz tényt kell konstatálni, hogy ma a törvívásban Olaszország vezet és jöllehet a francia törművészet, amelynek legkiválóbb mester-reprezentánsa Lucien *Merignac* és klasszison felüli amatőr képviselője, *Gaudin*, méltó riválisa is az olaszoknak, ez utóbbi határozottan fölénybe került. Ugyanez állítható, de fordítva, az épéevívásban, ahol meg a franciák kerekedtek felül. *Belgium*, amely a vívás terén teljesen francia befolyás alatt van, oly kiváló tör- és épéevívókkal rendelkezik, hogy voltak évek, amikor a belga vívók teljesen egy színvonalon állottak a franciákkal. Hiszen a stockholmi olimpián a belga *Anspach* nyerte el a épée-világbajnokságot és a belga épée-csapat nyerte el a csapatgyőzelmet. *Hollandiában* a vívók nagyrésze szintén a tör- és épéevívást kultiválja, de a kardot sem hanyagolja el és különösen *De Yong* kapitány — aki a legjobb európai kardvívók közé sorozható — lelkes agilitása következtében a holland vívók évről-évre eredményesebben foglalkoznak a kardvívással. *Dániában* ugyszólván az egyetlen *Ossler* az, aki jelentős sikereket mutathat fel a kardforgatásban, míg *Németországban* ugyanez mondható az offenbachi *Casimir*-ről, aki a legjobb magyar kardvívókra nézve is veszélyes lehet.

A kardban ma is, mint a múltban, Olaszország legerősebb ellenfele Magyarországnak. Ujabban mintha fellendülőben volna az olasz kardvívás, amelynek néhány reprezentánsa: *Bini*, *Marzi*, *Puliti* és még egypáran komoly kardtréninget folytatnak. De igazi kardkulturáról, amilyen nálunk van, az olaszoknál ma beszélni nem lehet még s ha akad is köztük, vagy a többi nemzeteknél egy-egy kiváló kardtehetség, azok komolyan számba nem jöhetnek a nemzetközi viszonylatban.

A magyar kardvívás vára, amely széles és mély alapokra van lefektetve s amelynek gyökerei a nemzet szokásaiba és erkölcsibe kapaszkodva századokra visszanyulnak, még egyelőre bevehetetlen s ha a vívósport irányítói a legmagasabb fórumtól kezdve továbbra is gondoskodnak arról, hogy ez a mi nemzeti sportunk állandóan hozzájusson azokhoz a feltételekhez, amelyek nélkül a legvirágzóbb intézmények sem tarthatók fenn, akkor a magyar vívósport ezután is tényezője a fejlesztője marad a magyar férfiasságnak, lovagiasságnak és fizikai fejlődésnek és nevelője a magyar hazafiasságnak sok ifju generáción keresztül.

Sohase felejtjük el — s ez a franciáknak legerősebb érve, — hogy a vívás az a sport, ahol a szellemi tényezők legjobban szerepelnek.

A vívás versenyszabályai

(A Magyar Vívó Szövetség szabályzatának legfontosabb pontjai.)

XI. A verseny lefolyása

105. A versenyrendezőséget és annak tagjait a rendező egyesület választja.

A versenyrendezés a versenyt előkészíti, rendezi, a versenybírók intézkedéseit végrehajtja és vezeti nyilvánosan a verseny jegyzőkönyvét.

118. A körvívást valamennyi versenyen, a versenyzők száma szerint, 1-4 fordulóban bonyolítják le, v. m. selejtező, elődöntő, középdöntő és döntő. A selejtezőt, elődöntőt, középdöntőt együttesen előmérkőzéseknek nevezzük. Egy forduló a verseny, ha csak egy körmérkőzésből (döntőből) áll. Kétfordulás, ha selejtező, elődöntő és döntőből, négyfordulás, ha selejtező, elődöntő, középdöntő, és döntőből áll. A kétfordulás lebonyolítást csak kivételesen alkalmazzuk.

119. A selejtező lefolyása a következő:

A körvívásban résztvenni jogosultak lehetőleg egyenlő számban csoportokba osztottak be. Annai csoportot kell alakítani, hogy minden csoportba 5-10 vívó jusson.

Ha minősítő küzdelmet nem tartottak, úgy a versenyzőket a versenybírók a csoportvezetés (erőviszonyok) elve szerint osztja be az egyes csoportokba. Ennek megkönnyítése végett az egyesületek résztvevőikről a versenyre a nevezéssel egyidejűleg erőssorrendet küldjenek be.

A versenybírók a beosztásnál figyelemmel legyen arra, hogy az egyenlő képességű és ugyanazon egyesület kötelekébe tartozó versenyzők lehetőleg más-más csoportba kerüljenek.

120. Minden csoport külön körvívásban mérkőzik.

E körvívásban minden versenyző a versenyzők mindegyikével vív.

A mérkőzések sorrendjét a jelen szabályzat függelékében közölt táblázat adja meg. A sorrendi számokat a versenyző sorsszűz útján kapja. A sorsszűz minden csoport vívása előtt nyilvánosan történik.

A mérkőzés 5 voltra megy; a győztes az, aki előbb ad ellenfelének 5 voltot.

A csoport győztese az, akinek legtöbb győzelme van, második, akinek utána a legtöbb győzelme van és így tovább.

Ha az egyes csoporton belül 2 vagy több vívónak egyforma számu győzelme van, úgy a sorrendet a kapott, ha ez is egyforma, az adott találatok száma határozza meg, ha ez is egyforma, úgy holtverseny áll elő.

121. A csoport egy-kétharmada, de legalább első és második helyezette tovább megy a következő, esetleg a döntő körvívásra, míg a többiek a versenyből kiesnek.

Ha a fentiek szerint előbbjutó vívók között a tusarány számítása dacára holtverseny van, azt eldönteni nem szükséges. Ha ellenben a vitás helyekért van ilyen holtverseny, azok, akik holtversenyben vannak, újból 5 voltra mérkőznek egymással.

Ha hárman vagy többen vannak holtversenyben és a holtversenyben levők között elrendelt második küzdelem eredménye a tusarány dacára is holtverseny, újabb harmadik küzdelmet kell tartani, mely azonban csupán egy voltra megy és addig ismétlődő, míg eredménnyel végződik.

122. Ha a verseny háromfordulós (118), úgy a selejtezőből előrejutott vívók az elődöntőbe, innen a döntőbe, illetve négy forduló esetén a középdöntőbe kerülnek. Úgy az elő-, mint a középdöntőben több csoportot kell alakítani. (119.)

A csoportok összeállítása sorsszűz útján, de akként történik, hogy minden csoportban egyenlő számban legyen az előbbi csoportokban első, illetve második, harmadik stb. helyet nyert vívó.

E csoportok vívása és az eredmény megállapítása a 120. és 121. pontok szerint történik.

123. Ha olyan vívók kerülnek egymással szembe, akiknek egyike a másikát a körvívás előbbi részében már legyőzte, újból kell vívniuk és az előbbi győzelem későbbi összehasonlításra nem számít.

Két vagy három fegyverre (tőr, kard, épée), rendezett versenyeknél az előző fegyver döntőjében való részvétel a következő fegyver selejtezőjétől mentesít, ha 24 óra pihenő nem volna a kettő között.

124. Az előmérkőzésekkel előrejutott vívók résztvesznek a döntőküzdelemben.

125. A döntőküzdelemben is mindenki vív mindenkiével. A mérkőzés 5 voltra megy s a győztes az, aki ellenfelének előbb ad 5 voltot.

126. Úgy az előmérkőzések alatt, mint a döntőben az ugyanazon egyesületbe tartozó vívók először egymás közt vívnak le.

127. Az egész verseny győztese az, akinek a döntőküzdelemben legtöbb győzelme van. A további helyezések a döntőküzdelem győzelmei számának sorrendjében a versenyfeltelekben meghatározott számig történik.

128. Ha a döntőben az első helyre nézve holtverseny jönne létre, úgy a kapott és adott tussok arányára való tekintet nélkül a holtversenyben állók először 5, majd ha ez is eldöntetlen, egy tussra újból mérkőznek egymással. (121.)

A többi helyre előállott holtversenyt csak akkor kell eldönteni, ha a kapott és második sorban az adott tussok is egyenlők és ha a díjak kiosztására fontossággal bír.

129. A verseny közben kilépőre lásd a 166. pontot.

XII. Előnyversenyek

130. Előnyversenyben (handicap) a szövetségi előnyosztó (handicapper) átvevén a nevezési jegyzéket, a tusserő figyelembevételével megállapítja a legerősebb vívót és az ezzel egyenrangúakat (scratch). Ezek előnyt nem kapnak. Ezek erejéhez képest a többi vívónak 1-5-ig terjedő tusselőnyt ad.

131. Az előnyversenyeken minősítési küzdelem nincs.

A verseny a XI. fejezet szerint, de a következő eltérésekkel folyik le:

A csoportok sorsszűz útján úgy alakítottak, hogy lehetőleg minden csoportba egyenlő számban jusson a 0, 1, 2 stb. előnyvel induló vívó.

Mikor két vívó összehajlik, az előnyszámuknak különbsége megállapított. A gyengébb vívó a különbséget kitevő tusselőnyvel indul.

Az előnyadó vivő akkor legyőzött, ha 5 (4), az előnykapó, ha ötön (négyen) felül még az előnynek megfelelő számú találatot kap.

Holtversenyek esetén az a győztes, aki kevesebb előnnyel indult. Ha az előnyök egyformák, a tussarány dönt, ha ez is egyforma, a küzdelem egy találatra azonnal tovább folyik.

XIII. Csapatversenyek

132. Egy csapat 3-8 emberből állhat. Ha a versenyfeltétel nem határozza meg, tartaléklul annyi vivő nevezhető meg, mint amennyi a csapat fele. A tartalékok és a csapat tagjai minden összejáratásra tetszés szerint cserélgethetők. Két csapat szembállítására előtt azonban a csapat kapitánya tartozik megnevezni a csapatban tényleg vivő embereit, meghatározni azok sorrendjét és azokat az első mérkőzés megkezdése után többé nem változtathatja meg.

133. Minden csapatnak van kapitánya, kinél a csapat tagjai feltétlen engedelmességgel tartoznak. A kapitány hivatott a csapatot összejáratni, a csapat nevében csak ő szólalhat fel, óvást csak ő jelenthet be. A verseny technikai lebonyolításának módjáról a csapatkapitányt kell értesíteni, aki felelős azért, hogy a csapattagok a verseny színhelyén időjékorán jelenjenek meg.

A csapattagok, ha csapatkapitányuk rendelkezéseinek eleget tesznek - szabálysértés esetét kivéve -, felelősségre nem vonhatók.

134. Ha a versenyfeltételek megengedik azt, hogy egy klub, terem stb. több csapattal is indulhasson, a csapatok egymásnak kölcsönösen tartalékai is lehetnek, de egyik csapatban sem cserélhető fel tartalékkal több, mint a csapat fele és aki valamely csapatban már vivott, az a másik csapatban többé tartalék nem lehet.

135. A csapatok sorsolására minden csapatkapitányt meg kell hívni.

136. A csapatok küzdelmét általában két mód szerint bonyolíthatják le. (Kivételek lásd 141.)

1. Minden csapat viv a többi összes csapattal. (Egyfordulós).

2. Ha azonban a csapatok száma ötnél több, úgy rendszerint az egyéni versenyek szabályait figyelemmel tartva (118-129), 2-4 fordulóval vivják le, vagyis minden csapatot egyének tekintve, két vagy több csoportot alkotunk, melyek egymás között külön-külön körvívásban mérkőznek. Egy-egy csoportba és a döntőbe lehetőleg ne kerüljön több, mint 4 csapat.

137. Az egyes csapatok egymásközti küzdelmében minden vivő viv a másik csapat minden tagjával és az a csapat győz, melynek tagjai több győzelmet arattak. Ha a győzelmek száma egyforma, úgy összeadják a csapat minden tagjának kapott találatait és a győztes az a csapat, mely kevesebb találatot kapott, ha ez is egyforma, úgy az adott találatokat kell számítani s csak ha ezek is egyenlők, lesz a küzdelem eldöntetlen.

138. Minden győzelem ökéte pontot, az eldöntetlen vagyis pontot, a vereség pedig 200 pontot jelent a csapatnak. A végleges sorrendet a pontok összege állapítja meg. Első az a csapat, mely a legtöbb pontot kapta s így tovább. Ha két vagy több csapat egyforma pontszámot ér el, a helyezést az egyes csapatok tagjai által aratott győzelmek összessége állapítja meg, ha ezek is egyenlők, akkor összeadják minden csapat tagjának kapott találatait és az a csapat a győztes, amelyik kevesebb találatot kapott; csak ha ez is, valamint az adott találatok száma is egyenlő, áll elő holtverseny. (121. 2, 3. bekezdés.)

Döntőben az első helyért egyenlő pontszám mellett elsőszben az egyéni győzelmeket és találatokat nem számítjuk, hanem a holtversenyt levitatjuk. (Lásd 137.)

139. Minden küzdelmet az utolsó asszóig a legnagyobb komolysággal kell levívni, mert a találatok megváltoztathatják a helyezések sorrendjét. (L. 137. is.)

140. Ha a küzdelem folyamán valamely csapattag visszalép, a visszalépés pillanatáig elért eredményeit beszámítják és hátralevő mérkőzéseit vereségnek tudják be, még pedig úgy, mintha minden hátralevő ellenfele o-ra verte volna meg. A szövetség kiküldöttje ilyen ese-

teknél a versenyző fegyelmi büntetésére tehet a szövetségnek javaslatot. Ha azonban a visszalépés baleset vagy a versenybíróóság által is megállapított kényszerítő okok (vis major) folytán történt, úgy a versenybíróóság megengedheti, hogy egy tartalék folytassa helyette a küzdelmet ott, ahol a visszalépni kényszerült vivő abbahagyta.

Egész csapat visszalépésére lásd értelemszerűleg a 166. csapatbajnokságnál a 227. pontot is.

141. Kivételesen (főként időzavarban vidéki csapatversenyeknél) lebonyolítható a csapatok küzdelme a kiesési módszer szerint is. Ebben az esetben a csapatok egy, a kettőnek hatványai alapián készült táblázatba soroltatnak be.

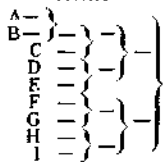
A legyőzött csapat kiesik, a győztesek pedig tovább küzdenek. A versenyt az a csapat nyeri, mely az utolsó páros küzdelemben győz. Ha nincs külön küzdelem, az a csapat a második, amelyet az első utójára győzött le. Ez esetben két harmadik csapat van, melyek a közöttük levő holtversenyt egymással szemben döntik el.

Ha a második, illetve a harmadik hely külön küzdelem tárgyát képezi, úgy a küzdelemben mindazok résztvesznek, akiket az első és második csapat győzött le.

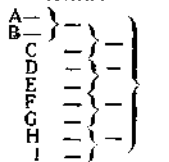
Az egyes csapatok küzdelmére lásd a 137. pontot azzal, hogy eldöntetlen eredmény esetén újból kell vivni.

Ha az idő megengedi, úgy a négy első helyért kiesési módszer esetén is körmérkőzést tartunk. Ebben az esetben tehát a verseny két mód szerint vivatik le: az előmérkőzés kiesési módszerrel, a döntő pedig a körmérkőzéssel.

Táblázati példa kiesési módszer esetére:

Táblázati példa kiesési módszer és körmérkőzés esetén:

Az A és B küzdelme azért történik, hogy a csapatokat a 2. szám hatványára (ez esetben a legközelebbi hatványra, 8) hozzuk. Az A-I helyekre a csapatok sorsot húznak.

A sorsolás éjszerően akként történik, hogy a kapitányok hozzájárulásával megállapítják a 4 papiros-forma szerint legjobb csapatot. Késég esetén e kérdésben is sorsolnak. Azután a 4 csapatot úgy osztják be, hogy egymással minél később kerüljenek össze. Kisorsolják tehát a fenti példában az A vagy B, az E, az F és az I helyekre. A fennmaradó csapatokat az üres helyekre sorsolják. E válogatási eljárás emeli a verseny érdekességét, azonban nem kötelező és ha a feltételekben külön kikötve nincs, a csapatkapitányok többségének kivánságára valamennyi helyre egyenlő sorsolás tartandó.

XIV. Fegyverek, felszerelések, ruházat és vívtér

142. A versenyzők fegyverüket, felszerelésüket és ruházatukat saját kockázatukra és veszélyükre szabadon választják, azzal a feltétellel, hogy azok a szabályokban előírt követelményeknek megfelelőek. Utóbbi tekintetben a verseny (ítélő) bíróság vizsgálatának magukat alávetni és utasításukat követni tartoznak, de emellett minden szerencsétlenségért, amelyet okoznak vagy elszennvednek - minden tekintetben - felelősek. Felelőségük súlyosbodik, amidőn a szabályokat nem tartják be.

A sportszerű követelményeket a két következő pont tárgyalja.

143. A fegyverek.

t. A kard: Versenyeken csak olyan kardok használhatók, melyeknél a markolat védőlapjának (kosár) felülete 14 cm.-nél nem szélesebb és melyeken a kézfé védésére a kardkosáron kívül más védelmi célra szolgáló szerkezetek nincsenek. A védőlapon olyan lyukak, melyeken az ellenfél szurása behatolhat, nem lehetnek.

A penge hossza 83 cm-nél, az egész vivő-kardé (markolattal) 105 cm-nél nem több. A kard hegye vagy gombbal ellátott vagy egész szélességben tompított és legalább 5 mm. széles. A kard súlya 700 grammal nem nehezebb. Tulihegony ostorozó vagy tumerev pengét használni nem szabad.

A penge lehetőleg egyenes, de hajlása 4 cm-nél nem több. A pengehegy kampószerű behajtása tilos. Hazai versenyeken a »szuróhegy« alkalmazására a MVSz külön engedélyt kell kikérni.

2. A tör: Bármely markolatú és kosárszerkezetű vitör használható, feltéve, hogy:

a) a tör teljes súlya a 700 grammot nem haladja meg;

b) a tör teljes hossza (markolatot és gombot is beleértve) nem haladja meg a 110 cm-t;

c) a penge lehet szögletes vagy gömbölyű, hajlékony de 90 cm-nél nem hosszabb és nem ostorozó;

d) a kosár átmérője 12 cm-nél nem több, síma felületű. A kosár helyett alkalmazott szemüveget csak olyként alkalmazhatja a vivő, hogy abba ellenfele pengéje ne akadhatson bele;

e) a markolat a kézhez köthető;

f) a vitör hegyének színes fonállal (csikós stb.) való bevonása kötelező, de olyan bevonás, mely az ellenfél ruházatán tartós jeleket, foltokat okozhatna, nincs megengedve;

g) a szuróhegy alkalmazására a MVSz engedélyt kell kikérni és a verseny feltételeiben fel kell tüntetni.

3. A párbajtör (épée): Az alábbi feltételek mellett minden olyan párbajtör használata meg van engedve, mely sem magát a vivőt, sem ellenfelét meg nem sebezheti:

a) ha a párbajtör súlya 770 grammal, teljes hossza 110 cm-nél nem több;

b) ha a penge háromélű, de nem vág, nem ostoroz és nem tumerev: hossza nem több 90 cm-nél, szélessége 24 mm-nél, lehetőleg egyenes, de elhajlasi íve 4 cm-en alul van;

c) ha a párbajtörön semmi olyan szerkezet nincs, mellyel a fentjelzett hosszát meg lehetne hosszabbítani, a kezét vagy csuklót a kosáron kívül védené vagy a párbajtört dobófégyverré alakítaná;

d) ha a vivő kezének és csuklójának védésére szánt kosár domború, egységes, nem vakítóan csillogó és karimátlan, átmérője 13,5 cm-nél nem több, mélysége pedig 3–3,35 cm. Ha a kosár belső bélése 2 cm-nél vékonyabb, a kezét szúrás ellen nem védi;

e) ha az épée teljes markolata a kosár hátsó felétől számítva 23,2 cm-nél, fogantyúja pedig 18 cm-nél nem hosszabb;

f) ha szuróhegyének kiálló hossza 2 mm-nél nem több;

g) a párbajtört kézhez erősíteni, hurokkal el látni csak akkor szabad:

1. ha a vivő keze a kosár mellett marad, úgy, hogy a kinyújtott hüvelyk a kosártól 2 cm-nél távolabbra ne legyen;

2. ha az ellenfél pengéje nem akadhat bele és végül

3. ha a kezét vagy csuklót nem védi.

144. A felszerelés és öltözék a következő feltételeknek feleljen meg:

1. a vivásnál szükséges mozgási szabadságot biztosítsa;

2. ellenfelét meg ne sebezze vagy ne zavarja; az ellenfél fegyvere ne akadhatson bele, azt ne térítse el, ne legyen tehát rajta semmiféle nyílás vagy csatt, mely az ellenfél pengéjének hegyét — a véletlent kivéve — felfoghatja;

3. a találatok megítélését könnyítse meg: vagyis az öltözékanyag nem lehet oly simafelületű, melyen a szuróhegy, gomb vagy a vágás lesiklik (atlasz- vagy selyemanyag viselése tilos);

4. a ruhának és felszerelésnek azok a részei, melyek érvényes felületet fednek (beleértendő a hát, a fegyveres kar, a vivőkabát nyaka, a fejvédőszakái is), tehérek vagy egészen világosszíniűk legyenek. Kardnál és párbajtörnél a fejvédőnek azon része, mely az ellenfél fegyverével érintkezésbe kerülhet (rácszat, erősítés, bőrzés, szakáll), sőt a rácszat belülről elhelyezett szemellenző külső része is fehér vagy egészen világos legyen;

5. a törfejtől olyformájú, hogy alsó része ne álljon az álltól távolabb 2 cm-nél. A kard-

fejvédő vászonrészei jól kitömöttek, a fémrészek ellenállóak legyenek, nehogy baleset fordulhasson elő;

6. a törkeztyűt könnyen lehet bélelni, de túlságosan nagy és elálló keztyűk, valamint a tul-széles, fényezett és kemény bőralkarvédők, melyek-ről a penge lecsuszik, tiltottak;

7. a kardnál a könyökvédő lehet fényezett vagy kemény bőrből is.

A zsüri elnöke a fegyverzetet, ruházatot és felszerelést sportszempontról felülvizsgálja. A szabályoktól való eltérést nem engedi meg a amennyi-ben a vivő az ily fegyverzetet, ruházatot és fel-szerelést a szabályoknak megfelelően figyelme-ztetés után nem cseréli fel, a versenyből kizárja.

145. A vivőtér olyként legyen megszabva, hogy a küzdelem szabályszerű lefolyása és a nyugodt ítélkezés biztosítva legyen. Ne nyujtson se előnyt, se hátrányt egyik vivőnek sem, különösen ami a te-reper és fényt illeti.

A vivőtérnek azt a részét, melyen a küzdelem-nek kell lefolynia, küzdőtérnek (porond), ahol a bírák állnak, a »bírak helyének« nevezik. A küzdőtérnek két véghatárát és az oldalhatárokat jelölni kell.

A küzdőtér szélessége minden fegyvernem-nél 2 méter, hossza pedig oly nagy legyen, hogy az:

az állásba helyezett vivőknek törnél teljes 3. kardnál pedig teljes 15 méter helyet adjon a hátrálásra. A küzdőtér teljes hossza tehát törnél 10 méter (3+2+2+3) kard-nál és párbajtörnél 34 (15+2+2+15) mé-ter legyen. Ott, ahol a 34 méter hosszu-ságu küzdőtér nem áll rendelkezésre, lehető-leg 19 (7,5+2+2+7,5) vagy 14 méter (5+2+2+5) hosszú küzdőtérrel használjunk. Előbbitől a 2, az utóbbitól a 3. határátlé-pésnél haladja át a vivő a hátrálásra meg-engedett 15 métert. (Lásd 156.) A bírak helye a küzdőtér mindkét oldalán 4–5 méter, de legalább 3–2 méter széles legyen.

XV. A vivás általános szabályai

146. Megjelenés a küzdőtéren. A vi-vők a küzdőtér közepén egymástól oly távol-ságra állanak fel, hogy kinyújtott karral fegy-vereik között legalább félméter távolság legyen.

A vivókat az elnök (vivásvezető) a ver-senybíróknak és a közönségnek bemutatja, mire azok az említetteknek és egymásnak tiszteleg-nek.

Az állásfő megjelenése esetén a küzdőté-ren megjelenő vivők állásbahelyezés előtt ott, ahol a küzdelemhez felállanak, az állásfő felé fordulnak és fegyverükkel tisztelegnek. A küzdő-térről való elvonulás előtt ugyanezt a tisztelet-adást megismétlik.

147. Első állásbahelyezés. (Felállás.) Az »állás« vezényszóra a vivők a küzdőtér kö-zepén (146) állásba helyezkednek, mire az el-nök hátrálóp és a küzdelem megkezdésére a »Rajta!« vezényszót adja.

148. A küzdelem. Amint a »Rajta!« ve-zényszó elhangzott, a vivők a küzdelmet meg-kezdik.

A küzdő felek tartoznak a küzdelmet vezető rendelkezésének pontosan eleget tenni; csupán a fegyverrel küzdenek, a »Rajta!« vezényszó előtt nem támadnak és minden igyekezetükkel azon vannak, hogy az »Állja« vezényszó után, vagy miután észrevették, hogy az ellenfél vala-milyen, a küzdelem rendes körülményeit meg-változtató helyzet folytán képtelen védekezni (le-fegyverzés, elesés, pengétörés, nyakvédő felhaj-lása, fejvédő lecsúszása stb.), a támadás azonnal beszüntessék.

Ha a vivőnek kivételesen valami halasztha-tatlan oka volna a küzdelem felfüggesztésére, azt hangos »bocsánat (igaztók)« kijelentéssel adja tudtul. Ha a küzdelmet folytathatja, hangosan jelenti »kész« s a vivásvezető »Rajta!« vezé-ny-szavára a küzdelmet folytatja.

149. Szabálytalanságok. Azt, aki kész-akarva vagy fegyverének láthatóan járatlan keze-léséből kifolyólag szabálytalan helyre vág, vagy szur, túlerőseket vág, töréssel csapdok, vagy el-lenfele testét más módon veszélyezteti, aki fegy-vertelen kezét támadás vagy védelem céljaira hasz-

nálja fel, figyelemztetés után a versenyből ki kell zárni.

Szabálytalan a küzdelem, ha az dulakodással fajult. (159.)

Nem szabad az ellenfelet érinteni, ha az rendkívüli helyzetbe került, megbotlott, elesett, fegyverét elejtette (148., 2.) stb., kivéve, ha a fegyvereljtés az érintés ütemében történt szabályszerű pengetámadás folytán következett be és a penge még nem esett le a földre.

A vivó minden mérkőzést ugyanazzal a kezével tartozik végigvinni, amellyel azt megkezdte; a másik kezével csak sérülés esetén, az elnök engedélyével vihat tovább.

Véletlen szabálytalanságoknál, mely vágásnál vagy szurásnál a »bocsánat« és karddal való üdvözlés kötelező és elegendő.

150. A menet. Minden mérkőzés menetekből áll. A menet kezdetét a »Rajta!« vezényszó, befejeztét pedig az »Állj!« vezényszó jelzi. Befejezi a menetet valamely előre nem látható baleset, mikor illis bármely bíró a menetet »Állj!« vezényszóval állítja meg.

A menet befejeztének pillanatától kezdve a vivó új mozdulatot nem kezdhet és csak az »Állj!« pillanatában folyamatban volt szurást vagy vágást fejezheti be egy ütemen belül.

151. Ütem alatt annyi időt kell érteni, amennyi egy egyszerű vágásnak vagy szurásnak közép vivótávolságból való kiviteléhez szükséges.

152. A küzdelem megállítása. Az »Állj!« vezényszót az elnök (vivásvetető) vezényli:

1. ha a vivók bármelyike akár érvényes, akár érvénytelen helyen is találatot; 2. ha a vivók egyike megbotlott, elesett, vagy fegyverét elejtette;

3. ha a vivók veszedelmesen vagy szabályellenesen dolgoznak (149.);

4. ha a dulakodás (corps à corps) esete következett be (l. 159.);

5. ha a küzdőtér határát a vivó átlépte (l. 156.) vagy hátrálás közben a közönséghez vagy zsúrhoz közeledik;

6. és végül oly előre nem látható esetekben, midőn a mérkőzés szabályszerű és rendes feltételeit módosítva látja (l. még a 95. és 149. pontokat.)

A 3. esetében az ítélőbíró elnöke a megállítást után figyelmezteti a vivókat és ha ennek eredménye nincs, a hibás vivót az ítélőbíróval kizárhatja és megbüntetése végett a fegyelmi bizottságnál följelenti.

153. Az »Állj!« vezényszóig a küzdelmet folytatni kell; ha a vivók egyike »Állj!« vezényszó előtt megáll és ilyenkor érintik, a találat érvényes. Mégis kivételesen, ha jóhiszeműen állott meg és ha egy bizonyos idő kölcsönös tevékenység nélkül múlt el, akkor az ítélőbíró dönti el, hogy találat számítassék-e vagy sem.

154. Találatbemondás. A vivó bemondhatja hangosan a találatot abban a pillanatban, amikor kapta. Szigorúan tilos a vivónak az elnök határozata után a találatot bemondani.

155. Állásbakelezés (felállítás) a menetek után. A vivókat minden érvényesnek számított találat után a küzdőtér közepén kell a 147. §. szerint felállítani. Ha a találatot a zsúri nem számítja, a vivók arra a helyre kerülnek vissza, amelyet a küzdelem megszakításakor elfoglaltak, figyelemmel tartván a szerzett ter jogát. (Határátlépésnél lásd a következő §-t.)

156. Határátlépés. Ha egy vivó a küzdőtér véghatárát egyik lábbal átlépte, a küzdelmet meg kell állítani. Amennyiben a vivó véghatár átlépésével a hátrálásra meghatározott 15 (törben 3) méter távolságot (145) még nem haladta át, úgy a vivókat a vivótér közepén kell állásba helyezni. Ha azonban a vivó a hátrálásra meghatározott 15 (törben 3) m. távolságot ezzel áthaladta, a vivókat úgy kell felállítani, hogy az, aki a határt átlépte, bal lábával (balkezessel jobblábbal) az egyméteres vonalra álljon, mire a küzdelmet folytatni kell. Ha a vivó ezután, habár csak egy lábbal is, ismét átlépi a határvonalat, terhére találatot kell számítani.

Ha az oldalhatárok a szabályok szerint jelölve vannak és a vivó hátrálás közben az

oldalhatárokat átlépi, a hossz tengelyre helyezik vissza és büntetésképpen egy méter teret veszít. Ha ezzel az egy méter büntetéssel a küzdőtér véghatárán kívül kerül, akkor az 1. bekezdés szerint kell eljárni. Szabályszerű (2 méter) nagyságu oldalhatárok híján az a rendelkezés élesik.

Ha a vivó fordulás vagy ellenfele üldözése közben vagy pedig valamely véletlen eset következtében (esés vagy lökés) kerül túl a határon, nem számítandó terhére találat és büntetés alá sem esik.

157. Helycsere. A vivók több találatra menő épéversenyen minden érvényes tuss után, törben és kardban 5 találatra menő versenyben a harmadik, 4 találatra menőnél a második találat után a vivásvetető helycsere vezényszóvalra helyet cserélnék.

158. Közelharc (voltaképpen csak tör- és párbajtőrnél). Közelharc akkor következik be, ha a vivók kosarai érintkeznek vagy az egyik kosara megérinti a másik végtagjainak vagy testének bármely részét vagy pedig az ellenfelek kezei és lábai érintkeznek, vagy törzsük pillanatnyilag összeérnek. A közelharc tovább folyik és az eddig említett általános szabályok alá tartozik; megengedett mindaddig, míg dulakodással nem fajul, vagyis míg megőrzi a csupán egy kézzel vezetett és szabályos fegyver elleni küzdelem jellegét.

159. Dulakodás (Corps à corps). Dulakodás akkor áll elő, ha két vivó akár közelharc után, akár pedig a közelharcot gyorsan áthaladva, egymásnak dől és szoros érintkezésben maradnak akár az egyik, akár mindkettőjük akarataiból olyként, hogy sem kitérni, sem fegyverüket a szabályokkal megegyező módon használni nem képesek. Ilyenkor a küzdelem megállítandó.

Azt a vivót, aki rendszeresen keresi a dulakodást vagy aki ellenfele visszaszurását dulakodással (corps à corps) megakadályozza, figyelemztetés és tanácskozás után találattal kell büntetni. Azt a vivót, aki bármelyik fegyvernél a dulakodást szándékosan durvasággal keresi, magát ellenfele szándékosan ráveti, vagy közelharcnál a kosárral vagy gombbal szándékosan megüti, azonnal egy találattal büntetik és esetleg kizárják, megismétlődés esetén pedig a szövetség versenyzési jogától megfosztja.

160. Időtartam és pihenő. Hazai versenyekben az egyes mérkőzések időtartamhoz köve nincsenek (kivéve a párbajtör. 201), de előzetes bejelentés esetén a Magyar Vivó Szövetség ítélőbizottsága a nemzetközi versenyszabályok 11. §-ában meghatározott időtartamokat (az ugyancsak ott meghatározott következményekkel együtt) a versenyfeltételekben engedélyezi. Pihenő elvben nincs. De ha egy vivó gyengülkedik vagy balesetek áldozata, úgy a zsúri annyi pihenőt engedélyezhet, hogy a küzdelem folytatására a vivó képes legyen (maximum 30 perc).

161. A mérkőzés jellege. Minden mérkőzés udvarias és lovagias legyen. Emellett minden vivó köteles minden mérkőzésben minden ellenfelével egyforma erővel és igyekezettel küzdeni.

162. Az a vivó, ki valamely mérkőzés folyamán ellenfelének nyilvánvalóan kedvezni kíván, eredménytelen megintés után a versenyből kizárandó. Ugyanezen eljárás követendő azon vivóra nézve is, kinek érdekében a kedvezés történt, ha részéről a szándékos megállapítható. Míg a kedvezni kívánó vivóra a kizáráshoz az ítélőbírósnak a szándékos kedvezést megállapító szavazatbővsége elegendő arra nézve, — kinek érdekében a kedvezés történt, — a kizárás csak az ítélőbírósnak a két vivó közös elhatározással való összejárását egyhangulag megállapító véleménye alapján mondható ki. Ha csapatversenyen fordul elő, hogy valamely csapat tagja az ellenfél csapata egyik tagjának kedvezni kíván, a kizárás ugyanilyen módon eszközöndő, azzal az eltéréssel, hogy ez esetben a kizárás a vétkesnek talált versenyző egész csapatára vonatkozik. A kizárást mindenkor a működő ítélőbírósnak mondja ki és határozata ellen fellebbezésnek helye nincs.

163. Tilos a versenyzők részéről való bármilyen rendezavarás, a versenyző társának vagy bíróság tagjainak bármily irányban való befolyásolása s a vívők az ítélőbíróság döntését még abban az esetben is kellő tisztelettel tartoznak fogadni, ha az egyéni véleményükkel ellentétesek. Amennyiben ez utóbbi követelménynek a versenyző eleget nem tesz, úgy figyelmeztetés után, ismétlődés esetén a versenyből a működő ítélőbíróság által nyomban kizárható. Az ítélőbíróságnak ilyen ítélete ellen fellebbezésnek helye nincs.

164. A versenyzőknek és az ítélőbíróság tagjainak bármikénti befolyásolására, illetve a verseny rendjének megzavarására irányuló tilalom a nézőközönségre is vonatkozik. Az ítélőbíróságnak jogában áll a rendezavart elemeket a hatóság útján eltávolítani.

165. A küzdelem befejezése. A küzdelem befejezése után, mint a küzdőtérre való megjelenéskor, a vívők tisztelegnek és egymással kezesszorítanak.

166. Visszalépés. A versenyés közben való visszalépést csakis balesetek és kivételesen méltánylandó körülmények indokolják. Találat megítéléséből kifolyólag visszalépésnek helye nincs és fejeletni vétséget képez. Minden visszalépést a vívő az ítélőbíróság elnökénél és a szövetség képviselőjénél azonnal tartozik bejelenteni és indokolni. A szövetségi képviselő azonnal összehívja a fellebbezési bíróságot, mely azonnal szótöbbséggel határoz, hogy a visszalépést kellőképp indokoltnak tekinti-e vagy sem, s hogy a versenyt abba hagyó vívő vagy csapat a már levitt küzdelmekben elért eredményeit megtartja-e és a még hátralevő küzdelmekben legyőzöttnek tekintendők vagy megsemmisítendő-e az összes küzdelem eredménye, amelyekben a versenyző vagy a csapat résztvett, vagyis a már levitt és levitendő küzdelmek nem léteznek tekintendők-e. A fellebbezési bíróság vizsgálja felül pontosan a versenyjegyzőkönyvet, a pontszám kimutatását és a két megoldás közül azt választja, mely a helyezéseken a legkevesebbet változtat, különös tekintettel lévén az elsőszégre. Az a vívő, aki indokoltan lépett vissza s akinek küzdelmei már valamely díjat, vagy a következő csoportba való előreljutást szereztek, jogai élvezetében marad és helyezését megtartja.

A fellebbezési bíróság határozata, fellebbezhetetlen. Indokolatlan visszalépések fejeletni vétséget képeznek.

XVI. A tusszámítás szabályai

1. A kardvívás szabályai

167. A vágások és szurások az »állás«-ban levő vívő testének mindazon részére érvényesek, melyek a két comb és törzs által képezett szög vonalait (lányék) fölül esnek (tehát felsőtest, karok, kezek, nyak és fej is); a hátán a csipők vonaláig.

168. Csupán az él- és fokvágások érvényesek. »Élvágás« (vagy egyszerűen »vágás«) minden érintés, mely a penge élével történik, »fokvágás« a penge fokának első harmadával történt érintés. A kard lapjával adott vágások (lapos vágások) érvénytelenek.

Elég azonban, ha a vágás egy pillanatig volt éles, habár aztán lapra fordult is.

169. A »szurások« a vágással egyforma értékűek, érvényességükhöz elegendő, ha a penge hegye legalább egy pillanatra ült az érvényes felületen. Az elcsuszó (passé) és lapszurások (plaqué) nem érvényesek akkor sem, ha az érvényes felületen éllel vagy fokkal végigcsuszának is.

170. A »vasas vágások« azok, amelyek a védő testét és kardját egyidejűleg érintik. Találatnak számít a vasas vágás: ha az a rossz, illetve elégtelen védelem következtében éllel erőteljesen éri az ellenfél testét, ha a vágás előbb éri a testet és csak azután ütközik a védő pengéjébe, vagy ha a védelem láthatóan áttemetve éri a testet.

Találatnak nem számítanak az oly vasas vágások, melyek a helyes védelem dacára, a vason lappal átsapódva, vagy áthajolva érik a testet.

A mai, sokszor anyagánál fogva is erősen hajlékony kardnál még a legszabályosabb védelem

mellett is elő fog fordulni, hogy a penge a testet is érinti. Ezért azt, aki helyesen véd, a jogos rípostól megosztani nem lehet. Viszont egy helyesen végrehajtott támadást rossz vagy elégtelen védelem miatt megsemmisíteni nem volna indokolt.

171. A vívő törekedjék arra, hogy ellenfelét csak érvényes helyen érintse. Ha a küzdők egyike akarattal érvénytelen felületet érint, durván üt, vagy ellenfele testi épségét bármiként veszélyezteti, a második figyelmeztetés után a versenyből ki kell zárni.

172. Érvénytelen helyen való találat megállítja a küzdelmet és megsemmisít minden később esett találatot (kivételei a 177. esete).

173. Minden helyesen véghezvitt támadást védeni kell, ki kell zárni, vagy előre ki kell térni.

174. Helyesen végrehajtott támadás az, mely a megindulástól a találatig folytonos és észszerű s melyet sem megállítás, sem meghívás, sem védelemes mozdulat meg nem szakít. Meghívással, megállással vagy védőmozdulattal megszakított támadás csak a támadó mozdulat újból való megkezdésének pillanatától tekinthető támadásnak.

175. Vonalban álló ellenfél ellen a támadás csak akkor hajtható végre, ha az ellenfél vonalban levő pengéjét a támadó vonalból eltérítette.

176. A visszavágásnak azonnal (egy ütemen belül) követnie kell a védést.

177. Mélyre védett vágás vagy szurás után a visszavágás érvényes. (Lásd 172.)

178. Ha egy menetben csak egy vívő kap érvényes voltot, a másik semmit, úgy az előbbi terhére egy voltot kell számítani.

179. Ha egy menetben valamelyik vívő hibájából mind a két vívő egy ütemen belül találja egymást, »kettős találat« (ambo, coup double), ha pedig a két vívő ugyanazon időben végrehajtott támadás eredményeként egy ütemen belül találja egymást, »együttes támadás« (tempo commune, action simultanée) áll elő.

Az a vágás, melyet a vívő ellenfele által történt érintés után egy ütem leteltével kezd, »utánvágás«.

180. Amíg a kettős találatot a hibát okozó vívő rovására számítani kell (lásd 181–183.), addig az együttes támadás (tempo commune, action simultanée) nem számít hibának s a találatot még akkor sem lehet megítélni, ha az egyik találat érvénytelen felületen esett.

Az utánvágást voltnak számítani nem lehet és azt kerülni kell.

181. A kettős találat (ambo, coup double) a támadó terhére számít:

a) ha ellenfele pengéjének feléje tartott hegyébe (vonalt) beleszaladt;

b) ha akár a vonalban, akár a vonalon kívül álló pengéjére támadott, de a védő azelőtt kitért és az ennek dacára végrehajtott támadásból eredő találattal ellenfelét egy ütemmel megelőznie nem sikerült;

c) ha a pengéjére támadott, de a védő a pengétámadásnak szánt mozdulatot láthatóan szabályos védelemmel elfogta és azonnal visszavágott;

d) ha közbetámadás (elővágás, feltartószurás, tempóvágás, közbevágás stb.) esetén akár egy pillanatra is félbeszakította a támadást s a folytatott támadással ellenfelét legalább egy ütemmel meg nem előzte;

e) ha cselezés közben pengéjével ellenfele szabályszerű védését érintette, mire az rögtön visszavág és mégis folytatja támadását;

f) ha tempóvágást, elővágást vagy szurást kapott és az ezen pillanatban folyamatosan levő támadást cselezés vagy új mozdulat nélkül egy ütemen belül végrehajtani nem tudta;

g) ha ellenfele szabályszerű védelem után — bár ellenfele azonnal visszavágott — támadását megismétli, vagy pengéjét ellenfele testére utánnomja;

h) ha szabálytalan módon csel- vagy pengétámadás nélkül (leeresztett, fej felett, vagy oldalt tartott pengével) támadott és csupán ellenfele közbetámadása után talált;

i) ha középvívótávolságból (honnan ellenfelet kitéréssel elérheti), túl sok csellel támad

és ellenfele a cselezésnek egy őt csak pillanattal is előbb érő közbevágással vet véget.

182. A megtámadott rovasára számít a kettős találat:

a) ha egyszerű támadásba belevág vagy szur;

b) ha közbetámadása (elővágás, feltartószurás, tempóvágás, inquartata, passata di sotto) után nem véd, nem zár ki, avagy nem tér ki és ellenfele őt egy ütemen belül találja;

d) ha sikerült védése után visszavágása kérik, az ellenfél újból vág vagy szur (ismételt támadás, rimessa, remise) és megkésért visszavágása előbb vagy ugyanazon időben nem talál;

c) ha védés helyett kitérés (cavazione, finta in tempo) kísérelt meg, de ez nem sikerült és ő ennek dacára közbevág vagy szur, de úgy, hogy ellenfele őt egy ütemen belül találja.

183. A kettős találatot (179., 180.) okozó vivó javára találatot számítani akkor sem lehet, ha ellenfele őt érvénytelen helyen érintette.

184. A párbajtőröz hasonló combat-rendszerű kardversenyt a M. V. Sz. évente legfeljebb egyszer s kizárólag szeniorvivők részére engedélyez.

185. Fenti szabályoktól eltérő verseny rendezésére kizárólag a M. V. Sz. intézőbizottsága adhat engedélyt s csakis oly esetben, ha ez a magyar kardvívás fejlesztése szempontjából előnyös. A rendező egyesület, amikor a fenti szabályoktól eltérő versenyt kíván rendezni, köteles tehát a verseny bejelentésénél a verseny célját, szabályait és lefolyását pontosan körvonalazni.

2. A törvívás szabályai:

186. Érvényes felület: a felsőtest a nyak alsó végétől a légycskhajlásig (háton a csipők vonaláig), kivéve a karok a vállig, vagyis a vivőkabátjának a váll-roc végződésén áthaladó vállvarrásáig. Érvénytelen felület tehát a fej, a nyak, a karok és a lábak.

187. Mindazonáltal, ha egy érvénytelen felület akár szándékosan, akár véletlenül az érvényes felület és az ellenfél pengehegye közé kerül, vagyis a fej, kar, vagy láb az érvényes felületet a szurás pillanatában fedte, a szurások az érvénytelen felületen is érvényesek.

Érvényes a szurás az érvénytelen felületen akkor is, ha a vivó a szurás pillanatában egy mozdulatot (hirtelen lehajlás, guggolás, felugrás vagy felállítás) hajtott végre, amely nélkül a szurás érvényes felületen talált volna, vagyis másként, amikor, habár szabályszerű mozdulattal is, az érvényes felületet érvénytelennel helyettesítette.

188. Bármely érvénytelen felületet érintő szurás megsemmisít minden utána következő találatot; kivétel a melyre, vagy magasra védett szurás, mely után a visszaszurást számítani kell.

189. Minden helyesen végrehajtott támadást (lásd 174.) védeni, az elől teljesen kitérni, vagy azt teljesen kikerülni és a menetet folytatni kell. Az, aki kivonja magát e szabály alól, saját veszélyére teszi. Az olasz vívásban szokásos kitérés (passata di sotto, inquartata) megengedett és a fegyvertelen kéz érintkezésbe kerülhet a földdel.

Ha azonban az alsó kitérésnél (passata di sotto) a vivó fején kap egy szurást, mely egyébként érvényes helyen érintette volna, találatnak tekintetik, mivel a kitérés által nem érvényes felülettel helyettesítette az érvényes felületet. Ha külső kitérésnél inquartata) kap fején szurást, a vivónak számítnak terhére találatot, mert az érvénytelen felülettel nem helyettesítette az érvényest.

190. Minden oly szurást, mely hegyével az ellenfél érvényes testén ült, találatnak kell tekinteni.

Oly szurások, melyek elcsusznak anélkül, hogy ütköz volna (elcsuszott szurás, passé), vagy pedig lappal érintik az érvényes felületet (lappszurás, plaqué), nem érvényesek.

Elcsuszó vagy lappszurással egyidejű vagy azt követő érvényes szurás találatnak tekintendő. Ha tehát passét vagy plaqué-t szurok, a szurás megismétlése érvényes találatot hoz létre, viszont az ellenfélnek is joga van a menetet folytatni.

191. Szabálytalan csapkodások a törrel tilosak, aki ezeket figyelmeztetés dacára sem hagyja abba, a versenyből kizárható.

192. Ha egy menetben csak egy vivó kap érvényes találatot, a másik semmit, úgy az előbbi terhére egy találatot kell számítani.

193. Ha egy menetben valamelyik vivó hibájából mind a két vivó egy ütemen belül találja egymást, »kettős találat« (ambo, coup double, incontro), ha pedig a két vivó ugyanazon időben végrehajtott támadás eredményeként találja egymást, »együttes támadás« (tempo commune, action simultanée) áll elő.

Az a szurás, melyet a vivó ellenfele által történt érintés után egy ütem leteltével kezd, »után-szurás«.

194. A kettős találatot a hibát okozó vivó terhére kell számítani (lásd 195. és 196.), míg az együttes támadás nem számít hibának vagy találatnak. Lásd 180.

Az után-szurást találatnak számítani nem lehet.

195. A kettős találat (ambo, coup double 1. 193) a támadó terhére számít:

a) ha a feljé tartott penge hegyébe (vonal, beleszalad, vagyis ellenfélnek érvényes felületet fenyegető penge hegyét pengétámadással nem téríti el;

b) ha pengétámadással támadott, de az nem sikerült, mert ellenfele az elől kitért és ő ennek ellenére folytatta a támadást és mintegy magát szurja fel;

c) ha ellentempót (contra tempót) hajt végre anélkül, hogy fedné magát, vagy ellenfele tempószurását testtel kikerülne;

d) ha támadása közben ellenfele valamely közbetámadást, föltartó szurást, vagy kitérő szurást kísérelt meg és ő az ellenakció elhárítására, habár egy pillanatra is, támadását félbeszakította, de azután a megkezdett védekezést figyelmen kívül hagyva, befejezi támadását, anélkül, hogy ellenfelét a találásban egy ütemmel megelőzni sikerült volna, holott most már ellenfele vált támadóvá;

e) ha csellel támad és ellenfele egyik cselében pengét érint és azonnal visszaszur;

f) ha közbeszurást (tempószurás és feltartó szurás) kapott és ugyanabban az ütemben — ny mozdulat kezdése nélkül — nem képes támadását (174) befejezni;

g) ha ellenfele védése és azonnali visszaszurása dacára megismétli támadását, vagy az ellenfél visszaszurása közben utánaszur, illetve a szabályszerű védést átvonja;

h) ha mind a két vivó kinyújtott karral van állásban és pengétáadás nélkül kettős találat jött létre és ha a megtámadott a támadót mozdulatlan karra tartott pengéjének hegyével érvényes helyen érintette, a támadó terhére találat (beszallasztás esete) állapítandó meg.

196. A megtámadott terhére kell számítani a kettős találatot (coup double, ambo)

a) ha egy helyesen végrehajtott támadásba beleszur és a támadást sem kizárni, sem kikerülni, sem pedig késleltetni nem tudta;

b) ha késleltedve szur vissza és így jogot ad a támadónak a megismételt szurásra, a megismételt támadásra és a szurás benyomására;

c) ha oly védés után, mely ellenfele pengéjét nem érintette, visszaszur.

197. A kettős találatot okozó vivó javára találatot számítani akkor sem lehet, ha ellenfele őt érvénytelen helyen érintette.

3. A párbajtörvívás szabályai:

198. A tusszámítás alapja: A párbajtörversenyek combatszerűek, mely alatt azt értik, hogy a tiszta találat a tusszámítás egyedüli alapja: aki előbb talált, adott.

199. Érvényes felület: A vivót mindennemű sebezhetőnek kell tekinteni s így öltözékének vagy felszerelésének bármely részén érje őt hegyvel tisztán ült találat, azt számítani kell.

200. A párbajtörversenyek rendezhetőek: fordulókkal a csoportbeosztás elve szerint (lásd 118), kiesés szerint, vagy a két rendszert egyesítve. Ha a verseny feltételeiben a mód megjelölve nincs, úgy az első rendszer értendő azzal a megszorítással, hogy az előmérkőzés egy találatra, a döntő három találatra megy és minden

csoporthoz legalább 50 százalék jut tovább akkor, ha a csoportokban 10—12 vívó van. Ha legalább 10-es csoportokat alakítani nem lehet, akkor több mint 50 százaléknak kell tovább mennie.

201. A párbajtőrversenyeknél az időt rendszerint számítjuk és pedig: egy találatra menő küzdelmeknél 8 percet, több találatra menőknél találatonként 5—5 percet.

Egy perccel a megszabott idő lelelte előtt a vívókat »még egy perc« kiáltással figyelmeztetni kell.

Egy találatra menő küzdelmeknél, ha a küzdelemre előírt idő lejárt és egyik vívó sem kapott találatot: »mind a kettőnél« kell találatot számítani.

Több találatra menő küzdelmeknél, ha az idő lejárt anélkül, hogy a vívók egyike az előírt legnagyobb számú találatot adta, illetve kapta volna, úgy a tényleg kapott találatokhoz mind a két vívónál hozzáadjuk azt a különbséget, mely az előírt legtöbb találat s a tényleg több találatot kapott vívó találatzáma között van. Azt a vívót, kinek a kapott találat száma kiegészítve eléri a legtöbb találatot, legyőzöttnek, a másik vívót pedig győztesnek kell tekinteni.

Ha azonban több találatnál az előírt idő lejártával mind a két vívónak a kötelező legtöbb tussnál kevesebb, de egyenlő számú kapott találat van, akkor mindkét vívó találatát a legtöbbre egészítvén ki, a küzdelmet »eldöntetlennek« (match null) nyilvánítjuk. A győzelemért 2, az eldöntetlen küzdelemért 1, a vereségért 0 pontot kell számítani.

202. A fegyver kellékeit lásd a 143. §-ban. A szuróhegy használata, ifjúsági és gyermekversenyeket kivéve, elvileg kötelező. A működő versenybírószak elnöke minden mérkőzés előtt a vívó fegyverzetét, felszerelését és ruházatát vagy személyesen, vagy egy kijelölt bírót által — főként szerencsétlenségek elkerülése céljából — felülvizsgálhatja (lásd 142.)

203. A vívás szabályai: A küzdelmek minden rendszere és módja megengedett: testtel való elhajlás, hátralépés, kitérés, elfordulás, ha az alábbi feltételeknek megfelel:

1. A párbajtőr csupán szurófegyver, vele támadni csak hegygel szabad.

Védéni csupán a kosárral és a pengével, vagy a kettővel együtt lehet.

2. A párbajtőrt sem állandóan, sem ideiglenesen, sem láthatóan, sem láthatatlanul nem szabad dobófegyverré alakítani: úgy kell vívni vele, hogy a kéz a markolaton nem csuszhat.

3. A fegyvertelen karral sem támadó, sem védő mozdulatot nem szabad végrehajtani (lásd 149.), de a fegyvertelen kéz a földdel érintkezésbe juthat.

204. A szurás megítélése: 1. A hegygel való surlóérintés nem számít találatnak.

2. Minden szuras, mely hegygel tisztán ül, egyformán egy találatnak számítandó. (lásd 199.)

3. Ha mindkét vívó kap találatot, mindkét vívót találatnak tekintik. De ha a két találat közt időkülönbség nyilvánvalóan észlelhető, vagy egy hosszúságbeli különbség nyilvánvaló, vagy pedig min a kettő együtt, akkor csupán az egyik vívónál számítanak találatot.

4. A »könnyű találat«, melyet akkor állapítunk meg, ha a vívók egyike igen könnyű, vagy horzsoló szurást kapott, megsemmisít minden oly szurást, melyet ezután a találat után a menetben az így eltalált vívó bármily tisztán és erősen is ad, de nem semmisíti meg az ismételt támadást vagy kontrariposztot, mely a könnyű találat után érvényesen talál.

5. A versenybírószak tagjai legyenek figyelemmel arra, hogy az a bírót, aki abban az esetben, ha mindkét vívónál találatot állapítottak meg, »mindkettőnek« (coup double) szavaz, már vegye tekintetbe az időt és hosszúságot is. (lásd fentebb a 3. pontot.)

XIII. FEJEZET

Céllövészet

Irta *dr. Prokopp Sándor*

FEJLŐDÉSTORTÉNET

A mai korban céllövészetről beszélve, mindenki képzeletében önkénytelenül a mostani modern öldöklő szerszámokkal való lövöldözés jelenik meg s mert a lövedék kirepítésére szolgáló puskaport csak a XIV. században kezdik használni, a céllövést általában nem tartják régi keletűnek. Ezen hiedelemmel ellentétben nem lesz merész állítás az, hogy a céllövészet és annak gyakorlása az emberiség legősibb foglalkozása és sportja s eredete az ősemberhez vezethető vissza.

A céllövészetet tárgyalva, elsősorban az a kérdés merül fel: mi is az a lövés? Ez nem más, mint »emberek harcképtelenné tevésére, állatok elejtésére vagy tárgyak szétrombolására alkalmas tárgyakra (lövedékeknek) valamely indítóerő segítségével kisebb vagy nagyobb távolságra oly erővel hajtása, hogy a lövedék még rendeltetésének megfelelő sebességgel érje el a célbavett embert, állatot vagy tárgyat«. Ez a meghatározás egyúttal azt is megmondja, mire szolgál a lövés, miért alkalmazza azt az ember, t. i., hogy ellenségein győzedelmeskedjék, mint hűsevő teremtmény élelmet szerezzen s esetleg más szükségletre is hozzájusson.

Az emberiség története azt mutatja, hogy az ősember élete csupa küzdés volt a létfenntartásért s nemcsak embertársa ellen volt kénytelen életre-halálra sikra szállani, nemcsak a nála sokszorta nagyobb és erősebb állatok támadása ellen kényszerült életét megvédeni, hanem — tekintve, hogy főtáplálékát a hus képezte — éhsége arra ösztönözte, hogy a vele szemben gyorsabb, erősebb, avagy bizonyos szerv tekintetében fejlettebb állatot mindenáron hatalmába kerítse. E küzdelem során az ember korán ráeszmélt arra, hogy pusztán önereje kevés ellenségeinek sikeres leküzdésére. Élelemszerzés közepette kevés oly állatra bukkant, melyet pusztán kézzel megszerezhetett magának s így az önvédelem s az éhség hamar megtanította oly segédeszközök készítésére és használatára, amelyekkel már sikeresebben vehette föl a küzdelmet.

Az ősember eme harci és vadászati eszközei a mai szemmel nézve, kezdetlegesekek voltak. Legelső lehetett a kődarab, a kőbalta, az egyenes faágra erősített s kihegyezett csont, a dárdának ez az ősi alakja. Mindezeket többek között valószínűleg hajtásra is használták s így habár hajtó-szerszámok, mivel a cél eltalálása érdekében céloznia is kellett velük, ezek tekinthetők az első célzó-fegyvereknek.

Meg van tehát az első »emberek harcképtelenné tevésére, állatok elejtésére alkalmas« hajtó tárgy, az ősember fegyvere. Feltételezzük, hogy az ősember gyakorolta magát fegyverének kezelésében s valószínűleg örült, mikor látta, hogy gyakorlását siker kíséri, hogy fegyverével

CÉLLÖVÉSZET

1

2

3

4

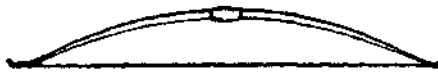

5

1. Galambblövverseny: Hölgyversenyző. — 2. Boles (U. S. A.) céllövőbajnok. — 3. A lövész távcső segítségével figyeli a találat helyét. — 4. A Chalons-i s. M. lőtér. — 5. Céllövőverseny az 1924-es olimpián.

oda talál, ahová célzott. Így tehát — habár kényszerűségből — a célzás mesterségének, helyesebben talán művészetének elsajátításával és állandó gyakorlásával ugyyszólván önmagától születik meg a sportok első és tagadhatatlanul legősibb ága, a céllövés. Mégis lövésről és így lövészetéről tulajdonképpen csak akkor beszélhetünk, ha az elhajítandó tárgyat nem pusztán emberi izomerővel, hanem mesterséges eszköz igénybevételével távolítjuk el, hozzuk mozgásba. Ez a mozgásba hozó erő az idők folyamán különbözőképp változott s ennek megfelelően a lövőfegyverek is változásokon mentek keresztül.

Az ősember kezdetleges hajtó fegyvereit az ó- és középkorban a hurok, kötelek, rugók stb. ruganyosságát indítóerőül felhasználható fegy-

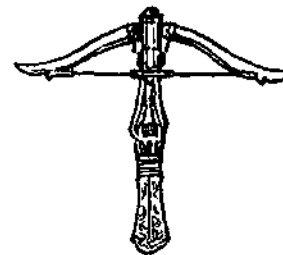
288. ábra. Egyszerű íj

289. ábra. Összetett íj

verek váltják fel. Ilyenek a parittyá, nyíl, íj s a régiek nehéz lövő vagy hajtó hadigépei. Ezek voltak az első messzehordó fegyverek, melyek használata az emberi erőn kívül a rugalmasság elvén alapult, miként a mai kor tökéletesedett lövőfegyvere is s így ezek a fegyverek tekintetők a lövőfegyverek ősalakjának.

A nyíl és íj feltalálása korszakalkotó volt a lövészet történetében. Már a történelem előtti népekről tudjuk, mily fontos harci és vadászati eszközüik volt a nyíl s az íj. Az ókorban híres nyíllövők voltak az asszirok, az egyiptomiak, a perzsák s még náluknál is híresebbek a krétaiak. Ugyancsak híres nyílasok voltak később a szittyák. Honfoglaló őseinknek is a nyíl volt kedvenc fegyverük; sokáig, még a XVII. században is használták. A középkorban egyik legfontosabb, legkedvesebb harci eszköz volt az íj, annyira, hogy még a puska felfalálása után is sokáig alkalmazták, mert könnyebb volt vele bánni s gyorsabban lehetett vele lőni, mint a kezdetleges, nehézkes puskával s muskétával. Az íjnak általában kétféle alakja volt: vagy az egyszerű, mely egy részből állt, vagy az összetett, mely két egyenlő, a közepén összeillesztett részből volt szerkesztve. Az egyszerű íjat rendszerint hajlított fából, hajlékony fagyökréből készítették s két végét az íjhurral kötötték össze. Az összetett íj többnyire két egyforma szarvból készült s ennél a hur ruganyossága röpitette el a nyílat. Feszítőnek rendszerint hirt, vagy összesodort szőrt, haját használtak. Később az íj tökéletesedett, tusát és elcsattantót készítettek hozzá s ebben az alakjában számszeríj volt a neve.

290. ábra. Számszer-íj

Eltekintve az afrikai, ausztráliai stb. vad népektől, akik közt a nyíl s az íj még ma is rendszeres használatban van, a művelt népek a jelen időben már csak sportszerűleg üzik a nyíllövészetet (így Angliában, Amerikában, sőt újabban a kontinensen is). Svájcban, a nyíllövészet klasszikus hazájában, az ifjak még mai nap is rendszeresen gyakorolják magukat a nyíllövésben, ez a lökiképzés alapja s puskát csak idősebb korban vehetnek kezükbe.

A nyíl hatóképességéről eltérők a vélemények. Egy ókori köemlék szerint, az »Olbia«-beli Anaxagoras 282 »orgya« kb. 520 m. messzire

lőtte ki nyilát. VI. Leó császár (X. század) említést tesz egy 280 m. nyíltávolságról. A későbbi középkorban a törökök voltak a legügyesebb nyíllövők. Konstantinápolyban az Okmeidán (»Nyilak tere«) ma is tele van régi emlékoszlopokkal, melyek az utókor számára megőrizték a leghíresebb török lövők teljesítményét. Itt van feljegyezve, hogy Mahmud-Chan szultán 1247-ben 1215 nyílhosszra (911.25 m.) lőtte nyilát. Az ilyen teljesítményeket különlegesenek vesszük, mert bizonyos, hogy általában nem lőttek messzebb 300 m.-nél s harcban mintegy 150 m. volt az a táv, ahol a nyíl még halált vagy súlyos sebet okozott. 100—125 lépésről azonban a legjobb páncélon is áthatolt.

Uj korszak kezdődött a lövészetben s a fegyverkészítés terén a puskapor föltalálásával. A XIV. század vége felé Berthold szerzetes föltalálta a löport, vagy legalább is Európában általa lett az ismeretes s ezzel együtt föltűnik a tüzfegyver. Kinában állítólag már 1—1½ századdal előbb ismerték a löport, de hogy löfegyverkészítéshez nem használták, igazolja az a tény, hogy Kinában még a múlt században is a nyíl s az íj volt a hadilőszerszám.

Az első löfegyver bizony kezdetleges s nehézkes volt. Eleinte súlyos tárgyak, többnyire kőből készített lövedék kiröpitésére vették igénybe a löpor meggyújtása által keletkezett gázokat s ennek megfelelően, a lövfegyver is otromba volt. Az első tüzi lövfegyverek tulajdonképpen ágyuk voltak, melyeknek elől-hátul nyitott csövét sokszor a helyszínén bronzból öntötték. Ennek az ágyunak — ami különben nem volt más, mint állványra fektetett súlyos lövfegyver — mintájára csakhamar könnyebb lövfegyvert szerkesztettek, a puskát vagy muskétát, melynek csövét kovácsolt vasból készítették s egyenes faágyra erősítették. Ennél a cső egyik vége már zárt volt, a puskaport előlről töltötték bele, erre rátették a golyót s azután egy kis lyukon át meggyújtották a puskaport, mire az elégnél fejlődő gázok a golyót kilökték a csőből. Az első puskák tehát kezdetleges, elültöltők voltak s hosszú ideig, a XVIII. század végéig, sőt a XIX. század közepéig nem is fejlődtek, tökéletesbedtek valami különös nagy mértékben. Nevezetesebb javítások voltak: a puskák könnyítése, a papír-töltény rendszeresítése; a kanócos, majd a kovás elsütőszerkezet föltalálása. A töltés, elsütés és újratöltés rendkívül sok időbe került. Elképzelhetjük, mily lassu volt ez a művelet, mikor a sasbachi csatában (1675), egykoru leírás szerint, olyan heves volt a tüzelés, hogy a harc folyamán a leglassabb katona is hatszor sütötte el puskáját.

Gyorsabbá tette a tüzelést s így haladást jelentett a puskaport a golyóval együtt magában foglaló tölténynek s az ütésre meggyulladó készítménynek, a csappantyunak föltalálása.

A legnagyobb lépés a XIX. század közepe felé történt és pedig a hátultöltő puska föltalálásával. Egy Dreyse nevű fiatal poroszé az érdem, hogy az első megfelelő hátultöltő puskát s ezzel együtt a golyót, a puskaport s csappantyut — papírhüvelyben — magába foglaló töltényt is megszerkesztette. A németeknek ezzel a fegyverrel vívott sikeres ütközetei után (1864, 1866), minden állam áttért a hátultöltő fegyverek készítésére s alkalmazására s a világ szaktudósai az összes tudományok vívmányainak felhasználásával lázasan kutattak a legjobb, a legtökéletesebb megoldás után. E munka eredményeként, rövid néhány évtized alatt, a legkülönbélebb, pontosabbnál pontosabb löfegyverek kerültek a világ elé.

Az amerikaiak föltalálták a papírhüvely helyett, a vékonyfalura nyújtott fémhengerekből készített egységes töltényt, ami elősegítette az

ismétlőfegyver föltalálását. A kémia rövidesen előállítja az 500 évig hűségesen használt közönséges fekete puskapor helyett a sokkal erősebb hatású s hadi szempontból fölötte fontos füstnélküli lőport s más kiváló robbanó anyagokat. Ezek óriási gáznyomásának sikeres alkalmazása révén megszületnek a jelenkor legtökéletesebb fegyverei, az önműködő-fegyverek.

A lőfegyver fejlődésével lépést tart a céllövészet is, illetve a lövészetnek, mint sportnak gyakorlása. A régiek reánk maradt verseiből, írásaiból olvashatjuk, mily örömmel űzték ezt a sportot s mily nagy fontosságot tulajdonítottak neki nemcsak a vadászat, hanem különösen a honvédelem szempontjából.

A középkorból is részletes leírásaink vannak egy-egy számszerijjal lefolytatott versenyről. Így a Jagellók krakói könyvtárában őrzött »Codex picturatus« érdekesen ír le egy korabeli lengyel íjászok részére tartott céllövő-versenyt.

A legrégibb, történelmileg ismert, »Madárlövészet«-nek nevezett ünnepélyről, 1286-ból, a sziléziai Schweidnitz-ban, tudunk. A XIV. és XV. századbeli följegyzések szerint többnyire 60—90 m. lőtávolságra folyt az ijlövészet. Természetesen a puska föltalálása után a céllövészet is nagy lendületet nyert s most már pontos adataink vannak a lövészet sportszerű űzését illetőleg. XV. századbeli okiratok bizonyítják, hogy a német fejedelemségekben s különösen a céllövészet klasszikus honában, Svájcban, céllövő társaságok alakulnak, lövőházakat építenek, szabályokat alkotnak a lövészet gyakorlásáról. Zürichben 1472-ben már rendes lövőgyakorlatokat tartanak a körülbelül 230 lépésre felállított 2½ rőf átmérőjű céltáblára. 1493-ban Lipcsében nagy lövészünnepet rendeznek s azt olvassuk, hogy a huzagolt puskát, melyet állítólag egy Zöllner nevű bécsi fegyverműves készített, itt használták először.

Augsburgban 1504-ben 272 lépésnyi távolságra 139 cm. átmérőjű táblára, Halleban 1560-ban 249 lépésre 141.5 cm.-es, Meiningenben 1579-ben 265 lépésre 140 cm. átmérőjű céltáblára történik a lövés. A hatóságok a legmesszebbmenő támogatásban részesítették a céllövő egyesületeket, mert már akkor belátták, hogy a céllövészet s a honvédelem szoros összefüggésben vannak egymással, hogy végeredményben az állam hasznára van, ha minél több képzett lövővel rendelkezik.

Ezt az elvet tartják szem előtt a legujabb kor államai is, amikor igyekeznek az ifjuságnak lövészeti kiképzésével intézményesen foglalkozni. Amerika, Anglia, Japán, Németország, Franciaország, Svájc, Olaszország, Svédország, Szerbia stb. kormányai különös gondot fordítanak a céllövészetre s nem érdektelen, ha megemlítjük, hogy pl. Angliában kb. 2000 egyesületben közel 200.000 lövész, Svájcban mintegy 4000 egyesület, Franciaországban (1912-ben) 68 szövetség és megyei bizottság keretében tartozó 1200 egyesületben 300.000 tag hódol a céllövészetnek.

Magyarországon a háboru előtt már szépen meg volt szervezve a céllövészet gyakorlása. Különösen az ifjusági lövészetéről mondhatjuk ezt, amennyiben az ország legtöbb középiskolájában rendszeres tanfolyamokat tartottak. Sajnos, a háboru s különösen az azt követő gyászos emlékü időszak s a Trianon megakasztotta ezt a szépen fejlődő intézményt, de a legutóbbi évek ismét előtérbe hozták a lövészet kérdését. Újból megindult a munka, hogy a magyar ifjuságot foglalkoztassák a céllövő-sporttal, megismertessék, ha nem is a hadifegyverrel, de annak mondhatni kisebbített másával, a miniatűr-puskával.

Ennyit a lövészet s a lövőfegyverek fejlődéstörténetéről. Térjünk át most a gyakorlati lövészetre, elsősorban a fegyverek ismertetésére.

A LOVÓFEGYVEREK

A lövőfegyverek általában kétfélék: vagy állványra fektetve alkalmazott sulyos lövőfegyverek, ezeket *lövegeknek* (ágyu, tarack, mozsár) nevezik (ezek ismertetésére itt nem térünk ki), vagy olyanok, amelyeket az ember magával hordhat s pusztán kézben elsűthet, amelyeket épp ezért *kézi lövőfegyvereknek* neveznek.

Ez utóbbiak vagy két kézzel kezelendők s hosszucsövűek, nevük *puska, karabély*; vagy egy kézzel is kezelhetők s rövidcsövűek, ezeket *pisztolyoknak, revolvereknek* nevezik.

A puskák vagy simacsövűek, melyeknél a cső belső felülete (furata) sima, ezeket manapság kizárólag sőréses töltényre, vadászás céljára gyártják, vagy olyanok, melyeknek csővébe hosszú csavarvonalakat követő barázdák (huzagok) vannak vésvé, ez esetben *huzagolt (vont) csövű fegyver* a neve. Ha a fegyvert egyenként lehet tölteni, vagyis ha csak egy töltény fér bele, akkor *egylövetű*, ha egyszerre több töltényt lehet benne elhelyezni és pedig úgy, hogy a závarzat megfelelő mozgatása egymásután tolja be az egy-egy lövésre szükséges töltényt a tárból a csőbe, akkor *ismétlőfegyver* a neve. *Önműködő-* (automata) fegyvernek azt a fegyvert nevezzük, amelynél az elsütés pillanatában keletkező gázok nemcsak a lövedéket viszik ki a csőből, hanem a minden irányba s így hátrafelé is ható gáznyomás magától tolja hátra a závarzatot s ezzel kihuzza s kidobja az üres hüvelyt, a visszaigyekvő rugószerkezet pedig újból töltényt töl a csőbe.

A cső belső átmérőjét *ürméretnek* (kaliber), vagy *öb nagyságnak* hívjuk. A 6 mm.-nél nagyobb ürméretű fegyvereket nagyobb, a 6 mm., vagy annál kisebb kaliberű fegyvereket *miniatűr* fegyvereknek nevezik.

A puskák további osztályozásuk szerint feloszlanak egycsövű, két-háromcsövű puskára a célt tekintve, vannak *vadászfegyverek*, a katonaság részére gyártott *hadifegyverek* s kizárólag céllövészeti részére készített különleges *céllövőfegyverek* (match-puskák). Ez utóbbiakból kevés van hazánkban s ezek is leginkább csak a céllövő-egyesületek tulajdonában. A céllövőfegyverek közé kell számítanunk a kiskaliberű, u. n. miniatűr fegyvereket is, melyek most kezdenek elterjedni az országban s melyekkel főleg az ifjuság van szép számmal felszerelve. Trianon ugyanis meghatározta, mennyi hadifegyver fölött rendelkezhet az ország, ez a szám oly kevés, hogy arra magának a hadseregnek van szüksége, fapuskával a magyar ifjuság elvégre nem tanulhatja meg a céllövést s így legalkalmasabbnak látszott a miniatűr fegyver, amely kisebbített alakban csaknem olyan, mint a komoly hadifegyver, emellett jóval olcsóbb, hozzáférhetőbb, a töltények lényegesen olcsóbságánál fogva sokkal több lövést lehet leadni s így a céllövés is behatóbban gyakorolható vele.

A FEGYVER ÉS ALKATRÉSZEI

Hadseregünkben jelenleg az 1895-ben rendszeresített 95. mintájú Mannlicher ismétlőpuska van használatban. Ez szurony nélkül 3.650 kg. sulyu és 1.27 méter hosszú, öble 8 mm. Főbb alkatrészei: a cső, az az irányzék, a závarzat, a szekrény az adogatóval, az ágy a felső ágygal, a foglalvány. A csőben a töltényűrt s a huzagolt részt különböztetjük meg. A cső elüllévő nyílását *torkolatnak*, középvonalát *csőtengelynek* nevezzük. A *töltényűr* a töltény befogadására szolgál. A csőtorkolatnál főt van a *célgömb*, melyet köznapiasan »légy«-nek is neveznek, t. i. a régi puskákon ennek tényleg légyalakja volt. Az *irányzék* állítható keretirányzék a különféle rovátkákkal megjelölt távolságokra

való beállíthatással. Ez az irányzék 300 lépéstől 2600 lépésnyi távolságra állítható be. A *závarzat* a cső hátsó nyílásának elzárására, töltésre, az üres hüvely eltávolítására és az elsütésre szolgál. Szerkezete olyan, hogy lövés után a fogantyugomb hátrahúzásánál a záródugattyuban elhelyezett töltényvonó a töltényürben lévő töltényhüvelyt kihuzza s a puskából kidobja, egyidejűleg az ütőszegszerkezet, mely szintén a záródugattyuban foglal helyet, hátrahúzódik, becsukásnál a dugattyu zárófeje a töltényt megragadja s előrefelé a töltényürbe nyomja. Az ütőszegszerkezet csak addig mehet előre, amíg annak szárnya meg nem akad az elcsattantó csapon s ezáltal megfeszült állapotba jut, vagyis elsütésre fel van huzva. Ha már most meghuzzuk a billentyűt, az elcsattantó csap elengedi az ütőszegnőcsavar-szárnyát, az összenyomott, megfeszített ütőrugó kiugrik, nagy erővel előrelóditja az ütőszeg, mely rácsap a töltény fenekébe illesztett csappantyura (kapszli), a puska elsül. Meg kell jegyezni, hogy az elcsattantás csak akkor következhet be, ha a závarzatot teljesen becsuktuk.

A *szekrény* az öt töltényt magában foglaló tárnak befogadására szolgál; itt van elhelyezve az adogatókészülék, melynek működése lehetővé teszi, hogy a závarzat egyenként vigye be a töltényt a csőbe.

Az *ágyon* megkülönböztetünk: előágyat, melyben a cső fekszik, a csövet felülről a felsőágy borítja; középpágyat a závarzat és a szekrény befogadására; a tusát a tusanyakkal, mely arra szolgál, hogy a puskát célratartásnál testünkhöz támaszthassuk.

A *foglaltvány* a csőnek az ágygal való egybekapcsolására, ugyszintén a puskaszijnak felerősítésére szolgál. A puska többi részei a puska-karikák, a szíjkengyel, a fülessin s a tusaborító. Meg kell még említeni a szuronyt a hüvellyel s a puska tisztításához és szétszedéséhez szükséges szerelékét.

Az itt leírt puska oly pontos, szabatos kis gépezet, melynek minden legapróbb részecskéje, kezdve a legkisebb csavartól, feltétlenül szükséges ahhoz, hogy ez a pompás gépecske zavartalanul működjék. Hasonlóképp szükséges az is, hogy a csavarok teljesen be legyenek csavarva, a foglaltványok ne legyenek meglazulva, mert ha a cső nincs a szerkesztésnek megfelelően az ágyhoz szorítva, minden lövésnél más és más rezgést vesz föl s ennél fogva a puska szórása is mindig más és más lesz. Ügyelni kell arra is, hogy se a csőbe, se pedig a závarzatba semmi idegen test, még homokszem se kerüljön, mert ez könnyen megakasztja a zavartalan működést, a csőben pedig — épp úgy, ha a csőtorkolat valamivel be van dugaszolva s úgy lövünk — könnyen csődudorodást von maga után, ami a fegyvert hasznavehetetlenné teszi.

A FEGYVER TISZTÍTÁSA ÉS JÓKARBANTARTÁSA

A fegyver zavartalan működése érdekében különös gondot kell fordítanunk a puska tisztítására, jókarbantartására. A cső tisztítása céljából a záródugattyút kihuzzuk s ha puskavesszővel történik a tisztítás, azt mindig hátulról végezzük el. Ha ez t. i. előlről történik, a surlódás következtében könnyen kikoptathatjuk a csőtorkolatot, ami káros hatással van a pontos lövésre. Ha nem föltétlenül szükséges, a záródugattyút ne szedjük széjjel, hanem csak törölgessük jól meg s amikor már tiszta, vazelinnal vékonyan kenjük be. (A puska többi részének szétszedése általában kerülendő.) Lövés után a csövet hamarosan rozsdaréteg lepi be, épp ezért lövés után legkésőbb hat órán belül föltétlenül tisztítsuk ki a csőfuratot. Ajánlatos ezt először szappanos vízzel (250 gr. kenőszappan egy liter

vizben feloldva) jól áthuzni, azután többször váltott tiszta kóccal, kenderrel, vászondarabkával, vagy gyapottal töröljük át mindaddig, amíg a tisztítóanyag tisztán jön ki a csőből, s végül vazelinos kóccal lehelet-szerűen zsirozzuk be. A töltényür, a hézagok stb. tisztítását fapálcikára csavart kóccal végezzük. Petróleumot csak szerfölött megkeményedett mocsok, meggyantásodott olaj, vagy rozsdafoltok feloldására használjunk.

A jókarbantartáshoz tudni kell, hogy a puskát s annak főrészeit szükségtelenül ne szedjük széjjel, céltalanul ne tisztogassuk tönkre s ne használjunk oly tisztítószerkeket, amelyek esetleg megtámadják a vasrészeket. Ne tartsuk nedves helyiségben a puskát, ne állítsuk célgömbbel a falhoz, ne ejtsük földre. Az ütőrugó használaton kívül mindig leeresztve legyen.

A lövésnél használt Mannlicher éles töltény a töltényhüvelyből, a puskaportöltetből, a csappantyuból s a lövedékből áll. A töltény teljes súlya 28.35 gr., magáé a lövedéké 15.8 gr. A lövedék induló sebessége 620 méter, ez annyit jelent, hogy a lövedéknek a csőtorkolatot elhagyva, olyan sebessége van, hogy másodpercenként 620 m. utat tenne meg, ha a levegő ellenállása nem akadályozná. A puska hordtávolsága kb. 5–6000 lépés.

A CÉLZÁS

Megismertük már is a puskát, lássuk most, hogy történik annak alkalmazása a célbalövésnél. A céllövésnél a jó fegyveren kívül első

291. ábra. Csapott célgömbbel való célzás

292. ábra. Finom célzás

293. ábra. Teljes célgömbbel való célzás

kellék a célnak — legyen az akár álló, akár mozgó — pontos és helyes megcélzása, s annak el is találása. A helyes célzás úgy történik, hogy a célgömb hegyét a nézőke (az irányzékon lévő bevágás) szélességének közepébe az irányéllal egymagasságba vesszük és a célpont alsó szélét a célgömb csucsára ráültetjük; az irányél mindig vízszintesen tartandó. Ezt a célzást *csapott célgömbbel való célzásnak* nevezzük.

Ha a célgömb hegyét a nézőke szögének legalsó részébe fogjuk, finom célzásról beszélünk. Ily célzásnál alantabb lövést kapunk, mivel

294. ábra. Célgömb-elszorítás

295. ábra. Fegyver-elferdítés]

a célgömböt süllyesztettük, ennek következtében a csőtorkolat is mélyebben lesz, mint a csapott célzásnál. Ellen esetben, ha a célgömböt teljesen kiemeljük a nézőkéből — ez a teljes célgömbbel való célzás —, a lövés magasabb lesz, mert a csőtorkolat is magasabb helyzetbe kerül. Van még más neve is a célzásnak, az u. n. célgömbelszorítás, amiddőn a célgömböt nem pontosan az irányzék közepébe fogjuk, hanem vagy a bal-, vagy a jobboldal felé. Ebben az esetben a lövedék arra

az oldal felé tér el, amerre a célgömböt s így a csőtorkolatot is elfordítottuk. Ez utóbbi három célzási módnál vagy a célképet nem látjuk tisztán, vagy pedig a célgömböt nem tudjuk mindig egyforma pontossággal fogni, ép ezért a legmegbízhatóbb s így leghelyesebb célzási mód az első, a csapott célgömbbel való célzás.

A fegyverek normális időhöz, normális szemhez s csapott célzás-hoz vannak belöve. A légköri viszonyok nagyban befolyásolják még a legpontosabban belőtt puska találati képét is. Ember és ember szeme között is van különbség s így gyakran előfordul, hogy a pontosan belőtt puska nem oda talál, ahová normális viszonyok között találnia kellett volna. Ezen a célpontáthelyezéssel segíthetünk, vagyis, ha pld. körécéltáblánál a kör alsó szélére céloztunk s a találat a célpont fölött, alatt, vagy oldalt volt, a következő lövésnél annyival kell lejjebb, följjebb, jobbra vagy balra célozni, amennyivel a találat az első célponttól följjebb, lejjebb, balra vagy jobbra volt.

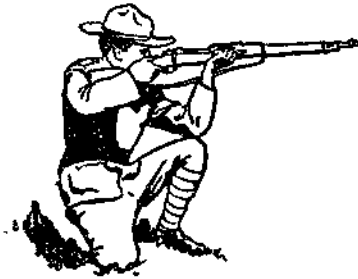
Tekintettel arra, hogy legbiztosabb célzás mindig csapottan, a céltárgy alsó szélét fogni, versenylövők is rendszerint ezt a célzást iparkodnak használni. Ez azonban a fent vázolt viszonyok következtében, az eredeti belövés alapján, nem mindig alkalmazható s így a versenylövők nem célpontáthelyezéssel, hanem más módon segítenek a csapott célzás elnyerése céljából. A fegyveren két iránypont van: a célgömb és a nézőke; ezek közül a nézőkét magában foglaló irányzék mozgathatatlan, míg ellenben a célgömb úgy van elhelyezve, hogy jobbra-balra eltölthető vagy akár ki is vehető s alacsonyabbal vagy magasabbal kicserélhető. Már most, ha a találat a célponttól jobbra esett, akkor a célgömböt a milliméter előre kiszámított hányadával jobbra kell tölteni, ha balra esett a találat, balra kell tölteni, ha magas lövést kaptunk, magasabb, ha alacsonyabban, alacsonyabb célgömböt kell az előbbi helyébe tenni. A milliméternyi kiszámítás a lőtávolságtól, a puska csövének hosszától s attól függ, mennyi volt a célponttól az eltérés. (Meg kell itt jegyezni, hogy az ilyen célgömbelmozdítás kizárólag csak saját fegyveren vihető keresztül, kincstári fegyvert nem szabad bántani.) Vannak olyan fegyverek (céllövő miniatűr), ahol ellenkezőleg a célgömb rögzített s az irányzék (dioptr is) mozgatható; ezeknél a fenti eltolást ellenkezőleg kell végrehajtani.

A jó céllövésnél a helyes célzás mellett nagy gondot kell fordítani az elcsattantásra is. Nagyon sokszor a helyesen megcélzott lövés is félremegy. Ez már a lövő hibája, mert vagy nem vett érintkezést, vagy talán még lélekzett is a célzás és elcsattantás közt s ezáltal a legfontosabb pillanatban elrántotta a fegyvert. Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy pontos lövést csak akkor kapunk, ha 1. föltétlenül veszünk érintkezést s 2. ha a lövés pillanatában visszafojtjuk lélekzetünket. Ezt a következőképp hajthatjuk végre: a célzás és elcsattantás közt mély lélekzetet veszünk, eközben a billentyűt lassan hátrahúzzuk az u. n. érintkezési pontig (eddig u. i. a billentyű könnyebben mozog anélkül, hogy a fegyver elsülne, itt megakad s csak valamivel erősebb nyomásnak engedve csattan el), most a tüdőben lévő levegőt kiengedjük, kisebb lélekzetet veszünk, azt visszatartjuk s ha pontos a célzás, lassu, egyenletesen erősödő nyomással elcsattantjuk a billentyűt. A lövés pillanatában nem szabad a szemet behunyni, hanem figyelni kell, hova volt az irányvonal, még az utolsó pillanatban beigazítva. Jó, ha a lövés eldördülése után még egy-két pillanattig célra tartjuk a fegyvert és nem kapjuk le tüstént a vállról.

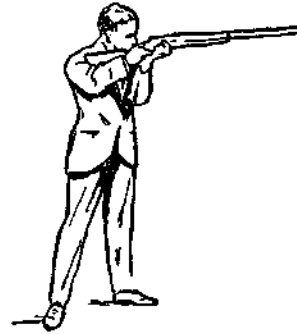
Teshelyzetek közt legkényelmesebb s legbiztosabb a fekvő helyzetből való lövés, mert itt mindkét kar feltámasztható, ezáltal a puska

kilengése leginkább biztosítva van. Ismerjük még a térdelő, ülő és álló testhelyzetből való lövést. Legnehezebb az utóbbi, mivel a versenyszabályok értelmében a puskát csak saját testrészünkre szabad feltámasztani.

Tekintettel a céllövő sport veszélyes voltára, gyakorlásánál különösen két fontos kivánalomra kell figyelemmel lenni. Az első az, hogy hadi (nagyöbű) fegyverrel csak megfelelő biztonsági berendezésekkel el-

296. ábra. Helyes testtartás térdelő lövésnél

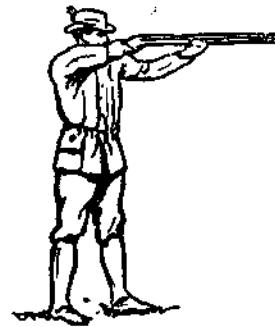

297. ábra. Helyes testtartás az álló céllövésnél

látott lövöldében szabad löni, a másik pedig az, hogy minden lövőnek vérében legyen a löfegyelem. A hadifegyver nagy átütő ereje, nagy hordtávolsága (még 6–7000 lépésre is sebző hatással bír), az esetleg előfordulható gurulatok oldalirányba is messze távolságon veszélyeztethetik a közbiztonságot, mind olyan tények, melyek tiltóvá teszik a hadifegyver használatát a kellő golyó- és gurulatfogókkal jól felszerelt lövöldéken kívül. A löfegyelem pedig megköveteli, hogy a lövő ne csak ismerje, hanem pontosan be is tartsa azokat a szabályokat, ame-

298. ábra. Helyes testtartás pisztoly-lövésznél

299. ábra. Helyes testtartás a vadászlövésznél

lyeket a lövöldék használatára s a lögyakorlatok folytatására előírnak. Ilyenek pld.: tilos a fegyverrel (még ha csukott is) másfelé, mint a céltáblák felé célozni, különösen tilos személyekre ráfogni; tilos a fegyvert megtölteni máshol, mint a löálláson s azt is csak akkor, amikor a lövő már mindent elkészített a lövészet megkezdésére; tilos tüzelni a piros zászló kitűzése esetében; a »tüzet szüntess«, vagy más hasonló vezényszó elhangzása után a tüzelés rögtön abba hagyandó; löállásról való távozás előtt a fegyver kiüritendő, závarzat nyitva hagyandó stb. Hibás töltények esetében (csütörtök) a fegyver óvatosan és a céltábla irányában nyitandó, azaz üritendő ki, stb.

A MINIATÜR LÖVESZET

Fentebb említést tettünk már az u. n. miniatűr (kisöbű) fegyverről, mely napjainkban nagy számmal kezd terjedni az országban s amely különösen alkalmas arra, hogy a magyar ifjuság ennek segélyével bevezetessék a céllövészet rejtelseibe. De nemcsak az ifjuság, hanem versenylövőkink is komolyan foglalkoznak a miniatűr lövészzel. Évente számtalan országos mérkőzés folyik le ezzel a fegyverrel, a nemzetközi versenyeknek is egyik lényeges pontja s így nem tartjuk érdektelennek, ha röviden ismertetjük a céllövészet ezen ágát is.

Amit a hadifegyverről elmondtunk, az a legtöbb vonatkozásban a miniatűr fegyverre is áll.

A lövészetnek ez az ága nem régi keletű. Igaz ugyan, hogy már régebben is voltak 6 mm.-es fegyverek (általában Flóbert néven), de ezek gyerek kezébe verebészésre való, komolytalan jószágok voltak.

Az angol-bur háboru tapasztalatai vezették rá az angol illetékes köröket arra, hogy a lövészetet sporttá tegyék, hogy minél több képzett lövővel rendelkezessen a haza. Earl Robets híres jelszavát: »Mind-en ember lövész legyen«, a hadifegyverrel nem igen lehetett keresztülvinni, részint a fegyver és a töltények magas ára miatt, részint pedig azért, mert éles tölténnyel csak jól felszerelt, védőművekkel berendezett lövöldében lehet löni, ilyen kevés van, ujak építése pedig rengeteg költséget emésztett volna fel.

Tömegnevelésre legalkalmasabbnak mutatkozott a katonai mintára készített, annak sajátosságait nagymértékben magában foglaló u. n. 22 kaliberű (5.8 mm.), az angolok által miniatűr fegyvernek elnevezett fegyver, mely minden kívánalomnak tökéletesen megfelelt. A hozzávaló töltény sokkal olcsóbb, kisebb zajt üt, a lövés pontossága (100 m. távolságig), jóval nagyobb, mint bármely hadifegyveré s mindezek mellett a gyakorláshoz szükséges lövölde bárhol és csekély költséggel felépíthető, s mivel kevesebb veszéllyel jár, nincs szükség nagy berendezésekre.

Anglia után rövidesen Amerikában is foglalkoznak a miniatűr lövészzel, sőt itt az angolokat megelőzve, a hadsereg is bevezette mint kiképző rendszert. Európában a nyugati államok csakhamar belátták ennek hasznosságát s Franciaország, Dánia, Belgium stb. sietnek alkalmazni, mint hivatalos kiképző rendszert. A háboru után Németország is bevezette a miniatűr lövészetet, fegyvergyárjai berendezkedtek kis fegyver gyártására s 1920-ban innen kapja Magyarország az első lökést a miniatűr lövészzet, amely itt jó talajra talált. Egy-két év alatt annyira elterjedt ez a sport hazánkban, hogy a nagymértékben föllépett szükséglet kielégítésére immár hazai fegyvergyárunk is gyártja a kisfegyvereket. A miniatűr fegyvereknek — bár külső alak és szerkezeti kivitel szempontjából sokféle gyártmány van — lényegileg két válfaja ismeretes. Az egyik a teljesen hadifegyver-mintát követő katonai rendszerű és kivitelű, a másik a céllövőrendszerű miniatűr fegyver. A katonai rendszerűnél a katonai nyitott irányzék van alkalmazásban, míg a céllövő rendszerűnél nemcsak a különleges szerkezeti závarzat, hanem a különleges célzókészülék (diopter) is használatos. Természetesen ez nem zárja ki azt, hogy céllövő rendszerű fegyverre ne lehessen katonai rendszerű nyitott, avagy katonai rendszerű fegyverre diopter irányzékot felszerelni s használni. Ennek a kérdésnek az eldöntésére, hogy t. i. mikor melyiket kell alkalmazni, a versenykiírás hivatott határozni, amely mindig megjelöli, hogy nyitott, avagy diopter irányzéku fegyverekkel lehető-e le a verseny.

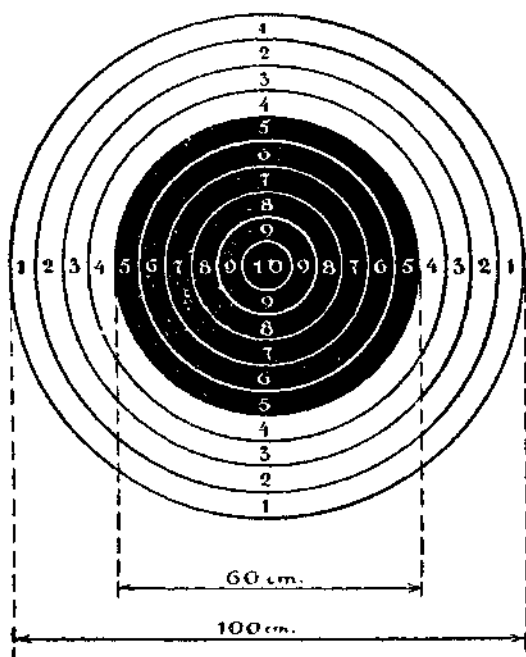
SZERVEZET, VERSENYEK ÉS CÉLTABLAK

A céllövészetnek, mint sportnak, legfőbb irányítója és szervezője hazánkban a Magyar Országos Céllövő Szövetség, mely tagja a Nemzetközi Céllövő Szövetségnek. A szövetség, mint ilyen, nem régi keletű, bár hazai céllövő sportunk többszáz éves multra tekinthet vissza, de az akkori lövészegyletek többnyire egy-egy város különálló lövészalukulatai voltak, nem volt közös szerv, ami összefoglalta volna őket. Számítalan régi lövészegyesületünk van (különösen megcsonkítatlan hazánkban, Lőcse, Pozsony, Selmec) s ezek közül is egyik legrégibb és legnagyobb a budai Polgári Lövészegyesület, mely 1896-ban ünnepelte fennállásának 200. esztendejét. Mindamellett nemzeti lövészetünk fénykora 25 év előtt kezdődött, amikor Szemere Miklós apostolkodásának eredményeképpen megalakult az első magyar hadifegyver polgári lövőde, egyre-másra keletkeztek a hadifegyver-lövőegyesületek, a magyar ifjúságnak alkalmá nyílt a hadifegyver lövészetben kiképezni s gyakorolni magát, sőt a nemzetközi versenyeken több alkalommal fényes sikerrel megmutatni, hogy a magyar ezen a téren is számottevő, félelmetes ellenfél. A stockholmi és párisi olimpiákon, a hamburgi, méráni, montecarlói galamblovó versenyeken stb. felröppent háromszínű győzelmi zászló az egész világnak hirdette a magyar céllövő sport erejét. A háború s az utána következő időszak bénítólag hatott a céllövészetre is, de a nemzeti megújulás ezen a téren is tapasztalható már. Számítalan új egyesület keletkezik, a hatóságok is kezdik felkarolni ezt a fontos nemzetvédelmi eszközt, segítik a szövetséget munkájában s ma már ezrekre rug a magyar ifjak száma, akik »tanulják a hazát megvédeni«. Mint említettük, lövészeti szakügyekben hazánkban legfőbb tényező a Céllövő Szövetség. Ez képviseli nemzetközi viszonylatban a magyar céllövészetet, elhatározza a nemzetközi kiküldetéseket, kijelöli az ország színeit képviselő versenyzőket. Itt kell megemlítenünk, hogy a Nemzetközi Céllövő Szövetség minden évben más-más országban megrendezi a különböző fegyvernemekre kiírt világ bajnokságokat s ezen a világversenyen ugyszólván a világ összes nemzete résztvesz.

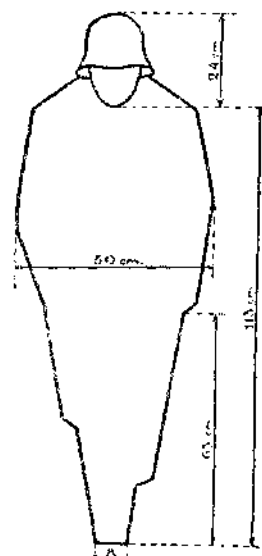
A Magyar Országos Céllövő Szövetség hasonlóképp teljesen a nemzetközi versenyfeltételek szerint, évről-évre megrendezi a hazai bajnokságokat és pedig egyik évben Budapesten, minden második évben pedig valamelyik vidéki városban. Ezek a szépen díjazott versenyeken, valamint a szövetség által nyújtott kedvezményekben csak a szövetség kebelébe tartozó egyesületek tagjai vehetnek részt, miért is ajánlatos minden céllövő egyesületnek csatlakozni a szövetséghez. Ugy a nemzetközi, mint a hazai lövészszövetség által rendezett bajnoki, valamint más természetű versenyek (junior, handicap, bárca stb.) fegyverre: hadi-, céllövő-, miniatűr-, golyós vadász- (futó vad céltábla), sörétes vadász- (élő- vagy agyaggalamb) fegyver, továbbá céllövő pisztoly, automata pisztoly (u. n. maroklövőfegyver is) és revolver vagy forgópisztoly. *Hadifegyver* alatt értendő bármely állam szabályszerű mintájú hadipuskája, minden változtatás vagy toldás nélkül. Nálunk a Mannlicher a szabályszerű hadifegyver, míg a nemzetközi versenyeken vagy bármely állam hadifegyverével lehet lőni, vagy csak a versenyt rendező állam hadifegyverével, ahogy azt a kiírás meghatározza. *Céllövőfegyver* alatt értendő bármily gyártmányú és mintájú fegyver, melynek öbnagysága a 6 mm.-nél nem kisebb és a 12 mm.-t nem haladja meg. Ezeknél bármily irányzék, így a diopter és gyorsító is használható. *Miniatűr*, kiskaliberű fegyver az, melynek öbnagysága nem nagyobb, mint 6 mm. egylövetű (tehát az automata fegyver nem) s ez bármily gyártmányú és irányzéku lehet.

Golyós vadászfegyver tetszésszerű szerkezetű és kaliberű puska lehet, ha a kaliber a 12 mm.-t nem haladja túl. Elhúzása tetszésszerű lehet, ugyancsak a töltény is (csak robbanó nem). *Serétes vadászfegyver* alatt értendő bármilyen gyártmányú és mintájú serétes fegyver, mely a 12-es kalibernél nem nagyobb. *Pisztoly- és revolver-*versenyeknél bármilyet lehet használni, ha csak külön nincs megjelölve s ha általában az öbnagyság 12 mm.-nél nem nagyobb; irányzék csak nyitott lehet.

Hadifegyverrel legáltalánosabb versenyszám: 300 méter távolságra 10 körös céltáblára, melynek fekete köre 60 cm., az egész cél 1 méter átmérőjű. A legbelső kör (a 10-es) 10 cm. átmérőjű s ettől számított minden kör kifelé 10 cm.-rel nagyobb. Lövések száma a kiírástól függ, de rendszerint 20 fekvő, 20 térdelve és 20 állva. Hazánkban ez van általánosítva, bár a nemzetközi versenyeken (főleg az olimpián) 600, sőt 900 méterre is lönek. Hadifegyverrel gyorstüzelő versenyt is szok-

300. ábra. Nemzetközi 10 körös nagyöbű fegyver céltábla

301. ábra. Szembefutó alak céltábla (gyorstüzelő verseny)

tak rendezni és pedig meghatározott idő alatt, vagy tetszésszerű lövés-sel, tetszésszerű helyzetből, vagy a lövés is meg van határozva, s ez esetben a testhelyzetek is rögzítve vannak a kiírásban. A céltábla meghatározás szerint, de rendszeren alakcéltábla, távolság ugyancsak különböző, 100 métertől 300 méterig.

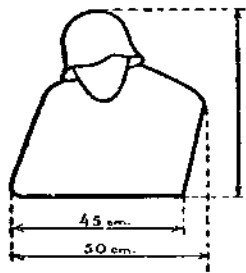
Céllövőfegyverrel a fent említett 10 körös nemzetközi céltáblára történik a verseny, lövések száma 120 és pedig 40 fekvő, 40 térdelve és 40 állva, távolság 300 méter. Ugy az összeredmény alapján, mint az egyes testhelyzetekben (40 lövés) külön-külön is nyerhető bajnokság.

Miniatűr fegyverrel úgy a nemzetközi, mint a hazai versenyeken 50 méterre folyik a lövés. Céltábla 10 körös, u. n. pisztolycéltábla, mely 1–10 körig van beosztva, a lökép 50 cm. széles, a fekete kör átmérője 20 cm., 1–6 kör a fehér mezőben van, 7–10 kör a fekete mezőbe esik, a 10-es kör átmérője 5 cm. Lövések száma 40, melyek állva adandók

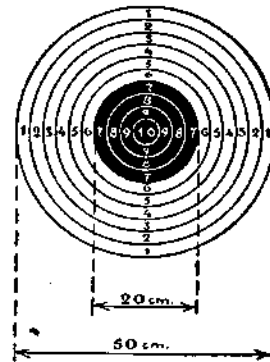

le. Leventéink 25 méter, 50 méter, 100 m. távolságra is gyakorolnak, a távolságnak megfelelő céltáblára. Hasonlóképpen Angliában és Amerikában is használatos a különböző távolság s ott állandóan fekvé folyik a lövészet.

A vadászcéltábla alakja rendszerint természetes nagyságu gímszarvas, őz, vadkan, melyek a testrészeket ért találatok értékelésére függőleges síkokra, illetve a lapockán körre (centrum) vannak beosztva s ezeknek megfelelően a találatok 1, 2, 3, 4 és 5 pont értékelést nyernek. A távol-

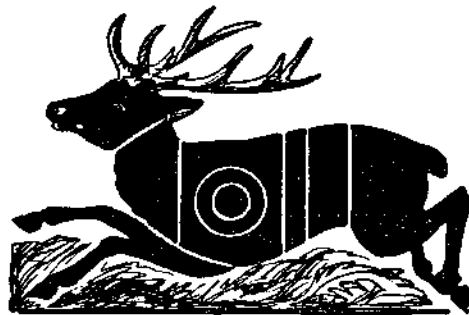
302. ábra. Fekvő alak céltábla

303. ábra. Nemzetközi 10 körös pisztoly-céltábla (miniatűr fegyverre is)

ság különféle lehet, ugyszintén a pálya is, amelyiken a céltáblát mozgásba hozzák. Az előre meghatározott lövési idő a céltáblától, illetve a céltávolságtól és a futópálya nyílásától függ. Egyes és kettős lövésű versenyek tarthatók.

Serétes fegyverversenyt élő galambra, vagy gépből hajtott cserépkorongra (agyagalamb), üveggömbre rendeznek. Többféle versenynem

304. ábra. Nemzetközi vadászcéltábla, futó szarvas

van, ahol a lövések száma, a távolság, a sorozatok stb. különféleképp változnak.

Pisztolyversenynél úgy a nemzetközi, mint a hazai pályákon legáltalánosabb az 50 méteres távolságon a 10 körös táblára (leírást lásd a miniatűr-versenynél), különleges céllövőpisztollyal (22. long v. long rifle töltény) rendezett verseny. A lövések száma 60. Automata- vagy ismétlőpisztollyal rendszerint alakcéltáblára, gyorstüzelőversenyt (10–15 másodperc alatt bizonyos számú lövés) rendeznek.

ARANYSZABÁLYOK ÉS JÓTANÁCSOK A LÖVÉSZEK RÉSZÉRE

Azt hisszük nem lesz érdektelen, ha végezetül ideiktatunk néhány arany szabályt és jótanácsot a lövészek részére a tréning és a versenyek minél sikeresebb üzését illetőleg. Ezeket az arany szabályokat a svájci ifjúlövészek részére állították össze s mi ezeket a *Schweizerische Schützenzeitung* nyomán közöljük.

1. *Fegyvereidet, történeidre készítsd elő teljesen, hogy ezekkel a verseny alatt bajod ne legyen. Lövés előtt ruházatotodon megfelelően könnyíts, zsebeidből a feszélyező tárgyakat távolítsd el.*

2. *Amint rendesen élni szoktál, úgy élj a versenyek előtt és azok tartama alatt is; ne igyál se többet, se kevesebbet és fekjüdj le korán.*

3. *Őrizkedj mindennemű ideges tapogatózástól, u. m. a célgömbnek, illetve az irányzéknak ide-oda tologatásától, továbbá helytelen, vagy szokatlan célzástól és főképpen a jegyző tévedésének saját előnyödre való kihasználásától. Ha azonban a jegyző a te hátrányodra tévedne, úgy fordulj azonnal a rendezőbizottsághoz.*

4. *Ha célzás közben fegyvered nem teljesen nyugodt, ereszd le azt, meggondolván, hogy reszkető fegyverrel biztosan találni nem lehet, aztán végy háromszor egymásután mély lélegzetet és célozz újból.*

5. *Első lövéseidre, illetve az esetleges próbálványokra különösen figyelj, mert ezekből kell megítélned a napi helyzetet, hogy aztán az ennek megfelelő célzástól eredménnyel alkalmazhassad.*

6. *Ne lőjj sietve és sokat, ha nem szükséges, de annál megfontoltabban és jól; vigyázz minden lövésed előtt: célra, világításra, fegyvertartásra és mindennek előtt — a céltábla számára, nehogy véletlenül más céltáblára lőjj.*

7. *Rossz lövés fölött ne bosszankodj, de a következő lövésnél vedd figyelembe elkövetett hibádat. A lövésben egyáltalán ne izgasd föl magad. Jó humor és vig kedély a lövésnél a legjobb tanácsadók.*

8. *Ne nézz egyfolytában sokáig a céltáblára, hanem pihentesd szemed a közeli árnyékos helyen vagy zöldelő pázsiton, növényzetben.*

9. *Vigyázz, hogy a jegyző lövéseidet helyesen vezesse be és ne írj alá olyan eredményt, amelynek helyességéről magad meg nem győződöttél.*

10. *Ha mindezek követésével sincs szerencséd, ne bosszankodj, hanem térj haza békével és — gyakorolj tovább!*

E tíz arany szabály betartása mellett a következő jótanácsok követését is ajánljuk a lövészeknek, különösen hadi vagy hasonló fegyverekkel álló célra való lövésnél:

1. *A puskát ne felejtjük el erősen a vállunkhoz szorítani, mert így a hátralökés sokkal enyhébben hat, könnyen és nyugodtabban várjuk azt.*

2. *A puska vállhoz való szorítása közben a balkezet ne erőltessük, mert ezáltal a puska ingadozása a célzásnál nagyobbodik.*

3. *A célbaemelés előtt vegyünk mély lélegzetet, a célzás kezdetén leheljük ki a beszívott levegő $\frac{3}{4}$ részét, hogy mellünk felesleges feszültségét megszüntessük és abban a kívánatos semleges és hosszabb ideig megtartható nyugodt állapotot előidézzük s a beálló néhány másodpercnél nyugalom ideje alatt a lélegzést megállítva célozzunk és lőjünk.*

4. *Az elsütés végett a billentyűt (ravaszt) ne rántsuk meg hirtelen, hanem mutatóujjunk fokozatos görbitésével húzzuk azt hátra ad-*

dig, amíg a puska elsül és ha az abban az előbb említett néhány nyugodt másodpercben nem sikerül, járjunk el a svájci 4. pont szerint.

5. Ha ujjunk fokozatos görbítése közben az irányvonallal a célponttól elmozdultunk, meginogtunk, azonban azt érezzük, hogy a lélegzési szünetet még elég sokáig győzzük, akkor ujjunkat ne görbítsük tovább, de tartsuk a billentyűt elért helyzetében, amíg a célzás (irányvonal) ismét jó helyre irányul s csak azután folytassuk a görbítést (hátrahúzást) ismét, mert talán már csak egy hajszálnyira vagyunk a puska elsülésétől, ami, ha így járunk el, biztosan egy kitűnő, vagy legalább is igen jó találati eredményez. Ha azonban a lélegzés visszatartását már nem győzzük, akkor a svájci 4. pontot kövessük.

6. Célzás közben még arra is vigyázzunk, kivált a térdelő helyzetből való lövésnél, hogy se orrunk, se szájunk hüvelykujjainkkal veszedelmes közelségbe ne kerüljön, mert ez könnyen elronthatja jó kedvünket.

7. Gyakoroljunk, ha csak lehetséges, a megengedett legkönnyebb (1,8 kg.) elcsattantású puskával, hogy a lövésnél semmiféle szokatlanság ne zavarjon.

A Magyar Országos Célövő Szövetség általános rend-, verseny- és lő-szabályai

Az inamár közel három évtizede fennálló Magyar Országos Célövő Szövetség megbízásából a nemzetközi viszonylatnak megfelelően összegyűjtött s alant közölt golyósfegyver lövészet szabályok (a sörétesfegyver lövészetnek szabályai külön vannak lefektetve), melyek eddig csak szokáson és hagyományon alapultak s hivatalosan még nem kerültek kiadásra, az általános- és fegyverbizottság hozzájárulása után a szövetség választmányának részéről hivatalos erővel vannak felruházva s mint az egész ország területére egyedül érvényes szabályok kerülnek hivatalos kiadásba.

A M. O. C. Sz. lövészet szabályai három részre oszlanak és pedig: I. Általános rendszabályok, melyek az általános érdekű kérdéseket szabályozzák s így a szövetség kebelébe tartozó összes egyesületekre, illetve ezek tagjaira vonatkoznak s ezek betartásáért nemcsak az egyének, hanem az egyesületek vezetőségei is felelősséggel tartoznak a szövetséggel szemben. II. Versenyszabályok, melyek a versenyek rendezése alkalmával követendő eljárást szabályozzák s melyekhez úgy a versenyrendezés, mint a versenyzők is alkalmazkodni tartoznak s végül III. Lőtéri rend- és lőtérhasználati szabályok, melyek a lőtérre tanúsítandó magatartást írják elő s melyek betartásáért minden lövész felelősséggel tartozik.

I. Általános rendszabályok

1. A M. O. C. Sz. kebelébe belügyminiszterileg jóváhagyott alapszabállyal rendelkező oly egyesületek, illetve ily egyesületek oly szakosztályai tartozhatnak, melyek lövészetet foglalkoznak s kérelmükre a szövetség tagjai sorába fölvev.

2. A tag egyesületek tartoznak a M. O. C. Sz. alapszabályait ismerni s azokat minden vonatkozásban pontosan betartani.

3. Versenyzők s ezek igazolása. Nyilvános versenyen csak a szövetség igazolt tagjai vehetnek részt. Igazolt tagnak (versenyzőnek) számít az az egyesületi tag, aki nyilvános (nem házi) versenyeken szerepelni óhajt, egyesülete a szövetségnek mint ilyen bejelent s akit a szövetség ezen bejelentés alapján az illető egyesület javára igazol, igazolvánnyal ellát. A bejelentésnek tartalmaznia kell: a versenyző teljes nevét (álnév használata tilos), állását vagy foglalkozását, lakását s az egyesület nevét. (Átigazoláskor az előző egyesület nevét is.) Amennyi-

ben valamelyik versenyző állandó s kizárólag magyar hangzású versenyzői nevet kívánna használni, ezt csak a szövetség engedélyével teheti meg. A bejelentett adatok valódiságáért az egyesület vezetősége felelős. Mindenki csak egy egyesület javára igazolható le, nyilvános versenyeken csak egy egyesület színeiben indulhat, ép ezért, ha valaki esetleg több egyesület tagja lenne, különbeni teljes kizárás terhe mellett, köteles megjelölni azt az egyesületet, amelynek színeiben versenyezni óhajt. Az igazolt versenyző az első bejelentési évben feltétlenül, azontul pedig mindaddig, amíg esetleg más egyesület javára szóló átigazolását nem kérték s a szövetség az átigazolást jóváhagyja, csak mint ezen egyesület tagja indulhat nyílt versenyen. Az átigazolás alatt a bejelentés napjától számítva, hathónapi időköznek kell eltelnie, amely idő alatt az átigazolt semmiféle nyílt versenyen nem vehet részt. Az egyesületek tartoznak minden év január havában versenyzőikről szóló fenti kimutatást a szövetségnek beküldeni. Az időközben jelentkező versenyzők névsora esetenként küldendő be, de mindenesetre azelőtt, mielőtt azok nyílt versenyen részt vennének.

Amennyiben a szabályszerűen kiállított és a szövetségnek (ajánlott levélben) beküldött igazolási, átigazolási kérelemre a szövetség részéről 4 héten belül válasz nem érkezik, a bejelentett (átigazoláskor a 6 hónap eltelté után) igazoltnak tekintendő.

A szövetség az igazolt versenyzőkről nyilvántartást vezet.

4. A versenyzők osztályozása. A M. O. C. Sz. által vagy megbízásából rendezett vagy általa engedélyezett versenyeken csakis amatőr lövészek versenyezhetnek. Az amatőr versenyzők ifjúságiak, kezdők, vagy haladottak. Ifjúságiak rendszerint 14-18 év közötti ifjak, akik valamely lövészetet foglalkozó alakulat tagjai. A részükre rendezett verseny kizárásos s az ezen indulni óhajtok szülői, gyámi, vagy iskolai beleegyezéssel nevezhetnek, mely a nevezéshez csatolandó.

Kezdők (junior) általában korra és nemre való tekintet nélkül azok az egyének, akik az illető fegyvernemben országos vagy nyílt versenyen I., II. és III. helyezést még nem értek el, illetve a szövetség által időről-időre megállapított standardot még nem lőtték meg.

Minden más lövő haladott (senior).

A szövetségnek ezen a sorozáson felül jogában áll a lövéket tovább osztályozni (I., II. oszt. lövő) s bizonyos versenyeken való részvételét valamely megállapított s már elért eredményhez (standard) kötni.

Hivatásos (professzionista) lövők amatőr lövészek versenyén nem vehetnek részt. Hivatásos lövők azok, akik a lövészetet mint kenyérkeresettel foglalkoznak. Ilyenek: akik lövészeti ügyességüket pénzért mutogatják stb.

Amatőrsegét elveszti az a lövész, aki: a) oly versenyeken vesz részt, ahol professzionisták is indulnak; b) aki eladja, elzálogosítja, bérbeadja, vagy fizetés ellenében kiállítja azt a díjat, melyet versenyen nyert.

Méltánylást érdemlő esetben a szövetség megadhatja valamely professzionistának az amatőrjogot, ha az bizonyítékot terjeszt elő arra nézve, hogy professzionista jellegét legalább két év óta letette.

5. Versenyek osztályozása. A versenyek vagy zárt, vagy nyílt versenyek; amazonon csak bizonyos személyek vehetnek részt, ezeken a szövetség kebelébe tartozó minden egyesület igazolt tagjai indulhatnak.

A versenyek lehetnek egyéni versenyek, amikor az az egyének küzdelme és csapat- vagy pontverseny, amikor a versenyen részt vett egyesületek tagjainak összeredményei vannak egymással szembeállítva.

Lehet továbbá a verseny korlátolt, előre megállapított sorozatokból álló (melyek mind számtalanak) s korlátlan sorozatu versenyek (bárca-versenyek). Az utóbbi esetben a versenyző vagy előre meghatározott számú sorozattal (lőlap, bárca) vehet részt a versenyen vagy korlátlan, tetszés szerinti számú sorozattal (azonban ez is maximálható s feltéve, hogy a rendelkezésre álló idő, valamint a lőhely fentarthatás engedi), de ezek közül csak egy a legjobb sorozata számít s díj csak egy nyerhető.

a) Házi versenyt, egyesületi bajnokságot minden egyesület tetszés szerint és saját házi szabályai alapján rendezhet, de azon csak saját egyesületi tagjai vehetnek részt. Ehhez nem kell a szövetség hozzájárulása és jóváhagyása.

b) Meghívásos vagy egyesületek közti verseny, melyen meghívás folytán két vagy több bizonyos egyesület versenyzői vehetnek részt.

c) Megyei, kerületi verseny, melyen csak az illető megye vagy kerület területén működő egyesületek tagjai vehetnek részt.

d) Országos verseny, melyen az ország területén lévő minden szövetségi tag részt vehet.

e) Nemzetközi verseny, amelyen idegen nemzetek lövői is részt vehetnek.

f) Bajnoki verseny, az illető fegyvernem vagy módzat részére évenként egyszer rendezhető küzdelem.

g) Póstav verseny.

6. Versenyek rendezése. Országos bajnoki versenyeket csak a szövetség rendezhet, illetve ilyenek rendezésével valamelyik taggyeületet megbizhatja. Más országos, vagy nyílt versenyt minden egyesület rendezhet, mindamellett ezek kiírását és feltételeit nyilvánosságra való hozataluk előtt jóváhagyás végett a szövetségnek bemutatni tartozik. A szövetség a bemutatott versenykiírást — ha az szabályszerű s ellene semmi észrevétel nincs — jóváhagyási záradékkal ellátja, amit szintén fel kell tüntetni a kiírásban. Szövetségi jóváhagyás nélkül nyílt verseny nem rendezhető s mindazok a szövetségi tagok, akik jóvá nem hagyott versenyen részt vesznek, a szövetség részéről az esethez mérten, bizonyos időre versenyzési joguk felfüggesztésével büntethetők.

A szövetség az itt lefektetett szabályokkal ellenkező feltételű versenyt (hacsak méltányos indok nem igazolja) nem engedélyez.

Nemzetközi verseny rendezéséhez a M. O. C. Sz. engedélyén kívül a Nemzetközi Célilövő Szövetség hozzájárulása is szükséges.

A csapat- vagy pontversenyek megrendezésének többféle módzata van, de bármiképp legyenek megrendezve, a versenykiírásban a feltételeket pontosan és előre kell lerögzíteni. A csapat állhat 3—4—5 stb., u. a. egyesületi vagy csoportbeli tagból s vagy előre kell az illetőket megnevezni (ez esetben meghatározott számú

tartalék is névleg megjelölendő), vagy a verseny eredményéből az egyének helyezési sorrendje alapján utólag állapítják meg a csapat eredményét (pontverseny). Amennyiben a versenykiírás nem korlátozza egyesületenkint egy csapatra a versenyt, benevezhető több csapat is, mely esetben u. a. egyesület több csapata is nyerhet külön-külön díjat.

Póstav versenyeknél a benevezett lövészek megfelelő felügyelet és ellenőrzés mellett saját egyesületük löfőterén lövik le a kötelező lövéseket s a hitelesített eredeti lőképeket a rendező egyesületnek beküldik. A felügyelet gyakorlása céljából a rendező egyesület jogosult egy-egy tagját a résztvevő egyesületekhez kiküldeni, vagy az ellenőrzéssel egy más egyesület tagját megbízni. Az ilyen ellenőrző tisztséggel megbízott részére a rendező egyesület megbízó-levelet állít ki, aminek alapján az illető a lövészbizottság másik két tagjával együtt hitelesíti és a rendező egyesületnek beküldi. A verseny végső eredményét az összes beérkező célképekből állapítják meg s azt úgy a szövetséggel, mint a résztvevő egyesületekkel közlik.

7. Óvás. Minden olyan esetben, amidőn akár valamelyik versenyző, akár a versenyrendező vagy egyik tagja a verseny folyamán szabálytalanságot követ el, nem tartja be az előírást s ezáltal a versenyeredményben lényeges változás állhat be, ez ellen a lövészbizottságnál (zsüri) óvás emelhető. Az észlelt szabálytalanságok első sorban a lövészbizottságnál jelentendők be s ha ez nem intézkedne azoknak megszüntetése iránt, az erről szóló óvás legkésőbb 24 óra belül írásban s a nevezési díj ötszörösének megfelelő összegű bánatpénz csatolásával a bizottságnak benyújtandó. Óvás, melyhez bánatpénz nincs csatolva, nem fogadható el. Az óvást beadó köteles a zsüri felhívására személyesen is jelentkezni s az általa észlelt szabálytalanságokat előadni, esetleg tanúkkal igazolni. A zsüri melótt döntését meghozná, alaposan megvizsgálja tartozik az óvást, szakértőket, tanukat meghallgatni s ezután végérvényesen dönt, döntése ellen semmiféle fellebbezésnek nincs helye. Ha a zsüri az óvásnak helyt adott, ez esetben a bánatpénzt vissza kell adni, ellenesetben az a szövetség javára esik s az egyesület, illetve a versenyrendezés által minden felhívás bevétele nélkül befizetendő a szöv. pénztárába. Abban az esetben, ha a versenyen nem igazolt lövő vesz részt, vagy a csapatban ilyen is indul, ezek, valamint a csapat eredményei a fenti módon megóvhatók, mikor is a versenyrendezés a versenydíjat az óvás eldöntéséig visszatartani tartozik. Az óvás felett a szövetség dönt s beigazolás esetén a megóvottak nyert díjait elvesztésére ítéltetik.

8. Vándordíj. Vándordíjat bárki alapíthat, köteles azonban ebbeli szándékát a szövetségnek bejelenteni s az alapító oklevél szövegét vele együtt megállapítani. Az alapító oklevélnek tartalmaznia kell az alapító nevét, a vándordíj mineműségét (örökös vagy időleges), a vándordíj pontos és hű leírását (anyag, forma, kiterjedés, méret), a verseny nemét, amire az alapítás történik, egyéni vagy csapatdíj-e, utóbbi esetben hány tagból áll a csapat s végül, lehetőleg a vándordíj kicsinyített képmása (fénykép) is csatolandó az oklevélhez.

Az alapító oklevelet a szövetség őrzi s ő gyakorolja a felügyeletet a vándordíj fölött. Ennek értelmében intézkedik évről-évre a verseny kiírásáról, megbizhatja valamelyik taggyeületét a verseny megrendezésével s gondoskodik, hogy a díj a védőtől idejében rendelkezésre álljon, aminek biztosítása, valamint a díj biztos megőrzésének jótállása fejében a védőtől biztosítékot kérhet.

Időleges a vándordíj, ha az bizonyos idő után, bizonyos feltételek bekövetkezése esetén, végleg megnyerhető (pl. háromszor egymásután, vagy ötször sorrend nélkül), különben örökös.

9. Rekord. Rekord valamely fegyvernemben vagy versenyzési módzatban nyílt versenyen addig, míg tul nem lövik, elért legjobb eredmény. Rekordot csak a szövetség mondhat ki és hitelesíthet és ugyancsak ő tartja nyilván a rekor-

dokat. Rekordbejelentésnél a szövetség szigorúan megvizsgálja, vajon a szabályok pontosan betartottak-e és nem volt-e valamely könnyítés, ami a rekord elérését elősegítette. Rekord csak akkor hitelesíthető, ha a versenyen, ahol az elértet, a szövetség választmányának legalább egy tagja, vagy a választmány megbízottja jelen van, aki a bejelentést a zsüri másik két tagjával együtt hitelesen igazolni tartozik; hogy a szabályok pontosan betartottak, a pálya stb. szabályszerű volt.

10. A Magyar Országos Céllövő Szövetség itt lefektetett általános rend., lő- és versenyszabályait, amennyiben azok módosítását a fejlődés, a nemzetközi viszonylat, vagy más esetleges körülmény kívánatosá tenné, csak a szövetség változtathatja meg, életbeléptetésükről és kihirdetésükről azonban mindenesetre megfelelő módon gondoskodni fog.

II. Versenyszabályok

A versenyszabályok két részre oszlanak és pedig:

- általános versenyszabályok;
- különleges versenyszabályok.

Az általános versenyszabályok mindennemű fegyverre és versenyre egyöntetűen irányadók és azok betartása mindenkit egyformán kötelez. A különleges versenyszabályok a különböző fegyver- és versenynek különleges és szintén kötelező szabályait tárgyalják és az általános versenyszabályok kiegészítésének tekintendők az adott helyzetre.

A) Általános versenyszabályok

1. **Lövészbizottság (döntőbizottság, zsüri) és rendezőbizottság.** Nyit versenyek rendezésénél a vezetést és a felügyeletet a lövészbizottság gyakorolja, mely legalább három tagból áll, akiket a versenyt rendező egyesület vagy a saját, vagy más egyesület kebeléből választ. A szövetségnek joga van ebbe a bizottságba belátása szerint tagokat kiküldeni.

A zsüri az egyedüli döntőbíró és verseny keretén belül felmerülő vitás kérdések eldöntésében s így határozata ellen nem lehet fellebbezni. Minden olyan külön rendelet, amelyet a lövészbizottság az illető verseny technikai lebonyolítása végett hozott és a lőtér mindenki által megközelíthető helyen lévő hirdetőtáblán kihirdet, az illető versenyen kötelező erővel bír.

A lövészbizottság tagjai maguk közül elnököt választanak — amennyiben ez a tisztség már előre nincs megállapítva, — aki vezeti a bizottság működését és a felmerülő és a bizottság döntése elé terjesztett vitás kérdésekben szavazategyenlőség esetén eldönti a vitás kérdést.

A verseny technikai részének lebonyolításával a rendezőbizottság foglalkozik. Ugy a rendező, mint a lövészbizottság tagjai a verseny tartama alatt karszalagot vagy más jelvényt tartoznak viselni. A versenyzők kötelesek mindkét bizottság tagjainak utasításait követni. A rendezőbizottság tagjai tartoznak a rendre, fegyelemre, a szabályok pontos betartására felügyelni.

2. **Nevezés.** Versenyeken általában csak azok az igazolt versenyzők vehetnek részt, akik ebbeli szándékukat a rendező egyesületnek a versenykiírásban megjelölt feltételek betartása mellett bejelentik (beneveznek).

Előfordulhatnak oly versenyek is, ahol a verseny színhelyén való megjelenés a megállapított díjak (bárcák váltása) lefizetése ellenében jogot ad a versenyen való részvételre.

A nevezésnek általában tartalmaznia kell: 1. A versenyző nevét, állását (polg. foglalkozását). 2. Az egyesület nevét, amelynek igazolt tagja. 3. Melyik versenyre történik a nevezés. 4. A nevezési díjat.

Csak való adatok tüntethetők fel, hamis adatok bevallása esetén a versenyző elveszti a versenyen való indulási jogát s ha ez a körülmény a verseny befejezése után derül ki, a versenyző az esetleg nyert díjainak elvesztésével és a további versenyzésből való kizárással büntethető.

A versenykiírásban megjelölendő az az időpont, ameddig és a hely, ahova a nevezés kötelező. Amennyiben a versenykiírás másképp nem határoz, elkésett nevezések a lövészbizottság hoz-

zájárulása esetén és a nevezési díj 50 százalékának mint büntetésépenek lefizetése mellett utólag is elfogadhatók.

Tét nélkül érkező vagy a verseny napján be nem fizetett nevezések érvényteleneknek nyilváníthatók. A lövészbizottság fenntarthatja a jogot, hogy nevezéseket minden indokolás nélkül visszatámasszon, ilyen esetben azonban az illető egyesületét az elutasítás okáról bizalmasan értesíti. Elfogadott nevezéseknél a tét nem követelhető vissza.

3. **Sorrendmegállapítás.** Köött sorozatu versenyeknél a sorrendet sorshuzás állapítja meg. Korlátlan sorozatu versenyeknél a sorrend a lőállás jegyzőjénél való jelentkezés szerint igazodik, mikor is az előbb jelentkező mindig megelőzi a később jelentkezőt.

4. **A versenyzőt senki sem helyettesítheti,** mindenki tehát csak személyesen versenyezhet. Kivételet képez csapatversenyeknél, ha a benevezett lövő bármilyen okból nem vehet részt a versenyen, amikor helyébe a benevezett tartalék lép, ez tartozik a versenyre, az ő eredménye számít még akkor is, ha időközben a benevezett rendes csapattag megjelene s részt vehetne a lövészetben.

5. Minden versenyző, mielőtt a lövészetet megkezdene, fegyverét a rendezőség által erre a célra kijelölt egyének megvizsgálás végett bemutatni tartozik és azzal csak akkor versenyezhet, ha azt az ellenőrző közeg minden tekintetben veszélytelennek és a versenyfeltételeknek megfelelőnek találta. Vitás esetekben a zsüri dönt. A megvizsgálás hitelének jelöl a fegyver bizonyos módon megjelölendő. Az a versenyző, aki fegyverének megvizsgálása után azokon olyan változtatást eszközöl, amivel társai felett jogosulatlan előnyt szerezhet, a versenyből kizárandó.

6. Ha két versenyző egyidőben lő, akkor nem használhatják ugyanazt a fegyvert. A versenyző a megkezdett sorozatot csak egy fegyverrel lőheti le; ha fegyvere netán hasznavehetlenné válna és ezt azonnal bejelenti, akkor a megrongált fegyver kicserélhető. A megrongált fegyverrel már tett lövések számítanak, próbálövés a második fegyverrel a megkezdett sorozatban csak akkor adható le, ha a versenyző számító lövést a rossz fegyverrel még nem adott le és a feltételek értelmében igénye lehetne még az előző fegyverrel is próbálövésre.

7. A versenylovás kezdetét, valamint a déli szünetet, továbbá a lövészet délutáni folytatását és befejezését a körülményeknek megfelelően és lehetőleg hangos jeladással kell jelezni és pedig úgy, hogy ezen jeladás előtt 15 perccel előbb bizonyos kisebb (fűlhívó, figyelmeztető) jeladás történjék.

Szünet alatt senkinek és semmi körülmény között nem szabad löni.

8. **Versenylövészetben és annak tartama alatt próbálövéseket, a cső tisztítását célzó lövéseket tenni vagy a fegyvereket belőni csak abban az esetben szabad,** ha ez az illető versenylövészetre vonatkozó versenyfeltételekben meg van engedve, vagy ha erre a célra egy külön céltábla állított fel, mely céltáblát feltűnő módon kell megjelölni. Az ezen szabály ellen vétők diszkvalifikálhatók és a versenyen nyert díjaik, valamint nevezési tétjük elvesztésére ítéltetők. A próbálövések felfektetett fegyverrel is leadhatók.

9. Nevüknél vagy sorszámuknál felhívott versenyzők kötelesek a részükre kijelölt löhelyet elfoglalni. A fegyverek megtöltése vagy a tüzelés megkezdése azonban csak a lövészet vezetésével megbízott rendező engedélyével történhetik.

10. Az időhöz nem kötött versenyeknél a versenyző köteles a megkezdett tüzelést időpazarlás nélkül folytatni. Egy sorozat (10 lövés) leadására legfeljebb 15 perc engedélyezhető. Ha a céltáblák kezelésénél olyan zavarok fordulnak elő, melyek a versenyzőnek idővesztést okoznak, akkor az így elmulasztott idő nem számítandó a lövő terhére. Hasonlóképp nem számít a megállapított időbe a versenyző által indokolt s elfogadott felszámolás folytán keletkezett idővesztés.

11. A versenyző nem köteles a lőállásba lépni, ha a kijelölt szünet vagy pihenő beállításig nem áll legalább 20 perc rendelkezésére. (15 perces sorozatot véve figyelembe.)

12. Gyorstűzelő (időhöz kötött) versenyeknél az időt a stíusz vezényszóval az állás vezényszóig kell számítani. Vezényszó helyett sipjel is használható. A stíusz vezényszó előtt 5 másodperccel skésza vezényszó leadása szükséges. A fegyvereket a skésza vezényszó előtt célra tartani tilos, meg van engedve azonban azokat megtölteni és a megfelelő testhelyzetet fölvenni.

Annak a versenyzőnek, aki a tüzelést a stíusz vezényszó megadása előtt megkezdte, vagy az állás vezényszó után folytatta, eredményéből annyi legjobb találatot kell levonni, ahány hibás lövést tett.

13. Időhöz kötött versenyen az elmúlt idő előre megállapított beosztás és mód szerint jelezhető.

14. Időmérésre a versenyzők saját óráikat mindenkor használhatják.

15. Egyéni és időhöz nem kötött versenyen a versenyzők találatok megfigyelésére távcsövet vagy látcsvévet használhatnak, melyet a helyhez képest esetleg állványra is szerelhetnek.

16. A csapatvezető vagy az egyesületi kapitány, avagy ezek helyettese a saját csapatbeli versenyző részére megfigyelést tehet, azonban csak úgy, hogy ezáltal a többi versenyzőt ne háborítsa.

17. Gyorstűzelő versenyeknél a találat megfigyelése lövés közben sem a versenyző, sem pedig segítőtje által nincs megengedve.

18. Abból az elvből kiindulva, hogy minden versenyző a lehetőséghez képest egyforma viszonylatban lövön, a szél és világítás ellen lövés közben a többiek hátrányára külön védekezni nem szabad, ellenben a versenyrendezőnek jogában áll, ha az időjárás azt úgy követelné, a lövést beszüntetni s annak folytatására új időpontot kitűzti.

19. A kiírásban megjelölt löszerez kívül más, szabálytalan, veszélyes, vagy robbanó löszert használni tilos; aki ilyen töltényt használ, az az esetleg ebből keletkező szerencsétlenségért viseli a teljes felelősséget.

20. Fuskaszíj, hacsak a versenykiírás másként nem határoz, használható.

21. Minden lövés, mely a löállításban eldördül — tehát a véletlenül elsült lövés is —, úgy bírálandó el, mint az illető céltáblára tett lövés.

22. Minden céltábla a löállításnak megfelelő jelzéssel van ellátva. A lövész tehát csak a löállításnak megfelelő céltáblára löhet. A löállításnak meg nem felelő céltáblára tett lövéseket hibás lövéseknek kell bejegyezni. Amennyiben ez a hibás lövés más céltáblát talál a hiba tüstént nem volna megállapítható (a lövés teljesen törtendő, hibás lövés), úgy az idegen táblán történt becsapódás a 45. szerint bírálandó el.

23. Az a versenyző, aki szándékosan, vagy ismételt figyelmeztetés dacára idegen céltáblára lö, a versenyből kizárható, esetleg már nyert díjait elveszti, súlyosabb esetben a versenyzéstől örökre eltiltható.

24. Csütörtök (el nem sült lövés) nem számít lövésnek.

25. Hibás tölténymél oly esetben, midőn a lövedék a csövet nem hagyta el, pódó lövést kell engedélyezni.

26. Testhelyzetek. A versenyzők a versenyenél azt a testhelyzetet tartoznak fölvenni, amellyet a versenykiírás határoz meg. Testi hiba vagy valamely más igazolt gátló körülmény folytán föl nem vehető testhelyzet helyett a zsüri engedélyével, de rendszerint a nehezebb testhelyzet választható (pl. térdelő helyett álló). A testhelyzet lehet fekvő, térdelő és álló. Fekvőnél a lövő feketé akár egyenesen a cél irányában, akár haránt, a puszta földön, lópadon, derékaljon vagy vízhatlan területen, felső teste azonban mindkét könyökére támasztandó s a karoknak nem szabad a földön vagy a derékaljon nyugodni, sem pedig nem szabad azokat megtámasztani, vagyis az alsó karoknak a könyöktől szabadnak kell lenni. Térdelésnél a nyugvó láb lábfejeinek és a térdnek a földet (lőpadot, szőnyeget) érinteni kell, a térd és a lábfej közé (a lábzsár alá) pokrócot, párnát lehet használni, ülni azonban csak a sarokra szabad. Altra: mindkét láb, minden más támpont nélkül. Mindhárom testhelyzetnél a lövő fegyverét csak saját testrészeire támaszthatja.

27. A ruházaton vagy a zsebben semmiféle olyan tárgynak vagy berendezésnek, mely a karok

vagy a fegyver támasztékául szolgálhatna, nem szabad lenni.

28. A jegyzők. Minden löállításban lehetőleg külön jegyzőt kell beosztani, aki minden lövést a löjegyzőbe pontosan bejegyezni tartozik. Minden egyes lövés után (gyorstűzelésnél a sorozat után) a jegyző köteles a célosnak a megfelelő jelet megadni; a lövőnek ezt tenni tilos. Ha a jegyző esetleg egyidőben két löállításban teljesít szolgálatot, akkor a második löállításban csak akkor adhatja meg a jelzést, ha az első löállításban már befejezte a lövés megfigyelését és bejegyzését.

Ha a lövésnek a céltáblán történt felmutatása kellően nem figyeltetett volna meg, vagy ha kétség merülne föl a felmutatás helyessége iránt, akkor a jegyző egy kettős (csengetyű-jellel felhívhatja a célost az utolsó lövésnek ismételt felmutatására. Ha a fenforogni látszó zavart így sem lehetne eloszlatni, akkor az egyik bizottsági tag közbenjárását kell igénybe venni. Ha a lövés lövése eredményének jelzésében kétekelkednek és ha az általa hibásnak vélt jelzés versenyeredményére döntő befolyással lehetne, ebben az esetben valamelyik bizottsági tag kíséretében megtekintheti a céltáblát, amelyikre lött. Az eredmény felett a bizottsági tag véleménye dönt. Más esetben a lövésnek a céltáblához menni egyáltalában tilos.

29. A lövések eredményének följegyzését minden lövész saját érdekében még a löállításban ellenőrizni tartozik. Ezen célból lövése eredményének jelzését, illetve az eltalált kör számát a jegyzőnek hangosan bmondani s az utóbbi a bejegyzés eredményét ismételni tartozik. A sorozat befejezése után a lövész ismételtlen meggyőződni tartozik arról, vajjon lövéseit helyesen jegyezték-e föl és ha a löbárcán lévő összes följegyzéseket helyesen találta, ennek hitelesül a jegyzőnél visszamaradó löbárcát sajátkezűleg aláírni tartozik. Hasonlóképp a jegyző is aláírja a lövésnek esetleg kiadott löbárcát. A bárca aláírása után felszámolásnak helye nincs. A két bárca közt netán mutatkozó eltérés esetén a jegyzőnél visszamaradt bárcaán lévő eredmény jó figyelembe. A löbárcákon eszközölt törések, javítások csak akkor tekinthetők érvényeseknek, ha azokat valamelyik rendező vagy bizottsági tag látta.

30. A löállításba csak a soron lévő lövő léphet, e megszorítás szolgálatot teljesítőre nem vonatkozik.

31. A löállításba lépő és soronlévő lövő köteles löjegyzőjét a jegyzőnek átadni még mielőtt fegyverét megtöltötte volna; ha a lövő ezt elmulasztaná, a jegyző köteles őt erre figyelmeztetni.

32. A lövő a löállást sorozatának befejezése előtt önhatalmúlag nem hagyhatja el, ha ezt mégis megteszi, elveszti arra az időre első lövési jogát és a sorozatából még hiányzó lövések hibásnak jegyzendők be. Ha a lövő csak a löállításba lépés után vagy lövés közben venné észre, hogy valamiről megfélekedett, vagy nem valamely előre nem látott akadály lép föl, akkor mások lövéstárai segítségét veheti igénybe.

33. Aki sorozatát egy bizonyos céltáblán már megkezdte, az ugyanazon versenynek megfelelő más céltáblára csak akkor löhet, ha az előbbi céltáblán megkezdett sorozatokat befejezte.

34. Jelzőszolgálat. Jelző vagy célos az, aki a céltáblán becsapódó találatokat bemutatja. Lehetőleg minden céltáblához külön célost kell kirendelni, akinek megbízhatónak kell lenni, hogy a becsapódásokat pontosan és hűen bemutassa. A célosok működésére a rendezőség egyik tagja állandóan felügyeletet gyakorol s kétes esetekben utasítása szerint történik a találat értékének bemutatása. Abban az esetben, ha egy-egy sorozat nem külön céltáblára történik, mely a sorozat befejezése után a zsürihez kerül elbírálásra, hanem ugyanazon céltáblára több sorozatot is lönek, úgy a célos, mint a kirendelt biztos minden egyes lövést, illetve találatot sorrend szerint följegyeznek.

A találatok bemutatása úgy történik, hogy a fehér mezőbe esett találat helye a jelző korong fekete részével, a fekete mezőbe esett pedig a korong fehér részével mutatassék be és pedig mindig úgy, hogy a kanalat kívülről a lövés helyének megfelelő sugár irányából vezessék s a találati helyet a korong közepe takarja. A találati érték bemutatása céltáblánként változik, a nem találat, vagy az értéknélküli találat (u. n. céltábla, ennél

a becsapódás helye bemutatandó, aztán) a korongnak jobbról balra való néhányszori lengetése jelzi.

A próbálövészeket mindig külön-külön kell bemutatni. Az általános és nemzetközi gyakorlat szerint ugyancsak külön kell bemutatni az időhöz nem kötött versenyek lövéseit is, lehetőleg tehát kerülendő a több lövés egyszerre való bemutatása. Az időhöz kötött (gyorstüzelő) versenyek lövéseit a sorozat befejezése után kell bemutatni.

35. A jegyzőknél és a célosoknak borra való adni vagy őket itallal ellátni szigorúan tilos. Aki ezen rendelkezés ellen vét, annak összes versenyeredményét meg kell semmisíteni.

36. Akiről kiderülne, hogy akár a célosokkal, akár a jegyzőkkel összejátszott avégből, hogy kedvező versenyeredményt érhesse el, az a versenyzéstől örökre eltiltatik.

37. A versenyző semmi körülmények közt nem érintheti sem a saját, sem pedig versenyzőtársa cél-tábláját. Az ez ellen vétők megbüntetése tekintetében a zsüri határoz, becsületbevágó tett esetén esetleg a versenyzéstől örökre eltiltható.

38. Minden versenyző köteles a nevezési lajstromban, indulók jegyzékében reá eső és a rendezőség által részére esetleg kiadott számot, avagy más jelvényt a verseny egész tartama alatt láthatóan viselni.

39. A versenyrendezőségnek törekedni kell arra, hogy a verseny összeállítása alkalmával a versenyzők egyéni kívánásait a lehetőséghez képest teljesítse (a hely, idő, sorrend stb. beosztás).

40. Eredményszámítás. Az eredményeket a verseny tartama alatt a zsüri állapítja meg s tartja nyilván. Ha minden sorozat külön-külön cél-táblára lőtt, vagy minden sorozat külön-külön cél-táblára adatott le, akkor az eredményt ezekről állapítják meg, ha nem volt külön cél-tábla, akkor a lövégyzék az irányadók.

41. A találat értéke mindig a központ felé emelkedik. Érintő lövésnél az érintett jobb kör számít; ennél az érintésnek nyilvánvalónak kell lennie. Kétes esetekben az érintésmérő szolgál, mely a lövedék nagyságának és kerületének hű másolata s ha ez a találati helybe dugva érinti a vitás kört, akkor a jobb, magasabb köregységet kell számítani.

42. Elsőbbséget a körök összege állapítja meg, ha ezek egyenlők lennének, akkor a többtalálat, ezek egyenlősége esetén pedig a lőtt magasabb egységek döntenek (pl. több 10-es, 9-es stb.). Ha ezek a magasabb egységek is végig egyenlők lennének, akkor dönt: az esetleges előző jobb sorozat, ha ilyen nincs, szétlövés, s csak a legvégsőbb esetben sorshuzás.

43. Mélylövés (középlövés-verseny) kimérése osztógép segítségével történik; minél távolabbra esik a lövés helye a célpont középpontjától, az osztószám annál magasabb és viszont. Az elsőség tehát azt illeti, akinek a középlövésénél az osztószám a legkisebb. Egyenlőség esetén sorshuzás dönt. A mélylövésnek a szabályos körtől eltérő alakjai kimérés tárgyát nem képezhetik.

44. Amennyiben valamely cél-táblán az előírt számú lövésnél több találat lenne s a hiba pontosan nem volt megállapítható, úgy az illető lövő javára mindig a szükséges számú legjobb találatokat kell beszámítani.

45. Ha valamely cél-táblát egyszerre két vagy több lövés érte, a cél-táblának megfelelő lövő javára mindig a legjobb találatot kell számítani, feltéve, hogy 6 is lőtt.

46. Ha a cél-táblán az előírt számú lövések-nél kevesebb találat van, úgy ez az illető versenyző hibájának számít.

47. ELDÖNTETLEN VERSENYEK. Bajnoki, vándordíjas vagy egyéni tiszteletdíjas versenyenél eldöntetlenség esetén a következőképp kell eljárni:

a) egyszerű versenyenél (pl. csak fekvé), ha a körszám, találat, magasabb köregységek egyenlők: 1 próba és 3 érvényes lövésből álló sorozat újralövésnek van helye és pedig mindaddig, amíg döntés nincs;

b) összetett versenyenél (pl. fekvé, térdelve, állva; kör- és gyorstüzelő) teljes egyenlőség esetén (körszám, találat, egységek stb.) dönt a nehezebb sorozatban elért jobb eredmény, pl. I. állva, II. térdelve; különféle távolságokon a hosszabb távolságokon elért eredmény (600, 400, 200 m.); kör- és gyorstüzelőnél ez utóbbi stb. s végül a legnehezebb helyzetből 1 próba és 3 számító lövésből álló sorozat újralövés, amíg döntés nincs.

48. Pénzdíjas versenyenél kettős, hármas vagy többes holtverseny esetén az illető két vagy több díj a holtversenyben végző versenyzők között egyenlő arányban osztandó ki. Az ilyen versenyenél újralövésnek nincs helye.

49. Handikap-versenyenél eldöntetlenség esetén a nagyobb hátránnyal indulót illeti az elsőbbség. Döntő újralövés esetén az előnyosztás megszűnik.

50. Eldöntetlen versenyeket a döntő mérkőzés idejének és beosztásának megjelölése mellett a rendezőség megfelelő módon kihirdetmi tartozik (hirdető tábla). Az érdekeltek kötelesek a döntő mérkőzésen részt venni s amennyiben ezt elmulasztják, a döntésben résztvettek mögé sorozandók.

B) Különleges versenyszabályok

I. Hadifegyver

1. §. Az országos hadifegyverrel rendezett versenyek fegyvere az országban rendszeresített katonafegyver. Ez a jelen időben az u. n. 1895. évi mintájú Mannlicher, ismétő puska (hosszucsővű, karabély és kurtály) minden változtatás nélkül. Elhuzása legkevesebb 1.8 kg. súly lehet; célgömbje fekete. Gyorsító, távcső, diopter használata tilos, szijhasználat meg van engedve. Tölténye a szabványos Mannlicher-töltény.

Versenynemek:

a) 300 méter távolságra az u. n. nemzetközi 10 körös cél-táblára. Országos bajnoki, egyéni- és csapatverseny (a csapat 5 tagból állhat, 2 pótag, tartalék benevezhető). Tüzelés egyes lövéssel. Lövések száma, lehetőleg a mindenkori nemzetközi versenyszabályoknak megfelelően állapítandók meg, ez jelenleg senior-bajnoki versenyeknél: 60 lövés 6 sorozatban, háromféle testhelyzetből, még pedig 20 lövés fekvé, 20 térdelve és 20 állva. Junior-versenyek a senior-versenyekre megállapított lövések számának felével is megrendezhetők. Minden sorozat előtt 3-3 próbálövés tehető. Egy sorozat leadására 15 perc áll rendelkezésre. A cél-táblán a lökép 100 cm. (1 m.) széles és magas körídom, mely 10 körre van beosztva; közepén 60 cm. átmérőjű fekete kör lap. Az 1-4 kör a fehér, az 5-10 kör a fekete mezőbe esik. A legbelsőbb (10-es) kör átmérője 10 cm., ettől számítva minden kör 10 cm-el nagyobb.

b) 150 méter távolságon 10 körös cél-táblára. Tüzelés egyes lövéssel. Cél-tábla az a) alatti fele. Testhelyzet és lövések száma a meghatározás és a versenykiírás szerinti.

c) 300 méter távolságon gyorstüzelő-verseny. Cél-tábla mint a) alatt. Élénk tüzelés: 2 perc alatt 10 lövés, előtte 3 próbálövés tehető. Testhelyzet tetszés szerint, de feltámasztás nélkül. Eredményszámítás: a talált körök összege dönt.

d) 150 méter távolságon alakgyorstüzelő-verseny. Cél-tábla 3 szembeüto alak, melyek egymástól 20 cm. térköznyire vannak. Az alakok egyenkint 137 cm. magasak és vállban 50 cm. szélesek. Testhelyzet tetszés szerint, de feltámasztás nélkül. Tüzelés 1 perc alatt tetszős szerint, ki mennyi lövést tud tenni, előtte 3 próbálövés tehető. Eredményszámítás: a három alakban lévő találatok száma összeszorozva az eltalált alakok számával, vagyis az e sorozathól kijövő magasabb pontszám.

2. §. Nemzetközi verseny fegyvere bármely állam szabályszerű mintájú hadipuskája változtatás és töltés nélkül. Irányzéka az illető állam által elfogadott hadiirányzék. Elhuzása legkevesebb 1.8 kg. Távolság 300 m. Cél-tábla a nemzetközi 10 körös. Lövések száma 60, mint 1. §. a) alatt.

II. CÉLLÖVŐ (MATSCH) PUSKA

3. §. Céllövő (matsch) puska-verseny fegyvere bármely gyártmányú és mintájú fegyver, melynek öbnagysága 6 mm-nél nem kisebb és a 12 mm-t nem haladja túl. Bármilyen irányzék használható, kivéve a távcsövet. Hármas irányzék, ugyszintén a fegyverszij használata is meg van engedve. A fegyver elhuzása bármilyen lehet, tehát gyorsított is szabad alkalmazni.

Versenynemek:

a) 300 méter távolságon a nemzetközi 10 körös cél-táblára (I. I. I. §. a.). Egyéni és csapatverseny. Tüzelés egyes lövéssel. Lövések száma 120 lövés három testhelyzetből és pedig 40 fekvé, 40 térdelve és 40 állva. Minden testhelyzetből 10-10 próbálövés tehető.

b) 300–900 m-ig terjedő különféle távolságon a távolság hosszabbodásának megfelelően nagyobbodó körcéltáblára. Testhelyzet fekvő, lövések száma 20 egy-egy távolságon. (Nálunk nem, csak nemzetközi versenyeken rendezett versenyszám.)

c) 150 méter távolságon 10 körös céltáblára (mint I. r. §. b.), a fekete körkép 50 cm. átmérőjű. Fegyver bármilyen 6 mm. kalibernél nem kisebb s 12 mm-nél nem nagyobb. Elhúzás tetszés szerint, lövedék kizárólag 6lom, irányzék tetszesszerűen kettős. Testhelyzet állva szabadon, fegyverszij használata tilos. Számító és próbálások száma a versenykiírás szerint változó lehet.

III. Miniatűr fegyver

4. §. Kiskaliberű, miniatűr fegyver bármilyen gyártmányú és mintájú egylövetű fegyver (tehát önműködő (automata) fegyver nem), melynek öb-nagysága nem nagyobb, mint 6 mm. és súlya 6 kg-nál nem több. Elhúzás tetszés szerint, tehát gyorsító is használható. Álló lövésnél u. n. támasztó készülék, valamint szij használata meg van engedve. Töltény az u. n. 22-es long rifle. Irányzék kettős lehet és pedig vagy a katonai nyitott, vagy a távcőt kivéve bármily, tehát diopter s s ez esetben 3 irányzék is használható. (A versenykiírásban le kell rögzíteni, melyik irányzék használható.)

Versenynemek:

a) (Nemzetközi.) 50 méter távolságon az u. n. nemzetközi 10 körös pisztoly céltáblára. Egyéni- és csapatverseny (bajnokság). Tűzelés egyes lövéssel. Lövések száma lehetőleg a mindenkorai nemzetközi versenyszabályoknak megfelelően állapítandók meg, ez jelenleg senior-bajnoki versenyeknél, 40 négy tizes sorozatban. Junior-versenyek a senior-versenyekre megállapított lövések számának felével is megrendezhetők, sorozatonként 3–3 próbálós engedélyezhető. Egy sorozat leadására 15 perc idő áll rendelkezésre. Testhelyzet szabadon állva, minden támasztás nélkül. Irányzék tetszés szerint. Céltábla a nemzetközi 10 körös pisztoly céltábla, melyen a lökép 50 cm. széles és magas körídom, amely 10 körre van beosztva. Középen van a 20 cm. átmérőjű fekete körkép. Az 1–6 kör a fehér, a 7–10 kör a fekete mezőbe esik, a legbelsőbb (10-es) kör átmérője 5 cm., ettől kifelé minden kör átmérője 5 cm-rel nagyobb.

b) 100 méter távolságon 10 körös céltáblára. Egyéni és csapatverseny. Tűzelés egyes lövéssel. Lövések száma 30 lövés 3 tizes sorozatban, sorozatonként 3–3 próbálós. Egy sorozat leadására 15 perc áll rendelkezésre. Testhelyzet fekvő, irányzék bármilyen. Céltábla mint a) alatt, de csak a 9-es és 10-es kör van a fekete mezőben s a számító körök az 5-ös körrel kezdődik, vagyis az egész lökép 30 cm. átmérőjű.

IV. Pisztoly (céllövő)

5. §. Céllövőpisztoly bármilyen gyártmányú és mintájú pisztoly, melynek ürmérete 12 mm-nél nem nagyobb s egyenként tölthető. Elhúzás bármilyen, tehát gyorsító is használható. Nézőke nyitott, minden optikai segédesszkoz használata nélkül. Töltény bármilyen, kivéve a fél, vagy egész acél burkolatú töltényeket. Testhelyzet szabadon állva jobb- vagy balkezzel, kinyújtott karral. Támasztékul semmit, tehát a másik kart sem szabad használni.

Versenynem

50 méteres távolságon a nemzetközi 10 körös céltáblára. Egyéni és csapatverseny. (Bajnokság.) Lövések száma lehetőleg a mindenkorai nemzetközi versenyszabályoknak megfelelően állapítandók meg, ez jelenleg senior-bajnoki versenyeknél 60 lövés 6 tizes sorozatban. Junior-versenyek a senior-versenyekre megállapított lövések számának felével is megrendezhetők, minden sorozat előtt 3–3 próbálós tehető. Egy sorozat leadására 15 perc áll rendelkezésre. Céltábla a nemzetközi 10 körös pisztoly céltábla. (Lásd: miniatűr a.)

V. Revolver vagy automata pisztoly

6. §. Bármilyen forgópisztoly (revolver), vagy önműködő (automata) pisztoly használható nyitott nézőkével. Gyorsító nem használható. Töltény bármilyen, tehát fémburkolatú is. Testhelyzet szabadon állva jobb- vagy balkezzel, kinyújtott karral. Támasztékul semmit, tehát a másik kart sem szabad használni.

Versenynemek:

a) 50 méteres távolságon 10 körös céltáblára. Előnk tűzelés. Egyéni verseny. Lövések száma 160 lövés, 10 sorozatban 6–6 lövéssel, 2 próbálós. Lövés idő 4 perc minden 6 lövésből álló sorozatra. Céltábla: 150 cm. átmérőjű 10 körre beosztott körkép, melynek közepén a fekete körkép 20 cm. átmérőjű. Az 1–6 kör a fehér, a 7–10 kör a fekete mezőbe esik (nemzetközi 10 körös pisztoly-céltábla).

b) 25 méteres távolságon gyorsító nélküli verseny alak-céltáblára. Egyéni verseny (bajnokság). Céltábla 6 szembefutó alak természetes nagyságban (163 cm. magas), az alakok egymástól 50 cm. térköznyire vannak. Lövések száma 18 lövés 3 sorozatban 6–6 lövéssel, sorozatonként 2–2 próbálós tehető. Tűzelési idő 8 másodperc, minden 6 lövésből álló sorozatra. Találat értékelése: minden találat egyenlő értékkel bír, még az érintő találat is.

c) 12 és fél métertől 25 méterig terjedő távolságon gyorsító nélküli verseny alak-céltáblára. Egyéni verseny. Céltábla 6 szembefutó alak természetes nagyságban. A 6 alak elszórtan úgy van felállítva, hogy 12 és fél, 15, 17 és fél, 20, 22 és fél és 25 méter távolságon áll 1–1 alak és pedig úgy, hogy egymást ne takarják, nehogy az egyik alakot talált lövedék egy másik alakot is találjon. Lövések száma és találat értékelése mint b) alatt. Tűzelési idő 10 mp., minden 6 lövésből álló sorozatra.

VI. Vadászversenyek (golyós fegyverrel)

7. §. Lövés futó szarvasra. A cél egy gim-szarvas természetes nagyságban.

1. Tetszesszerűen szerkesztett és kaliberű pus-kák használhatók. Az elhúzás bármilyen lehet, csak gyorsító nem használható. Csak nyitott né-zőke és oldalvédő nélküli nyitott célgömb használható. A nézőke és a célgömb középpont-jának a cső középvonalán kell elhelyezve lenni. A célgömbön platinából, vagy más ilyen anyag-ból készült, csak egy vonal lehet. Vízszintező (spirit level) használható. A verseny tartama alatt puskát cserélni csakis a verseny vezetője által elfogadott s jóváhagyott okból sza-bad.

2. Mindenki tetszesszerűen töltényt használhat, kivéve azonban a robbanó golyókat.

3. Testhelyzet állva.

4. A lövőállás távolsága a céltől 100 méter. A pálya nyitott része 23 m. szélességű. A szarvas mintegy 4 másodpercig látható.

5. A puskát nyitva kell tartani addig, amíg a vezető az indító jelzést meg nem adja.

6. A pontszámítás 5, 4, 3, 2, 1 és 0. Azok a találatok, amelyek a lapockára rajzolt két körbe esnek, 5 és 4 ponttal értékelte-nek és pedig 5 ponttal a 15 cm. átmérőjű körön belüliek (centrum), 4 ponttal pedig a 30 cm. átmérőjű körön belüliek; 3 ponttal a lapockának többi függőlegesen határolt részeibe, 2 ponttal egy, a lapocka mögött 10 cm. szé-leségű mezőbe, valamint a lapocka mellőli ha-tárvonala és a fej közötti részekbe, 1 találati ponttal a 2-es számú mező határvonala és egy függőleges vonal által határolt mezőbe, amely a lágyékot fedi, és végül 0 ponttal a fejbe, farba és a lábakra eső találatok értékelte-nek. A szarvason levő beosztások a lövőállás-ból nem láthatók.

7. A két védőszánc által fedett szarvasnál a találatok helyét 20 cm. átmérőjű korongok-kal mutatják meg. A korong színe egyuttal a találatok értékét is jelzi és pedig: a piros korong 5 pontot jelent, a piros és fehér ko-rong 4 pontot, a kék korong 3 pontot, a kék és fehér 2 pontot, a fehér 1 pontot, a fekete 0 pontot jelent. A hibákat fekete lengő koronggal jelzik.

8. A puskát, mielőtt a cél láthatóvá válik, vállhoz venni tilos. Nem szabad löni, ha a célt a két határoszlop egyike eltakarja.

9. «Kész» felhívásra, ha a vezető látja, hogy a lövő készen áll a lövésre, a száncba megadja a jelt a cél megindítására. A szarvas első futása úgy a próba-, mint a versenylo-vésekénél jobbról balra történik. Lövés után a lövő azonnal a következő futásra köteles elő-készülni, mely bekövetkezik, mielőtt a lövés jel-

zése a találat beragasztása és a céltábla megfordítása megtörtént.

10. Ha valamely helyesen töltött és felhuzott fegyver bármely okból — a lövész hibáján kívül — nem sült el, a lövés mégegyszer lehet s a célból a szarvast ugyanabból a sáncból újból megindítják. A töltényt, mely nem sült el, a vezetőnek kell átadni, aki megvizsgálja, hogy hol a hiba a egyben határoz, vajjon lehet-e még egyszer az illető.

11. Ha a kettős (dupla) lövés versenyenél is szabályosan töltött és felhuzott puskának egyik csöve valamely, a lövész hibáján kívüli okból nem sült el, a második lövést sem kell leadni; ilyenkor a céltábla ugyanazon irányból mégegyszer megjelenik. Ha a lövő a második lövést leadja, két hibát kell bejegyezni. Ha a második lövés nem sült el, ez esetben az első lövés is „vaklövés”-nek tekintetik és a szarvas ugyanabból a sáncból mégegyszer megjelenik.

a) Verseny egyes lövéssel. Minden lövő tízszer is egymásután. Minden futásnál egy lövés adandó le. Két próbálövés engedélyezhető.

b) Verseny kettős lövéssel. Minden lövő egymásután 20 lövést tesz. Minden futásnál két lövés adandó le. Két próbálövés engedélyezhető.

8. §. 75 méteres távolságon álló őzbak-tábla. Ezen a táblán csak a mélylövések jönnek számításba. Az őzvadnak a vadászgyakorlat szerint feltétlenül halálosan sebezhető lapocka-részén egy 4 cm. átmérőjű környíl van láthatatlannal elhelyezve a középlövések kimérésére. Csak egy díj nyerhető és pedig mindenki a legjobb középlövésére. Csak 3 és fél kg.-nál nem nehezebb és 75 cm.-nél nem nagyobb csőhosszúsággal bíró vadászfegyverek használata van megengedve. Távcsöves fegyverek, valamint 12 mm.-nél nagyobb űrnagyságu fegyverek használata tilos.

9. §. 75 méter távolságon futó őz-céltábla. Egyéni verseny. Fegyver bármilyen 22-es cal. lövegnyel. Töltény kizárólag ólomlövedék. Irányzék nyitott. Céltábla futó őz-alak, melynek hossza 1 m., magassága 0,75 m. Értékelés: a négyes kör a lapocka helyén van s 235 mm. átmérőjű, ennek közepén az ötös kör (mely egyben a legértékesebb is) 85 mm. átmérőjű, a hármas kör a négyes mögött a tüdőt foglalja magában, a kettes rész a hármas mögött a hasi szervek helyét és a nyak középső részét a szem irányáig az egyes rész a test szélein elterülő rész s a lábak. Testhelyzet: állva szabadkézből, a fegyver a vad megjelenése előtt vállhoz felemelhető. Az őz 4-5 méter pályán fut s 1,5 másodpercig látható.

III. Lőtéri rendszabályok

1. Idegeneknek a lőtér területére belépni szigorúan tilos, mivel tájékozatlanságuk következtében a belépés esetleg sérjüket nézve életveszélyes lehet.

2. Vendégek a lőtér területére csak valamely tag kíséretében jöhetnek s akkor is csak ezeknek állandó kíséretében és felelősségére tartózkodhatnak ott.

3. A lövészet ideje alatt a gyakorlást jelző piros zászló a golyófogó sáncán állandóan kitűzve tartandó.

4. A lőtér használata a szövetség kebelébe tartozó egyesületek részére előre megállapított beosztás alapján engedélyeztetik. Ennek megfelelően minden egyesület köteles egyik tagját kijelölni, aki az illető napon vezető a lövészetet, gondoskodik arról, hogy a szabályok pontosan betartassanak, ép ezért személyileg is felelős minden esetleg előforduló szabálytalansáért. Ezek a napos lövés-vezetők kötelesek a lőtérre feltekertett könyvbe bejegyezni nevüket, az egyesület nevét, amelyiket képviselnek s azt, hogy mikor, mely időpontban vezették a lövést.

5. A lövés-vezető intézkedéseinek minden tag engedelmességre tartozik.

6. A szabályok pontos be nem tartása következtében előforduló balesetekért a szabály áthágója ugy anyagi, mint erkölcsi felelősséggel tartozik.

7. Minden lövész csak a lövés után és közvetlenül a célzás előtt töltheti meg fegyverét,

mely alkalommal a fegyver csövét a céltábla irányában földnek irányítva köteles tartani.

8. A lövés csakis a kijelölt céltáblára adható le. Tilos a fegyverrel — legyen az akár töltve, akár töltetlen — másfelé, mint a céltáblák irányában célozni, különösen tilos a fegyvert, még ha töltetlen is, személyekre ráfogni.

9. A lövhelyről való távozás előtt a fegyver feltétlenül kiürítendő s a zárzatot nyitva hagyandó. Fegyvereket a lőtérre — a lövésnek a lövhelyen való tényleges gyakorlásától és a lögyakorlat befejezése után a kitisztított fegyverek elraktározásától eltekintve — csakis nyitott zárzattal, töltetlen állapotban szabad tartani.

10. A „tüzet szüntesse” vagy más hasonló célszerű vezényszó elhangzása után a további tüzelés rögtön abbahagyandó, a lövőállásban lévő fegyvereket rögtön kiüríteni és a zárzatot nyitva hagyni tartoznak addig, amíg a „tüz” vagy más vezényszó a tüzelés folytatását ismét megengedi.

11. Hibás töltények (csütörtök) esetében a fegyver óvatosan a céltábla irányában nyitandó ki.

12. Robbanó töltényt használni tilos.

13. Valamely céltáblára csak akkor szabad löni, ha az teljesen látható s a tilalmi jel nincs kitűzve. Tilos a céltáblára löni, amíg az előző lövés eredménye nincs bemutatva, avagy amíg a jelzés nincs teljesen befejezve.

14. A lövészek a jelentkezés sorrendjében bocsátandók a lövőállásba s amennyiben várakozó lövészek vannak, úgy a lövőállás minden lövőből álló sorozat felvétele után a sorakerülő következő lövőnek engedendő át.

15. Az egyetlen tulajdonság képező fegyverek megrongálásáért mindenkor az a tag felelős, akinek kezében a fegyver a megrongálás pillanatában volt.

16. Ujjonnan belépő kezdő tagok az egyetlen vezetője által kijelölt tagok segítségével a lövészet alapismereteiben kiképezendők és csak az alapismeretek elsajátítása után engedhető meg részükre a lövészet megkezdése.

17. A bajtársias gondolkodás megköveteli, hogy senki lövésztársát a lövőállásban semmi módon szándékosan ne zavarja. Aki ez ellen vét, ugyisintén aki illetlenül viselkedik s ismételt figyelmeztetés dacára a zavarással, vagy az illetlen viselkedéssel nem hagy föl, a lőtérrel kiutasítható, súlyosabb esetben örökre ki is zárható.

18. Aki lövésztársa fegyverét megrongálja, vagy irányzóköszülékét azok beleegyezése nélkül elcsavarja, az egyesületből kizárható.

19. A céltáblákon a találatok bemutatása úgy történik, hogy a fehér mezőbe esett találat helye a jelző korong fekete részével, a fekete mezőbe esett pedig a korong fehér részével mutatandó be és pedig mindig úgy, hogy a kanál kívülről a lövés helyének megfelelő sugár irányából vezetendő s a találati helyet a korong közepe takarja. A nemtalálást vagy az értéknélküli találást (u. n. céltábla, ennél a becsapódási hely bemutatandó s aztán) a korongnak jobbról balra való lengetése jelzi.

20. Ha a tett lövés után a célos a lövés helyét nem mutatná, ill. az eredményt nem jelezné, egyszer kell csengetni, ha pedig jelezte volna, de a jelzés iránt bármely okból kétségek merülnének föl, 2 egymásutáni csengetésre a célos a legutolsó lövés eredményét ismétlenül jelezni tartozik. Ha a lövész a céltáblára nem akar tovább löni, ezt a szándékát a célossal háromszori csengetéssel tudatja.

21. Ha a lövőállásban a fegyvernek bármilyen baja esik, a lövész fegyverét azonnal az állványra fektetni és veszélyteleníteni tartozik, lövőállását mindaddig el nem hagyhatja, míg fegyverét teljesen veszélytelenné nem tette.

22. Fegyvereket a löcsarnokban csak az erre kijelölt külön helyiségben szabad tisztítani.

23. Minden lövész köteles az itt lefektetett szabályokat ismerni s azokat minden vonatkozásban pontosan betartani. Aki az előirt rendszabályok ellen vét, különösen súlyos esetekben, vagy ismételt vétés esetében a rendszabályok megszegői a lőtérrel kiutasíthatók, sőt esetleg végleg ki is zárhatók.

XIV. FEJEZET

A turistaság és alpinizmus

Irta Szerellemhegyiné, fászárokszállást Móczár Jolán

A TURISTASÁG ÉS ALPINIZMUS LÉNYEGE

A turistaság a maga nemében egyedül álló, minden más sportágtól különböző, önálló működési körben mozgó tevékenység: a természet szeretetének, a szépért való lelkesülésnek, a veszedelmeket kihívó tettekkészségnek harmónikus egybeolvadása. Helyhez nem kötött, szabad sport, amely az egyéni versenyeket, a bajnoki viadalokat s az egymással való lázas mérkőzéseket nem ismeri. A versenyzés fogalma hiányzik a turistaság szótárából, bár alapeszméje: a test és lélek erejének nevelése, ellenállóképességének fejlesztése és nagyranövelése a többi sport alapeszméjével azonos.

De ha a turisták nem is versenyeznek egymással, közöttük sokan, kivált az *alpinisták*, a *magashegymászók*, a *szikla-turák* és *gerincvándorlások hívei* a természet erőivel állanak ki mérkőzésre. Versenyt futnak a széllal, viharral s ezenközben hol hosszú, hol rövid távon gyakorolják a gátfutást, mélységek és szakadékok fölött végzik magas- és távolugró tréningjüket. Gleccserekkel, hómezőkkel, szirttornyokkal, kőgörgetegekkel kelnek birokra. Derekas eredményeket mutatnak föl a sima meredek legyőzésében s elsőrangú teljesítményekkel javítanak rekordot a hegycsucok meghódításáért rendezett viadalokon. A turistaság tehát fővonásában egyik sportággal sem rokon, de lényegében valamennyivel közös. Egy célt szolgál velük, azt, amit minden sportnak szolgálnia kell. Küzdelmekre serkenti, bátorságra neveli, törhetetlenné edzi az egyén akaratát avégből, hogy az »*ép testben ép lélek*« jelében közelíthessék meg minden idők eszményképét: az erős és nemes emberideált, amelyet a klasszikus kornak tökéletes szépérzéke, forró hazaszeretete megalkotott s amelynek megközelítésére törekszik azóta az egész művelt világ.

A TURISTASÁG ÉS ALPINIZMUS FEJLŐDÉSTÖRTÉNETE

A turistaság, akár a többi sport, az emberiség életével egyidős. Az ősember ellenségének tekintette környezetét, szomszédait s felváltva majd az egyikkel, majd a másikkal hadakozott, a legtöbbször pedig mindannyival egyszerre kellett szembeszállania. Ebben a szakadatlan tusakodásban nem egyszer került a sor menekülésre és reászorult arra, hogy a hegyek között keressen új településre való helyet, esetleg valami tágasabb barlangban rejtőzködjék el az üldözői elől. Az első *barlangkutató* s egyben az első *turista* nem kedvtelésből turistáskodott, hanem kényszerűségből vagy ha sem az ember, sem a vi-

szonyok nem kényszerítették, akkor a mozgásnak veleszületett ösztönéből.

Még az ókorban sem fejlődött tudatossá a turistaság. Ennek a kornak népei visszariadtak a gyaloglástól. Akinek kereskedésből vagy más egyéb okból utnak kellett erednie, az lóra ült vagy tevé- meg öszvérháton igyekezett rendeltetése helyére. A szépért rajongó görögök képzeletvilágát erősen megihlette a természet szépsége. Fantáziájuk a nagy hegyekre csodapalotákat varázsolt, amelyekben az istenek laktak. Ámde a görögök csak messziről csodálták a hegyeket és nem próbáltak feljutni a csucokra. A rómaiak sohasem tettek gyalogturákat, lovon vagy gyaloghintón jártak. A hegyekre nem kíváncsoktak. Hadseregeik többször keltek át az Alpesek hágóin s *Augustus* császár műutat létesített a Brenneren, de mindez katonai szempontból történt s egyáltalán nem keltette fel a rómaiakban a hegyek szeretetét, sőt Livius »borzalmas«-oknak mondta az Alpokat. *Hannibál*, a zseniális kartagói hadvezér sem a hegyvidék szépségeért indult utnak akkor, mikor seregeit Galliából az Alpokon keresztül vezette. A kivételes és valóságos római turista, a legelső hegymászó, *Hadriánusz* császár volt, aki kíváncsiságból ment fel az Etnára, hogy onnan gyönyörködjék a napfelkelésben.

A középkorban lassan, de biztosan fejlődött tovább a természetnek, mint szépségnek a szeretete. *Sidonius Apollinarius* clermonti püspök az V. sz.-ban már szépségeért szereti és magasztalja *Auvergne*-t. A XIII. században *Aragonai III. Péter* a Pyreneusokban megmászta a *Pic du Cantgout* csucsat. *Rotario d'Asi* felment a 3537 m. magas *Rocca Melona* legtetefjére. *Dante*, a Divina Commedia halhatatlan szerzője, kiváló sziklamászó volt, sokszor heteket, sőt hónapokat is eltöltött az Alpokban. *Petrarca* olasz költő testvérével együtt a szép kilátás élvezése végett ment fel 1336-ban a *Mont Ventoux* csucására. *Lionardo da Vinci* sok turát tett a hegyek között s a festőművészetről szóló könyvében elragadtatva dicsőíti a természet csodás alkotásait. *Michel Angelo* vérbeli turista volt s a hegytetőkön keresett ihletet művészetéhez. *Gessner Konrád* zürichi orvos (1541) turáinak leírásában a turistaság jellemfejllesztő és testedző hatását hangoztatja.

Hazánkban *Fröhlich János* késmárki tanár volt a legelső, hamisítatlan turista. 1615-ben bebarangolta a *Tátrát*, megmászta a *Lomnici csucsat* s nemcsak turistáskodott, hanem irt is a turistaságról. Saját turáin kívül megírta azt is, hogy 1565-ben *Laszky várkapitány felesége* több ízben nagyobb kirándulást tett a hegyekbe és ezeket a kirándulásokat a »természet iránti rajongás« vezette, 1646-ban pedig *Fröhlichnek* a tanítványa, egy breszlai diák, több társával háromnapos turára ment a Tátrába s ennek a kirándulásnak leírásában arról is megemlékezik, hogy Fröhlich tanár őt egy falusi tanítóhoz utasította, aki »fizetésért az embert vezetni és a figyelemre méltóbb dolgokat megmutatni tudta«. Ime az első tátrai vezető! *Zeiler Márton Ulmban* megjelent munkájában 1664-ben a *Magas Tátráról* azt mondja, hogy meredekségben és zordságban az olasz, svájci és tiroli hegyeken is túlesz.

A XVII. sz. vége felé lanyhult a turistáskodás iránt éledt érdeklődés, de annál erősebben következett be a XVIII. sz.-ban az igazi föllendülés. Megjelent 1729-ben *Haller Albert* svájci tudósnak *Die Alpen* című költeménye, amely valóságos dicsőeneket zengett az Alpesek leirhatatlan szépségeiről. Ez a költői munka minden művelt németnek figyelmét egyszeriben ráterelte a hegyek országára és évről-évre többen sorakoztak az alpinsport zászlója alá. Ugyanekkor keltett rendkívüli feltűnést *Jean Jacques Rousseau* szózata: »Vissza a természethez!« A nagyhirű francia író megejtően festi le a magas hegyek rejtelmes és

varázslatos szépségeit s azt vallja, hogy az ember csak akkor lehet boldog, ha elhagyja a mesterkelt, a mondvacsinált városi életet és a zajos forgatagból visszatér a természethez. Aki látni, tanulni és igazán élvezni akar, az tegyen gyalogturákat.

Rousseau és Haller messzeható ékesszólása visszhangot keltett a művelt társadalomban. *Salzmann Krisztián*, az erfurti Szent András templom lelkésze, annyira felbuzdult Rousseau eszméin, hogy 1784-ben *Schnepfentalban*, *Gota*-hoz közel, nagyobb területű falusi birtokot vásárolt s ott nevelőintézetet alapított, amely még mainap is megvan. Ebben a nevelőintézetben tanított *Guts Muts*, a későbbi híres pedagógus, aki a gyaloglást tartotta a legjobb testgyakorlásnak és aki elragadtatással ír arról a gyalogkirándulásról, amit az intézet növendékeivel 1786-ban a Rajnáig tett. Akkoriban egyáltalán sok gyalogturát rendeztek. Rousseau és követőinek a szava föllelkesítette és megmozdította még a legmaradibb közönyösségbe gubózottakat is. *Seume* utleírása, a »Spaziergang nach Syrakus«, kilenc hónapi gyalogturáról szól, mely Ausztrián, Svájcban és Franciaországon keresztül vitte utasait Sziciliába.

A turistaság ezzel a sorsdöntő fordulattal egyszerre előtérbe került, de még sokáig kezdetleges viszonyok közt vergődtek a nagy hegyek vándorai. A magaslatok megmászására valóságos expedíciót kellett szervezni, de azért mindig voltak, akik nem riadtak vissza. A legelső gleccser-turázók az angol *Pockok* és *Windham* voltak, akik 1741-ben *Genfből* indulva, hét fegyveres férfi kíséretében mentek a Chamum-völgybe, ahol sátrakban megháltak és innen aztán számtalan veszedelem között jutottak fel a *Montuvert*-re. 1786-ban dr. *Paccard*, genfi orvos mászta meg legelsőnek a *Montblancot*, Európa legmagasabb csucsat s a rákövetkező évben *Saussure*, a világhírű természettudós, tizenhét vezetőből szervezett csapattal ment fel a hegyóriás csucására.

Saussure nagy hévvel, lelkes munkássággal dolgozott az alpinsport fellendítésén. Lankadaltan buzgalma meghozta a kívánt sikert, úgy, hogy 1790-ben már Svájc volt a turistaság és alpinizmus központja. *Hufeland*, a híres orvos, egészséget javító, idegeket felfrissítő s az életet meghosszabbító testedző gyógyszer gyanánt ajánlja a turistáskodást, a havasok felkeresését. Az energikusan megindult hegyi sportban nagy nevetek találunk a külföldi turisták sorából is: *Goethe*, *Alexander Humboldt*, *Agassiz*, *Desu*, *Forbes*, *Tyndall*, *Studer*, *Schlaginweit*-testvérek, stb. Közülük a magyar származású *Simony*, *Zsigmondy*.

A hegyek kultusza, a természet szépségeinek feltárása és az azokban való élvezetes és tudatos elmélyedés immár diadalmasan haladt előre. Mind több és több szabadságra sóvárgó ember törekedett ki az üdítő, szépséges természetbe, a zugó rengetegek magányába, a hegyeknek rejtélyesen vonzó büvkörébe. Addig mentek-mentek, míg belátták a szervezkedés szükségét. 1857-ben megalakult az angol *Alpine Club*, 1862-ben az *Oesterreichischer Alpenverein*, 1863-ban a *Schweitzer Alpen Club* s a *Club Alpino Italiano*, 1874-ben a *Club Alpin Français*. A havasokban éledt lánggra a turistaélet, eszerint magától értetődő az, hogy legelőször az alpin-clubok létesültek, pár év alatt azonban a középhegységek, a lankás-dombos vidékek feltárása közben egyre-másra alakultak a kisebb-nagyobb turistaegyesületek is. Megindult az alpinista és a turista irodalom, amely kifogyhatatlan buzgósággal ismertette mindama kies, regényes tájakat, amikről eddig édes-keveset tudott a világ. A *Magas Tátrát*, Magyarország esodakertjét, felfödözték a külföldiek is, sőt meg is szerették. A svéd *Wahlenberg*, az angol *Towson*, a francia *Beudant*, a német *Sydow*, *Waldstein* és a magyar *Kitaibel* voltak a Tátra legszorgalmasabb kutatói.

A MAGYAR TURISTASÁG FEJLŐDESTÖRTÉNETE

Az általános turistamozgalom átcsapott hazánkba is és 1873-ban megalakult Késmárkon az első egyesület, a *Magyarországi Kárpát Egyesület*. Ez már nem csupán alpin-egyesület volt, hanem az, amit a Felvidék földrajzi fekvése és alakulata kíván, egyben turista egyesület is. Az új egyesület ernyedetlen munkálkodása révén hamarosan meg is elevenedett a tátrai turista forgalom, nagyarányúvá kezdett fejlődni az alpinsport. A kitartóan folytatott feltárások, kutatások, turistautak és ösvények létesítése, menedékházak építése, vezetők kiképzése nehéz feladatokat róttak ugyan az egyesületre, de évről-évre növekedett a lelkes gárda, melynek kitartása és áldozatkészsége minden nehézségen diadalmaskodott.

A Magyarországi Kárpát Egyesület tovább szervezkedett s már 1873-ban megalakította Gyöngyösön a *Mátra osztályt*. A *Budapesti osztály* 1888-ban jött létre, alakuló közgyűlésén báró Eötvös Lóránt műegyetemi tanárt, az országnak akkoriban legkiválóbb turistáját választotta meg elnökének. Aelnöke dr. Lóczy Lajos, ügyvezető aelnöke dr. Téry Odön, titkára dr. Thirring Gusztáv, jegyzője ifj. dr. Pekár Imre, majd később dr. Marinovich Imre lett. Már az első ülésen elhatározták, hogy a turistaság eszméjének terjesztése céljából lapot indítanak. A *Turista Közlöny* című lap elsősorban hazafias szempontokból kísérté figyelemmel a turistakérdést, de kimerítően foglalkozott a külföldi turistaélettel is. Emellett elevenen és érdekesen megírt cikkekben, jó képekben mutatta be hazánkban és a székes fővárosnak kevésbé ismert természeti szépségeit. A turisták lapja után keletkezett »Erdély«, az Erdélyi Kárpát Egyesület lapja, azután a *Magyar Tanítók Turista Egyesületé*-nek kiadásában és Moussong Géza szerkesztésében megjelenő *Turista Közlöny*, a Délvidéki Kárpát Egyesület által kiadott *Délvidéki Turista*, majd a *Természetbarát* és a *Turistaság és Alpinizmus*. 1891-ben a Magyar Kárpát Egyesület budapesti osztálya *Magyar Turista Egyesület* néven önálló központi egyesületté alakult. Hozzá csatlakoztak a *Mátra osztály*, a *Sziltnya osztály* s a *Vasvármegyei osztály*. Ezután sorra alakultak a *Tanítói osztály*, a *Tátra osztály*, a *Flumet osztály*, az *Egyetemi osztály*, a *Turócvármegyei osztály*, tehát mindjárt az első évben tizenegy osztálya volt a központnak összesen 2663 taggal. 1891-ben alakult meg az *Erdélyi Kárpát Egyesület* és 1897-ben az *Eperjesi Jogász osztály*.

Ezután, 1900-tól kezdve már a különböző irányú sportegyesületek is alakítottak turista osztályokat és a fővárosi és vidéki osztályoknak gyors és hirtelen feltörő mozgalmi megerősítették a *Magyar Turista Egyesület*nek már régebben felvetett ama tervét, hogy a nagy számra felszaporodott turista egyesületeket és azoknak osztályait egységes szervezetbe tömöríti. A *Turistaság és Alpinizmus* által összehívott országos turista nagygyűlés 1913-ban megalakította a *Magyar Turista Szövetséget*. Azóta a magyar turistaság szintúgy, mint a többi más sportág, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium fennhatósága alá tartozik és a minisztérium fennhatóságát az *Országos Testnevelési Tanács* útján gyakorolja, amelynek XIII. ügyosztályába tartozik.

A Magyar Turista Szövetség megalakulásakor gr. Teleki Sándort választotta elnökévé, ügyvezető elnöke pedig Thirring Gusztáv lett. Kötelékébe jelenleg 31 tagegyesület tartozik.

Nehéz feladatnak bizonyult a *budai hegyvidéknek*, meg a *Dobogókő* környékének a meghódítása, a hegyek mentén lakó nép csökönys ellen-szegülése miatt. A dobogókői menedékház építésénél a környékbeliek megfizethetetlen árért akartak fuvarozni és amikor az építetők más-honnan hoztak fuvarosokat, kapákkal, vasvillákkal támadtak rájuk, úgy,

TURISZTIKA

1. Dr. Téry Ödön emléktáblája a Dobogókőn. — 2. Pihenő a menedékház előtt. — 3. Magas alpesi turisztika; veszedelmes téli túra.

hogy hatósági beavatkozás mellett kezdődött meg az építkezés. A dobogókői b. *Eötvös Loránt-menedékházat* 1898-ban avatták fel s ugyanekkor helyeztek oda meteorológiai megfigyelő állomást is. A menedékház megnyitásával híre futott a hegység szépségének és a főváros kíváncsi, de mindaddig közönyös lakossága törte magát Dobogókőért. A nép, mely eleintén kevés szíveséggel, de annál több kellemetlenkedéssel szolgált a hegyvidék kirándulóinak, lassankint észbe kapott s felmelegedett, mert a »bócorgó« turisták révén pénz állt a házhoz.

A magyar turistaság minden vonalon győzelmet aratott, egy ellen-ségével, még pedig a legmakacsabbal, azonban nagyon nehezen bírt boldogulni. A nagyobb birtokosok legtöbbje elzárta előlük az utat, földjeinek határára tilosra állította a sorompót azzal az indoklással, hogy a turisták tönkreteszik a növényzetet, összetapossák a gyenge ültetvényeket és rongálják a fákat, szertelen lármájukkal pedig zaklatják és elriasztják a vadállományukat s mindezzel igen nagy károkat okoznak a tulajdonosoknak. Nagyon sok utánjárásukba és erőfeszítésükbe került, míg valahogyan enyhíthették, békésebb mederbe terelhetnék a tilos területeken való átjárás kérdését.

A háboru hosszú évekre megakasztotta a turistaság fejlődését. A Magyar Turista Szövetség 1923-ban tartott közgyűlésén, Thirring Gusztáv és Hohlfeld Henrik lemondása folytán, elnökének dr. *Zsitvay Tibort*, főtítkárának pedig dr. *Prém Lórántot* választotta meg. Az újraszervezkedést nagy erővel folytatta, szívébe visszaparancsolta az elvesztettiek fölött való kesergést és nekifogott az új tüzek élesztésének. Kirándulások rendezésével, turista-fölolvasásokkal, menedékházak építésével akarta ismét társadalmi tényezővé alakítani a lélek- és testnevelő turistaságot, a földrajz és a természetrajz megértetését, a vidékek és lakosainak ismertetését. És ez az erőteljes, serény munkálkodás aránylag rövid idő alatt olyan turista létesítményeket teremtett, aminőkre a kényszerű tespedés éveiben még csak gondolni sem mert senki. A Budapesti Egyetemi Turista Egyesülettől kezdeményezett s a mátrai *Galyatetőn* épült menedékház felavatása *Horthy Miklós* kormányzó, *József kir. herceg, Karafiáth Jenő, Rakovszky Iván* jelenlétében sok országos kitűnőség és nagyszámu turista résztevése közt történt meg. A Budapesti Turista Egyesület a *Csucshegyen*, a Munkás Testedző Egyesület a *Nagy-Szénáson*, a Természetbarátok Turistaegylete a *Kevélynyergen* állított menedékházat. A Magyar Turista Egyesületnek dobogókői *Báró Eötvös Lóránt menedékházát* tetemesen megnagyobbították. Az Esztergomi osztály *vaskapu menedékháza*, az ujjáalakított soproni *Hubertus-lak*, Eger közelében a várhegyi *Turista-otthon*, Ó-Buda felett a remek fekvésű *Hármashegy menedékház*, majd a hegyvidékek feltárására, könnyebb bejárására szolgáló utak jelzése, jókarban tartása, a Dömöstől Dobogókőre vezető *Téry Ödön ut*, a Mátrában az 1010 m. *Kékestetőn* épített kilátó-toronyhoz *kigyózó sétautak*, a váci *Nagyszál kilátója*, mind szembetűnően és hivatottan tanuskodnak a magyar turistaság elszánt élni akarásáról.

A turistasajtó propagandája népes táborba toborozta az egészséges sport híveit, még pedig olyan eredményesen, hogy ma már 20.000 tagot számlál a Magyar Turista Szövetség.

A Magyar Turista Szövetségnek magashegymászó (alpin), közép-hegymászó (subalpin) turaleírásokra, középiskolai tanulók utleírásaira, turista tárgyú fényképfelvételeire a közelmúltban hirdetett pályázatai sikeresen emelték a turistaság népszerűségét s rávilágítottak arra a tényre, hogy a Magyar Turista Szövetség a turista sport művelésével a magyar kultúra terjesztését szolgálja.

A középhegységet járó turistáknak még csak jutott idehaza egy kevés talaj, a sziklamászókat is kárpótolta valamelyest a bőkezű természet: megajándékozta őket a *Csiki hegyek* sziklacsoportjával, a *Pilisi hegyek* sziklatornyaival. Pomáz mellett, az *Oszoly*-nál kezdődik a magas sziklamászó iskola. Az *Óra*, az *Ördögtorony* kemény próbára teszik a mászósporth ifjúságának ügyességét és tudását. Külön sziklaérdekesség a *Solymári fal*, ahol a »Kamin« körül kéménytraverzálást szoktak gyakorolni. A *Kétáguhegy*, a *Vaskapu*, a *Plajbász* stb. mindmegannyi szikla-különlegesség, pompás mászógyakorlat, s aki azt végigcsinálta, az megállja a helyét a *Dolomitok* sziklaóriásai ellenében is.

A MODERN ALPINIZMUS SZABALYAI ÉS TECHNIKAJA

Az alpinizmus magáért a küzdésnek gyönyörűségeért folytatott küzdelem. A magashegymászó sport fegyelmezett akaratot, higgadt körültekintést, gyors elhatározást, fensőséges lélekjelenlétet, nélkülözni és lemondani tudást s kiváló bátorságot követel.

Az alpinizmus veszélyt jelent és a veszélynek tudata egymás megsegítését, az összetartozás megértését jelenti. Ezért van a magashegymászók világában hatványozott mértékben kifejlődve az önzetlen bajtársi készség s ezért hidalja által az összetartozásnak megnevesedett érzése az egymástól messzehajló magasságokat, mélységeket. Ezen a téren megegyezik még a legcsökönyösebb »vezető nélküliek«, meg a »vezetőkkel járók« felfogása is.

Minő tulajdonságok avatják fel a hegyek vándorait az alpinistaság igazi művelőivé? Legelső és legfőbb feltétel a teljes testi egészség. Beteges, elgyöngült szervezetű egyének ne próbálkozzanak meg a magashegymászás veszélyeinek és nehézségeinek elviselésével. Szívbeteg, nagyfokú vérszegénységben, asztmában, reumában szenvedők, köszvényesek, vese- és tüdőbajosok nem valók magaslati turákra.

A *testierő* és a *kitartás ereje* azonban különböző fogalmak, bár mind a kettő feltétlenül szükséges az alpinizmus gyakorlásához. Am igen gyakran tapasztaljuk azt, hogy nagyerejű emberek, akik rövid időtartam alatt bámulatos izomteltjesítményeket visznek véghez, hosszabb erőfeszítés közben ellankadnak, sőt a kimerülésig elfáradnak, szóval, sportnyelven mondva: »elvesztik a szívüket«, viszont a látszólag gyöngye testalkatu egyének szívós és kitartó alpinistáknak bizonyulnak. Példa erre a magashegymászó »gyenge« nők legtöbbször, akiknél a sziklamászáshoz megkívánt izomerőt, a kötél és csákány kezeléséhez szükséges erős és gyakorolt karokat sikeresen helyettesíti az ellenálló képesség és az akarat.

Azok, akik könnyen szédülnek, hagyják ki programjukból az alpin-turákat, még az aránylag könnyűeket is. Az alpinizmus kizárólag csakis *szédülésmentes fejű, biztos járásu* egyéneknek való. Ellenben kívánatos kellék a magashegyi turákhoz az *élesen látó szem*, különösen azoknak, akik egyedül róják a sziklarengeteg magányát, vagy azoknak, akik mások vezetésére vállalkoznak, mert könnyen megeshetik, hogy ködben, esőben, hóföregtetegben, korán leszálló alkonyatban sem a látcső, sem a szemüveg nem használ semmit. Ilyenkor csak az éleslátás igazít el a homályba vesző kőóriások tömkelegében.

»Ne féljünk semmitől, csak a félelemtől!« A magashegymászásnak leghatásosabb kelléke a *bátorság*, mely veszély esetében még a mások félelmét is legyőzi s ezáltal — úgy lehet — megakadályozza a bekövetkező katasztrófát. Az alpinistáknál nélkülözhetetlen még a *kitartó energia* is. A magaslati turát nem lehet egykönnyen félbeszakítani.

tani, vannak esetek, amikor a visszatérés sokkal körülményesebb, mint az előrehaladás. Néha még a csekélyebbnek vélt vállalkozásnál is előfordul valamely váratlan »vis major«, amelynek fenyegető lecsapását csupán a kitartó energia bírja meggátolni. A bátorságnak és az energiának méltó társai a *meggondoltság* és az *elővigyázat*, hiszen az igazi bátorság nem megy vakon neki a veszélynek, hanem előre számol annak minden eshetőségével és kellően elkészül rájuk. Még a legedzettebb turisták egyike, *Purtscheller* is azt mondja: »Saját tapasztalásunkból tudjuk, hogy a nagy turáknál egyenlő a fekete és a fehér golyók száma.« Lehetnek olyan körülmények, amelyekben nagyobb bátorság kell a tura félbeszakításához, mint a folytatásához.

Az alpinistaságnak fontos kelléke még az is, hogy ne felületesen nézzük az elibünk tároló dolgokat, hanem tudjunk valóban látni s a látottakból következtetni, azaz tanuljunk meg mindig, minden körülmények között tájékozódni. A *tájékozóképesség* kifejlesztésével, a *térkép-olvasás* mesterségének elsajátításával okvetlenül foglalkozunk. Még ha vezetővel megyünk is, ne mulasszuk el a »*miért, merre és a hogyan*« megfigyelését s ne lépkedjünk csak úgy vaktában a kalauz nyomába. A vérbeli alpinistának minden percet, minden mozzanatot fel kell fognia, hogy mindabból, amit megfigyel, levonhassa a nekivaló tanulságot.

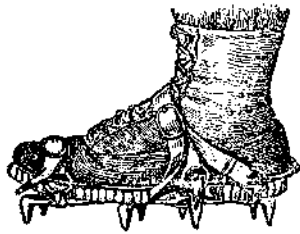
Az *alpinizmus egészségi szabályai* szigoruan előírják, hogy turázás közben óvakodjunk a gyomor túlterhelésétől, ne együnk nehéz ételeket, *tartózkodjunk az alkohol élvezetétől*. Hegyemenetkor *ne dohányozzunk*, Közvetlen a tura befejezése után se csapjunk nagy lakomát, hanem elégedjünk meg tea, omlett, lágytojás, kávé, marmelád, jam stb. más hasonló, könnyen megmészthető eledellel és csak ha már a testünk némileg visszakapta rendes állapotát, akkor fogjunk hozzá a jóízű lakmározáshoz. *Ha két- vagy többnapos turára készülünk, délután menjünk fel ahhoz a menedékházhoz, ahonnan másnap korán reggel, vagy napfelkelte előtt meg akarjuk kezdeni az utunkat; úgy intézzük, hogy napáldozatra már a menedékháznál legyünk.* Lélekenyhítően szép az esthajnalban hallgató hegymagasság, amelyben teljes érintetlen föntségében tárol élénk a jégáras havasoknak remek panorámája s eltörülhetetlen képek vésődik bele a szivünkbe. Azután meg reggel kipihenten eredhetünk utnak és ez a kipihenség jóformán biztosítja a tura sikerét. *Reggelizés nélkül* ne fogjunk a turához, üres gyomor épen olyan hátráltatója az alpinistának, mint a túlterhelt. Ha utközben rosszul érezzük magunkat, igyunk teát, limonádét, vagy feketekávét, de alkoholt ne, csak ha a célhoz közelében mondaná fel az erőnk a szolgálatot, akkor élénkítőül próbálkozunk meg némi kis konyakkal, kevés is megteszi a kívánt hatást; ha azonban sokat hörpintünk fel belőle, tulságos lesz a reakció és így épen az ellenkezőjét érzük el vele, mint amit óhajtottunk. Tura közben többször étkezzünk, a főétkezést azonban hagyjuk akkorra, amikor esteli nyugalomra betérünk valamelyik menedékházba. Ha pedig szabadban sátorozunk és másnap még nagy feladat lebonyolítása áll előttünk, akkor csak szerényen és óvatosan végezzük a táplálkozást.

A magashegyjáróknál előforduló *hegyi betegségtől* nem szabad megijedni. Először is nem mindenki kapja meg, — némelyik egyáltalán nem, — viszont némelyiknél már relative kisebb magaslapon is mutatkozik, a másikon pedig legfőljebb 3000, esetleg 4000 méter magasságban, tehát nem gyakori jelenség. A hegyi betegség oka az oxigén hiánya a megritkult légrétegekben, ezért a hegyóriásokat járó expedíciók oxigén-tömlőket visznek magukkal (pl. a Mount-Everest expedíció). A hegyi betegség megnyilvánulásai: az általános elgyengültség, émelygés, szívdobogás, fejfájás, lélegzési nehézségek, végül teljes apáthia. A kifáradás vagy a nyugtalanul

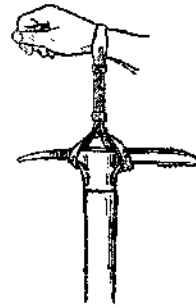
eltöltött éjszaka, meg a hiányos táplálkozás mind előidézik ezt az alattomosan támadó betegséget. Konyak vagy Hoffmann-cseppek rövid időre megkönnyebbülést adnak ugyan, de ha a rosszullét állandó, legjobb, ha a beteg alacsonyabb fekvésű helyet keres magának és ott várja be társainak visszaérkezését.

Elkeseredett ellensége a nagy hegyek emberének a végsőkig való *kimerülés*, amikor testileg-lelkileg elernyed és idegei annyira hasznavehetetlenekké válnak, hogy képtelen tovább folytatni a turát. Ennek a fáradtság okozta kimerülésnek nincsen ellenszere, megelőzni azonban lehet, sőt kell is azzal, hogy mielőtt nagyobb feladat végzéséhez fognánk, apróbb turákkal készüljünk elő az erősebb teljesítményre, azaz tréninget folytassunk. Ezzel hozzászoktatjuk magunkat a magaslati klímában való mozgáshoz. Ez az általános elfáradás néha még a leggyakorlottabb alpinistát is meglepi. Ekkor alapos pihenést kell tartanunk mindaddig, míg a normális teljesítőképességünk vissza nem tér. Mindenesetre szükségesek a rendes beosztással kitűzött turaközi *pihenőnapok*, amiket az igazi alpinisták tervszerűen be szoktak iktatni uti programjukba.

A *gleccsereken* az intenzív napsütés könnyen *felégett* a bőrt. A hirtelen lehülés viszont *fagyást* okoz. Persze ezuttal csak a könnyebb ter-

305. ábra. Allgäui hágóvas

306. ábra. Jégcsákány

mészetű esetekről van szó, amikre nézve legjobb, ha ellátjuk magunkat fagy és égések ellen való kenőccsel; ha semmi más nem lenne kéznél, sűrű tejjel kenjük be a megtámadott bőrt. Gleccserturák előtt *ne mossuk meg vízzel* az arcunkat, hanem kenjük be glicerinnel; a *lábfeltörést* pedig faggyúval kezeljük. A *hó- és jégmezőkön* vándorláskor *sötét szemüveget* tegyünk fel, nehogy megártson szemeinknek a szertelen fehér fény.

Hogyan öltözködünk és mit vigyünk magunkkal? Ez a kérdés az alpinturáknál rendkívül fontos. Kevés ruhát és más apróságot is a lehető legkevesebbet, csakis a legnélkülözhetetlenebbeket. Többi holmitünk ki s onnan továbbtassuk oda, ahová érkezni szándékozunk. A rajtunk való ruhán kívül vigyünk magunkkal meleg pullover, gyapju harisnyát s a legszükségesebb fehérneműt, toaleteszközt, száppant, törülközőt, *házi cipőt*, ami a fáradt lábnak valóságos jótétemény. Kézi gyógyszeret (szalicilos kenőcs, veramon-pasztillák, ópium, kolacsöppek, kötőszerek, vatta stb.). Ivópoharat, tömény, spirituszos gyorsforralót vagy termoszt, néhány doboz konzervet, kekszet, kenyeret, vaját arra az eshetőségre, ha tán nem bíránk idejében rendes menedékházhoz érni. Ezekon kívül kell még vízhatlan turistaköpeny, esetleg a gleccserek égető visszahűtése ellen való francia gyártmányú, összerakható nagy karimás kalap, meg egy hősapka. Bizony sok. Hatalmasan megtöltik és meg-

nehezítik a turistaszákokat. Pedig még ezután jön a java, a különféle alpinista segédeszközök. A szöges cipőre erősíthető *allgauti hágvóvas*, *sziklamászáshoz való cipők*, *jégcsákány*, *turistatérképek*, *manillakötél*, *cipőzsinórok*, *falba való kapcsok*, *jelzésre szolgáló papri*. Az amatőr fényképezés terhe még ennél is több. Akik vezető nélkül járnak, azok a felsoroltakat mind maguk hordozzák. A vezetővel járóknak azonban könnyebb a dolguk, sőt még jégcsákányt is könnyebbet választhatnak, mert utközben nem ők maguk vágják a lépcsőket, hanem a vezető.

Mikor menjünk, melyik időtájban kezdjük meg a turát? Legjobb mindjárt szürkületkor indulni. Ilyenkor az éjszaka nyugalmában megcsendesedett idegek, a kipihent izmok munkája elevebb, tehát könnyebb az előrehaladás. *Gleccserturákra* a legkorábbi órákat kell felhasználnunk, akkor még kemény havon járhatunk s kivált nyáron a kilátás is tisztább s páramentes a látókör, azonkívül a jégmezőkön is jobb az átkelés. Addig, amíg a nap melege meg nem olvasztja a jég és a hó felületét, nem fenyeget a köhullás, sem a lavinaomlás veszedelem. Aki vezetővel teszi meg a turát, saját érdekében okvetlenül maga határozza meg az indulás óráját, nehogy a lassu cihelődés miatt lázas hajsza legyen a tura megrontója.

A *gyakorlott hegymászó* minden nagyobb megerőltetés nélkül megtehet 8–10 órai utat napjában, ami pedig a mászási gyorsaságot illeti, rendszeres megállapítás az, hogy gyalogösvényeken, sziklába vajt kanyargókon 400 m. magasságot győznek meg óránként, de ha a csucs elérése 5–8 órai kapaszkodást jelent, akkor a fölfelé iparkodás maximumát inkább csökkentésük 300 méterre. A *sziklamászás* aránylag kevésbé megerőltető, mint a *gleccsertúra*, mert az izmokat többrendbeli (váltakozatosabb) munkával veszi igénybe. A teljesítő képességet természetesen erősen befolyásolja a hátizsák súlya.

Ha a test és a lélek egyformán egészséges és erős, akkor nagy és korlátlan szabadságra vágyik, nagyszerű tetteknek véghezvitelére vállalkozik. Olyan teljesítményekben leli kedvét, melyeket az átlagemberek hajmeresztőknek, borzalmasoknak, sőt kivihetetleneknek tartanak. Ezért van a hegyvilágnak annyi rajongója. Manapság, amikor a jégáros hegyek, a sziklaacsucok birodalma fölött már diadalmaskodott az emberi erő és akarat, újabb irányhoz fordultak az alpinsport hívei: *Vezetővel-e, vagy vezető nélkül?* Ezt a sokat vitatott kérdést már elintézte az idők forgása azzal, hogy »az alpinista, ha érzi a rátermettségét annak a feladatnak teljesítésére, amelyre vállalkozott, akkor induljon vezető nélkül«. De a tapasztalt *Paulke* még ezt is hozzáteszi: »ámde azzal is tisztában kell lennie, hogy az esetleg nálánál gyöngébb társával tud-e a nehézségek legyőzésénél boldogulni«. *Purtscheller* és a két *Zsigmondy*, a vezető nélkül járás apostolai, azt hirdették, hogy az intelligencia és az idealizmus a vezető nélkül járást az alpinsport terén nagyszerű teljesítményekre vezérelte. A legutóbbi magas hegy feltárási problémák megoldása többnyire vezető nélkül történt, amit a Kaukázusban az *Uschba* megmászása fényesen bizonyít. A lelkes ifjuság azt mondja, hogy a vezető nélkül járás ideálisabb gyönyörűség, mint a vezetőhöz kötött turák teljesítése, mert az ember sokkal erősebben átérzi a merész nekivágásnak férfias sportszerűségét. Az új iskola alpinistái már mindannyian vezető nélkül járnak.

A *sziklaturáknál* két, esetleg három egyén a résztvevő, a *gleccserturáknál* azonban *legalább* három, de inkább öt. Minden alkalommal az a fő, hogy a bajtársak jól ismerjék egymás erejét, energiáját és teljesítőképességét, mert ha közülük csak egy is nem válik be, elronthatja

a turát, sőt gyöngeségével, avatatlanságával balesetet is idézhet elő. De még az is szerfelett fontos, hogy annak, aki a turát rendezi és vezeti, mindegyik *föltétlenül engedelmesskedjék*.

Minden kezdő tulsebesen indul neki a hegynek s ezért hamar kifárad. A gyakorlottak rendszerint egyforma tempóban mennek fölfelé, mégpedig kiszámítottan a hegy magasságához szabják az ütemet s így elkerülik a kifulladás, az időelőtt való elfáradást. A *leereszkedés* ne-

307. ábra. Kötélbiztosítás meredek jégáron

hezebb, mint a csucsratörekvés, mert a testnek állandó egyensúlyozása nem kis munka és aki szakértően nem tanulta ki a hegyzől lefelé járás iskoláját, az kinosan vergődik a sziklák és hórétegek csalfa meredélyein. A *morénákon hágdosás* nagyon fárasztó. A görgő, mozgó köveken akár felfelé, akár lefelé, arra kell ügyelnünk, hogy a kellő egyensúlyt megtartsuk. A *gleccsereken meg a jégmezőkön járás* aránylag nem nehéz, ha a vezető alpinista csákányának hegyes végével lépésről-lépésre ki-

tapogatja, nincs-e valahol repedés, ami különösen a behavazott gleccsereken végzetes veszedelemmel fenyegeti az átmenőket. Ha a *gleccserhasadék* nem tulságosan széles, akkor bizvást keresztül lehet rajta ugrani, ugrásközben azonban meg *kell lazítani a kötelet*, nehogy az ugrót visszarántsza. A *hóhidakon* óvatosan, könnyed léptekkel történik az átkelés, ha azonban minden elővigyázat mellett is megtörténik, hogy az alpinista nyílt, vagy hótól takart gleccserhasadásba zuhan, akkor jégcsákánya segítségével iparkodják magát fenntartani addig, míg hozzákötött társa a jégcsákányra erősített kötél segítségével kihuzza a hasadékból. A jégáras *sziklák traversálása* tökéletesen biztos lépéseket kíván. *Whymper*, a híres magashegymászó azt mondja: »Aki a jég felületébe vájt lépésekben meg bír állani a talpán, az használhatja ezt a különleges lépesőformát, de ha nem tud benne biztos támpontokat találni, akkor ne kísérletezzék az efféle helyeken!« Más szavakkal: Aki valamihez nem ért, az ne fogjon hozzá. Ugyanezt mondhatjuk a többi ezekhez hasonló, nyaktörően sikos szirtekről, sziklatükről, gerinclécekről és hegyfalakról is, amelyeknek jellegzetessége a szédítő meredekség vagy a járhatatlan megközelíthetlenség. Nem kevésbé csalókák a *hópadkák* és a *hóhegyek*, azaz a sziklákön képződött vastag hórétegek. Ha az ilyen képződmény beszakad, a rajta átvonulók csak úgy menekülhetnek meg, hogy az egymáshoz kötözött emberek egymástól gyorsan *ellenkező irányba ugranak le*. Így aztán a szikla két oldalán függve maradnak. Ezen a módon mentette meg egy vezetőnek a lélekjelenléte egy egész társaság életét a Piz Palu csucsain. Mindezeknél könnyebb, bár nem veszélytelen a *kemény havon való leereszkedés*. Ez rendszerint álló helyzetben történik. A leereszkedő alpinista lehetőleg egyenes testtartással, jégcsákánya felső részét markába szorítva, kormányoz és fékez s ha azt érzi, hogy rohamosan esik lefelé, vagy éppen elveszíti egyensúlyát, teljes erővel bele szurja jégcsákányának szögös végét a hóba és hátra feszíti a lábait. Ülve is szokás lecsuszni a meredek oldalakról, de inkább csak a lágy hóban. Akár a jeges-havas régiókban, akár a sziklatornyos szirtek, kaminok, katlanok, kuloárok kősvatagán mindig az *összetartó kötélnak jut a legfőbb szerep*. A kötél, a vaskapcsok és a karikák használata és alkalmazása külön tanulmány, sőt ennél is több: művészet és különös tehetség kell az elsajátításához. A tiroliak és általában a hegyvidéki bennszülöttek valóságos mesterei a különféle módon alkalmazott bogozásoknak és megkötési módzatoknak.

A *kötéllal való biztosítás* minden nagyobb méretű magashegyi túránál elkerülhetetlen, egyrészt a lezuhanás, beszakadás s más efféle baleset meggátolása, másrészt pedig a felmászás és leereszkedés véghezvitele végett. *Whymper* egyenesen kijelenti, hogy »biztosító kötelek nélkül gleccseren, havas területen menni, vagy sziklamászást végezni, a legvakmerőbb butaság«.

Ha a kötél használatát *biztosítás céljából* alkalmazzuk, annak a leg-egyszerűbb módját, a *vezető csomózást* vegyük igénybe, amelybe akár két egyén, akár középen egy harmadik is beállhat. Ez a *vezető csomó* erősen tart és a legkönnyebben megcsinálhatjuk. A kötélhurkot közvetlenül a mellkas körül erősítjük meg, nem tulszorosan, hogy a lé-

308. ábra. Leereszkedés kettős kötélen

legzetvétnél ne okozzon nehézséget, de nem is lazán, nehogy a derékről lecsusszék. Rendszerint a gyakorlottabb, erősebb alpinisták kerülnek a szélső hurkokba, míg a leggyöngébbet középre veszik. A közbeneső kötélnek nem szabad tulságosan feszülnie, de hosszan lecsüngenie sem; ha a kötél mégis tulságosan hosszú, akkor az, aki elől megy, a dereka és a válla köré csavarja a fölösleges részt. *Fölfelé menetkor* a legalul járó megmentheti a legfelül mászót a lezuhanástól azzal, hogy a könnyen feszülő kötelet megkapja s ezáltal amazit odafönn megállítja, viszont a felső is biztosíthatja magát odafönn egy, a sziklának kiszögellésére vetett hurokkal. *Lefelé ereszkedés*kor éppen megfordított a dolog, amennyiben az alul menőt biztosíthatja a felső. Erre a végre az a legcélszerűbb beosztás, ha felfelé menet a legjobb hegymászó megy elől és leereszkedéskor ugyanő kerül utolsónak. Föltétlenül szükséges azonban, hogy az, aki az első után jön, akár felmászás, akár

309. ábra. Sziklamászás

leereszkedés közben, nyugodtan várjon addig, amíg a másik elvégzi a munkáját és csak azután kezdje meg ő is a magáét. A *traverzálás* alkalmával nehéz, sőt olykor lehetetlen feladat a kötéllal való biztosítás, mert ha a lezuhanó test nem függőlegesen esik lefelé, hanem a faltól erős lendülettel — mintegy ivalakban — kivágódik, akkor a vele összekötöttet is magával rántja. Sokat ér, ha a falba birunk erősíteni egy-két kapcsot s arra hurkoljuk rá a sziklaélen jól megerősített kötelet, egyébként az »erkölcsi érték« ebben a vállalkozásban a leghatásosabb biztosítás. A *technikai nehézségek* legyőzésének ugyancsak alkalmas eszköze a kötél. *Fölfelé* törekedéskor az első mászó valamelyik biztos, nem törmelékes sziklaélre ráhurkolja a kötelet, — a szilárd támpont megítélése igazán terhes és csakis hivatottakat megillető felelősség, — ha pedig alkalmas kiszögellést nem talál, akkor biztosító horgot erősít bele a sziklába és erre köti rá a kötélhurokot. Így kapaszkodnak azután utánna a többiek. Ezen a módon történik a *nehéz traverzálások* biztosítása is. Ha az egész kötél hosszát fel kell használnunk akár a le-, akár

a felmászás közben, akkor vasgyűrűkön huzzuk keresztül a kötelet. Ilyen gyűrűk előrelátóan oda vannak készítve minden magashegymászonak a turistazsákjába. *Lefelé* biztosabb a kettős kötélen való leereszkedés, akár teljesen szabadon, akár a sziklafalhoz való támaszkodással visszük azt végbe. A turistazsák a legtöbb esetben alkalmatlan, tehát lehetőleg előre le kell eresztetni a kötélen, vagy otthagynuk, ahová vissza akarunk térni. *Tájékozódás végett* felmászás közben színes jelző papírszeleteket ragasztunk egyes jelentékenyebb pontokra, hogy leereszkedőben könnyebben eligazodhassunk a sziklák utvesztőjében.

A magashegymászáshoz még a következő kellékek szükségesek: A mászó cipő, ami igen jól tapad s nem csuszik egykönnyen a kemény és sikos sziklákon, ezért a Dolomitokban, vagy a meszes hegyek közt megbecsülhetetlen. A *hágóvas* pedig a törmelékes, morénás terepen, bejegesedett, havas sziklák között a gyepes meredeken ad a lépésnek biztonságot és sok esetben megkímél bennünket lépcsők vágásától, ami a

turánál nemcsak az erő megtakarítását, hanem az időnyereséget is jelenti. Azokon a vékony jégrétegeken, amelyekben lépcsőt vágni nem lehet, sőt nem is szabad, csakis a hágóvas felcsatolásával juthatunk előre. Természetesen ezeken kívül fődolog az, hogy jó erős, de puha bőrű hegyászó-cipővel is lássuk el magunkat, amely nem töri fel a lábat és jól simul hozzá. A *goizerni szögesek* a legkiválóbb minőségű és a legkedveltebb turistacipők.

A rövid vagy a hosszú *turlistabot* jó menéskönnyítő, kapaszkodásnál, előrelelendülésnél is célszerűen használható, de inkább könnyebb vállalkozásokhoz való, az igazi mégis csak a *jégcsákány*. Enélkül nincsen magashegyi tura. A sziklarégiókban, a gleccsereken, a jégáras hegytetőkön, a felhőket verdeső csucson egyformán főtényező. Bothelyettesítőül, biztosító támasztékul, talajszondirozásra, lépcsővágásra elsősorú szolgál, sőt még arra is alkalmas, hogy a hegyfalra felkapaszkodást is elősegítse úgy, hogy leszurjuk a kövek közé s mintha magas lépcsőn lép-nénk felfelé, úgy hágnak fel róla a szikla peremére s aztán magunk után

310. ábra. Kamin-mászás

311. ábra. A gerincelen

huzzuk derék kiségitőnkét, a jégcsákányt. Eme segédeszköz nem is annyira »segéd«, mint inkább el nem hagyható, előmozdító eszköze a magashegyi turázásnak.

A legedzettebb alpinistáknak is számolniok kell az *időjárás változásai*val s kiszámíthatatlanságaival, amelyek veszélyeztetik a leggondosabban rendezett turák sikerét is és megrendítik az ember testi-lelki egyensúlyát. A hirtelen beálló lehülés, a frissen hulló hó, a sziklák gyors bejegesedése, a hóförgeteges zivatarok, a köd gomolygása s a szélvésznek, viharoknak szilaj kísérői, a lavinák, a kőomlások erőt vesznek a leg-erősebben is és a legdacosabb akaratot is leigázzák. Az elemek üldözése ellen nincs más védekezés, mint haladéktalanul menhelyet keresni ott, ahol lehet; meghuzódni valamely védettebb sziklazugban addig, amíg ismét utra kelhetünk. A sziklarégiókban vannak hegyhátak, gerincek és olyan szögellek, ahol viharok alkalmával állandó a villámjárás, mint pl. a Watzman egyik csucán, a *Mittelspitzen*, amelyen ez okból vaske-rezstet állítottak fel figyelmeztetőül. Jó barátunk, a jégcsákány is előre megérzi a forróság okozta vihar közeledését s a villámterhes levegőben zirreg-susog és remeg. Szívleljük meg a figyelmeztetését, siessünk

tovább a veszélyes körből és ha bemenekülünk valamely szirtmélyedésbe, hagyjuk kívül, tőlünk távolabb vas- és acélholmijainkat. Kisebb bal-eseteknél, amikor mi magunk is bírunk társunkon segíteni, igen ügyesen összeilleszthetjük a szállításra való *hordágyat* a turistabot és csákány felhasználásával, amiket sűrűn keresztülkötözhetünk kötéllel vagy a hátizsák tartószíjaival.

Az alpesi egyesületek *nemzetközi segélyhívó jelzéseket* állapítottak meg olyan esetekre, amikor szerencsétlenség történik és hathatósabb segísége van szükség. Természetes, hogy nem minden esetben vehetjük hasznát, de néha még sem lesz a hívásunk »pusztában kiáltó szó«. A segélyhívás abból áll, hogy *egy perc alatt hat egymásután következő jelet adunk, ezután egy perc szünet. Utánna megint egy perc alatt következő hat jel.* Ezt addig kell ismételni, amíg valamerről feleletet nem kapunk. A felelet: *egy perc alatt háromszor ismétlődő jel.* Segélyt kérő jelzésünk lehet *optikai, azaz zászlójel, turistabotra felkötött köpeny, kendő, öv stb.,* amiket az előirt módon hatszor mozgásba hozunk. Vagy, ha sötét van, *lámpajelzés* ugyanigy. Ha nap süt, vegyük elő a zsebtükrünket, esetleg valami kis fényes pléhlapot s azzal próbáljunk fényt vetíteni a távolságba. *Fonettikai jelek:* az adott időközökben *éles füttyök, sívítő kiáltások,* vagy erősen kilökött, egymásután hallatszó *kürtölés, riasztó pisztolylövések* stb. Ezek a jeladások közismert és általánosan elfogadott jelzései annak, hogy valaki veszélybe jutott és segítséget kér. Ha valahonnan feleletet kapunk, ne hagyjuk abba a hívást, folytassuk egy ideig már csak azért is, hogy a segítség tudja az irányt.

Csodavilág a havasok világa. Szépségében, zordságában, napsugaras ragyogásában, orkánjainak üvöltő hangzavarában, csendjének zsongásában, veszedelmeiben egyaránt főséges és nagyszerű. Az alpinizmus drága értéket ad az ő hiveinek: életörömet, testben-lélekben megújulást. De ezt az értéket csupán a választottak számára tartogatja. És nem azok a választottjai, akik divatból, feltűnési vágyból, sziklamászórekord kedvéért, szenzációhajhászásért vásári lármával özönlik el a magas hegyek tündéri tájait, hanem azok, akik abban a nagyszerűen főséges elzárkózottságban az öröksépet keresik s akik szívükből vallják, hogy: »Nekem nem voltál sohase játék, mindig szentnek tartottalak!«

XV. FEJEZET

A torna

Irta Kmetykó János

A TORNA FEJLŐDÉSTÖRTÉNETE

A történelem tanulságai szerint a legrégebbi kor emberei is végeztek testedző gyakorlatokat. »Mión az emberek az eredeti, természetszerű állapothoz legközelebb állottak, az élet folytonos harc volt a természet, állat és emberek ellen, tökéletlen eszközökkel, fegyverekkel. Az idő viszontagságai: eső, szél és hideg ellen csak gyenge oltalmat nyújtottak a mesterkéletlen sátrak, gunyhók és a silány öltözködés. Ezekhez szokni kellett. Szoktatás által a testet edzeni szükséges volt. Az élet fentartására a legfőbb forrást a *vadászat* nyújtotta, mely a tökéletlen fegyverek mellett többnyire komoly és veszedelmes harc volt. Aki az akkori fegyverekkel (kopja, ij, parittyá, buzogány stb.) vadállatok ellen harcolt, annak nagy mértékben volt szüksége testi erőre és ügyességre, hogy győzedelmeskedjék. Nem ritkán kellett gyorsan és kitartóan *futni, ugrani*, fákat és egyéb magasságokat, vagy mélységeket *megmászni*, folyókat, tavakat *átuszni*, erős karral, ügyes szemmel kopját *vetni*, nyilat *lőni*, parittyát és buzogányt *kezeln*, végső esetben pedig az elleniséget *megközelíteni* és vele *birokra* kelni. Ahol ilyen gyakorlatok a mindennapi foglalkozások közé tartoztak, ott azoknak hatása az izomzatra, csontokra, a belső nemes szervekre, szívre, tüdőre el nem maradhatott«.

»Igy volt ez minden népnél, mikor ifjukorát élte s így találjuk ezt máig is azon népeknél, melyek a természeti állapothoz legközelebb állanak.«

»Amennyire szükséges volt azonban a régiéknél testüket erősíteni és ügyesíteni azért, hogy életüket fentartsák, nemkevésbé szükséges ez korunkban is, habár nem életfentartási célból. A *megváltozott életmód* is természetesen *másnemű gyakorlását tétélezt fel a testnek*, mint a régi népeknél. *Náluk a gyakorlatok célt képeztek, míg mi eszköznek tekinthetjük csak.*«

* * *

Az első nép, amely a testnevelést rendszerbe foglalta és rendszeresen végezte, a *görög nép volt*. A szellemi oktatás után a palaisztrában a gimnasztikai gyakorlatok következtek. E gyakorlatok a szervezet épség-bentartására szolgáltak. A szív nevelését sem hanyagolták el. A gyakorlatokat ének- és zeneórák tarkították s tették kedvessé, élvezetessé s változatossá a nevelést.

Életmódjuk is egyszerű volt. Evésben, ivásban, alvásban mértéket tartottak. Az apai szigorral teljes *spártai nevelés* ma is tanulsággul szolgál minden művelt nemzetnek.

Isteneik tiszteletére négyévenként ünnepélyeket és versenyeket rendeztek. Plató szerint: »Az istenek barátai a versenyeknek.« Ezek az ünnepélyek és versenyek *Olimpiában, Isthmoszon, Delfoiban* és *Nemeában* folytak. Itt nemcsak a nép egyszerűbb gyermekei, hanem tudósok, költők, művészek, sőt fejedelmek is résztvettek. Nők részére külön, könnyebb versenyszámok szolgáltak.

Plató és Arisztoteles állította, hogy a testnevelés mindennemű és kora embernek jót tesz. Az egyoldalúságtól és túleröltetéstől azonban óva intette nemzete ifjúságát.

Galenus, a régi kor hírneves orvosa, egészségtanában igen részletesen beszél a testnevelés szükségességéről és fontosságáról. Megemlíti, hogy mi módon és mely gyakorlatokkal lehet a test egyes fejlődésében visszamaradt részét a többivel arányossá fejleszteni és miképpen lehet az elgyengült, beteg szervezetet testedző gyakorlatokkal egészségessé, erőssé nevelni.

A görög nép hanyatlásának korszakában értékét veszítette a testnevelés is. Olajág helyett pénzdíjakért s más anyagi értékekért folyt a küzdelem s ellaposította a világ legértékesebb és legideálisabb testnevelésűjét.

A rómaiak főleg harcászati szempontból gyakorolták testüket.

A germánok, islandok a futást, ugrást, birkózást gyakorolták, a lovagok lovagi gyakorlatokat végeztek. Utóbbiak gyakorlataiban csak a nemesség vehetett részt.

A régi klasszikus kor gimnasztikájának felelevenítését legelőször a humanisták sürgették s a modern pedagógusok vitték diadalra. Montaigne, Locke, Comenius, Rousseau stb. a leghathatósabban követelték az ifjúság

okos testnevelését. Nemes példájukat követte: Basedow, Saltzmann, Guts-Muths, Vieth és Pestalozzi.

Basedow intézete 1776-ban Dessauban volt az első iskola, ahol az ifjakat — értelemnevelő tárgyak oktatása mellett — rendszeres tornaoktatásban is részesítették. Innen vitte ki az eszmét Saltzmann schneppenthall nevelő-intézetébe, ahol utána 1786-ban az intézet vezetését Guts-Muths vette át.

Guts-Muths János Kristóf az ókor gimnasztikáját tanulmányozta, de a görög testnevelést, a kor viszonyainak megfelelően, továbbfejleszteni is igyekezett. »Gymnastik für die Jugend« című munkájában beszél a nép elpuhultságáról, melyet a ferde nevelésnek tulajdonított. Azután leírja a gimnasztika hasznát, méltatja nemzeti jelentőségét s ajánlja ünnepélyeken való alkalmazását. Bizonyítja a harcraképesség fokozását gimnasztika által. Majd tárgyalja a gyakorlatokat s utmutatást nyújt vezetéseikre.

Gyakorlatai három részre oszlanak: a) a tulajdonképeni testgyakorlatokra; b) a kézimunkára; c) a társasjátékokra.

Az a) részben az ugrásokat, a futást (verseny-, kitartó futás), a dobásokat (kő, parittyá, kopja, diszkosz, nyíl), a birkózást, a mászást (árbóc, rud, kötél, élőfa), az egyensúlyozást (földön, deszkaélen, geren-

312. ábra. Guts-Muths természetes tornája

dán, kötelen), a *korcsolyázást*, az *emelést*, a *hordást*, a *táncot* tárgyalja. Kitér a *fürdés*, az *uszás* méltatására is.

Megemlíti gyakorlatokat a *lélekjelenlét* nevelésére. Ajánlja a hangos olvasást, szavalást. Utasításokat közöl a »*diatétika*« megtartására.

Említett munkáján kívül még a következő könyveket adta ki: »*Az uszás művészetének kts tankönyve, magántanulásra*«, »*Tornakönyv a haza fiai számára*«, »*Játékok*«, »*A tornázás katekizmusa*«; de a legértékesebbek egyike »*Játékok a test és a szellem gyakorlására és fejlődésére*« című munkája.

Érdekes és tanulságos könyveit még ma is forrásmunkák gyanánt használják.

Az a lángelkü apostol, *Jahn Lajos* Frigyes, aki a német tornarendszert *Guts-Muths* nyomán továbbfejlesztette és népszerűsítette, célul a *nagy tömegek* — és nem az *egyesek* — *egészségre, munkabíráásra és küzdelemszeretetre* való nevelését tűzte ki. A cél elérésére *egyszerű mozgásformákat* használt.

Működését 1811 tavaszán, a Berlin mellett elterülő *Hasenheidén* kezdte meg. Már a kezdet-kezdetén sikerült neki néhány ezer ifjút összetoborozni, hogy azoknak egészségét, erejét, munkabírást fokozza s harcrakésztségét növelje s hogy nemzetének leveretését a franciákon megbosszulja. A munkára serkentés mozgatóereje: *a hazaszeretet volt*.

Jahn fiai harcászati gyakorlatokat végeznek. Futnak árkon-bokron keresztül. Birkóznak, dobálnak, másznak. Dombra fel- és leszaladnak. Cserfa ágán huzódnak, tolódnak. Magasat, távot ugranak. Fatörzsön egyensúlyoznak. Ruddal ugranak. Minden lehető alkalmat és módot felhasználnak arra, hogy erősödjenek és ügyessé váljanak.

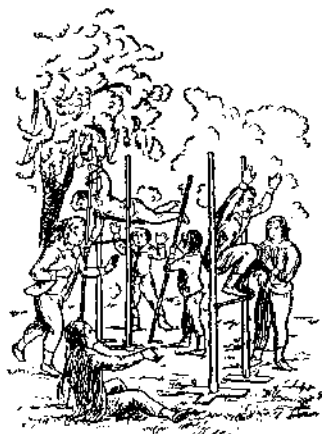
Jahn nem katonai rendgyakorlatokra, nem fegyverfogásokra oktatta ifjait. Ő nem sportembert, nem katonát, hanem embert akart nevelni, egészséget, nemcsak testben, de lélekben is, aki képes legyen hazáját szolgálni s ha kell, megvédeni is. *Jahn* tehát nevelési eszközt keresett a tornázásban, mellyel nemcsak egészséges, erős, ügyes testet, de szilárd jellemet s szabad szellemet is lehet nevelni.

A gyakorlatok állandóan a szabadban folytak. Később a rendszeres gyakorlás miatt fedett színeket, majd csarnokokat építettek s szereltek fel. A dombra fel- és leszaladást *rohamdeszkával*, a cserfaágat *nyújtóval*, a fatörzset *lebegő fával*, az előfát *mászóruddal* és *kötéllel* pótolták.

Jahn tornászai maguk is sok szert és gyakorlatot találtak fel. Legkedvesebb két tanítványa *Eiselen* Ernő és *Friesen* volt. Utóbbi a franciák elleni harcokban elesett. *Jahn* a következőket írta róla:

»*Friesen* a legszebb és gyönyörűen fejlődő ifjakkal egyike volt. Hiba nélkül testben és lélekben. Teli ártatlansággal és bölcsességgel. Öreg és fiatal egyaránt szerette. Mester a törrel és karddal vívásban. Merész uszó, akinek folyó nem volt elég széles és sebes. Jó lovas, aki minden nyeret ismert. A tornaművészet megfigyelője, akinek az sokat köszönhet.«

Ilyen ifjakat akart *Jahn* nevelni. Szerinte: »A tornázás feladata az emberi művelődésből kivesszett egyensúlyt helyreállítani, az egyoldalú

313. ábra. *Guts-Muths* természetes tornája

szellemességet okosan végzett testgyakorlással párosítani, a tulfinomódást a visszanyert férfiassággal kellően ellensúlyozni s az ifjak társas érintkezése által az emberre nyomatékosan hatni«.

Jahn célját elérte. Sok száz és ezer Friesent nevelt a német hazának.

Jahn 1816-ban *Etselen* Ernővel együtt megírta »*Die deutsche Turnkunst*« című művét, mely ma is, több mint százéves haladás után, a legjelesebb munkák közé tartozik. A tornagyakorlatok felsorolása és leírása mellett kimerítő utasításokat tartalmaz tornahelyek berendezésére, felszerelésére s a gyakorlatok helyes vezetésére. Külön fejezetben ismerteti a játékokat.

1819-ben Jahnt politikai bűn gyanújába keverték s elfogták. Csak 1825-ben helyezték szabadlábra, azzal a kikötéssel, hogy sem Berlinben, sem olyan városban, ahol egyetem és gimnázium van, tartózkodnia nem szabad. Az összes tornaegyleteket bezárták. Jahn visszavonult, de *Etselen* Ernő csendben továbbfejlesztette a tornászást, tornatanárokat képzett s a rendszernek új irányt adott. A 23 évig tartó »*tornazár*« után, 1842-től kezdve, a tornászás ismét nyilvánossá vált, sőt a kormány az iskolákban való tanítását is elrendelte.

A mai iskolai tornászás módjának megteremtője *Sples Adolf* volt. A német torna feladatáról a következőképpen nyilatkozott: »A torna hivatása, hogy mindenkit testi erőinek szabad használatához juttasson, hogy a test minden tagja természetes rendeltetésének megfelelően és hozzáértéssel gyakoroltassék és ennélfogva a test egyrészt arányosan felépüljön, másrészt egészében a szellem uralma alá kerüljön. Mindenekelőtt pedig kell, hogy a tornaterem a fegyelemnek és rendnek iskolája legyen, ahol a fegyelmezetlen cselekvést levetve, a cselekvő erő törvényszerűen bontakozik; nevelőhelye az olyan állampolgároknak, kik a béke minden munkájára és a háború minden próbátévésére készek«.*

De amilyen szépen jelölte ki a tornászás feladatát, alapozta meg az együttes, osztálytornászás módját, osztotta föl a gyakorlatok anyagát 6—10 s 10—16 éves koruak részére és sürgette a mindennapos gyakorlást, hibát követett el azzal, hogy rendszerébe sok értéknélkül való gyakorlatot állított be, s ezzel alapot nyújtott a tornászás helytelen irányba való továbbfejlesztésére.

Jahn és Spies követői eleinte ellentétben álltak egymással az említett hibák miatt, de később megértéssel s közös erővel kiküszöbölték az ellenkezésre tápot adó anyagot s új nyomokon továbbfejlesztették a német rendszert. A fejlesztők között külön megemlítést érdemel *Jäger, Lion, Maul, Dr. E. Neuendorf* és *K. Gaulhoffer*.

A német rendszer meghódította az egész világot. Nincs művelt nemzet, mmely ne üzné. Magában Németországban a háború előtt 9000 tornaegylet működött, ma 14.000-nél is több szolgál a német ifjak erősödésére, munkabírásuk és küzdőképességük fokozására.

Amíg Németországban Jahn Lajos Frigyes, ugy Dánországban *Naeh-tegal Ferenc* volt *Guts-Muths* rendszerének továbbfejlesztője. 1777-ben Kopenhágában született. 1799-ben nyitotta meg testnevelési intézetét.

Rendszerében a következő gyakorlatok szerepeltek: mászás, futás, ugrás, súlyemelés, kötélhuzás, szekrény- és lóugrás, katonai gyakorlatok, ügyességi gyakorlatok talajon, egyensúlyzó gyakorlatok, később gyakorlatok nyujton és korláton.

1801-ben kísérletképpen bevezette egy elemi iskolában a rendszeres tornaoktatást. 1808-ban tornatanárképzőt állított fel. 1814-ben az összes

* Kovács Rezső fordítása.

dán elemi, majd 1828-ban az összes középiskolákban is elrendeltette a kötelező tornaoktatást.

Dánia volt az első nemzet, melynek elemi iskoláiban kötelező, rendszeres s egyöntetű tornatanítás folyt. Az oktatás céljaira »*Laereboy i Gymnastik for Folkeskolen*« című könyvet írt.

Belekezdett a leányok gimnasztikájának megalapozó munkájába is. Ortopédiai osztályt rendezett be a testi fogyatkozásokban szenvedők és beteg gyermekek tornászására.

Naehtegall iskolájában tanult *Ling Péter Henrik* is, aki a mai északi népek *racionális gimnasztikát* rendszerét megalapozta s mely rendszert egészében vagy részében az egész művelt világ magáévá tett. *Ling Péter Henrik* 1776-ban született. 1799-ben külföldi tanulmányutra indult s így került Kopenhágába is. A tornászás mellett megtanult vívni is. 1804-ben hazautazott s *Lundban* egyetemi vívómesterré választották. 1813-ban Stockholmba került, ahol megválasztották a *Karsbergi Katonai Akadémia* vívómesteri állására. Még ebben az évben állították fel Stockholmban a *Központi Testnevelési Intézetet* s ennek vezetését is rábízták.

Ling rendszerébe csak olyan gyakorlatokat vett fel, melyeknek az *emberi szervezetre hatását* ismerte, kimutathatta s amelyekkel az *egyes testrészekre, főbb izomcsoportokra és szervekre különlegesen hatni lehetett*.

Ling sokat dolgozott, de kevés könyvet írt. Legértékesebb munkáját 1834-ben adta ki, »*Gymnastikens Allmänna grunder*« címen. Ebben van lefektetve a jelenlegi svéd gimnasztika alapja. A könyv 4, illetve 6 részből áll: az I. rész az emberi szervezetről s annak működési képességeiről szól; a II. rész a pedagógiai gimnasztika alapjait tárgyalja; a III. rész a katonai tornászást ismerteti; a IV. rész az orvosi (ortopédiai) gimnasztikának lényegét adja; az V. rész az esztétikai gimnasztikáról s végül a VI. rész a tornászás szükségességéről s módszertanáról szól.

Gimnasztikájának célja: az emberi szervezetet helyes gyakorlatokkal okosan nevelni. Helyes gyakorlatok csak azok lehetnek, amelyekről kimutathatjuk, hogy a szervezetre tényleg jó, egészséges hatást gyakorolnak. Okos nevelés pedig csak az lehet, amely a tulhajtásokat elkerülve fokozza az ember egészségét, növeli erejét, ügyességét és kitartóképességét.

Észszerűen összeállított gyakorlataiból *napl gyakorlatcsoportozatokat* készített, mely gyakorlatok egy leckeóra lefolyása alatt a test összes részeit *harmonikusan és arányosan* fejlesztették.

A leckeórát könnyű gyakorlatokkal kezdte és fejezte be. A nehezebb, hatásosabb gyakorlatok a leckeóra közepére kerültek.

Külön gyakorlatokat szerkesztett a *mellkas és törzs* kiképzésére.

Tudta, hogy tágas mell- és hasürben zavartalanul fejlődhet s működhet az ember legfontosabb két nemes szerve: *a szív és a tüdő*. Gyakorlatai a *csontrendszerre* is jó hatással voltak. A görbületek és gerincferdülések javítására is szerkesztett megfelelő gyakorlatokat. Tudta, hogy ilyenek is kellene, mert látta, hogy a gyermek természetes, szép formájú törzse — a helytelen iskolai és otthoni ülőfoglalkozás mellett mennyire veszít szép tartásából és szép mozgásából.

Tornaszerek nélkül *szabadgyakorlatokat, egyensúlygyakorlatokat, járást, futást, ugrást, uszást* végeztetett; tornaszerekkel és szereken *emeleléseket, mászógyakorlatokat, átbujásokat, törzsfeszítőket, egyensúlygya-*

korlatokat s ugrásokat gyakoroltatott. Rendszerét játékokkal is kiegészítette.

Rendszerét a következő tanítványai és követői fejlesztették tovább: A. Georgi, fia Hjalmár Ling, L. M. Törngren, Elll Falk, Thullin, K. A. Kundsén, Elll Björksten, Niels Bukh.

A TORNA LÉNYEGE

Az embernek pusztá kezén, öklén kívül szüksége volt mindenkor kézi eszközökre is (fadorong, kőbalta, ij, kopja, parittyá, buzogány, kard, fegyver, kapa, kasza, esákány, kalapács, fűrész stb.); szüksége volt olyan készségre, erőre és ügyességre is, melyeknek segítségével le tudott küzdeni *mindennemű akadályokat*, tudott *kuszni, mászni, támaszkodni* (élőfára, kősziklára, kerítésre, kötélre stb.); tudott különféle tárgyakat *emelni, hordani, dobni*, kitaróan *gyalogolni, futni, ugrani* s ha kellett *uszni, birkózni* is. A kéziszközök forgatására *előkészít, erősít és ügyesít*: a szulzó, fa- és vasbot, buzogány, gerely, diszkosz; az akadályok leküzdésére, élőfák, falak, sziklák megmászására *előkészít*: a gerenda, bordásfal, nyújtó, korlát, ló, mászókötel stb.

A modern testnevelés három főcélját: a *közegészség fentartását, a munkaerő gyarapítását, s a harcképesség fokozását* mindenkor a legteljesebben szolgálta a tornászás.

Célja mindig a következő volt s lesz is, míg emberek élni fognak a földön: a szervezet *egészséges fejlődését előmozdítani, az egészséget fentartani, az egyént testében arányosan fejletté, széppé, erőssé, ügyessé tenni, káros behatások ellen megedzeni s közvetve a jellemre is hatni, s az embert akaraterőssé, kitaróvá, bátorrá s öntismerővé nevelni.*

A tornászás anyaga nem a szertornászás volt, hanem, ahogy nálunk is sokan tudni vélik, hanem az egy egészet alkotott a *játékkal, könnyű athlétikai gyakorlatokkal, uszással, vívással, birkózással* s kirándulással, mint ahogy ezt a német tornászok most is üzik.

Jahn erről a tornáról a következőket írja: »Amíg az ember a földi létben testtel bír és a földi léthez földi élet szükséges, mely erő, kitarás és ügyesség nélkül foszló árnyékká válik, addig a tornászásnak az emberi nevelés és művelődésben a fő részt kell elfoglalnia. Megfoghatatlan, hogy a test- és életnek e szokásművészete, e védő tana oly sokáig eltemetve volt«.

»Azért a tornászás emberi intézmény, mely *mindenüvé való, ahol emberek vannak, csak alkalmazásában és formájában fog változni, kivételében lesz igazi kincse valamely nemzetnek. Mindig időszerűen és népszerűen üzendő, föld, ország és néphez alkalmazva*«.

»Míg azonban a régi népek a testgyakorlatokat legtöbbször *öntudatlanul, pusztán életfentartást célból* üzték, addig mi azt *öntudatosan, rendszeres képzés és fejlesztés alapján, testünk egészségének és épségének fentartása céljából* cselekszük«.

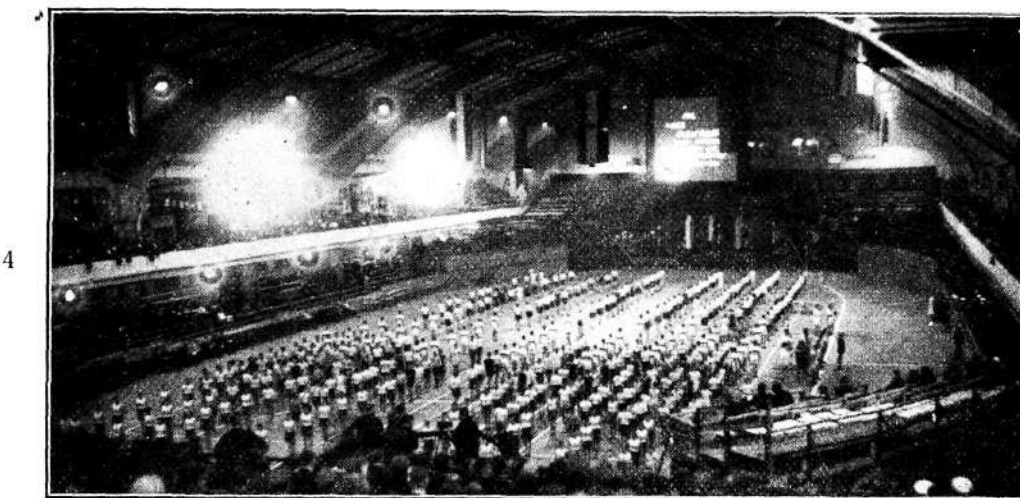
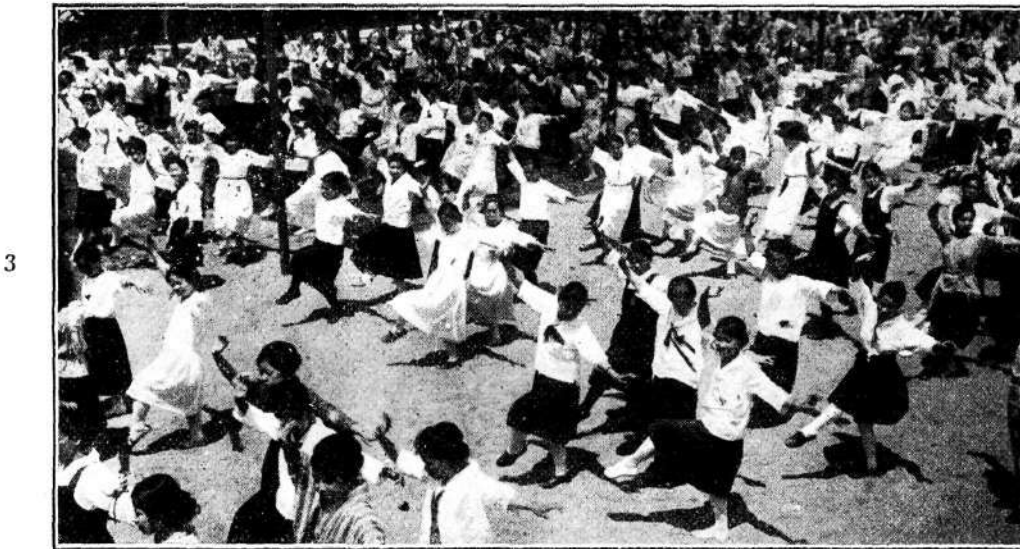
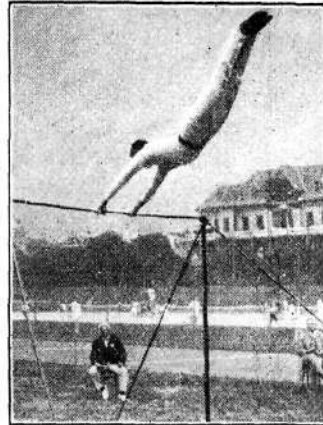
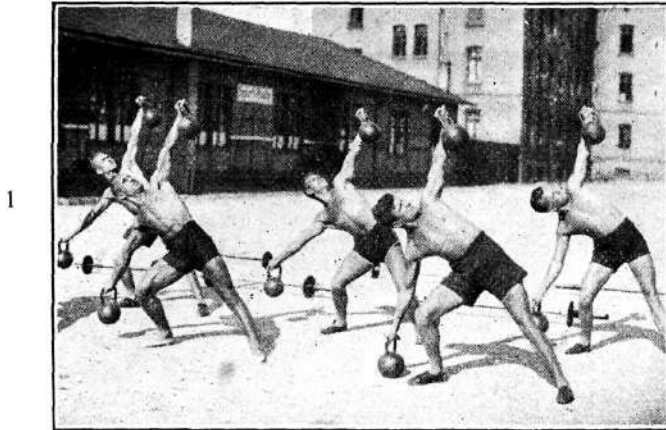
A NÉMET RENDSZER

A német rendszer célja: az egész ember tökéletesítése.

A cél elérésére a következő gyakorlatokat használja: *rendgyakorlatok, tagszabadgyakorlatok, kéziszergyakorlatok, talajtornagyakorlatok, szertornagyakorlatok, társasgyakorlatok, játékok, könnyű athlétikai gyakorlatok, nyári- és télisportok (uszás, korcsolyázás, sielés), kirándulások.*

Rendgyakorlatok. Különösebb testképző hatásuk nincs. Rendhez, figyelemhez, fegyelemhez szoktatnak. A szabad-, kéziszer- és szergyakorlatok végzéséhez szükséges elhelyezkedést adják.

TORNA

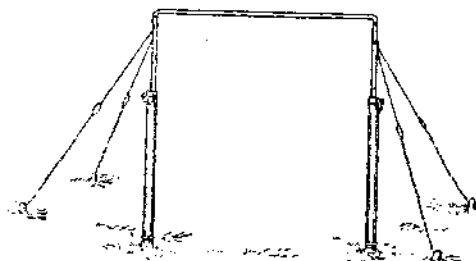

1. Német rendőrök tornagyakorlata súlyokkal. — 2. Szeretna. Pászthy Elemér a nyújtón. — 3. Szabadgyakorlatok egy japán női tornaünnepélyen. — 4. Német tornacsarnok; fedett pálya.

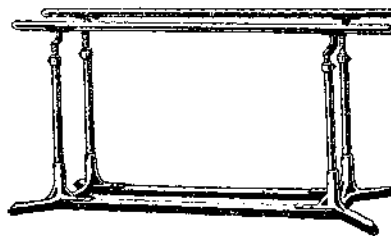
Szabadgyakorlatok. Végezhetők nagy tömegben, kisebb csoportban s egyénileg is. A *nyak-, kar-, váll-, törzs- és lábizmok* rendszeres és mindenoldali fejlesztésére, a *szív és tüdő* szelid modorban való erősítésére szolgálnak.

Kéziszergyakorlatok. Kézieszközök gyanánt sulyzók, fa- és vasbotok, továbbá buzogányok szolgálnak. A kézeszközökkel való gyakorlás fokozza az élettani hatást, de előkészít különféle — az életben is szükséges — készségek könnyebb elsajátítására (a vasbot a fegyverfogásra, a fabot a vívás és szuronyvívásra, a buzogány- a kézigránátdobásra s több más vágó és védő mozdulat elsajátítására).

Ugy *tag-*, mint a *kéziszergyakorlatok* nagy tömegben, avagy kisebb

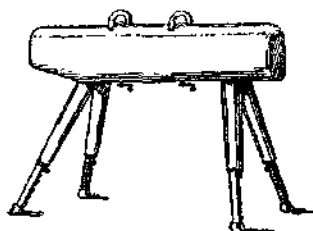
314. ábra. Nyújtó

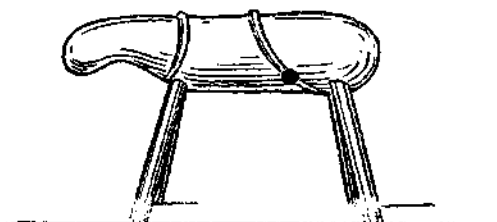
315. ábra. Korlát

csoportban is végezve, igen értékesek az *összetartozandóság* érzetének nevelése szempontjából is. Hozzászoktatnak *együttes, közös munkában* örömteljesen résztvenni. Nevelik a test szép tartását és mozgását. Kitűnő iskolája a rendszeretnek, engedelmességnek, a közös felelősség érzetének. Műdjával vetélkedésre is felhasználhatjuk ezeket a gyakorlatokat.

A régi, *merevítő* gyakorlatokkal szemben előny biztosítandó a *természetes, a mozgásos, lazító, kiegyenlítő* szabadgyakorlatoknak, amelyek

316. ábra. Ló

317. ábra. Svéd tornaló

egyénileg szabadon is végezhetők. Ezek a gyakorlatok a merevséget eloszlatják s az *egész testet* s annak minden egyes részét, *izületét*, szabaddá, hajlékonyá és rugalmassá nevelik.

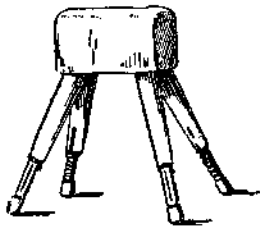
A mozgásos és lazító gyakorlatokkal azonban nem szabad tulhajtásokba mennünk. A tulsok gyors, erőszakos mozgás egészségtelenül hat a *szívre*, s a sok lazító, hajlékonyító gyakorlat gyengíti, lazítja az ízületeket s forrása lehet *rándulásnak, ficamnak*.

A tag- és kéziszergyakorlatokat *zeneszóra* is szokás végezni. A zene felüdíti, felfrissíti, jókedvre hangolja a gyakorlókat. Óvakodjunk azonban a *he-szu*, sok ütemrészt magában foglaló gyakorlatok betanításától, mert az az *agyat fárasztja s a lelket sem üdíti*.

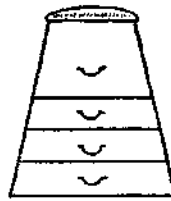

Talajtornagyakorlatok. A szabad- és szerygyakorlatok között állnak a talajtornagyakorlatok. Igen alkalmasak az egész test izomzatának mindenoldalú, arányos kifejlesztésére, erejének és ügyességének hathatós növelésére. Igen nagy előnyük az, hogy minden berendezés és felszerelés nélkül gyakorolhatók. A gyakorlatvezetőn kívül nem kell hozzá más, mint puha, homokos, gyepes terület. A legtöbbször természetes mozgásokból összetett gyakorlatai rendkívül kedvesek s vonzóak. Növelik az akaratot s a bátorságot is.

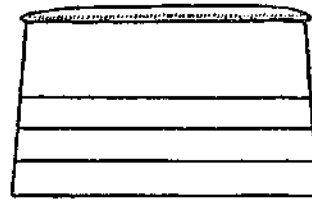
Szertornagyakorlatok. Szerek gyanánt nyújtó, korlát, ló, bak, asztal, szekrény, zsámoly, rohamdeszka, rugódeszka, gyűrűhinta, rud, kötél, létra, bordásfal, egyensúlyzó gerenda, ugrómérce s lengőkötél szolgálnak.

318. ábra. Bak

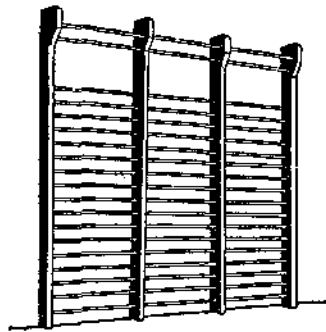
319. ábra.

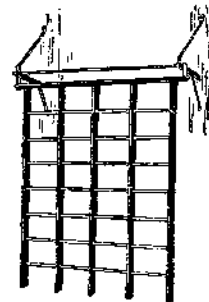
320. ábra.

Svéd szekrények

Van könnyű, I. és II. foku s nehéz III. és IV. foku szertornászás. Az előbb említett előkészítője az utóbbinak. A német szertornászás egyuttal a legnagyobb teljesítményekre nevelő gyakorlatok egyike. Legmagasabb foka *valóságos művészet*. Csak azok értik meg, akik ismerik, akik éveken át komolyan gyakorolták s jó hasznát magukon tapasztalták.

321. ábra. Bordásfal

322. ábra. Függő rács

Első helyen azok a szertornagyakorlatok értékesek, amelyeknek az életben céljuk van, melyeknek a gyakorlók az életben is hasznát látják. Ilyenek: kuszás, vagy egyensúlyozás gerendán, fatörzsön, mászás kötélre, rudra, létrára, kerítésre, köfalra, élőfára, szilárd tárgyak átugrása stb.

A szertornászás alapvető és normálisan kifejlesztő I. és II. foku gyakorlatai előkészítenek ezeknek a készségeknek elnyerésére. De a könnyebb, főleg ügyességet nevelő művészi szertornászásnak is van helye az egyesületekben, a főiskolákon, sőt az ifjusági sportkörökben a felsőosztályu 16—18 éves tanulók között is (billenés, támaszba lendülés stb.). E magasabbfoku gyakorlatok üzésére senkit sem szabad erőltetnünk. Végezzék azok, akik önként óhajják, akik erőiket jól megalapozták és nor-

málisan kifejlesztették, e gyakorlásra már megérttek, hozzá kedvük, vonzalmuk és főként tehetségük van.

A szereken való tornászásnak nagy jelentősége van. Jahn és követői nem helyeztek volna oly nagy súlyt e gyakorlatokra, ha csak mint szórakoztató, élvezetet és örömet okozó dolgoknak tartották volna.

Egyik legnagyobb értéke az, hogy megtanítja a gyakorlót *akarni, az egész testével szabadon rendelkezni és fölötté uralkodni*. Nem az egyének egymás között való versengése, hanem a tornászának, az egyénnek önmagával, saját testével és annak egyes részeivel való küzdelme az, amibe belőle kiemelendő s amit a komoly tornász nem külső célért, hanem teste és lelke tökéletesítéseért végez.

Minél nagyobb a test fölött való uralom és minél nagyobbfoku az ügyesség, a gyakorlottság, annál szebb a mozgás. A tornászás e formáját *ügyességi tornának* is szokás nevezni.

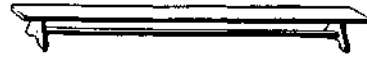
Az ügyesség hasznát és alkalmazását a mindennapi életben rendkívül sok esetben tapasztalhatjuk. Az ügyesebb könnyebben tanul meg minden más sportot és végez bármely fajtájú testi munkát és könnyen, játszva kerüli el mindazokat a kellemetlenségeket, amelyek az életben előfordulhatnak s amelyeket az ügyetlen elkerülni képtelen s amelyeknek könnyen áldozatává is eshet. De az ügyes nemcsak magán, hanem másokon is tud segíteni.

Az utánzó és játékszerű alakban folyó szertorna-gyakorlatokat a kisgyermek is haszonnal végezheti. Hiszen a csecsemőnek is, mielőtt még állni, járni, futni, ugrálni tudna, első gyakorlata a kuszás, kapaszkodás, függés a bölcsőben és a járó-ketrecben.

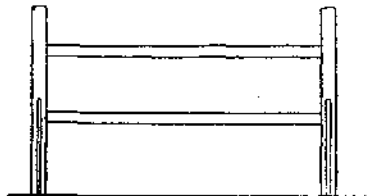
A szertornászásnak nagy értékét a *tornászást nem ismerők félremagyarázzák, leértékelik*. Figyelmen kívül szokták hagyni a szertornászásnak teremtő, alkotó hatását is, mely minden ügyes szertornászóban fellelhető, mely belső erő folytonosan serkenti az egyént *ujabb és szebb* mozgások összeállítására s mely alkotó erő mindig valami kedves, meglepő, szép és ügyes mozgás felderítését célozza.

Ha a művészi szertornát nem is, de az alapvetőt és a normálisan kifejlesztőt mindenkinek szükséges gyakorolnia. Mindenkinek szüksége van két erős, ügyes láb mellett két erős, ügyes karra is.

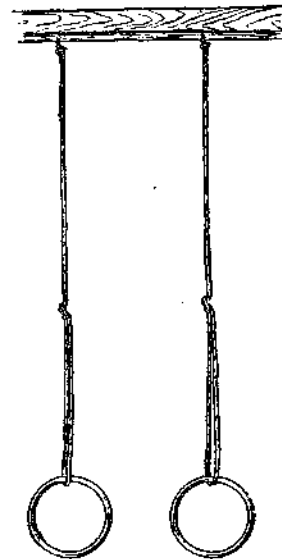
Hányszor előfordulhatnak az életben helyzetek, amikor a lábak helyett a karok erejét kell használni, biztosan támaszkodni vagy függni, különféle eszközöket forgatni, emelni, hordani, elhelyezni, falra, fára, kerítésre, háztetőre fel-, vagy azokról lemászni. Már pedig mind a két kar hajlító és feszítő izomzatát egy testgyakorlat sem fejleszti ará-

323. ábra. Pad

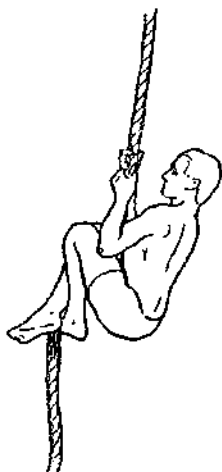
324. ábra. Gerenda

325. ábra. Gyűrűhinta

nyosabban, mint a szertornászás. Azonban a szertornászás módja csak akkor értékes, ha a függés és támasz-gyakorlatok mellett gondot fordítunk az ugrás-gyakorlatokra s ha a felsoroltakat egyensúlyozó-gyakorlatokkal is felcserélgetjük.

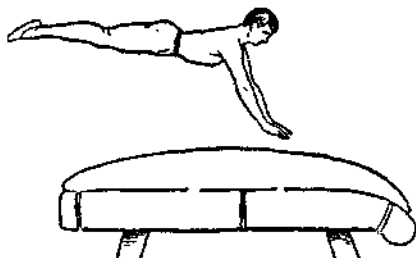
A magasabbfoku szertornát élvezni: izlés dolga. Mossó, az olasz tudós nem szerette — az olasz király pedig annyira kedvelte, hogy a tornaszövetség elnökségét elvállalta s ma is büszkén viseli. A koszorút ő teszi a győztes tornászok fejére.

326. ábra. Kötélmászás

A szertornászásnak, a szabadgyakorlatokhoz hasonlóan, nagy előnye az, hogy nagyobb tömegekben s kisebb csoportokban, sőt egyénileg is gyakorolható. Az együttes szertornászás kitűnő iskolája a figyelem, fegyelem, engedelmesség, rendszertet s az utánpótlás nevelésének. Az akarat és a bátorság nevelésére alig van értékesebb testnevelő eszközünk, mint a szertornászás. Egy sportembernek sem kell leküzdenie annyi akadályt, mint egy szertornásznak. Hiszen minden újabb gyakorlat, egy-egy újabb s újabb legyőzendő akadályt jelent. Hányszor tapasztalja a tornász, hogy némely mozgás begyakorlása, megtanulása mily hosszú időt kíván, mily nagy fáradsággal jár, mily fájdalmak elviselését követeli. Hányszor van szűksége hidegvérre, bátorságra, különösen olyan pillanatokban, amidőn egy hirtelen, erőteljes, ügyes fogással meg kell mentenie testét a szerhezütéstől, avagy leeséstől. Mint kell minden pillanatban ügyelnie, hogy fájdalmakat okozó ütések elkerüljön. Hányszor szükséges karjaival vagy lábaival nagyobb erőt s ügyességet kifejtenie. S mindezekben mi segít, üzi, hajtja előre? Semmi más, mint a legszebb férfitulajdonságok ketteje: az akaratereje és a bátorsága.

A tornász legtöbbször csapatokban, társakkal együtt cselekszik. Ez az együttornászás mindig valami nemes, szép célért folyik, s arra emlékezteti az ifjút, felnőttet, hogy nem áll egyedül a világon, hogy egymaga kevésre képes, s hogy az igaz értékes emberi tevékenység összetartást, együttes munkát kíván. Ez az együttornászás megtanít alárendelni saját érdekünket egy magasabb érdeknek: nem az erőszak, hanem a rend törvényének.

327. ábra. Terpeszugrás vízszintes röpüléssel

A szertornászás jó hatása fokozottan nő, ha a napsugáron, jó levegőn folyik. Ott is született. Jó volna minden udvart és játszóhelyet tornaeszközökkel is ellátni, fedett csarnokokkal is gazdagítani, hogy a gyakorlás csak akkor folyjék zárt — de jól szellőztetett és tisztán tartott — csarnokban, mikor az időjárás arra okvetlenül kényszerít.

S végül a szertornászásra vonatkozólag meg kell jegyeznem a következőket is:

A szabadgyakorlatokat rendszeren tömegben, nagyobb csoportokban végezzük. Erősek és gyengék, ügyesek és ügyetlenek, fiatalok és idő-

sebbek ugyanazt csinálják. A jól vezetett szertornászás megkívánja az erő és ügyesség szerinti csoportosítást. Külön csoportosulnak kisebb csapatokba az erősek és ügyesek, s külön a gyengébbek és ügyetlenebbek. *Mindenki így képességeinek megfelelőbb foglalkozást kap.* Gyakran teljesen szabadon tornászhat s egyéniségének a legjobban találó mozgást üzhet a gyakorló. Ez az utóbbi két gyakorlási forma a léleknek elégültséget, örömet szerez.

A szertornászás szabadabbá is nevel. »Az embernek mindig megvolt az a törekvése, hogy a földtől függetlenítse magát«. Szeret gyorsan végigszágulni az utakon (motorkerékpárt, autót vezető ember), s szereti elhagyni a talajt s a magasba emelkedni (a repülőgépet vezető ember). Mindkettő a jövő embere. Mindkettőre egyik testnevelési ág sem készíti annyira elő az embert, mint a szertornászás, mely így diadalt jelent a földhözköttöttség felett.

A szereken való tornászás ősi ösztön, s nagy nevelő hatása van.

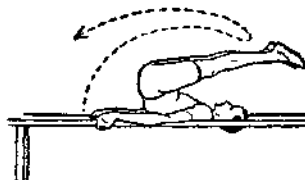
»Ha kiséret céljából egy-egy gyermeket egy-egy szigetre helyeznénk s megfigyelnénk, melyik hogyan fejlődik *erőben, ügyességben, de értelemben* is: hogyan az, kinek szigetén nincsen más, mint síma talaj, s hogyan az, kinek szigetén van *egy fa*, melyre felmászhat, *egy patak*, melyen átgoroghat, *kövek*, melyeket egymásra rakhat, vagy melyekkel hidat építhet a patakon át. Bizonyára abból lesz az értékesebb, különb ember, aki az utóbb említett szigetet lakta. A kézi és más egyéb szer társa az embernek az idők elejétől az idők végéig, részese, vagy talán meghatározója kulturájának, gondolkodásának«.

»A szertornászásnak az összes testgyakorlati nemek között nincs hozzáfogható párja. Ügyességevel értéke vetekedik a játékkal, ennek a gyengék rovására menő kiválasztós tendenciája nélkül; *akaratképző* értéke vetekedik a versenyekkel, ezeknek szalmaláng akarásai nélkül; *bátorságnevelő hatásának pedig nincs vetélytársa.*«

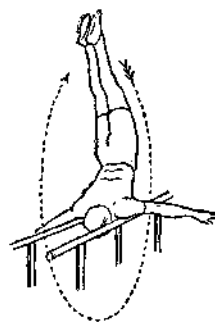
Társas gyakorlatok. E gyakorlatok körébe tartoznak a *huzások, tolások, emelések, hordások* stb. Erősítik és ügyesítik az egész testet s előkészítenek az életben is szükséges készségekre.

Játékok. A játékok, különösen a pártokat foglalkoztató, *küzdő labdajátékok* erősítik, ügyesítik és edzik az egész testet, fejlesztik a tüdőt és szívet, alkalmat adnak önálló cselekvésre, a lelki tulajdonságok nevelésére s nagy örömet szereznek.

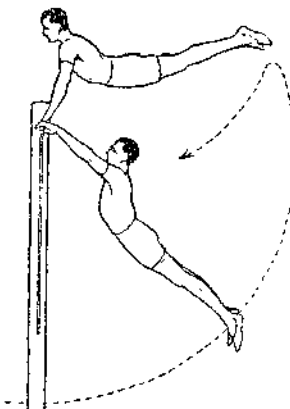
Könnyű athlétikai gyakorlatok, nyári és téli testedző sportok (uszás, korcsolyázás, sielés). Erősítik, ügyesítik s edzik az egész testet, fejlesztik a tüdőt és szívet. Nevelik a kitartást és gyorsaságot. Élesztik

328. ábra. Felkarbillenés

329. ábra. Henger

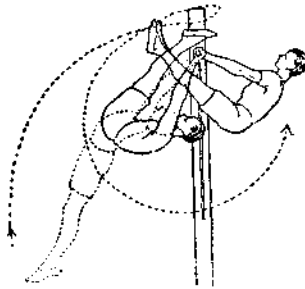

330. ábra. Támaszbalendülés

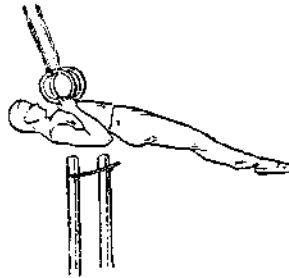
a versengést kedvet. Adagolásuknál különös tekintettel kell lennünk az ifjak korára és fejlettségére. Magasabb eredményekre, rekordokra törekvést és a vele járó tréninget 18 éves korig nemcsak egészségi, de pedagógiai szempontból is kerülni kell.

Kirándulások. A gyalogkirándulások menetelésekkel, mindennemű természetes akadályok leküzdésével, térképolvasással, a szabadban való tájékozódással összekötve, ugy egészségi, mint pedagógiai szempontból is a legtermészetesebb s legértékesebb gyakorlatok egyike. A testi s lelki tulajdonságok fejlesztése mellett, neveli a szülőföld, a haza földjének becsülését és szeretését.

Ennyit röviden a gyakorlatokról.

331. ábra. Bílenés

332. ábra. Gyűrűhinta-ugrás

333. ábra. Terpeszugrás merőleges röpüléssel

Ami a módszert illeti, szolgáljanak rövid utmutatás gyanánt a következő lecketervek:

a) Főleg szabadban:

1. Rend-, szabad-, v. kéziszergyakorlatok 10 p.
2. Könnyű athlétikai gyakorlatok 15 p.
3. Társasgyakorlatok és játékok 15 p.
4. Járás- és lecsillapító-gyakorlatok 5—10 p.

b) Főleg csarnokban

1. Rend-, szabad-, v. kéziszergyakorlatok 10 p.
2. Ugrások 5 p.
3. Szertornászás 20—30 p.
4. Járás-, futás-, szökdelés- és lecsillapító-gyakorlatok 10 p.

Jegyzet. Az erőt ügyességet, gyorsaságot, kitartást, hajlékonyságot lazasságot nevelő gyakorlatok megfelelően váltakozva alkalmazandók.

c) Svájcban:

1. Rend-, járás- és rövid ideig tartó futásgyakorlatok.

2. Tartást és mozgékonyt nevelő gyakorlatok. (Főleg szabadgyakorlatok.)
3. Futás- és ugrásgyakorlatok.
4. Ügyességi gyakorlatok, (főleg szertorna-gyakorlatok és dobások).
5. Játékok (és társasgyakorlatok.)

d) Ausztriában, dán-svéd hatás nyomán módosult lecketerv:

A. Felfrissítő gyakorlatok.

- B. 1. Törzsgyakorlatok.
2. Egyensúly-gyakorlatok.
3. Erő- és ügyességi gyakorlatok.
4. Futás- és járásgyakorlatok.
5. Ugrások.

C. Lecsillapító gyakorlatok.

Jegyzet. A tervezetet Dr. K. Gaulhofer és Dr. Streicher készítette. Gyakorlatanyag gyanánt a legtöbbször természetes és egyénileg teljesen szabadon végrehajtható mozgások szolgálnak.

A németrendszerű tornászás gyakorlatanyaga *versenyzésre* is alkalmas. A németek, különösen ötévenként ismétlődő nagy szövetségi torna-ünnepélyeiken, főleg az *egyletközi csapatversenyeket és az egyéni versenyekben az összetett torna- és könnyű athlétikai versenyeket* alkalmazzák nevelőeszköz gyanánt.

Versenyeik ideálisak. Kevés versenyt rendeznek, de arra alaposan előkészülnek. A sok versenyzéssel nem akarják a tornászokat sem túlerőltetni, sem pedig idejüket a mindennapi komoly munkától elvonni.

Az egyén magasztalását mellőzik. A versenyeket *minősítéssel* intézik. Aki az elérhető pontok egy bizonyos százalékát eléri, azt I. vagy II. osztályu győztesnek minősítik. A győzelemért babér- vagy tölgyfa-koszoru jár. Száz és száz versenyző fejét ékesíti így egy-egy nagy szövetségi verseny után az egyszerű koszoru. A sok-sok győztes között majdnem mindegyik egyletnek van egy-két versenyzője. Ez megnyugtató hatást gyakorol. Biráskodással együttjáró torzsalkoások a német tornászövetségben ismeretlenek.

Az elbírálást pontokban fejezik ki, mint az a műkorcsolyázásnál és műugrásoknál szokás.

A SVÉD RENDSZER

A svédrendszerű torna célja a németéhez hasonló: *az egész ember tökéletesítése.*

A cél elérésére a következő gyakorlatok szolgálnak: rendgyakorlatok; lábgyakorlatok; nyakgyakorlatok; kargyakorlatok; oldalizomgyakorlatok; hasizomgyakorlatok; hátizomgyakorlatok; törzsfeszítők; függés- és támaszgyakorlatok; egyensúlyozó gyakorlatok; járások és futások; szökdelések és ugrások; lélegzőgyakorlatok.

Rendgyakorlatok. A svéd rendgyakorlatok, hasonlóan a németekéhez, magukban foglalják mindazokat az állásokat és mozgásokat, melyeknek segítségével a gyakorlók a szabad-, szer- vagy játékgyakorlatokhoz szükséges elhelyezkedést járással, ujabban futással, sőt szökdelésekkel is könnyen elfoglalhatják. A gyakorlatok rendre, figyelemre, fegyelemre és pontosságra szoktatnak. Különösebb erőt, ügyességet nem igényelnek s így testképző hatásuk is csekély.

Lábgyakorlatok. Erősítik a láb, a lábszár és comb izmait. Ügyesítik s hajlékonyá fejlesztik a láb-, térd- és combizületet. Nevelik a láb természetes szép formáját s mozgását. Fokozzák a lábokban folyó vérkeringést. Szabályozzák a vérnek a testben való elhelyeződését. Kiinduló állásokat képeznek egyes nehezebb törzsgyakorlatok végrehajtásához. Nevelik az izmok együttműködését. Fejlesztik az ütemérzékét.

Nyakgyakorlatok. Erősítik a nyak izomzatát. Ügyesítik s hajlékonyá fejlesztik a nyak s részben a gerincoszlop felső részének izületeit. Nevelik a fejnek, nyaknak s a gerincoszlop felső részének helyes tartását és mozgását. A nyak hátrahajlításával elősegítik a mély belélegzést. Jótékonyan befolyásolják az agyban történő vérkeringést.

Kargyakorlatok. Erősítik a kar- és vállizmokat. Ügyesítik s hajlékonyá fejlesztik a kézcsukló, könyök és váll izületeit. Nevelik a vállak és lapockák helyes tartását és mozgását. Tágitják a mellkast s nyújtják a mellizmokat. Nehezebb törzsgyakorlatokhoz kiinduló tartás gyanánt szolgálnak. Élénkítik a karokban folyó vérkeringést. Lélegzőgyakorlatokkal összekötve, csillapítják a szív és tüdő működését. Fejlesztik az ütemérzékét.

Oldalizomgyakorlatok. Erősítik a has- és hátizomzat oldalon tapadó részeit. Ügyesítik s hajlékonyá nevelik a gerincoszlopot s főleg felső részét. Nevelik a törzs szép tartását és mozgását. Arányossá fejlesztik

a törzs mindkét oldalát. Jó hatást gyakorolnak az emésztőszervekre, zsigerekre. A helyesen alkalmazott gyakorlatok védik a gerincoszlopot az elferdüléstől (scoliosis).

Hasizomgyakorlatok. Egyesítik és hajlékonyá nevelik a gerincoszlopot. Erősítik a hasizmokat. Nevelik a törzs szép tartását és mozgását. Jó hatást gyakorolnak az emésztőszervekre s a hasürben folyó vérkeringésre. Megkönnyítik a hasprés működését (a szülés processzusát s a felhasznált anyagoknak a szervezetből való eltávolítását). Ha a has izmai gyöngék és tulhosszuak, a gerincoszlop az ágyéki csigolyatestek környékén előregöbül (lordozis), ha pedig tulrövidek, akkor a gerincoszlop háti csigolyatestei környékén könnyen jöhet létre pupos, görbe hát (hyphosis). E rossz tartások a hasüregben lévő szervekre is egészségtelen hatást, nyomást gyakorolnak.

Hátizomgyakorlatok. Egyesítik és hajlékonyá nevelik a gerincoszlopot. Erősítik a hátizmokat. Az előregöbülő gerincoszlopot természetes alakjába visszazoktatják s ezáltal nevelik a törzs szép tartását, de mozgását is. Ha napi munkánk elvégzése alkalmával — akár ülve, akár állva — előre hajlunk, előre görnyedünk, akkor a hát izmai tulságosan megnyulnak. Ha a helytelen ülés vagy állás hosszabb időn át tart, az előregöbülő rossz háttartás könnyen megrögződik. Ha megrögződik, akkor a hátizmok képtelenek kellően összehuzódni, erősödni. Ügyelnünk kell tehát arra, hogy tanítványainkat ülésnél, állásnál jó tartásra szoktassuk, a gerincoszlopot ügyesítsük s a háton tapadó hosszú izmokat erősítsük. Az idetartozó gyakorlatok egyrésze az *ágyékgörbület* hajlékonyságát is neveli.

Törzsfeszítő, gerincoszloprugalmasító gyakorlatok. Egyesítik a bordák izesüléseit és hajlékonyá nevelik a gerincoszlopot, különösen az 5. és 9. hátligolyák mentén. Erősítik a hosszú hátizmokat. Nevelik a vállak szép tartását. Tágítják a mellkast. Főleg a gerincoszlop háti részének javítására, illetve ügyességének, hajlékonyságának, szép tartásának megőrzésére szolgálnak. *Az iskolai élettel együttjáró káros hatások, rossz törzstartások ellensúlyozására ezek a gyakorlatok a leghatékonyabbak.*

Függés- és támaszgyakorlatok. Erősítik az ujjak, karok (és vállak) hajlító és feszítő izmait, sokkal nagyobb hatással, mint a szabadgyakorlatok alakjában folyó kargyakorlatok. Nevelik a test szép tartását.

Egyensúlyozó gyakorlatok. Erősítik és egyesítik az egész testet. Reá szoktatnak bizonyos magasságot, keskeny alátámasztási felületen szédülés nélkül elviselni. Növelik a bátorságot. Emelik az önbizalmat s a test felett való uralmat. Összmunkára serkentik az izmokat. Nevelik a test szép tartását és mozgását.

Járások és futások. Egyesítik a láb ízületeit. Erősítik a láb izmait. Élénkitik a lábokban folyó vérkeringést. Megfelelő adagolás mellett kedvező hatást gyakorolnak a szív és tüdő fejlődésére. Nevelik a test szép, könnyed, szabad tartását és mozgását.

Szökdelés és ugrásgyakorlatok. Fejlesztik a lábak izomzatát. Egyesítik az egész testet. A szív és tüdő fejlődésére is kedvező hatást gyakorolnak. Az izmokat együttes munkára serkentik. Nevelik az önuralmat, bátorságot, önfegyelmezettséget és az akaraterőt. Nevelik a test szép mozgását. Élénkitik a versenyzési kedvet.

Lélegzésgyakorlatok. A lélegzésnél segédkező izmok képességeit fokozzák. A túlélénken dolgozó szív és tüdő működését csillapítják. Erősítik s edzik a tüdőt.

Mindezeket a gyakorlatokat kiegészítik: *társas gyakorlatok és játékok, könnyű athléikai gyakorlatok, téli-nyári sportok, katonai gyakorlatok, célbalövés és kirándulások.*

Ami a módszert illeti, szolgáljanak utmutatás gyanánt a következő óratervek:

A. Bevezető előkészítő gyakorlatok:

1. Rendgyakorlatok.
2. Könnyű lábgyakorlatok, szökdelések.
3. Nyakgyakorlatok.
4. Kargyakorlatok.
5. Oldalizomerősítő gyakorlatok.
6. Hasizom-gyakorlatok.
7. Hátizom-gyakorlatok.
8. Nehezebb lábgyakorlatok; szökdelések.

B) Fő-, a szervezetet erőteljesen foglalkoztató gyakorlatok

1. Törzsfeszítő, gerincoszlopot rugalmasító gyakorlatok
2. Könnyű függés-, támasz-gyakorlatok.
3. Egyensúlyozó-gyakorlatok.

Vizsgáljuk meg röviden egy ilyen típusu óra *életlani* méltatását.

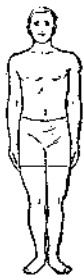
A tanulók néhány elméleti óra hallgatása után a tornaterembe avagy tornaudvarra jönnek. Az izmok és ízületek a tétlenség és a hosszú ideig tartó ülés következtében elpetyhüdnek, megmerevednek. A vér az egyes testrészekben fáradtan kering és mert a tanulók szellemi munkával voltak elfoglalva, az agyba tódul, sőt a szív környékét is ellepi és működésében gátolja.

Kezdődik a tornaóra. Mozgásba kell hozni az egész szervezetet és ennek a mozgásnak egyik legértékesebb eredménye: *az élénkebb, egészségesebb vérkeringés.*

Az elpetyhüdt izmok és ízületek fokozatosan több és több tápláló, friss vért nyerne és lassanként az egész szervezet felmelegszik. Majd fokozatosan eloszlik a feszesség az izmokban és ízületekben s így a szervezet alkalmassá válik a nagyobb fáradozással együttjáró, nehezebb gyakorlatok végrehajtására.

A *bevezető gyakorlatok* nemcsak a *szívet*, de a *tüdőt* is előkészítik a nehezebb gyakorlatokkal együttjáró fáradozások könnyebb elviselésére.

Következik az óra főrésze. Ez rendszeren egy törzsfeszítő, gerincoszlopot rugalmasító gyakorlattal kezdődik. Ennek a gyakorlatnak az a feladata, hogy a rossz test-, illetve törzstartást javítsa s a gerincoszlop esetleges elgörbülését megakadályozza. A jobb tartás tágitja a mell- és hasürt s így a *tüdő* és a *szív*, továbbá a hasüri szervek zavartalanabban végezhetik működésüket. Hasonló célt szolgálnak a könnyű függés- és támaszgyakorlatok is. E két-három nehéz gyakorlat után az egyensúlyzó gyakorlatok következnek, amelyek mintegy pihentető gyanánt szolgálnak. Ezek a gyakorlatok főleg a lábak izomzatát foglalkoztatják, az előbb említett törzsfeszítők és könnyebb természetű függés- és támaszgyakorlatok pedig a törzsét s ezzel sok vért szívnek fel a

334. ábra.
Alapállás

335. ábra.
Fejhörzés

törzsbe, a felső testbe; a szív tájékán lévő vérbőséget az alsó testbe, lábakra vezetik, illetve a vért az egész testben arányosan megosztják

336. ábra. Páros lábemelés hanyattfekvésben

337. ábra. Gerincoszlop felső részének rugalmasítása

338. ábra. Törzshajlítás előre

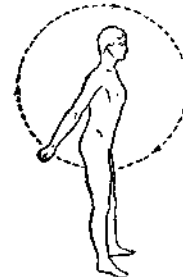
s a szívet nehéz munkájától felszabadítják. Midőn az egyensúlyozó gyakorlatok végzésével szervezetünk kissé kipihente magát, áttérhetünk a következő — a törzsön tapadó izmokat fejlesztő — nehezebb gyakorlatok végzésére. E gyakorlatok hivatva vannak a törzs minden oldalán tapadó, tehát az oldal-, has- és hátizmokat céltudatosan, harmónikus

339. ábra. Lábuji- és hajlított (guggoló) állás

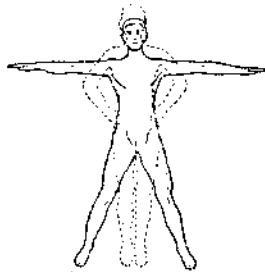

340. ábra. Térdelő fekvő támaszból: törzsfordítás egyenoldalu karlendítéssel, oldalsó középtartásba

341. ábra. Váltakozott kar-körzés

erősíteni s egyszersmind a gerincoszlopot rugalmasítani s ezzel a törzs szép tartását és mozgását nevelni. A törzs jó tartását főleg azzal nevelik, hogy az iskolai és otthoni élet egyoldalu munkája által megrövidült vagy meghosszabbodott és ennek következtében a csontokat helytelenül tartó izmokat, természetüknek és rendeltetésüknek megfele-

342. ábra. Csípőre: ugrás oldal terpesz-állásba és páros karlendítés oldalsó középtartásba, többször, szökdelésszerűen

343. ábra. Törzsfordításban térd- és törzshajlítás előre

lően, helyes irányban foglalkoztatják. A megrövidült, továbbá a tulnyult izmok között így kellő egyensúlyt teremtenek. A belső szervek helyzete az egyes törzsgyakorlatok végzése alkalmával némileg változik, a törzsgyakorlatok ezeknek a szerveknek is egyedüli tornáját képezik.

A törzsgyakorlatok elvégzése után ismét vérlevezető, a vért a testben arányosan elosztó gyakorlatok következnek. Ilyenek a járások s ezeknek természetes folytatásai, a futások. Céljuk, a már említett vérlevezetésen kívül, a lábak izmainak erősítése, ízületeinek ügyesítése, hajlékonyítása. Utánuk a nehezebb függés-, támasz-, ugrás- és ügyességi gyakorlatok következnek. Ez a rész a tanulók képességeinek megfelelően, csapattornászás alakjában is lebonyolítható. Ezek a gyakorlatok alkalmat adnak az egyének érvényesülésére is. Ezek képezik a főrészt leg-erőteljesebben ható gyakorlatanyagát.

A tornórát a lecsillapító rész fejezi be. E résznek feladata, szelíden ható láb-, törzs- és kargyakorlatok végzésével a tüdőt és a szívet lecsendesíteni s az egész szervezetet nyugodt állapotba helyezni.

Az órát jó levegőben, lélegzési gyakorlat fejezi be s utána köszöntéssel távoznak a gyakorlók.

E normál tervhez hasonlítanak azok, amelyeket Dánországban *K. A. Knudsen* főszakfelügyelő, Svédországban *Thulln* igazgató és *E. Falk* igazgató alkalmazzák.

b) Finnországban *E. Björkstén* egyetemi testnevelő tanárnő a Ling-rendszert a következő terv alapján oktatja:

A.

1. Rendgyakorlatok.
2. Könnyű lábgyakorlatok.
3. Kargyakorlatok.
4. Nyakgyakorlatok.
5. Oldalgyakorlatok.
6. Szökdelés, helyben ugrás, v. nehezebb lábgyakorlatok.

B)

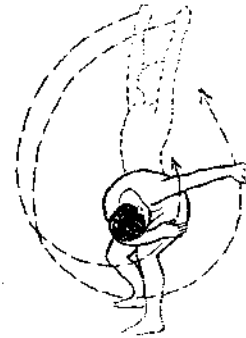
1. Hátizom-gyakorlat a gerincoszlop felső része rugalmasságának nevelésére.
2. Hátizom-gyakorlat a gerincoszlop alsó része rugalmasságának nevelésére.
3. Függés- (támasz-) gyakorlatok.

c) Dánországban *Niels Bukh*, néptestnevelő főiskolai igazgató, a Ling-rendszert a mozgásos alapvető gyakorlatok felhasználásával, parasztleányok és legények között a következő terv alapján tanítja:

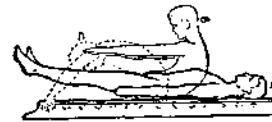
A)

- a) 1. Rendgyakorlat.
2. Melegfejlesztő lábgyakorlat.
3. Melegfejlesztő kar- és lábgyakorlat.
4. Hajlékonyságot fejlesztő kargyakorlat.

- b) 5. Ügyességet fejlesztő láb- és kargyakorlat.
6. Hajlékonyságot fejlesztő oldalgyakorlat.
7. Erőt fejlesztő hátgyakorlat.
8. Hajlékonyságot fejlesztő oldalgyakorlat.

344. ábra. Törzsfordításban mérsékelt térd- és mély törzshajlítás előre

345. ábra. Törzshajlítás előre

4. Járás. Könnyebb hatású játék.
5. Egyensúly-gyakorlat.
6. Hát-, vállizom-gyakorlat.
7. Hasizom-gyakorlat.
8. Erőteljesebb oldalizom-gyakorlat.
9. Futás és erőteljesebb járás-gyakorlat.
10. Szabad- és kötött ugrások; erősebb hatású — főleg labdajátékok.

C

1. Lecsillapító hatású járás.
2. Lélegzés-gyakorlat (egyéni szabad ütemben, csak jó levegőn.)

- c) 9. Ügyességet fejlesztő kargyakorlat.
 10. Erőt fejlesztő hasgyakorlat.
 11. Hajlékonyságot fejlesztő kargyakorlat.
 12. Hajlékonyságot fejlesztő lábgyakorlat.
 d) 13. Erőt fejlesztő hasgyakorlat.
 14. Hajlékonyságot fejlesztő nyakgyakorlat.
 15. Erőt fejlesztő hátgyakorlat.
 16. Erőt fejlesztő lábgyakorlat.

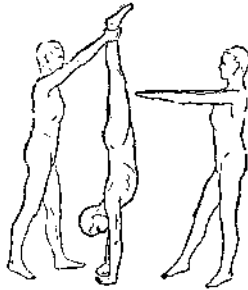
B)

- e) 17. Hajlékonyságot fejlesztő hátgyakorlat.
 18. Erőt fejlesztő hasgyakorlat.
 19. Erőt fejlesztő nyakgyakorlat.
 20. Erőt fejlesztő kargyakorlat.
 f) 21. Hajlékonyságot fejlesztő hátgyakorlat.
 22. Hajlékonyságot fejlesztő lábgyakorlat.
 23. Erőt fejlesztő hasgyakorlat.

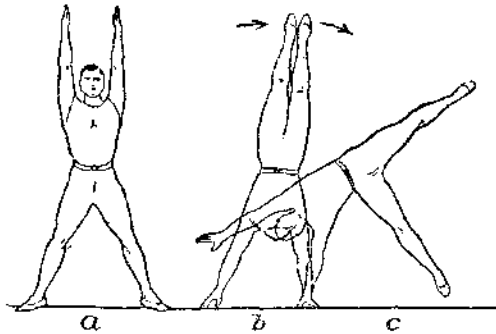
- g) 24. Erőt fejlesztő kargyakorlat.
 25. Hajlékonyságot fejlesztő hátgyakorlat.
 26. Erőt fejlesztő hasgyakorlat.
 27. Erőt fejlesztő kargyakorlat.
 h) 28. Hajlékonyságot fejlesztő oldalgyakorlat.
 29. Erőt fejlesztő hasgyakorlat.
 30. Erőt fejlesztő hátgyakorlat.

C.

- i) 31. Tartást javító járás.
 32. Szabadmozgást nevelő járás.
 33. Ügyesítő járás.
 34. Szabadmozgást nevelő futás.
 35. Ügyességet fejlesztő ugrás.
 j) 36. Ügyességet fejlesztő ugrás.
 37. Ügyességet fejlesztő ugrás.
 38. Ügyességet fejlesztő ugrás.
 k) 39. Ügyességi gyakorlat.
 40. Ügyességi gyakorlat.
 41. Ügyességi gyakorlat.
 42. Ügyességi gyakorlat.

346. ábra. Kézenállás segítőtárrsal

347. ábra. Cigánykerék

d) Dán iskolákban a következő terv szolgál a tanítás alapjául:

A)

1. Rendgyakorlat.
2. Könnyű lábgyakorlat, szökdelés.
3. Nyakgyakorlat.
4. Kargyakorlat.
5. Hasgyakorlat.
6. Hátgyakorlat.
7. Oldalgyakorlat (törzshajlítás oldalt).
8. Oldalgyakorlat (törzsfordítás oldalt).
9. Nehezebb lábgyakorlat, szökdelés, egyensúly-gyakorlat talajon.

B)

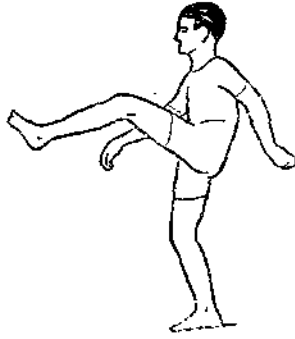
1. Törzsfeszítő, gerincoszlop- rugalmasító.
2. Könnyű függés (támasz).
3. Oldalgyakorlat.
4. Hasgyakorlat.
5. Hátgyakorlat.
6. Járás, futás.
7. Ugrás, ügyességi gyakorlat (mindkét csoportból több gyakorlat). Egyensúly-gyakorlat gerendán.
8. Játék.

C)

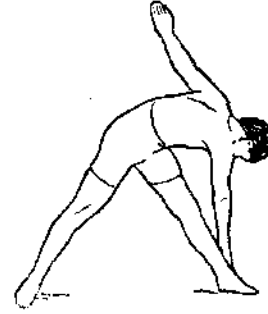
1. Járás énekszóra.

* * *

Az északi népeknél tornát nem annyira versenyzéssel, mint inkább bemutatókkal népszerűsítik. De versenyeket is rendeznek. Főleg csapatversenyeket. Az elbírálásnál nemcsak a kivitelre fektetnek súlyt, hanem arra is, hogy az összeállított gyakorlatok minő egészséges testfejlesztő hatást gyakorolnak a szervezetre.

348. ábra. Váltakozott láblendítés előre

349. ábra. Törzsfordításban törzshajlítás előre

A MAGYAR RENDSZER

Most vessünk néhány pillantást a magyar testnevelési rendszerre és módszerre.

A magyar testnevelés célja hasonló a német és svédéhez: az egész embernek, tehát úgy testének, mint lelkének tökéletesítése. Ez történik testápolás és gyakorlás útján.

350. ábra. Vízszintes kaszálás

351. ábra. Ugrás helyben és a röptés alatt homorítás, páros karlendítéssel, előremozgástartásba

A cél elérésére — a testápoláson és gondozáson kívül — a következő gyakorlatok szolgálnak:

I. Egyszerű, különleges hatású, és azokból összetett *egyéni* gyakorlatok. II. Összetett, általános hatású *egyéni* és *társas* gyakorlatok. III. Életre előkészítő s *munkára nevelő* gyakorlatok (lehetőleg cserkészettel kapcsolatban). IV. Ünnepek és versenyek rendezésére, a testi erők és ügyességek magasabb fokú kifejlesztésére ajánlható *egyéni* és *társas* gyakorlatok (a társadalomban szokásos névvel jelölten).

Az I. pont alá a következő egyéni gyakorlatok tartoznak:

1. **Nyakgyakorlatok:** utánzóak; játékszerüek; hajlítások; fordítások; forgatások; körzések; fordításokban hajlítások.
  2. **Ujj-, kéz-, kar-, vállgyakorlatok.**
    - a) **Eszközök nélkül:** utánzóak; játékszerüek; ujjgyakorlatok (hajlítás, nyújtás, nyitás, öklöbeszorítás); kézcsukló gyakorlatok (hajlítás, körzés); kartartások; tartás-cserék; emelések; lendítések; lebegtetés; lengetés; nyújtások; lökések; ütések; fordítók; forgatások; körzések; vágások és védő mozdulatok.
    - b) **Kézi eszközökkel: súlyzókkal** (anyag ugyanaz, mint eszköz nélkül); *fa- és vashittal:* tartások; tartás-cserék; emelések; lendítések; átlendítések; nyújtások; lökések; forgatások; ütések; vágások; szurások; csusztatások; csavarások; körzések; *buzogánnyal:* fogások; tartások; tartás-cserék; emelések; lendítések; nyújtások; lökések; billentések; karkörzések; kézkörzések; malmok és csigák.
  3. **Törzsgyakorlatok.**
    - a) **Hasgyakorlatok:** utánzóak; játékszerüek; törzshajlítások hátra; törzshajlítgatások hátra; ülésből hajlítás és döntés hátra; hanyattfekvésből emelés ülésbe; térd- és lábemelések hanyattfekvésben, függésben és támaszban; mellső fekvőtámaszok.
    - b) **Hátgyakorlatok:** utánzóak; játékszerüek; törzsdöntések előre; törzsdöngetések előre, törzshajlítások előre; törzshajlítgatások előre; hasonfekvésből törzshajlítás hátra; combonfekvésből törzshajlítás hátra; támadóállások előre; védőállások hátra.
    - c) **Has-hátgyakorlatok:** utánzóak; játékszerüek; törzslendítések elülről hátra; hátulról előre.
    - d) **Oldalgyakorlatok:** utánzóak; játékszerüek; fordítások; fordítgatások; forgatások; hajlítások oldalt; hajlítgatások oldalt; lendítések oldalt; döntések oldalt; oldalsó fekvőtámaszok; zászló elögyakorlatok és zászlók; támadóállás rézsut előre; védőállás rézsut hátra.
  - e) **Oldal-hasgyakorlatok:** utánzóak; játékszerüek; fordításban hajlítás hátra; oldalhajlításból $\frac{1}{4}$ körzés hátrahajlításba; hátrahajlításból $\frac{1}{4}$ körzés oldalthajlításba.
  - f) **Oldal-hátgyakorlatok:** utánzóak; játékszerüek; fordításban döntés, döntögetés, hajlítás, majd hajlítgatás előre; oldalt hajlításból $\frac{1}{4}$ körzés előredöntésbe; előredöntésből $\frac{1}{4}$ körzés oldalthajlításba; combonfekvésben törzsfordítás; előre támadóállásból törzsfordítás; rézsutos támadóállásból törzsfordítás; hátra védőállásból törzsfordítás, rézsut hátra védőállásból törzsfordítás.
  - g) **Oldal-has-hátgyakorlatok:** utánzóak; játékszerüek; fél, majd egész törzskörzések.
  - h) **Törzsfeszítő-, a gerincoszlop felső részét rugalmasító, hajlékonyító gyakorlatok:** utánzóak; játékszerüek; előkészítők; valódiak; szenvedőlegések (passzívok).
  - i) **Különleges, csipő-izületet rugalmasító, hajlékonyító gyakorlatok.**
4. **Lábgyakorlatok:** utánzóak; játékszerüek; talpemelés; zárt állás; lábujjállás; hajlított állás; guggoló állás; lépő állások; terpeszállások; vivóállás; kilépő állások; támadó és védő állások; váltogatott és páros térdelés; gyors térdemelés; láblendítések.
5. **Lélegzés-gyakorlatok:** főleg lecsillapító hatásu utánzó; játékszerű és formához kötött gyakorlatok, nyak-, törzs-, kar- és lábmozgásokkal is összekötve, friss, szabad levegőn.

Jegyzet. A tartásos gyakorlatok mellett bőségesen alkalmazandók a természetes és mozgásos gyakorlatok is.

A kargyakorlatok lábgyakorlatokkal, a törzsgyakorlatok kar- és lábgyakorlatokkal összeköthetők.

A II. pont alá tartozó gyakorlatok.

a) **Egyéni gyakorlatok.**

1. **Emelések:** a gyakorlók fejlettségének megfelelő súlyzók, természetes tárgyak emelése bal, jobb és főleg páros karral.

2. **Hordások:** a gyakorlók fejlettségének megfelelő súlyzók, természetes tárgyak, társak és torna-szerek hordása. (A szereket a szer súlyához arányos számú gyakorlók hordják.)
3. **Dobások:** babzsákkal; kis kézi labdával, vagy tömött labdával; füles labdával; fagolyóval; vasgolyóval; gerellyel; díszkosszal; kalapáccsal; kézi gránáttal; más természetes eszközökkel (kavicsal, kövel, téglával, stb.). A dobás mindkét kézzel gyakorlandó.
4. **Támaszgyakorlatok:** Erőt fejlesztők: fekvő-támaszok; támasz; emelések és mérlegek. Ugyességet nevelők: lengés; felülések; ülécserék; előlengések; belengések; körzések; átfordulások; föl-, le- és átugrások.
5. **Függés-gyakorlatok:** Erőt fejlesztők: függőállások; függések; átbuvások; kuszások; mászások, átfordulások; emelések és mérlegek. Ugyességet nevelők: lengés; osztórlengés; hintázás; fellendülések; forgások; malmok; kelepek; átfordulások; fel-, le- és átugrások.
6. **Járások:** utánzóak; játékszerüek; alapjárás; lépésváltás; járás-közben $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{2}$ fordulatok; balra (j.) visszakozz; érintő-, gyors-, ujjon-, sarkon-, tagolt járás; járás térdemeléssel; járás oldalt; járás hátra; járás láblendítéssel; más műjárások (böleső, ringó, forgó, hinta-járás); járás társak hordásával; gyaloglás.
7. **Futások:** utánzóak; játékszerüek; alapfutás, futólépés-váltás; futás-közben $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{2}$ fordulatok; futás térdemeléssel; futás oldalt; futás hátra; futás szilárd tárgyon, akadályokon át; különféle staféta-futások (két sorban, oszlopban s körben is); futás társak hordásával; kitarító futás 1—15 percig; erdei és mezei futás; gyors, versenyfutás (rövid, közép és hosszú távokra).
8. **Szökdelések:** utánzóak; játékszerüek; egy- és páros lábon; egymástól fokozatosan távolodó vonalakon; zsámolyokon; lengőkötéllel; ugrózsínórral.
9. **Ugrások:** utánzóak; játékszerüek; előkészítők; szabadugrások; (magas-, távol-, hármasu grás); kötött ugrások (fel-, le- és átugrások; mélyugrás, alugrás, gyűrűhintaugrás; rudugrás.) Kitérőmozdulások alkalmával természetes, szilárd tárgyak átugrása.
10. **Egyensúlyzó-gyakorlatok:** utánzóak; játékszerüek; felszállások lebegő gerendára; lebegő járássok; lábemelések; térdemelés; gyakorlatok lábujj-, hajlított- és guggoló-állásban; lebegő állásokban mérsékelt és mély térdhajlítás; mérlegállások.
11. **Korcsolyázás.**
12. **Sielés (szánkózás).**
13. **Kerékpározás.**
14. **Uszás.**
15. **Evezés.**

b) **Társasgyakorlatok.**

A III. pont alá tartozó gyakorlatok. (Lehetőleg cserkészalakulatokban):

1. **Kirándulások** játékkal, természetes testgyakorlatokkal, mindennemű akadályok leküzdésével kapcsolatosan stb.
2. **Kerti és könnyű mezőgazdasági munkák** (ezeknél jó testtartás, helyes lélegzés és munkabeosztás, eszközök jókarbantartása.)
3. **Házi-ipari munkák** (ezeknél jó testtartás, helyes lélegzés és munkabeosztás, eszközök jókarbantartása.)
4. **Háztartás-gyakorlatok** leányoknál (s ennek keretében felállítás székre, asztalra, fel- és lejárás szobalétrán stb.).

5. *Honvédei készségek gyakorlása* (egy ember, sor, szakasz kiképzése; menetelés felderítéssel, biztosító szolgálattal; tájékozódás a terepen, néző, távolságbecslő és fülelő gyakorlatok;
- a fegyver szerkezete, a lövés elmélete, céllövés.)
6. *Tüzoltó-gyakorlatok.*
7. *Első segélynyújtás* (elemi ismeretek)
8. *Betegpótlás* leányoknál (elemi ismeretek.)

A IV. pont alá tartozó gyakorlatok.

a) Egyéni gyakorlatok.

1. *Tornagyakorlatok: szabadgyakorlatok*, vagyis egy sorozat különleges hatású és azokból összetett gyakorlat. *eszközök nélkül, avagy kézi eszközökkel* (súlyzó, fa- és vasbot, buzogány). Olyan összeállítású gyakorlatok is tervezhetők, melyeket ének- és zenekísérettel is lehet végezni; *szertorna-gyakorlatok* függésre, támaszra és ugrásra alkalmas szerkezen.
2. *Könnyű atlétikai gyakorlatok*: gyakorlás, futások, ugrások, dobások.

3. *Sportok*: uszás, korcsolyázás, sielés, evezés.

b) Társasgyakorlatok.

1. *Tánc* (magyar táncok).
2. *Játékok* (füles-labda, rugólabda, jég-hockey, vízipóló, tenyér-labda stb.).
3. *Huzások* (kötélhuzás).
4. *Tódsok* (rudtolás).
5. *Vívás* (tőrrel, karddal).
6. *Birkózás.*
7. *Boxolás.*

Az I. csoportba tartozó gyakorlatoknak az a feladatuk, hogy a test minden egyes részét, majd az egész testet mindenoldaluan s részarányosan fejlesszék, az egészséges fejlődést elősegítsék, különösen az

352. ábra. Bal (j.) lábon guggolás, társ segítségével

353. ábra.

ülő életmóddal együtt járó káros hatásokat (görnyedt tartás, helytelen mozgás) ellensúlyozzák, a test rugalmasságát, hajlékonyságát, ügyességét és természetes alakját megőrizték, fegyelemhez szoktassanak s úgy az egyes testrészeket, mint az egész testet a nagyobb erőt és ügyességet igénylő mozgások elvégzésére előkészítsék. Mondhatjuk, hogy ezek a gyakorlatok a test erejének és ügyességének mintegy megalapozására szolgálnak. Ez a gyakorlás szelíden ható.

Ide tartoznak a könnyű svéd és német torna gyakorlatai mellett az ujabban alkalmazott természetes és mozgásos, merevséget eloszlató és rugalmasságot, *hajlékonyságot* nevelő gyakorlatok, játékokkal, könnyű futás, ugrás s dobás — főleg labdadobás — gyakorlatokkal kiegészítve. A határozott alakhoz, formához és ütemhez kötött gyakorlatokat megelőzik az utánzó, játékszerű és egyénileg is szabadon végezhető gyakorlatok.

SPORTOLÓ NŐK I.

1

2

3

1. Holland női csapatok kosárlabdamerkőzése. — 2. Pisztolylövészet. — 3. Angol-skót válogatott hölgycsapatok lacrosse-merkőzése.

Az alapvető gyakorlás minden sportban keveset unalmas lehet. A jó módszer, a gyakorlatok ügyes vezetése vonzóvá teheti az alapvető gyakorlást is, tartalmassá pedig az a tudat, hogy nem külső célért, hanem egészségünk fentartásáért, erőnk megalapozásáért cselekszünk.

A gyakorlásnál tekintettel vagyunk a gyakorlók nemére, korára, testi és lelki fejlettségére, továbbá az időjárásra, a gyakorlók létszámára, a rendelkezésünkre álló időre, a helyi viszonyokra, berendezésekre s felszerelésekre is.

Óvodáinkban, iskoláinkban s egyleteinkben úgy a 3—10 éves kisgyerekek, mint a nagyobbak, továbbá a felnőttek s az idősebb 50—70 éves férfiak és nők az óra nagyrésztében külön-külön csoportokban, de csoportonként 20-tól 80-ig együttesen gyakorolnak. Az egyes csoportokat maga a testnevelő, avagy annak helyettese s a művezető és az előtornászok vezetik. Senki sincs magára hagyatva, a leggyengébb, legügyetlenebb sem.

Nem egyes kiváló egyéneknek akarunk rendkívüli erőt és ügyességet nyújtani. Mindenkinek meg akarjuk adni azt az erőt, munkabírást és küzdőképességet, amely egy boldog, hosszú, munkás, egészséges — s ha kell honvédő — élet betöltésére szükséges.

De ha az oktató célját látja, az egyes csoportokat, főleg a felnőtteknél, kisebb csoportokra is feloszthatja, hogy így a korosabb és értelmesebb egyének *egyéniségüknek megfelelőbb gyakorlatanyaghoz* juthassanak. Alkalmadtán — a szabad- és szergyakorlatok után — kedvezmény nyújtandó arra is, hogy a gyakorlók bizonyos kedveltebb mozgásokat megkötöttség nélkül, szabadon is megkísérelhessenek.

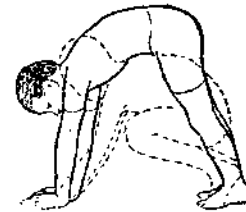
Ehhez az eljáráshoz köt bennünket a tornászás okos szelleme. Mi nem egyes egyéneket, nem egyes bajnokokat akarunk képezni, mi nagy tömegeket akarunk nevelni. A tömeg erejét akarjuk fokozni.

A sportember azt mondja: »Győztem, mert különb ember vagyok a többinél!« Mi azt mondjuk: »Győztünk, mert összeálltunk és mert segítettük egymást!«

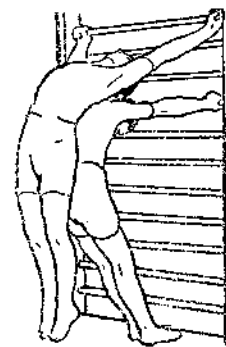
A mi nevelésünk azonban nem zárja ki az egyén nevelését, érvényesülését sem. A jól vezetett tömegettornászásnak egyik feladata — a tornászás céljának megfelelően — az egyes csoportok és egyének erejét összemérni s a tömegből kiemelkedő, kiválóbb képességűek tehetségét megfelelő határok között továbbfejleszteni, a továbbfejlődésnek lehetőségét megadni.

Erre a célra szolgálnak az előtornászórák. Tudjuk, hogy a kiváló egyének a tömegeket magukhoz emelik s vezetik előre a tökéletesség útján; de azt is tudjuk, hogy a műveltebb tömegek a hátramaradó egyéneket vonzzák magukhoz, s emelik egy magasabb szintjára.

Míndezeneket azért emeltem ki már az alapvető fokon, hogy mindenki lássa, hogy mi a tömegettornászás mellett az egyén nevelésére, érvényesülésére már az alapvető fokon is súlyt helyezünk.

354. ábra. Guggoló állásból, kezek a talajon: páros térdnyújtás csípőtőlással

355. ábra. Gerincoszlopot hajlékonyító gyakorlat

A II. csoportba tartozó gyakorlatoknak az a feladatuk, hogy az ember izomrendszerének, belső nemes szerveinek (szív, tüdő, idegrendszer, emésztő szervek) egészséges kifejlődését fokozzák, ellenálló erejét növeljék. Megtanítsák az embert erejével okosan cselekedni, nehezebb feladatokat az erők gazdaságos felhasználásával (a lehető legkevesebb erőpazarlással) megoldani, az akaratot erősíteni, a jellemet acélozni, az erkölcsöt nemesíteni s az együvértartozás, az egymást megértés és támogatás érzelmét kifejleszteni. Ide tartoznak mindazok a gyakorlatok, melyeknek feladatuk ugyancsak a test természetes, mindenoldalú, részarányos kifejlődését előmozdítani, de erőteljesebben ható, összetettebb gyakorlatok végzése által az egyéneket megtanítani az alapfokon nyert erőket okosan felhasználni, alkalmazni s továbbfejleszteni.

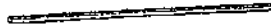
A mindenoldalú foglalkoztatás kapcsolódik az alapvető tornához s alkalmazkodik annak egészségi, élettani s neveléstani elveihez, azzal az eltéréssel, hogy e fokon az erők és ügyességek továbbfejlesztése megközelítheti az emberi testszervezet normális kifejlődésének határát.

A gyakorlás itt is nagy csoportokban, majd kisebb csoportokban folyik s egyéni is lehet.

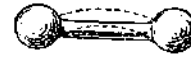
E csoport keretébe is főleg a svéd és német tornából származott természetes és mozgásos, merevséget kerülő és rugalmasságot nevelő

356. ábra. Buzogány

357. ábra. Fapot

358. ábra. Súlyzó

tornagyakorlatok tartoznak, kiegészítve játékokkal, könnyű athlétikai gyakorlatokkal, különféle téli és nyári sportokkal — uszás, evezés, korcsolyázás, sielés, szánkázás és kirándulás.

Ez a gyakorlás már nagyobb örömet fakaszt s több alkalmat nyújt szabad, önálló cselekvésre. A tartalmat itt sem külső cél, hanem egészségünk fentartása, munkabírásunk és küzdőképességünk fokozása és megőrzése adja.

Az erők összemérésére versenyek is rendezhetők. Különösen értékesek a minősítéssel összekötött csapatversenyek, amelyek az egyes egyetek ifjúságát nem egymás ellen, hanem egymás mellé szölitják s nem külső célok elérésére, érmek és jutalomdíjak megszerzésére, hanem küzdőképességük, munkabírásuk fokozására serkentik. Hangsúlyozhatjuk, hogy a II. csoportba tartozó gyakorlatok a test erejének, ügyességének és munkaképességének normális, természetes kifejlésztésére szolgálnak.

A III. csoportba tartozó gyakorlatoknak az a feladatuk, hogy az I. és II. csoportba foglalt gyakorlatok rendszeres üzése által nyert erőket és ügyességeket az életben szükséges készségek elsajátítására, hasznos munkák elvégzésére előkészítsék s az érzékszerveket tökéletesítsék.

Ide tartoznak a kirándulások meneteléssel, mindennemű természetes akadályok leküzdésével, evezéssel, napfürdővel, látó és fülelő gyakorlatokkal, térképolvasással, tüzoltógyakorlatokkal, céllövéssel s a cserkészkeretbe is vágó házi, ipari, (esetleg kerti és könnyű mezőgazdasági), továbbá főző és varró gyakorlatokkal s első segélynyújtással összekötve. Ezek a gyakorlatok jó vezetés mellett nagy örömet fakasztanak, jó érzést váltanak ki s megtanítanak a természet szeretésére

s tiszta öröme élvezésére. Itt tanulhatunk meg hasznos munkákat egészséges testtartással, helyes munkabeosztással, megfelelő lélegzéssel, gazdaságos erőfelhasználással elvégezni, különféle eszközökkel, szerszámokkal, főzőberendezésekkel okosan cselekedni, azokat jókarban és tisztán tartani.

A IV. csoportba tartozó gyakorlatoknak az a feladatuk, hogy az ember erejét, ügyességét, kitartó képességét a lehető legmagasabb fokra növeljék s őt nemes, okos versenyre, küzdelemszeretetre szoktassák.

Ide tartoznak a versenytréninggel összekötött gyakorlatok: versenyfutások, versenydobások, versenyugrások, versenyvivás, verseny-szertornászás, uszás, evezés s birkózás.

Erejét megalapozni, normális fokra kifejlesztteni s így megerősödvé, hasznos munkát végezni minden egyén alkalmas és képes. Nehéz athlétkai mutatókat elsajátítani, az akrobatikus szertornát megtanulni nemcsak, hogy nem mindenki alkalmas, hanem erre a magas fokra a rátermeteknek is csak egy kis töredéke képes. Ezt a legmagasabbfokú testfejlesztést és tréninget kötelezően előírni nem szabad. Ebben a gyakorlatban csak azok vehetnek részt, akik erejüket már jól megalapozták, normálisan kifejlesztették, orvosi vélemény alapján szívük és tüdejük erős, bírja a nehéz tréninget s az ilyenirányú gyakorlásra önként jelentkeznek.

*

Az oktatónak tanítása alkalmával mindenkor figyelembe kell vennie az orvos- és neveléstudomány testnevelésre vonatkozó szabályait, hogy nevelői tevékenységével a lehető legjobb eredményeket érje el tanítványai testével és lelkével szemben s hogy elkerülhesse, távoltarthassa mindazokat a körülményeket, amelyek a gyakorlók *testében és lelkében kárt tehetnek*.

A gyakorlatok megválogatásánál és adagolásánál tekintettel kell lennie a két nemre, továbbá a kezdőre és a gyengébb képességű egyénekre. Ezeket nagyobb gonddal kell *egészségre, munkabíráásra és küzdelemszeretetre* nevelnie, mint a születésüknél fogva erősebbeket.

A test céltudatos, tervszerű fejlesztése szabad nevelői tevékenység, szabad művészi ténykedés. Hogy a testnevelő e művészi feladatát helyesen tudja betölteni, szükséges, hogy ismerje a *testnevelés célját* s azt, mit lehet és mit kell a jó tanításnak eredményeznie.

Ismernie kell a *célnak megfelelő gyakorlatokat* s tudnia kell azokat helyesen *elrendezni* és úgy oktatni, hogy minden tanítása hasznos, eredményes hatást gyakoroljon a tanítványok *testére és lelkére*.

A hasznos, eredményes hatások előidézésénél szüksége van megfelelő *időre* (mindennapos gyakorlat), alkalmas *berendezésekre és felszerelésekre*, továbbá arra is, hogy az iskola *vezetője, igazgatója, tantestülete* a nevelés éppen olyan értékes eszközének tekintse a *testnevelést* és éppen olyan gonddal becsülje és támogassa azt, mint az értelem és erkölcsnevelő tantárgyakat. Amely intézetben a testnevelést kellően nem becsülik, *mellékes tárgyként kezelik*, ott nem is nyújthatja értékes eredményeit. A rendszeres testnevelés nemcsak a test, de a lélek kifejlődése szempontjából is elengedhetetlenül szükséges.

A tanulóknak, a felnőtteknek *nemcsak ismeretekre* van szükségük, de *cselekvő erőre is*. Nem elégséges ismerni az igaz, helyes, szép és nemes dolgokat, hanem *akarattal és képességgel* kell rendelkezni egészséges, okos és nemes cselekedeteket végbevinni.

Tette kell nevelni, különösen a fiatalságot. Reá kell nevelni arra, hogy *uralkodni tudjon teste felett*, hogy ezáltal minél könnyebben tudja

leküzdeni, fékentartani a test alacsonyabb vágyakozásait. A *lustát* fel kell éleszteni, a *gyengét* meg kell erősíteni, a *gyávát* bátorrá, az *akarategyengét* akaraterőssé, ellenállóvá és kitartóvá kell nevelni, az *esetlent* ügyessé és hajlékonyá kell képezni. Ezeknek a tulajdonságoknak a nevelésére a testnevelés elengedhetetlenül szükséges.

Az oktatást úgy kell végezni, hogy minden tanítás előidézzon *egészségl, esztétikál* (természetes, szép tartás és mozgás), *ügyességl* és *lelket, erkölcsöt* nemesítő hatást.

Ezt elérjük, ha a lecketerveket olyan gyakorlatokkal töltjük ki, amelyek az említett hatásokat szolgálják.

LECKETERV-MINTAK

I. A rendes 40—50 perces órákra

A)

Bevezetőgyakorlatok.

1. Rendgyakorlatok.
2. Egy sorozat egyszerű, főleg különleges hatású és azokból összetett felfrissítő-gyakorlat eszköz nélkül, az egész test (kar, törzs, láb) mérsékelt, minden oldalú és arányos fejlesztésére: könnyű láb-, nyak-, kar-, has-, hát-, oldal- (hajlítás és fordítás) és nehezebb lábgyakorlat.
3. Mint a 2., de kézi eszközökkel (sulyzó, fa- és vasbot, buzogány, fegyver).
4. E célra alkalmas játék (felüldítő, futkározással összekötött játék).
5. Nehány percig tartó, felélénkítő hatású menetelés, nótával, futással lélegzési gyakorlattal befejezve.

Jegyzet. A rendgyakorlatokon kívül a többi gyakorlatok vagylagosan alkalmazandók, vagyis 1. és 2., vagy 1. és 3., vagy 1. és 4., vagy 1. és 5.

B)

Főgyakorlatok.

1. Egy sorozat egyszerű, főleg különleges hatású és azokból összetett erőteljesebb hatású gyakorlat eszköz nélkül, keverve összetett, főleg általános hatású és ezekből többszörösen összetett, eszköz nélkül való gyakorlatokkal, az egész test (kar, törzs, láb) erőteljes, minden oldalú és arányos fejlesztésére: törzsfeszítő, illetve gerincoszlop rugalmasító-, könnyebb függés-, támasz-, egyensúly-, has-, hát-, járás-, futás-, oldal-, nehezebb

függés támasz-, szökdelés-ugrásgyakorlat.

2. Mint 1., de tornaszerekkel is.
3. Egy sorozat összetett, főleg általános hatású és azokból többszörösen összetett gyakorlat, az alsó- és felsőtest arányos fejlesztésére: futások, ugrások (versengéssel is), összekötve emelésekkel, hordásokkal, dobásokkal, támasz- és függés-gyakorlatokkal (szintén versengéssel is kapcsolva.)
4. E célra alkalmas játék (főleg erőteljes hatású, pártokat foglalkoztató labdajáték.)
5. Huzások és tolások.
6. Korcsolyázás, vagy sielés (hótapazás) vagy szánkózás.
7. Uszás vagy evezés.
8. Vivás, vagy boxolás, vagy birkózás.

Jegyzet. Az 1. és 2. rész anyagába 3—5 percig tartó táncgyakorlatok, játékok, huzások, tolások is beleszőhetők, vagy esetről-esetre a szökdelések és ugrások, vagy járások és futások táncal vagy játékkal, a nehezebb függés-, támasz-gyakorlatok huzással, tolással cserélhetők fel.

A 3. gyakorlatok is kiegészíthetők 4., 5. és 6. gyakorlatokkal; ilyen esetben a 3. gyakorlatai időben rövidülést szenvednek.

A 4., 6., 7., 8., 9. gyakorlatok az óratervtől függetlenül is gyakorolhatók, ügyelve azonban arra, hogy a *kezdés* és *befejezés* ne legyen heves és hogy a fárasztóbb gyakorlatokat megfelelő pihentető kisérjék.

A gyakorlatok itt is vagylagosan alkalmazandók, pl. 1. vagy 2., vagy 3., vagy 4., stb.

C)

Befejező gyakorlatok.

1. Egy sorozat egyszerű, főleg különleges hatású és azokból összetett lecsillapító gyakorlat eszköz nélkül az egész test (kar, törzs, láb) minden oldalú és arányos fejlesztésére: könnyű láb-, has-, hát-, oldal-, kar- és lélegzés-gyakorlat.
2. E célra alkalmas játék (lecsillapító, kevés mozgással járó játékok.)

3. Néhány percig tartó, lecsillapító hatású, lassu ütemben folyó járás, lélegzés-gyakorlattal befejezve.

Jegyzet. A gyakorlatok itt is vagylagosan alkalmazandók, vagyis 1. vagy 2., vagy 3.

A testnevelő változtathat az egyes sorra kerülő gyakorlatok rendjén, ha a változtatást orvos- vagy neveléstudományi szempontból indokolni tudja.

II. A két- vagy többórás játékdélutánokra

1. Kirándulások játékkal, athlétikai gyakorlatokkal, természetes testgyakorlatokkal mindennemű akadályok leküzdésével összekötve.
2. Kerti és könnyű mezőgazdasági munkák.
3. Házi-ipari munkák.

4. Honvédői készségek gyakorlása.

5. Tüzoltó-gyakorlatok.

6. Első segélynyújtás.

Jegyzet. A kezdés és befejezés ne legyen heves s a fárasztóbb gyakorlatokat megfelelő pihentetők kövessék.

III. Órakozi használatra

Órakozi gyakorlatok naponta egyszer-kétszer, az osztályteremben, az órák között gyakorlandók. Céljuk: az elfáradt szervezet felüdítése, felfrissítése, továbbá a vérkeringés élénkítése és a test tartásának javítása. Két-három percnél tovább ne tartsanak. Mindenkor pormentes, tiszta levegőben végzendők. A szabadban futkározásra, játékokra szolgáló tizperces szünetidők erre a célra fel nem használhatók.

Alkalmazandó gyakorlatok:

1. Nyak- és felső törzshajlítás hátra, karforgatással kifelé oldalsó részűtos mélytartásba.
2. Mellhez: tölcserkörzés a felkarokkal.
3. Törzshajlítás előre, ujjakkal a lábfejeket érintve.
4. Oldal-terpeszállásból törzshajlítás balra s abból lendítgetés jobbra, balra.
5. Oldal-terpeszállás, fejtetőre: törzsfordítás balra s abból forgatás jobbra, balra.
6. Csipőre: lábujj- és hajlított (guggoló) állás.

A gyakorlatokat a tanító is végezze, részben azért, mert így a gyermekeknek alkalmuk lesz a helyes példa utánzására, másrészt pedig, mert az ő szervezete éppen úgy megkívánja az üdülést, mint a gyermekeké.

Ami a szereken történő *versenytoronászt* jelenti, álljanak utmutatásul a következő, előírt gyakorlat gyanánt szolgáló feladatok:

1. Nyujtón.

lenés; alugrás; támaszból kanyarlat.

Kezdőknek:

- a) Alacsony (mell, fej) magas nyujtón: állásból, vagy futással térd-fellendülés előre, hátra; térdforgás előre, hátra; kelep-fellendülés; kelep-forgás hátra; futóbillenés; támaszból bukóbill-

- b) Érintő m. nyujtón: térd-fellendülés előre, hátra; térdforgás előre, hátra; kelep-fellendülés; kelep-felhuzódás; gerincefelhuzódás (u. n. hátsó kelep-felhuzódás); billenés; alugrás függésből, támaszból; támaszból alállendülés függésbe; (támaszból kanyarlat).

Haladóknak:

- a) Alacsony (mell, fej) magas nyujtón: állásból, vagy futással gerincfellemdülés (hátsó kelep-fellemdülés előre); támaszból: malomforgás; ülőforgás előre, hátra; hátsó bukó-billenés; szabad-kelep: tompor- és kanyarlati leugrás.
- b) Érintő m. nyujtón: malomfellemdülés; terpeszülő fellemdülés; gerincfellemdülés; forduló billenés; támaszbalendülés; kanyarlati leugrás; függésből toldás támaszba vállogatott karral.

Képzetteknek:

- a) Alacsony (mell, fej), magas nyujtón: hátsó szabad kelep hátra, előre; guggoló és terpesz-leugrás.
- b) Érintő m. nyujtón: billenés fordulattal; forduló támaszba lendülés; függésből szabad kelep átlendülés függésbe; hátsó kelep-fellemdülés előre, hátra; óriáskelep fellemdülés; kanyarlati, tompor-, guggoló-, terpesz-leugrás; függésből toldás támaszba páros karral.

2. Korlátton.**Kezdőknek:**

- a) Alacsony korlátton: felülések; ülés-cserék lengéssel; csavarlengések; ollók előre, hátra; körzések egy lábbal; b. j. vállállás; felkarállás; felkarbillenés felkarfüggésből, támaszból; kanyarlati és vetődési leugrások.
- b) Magas korlátton: felülések; ülés-cserék; ollók; körzések egy lábbal; felkarállás; felkarállásból átfordulás előre felkarfüggésbe; felkarbillenés felkarfüggésből támaszból; rövid billenés.

Haladóknak:

- a) Alacsony korlátton: körzések páros-lábbal; beterpesztés; oldal-fekvő támaszból guggoló- és terpesz-leugrás, tompor-ugrás; kanyarlat vetődéshez; a korlát végén arccal kifelé, átfordulás; ba (1.) könyökmérleg.
- b) Magas korlátton: hosszú billenés; bukóbillenés; felkarfüggésből támaszba lendülés az elő- vagy hátlendülettel; henger hátra.

Képzetteknek:

- a) Alacsony korlátton: nyolcas körzés; kiterpesztés; kettős vetődés, kettős vetődés hátra; kézenállás.
- b) Magas korlátton: hosszú billenés a közepén; bukóbillenés a közepén; felkarállásból henger előre felkarállásba; forduló kanyarulat; kettős vetődés előre, hátra; kézenállás egy karfán és abból guggoló-, terpesz-leugrás.

3. Lovon.**Kezdőknek:**

- a) Ló kápával: guggoló-, kanyarlati-, vetődési- és csavar-felülések; ülés-cserék; olló előre, hátra; előlengés; belengés; körzés egy lábbal mellső támaszból; bátor-, guggoló-, kanyarlati-, vetődési-, tompor-, farkas-átugrások szeltében állított lovon.
- b) Ló kápa nélkül: macskaugrás; vetődés egy karra támaszkodva, rézsutos rohammal.

Haladóknak:

- a) Ló kápával: körzés egy lábbal, hátsó támaszból is; tomporlendület mellső támaszból hátsóba s ismét mellsőbe; oldal lebegőtámasz egy karon; olló oldalt balra, jobbra; tolvajugrás; terpeszugrás; átfordulás.
- b) Ló kápa nélkül: terpeszátugrás hosszában; szabad átugrás szeltében.

Képzetteknek:

- a) Ló kápával: páros előlengés; kettős vetődési felülés; ellenolló balra, jobbra; páros láb-körzések; magas kanyarlati átugrás; kettős, hármas vetődési leugrás.
- b) Ló kápa nélkül: terpesz-, guggoló- és ollozó-átugrás hosszában.

4. Gyűrűhintán.**Kezdőknek:**

- a) Hintázás nélkül: térdfellemdülés; ostorlengetéssel billenés.
- b) Hintázással: térdfellemdülés; billenés.

Haladóknak:

- a) Hintázás nélkül: kelep-fellemdülés; kelep előre; billenés; bukó-bille-

nés; átfordulás hátra, előre a vállakból; támaszba lendülés; leterpesztés hátra; tolodás függésből támaszba váltogatott karral; hátsó mérleg.

- b) Hintázással: billenés; átfordulás hátra a vállakból; támaszba lendülés; leterpesztés hátra az előhintázás végén.

huzódás támaszba; tolodás függésből támaszba páros karral; támaszból ülőtartással emelés kézenállásba; kelepfellendülés kézenállásba; oldalsó mérleg egy karon; mellső mérleg; Krisztusfüggés; leterpesztés előre.

- b) Hintázással: átfordulás előre a vállakból; kelepfellendülés támaszba; kelep előre; leterpesztés előre a hátsó hintázás végén.

Képzetteknék:

- a) Hintázás nélkül: lassu kelepfel-

A versenyek elbírálása a *Magyar Országos Testedző Egyletek Szövetsége* (MOTESz) versenyszabályai szerint történik (hasonlóan a műugrás és a műkorcsolyázás elbírálásához).

A TORNA ÉS A VERSENY

A tornászok kevés ünnepélyt és még kevesebb versenyt rendeznek. Évenként egy-kettőt. Hiszen minden egyes tornaóra nemes vételkedés: ki csinál meg egy-egy sorra kerülő gyakorlatot szebben, ügyesebben, minél kevesebb erőpazarlással. Minden egyes tornaóra neveli a küzdőképességet. Minden egyes sorrakerülő gyakorlat nem más, mint egy-egy akadály, amelyet meg kell csinálni, le kell küzdeni. S ez a küzdődés értékes. Ez nem könnyebb vagy nehezebb sporteszközökkel való gyakorlást, hanem *küzdelmet jelent az egész testtel*. A testet kell uralni, legyőzni, a testet kell a lélekkel együtt odaemelni, hogy mindig, mindenkor az *élet minden körülményét között helyt tudjon állani*.

A tornászat nem versenyzőket akar képezni, hanem jó magyar embereket akar nevelni. A tornászat gondoskodása *nemcsak a testre* s az avval elérhető fizikai eredményekre, hanem az egész emberre, annak lelkére is kiterjed. Egész embereket akar nevelni, nem annyira a sport és a szórakozás, mint inkább a *munka és a küzdelem* számára. És nem rövid időre, a fiatal kor néhány esztendejére, hanem *az egész emberi életre*. A tornászat a körébe tartozó gyakorlatokat, ünnepélyeket, versenyeket is csak *eszköz* gyanánt használja. Nem rendez versenyt hétről-hétre, mert *nem akarja az egyén érdeklődését a tanulmányoktól, a munkától elvonni, a kötelességteljesítés alól kivonni*.

A tornászatnak azokat akarja megnyerni, akik nem érnek reá, főleg nappal, egész délutánokat a sportolásnak szentelni, mert iskolákban, hivatalokban, gyárakban, műhelyekben, kereskedésekben kora reggeltől késő estig munkával vannak elfoglalva, s akiknek a vasárnapi kiránduláson avagy sportoláson kívül a hétköznapokon *csak az esti órákban jut egy kevés idő testük ápolására, gondozására és gyakorlására*, továbbá a gyengébbeket, azokat, akiket más sportok *kiselejteznek, mert nem tudnak velük magasabb sporteredményeket elérni*.

TIZPERCES (OTTHONI) GYAKORLATOK

A 10 perces gyakorlatok, naponként legalább egyszer, a tanításórák előtt, az iskolaudvaron, avagy otthon a szellőzött háló- vagy fürdőszobában végzendők. Céljuk: a szervezet felfrissítése, erejének, ügyességének és hajlékonyságának nevelése, a szív és tüdő normális, mértékletes fejlesztése. A rendszeres torna, játék, könnyű athlétikai, továbbá téli-nyári sportórákat nem pótolhatja.

Férfiaknak:

1. Futás helyben, magas térdemeléssel is.
2. Törökülés, kezek a térdeken; fejkörzés lazán tartott nyakizmokkal, balra, jobbra.
3. Ugrás haránt terpezállásba és ellenoldalu karlendítés előre középtartásba: ugrással állás- és kartartáscsere többször, szökdelésszerűen.
4. Váltogatott karkörzés előre.
5. Ugrás oldalterpezállásba s páros karlendítés oldalt magastartásba, balkéz ökölbe, jobbkez a bal öklöt átfogja: favágás (mély előre- és erőteljes hátrahajlítással).
6. Ugrás oldalterpezállásba, törzhajlítás balra s abból: törzslendítés jobbra, balra.
7. Ugrás oldalterpezállásba s páros karlendítés bal oldalsó középtartásba: kaszálás többször merőleges síkban, törzsdöntéssel előre s folytatólag vízszintes síkban, törzsforgatással jobbra, balra.
8. Váltogatott láblendülés előre, hátra, lehető magasra (4—4 ütemben).
9. Hanyattfekvésben mellkasemelés.
Vagy: hanyattfekvésből emelés hidba.
Vagy: páros térdelés, ülés a sarokcsontokon, törzsdöntés előre, kezek padon (vagy az ágy, kanapé szegélyén); a gerincoszlop felső részének rugalmasítása, homorítgatásokkal.
10. Lábuji- és guggoló állás.
11. Guggoló állásból, ujjak a talajon: térdnyújtás előre törzhajlítás helyzetébe; törzsdöntésbe emelés és páros karlendítés oldalsó középtartásba; törzhajlítás előre s páros karlendítés mélytartásba, guggoló állás, ujjak a talajra.
12. Guggoló állásból, kezek a talajon: ugrás hátra mellső fekvő támaszba; ballábemelés karhajlítással; nyújtás és lábzarás; ugrás guggoló állásba (jobblábemeléssel is).
13. Térdelő fekvő támaszból: törzsfordítás balra balkarlendítéssel oldalsó középtartásba (merőleges helyzetbe); törzsforgatás jobbra s balkarlendítés a jobb

Nőknek:

1. Futás helyben, magas térdemeléssel is.
2. Törökülés, kezek a térdeken; fejkörzés lazán tartott nyakizmokkal, balra, jobbra.
3. Ugrás oldalterpezállásba és páros karlendítés oldalt magastartásba s tapsolás a fej fölött, többször, szökdelésszerűen.
4. Váltogatott karkörzés előre.
5. Páros karlendítés előre magastartásba, tenyér előre, ujjak lazán: páros karkörzés előre középtartáson át, ismét magastartásba s folytatólag térd- és törzhajlítással előre, páros karlendítés előre hátsó rézsutos mélytartásba; térd- és törzsnnyújtás, páros karlendítés előre magastartásba, folytatólag páros karkörzés hátrafelé mély- és előre középtartáson át ismét magastartásba s folytatólag törzhajlítás hátra.
6. Ugrás oldalterpezállásba, törzhajlítgatás balra, jobbra, egymásután négyszer-négyszer.
7. Ugrás oldalterpezállásba és páros karhajlítás fejtetőre: törzsfordítás (majd forgatás) balra, jobbra.
8. Váltogatott láblendítés előre, hátra, lehető magasra (4—4 ütemben).
9. Hanyattfekvésben mellkasemelés.
Vagy: hanyattfekvésből emelés hidba. *Vagy:* páros térdelés, ülés a sarokcsontokon, törzsdöntés előre, kezek padon (vagy az ágy, kanapé szegélyén); a gerincoszlop felső részének rugalmasítása, homorítgatásokkal.
10. Lábuji- és guggoló állás.
11. Guggoló állásból, ujjak a talajon: térdnyújtás előre törzhajlítás helyzetébe; törzsdöntésbe emelés és páros karlendítés oldalsó középtartásba; törzhajlítás előre s páros karlendítés mélytartásba, guggoló állás, ujjak a talajra.
12. Guggoló állásból, kezek a talajon: ugrás hátra mellső fekvő támaszba; ballábemelés (esetleg karhajlítással is); lábzarás; ugrás guggoló állásba (jobblábemeléssel is).
13. Térdelő fekvő támaszból: törzsfordítás balra balkarlendítéssel

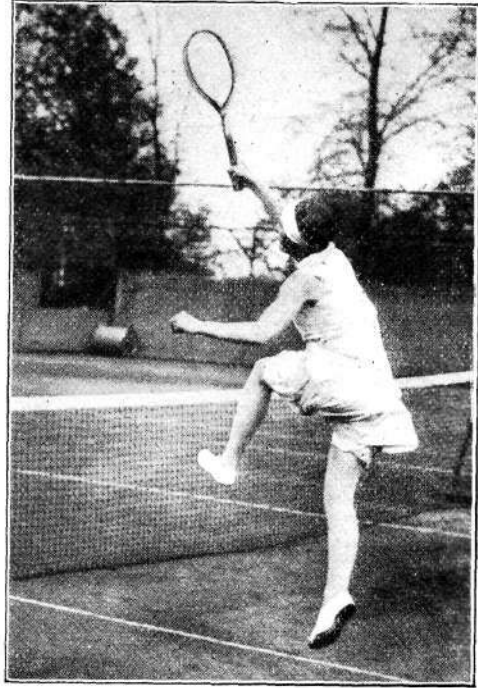

SPORTOLÓ NŐK II.

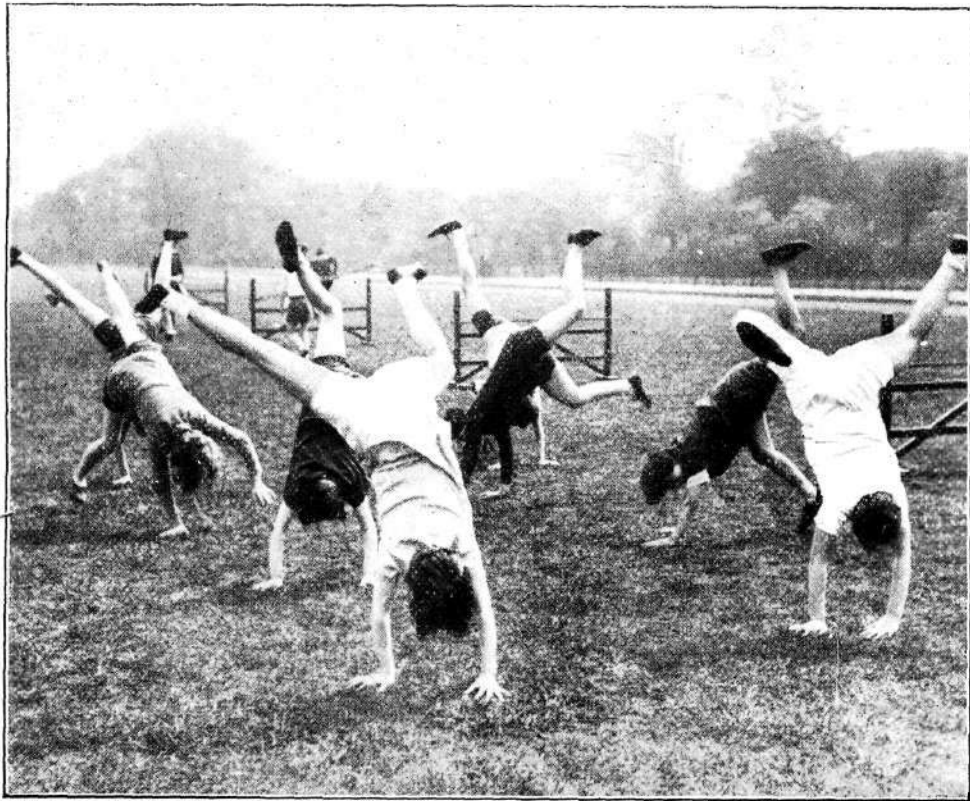
1

2

3

1. Suzanne Lenglen tréningje. — 2. Treningező tennisezőnő. — 3. Angol diáklányok mozgásgyakorlata az athlétikai pályán.

hónalj mögé; törzsforgatás balra s balkarlendítés oldalsó középtartásba; lelendítés kiinduló helyzetbe. Ellenkező oldalra is végzendő.

14. Hanyattfekvésből: törzshajlítás előre s fogás a bokákon; nyújtás és $\frac{1}{4}$ fordulat balra, oldalsó fekvő támaszba a balkarra; $\frac{1}{4}$ fordulattal jobbra ülés, törzshajlítás előre és fogás a bokákon; nyújtás és $\frac{1}{4}$ fordulat jobbra, oldalsó fekvő támaszba a jobbkarra; $\frac{1}{4}$ fordulattal balra ülés, törzshajlítás előre s fogás a bokákon; nyújtás hanyattfekvésbe.
15. Ugrás helyben többször s a röptülés alatt homorítás páros karlendítéssel előre, magastartásba.
16. Lassan törzshajlítás előre s bokánfogás kilélegzéssel, nyújtás, felső törzshajlítás hátra s páros karfogással kifelé, emelés oldalsó, részatos mélytartásba belélegzéssel, többször.

oldalsó középtartásba (merőleges helyzetbe); törzsforgatás jobbra és balkarlendítés a jobb hónalj mögé; törzsforgatás balra s balkarlendítés oldalsó középtartásba; lelendítés kiinduló helyzetbe. Ellenkező oldalra is végzendő.

14. Ülés nyújtott s zárt lábakkal: törzshajlítás előre bokafogással. Hanyattfekvés: páros magas lábemelés és leeresztés lassan ismét hanyattfekvésbe. Ülés nyújtott, de mérsékelt terpesztett lábakkal: oldalsó fekvő támasz a bal, jobb karra támaszkodva.
15. Ugrás helyben többször s a röptülés alatt oldalt terpesztés és páros karlendítés oldalsó középtartásba.
16. Lassan törzshajlítás előre s bokánfogás kilélegzéssel, nyújtás, felső törzshajlítás hátra s páros karfogással kifelé emelés oldalsó részatos mélytartásba, belélegzéssel, többször.

Jegyzet. Idő hiányában, rövidítés esetében az 1., 4., 5., 6., 7., 8., 11., 12., 13., 15. és 16. számú gyakorlatok végzendők.

ESZTÉTIKAI TORNA

Irta dr. Dienes Valéria

Az esztétikai torna olyan testkultúra, melynek szépségigényei vannak; a testképzés eszközeivel forma- és vonalharmóniát keres. A »torna« név alá foglalt testnevelő módszerek eredetileg nem tartalmazzák a szépség szempontjainak tiszteletét. A korrektul megvalósított rud-, gerenda-, létra-, bakgyakorlatokban, a svéd szabadgyakorlatokban szépség helyett szabályosság, pontosság, rend van. Esztétikai torna az olyan testnevelés, mely mindezen kellékek mellett és fölött a szépséget keresi. E keresésben megtévedhet, mert a szépségigény kivonhatja a gyakorlatot a maga egészséges fizikai rendjéből s modorosságot, affektációt kenhet rá. Ez akkor áll be, ha a test mozgástörvényeitől többé-kevésbé függetlenül kiesztelt mozgástípust fogja el a szépségigény s a mozdulat esztétikája e külsőleg ráerőszakolt kívánalomból fakad. Egészséges értelemben vett esztétikai torna csak az lehet, ahol a test geometriai és dinamikai alkatából folyó természetes mozdulatanyagon önként verődik ki az az emberi nem harmóniaszükségletét kielégítő »szépség« s a mozdulat nem azért szép, mert szépnek van szánva, hanem azért szép, mert eleget tesz a test anatómiai szerkezetéből folyó tér-, idő- és erő-törvények követelményeinek.

Ilyen értelemben minden »plasztika«, minden »ritmikus torna«, minden »mozdulatművészet« nyerheti az »esztétikai torna« fogalmában megalapozását és kiindulópontját. E fogalmak rendezésének és egyesítésének ma még rendkívüli akadályai vannak, mert a mozdulat-írók többé-kevésbé egyéni szótárral dolgoznak s a közösen használt szavak sem fednek azonos

fogalmi kihasításokat. Az esztétikai torna mindenestre fontos momentumot hangsúlyoz a »torna« fogalmának a szépséggel szemben tanúsított meglehetősen közömbösségével szemben, de az »esztétikai« jelző hangsúlyozásának mégis csupán történelmi értéke marad, mert a helyesen felfogott és minden mozgástörvénynek eleget tevő torna magától esztétikus s a jelző kiemelése csak az illető kor tornájának esztétikai indifferenciája miatt vált szükségessé. Ebben a szerepében osztozik e jelző a »ritmikus« tornajelzővel, mellyel új fogalmat véltek kreálni, holott nem tettek mást, mint kiemelték, hogy az illető kornak tornája megfelelkezik a minden mozdulati szolgáltatásban rejlő idő-elemről. Minden helyesen és öntudatosan kitermelt mozdulat ritmikus is, esztétikus is, e vonásoknak a figyelem háttérébe szorulása miatt volt szükség e kategóriák kiemelésére.

Mikor tehát esztétikus tornát mondunk, általában arra a fejlődési lendületre kell gondolnunk, mely a testkultura *mozdulatművészeti* kiágazásait termelte meg. A német »ästhetisches Turnen« mindenfelől megnyilatkozó próbálkozásai előtt és mellett jelenik meg az amerikai Isadora Duncan, aki testvérbátyjának, Raymond Duncan-nak gondolataiból merített mozdulat-típusával végigtáncolja Amerika és Európa szinpadait és oly rohamos fejlődésnek válik első szimptomájává, hogy nem nagyon hosszú életében megéri a maga klasszikussá válását is, elévülését is. Nem nagy tehetség, értéke inkább az, hogy oly percben s oly ponton jelenik meg, hogy minden szem részegezódik. Mozdulatművészetének értéke a Raymond Duncan által észrevett profiltörvénynek első, de még naiv és egyoldalú alkalmazásából fakad.

A mozgalom fővonalai nem maradnak vele szerves összefüggésben, iskolája jelentéktelen, eléggé elszigetelten és kulturális szervezések nélkül táncolja le életét. Az életképes áramlatok nem belőle erednek. A főbb ágak a következők:

Delsarte francia színész mimikai alapon álló mozdulatrendszere, melyből tanítványa, *Stebbins*, Amerikában iskolát alakít. Németországi képviselője H. *Kallmayer*. Mozdástörvényeket látnak, némi megszorítottsággal (ellenmozgás, centrális kezdés) és némi egyoldalúsággal (a test mindenestül való tovavitelének dinamikája hiányzik náluk). Ezen tradícióból s egyszersmind a keleti testkultura impresszióiból táplálkozik és kimerítő anatómiai studiumokkal alapozza meg rendszerét dr. *Mensendieck* Berlinben. Tanulmánya teljesen kimeríti az álló test tagelmozdulásainak lehetőségeit és hozzácsatolja a járás anatómiai mechanizmusán épülő elmozdulás-gyakorlatokat. Szándéka higiénikus és gyógyító, művészi igények nélkül a maga eredeti formájában. Belőle ágazik egy »esztétikus-ritmikus« irányzat, mely a rendszert a mozdulatművészet igényei szerint használja és fejleszti.

Dalcroze, a »ritmikus« torna kifejezés megteremtője, a mozdulatot zenetanításra használja. Módszerében a mozdulat célja nem lehet, mindig eszköz marad s így önmagáért való kiépítése nem lehetséges. Plasztikája nincs, ötletszerűen válogatott mozdulatelemekkel viszi a térbe a zenei időbeliségét s a vonaljáték szempontjai sohasem kerülnek előtérbe. Ami benne »esztétikai«, az nem a formákban, hanem a zeneiség és mozdulatosság időbeli összeeséseiben, a ritmusjátékban lakozik.

Magából a mozdulatból merítő testkulturát és művészetet ad *Laban*, kinek kiindulópontja az emberi test feszítési és lazítási, ejtési és dobási lehetőségeinek feldolgozása. Lélektani és filozófiai meggondolásokkal veszi körül és támasztja alá studiumát, módszere legerősebben a test dinamikáját dolgozza ki. Ez annyira dominál benne, hogy a plasztika követelményei nem mindig jutnak kellőképpen érvényesüléshez. Ugyanaz a dinamika különböző plasztikai fegyelem kereteiben juthat működésbe

és a Laban-féle mozdulatiskola minden plasztikai szolgáltatása mint a mozdulat dinamizmusának eredője jelenik meg, s a sajátos plasztikai célt csak kiváltságos pillanatokban, pl. mozdulatakkordokban látjuk kifejezésre jutni. Laban mozdulatírását is szerkesztett és szintpadi szolgáltatásaiban a kórusmunkát tette centrális feladattá. A Laban-féle mozdulatkórus nem egyének halmaza, hanem valóságos kollektív személy, melynek önálló életnyilvánulásai a kórus művészi szolgáltatásai.

A *Loheland*-rendszer nem pusztán testkultúra, hanem testi-lelki életmód kíván lenni. Morális magatartást, fizikai és szellemi értékeléseket akar a mozdulaton át közölni, megerősíteni és fentartani. A nagy fontosság, melyet a lélekzet-funkciónak tulajdonít, meghatározza gyakorlatnak tisztán mozdulat-eredetű természetét, azonban bizonyos egyoldalúságot is termel. A mozdulat nem egyváltozós függvény, mely így szólhatna: adva lévén a lélekzetfunkció, keressük a mozdulatot, mely velejár. A mozdulat sokváltozós függvény és változóiból nem lehet büntetlenül túlhangsúlyozni egyet sem anélkül, hogy ez a mozdulati gazdagság rovására ne esnék. E rendszernek érdeme a lélekzetfunkció érvényesítése, kidolgozása, mozdulati felhasználása s a mozdulati nevelés erkölcsi értékének hangsúlyozása.

Rudolf *Steiner* eurythmiája szintén a morál talaján sarjadt. A mozdulatnak csak egyik technikai forrására támaszkodik. A hangot, a beszédet tágítja mozdulattá s önti el az egész testen azt a magatartást, mely a beszédelemeket kitermelhetette s azután gesztus voltukból a beszélőszervekbe lokalizálta. Színpadon szimbólikus játékokból áll, pedagógiája mind az iskolai tornát, mind a felnőttek mozdulatkulturáját magában foglalja a Steiner-féle »anthropozofia« szellemében való nevelés előmozdítására.

Az emberi test járás-mechanizmusának profil-elvén alapul *orkesztikai* rendszerem. A rendszer plasztikai, ritmikai és tematikai tagozata három mozdulattípusban, a *profil*, az *en face* és a *triéder* rendszerkomponensekben valósul meg. Alapgondolata, hogy az összes lehetséges emberi mozdulatok háromdimenziós halmazát előbb a kétdimenziós, azaz egysíki profil és en face rendszerekben kell törvényileg kitanulmányozni, hogy a teljesen szabad, minden mozdulatlehetőséget felölelő háromdimenziós triéder-rendszer tanulmányozásába foghassunk. A rendszer alapelvei geometriai és mechanikai természetűek. A rendszer ritmikája mozdulat-eredetű s a görög prozódiai ritmusokon alapul. Képzíti a mozdulat-tematikát, a mozdulatkomponálást és a mozdulatkórus munkanemét illetőleg lélektani alapokon áll. Orcheográfiája (mozdulatírása) analitikus természetű és eljut a mozdulat-partitúráig az elmozdulás-fajok és testrajzok pontos indikálásában. A rendszer eddig csak Magyarországon volt ismeretes. Első tudományos bemutatása Münchenben történt.

A RITMIKUS TORNA

Irta R. Szentpál Olga

A »ritmikus torna« fogalma még nem egészen tisztázott fogalom. A szó megteremtője Émile *Jaques-Dalcroze* genfi zenetanár; de idővel a »ritmikus torna« elnevezését átszármasztatták más tornákra is, melyek *Jaques-Dalcroze* módszerével fogalmi összefüggésben nem állanak. Így azt mondhatjuk, hogy ritmikus torna alatt általában azt a szabadgyakorlat-tornát és azokat a kötött formájú játékokat értik, melyeket zene kísér, melyeket zene által megadott szabályos ütemre végeznek.

Az *eredeti Jaques-Dalcroze-féle ritmikus torna* alapjában zenepedagógiai célt szolgál. *Jaques-Dalcroze* tapasztalatból rájött a zenedai ok-

tatás bizonyos hiányaira, nevezetesen arra, hogy a növendékek a zenei formát csak külsőségesen sajátítják el, de az nem válik vérükké; értik a kottaolvasást, mindent el tudnak játszani és énekelni, de nincs igazi belső muzsikalitásuk. A fogyatékoság főleg a ritmusérzékben mutatkozott. A kellő előkészítés hiánya következtében a zenenövendék nem tudta felfogni a ritmus és a tempó lényegét. Nem tudta betartani a zenedarab által előírt gyorsaságot, de nem is tudott megfelelően gyorsítani és lassítani, nem tudott betartani hangjegyértéket (fél, negyed, nyolcad, pontozott, szünkopás hangokat stb.) és nem tudta a ritmust kellőképpen tagolni (frazirozni). Jaques-Dalcroze tehát mozdulat-rendszert szerkesztett, mely a könnyen felfogható mozgásnyelvbe ültette a nehéz zenei fogalmakat. Így bizonyos lépések és karmozdulatok felelnek meg a hangjegyértékeknek, a felsőtest magas vagy mély tartása a magas vagy mély hangoknak stb. A megfoghatatlan zenei mozgást Jaques-Dalcroze a testmozgás révén ugyyszólván *felnagyította*. Mint ahogy a mikroszkópikus preparátum az iskolásgyermek számára szemléltetővé, érthetővé teszi a növény belső szerkezetét, úgy tette szemléltetővé, érthetővé Jaques-Dalcroze mozgásrendszere a zene »felnagyított« szerkezetét. A rendszer azután idővel más elemeket is vett fel, így bizonyos gimnasztikai és tánci vonatkozásokat. De a Dalcroze-módszer lényege mégis a *zenepedagógiai* célzat.

A Jaques-Dalcroze-féle ritmikus torna tehát gyökeresen más valami, mint a zenére végzett tornagyakorlat. A zenéstorna gépszerűen pontos ütemre dolgozik (zenei nyelven szólva: pontosan betartja a »metrumot«), a zeneművészet ritmusa azonban nem ilyen kötött, gépszerű ütemű, hanem szabad, eleven ritmusu. Ezt mindennél jobban meg fogjuk érteni, ha például elképzeljük, hogy a »Nyisd ki babám az ajtót« c. népdalra, melyet nagydobos katonazene játszik, masiroznak vagy tornásznak és aztán elképzeljük, hogy ugyanezt a dalt cigánykiséréttel, asztal mellett éneklük. Előbbi esetben a szabad, eleven ritmusu dalt gépiesítik, azaz ritmusát »metrikussá« teszik. Ezért volna helyesebb a zenére végzett tornagyakorlatot »metrikus torná«-nak nevezni. Dalcroze ezzel szemben teljesen a zenei érdeknek rendeli alá a mozgást. Így például a Bach-zenét úgy teszi szemléltetővé, hogy egy preludium két szólamát egy-egy növendékkel elevenítetteti meg. Mindegyik növendék a maga szólamát ülteti át lehetőleg pontosan a mozgás nyelvébe; minden hangra jár egyet, ahol a zene lassít, ott ő is lassít, ahol gyorsít, ott gyorsabban mozog, a legfinomabb átmeneteket ellesi, nagyobb lendülettel fekszik bele, ahol a zene erősödik és lengebben mozog, ahol a zene halkul. Betartja azokat a mérhetetlen apró szüneteket, amelyeket a művészileg felfogott zene megkíván, szóval mindenképpen beleéli magát a zene hangulatába. Innen van a Dalcroze-növendékek rajongása tanulmányukért. Állandó érintkezésben élnek a zenével és nagyszerű zenei élményeiket a mozgásban élik ki.

A testkultúra területén a ritmus mégis más vonatkozásban nyer különös jelentőséget. Most, hogy szólottam a »ritmikus torna« két egészen különböző értelmezéséről, szólanom kell a ritmus szerepéről a mozgásművészetben.

Mozgásművészetnek nevezzük azt az új — azaz ujonnan és új formák között feléledt — művészi ágazatot, mely a testi mozgás révén közvetít művészi élményt. Hogy ez a mozgásművészet milyen vonatkozásban áll a sporttal, arra fejtegetésem végén fogok kitérni. Itt tudniillik a táncművészet új értelmezéséről van szó. (Meg kell jegyeznünk, hogy a táncművészetnek semmi köze sincs a szalóntánchoz. Utóbbit a megkülönböztetés kedvéért »társastánc«-nak nevezzük.)

Az egyoldalú civilizáció hatása alatt az ember elvesztette mozgásának természetes szépségét, sőt, érzékét a szép mozgás iránt. Így elvesztett a táncművészet iránti érzék is. Ahhoz, hogy a mozgás szépségét és kifejezőképességét ismét lehetővé tegyük, előbb széppé és kifejezőképesé kell tennünk a testet. Azt a gimnasztikai rendszert, mely ezt az előkészítő munkát végzi, »testtechnika«-nak nevezem. A testtechnika előkészíti a testet az összes lehető művészi mozdulatok kivételére. Egyik alapvető szempontja az, hogy megtanítja szükség szerint feszíteni vagy lazítani az izmokat. Lehet egészen és kevésbé megfeszített vagy egészen és kevésbé lazított izommal mozogni. A feszített mozgás az erő érzetének felel meg, a lazított mozgás az enyhesség érzetének. Az elhanyagolt testű ember épp oly kevésbé tud feszesen, mint lazán mozogni, mert a feszítéshez éppúgy van szükség akarat által engedelmessé nevelt testre, mint a lazításhoz. Különösen fontos továbbá a mozgásművészet technikája szempontjából a lendület. Nincs lelkesítőbb mozgás a lendülettel átültetett mozgásnál. Egyéb közérthető fontosabb szempontok a testtechnikában: a mozgékonyág megszerzése; az a képesség, hogy a testrészek egymástól függetlenül is tudjanak mozogni, de az is, hogy a mozgás a test minden porcikáját egyenletesen hassa át; a test hajlékonysága és kilengőképessége; az izmok egyenletes fejlesztése, a tulfejlesztés kikerülésével; a mozgás folyamatosságának és hirtelen megszakításának gyakorlása; a gyorsaság és lassúság (lassu tempóban mozogni igen nehéz feladat, a legnagyobbfokú figyelemösszpontosítást követeli meg, ha azt akarjuk, hogy a mozgásnak minden mozzanata át legyen lelkesítve); az egyensúlyérzék fejlesztése, a test feletti uralom megírtása bonyolult egyensúlyi helyzetekben is; végül a helyes légzés elsajátítása.

A testtechnika útján előkészített szervezetnek ezután meg kell barátkoznia a *ritmussal*. Tudnunk kell azonban, hogy nemcsak az *időnek* van ritmusa, hanem a *térnek* is. A ritmus belső szabályozottságot, bizonyos elemeknek szabályos közökben való visszatérését, ismétlődését jelenti, esetleg hasonló vagy ellentétes elemek szabályos váltakozását. A ritmusnak ilyenkor való értelmezése mellett tehát nemcsak az *időnek* van ritmusa, hanem a *térnek* is. Ha egymásmellé ültetünk felváltva egy-egy jegenyét és akácot, akkor ritmikus sorba ültettük el a fákat. A képzőművészet és az építészet dolgozik ilyen térritmussal. A képzőművészet és az építészet *csak* térritmussal dolgozik, a zene azonban *csak* időritmussal. De a tánc, a mozgásművészet, *időben és térben* létezik. A tánc ritmusa kettős: *idő- és térritmus*. A tánc időbelileg belsőleg épp úgy szabályozott, mint térbelileg és ez a kettős szabályozottság egymással szorosan összefügg. Azt a tantárgyat, mely a mozgásművészt az idő ritmusára tanítja, *ritmikának*, és azt, mely a tér ritmusára neveli, *plasztikának* nevezem.

A *ritmika* bizonyos zenei vonatkozások felismerésére és betartására tanít, tanít tehát arra, hogyan kell zenére művészién táncolni. De tanít arra is, hogyan kell *zene nélkül* és mégis ritmikusan táncolni. Bátran mondhatjuk, hogy csak az érti meg igazán a zenei ritmus ősi lényegét, aki zene nélkül képzel el, talál ki, fejleszt, jegyez meg és ad vissza ritmusokat. Aki mindig csak zenére táncol, az ráhagyja magát a zene ritmusára. (Itt megjegyzem, hogy mennél gépiesebb a ritmus, annál könnyebben esik a mozgás, annál kevesebb akarat kell hozzá. A zene ugyanez helyettünk végzi az akaratkifejtés tevékenységét.) Aki azonban zene nélkül is mozog művészileg, az újjáalkotja a mozgás sajátos, különálló ritmusát és igazán testestől-lelkestől ritmikussá, belsőleg szabályozottá válik. A mozgásnak megvan a maga sajátos ritmikája, mely más,

mint a zenéé, bár a zene ritmusával igen rokon. Hogy a mozgásritmus lényegét megértsük, utalunk például arra, hogy az ugrásnak a nekiszaladással vagy nekilendüléssel, a gerelyvetésnek, a diszkosz- és súlydobásnak, az uszásnak (kéz, láb, légzés), de még a birkózásnak is van bizonyos ritmusa, mely a zenétől idegen, de minden ízében testi ritmus. Épp így van sajátos ritmikája a testi mozgás művészi vonatkozásainak, mely egészen sajátos törvényeknek engedelmeskedik.

A *plasztika* a mozgás térbeli vonatkozásainak sajátosságaira oktat. Megtanít kifejezően mozogni; megtanít mozogni, hogy mozgásunk eleve tettegye a teret, melyben táncolunk, ugyanugy, ahogy a ritmikus faszor eleve tettegye a kölcsonöz a végtelen puszta rónaságnak. De megtanít a plasztika arra is, hogy testünk felett urrá legyünk, hogy minden értékes lelki élménynek testet tudjunk adni. A plasztika közérthető főbb szempontjai: a különböző mozgásfajták felismerése, a mozgáserősség, a mozgásjelleg kidolgozása, a tértagolás és térkitöltés tana, a kiterjedésekkel való megbarátkozás, különféle mozgásformák ábrázolása stb. Különösen fontos szempont az ugynevezett csoporttérzék fejlesztése, a kidolgozása annak a képességnek, hogy az egyén a csoportban szervesen és mégis megtartva egyéniségét, tudjon mozogni.

A ritmikát és plasztikát maga a *mozgásművészet* tetözi be. A mozgásművészet a legnagyobbfoku művészi készséget és alkotás-képességet követeli. Feladata, képessé tenni arra, hogy testet adjunk egy művészi alkotásnak.

A mozgásművészet azonban nemcsak művészeket nevel. A zenedékben sem zeneművészeket nevelnek elsősorban, hanem zeneműkedvelőket. A műértők sokaságából kiválik a kevesek egy kis csoportja, melyből tanár vagy előadóművész lesz. Így van ez a mozgásművészet terén is. És itt érintkezik a mozgásművészet a *sporttal*. A sport, mint a mozgásművészet is, erkölcsi célzattal neveli, nemesíti és ügyessé teszi a testet, ezáltal neveli, nemesíti, erőssé és ügyessé teszi a lelket. A sport is a tömegek külső-belső egészségét szolgálja, a mozgásművészet is. A különbség talán az, hogy míg a sport inkább kívülről befelé, addig a mozgásművészet inkább belülről kifelé dolgozik.

A főkülönbség pedig abban áll, hogy a sport egyrészt tisztára belső és külső higénikus célokat szolgál, másrészt, mai formában, többé-kevésbé *rekordra*, azaz fizikailag mérhető teljesítményekre törekszik, — a mozgásművészet pedig *összteljesítményre, művészi hatásra*. A sportolónak az a fontos, hány centimétert ugrik, a táncosnak az a fontos, mennyire hat felszabadítólag, a nehézkedés törvényétől függetlennek, repülésszerűnek az ő ugrása. A sportoló a teljesítmény kedvéért torzítja mozdulatait és arckifejezését is, ha kell. A táncos teljesítménye abban áll, hogy minden körülmények között művészi marad a mozgása. A sport egészséges játék. A mozgásművészet egészséges — művészet.

NŐI TESTKULTURA

Irta Dr. Madzsar Józsefné Jász Alice

A női test speciális igényeit eddig a testnevelés alig méltatta figyelemre. A női test képzésének egyetlen módja a torna volt, amelynél azonban nem vették figyelembe a női test sajátos anatómiai és élettani adottságait. Csak újabb időben hangsúlyozzák erősebben ezeket a különbségeket és így jött létre a speciális női testnevelés, a nő mozgástana.

A mozgás művészete majdnem olyan régi, mint az emberiség maga. És mindenütt azt látjuk, hogy a tánc mozdulatai mások a nőknél, mint a férfiaknál. Ez természetes, hiszen még a legprimitívabb embernél is

az érzelmek, vágyak, öröm kifejezésében különbözik egymástól a nő és a férfi. Azt is természetesnek találjuk, hogy a színpadon, ahol az érzések mozdulatokkal és arcjátékkal is kifejezésre jutnak, más kell hogy legyen a két nem mozgása és mimikája. Mindamellet a testkultúra, mely nemcsak a mozgásművészetnek, hanem az egész emberiség testi és lelki fejlődésének egyik legfontosabb tényezője, éppen csak a legutóbbi időben nyitott külön utat a női testnevelésnek. A női testkultúra még olyan fiatal, hogy alig tekint vissza egy negyed évszázados multra.

Pedig nemcsak esztétikai szempontból találunk mást szépnak a női testen, mint a férfin. Más feladatok hárulnak az egyikre, mint a másikra. Mindegyiket más szempontok szerint, más mozdulatokkal kell tehát fejleszteni, ha azt akarjuk, hogy harmónikus legyen és rendeltetésének hiven megfeleljen.

A női testkulturának két feladata van. Az egyik fiziológiai, a másik esztétikai. Az első, hogy tekintetbe véve az élettani különbségeket, a női szervezetnek megfelelő különleges tornával építse fel a fizikumot, az egészség ideálja szempontjából. A másik, hogy ezt a rugalmas, ép testet harmónikusan fejlessze tovább, formálja, a női szépség kívánalmai szerint színössé és kifejezővé tegye.

A női testnevelés története tulajdonképpen akkor kezdődik, mikor a férfiak egyre szélesedő sportéletével és testgyakorlásával párhuzamosan a svéd tornát bevezetik a leányiskolákba is. Ez azonban csupán annyit jelent, hogy a férfiak számára megszerkesztett gyakorlatokat minden megváltoztatás nélkül alkalmazzák a nőkre. A svéd és hasonló rendszereknek másik nagy hiánya, hogy megelégszenek a tömegtornával és nem individuálizálnak. Pedig figyelembe kell vennünk, hogy minden egyes embernek mások a körülményei és adottságai, mások a testi fogyatékoságai és így mindenkit egyéni módon kellene tornásztatnunk, más mozdulatokkal kellene a testet kidolgoznunk.

Delsarte, egy Amerikából Párisba szakadt táncpedagógus felfedezése, hogy különleges gyakorlatokkal sok tekintetben modellálhatjuk az emberi testet. (Genevieve Stebbins: *Delsarte System of Expression*. Sixth Edition. Newyork, E. S. Werner 1902.) *Delsarte* a gerincet teszi meg a test főtámasztékának; kimondja, hogy a fizikum helyes felépítésének és minden szép mozgásnak ez az alapja. A testformálás lényegét három elvben foglalta össze. Ezek: az energizálás (az izmok megfeszítése), a relaxizálás (az izmok lazítása) és a lélegzés.

Delsarte eredményeit Bess. M. *Mensendieck* amerikai származású orvosnő fejlesztette tovább, ő volt az első, aki összefüggő rendszert dolgozott ki a női test számára. (Bess. M. *Mensendieck*: *Körperkultur der Frau*. 8. Aufl. München, Bruckmann 1924.) *Mensendieck*nél a sematikus tornamozdulatok helyébe tudatos izommunka lép. Módszere főleg a mozgás mechanikájával foglalkozik, azokkal az anatómiai és esztétikai törvényszerűségekkel, melyeken a test felépítése és a mozgástechnika nyugszik. Minden mozdulat akkor helyes és szép, ha az arra hivatott izmok segítségével történik. A mai kultúremlernek vajmi kevésbé van meg ehhez a megfelelő izomérzése. A cél tehát a test izomtudatra ébresztése, hogy fizikumunk fölött urrá legyünk, megtanuljuk izmainkat tetszésszerint munkába állítani és a munkából kivonni, az egyes izomcsoportok működése közt művészi harmóniát teremteni. A testmodellálás lényege abban áll, hogy az egész fizikum egyenletes dolgoztatása mellett mindig azokat az izmokat gyakoroljuk legerősebben, melyek a helytelen életmód vagy hibás mozdulatok folytán elgyöngülték, elbetegedtek. Minden sport, bármilyen hasznos is, vagy az összes izmokat dolgoztatja, vagy többé-kevésbé egyoldalulag fejleszti a testet, ezzel a tudatos

tornával azonban valamennyi részét arányosan keresztüldolgoztatjuk, fogyaszthatjuk ott, ahol szükség van rá és erősíthetjük máshol, ahol el van hanyagolva.

Mindazok, akik ma női testkulturával foglalkoznak, tulajdonképpen *Delsarte* és *Mensendieck* nyomdokain haladnak tovább. De természetesen ez az alapvető rendszer sok kiegészítésre szorul és egyre új reformokat kíván. Maga *Mensendieck* ma Amerikában dolgozik, tanítványai mindenütt vannak Európában. A németországi iskolák közül megemlítjük elsősorban a *lohelandl* intézetet, mely *Luisse Langart* vezetésével működik, továbbá a müncheni *Schule für angewandte und freie Bewegung*-ot. A *lohelandlak* a torna mellett a testkultura lényegét a helyes, természetes életmódban látják és törekvéseikbe bizonyos tolsztojánus elveket vittek bele. *Alice Bloch* a főfigyelmet a serdülők tornájára fordítja és a gyermekek részére külön rendszert dolgozott ki. Azok közül, akik új eredményekkel gazdagították a női testnevelés fiatal tudományát, ideírjuk még *Hedwig Hagemann*, *Jarmilla Kröschelova* és *Dora Menzel* nevét.

En magam is *Mensendieck* tanítványa voltam és az ő módszeréből indultam ki. De idők folyamán szüksége mutatkozott egy újabb, modern rendszer felépítésének, mely a mai idők asszonyának minden körülményével és tulajdonságával számol. (A női testkultura új utjai. Bpest. Athenaeum, 1926.) Manapság már a nő is dolgozó lény, tehát a tornának mindig figyelemmel kell lenni arra, hogy a tanítvány milyen foglalkozást űz, testének milyen részét erőlteti. Ez szükségessé teszi a teljesen individuális oktatást. Csak azonos testi konstitúciójuk és azonos foglalkozásúak (azok is csak egészen kis csoportban) tornáshozhatnak együtt eredményesen. Az individualizálás egyik lényeges elve rendszeremnek, mely egyébként külön foglalkozik a városi élet és kenyérharc kóros következményeivel, főleg a hátgerincelferdülés és ludtálp keletkezésének megelőzésével (*Klapp* és *Spitzzy* professzorok tanából kiindulva), ugyszintén a lélegzőtornával a tüdő kiképzésével. A másik fontos elv, hogy a test gyakorlását már a legfiatalabb korban kell elkezdni és nincs a nő életének olyan periódusa, melyben ezt megszakítani szabad volna. Alapvető továbbá az a gondolat, hogy a test nevelését nem szabad elválasztani a lelki neveléstől. Mindig tekintettel kell lennünk a tanítvány lelki adottságaira. A mozgásokat szellemileg is fel kell dolgoztatnunk, azért olyan gyakorlatokat kell szerkesztenünk, melyek változatosak, a növendék fantáziáját foglalkoztatják és így könnyebben tudja magát koncentrálni. Fontos, hogy a tanár szuggesztív módon tanítson, a maga erejéből adjon és így vigye, így segítse növendékeit. A testkulturát ki kell szélesítenünk pszichofizikai irányban, mindig figyelemmel kell lennünk a kölcsönös kapcsolatokra. A test fejlesztésével egyidejűleg azon kell munkálkodnunk, hogy lelkileg is elősegítsük a modern nő felszabadultabb és értékesebb típusának ki-fejlődését.

A testkultura nemcsak a női test igényeire különös súlyt fektető, esztétikai, ritmikus *Mensendieck* stb. nevek alatt összefoglalt tornából áll. A víz, nap, levegő, a természet kultusza, a női sportok, a helyes táplálkozás, ruházkodás, higiénikus lakás, okszerű védekezés a kenyérkeresettel járó megerőltetésekkel szemben, ez mind igen komoly tényező, noha a testmozgások a legfontosabbak. A divat tulkapásai, a henye, felületes életmód, a konvenciók álmorálja alól is ki kell vonni magunkat és egész életünket helyesebb, lelkileg is higiénikusabb alapokra kell fektetnünk.

A női testkultura rövid multu, de egyre bővülő tudománya meg akar bennünket tanítani arra, hogyan vihetjük bele az életbe a test magasabbrendűségében rejlő művészi harmóniát és gazdagságot.

RITMIKUS TORNA — TÁNC

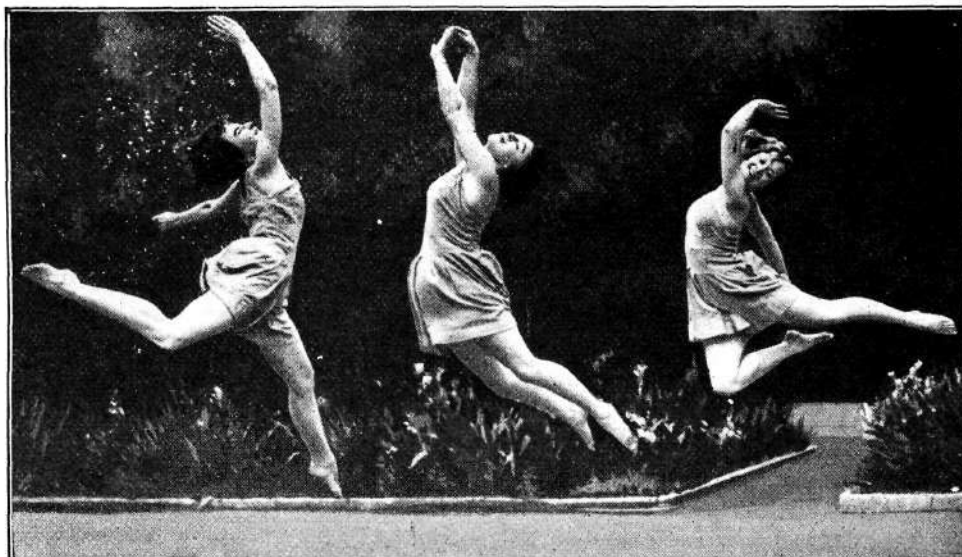
1

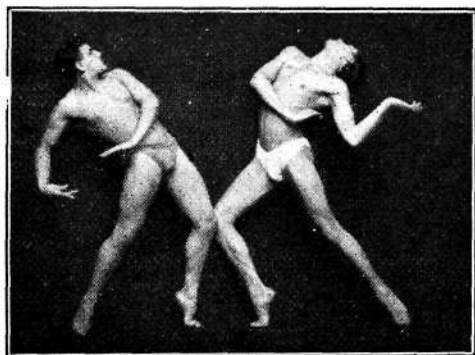
2

3

4

5

1. Fúria-tánc. — 2. Forgó ugrás. — 3. Táncgyakorlat. — 4. Rítmus-gyakorlat. — 5. Csoportjelenet.

XVI. FEJEZET

Labdajátékok

A tennisz

Irta Kelemen Aurél

A TENNISZSPORT FEJLŐDÉSTÖRTÉNETE

A tenniszsport történetének kutatói ennek a játéknak eredetét egészen az ókorba vezetik vissza. Már Homéros megemlékezik egy, a mai tenniszhez hasonló labdajátékról, amelyet akkor játszottak és amely úgy a kinalaknál, mint az indusoknál nagyon közkedvelt volt.

Megbízható adatok azonban csak a lovagkorig vezetnek vissza, amikor az uralkodók és főnemesek lovagi váraik udvarában és a vár-falak között játszottak egy »tenez« nevű labdajátékot, amely játéknak már megvolt a mai tenniszjáték jellegzetessége, amennyiben annál a labdát bizonyos ütőkkel egy háló felett kellett átütögetni. Donato Velluti florencei krónikus felemlíti, hogy 1350-ben Franciaországból egy »tenez« nevű új labdajátékot hoztak Itáliába. Eszerint tehát ennek a sportnak mostani elnevezése francia származású. Angliában a XV-ik évszázadban találkozunk vele először, ahol azt kikövezett várudvarokon a legelőkelőbb emberek játszották. Lassanként azután ez a szórakozás fedett udvarba terelődött át. A nagy urak sorra építtettek fedett tennisz-csarnokokat, így például VIII. Henrik 1535-ben Hampton-Courtban készíttetett ilyet. A franciáknál is találunk 1540 körül sok helyen fedett tenniszpályát. Krónikusok meg is emlékeznek régi játékosokról, így például Glustiniani velencei követ írásában nagyon lelkesül VIII. Henrik tenniszjátékáért.

Azonban nemcsak az uralkodók hódoltak e sportnak, hanem az alacsonyabb társadalmi osztályok is, csak hogy ezek már nyitott tenniszt, vagyis egy, a réteken és szabad tereken kifejlődött labdajátékot játszottak, melynek szabályai már lényegesen eltértek a fedett tenniszétől. Így fejlődött ki a mai lawn-tennisz. Magyarország ugyilátszik már századokkal ezelőtt is lépést tartott a sport terén a Nyugattal. Legalább is arra következtethetünk Miksa király udvari orvosának, Zsámboky Jánosnak 1560 körüli írásából, amidőn ő bűnül rója fel az ifjuságnak, hogy idejét és pénzét labdajátékokra fecséreli. A XVII-ik század végén már igen elterjedt volt nálunk ez a labdajáték. Férfiak és nők egyaránt játszották palotáik udvarain.

Köztudomású, hogy gróf Széchenyi István is lelkes híve volt a tenniszjátéknak. Szeretett volna Budapesten is létrehozni egy labdaházat, ez azonban nem sikerült neki. Széchenyi rakettjét a Magyar Tudományos Akadémia muzeuma őrzi.

A tenniszsport mai szabályai körülbelül 50 év óta állanak fenn. Amerikában és Angliában az 1870-es években lényegében teljesen a mai szabályok mellett játszották a tenniszjátékot és irtak ki nemzeti bajnok-

ságokat. Nálunk Magyarországon 1894 körül kezdett a modern magyar teniszsport kibontakozni. Természetesen akkor még csak egyes emberek játszották. Az első bajnokságot 1894-ben gróf *Páffy* Pauline nyerte és az a balatonfüredi *Stefánia Jacht-egylet* versenyen került kiírásra. 1895-ben *Demény* Károly, a posta jelenlegi vezérigazgatója lett a magyar bajnok. A *Stefánia Jacht-egylet*en kívül a *Budapesti Lawn-Tennis Club* 1906-ig megrendezett bajnokságokat. A *Magyar Országos Lawn-Tennis Szövetség* 1907-ben alakult. Az utóbbi 20 év alatt a magyar tenisz-sportban mindinkább a *Magyar Athletikai Club* jutott előtérbe és ezen klub működéséhez fűződik voltaképpen a modern teniszsport nagyobb-arányu fejlesztése.

A TENNISZ LÉNYEGE

A tenisz két vagy négy (esetleg három) játékos által üzött labda-játék, amelynél az egymással szemben álló játékosok a labdát egy kb. 11-szer 24 méteres pálya közepén kifeszített háló fölött, az e célra készült ütőkkel, a teniszjáték szabályaiban előirt módon ütik át. Aszerint, hogy egy-egy vagy két-két játékos játszik egymás ellen, a játékot egyes vagy páros játéknak nevezik.

A játékosok egymással szemben, a pálya két ellenkező mezején állanak fel. A labda a játékosok egymást fölváltó adogatása útján kerül a játékba.

A játék menete abból áll, hogy a labdát a kijelölt határok között és a szabályokban meghatározott feltételek mellett a pálya egyik oldaláról, a háló fölött, a pálya ellenkező oldalára ütik mindaddig, amíg a labdamenet valamely játékos hibája vagy szabályellenes ütése következtében véget nem ér.

Ha az ütés hibás, a labdamenet véget ért és új adogatással új labdamenet kezdődik. Az egyes labdamenetek képezik a játék számításának alapját, mert a játék apró részletekre oszlik fel. Aki először nyert 4 labdát, az megnyert egy játékot (game) és aki először nyert 6 ilyen játékot, az megnyerte a játszmát (set). Versenyszerű mérkőzésnél két vagy három játszmát kell a győztesnek nyernie.

Az egyes labdák, illetve labdamenetek számításánál mindig a hiba vétetik alapul. Az a játékos, aki hibázott, elveszti a labdát, tehát ellenfele nyert egy pontot.

Mivel ellenfelünk hibájával nyerünk, törekednünk kell arra, hogy a labdát oly módon üssük a háló felett át ellenfelünk mezejére, hogy annak visszaütése lehetetlen vagy minél nehezebb legyen. A játék az adogatással és annak visszaütésével kezdődik.

A játék kezdete előtt a játékosok megállapodnak az adogatás sorrendjében. Az adogatás játékonként (gamenként) felváltva történik. Egyes játéknál minden játék (game) befejeztével az adogató visszaütővé és a visszaütő játékos adogatóvá lesz. Párosjátéknál mindenekelőtt megállapítandó, hogy a párokból ki adogat először és ki másodszer, valamint, hogy a visszaütésnél a párokból ki áll a pályának jobb- és ki a baloldalán. Az adogatást az ellenfél adogatása követi. A párosjáték adogatásánál az adogató és társa minden egyes adogatás alkalmával saját térfelükön oldalt cserélnek. A visszaütő és társa pedig úgy a játék, mint a játszma folyamán térfelüknek azon oldalán maradnak, amelyiken a játékot elkezdték.

Páros játéknál az adogatást és annak visszaütését követő labdamenet folyamán a játékosok bármelyike ütheti a labdát.

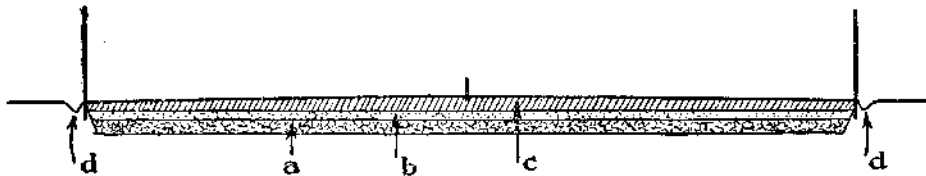
Az adogatás az alapvonal mögül a pálya jobbfeléről a szabályokban körülírt, rézsut szemben levő adogató-udvarba kezdődik.

A visszaütő igyekszik az adogató által helyesen adott labdát első felugrása után visszaütni. Röptében vagy a földet kétszer ért labdát visszaütni nem szabad. A visszaütött labda a pálya határvonalain belül bárhova üthető akár első felugrása után, akár röptében (volley). Milyet a labdát valaki elhibázta, az adogató az alapvonal mögül a pálya baloldaláról újból adogat a rézsut szemben levő adogató-udvarba. A harmadik labda ismét jobbról, a következő balról stb. adandó. Az adogató minden elhibázott labda után jelzi a játék állását a szabályokban előirt számítási mód szerint olyképpen, hogy mindenkor előbb a saját eredményét és azután ellenfelét mondja be. Versenyeken az ellenfelek minden páratlan játéknál (game) helyet cserélnek, azaz a tuloldali pályafélre mennek át, hogy ezáltal a napnak, szélnek stb. hátrányát felváltva viseljék.

A TENNISZPÁLYÁK ÉPÍTÉSE

A tennispályákat különböző talajjal lehet készíteni. Lényeges különbség csak a füves, azaz pázsitpályák és a nemfüves pályák (hard court) között van. Nálunk, ahol nincs állandó nedvesség, nemfüves pályákon játszzák a teniszt.

A pályák anyagának megválasztásánál mindig tekintettel kell lenni arra, hogy az illető helyen általában véve gyakori-e az esőzés vagy

359. ábra. A tennispálya keresztmetszete.

a) = 20 cm. kötőrmelék vagy durva kavics, b) = 5–10 cm. salak vagy finom kavics, c) = 8–10 cm. pályaanyag (agyagos föld), mely a pálya két vége felé lejt, d) = víz-elvezető csatornák a hálón kívül

nem, továbbá, hogy van-e a pályán vízvezeték vagy pedig odahordott vízzel kell-e öntözni. Ahol gyakori az esős időjárás, mint pl. a nagy hegyek közötti völgyekben, ott olyan anyagot kell a pálya felső rétegére kiválasztani, amelyik a vizet egyszerre átengedi anélkül, hogy sár képződne, vagyis homokot, grizfinomra szitált vörös salakot, örölt kő- vagy téglaport. Ahol pedig száraz az időjárás, ott agyagot kell választani, mert az agyag összeáll, kevesebb öntözést igényel, nem porzik. E két anyagnak a keverékéből adódnak a különböző pályaanyagok. Városokban a tennispályákat utkaparékból készítik, mivel az utkaparék az abba keveredett állati szemét folytán olyan, mint a vidéken a faltapasztásra használt anyag, rugalmas és összetartó.

A modern tennispályák felső rétege agyagos homok vagy agyagos utkaparék, amelyre 0.5 cm. finomra szitált vörös salakot vagy örölt vörös téglaport szórnak s azt az agyagos rétegbe behengerlik. Az ilyen vörös vagy sárga pályákon a játékosok sokkal jobban látnak, mint egyéb pályákon, ahol a fehér labda a portól rövidesen megszürkül és színe nem üt el a talajtól.

Ahol a pályákon vízvezeték és a pályák rendszeres hengerlésére személyzet is rendelkezésre áll, ott a pálya felső rétegét egészen finomra szitált vörös salakból készítik. Ez a réteg a ráhordáskor 5–6 cm., amely azután a hengerlés által kb. 3–4 centiméterre megy össze. Ezt a vörös salakot, amely száraz állapotban nem áll össze és porzik,

5:1 arányban ugyancsak finomra szitált tapadós agyag vagy utkaparék porral keverik össze és úgy teregetik szét a pályán. Az $\frac{1}{6}$ résznyi sárga agyagpor, amelyet természetesen jól el kell keverni a salakporral, összetartja ezt a salakréteget, ha azt naponkénti kiadós öntözéssel nem hagyják teljesen kiszáradni. Ahol azonban rendszeresen nem öntözik és nem hengerlik a pályát, ott nem szabad a felső rétegre salakot használni.

Külföldön tennispályák céljaira ma már különleges piros és zöld anyagot gyártanak. Az ezekből készített pályák átengedik a vizet, nem porzanak és minden különösebb kezelés nélkül állandóan jó állapotban maradnak.

A pályák építésénél gondoskodni kell egy vizet átengedő alapról, mert különben a megnedvesedett pályán sokszor nem lehet majd játszani. A tennispályák alapját kötörmelék, kavics vagy salak képezi, melynek rétegére jön az agyag vagy utkaparék, szóval a pálya voltaképeni anyaga. Az ilyen kőalap nemcsak a víz gyors levezetésére, de a vakondok, giliszta és növényzet lefojtására is szolgál.

A pályának feltétlenül teljesen simának kell lennie. Gondoskodni kell minden pályánál az esővíz levezetéséről, miért is a pálya két oldalra néhány centimétert (2—4) lejtjen és a lejtős oldalon a pályát körülkerítő hálón kívül vízlevezető csatorna készítették.

Nagy figyelemmel kell lenni arra is, hogy a nap tavasz-őszi átlagos pályája merőleges legyen a tennispálya hosszúsági tengelyére, vagyis, hogy a nap a pálya felett keresztbe menjen át és így egyik játékost se zavarja.

A pályához igyekezni kell mindenütt sötétszínű (zöld vagy barna) háttérrel teremteni, akár gyorsnövésű és sűrű növényeknek a hálón kívül való ültetése, akár pedig zöld ponyvák felakasztása révén. Versenyeknél mindenesetre szükséges, hogy ha másként nem, zöld gallyaknak a bekerítő háló külső oldalára való felakasztásával a verseny tartamára alkalmas háttér teremtsék.

Célszerű az egész pályaterületnek valamivel magasabb fekvést adni a környező területnél, hogy az esővíz a pályára ne folyjjék. Mindenesetre kerülni kell a pályának mélyedésekben való építését.

A szélről védett helyek előnyben részesítendők.

Lombos fák mellé csak akkor szabad pályát építeni, hogyha a fák koronája sűrű egészet képez, amely nem engedi át a napot. A pályára vetett foltos árnyék miatt nem lehet a labdát látni, versenyezni pedig szinte képtelenség. Legjobb a teljesen árnyékmentes pálya.

Amint a pálya fekvését megállapítottuk, a szükséges területet kitűzzük. Ha a pálya jól megüledett helyen (játszótér, udvar, letaposott gyakorlótér) készül, az általa munkálatai esetleg feleslegessé válnak. Jól megépített és versenypályáknak azonban feltétlen kelléke a kőalapépítmény és ezért az egész játékteret kb. 80 centiméternyire ki kell ásni vagy pedig ennyivel kell feltölteni. A kiásott területen kicövekeljük a pálya határvonalait. A kiásott területet kő- vagy téglatörmelékkel, vagy nagy kavicssal 20 centiméter magasságban borítjuk, a kövek közötti nagyobb hézagokat apró kavicssal kitöltjük és az egészet lehengereltetjük vagy lesulykoltatjuk. Az így nyert kőalapra azután — ha a környéken megszerezhető — közsélsalakot hordatunk kb. 5—10 cm. magasságban és azt ismét lehengereltetjük. Ugyanakkor a víz lefolyásához szükséges néhány cm. esést is megadjuk a pálya mindkét oldalának a pálya közepétől a két vége felé.

Ezután ráhordatjuk a pályára 8 cm. rétegben a voltaképeni pályaanyagot, amelyet mindenesetre igen finoman át kell rostálni, hogy

benne kavicsok ne legyenek, mert az apró kövek rongálják a labdát és cipőt.

A felső réteget száraz állapotban kell a pályára hordatni és mi-
kor az már szét van terítve és egy léccel való lesimitás után kiegyen-
getve, akkor alaposan és egyenletesen locsoljuk meg a pályát, hagyjuk
ezt a laza réteget megüledni és midőn kissé megszáradt, elkezdjük
a hengerelést.

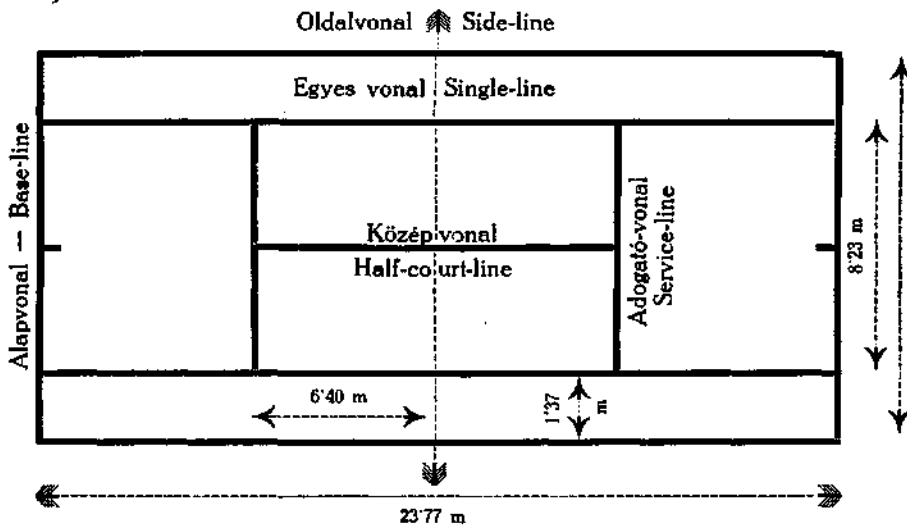
Egy-két napi, úgy a hosszirányba, mint keresztbe gondosan vég-
zett hengerelés után, amikor az egész pálya már szilárd, ráhintjük a
festőanyagot és azt a megöntözött talajba behengereljük. Amennyi-
ben később a behintett festőanyag lekopik, az állandóan készenlétben
tartott anyagból újra ráhintünk egy keveset. Azon pályáknál, melyek-
nek felső rétege teljesen vörös salakból készül, festőanyagra nincs
szükség.

A pályákat általában véve rendszeresen kell öntözni és hengerelni.
A teljesen megszáradt és tisztára söpört pályára a szabályok szerinti
mértékben kifestjük a vonalakat.

A pálya méreteit mindig a vonalak külső szélétől kell számítani.
A vonalnak falécekkel vagy téglákkal való megjelölése nem cél-
szerű, mert azok mindig ki fognak állani a talajból, a játékosokat aka-
dályozzák és veszélyeztetik, másrészt pedig a labda ferdén ugrik le
róluk és így a reális játékot megnehezítik.

A vonalakat mésszel festjük, vagy mészporral hintjük. Legegyszerűb-
ben két egymástól 4 cm.-nyire keresztlécekkel összeszegezett kb. 3–4
méter hosszú faléccel, melyet a vonal helyére ráfektetünk a földre és
közte ecsettel kifestjük a vonalat, vagy mészport hintünk finoman bele.
Figyelnünk kell arra, hogy a hosszú madzaggal és földbe szurandó
nagy szegekkel kimért pályánál a vonal a madzag belső oldalára jusson.

Az egész játékkeret, de legalább is a pályának két végét 3–4
méter magas drót- vagy spárgahálóval be kell keríteni, hogy a labdák
szét ne guruljanak. A hálókhoz 5×5 cm. lyukbőségű cinkeztet drót-
hálót vagy pedig kátrányozott spárgahálót kell használni. A dróthálót
nem szabad merevre kifeszíteni, mert úgy jobban rongálja a labdát.
Spárgahálót rezeztet drótra kell függeszteni. A vasdrót rozsdája el-
marja a hálót.

360. ábra. Teniszpálya

A tennispálya méretei: A pálya teljes hossza: 23.77 m; Egyes pálya szélessége: 8.23 m; Kettős pálya szélessége: 10.97 m; Az adogatóvonal távolsága a hálótól: 6.40 m; Az adogatóvonal távolsága az alapvonalától: 5.485 m; A háló távolsága az alapvonalától: 11.885 m; A hálótartó oszlopok egymástóli távolsága: 12.80 m; A hálótartó oszlopok helye a pálya oldalvonalain kívül: 0.915 m; A háló előírt magassága az oszlopoknál: 1.07 m; A háló előírt magassága a pálya közepén: 0.915 m.

Mivel azonban a felugró labdák visszaütéséhez, az ütések kivételéhez a pályán kívül megfelelő nagyságu területre van szükség, a pálya alapvonalai mögött és oldalvonalain túl a lehetőséghez képest nagy területet kell szabadon hagyni és a pályával teljesen egyenlő módon elkészíteni és lehangeregni.

Ez a terület az ugynevezett *kifutó*, amely a körülményekhez képest kisebb vagy nagyobb lehet, kétoldalt 3—6 méterig terjedhet. Jó pályán az oldalkifutó legalább 3.6 méter (egymás mellé épített pályáknál 5—6 méter távolságot kell hagyni), az alapvonal mögötti kifutó legalább 6.40 méter legyen. Versenypályákon a kifutók még nagyobbak. A kifutókkal együtt tehát egy jó pályához 18×36—40 méter nagyságu terület szükséges.

A *hálót*, melynek magassága általában 3 méter, a pálya körül földbe-állított póznákra vagy használt gázcsövekre erősítjük oly módon, hogy a 3.50—3.80 méteres oszlopot annyira eresztjük le a földbe (kátrányozott végével), hogy a pályaszinttől 3 méternyire kiálljon. Az egymástól egyenlő távolságra (kb. 6—7 méter) állított oszlopok felső végére karikás csavart erősítünk és ebbe huzzuk bele a hálótartó cinkeztet vassodronyát, amelyre vékonyabb dróttal, vagyis kis S-alaku horgokkal felerősítjük a hálót. A hálótartó faoszlopok kb. 10 cm. átmérővel bírnak.

A középháló céljaira kb. 2 méter hosszú, 10—16 centiméter átmérőjű keményfa oszlopot használunk. Ennek egyik végét átfurjuk egy hálótartó csavarmentes horog részére, amelynek külső oldalán a csavaranya egyuttal fogantyut képez, úgy, hogy a csavaranya forgatásával a háló feszül vagy enged. Az oszlop kátrányozott végével annyira ásandó a földbe, hogy a hálófeszítő készülék a földtől 1.07 méternyire legyen.

AZ ÜTŐ FOGÁSA

A tenniszjáték az ütő kézbevételével, »fogásával« kezdődik. A gyakorlat, azaz a tenniszjáték fejlődése vezette rá a játékosokat arra, hogy lendületek közben miként kell az ütő nyelét úgy kézbevenni, hogy az ütő hurozott része ezen lendületek alatt a szükségszerűleg kívánt síkból el ne csavarodjék, avagy a csuklók mozgásánál természetesen előálló karcsavarodás mellett az ütő síkja a merőleges és vízszintes lehetőségek között olyan fordulást végezzen, amilyen a labda ütésének legjobban megfelel.

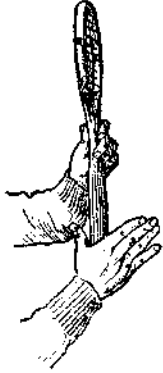
Nem lehet eléggé hangsúlyozni, mennyire fontos az ütő fogásánál a több évtizedes gyakorlatban kifejlődött módszert követni.

Aki ezen bevált módszertől eltér s a kezdetben kényelmesebbnek látszó, de a további haladásnak útját álló helytelen ütőfogást szokja meg, az játéktudás szempontjából messze mögötte fog maradni azoknak, akik helyes ütőfogással játszanak.

Az imént mondottak nem azt jelentik, hogy egyes emberek elvéte ne bírtak volna bizonyos pozíciókból helytelen fogással és lendülettel jó ütéseket csinálni, azonban ez nagyon ritka kivétel és nem az az út, amelyen a tömegnek járni szabad.

Aki meg akar tanulni tenniszezni, avagy aki a jó játékot és versenyzést ambicionálja, az »ütőfogásra«, az »ütési lendületekre« s ezek összefüggéseire az első pillanattól fogva, amikor a raketot kézbe veszi, mindenkor és állandóan nagy figyelmet fordítson, mert az ütő jó fogásán kezdődik a versenyző karrierje.

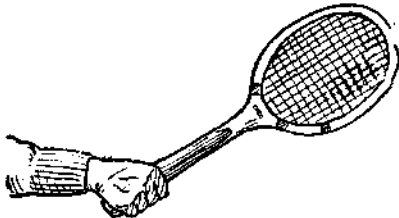

361. ábra. Az ütő fogása. A nyél a szétfeszített hüvelyk- és a többi ujjak által képezett szöveget két részre osztja

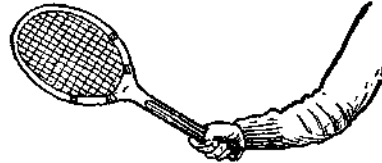
Ismételten hangsulyozzuk, hogy a helyes ütőfogás kezdetben nehézkesnek, természetellenesnek, szinte lehetetlennek tűnik fel egy »naturalista« ütőfogással szemben. Innen ered, hogy az, akit nem tanítottak, aki szakkönyvet nem olvasott, aki versenyeket nem látott, magától nem jön rá a helyes fogásra és így nem haladhat. A naturalista ütőfogás mellett lendület nélküli, rövid mozdulatokkal különböző nehézkes és furcsa testhajlítások mellett áttoljuk, átbökjük valahogy a labdát a háló felett, ütni, erősen, céltudatosan, pontosan ütni azonban így nem lehet, hanem csakis sportszerűen kifejlett helyes ütőfogás és lendület mellett.

Helyes módon úgy fogjuk meg a raket nyelét, mint egy kalapácsot, azaz, mintha az ütő rájáának élével óhajtánánk egy asztalra szeget verni.

Vagyis az ütő síkját merőlegesen tartva, annak vízszintes nyelére a kifeszített tenyeret vízszintes tartásban felülről úgy fektetjük rá, hogy

362. ábra. Az ütő fogása. A nyél megmarkolása

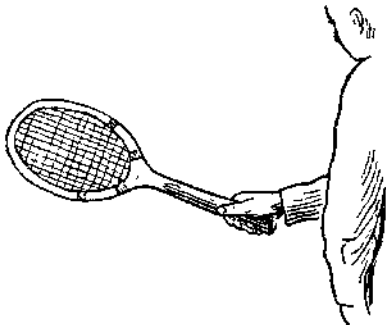
363. ábra. Az ütő fogása. A nyél végén levő bőrözés a kézből kiáll; a nyél az alkarral kb. 130° szöveget alkot; a hüvelykujj vége a második ujjhoz fekszik

a nyél a szétfeszített hüvelyk- és mutatóujjak által képezett szöveget két egyenlő részre ossza. Ezután megmarkoljuk az ütőt.

A nyél végén levő bőrözésnek a kézből ki kell állnia.

Az ütő nyele az alkarral kb. 130° szöveget képez. A hüvelykujj vége a második ujjhoz fekszik.

Ez az ütőfogás a backhand (baloldali) ütésnél annyiban változik csak, hogy a hüvelykujj nem markolja körül a nyelet, hanem kinyújtva ráfekszik a nyélnek a hurozással összeeső hátsó lapjára.

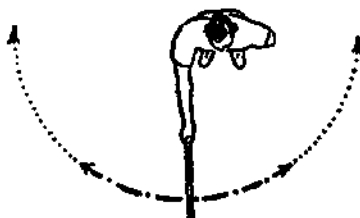
364. ábra. Az ütő fogása. Backhand-fogás; a hüvelykujj kinyújtva ráfekszik a nyélnek hurozással összeeső hátsó lapjára

Ilyenkor nemcsak a karnak, de a csipőnek erejét is teljesen át tudjuk

AZ ÜTÉSEK

Legjobban és legbiztosabban akkor tudunk ütni, amidőn a vállal a háló felé mindkét lábon biztosan állva, kissé behuzott karral ütünk.

vinni a labdára és azonkívül amennyiben a labda kissé közelebb vagy távolabb ugrana a talaj valamilyen egyenetlensége folytán, úgy még mindig módunkban van a kissé behuzott kart kinyújtani vagy jobban behuzni és ezáltal a labda váratlan eltérését követni. Amennyiben azonban a labdát túl közel engednők a testhez, hátrafelé kellene dűlnünk; így nem állunk biztosan és maga az ütési lendület nehéz, másrészt vi-

365. ábra. Az ütési lendület. A pontozott rész az elő- és utólendület, a labda megütése a lendület közepén történik. Így a labda a vállak arányában repül el.

szont ha tulmessze engedjük a labdát, az erősen kinyújtott karral bizonytalanul ütünk és nem tudjuk a véletlenül még távolabbra ugró labdát az utolsó pillanatban elérni.

Valahányszor nincs időnk a repülő labdához a fõnt vázolt módon már előre hozzá állni, úgy többé-kevésbé bizonytalanabb ütémódhoz kell folyamodnunk. Az ütésekhez lábainkkal, csipõvel, vállal olyan poziturába helyezkedünk, hogy az ütéshez szükséges mozdulatot minden megerõltetés és minden természeteiellenes csuklómozdulat elkerülésével

366. ábra. A forehand-ütés lendülete. A jobbkezre jövő labdák ütési módja. A balváll a háló felé mutat

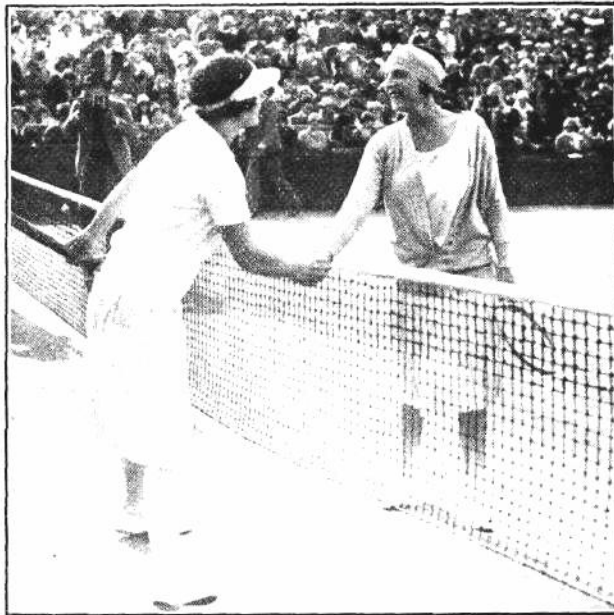
367. ábra. A backhand-ütés lendülete. A balkézre jövő labdák ütési módja. A jobbváll a háló felé mutat

tudjuk elvégezni. A testnek emellett biztosan egyensúlyozottnak kell lennie, hogy az ütés után bármilyen irányba képesek legyünk elmozdulni. Az ütések bizonyos lendülettel történnek és ez a lendület akkor helyes, ha az ütő a labda megütésének pillanata előtt és után, vagyis az egész ütés alatt pontosan abba az irányba halad, amely irányba a labdának el kell indulnia, hogy a kívánt helyre essék. Minél hosszabb ideig tudjuk az ütőt az egész lendület alatt ugyanolyan ütősk mellett egy kívánt irányba vezetni, annál biztosabbak lesznek az ütések. Ennek a következőkben rejlik a magyarázata: amidõn a labda szembejön, a játékos elméletileg kiszámítja, hová fog esni és eszerint vagy a levegõbõl vagy az ugrás után fogja-e azt visszaütni. Megfelelõ helyezkedés után

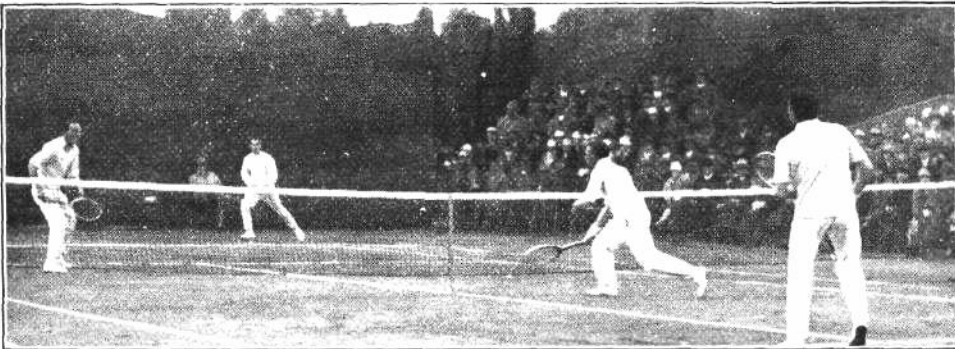
TENNISZ I.

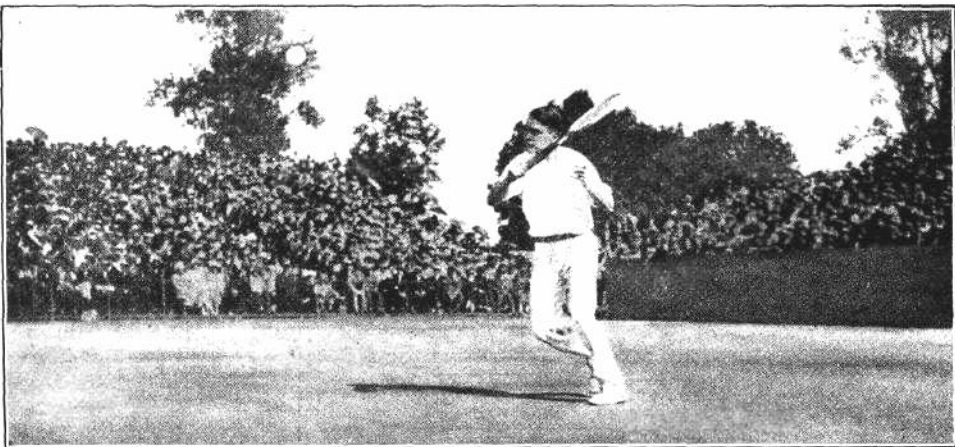
1

2

3

4

1. Kehiling Béla smash-a — 2. Helen Wills és Susanne Lenglen, a világ legjobb női tennisezői. — 3. Férfi páros-mérkőzés a margitszigeti center-ground-on. — 4. Richard amerikai champion a párisi olimpiáson.

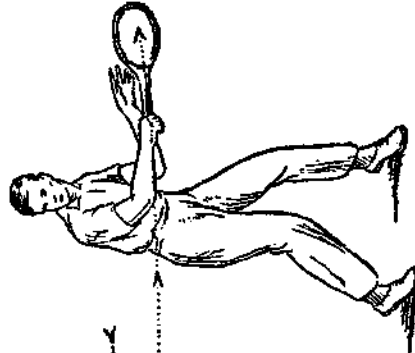
megvárja, amíg a labda közelébe ér és azután üt. Az ütés alatt a rugalmas labda kissé összenyomódik, a hurozáshoz tapad és az ütő hurozása egy bizonyos ideig maga előtt tolja azt. Már most minél hosszabb távolságon tolja az ütő ugyanazon irányba maga előtt a hozzá tapadó labdát, annál inkább átveszi a labda a hurozástól az ütés irányát és annál biztosabban követi a repülés alatt ezt az irányt.

Gyakorlat és szemmérték dolga az ütés helyes pillanatát eltalálni úgy, hogy se tulkorán, se tulkezőn ne üssünk, mert akkor a labda mindig más-más irányba megy.

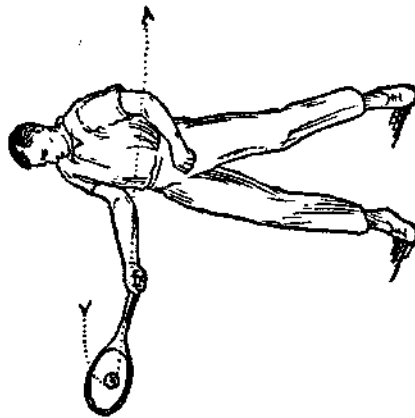
Alapjában véve a legtöbb ütési lendület egy körmozgás, melynek középpontja a váll, rádiusa az a távolság, amennyire az ütő a válltól van. Elméletileg tehát az ütőt csak körvonalon lehet vezetni, míg egyenes vonalban ritkán.

Az összes ütéseknél mindenekelőtt a vállaknak az ütés irányába kell mutatniok, vagyis nem állhatunk mellél a háló felé. Ez feltétlen alapkelléke a lendületes stílusu tenniszjátéknak. A vállcsukló mozgási szabadsága ugyanis akkor a legnagyobb, amikor a kar a mell előtt jobbról balra vagy balról jobbra lendül a 365., 366. és 367. ábráknak vonallal jezett része alatt, míg a pontozott vonallal jezett rész alatti lendület (a mozgás eleje és vége) erőtlen és nehézkes. A kar lendületének a vonallal jezett részét kell tehát az ütésre felhasználni. Vagyis, ha a labda az ütőt fogó kéz oldalára (forehand oldalra) esik, akkor a balláb jön előre és a lendület a 366. ábra szerint lesz, ha pedig az ellenkező (backhand) oldalra esik a labda, a jobb láb jön előre és a lendületet a 367. ábra mutatja.

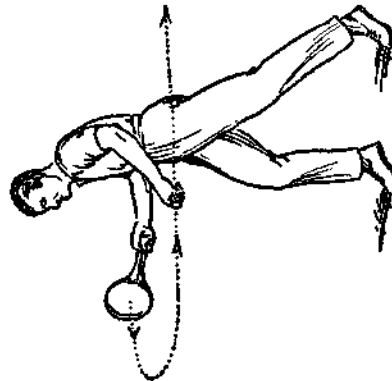
Ennyire elfordulni és a lábat előre tenni azonban csak akkor lehet, ha a szembejövő labda irányát elég korán felismertük és időnk van a lépésre, mellyel ezen elfordulás történik. Ha erre idő nincsen, pl. ha a pálya belsejében állva gyorsabban ér hozzánk a labda, akkor a lábak a test készenléti helyzetében maradnak, csak a vállakat fordítjuk el (lásd 368—370. ábra) és az ütés lendülete akkor a váll és csípő előrecsavarásával történik.

370. ábra. A lendület vége

369. ábra. A lendület közepe, az ütés

368. ábra. A jobbkézre jőző (forehand) labda ütése. A lendület eleje

A mindenkor szükséges erőnek eltalálása tisztára gyakorlat dolga. Elméletileg azok a közepes erős, tiszta ütések a jók, amelyek 10–15 centiméterrel a háló felett mennek át. Az ütés kívánt hossza szerint kisebb vagy nagyobb erő kell ahhoz, hogy a labda ilyen alaposan repüljön.

Mihelyt tulerős az ütés, a labda nagyon laposan repül és vagy a hálóba megy vagy a pályán kívül esik le. A jó irányításhoz tehát rendkívül nagy gyakorlat kell.

A tulerős ütés egyrészt felesleges erőpazarlást jelent, másrészt sokszor kihozza a játékos egyensúlyából, minek következtében ütés után megtántorodik és a gyorsan visszajövő labdához nem tud helyezkedni.

A legfontosabb és legtöbbször előforduló ütéseket a 368–384-ig terjedő ábraszorozatok mutatják.

Ezeket az ütéseket helyesen csak szorgalmas gyakorlatozás után lehet megtanulni. Amíg valaki a legfontosabb ütéseket nem tudja teljesen, elhibázott dolog rendszeres tennispályán játszani.

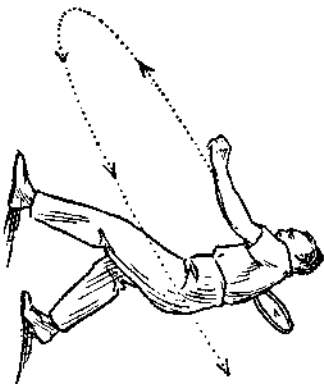
Az ütéseket megfelelő szakkönyv vezetése mellett egy falon kell mindaddig gyakorolni, amíg az ütő lendítését, vezetését, az ütéshez való hozzáállást a játékos megszokja.

A TENNISZJATEK STILUSA

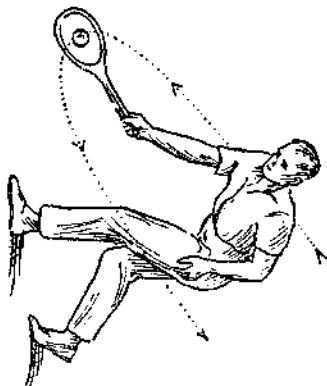
A tenniszsportban az utóbbi évtizedek folyamán épügy, mint minden más sportban, egy határozott stílus fejlődött ki. A játék közben szükséges és abban lépten-nyomon előforduló mozdulatok, ütések az idők folyamán bizonyos rendszerekben kristályosodtak ki. A versenyzők itt is igyekeztek a legracionálisabb mozdulattal, a legkevesebb erőkifejtéssel lehetőleg jobban ütni a labdát, vagyis elérni azt, hogy egy-egy mozdulattal a labdának egy határozott irányt lehessen adni és ezáltal a játékos bizonyos játékbiztonságra

tegyen szert. Az ilyen módon kifejeződött stílus magában foglalja az ütő megmarkolását, vagyis fogását, az egyes ütési mozdulatokat és lendületeket, az ütésekhez való hozzáállást, a labdának egyes különös ütésekkel való pörgetését és a játéktaktikát. A tenniszjáték rendkívül változatos

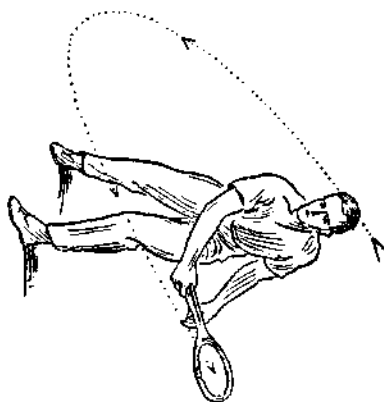
371. ábra. A jobbkezre jött (forehand) labda ütése közvetlenül a föld fölött. A lendület eleje

372. ábra. A lendület közepe, az ütés

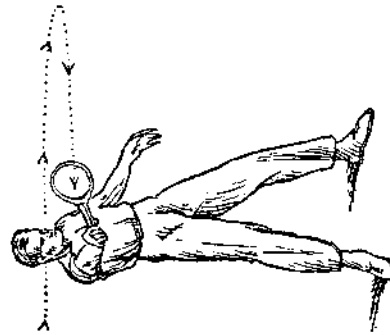
373. ábra. A lendület vége

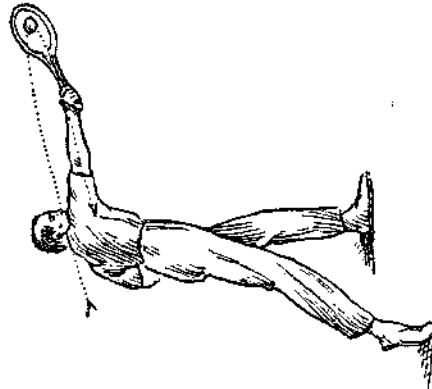
sport. A mozgási lehetőségek annyi variációjára nyílik alkalom, amennyit más sport távolról sem ölel fel. Ezen sok lehetőség közül a legjobb kiválasztása csak évtizedek óta folytatott versenyzés útján volt lehetséges. Játék közben rájöttek az emberek a legegyszerűbb és legjobb játékmódra. Ezt a játék kezdetén csak szakszerű oktatás mellett lehet elsajátítani és ha valaki naturalista módra, nem a helyes uton indul el, feltétlenül hátrányosabb helyzetbe kerül azokkal szemben, akik némi fáradtsággal, de a helyes rendszerrel kezdenek játszani. A helyes rendszer nagyon hamar meghozza gyümölcsét, mert a jó stílussal kezdő játékos eleinte bajlódik egy kicsit, de rövid néhány hónap alatt messze elhagyja azokat, akik rosszul kezdték a tenniszjátékot. Ennek a helyes stílusnak az elsajátítására nem feltétlenül szükséges, hogy a játékosok oktatóktól, trénepektől vegyenek órákat, de igenis elengedhetetlen körülmény, hogy szakkönyvek olvasása, versenyek nézése, jobb játékosok megkérdezése útján a helyes alapon induljanak el.

A TENNISJÁTÉK TAKTIKÁJA

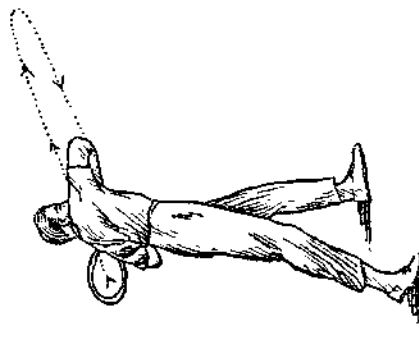
A tenniszjáték taktikája abból áll, hogy az ember úgy üsse át a labdát az ellenfél mezőnyébe, hogy azt visszaütni ne lehessen. A labdát annál nehezebb ütni, minél messzebb van a hálótól. Így tehát arra kell törekedni, hogy a labdát az ellenfél pályájának legvégébe és lehetőleg abba a sarkába üssük, amelytől az ellenfél távol van. Hogy az ilyen labdát ellenfelünk el ne érhesse, ennek gyorsan kell repülnie. Előnyös helyzetben akkor van a játékos, ha ellenfelét ide-oda tudja kergetni a pályán, ezzel kifárasztja, kifulladásra és ugyanígy előnyös az is, ha valaki nem a pályája végén várja az ellenfél labdáit, hanem a hálónál, ahol mód nyílik a labdának olyan megütésére, hogy annak elérése teljes képtelenség. A helyes játéktaktika tehát az, amikor az ellenfelet az egyik sarokból a másikba kergetjük és közben a labda repülése alatt a háléhoz előrefutva úgy helyezkedünk, hogy az ellenfelünk által visszaütött labda a kezünkbe jusson és egy jól végzett ütéssel olyan irányt adjunk neki, amely mellett a labdát többé elérni nem lehet.

376. ábra. A lendület vége

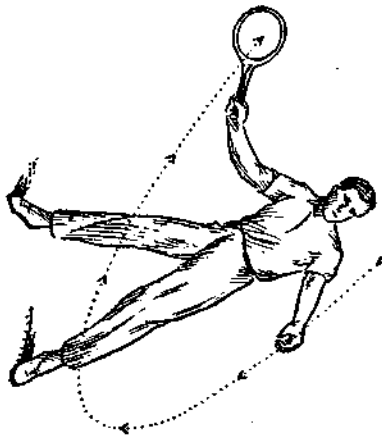
375. ábra. A lendület közepén, az ütés

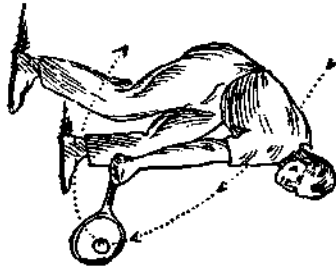
374. ábra. A botkézre jöő (backhand) labda ütése. A lendület eleje

Vannak játékosok, akik védekező taktikát folytatnak, nem mennek előre a háléhoz — mert nem tudják a labdát levegőből ütni — és vannak olyan játékosok, akik egy-egy jól elhelyezett hosszú ütés után feltétlenül előre mennek és így támadó játékot folytatnak. A helyes taktika a kettőnek aranyközepe, ahol védekezünk addig, amíg egy jó hosszú ütésre alkalom nem nyílik és mielőtt egy ilyen sikerült, rögtön előre menve támadásba megyünk át.

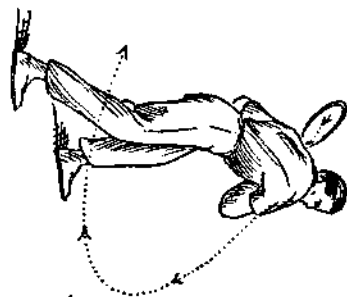
379. ábra. A lendület vége

378. ábra. A lendület közepé, az ütés

377. ábra. A balkezre jövő (backhand) labda ütése közvetlenül a föld fölött. A lendület eleje

A TENNISJÁTÉK TRÉNINGJE

A tennisjáték tréningje három irányu munkára terjed ki. Az egyik az ütések technikájának fejlesztése, a másik a futás technikájáé, a harmadik pedig a kondíció tréningje.

Miután a játék sok ütészajtából alakul ki, így elsősorban ezeket a különböző ütési mozdulatokat kell helyesen megtanulni és gyakorolni, amíg ezek szinte öntudatlanul a játékos vérébe nem mennek át. A játékos fejlődésére döntő kihatással bír, hogy a tanulást helyes alapon kezdette-e, mert amennyiben rossz ütőfogásokat és mozdulatokat szokott volna meg, úgy azokat később már nagyon nehéz kijavítani. A helyes ütéstechnika elsajátításának három lehetősége van. Az egyik a trénerrel, a másik a szakkönyvből való tanulás, a harmadik pedig a látott jobb játékosok mozdulatainak lemásolása. Hazánkban azonban oly kevés megbízható oktató van, hogy a magyar viszonyok mellett — különösen a vidéken — ezidőszerint ugyyszólván egyetlen lehetőség az ütéseknek szakkönyvből való elsajátítása. Ennek a módja abból áll, hogy a játékos a könyv utmutatásai alapján tanulja meg a különböző fogásokat és lendületeket. A legjobb és legeredményrevezetőbb gyakorlás a falon való játék, amelyen a tanuló a falra ütögeti a labdát és

csak akkor megy a pályára, ha a falon való ütögetésben megfelelő készségeit sajátított el.

Maguk a haladók és a versenyzők is legjobban a falon tudnak iskolázni, mert ott ugyanazon idő alatt sokkal több ütési lehetőség kínálkozik, mint a pályajátéknál.

A futásnak a tennisjátékban külön technikája van, amely a gyors indulás, a gyors megállás és a lépések olyan beosztásából áll, amely beosztás mellett a játékos az ütésre alkalmas pozícióba kerül a labdához.

A tréning harmadik tényezője az általános testi kondíció fejlesztése. A tennisjátékos már egy mérkőzés alatt is — ha a futásokat összegezünk — nagy távolságot fut le. A versenyjátékos pedig, aki egy nap több mérkőzést is játszik, jó néhány kilométert fut a nap folyamán. Ez a futás azonban sokkal fárasztóbb az egyfolytában való futásnál, mert állandóan hirtelen megállások és indulások szüksége mutatkozik. Ahhoz tehát, hogy egy jó tennisjátékos jó testi kondícióval rendelkezzen, éppúgy mint minden más sportban, igen mértékletes életmódra és rendszeres futógyakorlatokra van szükség.

A TENNISJÁTÉK NEMZETKÖZI HELYZETE

A tennis annyira el van az egész világon terjedve, hogy mind az öt világrészben intenzív teniszsportot lehetünk. Az országok egymástól való nagy távolsága folytán azok erőviszonyai között pontos párhuzamot

380. ábra. Az adogatás. A felállítás és a labda feldobása. A balváll a háló felé mutat

381. ábra. A hát mögé engedett ütővel minél magasabbra nyúlunk fel

382. ábra. Közvetlenül az ütés pillanata után

vonni nem lehet. Mégis mivel a *Davis Cup*-ért folyó küzdelemben ma már az öt világrész reprezentánsai mind résztvesznek, némi összehasonlításra mód kínálkozik. A hegemonia az utóbbi évtizedekben Európa, Amerika és Ausztrália teniszesei között dőlt el, ez azonban nem jelenti azt, hogy Afrika és Ázsia ne tudnának egészen elsőrendű tennisjátékosokat sorompóba állítani.

Jelenleg *Franciaország* az első tenisznemzet, amely az ő világhíres gárdája *Lacoste*, *Cochet*, *Borotra* és *Brugnon* révén az elmúlt évben kicavarta az Amerikai Egyesült Államok kezéből a *Davis Cup* pálmáját. *Amerika* sok évig a nemzetek ranglistájának első helyét foglalta el. Ebben azonban sokban közrejátszott az Amerikát kevésbé igénybevevő világháború befolyása. *Tilden*, a legzseniálisabb amerikai tennisjátékos mellé *Johnston*, *Williams*, legújabbán *Hennesey*, *Lott* és még sok egészen kiváló játékos sorakozik. Az országok rangsorában utánnuk *Ausztrália*, *Délafrika*, *Olaszország*, *Németország* és *Japán* következhetnek, azonban ezektől is csak nagyon kevés választja el *Spanyolországot*, *Dániát*, *Hol-*

landlát és Csehországot. Az angol gyarmatokkal ellentétben maga az anyaország pillanatnyilag egy árnyalattal vissza van maradva és épp-ugy nehezebb játékvizonyokkal küzdenek az északi nemzetek is. Magyarország, Ausztria, Svájc, Belgium a világműzdelembe csak itt-ott, egyes egészen kivételes képességű játékosokkal tudnak beleszólni.

A női tenniszben, amióta a világ legjobb játékosnője, *Langlen* kisasszony hívtásos tenniszjátékosná lett, Amerika nagyon erősen vezet. Utána Anglia következik, a többi nemzeteknél pedig csak egyes kivé-les játékosnői versenyzőnőkkel találkozhatunk.

383. ábra. A hölgyek fej fölötti ütése. Lábhegyre állva, magasról és lendülettel ütünk

384. ábra. A derék hátra hajlik a magas ütés előtt

A Lawn-Tennisz játékszabályai

Játék kettesben

(Single-handed game)

1. A kettes játékban a pálya (court) 8,23 széles és 23,77 méter hosszú. Középen háló osztja két mezőre; a hálót tartó oszlopok a pálya széleitől 0,915 méter távolságra vannak. A háló magassága az oszlopoknál 1,07 méter, a közepén 0,915 méter. Mindkét oldalon a hálóval párhuzamosan, attól 11,885 méternyire van a két alapvonal (base-lines), amelynek végpontjait derékszögben a két oldalvonal (side-lines) köti össze. Az alapvonalak két középpontját a középvonal (half-courtline) köti össze, mely a két mezőt két-két egyenlő részre, az u. n. jobb- és bal-oldalra (right and left court) osztja. A háló mindkét oldalán, azzal párhuzamosan 6,40 méternyire van a két adogató vonal (service lines). A középvonalnak az alapvonal és az adogató közötti részét meghuzni nem szükséges, az alapvonal középpontja azonban megjelölendő.

2. A labda átmérője 6,35–6,51 cm., sulya 53,15–56,70 gramm legyen.

3. A sors által döntendő el, hogy az első játékban ki válassza a mezőt vagy az adogatót, illetőleg a visszautózt. Ha a sorshuzásban nyertes az adogatót vagy a visszautózt választja, ellenfele választ mezőt és viszont. Joga van a nyertesnek kívánni, hogy először ellenfele válasszon.

4. A játékos két ellenkező mezőn foglalnak állást. Azt, ki a labdát játékba hozza, adogatónak (server), ellenfelét visszautóznak (stricker-out) hívják.

5. Az első játék (game) után a visszautó adogató, az adogató visszautó lesz, amely változás a játszma végéig ismétlődik.

6. Az adogató adogatáskor mindkét lábával (a hálótól számítva) az alapvonal mögött a közép- és oldalvonalak képzelt meghosszabbításán belül áll. Nem hibás az adogatás, ha az adogató lába az adogatás pillanatában földet nem érint. Az adogató közvetlenül az adogatás előtt mindkét lábával a földön áll. Az adogatónak nekemenni, vagy nekiszaladni nem szabad. Az adogatás a jobboldalról kezdve, felváltva a jobb- és baloldaltól történik, még előny vagy hátrény esetén is.

7. Az adogatott labdának a hálón túl, részut fekvő, a középadogató és oldalvonalak és háló által határolt adogató udvarba (service court), vagy az adogatóudvart határoló valamely vonalra kell esnie.

8. Hiba (fault):

- ha az adogató rossz oldalról adogat;
- ha az adogatás alkalmával nem áll a 6. pontban meghatározott módon;
- ha a labda a hálóba esik;
- ha a labda a 6. pontban megállapított területen kívül esik.

Nem hiba, ha az adogató adogatni akarván, a labdát ütőjével nem érinti. Ha azonban az ütő a labdát bármilyen gyengén is érinti, az adogatás megtörténtnek tekintendő és az adogatóról szóló szabályok nyerne alkalmazást.

9. A hibásan adogatott labda visszautózté esérvénytelen.

10. A hiba után a labdát ugyanazon oldalról kell megismételni, kivéve, ha a hiba abban állott, hogy a labdát rossz oldalról adogatták.

11. Hibás adogatás miatt a következő adogatás megkezdése után óvást emelni nem lehet.

12. Az adogatott labdát röptében (volleyd), azaz mielőtt a földet érintette, visszautózni nem szabad, még az esetben sem, ha az kétségtelenül az adogatóudvaron kívül esnék is.

13. Adogatni csak akkor szabad, amikor a visszautó készen van (ready); ha ez a visszautó megkísérel, de elhibázza, a labdát elveszti. Nem számít a labda, ha a visszautó az adogatás után, de mielőtt még a labda a földre esett, »nem kész-t (not ready) kiált, habár az utóbb az adogatóudvaron kívül esik le.

14. A labda az adogatás pillanatától kezdve (hibát kivéve) játékban van (in play) mindaddig, amíg a játékból kiesik, ami bekövetkezik:

- ha a visszautó az adogatott labdát röptében üti vissza;
- ha a labda a hálóba esik;
- ha a labda a pályán kívül esik le;
- ha a labda a játékosok valamelyikét, vagy a rajta levő ruhát, vagy a nála levő bármely dolgot (kivéve a raketet, ütés alkalmával) érinti;

e) ha a labdát a játékosok valamelyike ütőjével egymásután többször érinti;

f) ha a labdát röptében visszautózik, mielőtt az a hálón átjött;

g) ha a labda a földre esik, mielőtt a hálón átrepül (kivéve a 16 c) esetét);

h) ha a labda kétszer érinti a földet, akkor is, ha másodszor a pályán kívül esik le.

15. Nem számít (let) a labda:

- ha az adogatás alkalmával a hálót érinti, feltéve, hogy különben az adogatás helyes volt;
- ha jó vagy hibás adogatáskor a visszautó nem volt készen (not ready);

c) ha a játékos akár adogatás, akár játék közben, rajta kívül álló körülmény akadályozza. Ha azonban a pálya valamely állandó tartozéka (ilyenek: a pályakorlát, a pálya körül elhelyezett székek, azok elfoglalói, a pályabíró és vonalbírák) képez akadályt, a labda számít.

Ha játékban levő labda ilyen állandó tartozékot érint (kivéve a hálót és hálóoszlopokat), még mielőtt a pályát érintette volna, a játékos labdát veszít, ha pedig a pálya érintése után ütközik ilyen állandó tartozékba, a labda játékban marad.

Nem számított labda (let) esetén az adogatás vagy ütés semmis és az adogatás megismétlődő.

Nem számított labda (let) előző hibára (fault) befolyással nincsen.

16. Jó a visszautózté, ha a labda:

- a hálót vagy oszlopokat érinti, feltéve, hogy felettük átrepült és a helyes mezőnybe esik;
- a játékban helyes mezőbe esvén, onnan a háló felett visszaesik és az ütésre jogosított játékos a hálón átnyulva, az ütővel megérintette, feltéve, hogy sem ő, sem ruházata, sem ütője a hálót nem érinti és az ütés egyébként helyes volt;
- oszlopokon kívül, a hálónál magasabban, vagy alacsonyabban adatik vissza a helyes mezőbe, még ha az oszlopot érintené is;
- egyébként helyes visszautózté következtében a háló felett elhalad s a játékos utólag.

ütőjével a háló felett átnyúl, vagy ütője a háló felett átrepül;

e) a földön fekvő más labdára esik és azt a játékos helyesen visszaadja.

17. Labdát (stroke) számít az adogató, ha a visszaütő:

a) a szabályosan adogatott labdát röptében üti vissza;

b) a szabályosan adogatott, vagy játékban levő labdát elhibázza;

c) a szabályosan adogatott, vagy a játékban levő labdát ellenfele mezején kiüti (out);

d) a 10. pont értelmében labdát veszít.

18. Labdát számít a visszaütő, ha az adogató:

a) egymásután kétszer hibásan adogat;

b) a játékban levő labdát elhibázza;

c) a játékban levő labdát ellenfele mezején kívül (out) üti;

d) a 19. pont értelmében labdát veszít.

19. Labdát veszít bármely játékos:

a) ha a játékban levő labda őt, vagy a rajta levő ruhát, vagy bármely nála levő dolgot (kivéve a raketet, az ütés alkalmával) érinti;

b) ha akár a pálya határain belül, akár azokon kívül állva, a labdát röptében, de nem helyesen üti vissza;

c) ha a játékban levő labdát ütőjével egymásután többször érinti;

d) ha maga, vagy ütője (akár kezében, akár máskülönböző) a hálót vagy a hálótartó oszlopokat, vagy azok bármely alkotórészét érinti, míg a labda játékban van;

e) ha a labdát röptében visszaüti, mielőtt az a hálón átjut.

20. Ha a játékos az első labdát megnyeri, 15-öt (fifteen), a második 30-at (thirty), a harmadikkal 40-et (forty) számít, negyedikkel megnyeri a játékot, kivéve, ha mindkét játékos három labdát nyer, amikor is a játék egyenlően (deuce) áll és a következő nyert labda csak előnynek (advantage) számít.

Ha ugyanazon játékos megnyeri a következő labdát is, akkor játékot nyer, ha azonban elveszti, a játék ismét egyenlően (deuce again) «nincs előny» áll mindaddig, amíg egyik játékos «nincs előny» (deuce again) után két egymásután következő labdát és ezzel a játékot meg nem nyeri.

21. Játékmát (set) nyer az a játékos, aki előbb nyer hat játékot, ha azonban mindkét játékos ötöt (five) játékot nyert, a megnyert hatodik játék előnyjátéknak (advantage game) számít. Ha ennek nyertese a következő játékot is megnyeri, megnyerte a játékmát; ha azonban elveszti, a játszma egyenlően áll, mindaddig, amíg egyik játékos, egyenlő játékok (games all) után két egymásután következő játékot és ezzel a játékot meg nem nyeri.

Jegyzet: Közös megegyezéssel a játékosok 5-5, vagy ennél nagyobb számú egyenlő játékállás (games all) után a játékmát egy döntőjátékkal is befejezhetik.

22. A játékosok minden játszmán belül az első, második és minden páratlan számú játék után és amennyiben a játszma páratlan számú játékkal végződik, ezután is mezőt (side) cserélnek.

Közös megegyezéssel a játékosok a pályabíró-nál a második játék megkezdése előtt bejelentik, hogy csak minden játszma után cserélnek mezőt. A döntő játékmánál azonban minden páratlan számú játék után feltétlenül mező cserélendő.

23. Több játszma esetén, aki a játszma utolsó játékában adogató volt, a következő játszma első játékában visszaütő lesz.

Előnyök és hátrányok (Odds)

24. Előnyök (Received odds).

Előnyök minden 6 játékból álló csoportban elsősorban sorrend szerint a párosszámú játékokban adatnak.

Azaz egyhatod előnyt élvező játékos az előnyt a 6-os csoport második, kéthatod előnyt a 6-os csoport második és negyedik, háromhatod előnyt a 6-os csoport második, negyedik és hatodik játékában kapja.

Ennél nagyobb előnyök sorrendben a csoport páratlan játékaiban adatnak. Alábbi táblázat szerint:

	Előnyök					
	1-es játék	2-ik játék	3-ik játék	4-ik játék	5-ik játék	6-ik játék
1/6	15	15				
2/6	15	15		15		
3/6	15	15	15	15		
4/6	15	15	15	15	15	
5/6	15	15	15	15	15	15

Jegyzet: A táblázat 6 játékos-sorozatra vonatkozik.

Az előny beosztása minden további 6 játékos-sorozatban a fenti táblázat szerint ismétlődik.

Hatod előnyök az alábbi előnyökkel együttesen is adhatók.

15. A játszma minden egyes játékának kezdetén egy labda előnyt jelent;

30. a játszma minden egyes játékának kezdetén két labda előnyt jelent;

40. a játszma minden egyes játékának kezdetén három labda előnyt jelent.

Hátrányok

25. Hátránnyal a játékosok ugyancsak 6 játékból álló csoportban, elsősorban fordított sorrend szerint, a páratlan számú játékokban terhelhetnek.

Azaz egyhatododdal terhelhet játékos az ötödik játékban, kéthatododdal terhelhet játékos az ötödik és harmadik játékban, háromhatododdal terhelhet játékos az ötödik, harmadik és első játékban terhelhetnek.

Ennél nagyobb hátrányokkal a játékosok fordított sorrendben a csoport párosszámú játékaiban terhelhetnek, az alábbi táblázat szerint:

	Hátrányok					
	1-es játék	2-ik játék	3-ik játék	4-ik játék	5-ik játék	6-ik játék
1/6	15					15
2/6	15		15			15
3/6	15	15	15			15
4/6	15	15	15	15		15
5/6	15	15	15	15	15	15

Jegyzet: A táblázat hat játékos-sorozatra vonatkozik.

A hátrányok beosztása fenti táblázat szerint, minden további hat játékos-sorozatban ismétlődik.

Hatod hátrányokkal a játékosok az alábbi hátrányokkal együttesen is terhelhetők.

15. A játékost a játszma minden egyes játékának kezdetén egy labdával terheli;

30. a játékost a játszma minden egyes játékának kezdetén két labdával terheli;

40. a játékost a játszma minden egyes játékának kezdetén három labdával terheli.

Játék hármasban és négyesben

(Three handed and four handed game)

26. A fentebbi szabályok az alábbi eltérésekkel a hármas és négyes játéknál is érvényesek.

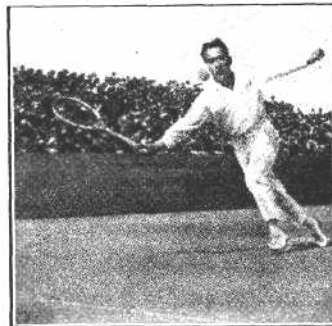
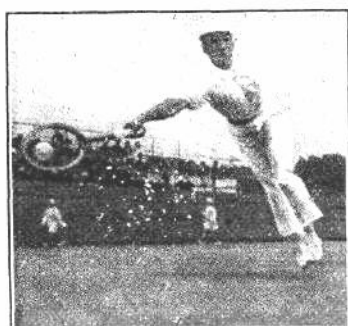
27. A pálya hármas és négyes játéknál 10,97 méter széles. Az oldalvonalakon belül 1,37 méter távolságra, azokkal párhuzamosan vannak az adogató oldalvonalak (service-sidelines). Különben a pálya az 1. pont leírásának felel meg.

28. Hármas játéknál az egyedül játszó minden második játékban adogat.

29. Négyes játéknál az adogatást kezű pár határozza meg, ki kezdje az adogatást, az ellenfelet ugyanezt teszi a második játékban.

Az első játék adogatójának társa a harmadik játékban, a második játék adogatójának társa a

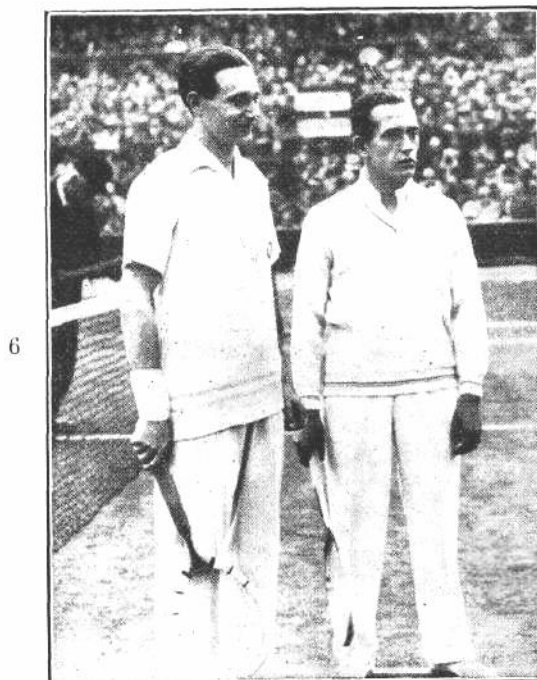
TENNISZ II.

3

4

5

7

1. Helen Wills játék közben. — 2. Najuch tréner és Tilden, a világhírű profijátékos. — 3—5. Jelenetek a párisi olimpiai tenisztornáról. — 6. Borotra és Cochet. — 7. René Lacoste.

negyedik játékban adogat s így tovább, a játszma végéig.

30. Az adogatott labdákat a játékosok minden egyes játékban felváltva ütik vissza. A visszaütő játszótársa a nem neki adogatott labdát vissza nem ütheti. Az adogatás és visszaütés megállapított sorrendjét megváltoztatni nem szabad. A visszaütők a játszma végéig oldalt nem cserélhetnek.

31. Az adogatott labdának a hálón túl részut felvő a közép-, adogató- és adogatóoldalvonal és a háló által határolt adogatóudvarba (service-court), vagy az adogatóudvart határoló valamely vonalra kell esnie.

32. Hiba:

a) ha a labda nem a 31-ik pontban meghatározott helyre esik;

b) ha a labda az adogató játszótársát, vagy ruháját, vagy a nála levő bármely dolgot érinti.

Ha azonban az adott labda az ellenfelek bármelyikét érinti, úgy az adogatonak számít.

33. Ha a játékosok egyike soron kívül adogat, a pályabíró, amint ezt észreveszi, vagy a játékosok egyike erre figyelmezteti, utasítja azt, ki az adogatást elmulasztotta, az adogatás folytatására. Minden már addig számított ütés és hiba érvényben marad. Ha a tévedés a játék befejezése után lesz nyilvánvaló, a rákövetkező második játékban a helytelenül adogató játszótársa adogat és a játszma a változtatott sorrendben folyik tovább.

Póthatározatok

(Knotty points)

1. Labdát veszít a játékos, ha ütőjét a labda után dobja és így adja azt vissza a helyes mezőbe.

2. Labdát veszít a játékos, ha ütőjével a labdát felfogva, azt a hálóhoz viszi s ott át-éjti, mert az ilyen átadás nem átütés (i. ját. szab. 14.).

3. Labdát veszít a játékos, ha amíg a labda játékban van, a háló érintését elkerülendő, azon átugrik.

4. Nem számít a labda, ha a bíró tévesen hibát (fault) kiáltott, bár azt rögtön kijavította és a visszaütőt továbbjátására (play) híván fel, ez utóbbit a labdát elhibázza.

5. Ha a mérkőzés eső, sötétség vagy más hasonló ok miatt felfüggesztik és későbbre halasztatik, onnan folytatandó, ahol félbezakított. Új mérkőzésnek csak a versenybíró beleegyezésével van helye.

6. Ha előnymérkőzésnél a játékosok egyike téves előnnyel vagy hátránnyal játszik, a mérkőzés érvényben marad, feltéve, hogy a tévedést sem a versenybíró, sem olyan egyén, ki a versenybíró utasítása szerint járt el, nem okozta. Ez esetben joga van a vesztes félnek új mérkőzést követelni, ha a tévedés az ő hátrányára volt. Ily felszólulás kellő időben teendő.

7. A 6-ik pontban foglaltak irányadóak a döntésnél, ha a játékosok nem játszottak előnyjátékmát (advantage set) oly mérkőzésnél, ahol a feltételek szerint előnyjáték volt kötelező.

Az asztali teniszsport

Irta dr. Jacobi Roland

Az asztali tenisz gyors mozgást, ruganyosságot, szívósságot, a helyzet gyors felismerését és elsősorban jó idegeket követelő szobasport.

Szobasport, mert a szabadban játszani legfeljebb szórakozásból lehet, a könnyű labdát a legkisebb légáramlat is eltéríti irányától és ez a reális játékot lehetetlenné teszi.

A gyors mozgás, ruganyosság, az adott helyzet gyors felismerése és kihasználása, mind elsőrendű fontosságú kelleke e sportágnak, melynél a fizikai erő azonban nem feltétlenül szükséges; mert a gyors támadó (drive és smash) ütések inkább lendületi, sokszor nemcsak a karral, hanem a testsúly kihasználásával keresztülvitt ütések.

A versenyjátékosnak azonban annál nagyobb szüksége van a szívósságra. A rendszerint késő délutáni órákban kezdődő versenyek gyakran a hajnali órákban érnek véget, többnyire 4—5 napig tartanak és így nemcsak a támadó stílusú, de a védekező szellemű játékos munkabírása is ugyancsak próbára van téve.

A legfontosabb szerepe azonban, nézetem szerint, az idegeknek van. A győnge ellenfél ellen fölénytel dolgozó játékos nem szokott idegeskedni, de erős küzdelem esetén a zárt, sokszor zajos helyiségben az idegeknek gyakran döntő szerepük van és már sok mérkőzést veszített az az egyébként jobb játékos, aki nem bírt idegein uralkodni.

Az asztali tenisznek sok más, a fiatalabb kor gyorsaságát és ruganyosságát megkövetelő sportággal szemben az az előnye, hogy gyermekek éppenugy, mint idősebb nők és férfiak egyaránt üzhetik, habár nem is versenyszerűen. Előnye az olesósága is, mert az asztal és az ütők egyszeri beszerzése után jóformán csak az elhasznált labdák pótlásáról kell gondoskodni.

AZ ASZTALI TENNISZSPORT EREDETE ÉS TÖRTÉNETE

A »ping-pong« hangutánzó szó, utánozza azt a hangot, melyet a régebben használt pergament borítású ütő adott, amikor a labda hozzája csapódott. Kezdetben ugyanis pergament-ütőkkel játszottak, de ezeket hamarosan felváltotta a faütő, ujabban pedig a leggyakoribb (rendszerint recézett) gummival bevont ütő.

E sportág őshazája Anglia, de Indiában is játszották már az 1890-es években, sőt Japánban állítólag még régebben.

Angliában művelték először sportszerűen, ott alakult meg az első szövetség »The Table Tennis Association in England« néven, mely a londoni Royal Aquariumban rendezte első versenyeit. Nem sokkal rá megalakult a »The Ping-Pong Association« és e két szövetség egyesüléséből keletkezett a »The Table Tennis Association«, mely megalkotta a pontos játék- és versenyszabályokat.

A mai század elején az akkori világhírű teniszjátékosok, Ritchie, Gore, Doherty, Dixon stb. voltak egyuttal a legjobb ping-pong játékosok is.

Ebben az időben Európának csaknem valamennyi országa megrendezi már országos asztali tenniszbajnokságait, de a különböző országok az érintkezés fonálát egymással még nem vették fel és csak elvétve látogatja egy-egy külföldi játékos a más ország versenyeit. Így 1904-ben, az akkor első ízben kiírt magyar bajnokságot a bécsi Kaufmann nyeri a Magyarországon élő angol sportsman: E. Shires előtt. Utóbbi volt egyébként az, aki Angliából jövet ezt a játékot hazánkban meghonosította és az hamarosan nagy népszerűségnek és elterjedtségnek kezdett örvendeni.

Még a békeévekben, szövetség nélkül is évről-évre megrendezték a bajnoki versenyeket, melyek győztesei: 1906-ban Tolnai József, 1907 és 1908-ban László Albert, 1909 és 1910-ben Jacobi Roland, 1911-ben Mechlovits Zoltán, végül 1912-ben Pécsi Dani.

1913-ban nem rendezték meg a bajnoki versenyt és az 1914-ben kitört világháború egyszeriben véget vetett e szépen induló sportág további fejlődésének.

Közel 10 évi szünet következik ezután és már-már úgy látszott, hogy a világháború előtti ping-pongozás csak muló divat volt, amikor 1922-ben egyszerre valóságos ping-pong-láz vett erőt az embereken és nemcsak a sportegyletekben, de kávéházakban, magánlakásokban, sőt különböző e célra alakult játéktermekben mind többen és többen hódolnak ennek a szenvedélynek.

A játék sportszerű fejlődésének óriási lökést adott a *Magyar Országos Asztali Tennisz Szövetség* megalakulása, melynek alapszabályait a m. kir. belügyminiszter 1925. évi január hó 15-én hagyta jóvá.

A szövetség rendszeresíti az évről-évre megrendezendő bajnoki versenyeket és (hatos csapatok részére) kiírja a csapatbajnokságokat is egy-leték közötti körmérkőzés formájában, hogy a tömegeknek is módot adjon a versenyzésre. Érintkezésbe lép a *Wiener Tischtennis Verband* dal és a megbeszélések alapján 1925 tavaszán a Műegyetem aulájában lezajlik az első magyar-osztrák nemzetek közötti mérkőzés, melyet 11:5 arányban nyertünk meg. A további magyar-osztrák mérkőzések eredménye 14:2, 23:5, illetve 27:1 volt, mindannyiszor a mi javunkra.

Versenyzőink sikerrel szerepelnek az 1926 tavaszán Berlinben megrendezett német bajnoki versenyeken is és az ott megtartott konferencia megalakítja a nemzetközi szövetséget *International Table Tennis Federation* néven, amely rendszeresíti az évről-évre megrendezendő világbajnoki versenyeket.

A világbajnokságok megrendezésére az egyes nemzeteknek csakis az »International Table Tennis Federation« adhat megbízást. Az egyéni és páros világbajnokságokkal kapcsolatban kerül mindig eldöntésre az örökös vándordíjat képező csapatvilágbajnoksági vándordíj: a *Swaythling-Cup*.

Az International Table Tennis Federation alap- és szervezeti szabályainak teljes és végleges összeállításával a Berlinben megtartott konferencia az angol szövetséget bizta meg, mely a tervezetet az összes társszövetségeknek megküldötte, a tárgyalások folyamán kialakultak a nemzetközi szabályok, melyeket minden, a nemzetközi szövetségbe tartozó országos szövetség magára nézve kötelezőnek elismert.

A játékszabályok tekintetében a magyar szövetség által előterjesztett módosító indítványokat az I. T. T. A. nagy általánosságban elfogadta. A régi szabályainktól eltérő egyes újabb szabályok a következők:

Az asztal érintése tilos az ütőt nem tartó kézzel mindaddig, míg a labda a játékban van.

Ha ez bekövetkezik, tekintet nélkül arra, hogy a labdát ki nyerte meg, a labda az ellenfél javára számítandó.

Az asztal széléről lepattanó u. n. »csusza« labdák közül csak az számít jónak, mely az asztal felső élét érinti. Az a »csusza« labda, mely az asztallap oldalát érinti, out-nak számít.

Az ütőt tartó kézre csuklóig pattanó labdák jónak számítanak, tehát jó visszaadásnak számít, ha a labda egyébként helyesen az ütőt tartó kézről pattan vissza az ellenfél térfelére; viszont az ellenfél javára számít jónak az a labda, mely — habár az asztalon kívül — az ütőt tartó kezét (csuklóig) érinti.

Páros játéknál (ugy férfi-, mint vegyespáros játék esetében) a döntő játszmánál a helycserével egyidejűleg (tehát, ha az egyik fél tíz labdát elért) joga van a sorsolásban vesztes párnak felállás-cserét kérni és azt foganatosíttatni. E felállás-csere úgy történik, hogy az addig szerváló pár tovább folytatja az adogatást, míg a fogadó pár egymás között helyet cserél.

Egyébként a M. O. A. T. Sz által már elfogadott és ismeretes játékszabályok továbbra is érvényben maradnak.

A nemzetközi szövetség hivatalos lapja, a *Table Tennis* című angol lap és a *Tennis und Golf* című német lap.

Az első világbajnoki versenyt az 1926—1927. évi világbajnokságért az angol szövetség rendezte 1926. decemberében Londonban, a másodikat az 1928. évi világbajnokságért pedig a svéd szövetség, 1928. január havában Stockholmban.

Mindkét világbajnoki versenyen a magyar játékosok nyerték a csapatversenyt, valamint a stockholmi versenyen lejátszott férfipáros kivételével az összes egyéni és páros számokat is.

A Stockholmban megtartott konferencia az 1929. évi világbajnoki verseny rendezésével a magyar szövetséget bizta meg és így a verseny 1929. év tavaszán Budapesten fog lezajlani.

Az I. T. T. A. hivatalos nyelve egyforma joggal az angol és a német.

A nemzetközi versenyekre az I. T. T. A. a Jacks & Co. Ltd. által készített angol »Tema« labdát tette kötelezővé.

VERSENYNEMEK

Egyes és páros játékot ismerünk, aszerint, hogy a játékban két vagy négy játékos vesz részt. A játék lehet nyílt vagy előnyverseny. A nyíltversenyben az ellenfelek nullról indulnak, az előnyversenyben az egyik fél a másiknak bizonyos számú labdaelőnyt ad.

A versenyt bíró vezeti, fontosabb versenyeknél az asztal két oldalán két határbíró is szoktak alkalmazni.

A bíró az asztal hosszirányában, annak közepén ül, lehetőleg emelt helyen, hogy a terepet jól áttekinthesse.

A játék megkezdése előtt a bíró sorshuzás útján állapítja meg, hogy melyik játékos kezd, de a sorshuzásban nyertes játékos a kezdés jogáról lemondva, helyet is választhat. A játékosok minden szett után helyet cserélnek, a döntő szettben pedig a szett felénél (ha valamelyikük a tíz labdát elérte) is cserélnek. Ezzel elérjük azt, hogy mind a két játékosfél valamelyik hely esetleges előnyét egyformán élvezze, illetve annak hátrányát egyformán érezze.

Egy-egy játszma (szett) huszonegy labdáig megy. Tehát a szettarány egy meccsben 3:0, 3:1 vagy 3:2 lehet, mert ha valamelyik

játékos az ötszettes mérkőzésből három szettet megnyert, akkor a mérkőzés továbbjátszása már felesleges.

Az első szettben az a fél kezd adogatni (szerválni), aki helyet nem választott. Öt labdát adogat, utána az ellenfele ugyancsak öt labdát, mindaddig, míg valamelyik fél huszonegy pontot el nem ért. Az esetben azonban, ha mindkét félnek husz nyert pontja van, akkor a huszonegyedik labda nem dönti el a küzdelmet, mert a győzelemhez két labdakülönbség szükséges; vagyis pl. 22:20, 23:21, 24:22 stb. aránnyal fejeződik be a mérkőzés. Ily esetekben 19:19 állástól kezdve az adogatás labdánként felváltva történik.

A bíró minden egyes hibánál hangosan jelzi a pontarány állását, még pedig az adogató pontjainak számát mondva először; pl. ha az adogató fél vezet 8:2-re, akkor a számolásnál 8:2-öt mond be; ha a fogadó fél vezet 8:2-re, akkor ezzel szemben 2:8-at számol.

Egyébként a játékosok labdanyereségére és labdavesztésére, a helyes adogatásra, ütésre, a játék menetére, a játék megszakítására, stb. vonatkozólag a MOATSz alább közölt játék- és versenyszabályai adnak utasítást.

A hibákat a játékbíró bírálja el, aki döntését a pontarány bemondásával jelzi. Vitás labdánál megkérdézheti a határbírákat, de döntésük a bírót nem köti.

A játékos a bíró működése ellen, vagy esetleges számolási tévedése esetén a versenybizottsághoz fellebbezhet, az óvásnak azonban csak az esetben van jogosultsága, ha a bíró nyilván szabályellenesen ítélkezett.

A páros játék helyesen játszva kétségtelenül a legművészbibb és legváltozatosabb játék, melynél a gyors lábmunka és a jó agymunka óriási fontosságu.

A páros játéknál az asztal, mindkét játékmezeje közepén, az alapvonalakkal párhuzamosan futó egy centiméter széles vonallal elválasztandó. Ez a középvonal. A játékmezők azért vannak két részre osztva, hogy a mező, melyben az adogatásnak történnie kell, elhatárolható legyen.

Sorsolással állapítják meg azt, hogy melyik pár adogat először. A sorsolást megnyerő pár azonban kezdés helyett a felállást is választhatja.

Az adogatónak az alapvonal mögé, de nem az oldalon belülről kell felállnia. Az adogatásnak mindig a középvonaltól jobbra kell történnie, még pedig úgy, hogy a labda a ferdén szemben lévő játékmezőbe essék (mint a tennisznél). Ha a labda a középvonalat éri, a rendes mezőbe esőnek számít.

Azon pár, mely az első adogató, szabadon választhat, hogy a pár melyik tagja kezdje a játékot, a szembenálló pár is szabadon választhat, hogy melyikük fogadja az első öt labdát. Az a játékos, aki az első öt labdát fogadja, utána ugyanannyit adogat. Az adogató pár tagjai az adogatás befejeztével saját oldalukon egymással helyet cserélnek. Az első adogató partnere szervál ezután harmadiknak, a második szerváló partnere negyediknek és így tovább, egész a játék befejezéséig. Tehát mindig a fogadóból lesz a következő adogató.

Egy játékosnak sem szabad a játékban levő labdát kétszer egymásután fogadni, hanem a pár tagjai mindig *felváltva* kötelesek azt visszaadni. A sorrendben a játék elkezdése után ugyanazon játszmában változtatni nem szabad. A második játszmában a sorsolást veszto

pár tetszése szerint áll fel, míg az esetleges harmadik játszmában újra a sorsolást nyerő pár választ felállást.

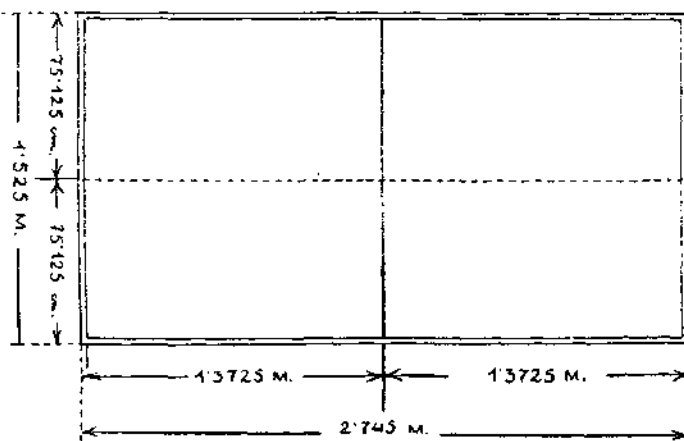
A játék elvének megfelelően tehát minden labdát más játékosnak kell visszaütni. Az adogatás után a labda az asztal tetszésszerű helyére üthető vissza, de minden alkalommal más játékos által. Kétségtelen, hogy az összeszokottságnak a páros játéknál döntő szerepe van. Egymás játékát ismerő, hosszú időn át együtt játszó partnerek szokták a legjobb eredményt elérni, míg ezzel szemben két, az egyes játékban bármily kitűnő játékos, ha az összeszokottságot nélkülözi, feltétlenül vereséget szenved.

A partnerünkre mindig tekintettel kell lennünk, ügyelnünk kell arra, hogy gyorsan mozogjunk, ne ragadjunk a helyünkön, mert partnerünk ez esetben nem tud a labdához férkőzni.

AZ ASZTALI TENNISZJATEK KELLEKEI

A játékasztal

A játékasztal méreteit a nemzetközi játékszabályok állapították meg. Az asztal hosszúsága 2.745 méter, szélessége 1.525 méter. Az asztal felszíne a padlótól 76–77 centiméter magasan, teljesen vízszintesen kell, hogy fekjüdjék. Az asztal elkészítésénél legmegfelelőbb a

385. ábra. A játékasztal

fenyőfa, mely sem túl kemény, sem túlságosan puha ne legyen. Ha túlságosan puha, akkor az asztal túlságosan lefékezi a labda ugrását. Az asztal teljesen simára csiszolandó le és sötétzöld színre festendő, mert a játékfelszín fényezett nem lehet. Az asztal szélén 2 centiméter széles, fehérre festett sáv alkalmazandó. Az asztal sarkai hegyesek. Legömbölyítettek nem lehetnek, mert ez túlságosan sok, u. n. »csuszka« labdát eredményezne.

Nem versenyjátékosok otthoni használatra gyakran szabálytalan méretű asztalon szoktak játszani, ez azonban versenyen való indulás esetén játékukat erősen befolyásolhatja. Ajánlatos tehát, hogy mindenki asztalossal egy megfelelő szabályos méretű deszkalapot készíttessen, amelyet azután bármely asztalra ráfektetve, illetőleg ráerősítve, a szabályos méretekhez hozzá fog szokni.

A háló

A játékasztal mindkét hosszúsági vonalának felezőpontját a szélességi oldalával párhuzamosan ráerősített $17\frac{1}{2}$ centiméter magas háló köti össze. A háló anyagának átlátszónak kell lennie, legjobb a sötétzöld színű és feszesen kell, hogy az asztalon feküdjék. A hálótartó fák pontosan az asztal szélére erősítendőek úgy, hogy az oszlopok az asztal oldalvonalán kívül emelkedjenek. Szabályszerint a hálótartó oszlopok legalább 10 centiméterre az asztalon kívül állítandók fel. Ezt úgy érjük el, hogy az asztalra egy tartóvasat helyezünk, amely tartóvason nyugszik azután a hálótartó oszlop. A hálótartó vasból 5–10 centiméteres rész az asztalon, egy kb. 10 centiméteres rész pedig rajta kívül fekszik.

A háló egyenletesen feszítendő ki. A legujabb hálóknál annak felső része nem külön zsineggel feszített ki, hanem a hálót közvetlenül az oszlopra kell illeszteni és az oszlopok szabályozásával, illetve csavarásával történik a kifeszítés. A háló kifeszítésére szolgáló zsinegül gummi vagy más elasztikus zsinóranyag nem használható.

A labda

A labda anyaga fehér celluloid, alakja szabályos gömb, melynek átmérője 114.3 és 120.65 mm. között kell hogy legyen. Általában 13 labda összsúlya 37 gramm. A súlyhatárok úgy vannak megállapítva, hogy szélső esetekben 25–27 labda súlya 64 gramm legyen. Amennyiben 25 labda súlya ennél nagyobb, vagy 27-é ennél kisebb, úgy azok a játék céljaira alkalmatlanok.

Az ITTA által kötelezően előírt Téma-labda precízen van kiegyensúlyozva és nagy előnye, hogy a közepén nincsen vágás, az egész labda egy darabból készült.

Az ütő

A hivatalos játékszabály az ütőkre vonatkozóan előírást nem tartalmaz, azok bármilyen alakúak és nagyságúak lehetnek, bármiféle anyagból készülhetnek, csak tükröző felületük nem lehet. Így egymástól nagyságban, alakban és súlyban teljesen különböző ütők vannak használatban. Támadó játékosok általában kisebb, gyorsabban kezelhető ütőket

386. ábra.

387. ábra.

Bécsi, u. n. lawn-tennisz-fogás

használnak, míg a védőjátékosok általában nagyobb ütőkkel játszanak. A versenyjátékosok ugyszólván kizárólag a gummilappal bevont ütőket használják, melyekkel a labda erős pörgetését lehet elérni. Ezeket a gummiütőket először az osztrák versenyjátékosok használták, de tőlük gyorsan átvették a többi nemzetek játékosai is. Használatban kerek alakú, négyszögletes, ovális stb. és egészen különböző nagyságú ütők vannak. Célszerű a különböző gyárak által elkészített ütő használata, mert ilyenkor az ütő esetleges használhatatlanná válása esetén ugyanaz a megszokott ütő újból legkönnyebben megszerezhető.

Az ütő fogása is más és más az egyes játékosoknál. Az u. n. Lawn-Tennisz fogás a bécsi játékosok által régebben kultivált ütőfogás. Ily esetben a játékos a rendesnél jóval hosszabb nyelvű

388. ábra. Általánosan használt ütőtartások játékközben

ütőt a végén fogja, annak nyelvét marokra szoritva. Ezen ütőtartás előnye, hogy nagyobb területet tudunk uralni és a hosszonyelvű ütővel a labdát nagyobb lendülettel tudjuk megütni. E fogás hátrányai azon-

389. ábra.

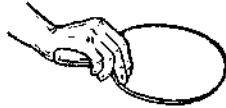
390. ábra.

391. ábra.

Általánosan használt ütőtartások játékközben

ban, hogy az ütő nem fekszik elég biztosan a kézben, a labdákat nem lehet elég precízen helyezni és a védőjátékosoknak sem ajánlható, mert a játékos ujjai az ütő lapjával nem lévén szoros érintkezésben, az ütő nem irányítható a szükséges pontossággal. E fogás előnyei annak

392. ábra.

393. ábra.

Általánosan használt ütőtartások játékközben

hátrányai mellett eltörpülnek és már az osztrák játékosok is mind ritkábban használják.

Az osztrák játékosok is áttértek az u. n. »magyar fogásra«, amely ma a legelterjedtebb. Ennek alkalmazása esetén a labdabiztosság jóval

394. ábra.

395. ábra.

396. ábra.

Tollszár-fogások

rövidebb idő alatt szereshető meg, az ütés jobban és gyorsabban fejlődhet ki. Ezen fogásnál a kéz egy vagy két ujjja az ütőlapon fekszik, így az ütő sokkal biztosabban kezelhető és a kéz ujjai által irányítható.

Említésreméltó még az u. n. tollszár-fogás, melynek az az előnye, hogy a játékos csak az ütő egyik felével játszik és ennek folytán a fore- és backhand-probléma kiküszöbölődik. Ezzel a fogás-

sal ugyan nagy labdabiztosságot lehet elérni, de a modern támadó játéksztílusban már erősen jelentkeznek a hátrányai.

Arról, hogy melyik fogás a legjobb, a nézetek lehetnek eltérők, az u. n. »magyar fogás«-ban is lehetnek kisebb eltérések, ez a játék eredményességét azonban nem befolyásolhatja. Mindenki azt az ütőfogást tartja a legeredményesebbnek, melyet a legjobban megszokott. A kezdőjátékos oly ütőfogást használjon, mely neki a legkényelmesebbnek látszik, melynél az ütő legjobban fekszik a kezében.

AZ ASZTALI TENNISZJATEK TECHNIKAJA

A stílusról

A játékos stílusa két szempontból ítélhető meg. Láthatunk szemre szép stílusú, de eredménytelen játékost és ezzel szemben a mozdulatainak plasztikusságával és az ütések szépségével egyáltalában nem törődő, de annál eredményesebb stílusú játékost. Csak nagyon ritka esetben játszik a szépstílusú játékos egyúttal eredményes játékot is.

Kizárólag sportszempontból természetesen az eredményes stílus a fontos, de azért játékosainknak mégis igyekezni kell, hogy a játékok eredményességét nem befolyásoló, könnyen kiküszöbölhető stílushibákról leszokjanak.

A helytelen lábtartás a leggyakoribb oka annak, hogy némelyek játéka nem tetszetős, sőt néha kómikusan is hat. A helytelen láb-

397. ábra.

398. ábra.

Helytelen lábtartások

tartásnak két esetét figyelhetjük meg leggyakrabban. Ha lábainkat tulságosan közel tartjuk egymáshoz, úgy nem tudjuk az asztal egész felületét uralni és ha lábainkat nem tartjuk egymás mellett, akkor egyes ütéseknel derékban meg kell hajolnunk és ez nemcsak hogy groteszkül hat, de az eredményes ütés rovására is megy, a testsúlyt nem tudván kellőképpen kihasználni, mert az nincs egyenletesen elosztva. A láb-munka a játékos stílusától függően különböző és így különböző láb-technikáról beszélhetünk.

Általában kétféle, egymástól élesen megkülönböztethető lábtechnikát figyelhetünk meg: az álló és a mozgó lábtechnikát. Az a játékos, aki álló láb munkával játszik, alig mozdul el az asztal mellett elfoglalt pozíciójából, csupán súlypontját helyezi az ütőmozdulatnak megfelelően hol az egyik, hol a másik lábára. Az ütésekkel csak a kar lendületével végzi, a lábak helyváltoztatása mindenkor minimális.

A mozgó lábtechnikás játékos az asztal mellett elfoglalt helyét gyakran változtatja, lépéseket tesz az ütések között, a leütéseknél az ütés lendülete kimozdítja helyéből és így az ütest ritkán végzi álló helyzetben. Általában, különösen páros játék esetén, az utóbbi lábtechnika a helyes, de némely játékos a mozgó lábtechnikát fogyatékos ütőtechnikájának palástolására használja. Ha pl. egy játékos eredményes ütést csak forehand ütéssel tud elérni, természetesen igyekszik az asztal sarka felé húzódní, hogy azután a backhandre szánt labdát egy gyors oldal-

lépéssel a forehandjére kapja, vagyis a forehandre játszást nem az ütőtechnikájával (mert az fogyatékos), hanem mozgó lábtechnikával igyekszik elérni. A leütéseknél pedig a kar és felsőtest helytelen (elégtelen) lendületét kell az egész test lendületével, mozgásával, tehát lépésekkel pótolnia. A mozgó lábtechnikával dolgozó játékos gyakran veszti el pozícióját, kénytelen labilis helyzetből ütni, ami természetesen néha az ütés biztonságának rovására megy, ha pedig leütéseket kell védenie, akkor rendes helyét elhagyva sok labdát nem tud elérni.

A fentiekből könnyen megállapítható, hogy a mozgó lábtechnika csak gyors és ruganyos játékosnak ajánlítható, míg a nehézkesebb mozgású, lassu játékos inkább az álló lábtechnikát kultiválja.

Minden játékosnak meg kell szoknia, hogy már az adogatáshoz helyesen álljon fel, ferde terpeszállásban (az adogatókézzel ellen-

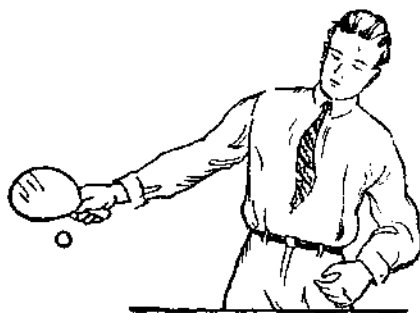

399. ábra. Helyes lábtartás játékközben

tétes láb elől), de már a szervirozás alatt vagy közvetlenül utána a lábak az asztal élével parallel terpeszállásba kell, hogy kerüljenek. Az állás így ruganyos marad, ha a lábak egymástól sem túl közel, sem túl távol nem maradnak.

A jó lábmunka óriási fontosságára újból rá kell mutatnom, mert a legjobb ütés is kárbaveszhet, a legbiztosabb drive is outra mehet, ha a nekiállás helytelen vagy a lábmozgás hibás volt.

Általában védő-stilust és támadó-stilust különböztetünk meg. Az előbbit jellemzi a sok előkészítő u. n. »pötyögtetett« labda, az ily stilusu játékosok ritkán szánják rá magukat az erősebb támadó akcióra és csak alapos, hosszú előkészítés után alkalmaznak támadó ütések.

400. ábra. Forehand-ütés

401. ábra. Backhand-ütés

A modern asztali teniszjátékot a támadó-stilus jellemzi, már kevés előkészítő labda után drive-re kerül a sor és a megkezdett drive-sorozat folytatódik mindaddig, míg valamelyik fél eredményt nem ér el.

Mondanunk sem kell, hogy ez a stilus szemre is tetszetősebb és kellő labdabiztonság esetén a támadójátékos a védőjátékost minden bizonnyal legyőzi.

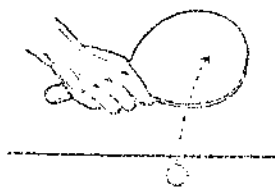
Az ütésekről

A labdának oda- és visszaütése többféleképpen történhetik. Annyiféleképpen, ahány ütési módot ismerünk.

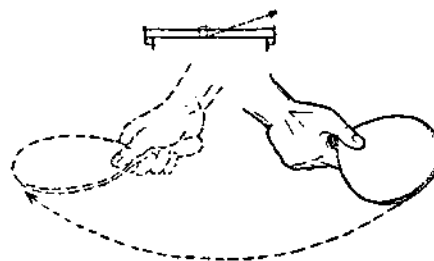
A legegyszerűbb ütés az u. n. »tiszta« ütés (nyesés-, pörgetés-nélküli ütés), melynél az ütő síkja a megütés pillanatában az ütés irányára teljesen merőlegesen áll.

A leghatásosabb támadóütés az u. n. »drive« ütés. Ilyenkor az ütő mozgása gyorsabb, mint a labda repülése, a labda az ütés lendületét és annak irányát követi. Rendszerint nyújtott karral, maximális erővel ütjük meg és az ütés annál hatásosabb, minél hosszabb és minél laposabb ívben történik a keresztülvitele. (Abrák.)

A modern ping-pongban óriási szerepet játszanak a gummiütővel könnyen keresztülvihető nyesett és pörgetett ütések.

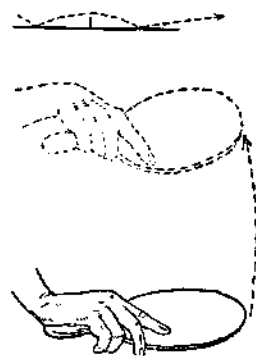
402. ábra. Nyesés, pörgetésnélküli ütés

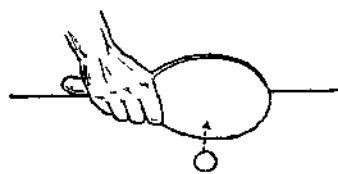
403. ábra. Nyesett ütés

A »nyesett« ütés esetén az ütő síkja nem áll merőlegesen az ütés irányára. Ily ütés alkalmazásánál a labda az ellenfél oldalán a rendesnél kisebb szögben ugrik fel. Ennél az ütőt az ütés után a labda után kell fordítani. Ily ütés ellen a labda emelésével kell védekeznünk, vagyis a labda alá nyulva, azt alulról ütjük meg.

Ennek ellenkezője a »pörgetett« ütés (midőn az ütőt elütéskor alulról felfelé huzzuk), mikor is a labda az ellenfél térfelén a normálisnál sokkal erősebben, nagyobb szögben ugrik fel.

404. ábra. Pörgetett ütés

405. ábra. Half volley ütés

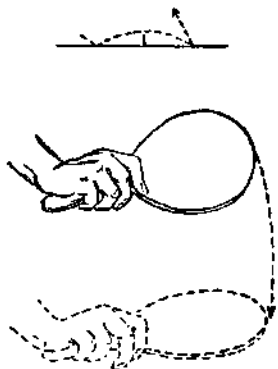
Ily ütés ellen két módon védekezhünk: vagy »kivárjuk« azt, vagyis óvatosan megvárjuk, amíg a pörgetés hatása kisebb lesz, vagy azonnal, a leesés pillanatában ütjük meg, amikor a pörgetés hatása még nem jelentkezhet. (Ábra.)

Mínt hogy a pörgetett labda a rendesnél magasabbat ugrik, azt gyakran leüthetjük; ha a leütést akarjuk megkísérelni, akkor kivárjuk a labdát, míg ha csak az egyszerű visszaadásra fektetjük a súlyt, akkor a leesés pillanatában ütjük meg, az u. n. half volley ütést alkalmazzuk.

A pörgetés ellen jó védekezési módszer a labda megnyesése is. Ilyenkor elérhetjük az u. n. recusé-ütést, amikor a labda hátrafelé ugrik.

Ha a labda a térfelünkön a rendesenél jóval magasabban ugrik fel, akkor alkalmazhatjuk a különösen hatásos és ugyyszólván védhetetlen »smash« ütést, amely után a labda az ellenfél térfelén magasan, szinte merőlegesen fog felugrani.

Ez az ütés jó játékosok küzdelmében ritkán alkalmazható, mert mindegyik fél vigyáz arra, hogy lehetőleg a háló felett laposan szálló

406. ábra. Recusé-ütés

407. ábra. Smash-ütés

labdákat üssön és ne adjon alkalmat ellenfelének magasan felugró labdák adásával arra, hogy ezt a leütést alkalmazhassa.

A valóban elsőrangú játékosnak az összes ütőfajtákat ismernie kell, mert ha valamelyik ütőfajta gyenge oldalát képezi, akkor az ellenfél ezt kiismerve, ezen gyengéjét erősen ki fogja használni.

A TAKTIKA

Ha az asztali teniszjátékos a játék technikájával már tisztában van és már bizonyos stílust is elsajátított, a kellő labdabiztonsága is megvan, akkor játékába bizonyos rendszert kell belevinnie, azaz úgy kell játszania, ahogy az ránézve a leghasznosabb, az ellenfélre nézve pedig a legkellemetlenebb. A győzelem eléréseért a különböző ellenfelekkel szemben más és más taktikát kell követni, azaz más és más módon kell játszani. Az ellenfél erősségeit kerülni kell, a gyengéit pedig minél jobban ki kell használni. Ha ismeretlen ellenféllel kerülünk szembe, akkor mérkőzésünk előtt figyeljük meg a játékát, akkor, amikor másokkal játszik és a tapasztaltakat mérkőzésünk alkalmával felhasználhatjuk.

Támadó játékosnak ne adjunk magas labdákat, különösen ne arra az oldalára, amelyikről biztosabban tud leütni. Olyan védőjátékosnak, aki az asztaltól távol állva szokta a leütéseket fogadni, adjunk közben rövid labdákat a háló mellé, hogy megszokott védőállásából és egyensúlyából kimozdítsuk.

Gondolnunk kell azonban arra is, hogy ellenfelünk is igyekszik játékunkat kiismerni és ezért egy és ugyanazon helyzetből ne üssünk mindig egy helyre és ugyanazon erővel.

Általában arra kell törekednünk, hogy mi irányítsuk a játékot, az ellenfél legyen kénytelen a mi játékmódorunkhoz alkalmazkodni, nem pedig fordítva.

Ha ellenfelünket egyáltalán nem ismerjük, akkor a mérkőzés megkezdése előtt igyekezzünk vele huzamosabb ideig ütögetni és ezalatt adjunk különböző labdákat mindkét oldalra, így igyekezve őt kiismerni.

Támadójátékos védőjátékos elleni játszmájában sokszor esik abba a hibába, hogy leütései nem sikerülven, áttér a pötyögtetésre. Ez ilyenkor a veszte, mert a védőjátékos az általa megszokott pötyögtetést természetesen jobban bírja. A támadó játékosnak éppen ellenkezőleg, bátran és minél többet kell támadnia, annál hamarabb jön bele az ütésbe.

A mérkőzés vége felé ezzel szemben játsszunk óvatosabban, ilyenkor már az idegek a döntő szerep és különösen akkor, ha észrevesszük, hogy ellenfelünk idegeskedik, ne kockáztassunk tulsokat, mert valószínű, hogy az ideges ellenfél a könnyebb labdákat is elrontja.

TRENINGUTASÍTÁSOK

Az a régi közmondás, hogy a gyakorlat teszi a mestert, az asztali tenniszben teljes mértékben helytálló. A szorgalmas tréninggel sok egyéb hiányosságot pótolhatunk. Minél többet kell trenirozni, de ilyenkor ne játsszunk mindig nyeresre, hanem tanuljunk új ütéseket és lehetőleg oly partnereket válasszunk, akiknek a játéka a legkellemetlenebb nekünk. Tulságosan gyenge ellenfelekkel ne játszunk, mert akkor unalmassá válik a játék, de ha ez mégis elkerülhetetlen, akkor adjunk előnyt ellenfelünknek és így próbáljuk a tréning komolyságát megőrizni.

Ha azt vesszük észre, hogy a játékot unjuk, ne erőltessük azt, mert a nem teljes igyekezettel játszó nem fog haladni és csak ront a játékan. Tultrenirozottság esetén napokon át, esetleg még hosszabb ideig is pihenjünk.

Minél többet kell versenyezni. Sok játékos tréningben nagyszerű formát árul el, de versenyen cserbenhagyja a tudománya. Ezen csak úgy segíthet, ha minél több versenyen indul, mert ez a legjobb iskola a szükséges rutin megszerzésére és a nyilvánosság előtti szereplés folytán előálló lámpaláz leküzdésére. De a legjobb iskola az idegek fegyelmzésére nézve is, csak a fegyelmzett idegekkel bíró versenyző tud a sportszerűség követelményeinek minden tekintetben eleget tenni.

Az asztali teniszjáték szabályai

1. A játékasztal szélei pontosan derékszögűek legyenek. Méretei: hosszúsága 2,745 m., szélessége 1,525 m. legyen. A játékasztal felszíne a padlótól 76–77 cm. távolságra teljesen vízszintesen kell, hogy fekküdjék. A játékfelszín nem lehet fényezett és teljesen sötétzöld színre festendő, míg a legszélén egymásra merőlegesen két-két 2 cm. széles fehérre festett sáv határolja. A hosszúsági méret felében az asztal középen háló osztja szét, melynek színe zöld, felül fehér csíkkal, vagy teljesen fehér színű s mely a játékasztalt két játéktérre osztja.

A háló felső szintjének magassága az asztaltól 17–17 és fél cm. Ezen magasság pontos beállítására a hálótartóakra ezen magasságnak megfelelően kapocs alkalmazandó, melyen a hálót kifeszítő zsinag a magasságnak megfelelően áttesztendő. Kifeszítésül lehetőleg erős kenderzsinag használható, gummi vagy más elasztikus kifeszítő anyag nem használható. A hálótartókat pontosan az asztal szélére erősítendő, lehetőleg úgy, hogy az oszlopok az asztal oldalvonalán kívül emelkedjenek.

Az asztal szélén fehérre festett vonalak közül a hosszirányúak oldalvonalaknak, a keresztirányúak alapvonalaknak nevezetnek.

2. A labda anyaga fehér celluloid, alakja szabályos gömb, melynek átmérője 114,3 és 120,65 mm. közötti kell, hogy legyen. Általában 13 labda összsúlya 32 gramm. A súlyhatárok úgy vannak megállapítva, hogy szélső esetekben 25–27 labda súlya 64 gr. legyen. Amennyiben 25 labda súlya ennél nagyobb, vagy 27-é ennél kisebb, azok a játék céljaira nem tekinthetnek meg.

3. A játékosok az alapvonalak mögött egymásellenként, bármilyen anyagból, viszont tükrözött felületűek nem lehetnek.

4. A hely és kezdés joga bármely esetben sorshuzással döntendő el. Aki az adogatás jogát nyerte el, annak ellenfele választ helyet, viszont helyválasztással szemben az ellenfelet az adogatás joga illeti meg.

5. A játékos az alapvonalak mögött egymással szemben a két ellenkező oldalon állnak fel. Azon játékos, kinek ütése révén a játék megkezdődik, az adogató, aki ezen adogatást visszaüti, a fogadó.

6. Minden 5 adogatás után az adogató fogadóvá, a fogadó pedig adogatóvá válik. Ezen eljárás a játszma végéig folytatódik. Amennyiben a mérkőzés több játszmból áll, a játékosok közül a bekövetkező új játszmánál az lesz adogató, aki az előző mint fogadó kezdte meg. Amennyiben a mérkőzés egy játszmból áll, a játszma közepén (tehát 30 labdás játszma közben 15-nél) a játékosok helyet cserélnek. Ha a mérkőzés több játszmból áll, úgy a cserét játszmánként viszik keresztül, a páratlan szám esetén az utolsó közepén is helyet cserélnek.

7. A helyes adogatás úgy történik, hogy az adogató a kezében lévő ütővel a labdát úgy üti saját térfelére, hogy az a hálót meg nem érintve, felette repül ellenfele térfelére. Az adogatás kivétel az adogató ütőjével történik. Amint a labdát az adogató ütője megérintette, a labda játékban van. A fogadó és az adogató ezen kezdőpillanatban az alapvonalak mögött és az oldalvonalak képelt meghosszabbításai közt kell, hogy álljon. A labda adogatáskor láthatóan tartandó kézen. Huzott adogatás érvénytelen. Amennyiben az adogatott labda a hálót érintve ér az ellenfél térfelére, úgy az adogatás megismétlendő, ha a labda, ettől eltérve, szabályos volt. A megismétlés bármennyi egymásután követő esetre érvényes.

8. A labda repülés közben, mielőtt az valamely játékos térfelét meg nem érintette, ütővel nem érinthető, sem szándékosan, sem önkénytelenül.

9. Az adogató az adogatást csak akkor kezdheti meg, ha meggyőződik, hogy a fogadó teljesen elkészült a labda fogadására. Amennyi-

ben a fogadó oly mozdulatot tesz, mely által a labda fogadására elkészültnek tekinthető, a labda elfogadható.

10. A labda az adogatás pillanatától kezdve, játékban lévőnek tekinthető, feltéve, hogy az adogatás helyes volt, vagy a játék valamely okból meg nem szakított, mindaddig, míg a labda:

- roptében meg nem érintetett;
- hálóba ütött;
- valamelyik játékos meg nem érintette;
- valamely más tárgyat (a játéktér, háló vagy hálószerkezetek kivül) meg nem érintett;
- a játékosok egyike által egymásután meg nem érintetett;
- nem jutott át a háló felett (kivéve a 12 esetét);
- a játéktérrel valamely oldalon egymásután kétszer meg nem érintette.

Megjegyzés: A következőkben különbséget teszünk: a játékosok ütőjével vagy annak testrészével, vagy ruhájával történt labdaérintés között.

11. A játék megszakítottnak tekinthető, ha:

- a labda különben helyes adogatáskor a hálót megérinti;
- az adogatás a fogadót nem találta kérésen állva;
- a játékosok egyikét valamely akaratán kívüli esemény a játékban megakadályozza, vagy megszakítja. Ezen esetben a labda érvénytelenül válik, a játék megszakítandó és újból kezdendő, anélkül, hogy valamelyik játékosnak számítana.

12. Ha a labdát valamelyik játékos — egyébként szabályosan — úgy üti ellenfele térfelére, hogy a hálótartó oszlopokon kívül jut az asztalra, úgy az ütés szabályosnak tekintendő. Visszafelé ügrott labdánál, valamint más esetekben is, a hálón átlyulni szabad, de azt érinteni nem.

13. A labdát ütő játékos labdát nyer, ha a visszaüti:

- a labdát a levegőben roptében érinti, feltéve, hogy a labda helyesen ütöttet át (hálót érintő labda is helyesnek számít);
- a labdát elhúzza és visszaütni nem tudja (kivéve a játék megszakítás esetét);
- a labdát úgy üti vissza, hogy az valamely a másik játékos játéktérén kívül levő tárgyat érint;
- a 15. pont szerinti hibák valamelyikét követi.

14. A visszaüti játékos labdát nyer, ha az ütőjátékos:

- adogatási hibát ejt, vagy a labdát nem tudja a hálón átjutatni az ütő térfelére;
- nem tudja a labdát a hálón átjutatni;
- a labdát úgy üti vissza, hogy egy a játékoson kívül levő tárgyat érintve, jut ellenfele térfelére;
- a 15. pont szerinti hibák valamelyikét elköveti.

15. Bármelyik játékos labdát veszít, ha:

- a játékban levő labdát ütőjén kívül, bármivel is megérinti;
- a labdát ütőjével, mielőtt a térfelére esik, megérinti;
- a hálót vagy hálószerkezeteket a játék tartama alatt bármivel is (ütővel is) megérinti;
- a játékban levő labdát egymásután kétszer érinti ütőjével;
- ha a játékos a játék tartama alatt kézzel az asztalra támaszkodik, azt kézzel meglöki, vagy a hálót és hálószerkezeteket érinti. Nem tekinthetők hibáknak a labda ütésekor előálló könnyebb asztalérintések.

16. A játék győztese az, aki a játékosok közül előbb ér el 30 nyert labdát, kivéve azon esetet, midőn mindkét játékosnak 29 nyert labdája van. Utóbbi esetben a játék 2 labda különbséggig folytatandó és az adogatás labdánként felváltva történik. Ilyen esetekben az adogatást az kezdő, aki a megelőző labdát adogatta.

A labdarugás

A LABDARUGÁS FEJLŐDÉSTÖRTÉNETE

Irta dr. Koch Nándor

A sport történeti fejlődésének kutatói azt tartják, hogy a futball-sport gyökereit is a távoli ókorban kell keresni. Vannak sporttörténészek, akik rámutatnak arra, hogy több ezer évvel ezelőtt *Kínában* már el volt terjedve egy, a futballhoz hasonló labdajáték, amelyről az ősi kínai írásokban és költeményekben is történik említés.

Ezek a feljegyzések azonban nem elég világosak ahhoz, hogy belőlük az ősi kínai labdajáték mibenlétéről helyes fogalmat kapjunk s csak annyit lehet megállapítani, hogy nagy labdával játszották, amelyet két játzó csoport dobott egymásnak, de hogy ez milyen szabályok szerint történt, arról az ősi kínai írások nem értesítenek.

Már valamivel többet tudunk az ókori *görögöknél* elterjedt *episkuros* nevű játékról, amelyet ugyancsak két párt, két csapat játszott, egy nagy, szőrrel tömött labdával. A játéktérség közepén körakás volt, a játékvezető erre felállva, a játéktérre dobta a labdát és a két csapat tagjai igyekeztek azt kézzel, lábbal tovahajtani és átjuttatni az ellenfél térfelének azon a határvonalán, amelyen a mai futballjáték kapui állnak. Természetesen az ellenfél ezt a törekvést igyekezett a maga módja szerint meggátolni.

A görög episkuros-játék átszármazott a *rómialakhoz* is, akik *harpastum* néven ismerték. Egykori leírásokból és római domborművekből megállapítható, hogy a harpastum-játékot ugyancsak nagy bőrlabdával játszották, amelyben, némely kutató szerint, felfujt állati hólyag volt, mások szerint azonban valószínűleg szőrrel volt tömve, mint a görögök labdája. Ezt a labdát dobálták egymásnak a két csapatba csoportosult játékosok és a cél itt is az volt, hogy az ellenfél térfelére átjuttassák.

Bár a görög episkuros és a római harpastum inkább a mai füleslabdajátékhoz hasonlítható, mégis bizonyos, hogy ezek az ókori labdajátékok tekinthetők a futball őseinek. A harpastum-játék ugyanis annyira el volt terjedve a római ifjak és férfiak körében, hogy a hadbaszállt katonák is magukkal vitték a táborba a labdát és a harc szünetelése közben szórakoztak vele. Julius Caesar hadai elvitték valamennyi meghódított országba. Így került át Britanniába is, amelynek két ősi városa. Derby és Chester — a hagyományok szerint — már a rómaiak idejében ismerte ezt a labdajátékot.

Bár az angol sporthistórikusok az angolországi futballjátékot erre az időre vezetik vissza, az első hiteles feljegyzés a futballjátékról csak 1314-ből származik. Ebben az időben divatban volt, hogy az ifjuság felfujt állati hólyaggal töltött nagy bőrlabdát hajszolt kézzel-lábbal a városok szűk utcáin. A járókelők biztonságát és az utcák közlekedését veszélyeztető játék annyira elfajult, hogy Edward király kénytelen volt ellene szigorú rendeletet kibocsátani, amely börtönbüntetés terhe mellett tiltotta el az utcán való játékot.

A királyi rendeletnek, ugyálszik, kevés foganatja volt, mert már 1349-ben újabb rendeletek jelentek meg, amelyek a futballt más játé-

kokkal együtt eltiltották, főként azért, mert a szenvedélyesen üzött játék veszélyeztette a katonaság fegyelmét és elvonta a harcosokat az ijjlövés gyakorlásától.

Ezek a szigorú rendeletek, de más feljegyzések is arra mutatnak, hogy Angliában akkoriban a futballjáték már nagyon elterjedt népsport volt. Arról is van történeti adat, hogy a futballt abban az időben községek játszották egymás ellen. A szomszédos községek egy-egy csapatot szerveztek; a bőrrel bevont állati hólyagból álló nagy labdát egyik község csapata a másik felé hajtotta és a cél az volt, hogy a támadócsapat a védőcsapaton átjutva, keresztülvigye a labdát a község kapuján és a község egy kijelölt pontjára helyezze.

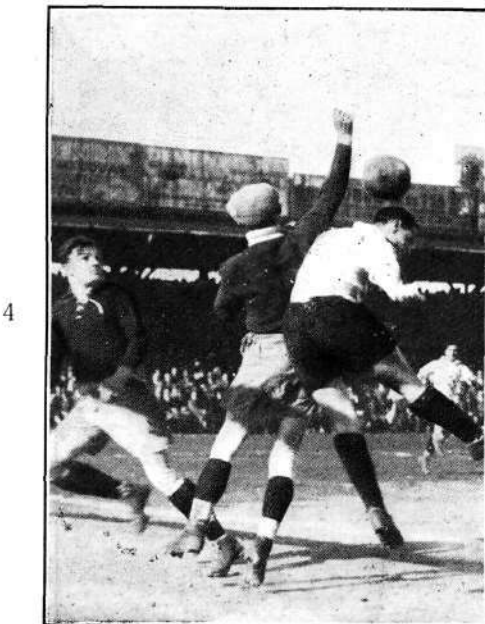
Valószínű, hogy ez a játék nem volt durvaságoktól és életveszélyes akcióktól mentes. Erre vall az is, hogy a nemesség és az előkelő polgárság távoltartotta magát e népmulatságtól. Később enyhült a játék vadsága azzal, hogy külön játéktéren csaptak össze a községek csapatai és a községek kapuit a játéktér két végén felállított kapuk jelképezték. Ez a játék már hasonló volt a mai rugby-játékhoz, a futball közvetlen elődjéhez. Nemcsak a játéktér méretei és a kapuk nagysága volt megszabva, hanem a játékosok száma is. 10–15 játékosból állt egy-egy csapat. Az ellenfelek a játéktér közepén egymástól 10 méternyire felállottak és a játékező a játéktér széléről közéjük dobta a labdát. Aki elfogta, megpróbálta az ellenfél sorai között kézzel-lábbal a kapu felé hajszozni. Ha az ellenfél rátámadt, átadta a labdát valamelyik partnerének, aki folytatta a hajszát és igyekezett azt, a védők sorait áttörve, lábbal vagy kézzel a kapuba juttatni. A játék megszabott ideig tartott és győzött az a fél, amelyik ez alatt az idő alatt többször juttatta át a labdát az ellenfél kapuján. Hogy a játék ebben a szabályhoz kötött formájában sem volt veszélytelen, azt mutatja Erzsébet királynénak 1542-ben kiadott rendelete, amellyel London területén eltiltotta a játékot.

A futball angliai fejlődésével egyidőben más európai országokban is divatban voltak hasonló labdajátékok. Olaszországban az előkelő társadalmi osztályok tagjai szívesen szórakoztak egy társas-sporttal, amely abból állott, hogy az 50×100 méter nagyságu játéktéren két csapat, amelyeknek mindegyike 27 játékosból állott, bizonyos szabályok szerint igyekezett egy nagy labdát ellenfelének térfelére juttatni. Ez a játék az olaszoknál valószínűleg nemzeti játék volt és a nagyobb ünnepek, fejedelmi lakodalmak programjáról sohasem hiányzott.

Míg más európai államban a futball, illetőleg a hozzá hasonló labdajátékok idővel a feledés homályába merültek, addig Angliában ez az ősi sportszerű játék az ismételt szigorú tiltó rendeletek ellenére is tovább fejlődött. A XVII. és XVIII. században azonban a puritán uralom mindinkább elfojtotta az angol népnek ezt a szenvedélyét és a XIX. század elején megszűnt tömegsport lenni. Az ősi labdajáték emléke azonban tovább élt az angol népben és csak kezdeményezőkre volt szükség, hogy uj életre ébredjen.

Angliában már a XIX. század elején nagy szerep jutott az iskolai nevelésben a sportnak. Számos sport, így többek között az atlétika is, a középiskolák és egyetemek falai között nyert szabályozást és onnan terjedt el fejlettebb formában a szélesebb néprétegekben. Egyik iskola és pedig *Rugby* város iskolája volt az, amely a XIX. század elején felelőstette a régi angol labdajátékot, amely a rugbyi iskolából kiindulva, a XIX. szd. közepe táján meghonosodott valamennyi angol iskolában, majd elterjedt a nép között is. A rugbyi iskoláról nyerte nevét a modern formában életre keltett futballjáték, a rugby, amely megőrizte az eredeti lényegét, amennyiben a labdát valamennyi játékosnak nem-

FUTBALL I.

1. Futballmérkőzés Barnet angol városka piacán 1770-ben. — 2. A kapus a labda kidobására készül, míg a hátvéd az ellenfél támadó játékosát fedezi le. — 3. A csatár előrelőr a labdával, az ellenfél védőjátékosa pedig leszereplésére indul. — 4. A kapus kiöklözi a labdát, melyet az ellenséges csatár a kapuba akart fejelni. — 5. Hátvéd és csatár harca a labdáért.

csak lábbal, hanem kézzel is szabad az ellenfél kapuja felé vinni. Angliában 1855-ben alakult meg az első rugby-club, amely a játék versenyszerű üzését tűzte ki célul. A rugby iskola által felújított játék ebben a formájában megmaradt a mai napig és Angliában, valamint Franciaországban és más európai országokban, nemkülönben Észak-Amerikában ma is egyik legkedveltebb versenysport.

A XIX. század második felében a tulságos szenvedéllyel üzött és ennél fogva eldurvuló rugby-játéknak ellenzői támadtak, akik arra törekedtek, hogy a rugbyt kevésbé veszélyes játékká formálják. Ezt azzal gondolták elérhetőnek, hogy a labda kézbevétele, a két kapuvédőn kívül, a többi játékosnak eltiltották. A reformátorok 1863-ban kidolgozták az új játék szabályait és ezzel megvetették az alapját annak a labdarugójátéknak, amelyet ma röviden futball néven különböztetünk meg a játék ősi formáját megőrző rugbytól.

A futballjáték új formája azonnal meghódított egy sereg rugby-klubot, amelyek már a szabályok közzétételének évében, tehát 1863-ban Football Association néven szövetséget alapítottak. Az új játékot, megkülönböztetésül a rugbytól, a szövetkezés után *Association Football*-nak nevezték el.

Az eredeti szabályok idők folyamán nagy változásokon mentek át, míg végre kialakultak a ma is érvényes szabályok, amelyeket az egész világon elfogadtak. A futball nemzetközi szabályainak kidolgozása, magyarázata, esetleges megváltoztatása az angol futball-szövetség (Football Association) mellett működő bizottságnak, az *International Board*-nak a feladata.

A futballsport Angliában hihetetlen arányokban fejlődött. Egymásután alakultak a klubok az Egyesült Királyság valamennyi országában és ligákba tömörülve, különböző díjakért és bajnoki címért kezdtek versenyezni.

A közönség érdeklődésének fokozódása folytán a versenyrendezés mind jövedelmezőbb lett, ezzel együtt járt az egyesületek rivalizálásának fokozódása, amely végül is a játékosok titkos díjazására vezetett. Az államotárság végül is tarthatatlan helyzetet teremtett az angol futballsportban s miután 1870-ben a Preston North End nevű ligaegyesület nyíltan bevallotta, hogy fizetett játékosokat tart és több más klubbal együtt követelte a nyílt professzionalizmus bevezetését, 1873-ban az angol szövetség el is határozta a futballsportnak amatőr és professzionalista frakcióra való szétosztását. A professzionalizmus bevezetésével kezdődött Angliában a futballsportnak a mai óriási arányokig való fejlődése.

Az európai kontinensen a futballsport az angol tanítás nyomán nyert teret. A legtöbb országban az angol kolónia tagjai ismertették és kedveltették meg a labdarugást és az első kontinentális futball-egyesületek is többnyire angol kezdeményezésre alakultak meg. Az angol játék Dániában, Németországban, Svájcban, Ausztriában és Csehországban talált leghamarabb termő talajra, úgy, hogy a XIX. század két utolsó évtizedében gyors egymásutánban alakultak ezekben az országokban a futballsporttal foglalkozó egyesületek és szövetségek. Közép-Európából elterjedt a futballsport a Skandináv államokban, majd Bécs közvetítésével nálunk is, éppen csak az európai latin népeknél: franciáknál, spanyoloknál, olaszoknál, valamint Kelet-Európában nem tudott gyorsan tért foglalni. A XX. század kezdetén már annyira fejlett volt az európai labdarugósport, hogy az államok elérkezettnek látták az időt nemzetközi futballsövetség alakítására. 1904 május 21-én alakult meg a *Fédération Internationale de Football Association* (röviden FIFA)

néven a futballsport legfőbb nemzetközi fóruma és ezzel egészséges világszervezetbe tömörült a hatalmas lépésekkel haladó labdarugás sok ezernyi híve és művelője.

A MAGYAR LABDARUGÓSSPORT TÖRTÉNETE

A labdarugósportnak az európai kontinensen való térhódítása nem maradt hatás nélkül a magyar sportéletre sem. A XIX. század utolsó évtizedében, amikor az új angol labdajáték megvetette lábát a szomszédos államokban és Bécs meg Prága sportolói már nyilvános futballmérkőzéseket rendeztek, nálunk éppen erjedőben volt a folyamat, amely a szabadtéri sportokat diadalra vitte a régi tornarendszerrel szemben. Az atlétika, a kerékpározás, az evezés, az uszás, a tennisz mind több hívet hódítottak de annak ellenére, hogy *Molnár* Lajos »Athlétikai Gyakorlatok« című szakművében már 1879-ben megjelent a futballjáték első magyarnyelvű ismertetése, 1895-től kezdődően pedig az akkori idők legelterjedtebb sportlapja, a »Sportvilág« is kezdte mind élénkebben propagálni az új angol labdajátékot, a futball egyelőre mégsem tudott nálunk tért hódítani. Arról volt szó ebben az időben, hogy a sportegyesületek athlétái a maguk zárt körében, minden rendszer nélkül szórakoztak az »angol labdával«. Egyik-másik haladó szellemű egyesületi művezető igyekezett ugyan a céltalan rugdalózást a szabályok kereteibe szorítani, sőt *Bély Mihály*, a Budapesti Budai Torna Egylet jeles művezetője, »Angol Rugósdi (Futball)« címen 1896-ban szabálykönyvet is adott ki (ez volt a futballjáték első magyarnyelvű szabálykönyve), ám csapatkiállításnak és szabályos keretek között való játéknak ekkor még nyoma sem volt.

A futballsport magyarországi honfoglalása 1897-ben történt, amikor az akkori idők vezető sportegyesületében, a *Budapesti Torna Club*-ban két külföldet járt sportember, *Ray Ferenc* és *Stobbe Ferenc* mozgalmat indított meg futbalcsapatok szervezésére. A BTC egyik akkori vezetőjében, a széles látókörű, modern gondolkozású *Iszer Károly*-ban ez a megmozdulás támogatásra talált s 1897 januárjában megalakultak az első magyar futbalcsapatok, »A BTC Első Magyar Futball Teamje!« néven. A BTC két csapata (a »kékek« és a »vörösek«) az 1896-ban alapított Millenáris versenypályán *Ray Ferenc* vezetésével azonnal megkezdte tréningjét és 1897 május 9-én mintegy száz főnyi közönség előtt megtartották első nyilvános mérkőzésüket a Millenáris pályán.

Az első magyar futbalcsapatoknak a nyilvánosság előtt való megjelenésétől a mai napig a magyar labdarugósport fejlődésének hat korszakát lehet megkülönböztetni.

Az első korszak a BTC csapatainak megszervezésétől (1897) a Magyar Labdarugók Szövetsége alapításáig (1901) tart. Ennek a négyéves korszaknak egyik nevezetessége, hogy a BTC példája nyomán sorra alakulnak a fővárosban és a vidéken a futbalcsapatok, amelyek terjesztői és fejlesztői lesznek Magyarországon a labdarugó sportnak, többek között az *Óbudai Torna Egyesület*, a *III. ker. Torna- és Vivó Egyesület*, a *Műgyetem*, a *Magyar Athlétikai Club*, a *Ferencvárosi Torna Club*, a *Pozsonyi Torna Egylet*, a *Postások Sport Egylete*, a *Budapesti Athlétikai Club*, az *Ujpesti Torna Egylet*, a »33« *Futball Clubja*, a *Törekvés Sport Egylet* csapatai. A másik nevezetessége e korszaknak, hogy megkezdődik a nemzetközi kapcsolatok kiépítése. Legelőször természetesen Bécs felé orientálódik a gyermekkorát élő magyar futballsport és 1897 október 31-én Budapesten a Millenáris pályán lezajlik a BTC és a *Vijenna Cricket and Futball Club* között az első magyar-osztrák klubközi mérkőzés, amely a labdarugás terén több évvel előttünk járó

bécsiek győzelmével végződik (2:0). Ugyanebben a korszakban Berlin, Prága (Slavia), Graz futballköreivel is megtaláljuk az érintkezést, sőt 1900 májusában a *Magyar Athlétikai Club* Berlin csapatában az első válogatott együttest fogadja fővárosunk falai között. A magyar futballsport első korszakának életére rávilágít az a statisztika, amely szerint csapataink az első négy évben (1897—1900) összesen 140 mérkőzést játszottak és pedig 57-et külföldi csapatokkal, 63-at a fővárosi csapatok egymás között és 20-at a fővárosi csapatok vidéki csapatokkal.

A második korszak a *Magyar Labdarugók Szövetsége* megalapításával és a futballbajnokság megindulásával (1901) kezdődik és befejeződik az új bajnoki rendszer bevezetésével (1906.) A MLSZ megalapítása és ezzel a magyar futballsport egybefoglalása 1901. január 19-én történt és pedig egyrészt a Ferencvárosi Torna Club futballszakosztálya vezetőinek, *Kárpáti Bélának* és *Horváth Ferencnek*, másrészt pedig *Iszer Károlynak* és *Steiner Hugónak* a kezdeményezésére. A MLSZ első ténykedése a futballbajnokság kiírása (I. és II. osztályu csapatok részére) volt és ezzel a magyar csapatok eddigi guerilla-harcai helyett olyan rendszer megteremtése, amely egyrészt a csapatok sportbeli fejlődését, másrészt a közönség érdeklődésének növekedését biztosította. A bajnokságot a polgári év két felében, tavaszi és őszi fordulóra tagolva bonyolították le. Az I. osztályu bajnokság első győztese a *BTC*, a II. osztályu bajnokságé a »33« *FC* volt. Ebben a korszakban történt az MLSZ mai hatalmas szervezetének megalapozása, az alapvető rendszabályok kodifikálása, a bizottsági munkakörök kiépítése, a játékos-igazolási rendszer megteremtése és ekkor kapcsolódott bele a Szövetség, mint az egész magyar labdarugó sport reprezentálójá, a nemzetközi életbe az 1902. október 12-én Bécsben rendezett első magyar-osztrák mérkőzéssel (az osztrákok győztek 5:0-ra). Nemzetközi téren egyesületeink is igyekeztek a kapcsolatokat kibővíteni. Sikerült budapesti szereplésre angol csapatokat megnyerni (az első angol vendégünk a Richmond FC csapata volt 1901 husvétján) és futballistáinknak alkalmat adni az angol játékszisztéma elsajátítására. Egyik jelentős eseménye volt ennek a korszaknak az *Ifjusági Labdarugók Szövetsége* megalapítása (1903), amely a legifjabb futballista generáció apró-cseprő klubocskáit együvéterelte, működésüket keretekbe szorította és ezzel a tömegnevelés fontos tényezőjévé lett.

1906-ban kezdődött a magyar futballsport aranykora. A bajnoki küzdelemnek a nyugati országokban szokásos őszi-tavaszi fordulóra való beosztása nagyon üdvös reformnak bizonyult, éppen úgy, mint a nyári játéktilalom kimondása.

E korszak másik jelentős eseménye volt a MLSZ-nek országos szervvé való kiépítése, a vidéki futballkerületek felállítása és a vidéki bajnokságok megindulása. Ezzel egyidőben a fővárosi csapatok fölszaporodása következtében szükségessé vált az I. és II. osztály mellé alsóbb osztályok felállítása. Mindez a magyar futballsport óriási számbeli növekedését jelentette, de ezzel párhuzamosan haladt a kvalitatív fejlődés is, amelynek útját legjelesebb klubcsapatainknak — a *Ferencvárosi Torna Clubnak* és a *Magyar Testgyakorlók Körének* — nagyszerű külföldi sikerei, valamint válogatott csapataink értékes győzelmei jelezték. A magyar labdarugósport ekkor érte el fejlődése első periodusának csúcspontját. Fejlett futballkultúránk elismerésre készítette a külföld sportköreit, itthon pedig olyannyira megnövelte az érdeklődést, hogy szükségessé vált a hatalmas közönség befogadására alkalmas sporttelepek létesítése. Ez a két rivalizáló egyesület, az FTC és az MTK jóvoltából meg is történt, amennyiben az előbbi egyesület az Üllői-uton, az utóbbi pedig a Hungária-uton felépíttette nagyszerű sporttelepét. A külföldi meg-

becsülés egyik bizonyossága volt az MLSz felvétele a nemzetközi labdarugó szövetségbe (FIFA), amely sokáig nem akarta önálló szövetségnek elismerni a magyar futballsport fórumát. Erre az időszakra esik válogatott csapatunk első olimpiai szereplése (Stockholm, 1912), amely nem járt ugyan sikerrel (az angol csapattól 7:0-ra kikaptunk és a további küzdelemből kiestünk), de az olimpiai tornával kapcsolatban rendezett viaszverseny megnyerésével, valamint az olimpiai torna előtt és után az északi népek válogatottján aratott diadalaival bizonyosságot tett a magyar labdarugósport respektábilis erejéről.

Mint minden kulturális téren, úgy a sportban is gátat emelt a fejlődés elé a háború és a forradalom. Labdarugósportunkban a háború évei nemcsak a sportbeli téren okoztak visszaesést, hanem olyan jelenségeket is megérlelt, amelyek futballsportunk létét veszélyeztették. Az egyik veszedelmet a sportot sujtó adók bevezetése jelentette, amely az anyagi téren amugy is rosszul álló egyesületeket és Szövetséget rendkívül érzékenyen sujtotta. A másik veszedelem viszont erkölcsi téren jelentkezett, amennyiben az egyesületek egy része nem tudott elzárkózni játékosainak anyagi követeléseitől és megkezdődött futballsportunknak az a szomorú korszaka, melyet amatőröknek neveznek. A háborús évek sportbeli programját hadi bajnokságok és dijmérkőzések, valamint az osztrákokkal tartott válogatott mérkőzésekkel töltötték ki, amely utóbbiak során bebizonyosodott, hogy a magyar futball az osztrák labdarugással szemben megtartotta ugyan a háború előtti években mutatott fölényét, mégis a háború alatt — játékos-anyagának megcsappanása és nemzetközi kapcsolatainak megszakadása következtében — nagy mértékben hanyatlott. A háborús és forradalmi évek (1914—1919), amelyek egy nagyszerű fejlődési periodust szakítottak meg, a magyar futball szomorú korszakát alkotják, de viszont már a méhükben rejtették egy későbbi felujhódás csiráit.

A háború és a forradalmak lezajlása után következett az ujjáépítés korszaka, amely 1920-tól az amatőr és professzionista futball szétválásáig (1926.) tartott. A restaurálás munkáját megnehezítette a reánk szakadt gazdasági válság, amely a futballsportban egyrészt újabb adók formájában, másrészt pedig az amatőrizmussal veszedelmes terjedésében jelentkezett. A helyzetet súlyosbította a magyar játékosoknak külföldre való vándorlása, amelynek következtében egyre fogyott a magyar futballsport régi ereje. Az MLSz-nek ugyan lassan sikerült a megszakadt külföldi kapcsolatokat felújítani, a válogatott mérkőzések ismét megindultak, sőt új testületekre is kiterjedtek, de a magyar futballsport reprezentánsai már nem tudták olyan meggyőző erővel bizonyítani labdarugósportunk erejét, mint a háború előtt. Ehhez járult, hogy az amatőrizmus egyrészt belső torzsalkodásokra, másrészt a hatóságok és társszövetségek részéről bizalmatlanságra és beavatkozásra adott okot. A magyar labdarugósport a párisi olimpián érkezett el betegségének kríziséhez. Az előzőleg sikeresen abszolvált válogatott mérkőzések felfokozták a bizalmat válogatott csapatunk iránt, annál nagyobb volt azonban a csalódás, amikor a magyar csapat az olimpiai torna második fordulójában vereséget szenvedett Egyiptom csapatától és kiesett a további küzdelemből. Ez a kudarc, amely természetes folyománya volt a magyar futballsport belső bajainak, érlelte meg az elhatározást, hogy a professzionizmus bevezetésével kiirtják az erkölcsrontó amatőrizmust és tiszta helyzet teremtésével utat nyitnak a regenerációnak és a fejlődésnek. Az amatőr és professzionista futballsport szétválasztásának megvalósítását azonban késleltette a testnevelési adóról 1925-ben hozott törvény, amely újabb súlyos terheket rótt a futballsportra és ennek folytán meg-

gondolásra készítette a vezető egyesületeket, amelyek a professzionizmus bevezetését már elhatározták. Annak ellenére, hogy az Országos Testnevelési Tanács, mint felső sporthatóság, sürgette a szétválasztást és az MLSz ismételten hangoztatta is erre való készségét, a megvalósítás elodázódott, mert a súlyos adóterhekre való tekintettel a professzionizmus megszervezése alaposabb előkészítést igényelt. Ebben a feszült helyzetben érkezett el a Magyar Labdarugók Szövetsége negyedszázados jubileumához, amelynek 1925. júniusában megtartott fényes ünnepsége rövid megnyugvást jelentett, hogy azután újabb erővel kezdődjék meg a magyar futballsport vajudása. Az 1925–26. bajnoki esztendőben benyolították le az utolsó amatőr-bajnokságot, amelyet a Ferencvárosi Torna Club nyert meg.

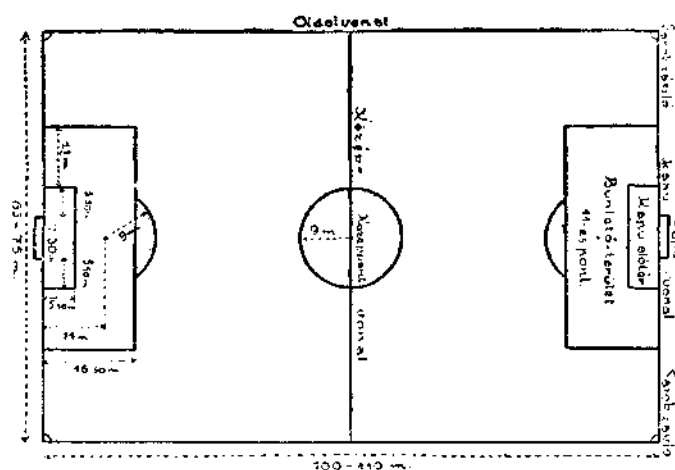
1926 augusztusában megtörtént az amatőr és professzionista futballsport szétválasztása és ezzel kapcsolatban a magyar futballsport szervezetének gyökeres átalakítása. A Magyar Labdarugók Szövetsége, mint a labdarugósport országos fóruma, alszövetségeket létesített, és pedig a professzionista futball ügyeinek intézésére a Professzionálista Labdarugók Szövetségét, az amatőr futball irányítására pedig a régi futball-kerületeknek megfelelően, egy-egy amatőr alszövetséget. A megalakult professzionista egyesületek ugyanakkor két ligába tömörültek és 1926 szeptemberében megkezdték bajnoki mérkőzéseiket. Az első liga első bajnoka a FTC professzionista alakulata, a »Ferencváros« lett, míg a második liga bajnokságát vidéki csapat, a »Miskolci Attila« szerezte meg. A professzionizmus bevezetésével hatalmasan kibővült a magyar futballsport nemzetközi programja és megnövekedett a válogatott mérkőzések száma is, amennyiben az országos szövetség által rendezett hivatalos nemzetek közötti válogatott mérkőzéseken, továbbá a városok közötti mérkőzéseken kívül a professzionista alszövetség és az amatőr alszövetségek közül a budapesti alszövetség is rendszeresítette az idegen nemzetek és városok professzionista, illetőleg amatőr válogatott csapataival való mérkőzéseket. Új szint vittek a nemzetközi küzdelmekbe a magyar, osztrák és cseh futballszövetségek által alapított középeurópai kupamérkőzések, amelyekben a középeurópai országok (első alkalommal Magyarország, Ausztria, Csehország, Jugoszlávia) legjobb klubcsapatai vesznek részt, továbbá az európai kupamérkőzések, amelyek az európai nemzetek nemzeti válogatott csapatai között folynak.

A LABDARUGÁS LÉNYEGE

Írta Pálffy György

Lényegében a labdarugás ma is megmaradt annak a sportnak, ami volt a spártaiaknál és rómaiaknál. A két küzdő párt célja az ókortól a középkoron át máig is az, hogy minél többször juttassa tul a labdát az ellenfél térfelének határán. Persze megjelenés formájában modernizálódott a játék. A küzdelemben már nem két község vesz részt, lakosságának apraja-nagyjával, hanem a csapatok egyletüket (egyletközi mérkőzés: FTC—MTK) vagy sokszor városukat (városok közötti mérkőzés: Budapest—Prága), illetőleg országukat (nemzetközi mérkőzés: Magyarország—Ausztria) tizenegy emberrel képviselik. A játéktér többé nem ölel fel változatos terepü, sokszor óriási területeket, hanem megelégedett egészen kisméretü, de mértani szabályossággal kijelölt, egyengetett vagy befűvesített pályával, amelyen a másfél órán át tartó keresztül-kasul való futkározás így is meglehetősen megpróbáltatásnak teszi ki a játékosok fizikumát. A cél (gól) elérése megnehezült azzal, hogy nem elég a labdát

a határon tutra juttatni, hanem a kapuvonalon felállított, aránylag kisméretű kalitkaszzerű alkotmányba, a kapuba kell bekényszeríteni. A játék életveszélyes durvaságait letörték a játék minden fázisára kiterjeszkedő szabályzattal, amely szinte kodexé nőtte ki magát. Az eredmény pártatlan elbírálására független bírát állítottak és segítségére két határbírárt rendeltek. A labda birtokbavételéért folytatott harc a játékost ma nehezebb feladat elé állítja azzal, hogy — a kapus kivételével — kézzel nem szabad megfogni a labdát. A játék technikáját a hivatásos játékosok zsonglőrművészetté finomították ki. Kifejlődött az a komplikált sport, amelyet máshelyütt a hadviseléshez hasonlítottam: »A futballjáték lényeges tulajdonságait tekintve, valóságos hadviselés. A háboruban sem mindég az a fél nyer, aki alaposabb technikai felkészültséggel bír, hanem egyenlő feltételek mellett feltétlenül az, amelyiknek jobb a hadvezetése. A futball-játékban minden egyes játékos hadvezér meg közkatona egyszemélyben. Ha a csapat fegyelmezetlen, ha nem rendel alátudását meg vágyait a csapat javára; ha nem dolgoz ki a viszonyoknak megfelelő csatatervet; ha nem működik folytonosan az agya vagy kép-

408. ábra. A labdarugó-játéktér alakja és méretei

telen a helyzetet áttekinteni, vesztesként kerül ki a küzdelemből. A futballjáték épügy, mint a háboru, föltétlenül megköveteli, hogy minden egyes harcosa minden képességét, testi és lelki energiáját beledobja a góllért folyó küzdelembe és hogy a sikerért époly elkeseredetten harcoljon és éppugy védjen minden talpalatnyi tért, mint a katona a háboruban. A háboruval ellentétben a pályán vértelen küzdelem folyik. A genfi konvenció, a játékszabályok — bár néha megszegik azokat — itt jobban érvényesülnek.«

A labdarugás ma legnépszerűbb sportja a világnak, nyilván azért, mert megfelel a modern kor eszmevilágának, aminthogy primitív formájában megfelelt a régi korokban is. Olyan sport, amely eredményes csak a játékosok kollektív összmunkája révén lehet, mégis korlátlan teret nyújt az egyén tehetségének, tudásának érvényesítésére.

Formai fejlődését lezártnak ma sem tekinthetjük.

A JÁTEKTÉR

A labdarugó játéktér (futballpálya) alakját, méreteit és beosztását szemléltetően ismerteti a 408. ábra. Magyarázatul szolgáljon a játé-

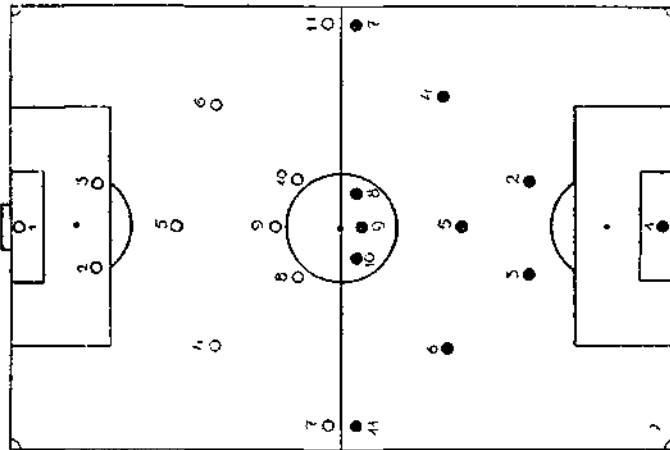
szabályok 1. pontja. Itt csak annyit említünk meg, hogy a mérkőzésre alkalmas, szabályos játéktér hossza 90—120, szélessége 45—90 méter között váltakozik. A modern nagy pályák talaja gyepes.

A CSAPATOK ELHELYEZKEDÉSE A PÁLYÁN

A játékosok elnevezése

Az a mód, ahogy ma a két küzdőfél a maga tizenegy emberét a pályán felállítja, hosszú kísérletezés eredménye. Régebben ugyanis minden játékos gölt iparkodott rugni s csak egyetlen embert hagytak hátra, a kapu őrizetére. Később fokozatosan nagyobb gondot fordítottak kapujuk védelmére és egy hátvéd, valamint egy fedezet szegődött a kapus támogatására. A játékosok csak nehezen mondtak le góllövési vágyukról és például az 1873. évi első angol-skót válogatott mérkőzésen Anglia hét csatárral, egy fedezettel, két hátvéddel és a kapussal, Skócia hat csatárral, két fedezettel, két hátvéddel és a kapussal állott ki. A mai modern, a célnak legmegfelelőbb felállítás, melyet az alábbi rajzzal szemléltetünk, a múlt század vége felé jött szokásba.

Amint a rajzból kitűnik, a két csapat játékosai hivatásuknak megfelelően, négy-négy sorban helyezkednek el a pályán, de csak kez-

409. ábra. A labdarugó-csapatok elhelyezkedése a pályán, kezdés és újratekedéskor. 1. a kapus, 2—3. a hátvédek, 4—6 a fedezetek, 7—11 a csatárok felállási helyét mutatja

déskor és újratekedéskor. Játékközben a játékosok helyzete természetesen pillanatonként és kaleidoszkopszerűen változik. A félvonalon elhelyezkedő sort csatársornak nevezzük. Öt tagból áll: három belső és két szélső csatárból. A pálya két oldalán a határvonalakon áll a két szélső csatár és pedig a baloldalon a bal, jobboldalon a jobbszélső csatár. A szélső csatárok között helyezkedik el a három belső csatár. A bal-szélső mellett áll a balösszekötő, a jobbszélső mellett a jobbösszekötő csatár. A csatársor központi tagját középcsatárnak hívjuk. A csatársor mögötti második sornak fedezetsor a neve. Ez három játékosból áll: a két szélső (bal, jobb) fedezetből és a köztük közepén a középcsatár háta mögött elhelyezkedő középfedezetből. A fedezetsor mögötti harmadik sort a bal és jobb hátvédből álló hátvédpár alkotja. Leghátról a kapuban őrködik, mint a szorongatott csapat utolsó mentővára: a kapus. A kapust és hátvédpárt együttesen a közvetlen védelem névvel jelölik. Az egyes sorok hivatása. elnevezésükből tisztán kitűnik.

FELSZERELÉS ÉS ÖLTÖZÉK

A labdarugás legfontosabb szerelvénye, a futballi-labda vagy egyszerűen futball, két részből, u. m. marha- vagy chrombőrből varrott külső burkolatból és egy belső felfújható gummibetétből áll. Nagysága különböző, a sportáruházakban számok (1—5) szerint árusítják. A verseny céljára szolgáló szabályos labda felfújt állapotban 37—43 dkg-ot nyom és átmérője 68—71 cm. között váltakozik.

Ami a katonának a fegyver, az a játékosnak a cipő. A labdakezelés tökéletessége sokban függ a cipőtől és ezért a lábnak teljesen megfelelő könnyű cipőben szabad csak játszani. A cipő talpa, hogy a játékosnak biztos mozgást, gyors startot és megállást nyújtson, kerek dugó- vagy hosszukás rudalaku bőrdarabokkal, az u. n. stoplikkal van ellátva. A célnak megfelelőbb a kerek stopli, amely teljesen kiszorította a használatból a régebben oly divatos hosszú stoplikat. A jó játékos mindig nagy gondot fordít cipőjére és különösen a mérkőzés előtt ügyel arra, hogy a stoplik szilárdan álljanak a cipőjén. Kupalaku stoplik használatát a szabály tiltja.

A labdarugó öltözéke a dresszből (ing, trikó), a nadrágból és harisnyaszárból áll. Az egy csapatban tartozó játékosok öltözéke egyforma. A dressz minden csapatnál más és más. Egy-egy csapatnál egyöntetű, egyszínű, az egyesület színeit viseli magán, hogy a játékos hovatarozása felismerhető legyen. Télen szvettert huznak föléje. Az ing különösen a csipő tájékán bő kell, hogy legyen, mert különben akadályoz a szabad mozgásban. A nadrág, amely nem ér térden alul, fehér vagy fekete. Vászomból vagy klotból varrják. A harisnyaszár fekete, felül a hajtókéjén az egyleti színekkel díszítve.

Az óvatos játékos testi épségének védelmére óvszereket: lábszárvédőt, bokavédőt, térdvédő gummit használ. Biztos védelmet nem nyújtanak.

A LABDARUGÁS TECHNIKÁJA

A labdarugás technikája vagy más szóval labdakezelés alatt a labdával való bánásmódot értjük. A labdarugás sportjának a jó játékosai szemben támasztott legegységesebb követelménye az, hogy az illető a labdával minden helyzetben tökéletesen tudjon bánni, azt biztosan hatalmába tudja keríteni és uralmát mindig meg tudja tartani fölötté. A »technikás játékos« dicsérettel jelzőt elnyerni nem nehéz feladat, mert nem a tehetség, hanem a kitartó, szorgalmas gyakorlás adja meg. A labdakezelésen kívül a jó játékosnak, ha ezzel egyébként természetből fogva nem rendelkezik, *gyakorlás* útján még a következő, a technikát kiegészítő és támogató képességeket kell elsajátítani: 1. a *tökéletes távolságbecslést*, ami képessé teszi őt arra, hogy a labdát *kellő erővel* juttassa a kívánt helyre, mert ez egyébként vagy nem ér oda vagy túlhaladja azt és mindkét esetben használhatatlan lehet; 2. a *gyorsaságot*, ami mindig nagy startoló képességgel, a hirtelen megállni és fordulni tudással párosuljon. A labdarugás térnyerésre alapozott játék, amelyben a gyorsaság fontosságát hangsúlyozni fölösleges. Ugyanilyen fontos szerepe van a startoló képességnek és a hirtelen megállni, illetőleg fordulni tudásnak, amikkel a játékosnak a labda megszerzéséért folytatott harcban, vagy a labdavezetésben minden pillanatban élnie kell.

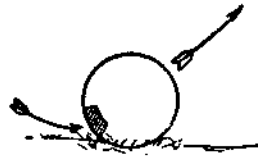
Hangsúlyozzuk, hogy a technika elsajátítása nem a tehetségtől, hanem pusztán a szorgalomtól, a kitartó gyakorlástól, tréningtől függ. Ez az oka annak, hogy a labdarugás igazi tömegsport mindenütt. Fontos az, hogy a játékos mindig tudja, miként fog a labda a beavatkozásra

reagálni. A labdakezelés öntudatossága az, ami a technikás játékost az u. n. naturalistától elválasztja. Előbbi minden helyzetet jól játszik meg, utóbbi sok kedvező helyzetet ront el. Sajnos, a magyar labdarugósportban a naturalisták vannak túlsúlyban és még az I. osztályu játékosaink sorában is gyakran fellelhető a naturalista típus. Ezek nem tudatosan sajátították el a labdarugás ábécéjét, a megszokás rabjává lettek, ami játékuken mindig kiütközik.

E fejezet célja az, hogy utmutatást nyújtson a technika *öntudatos* elsajátításához.

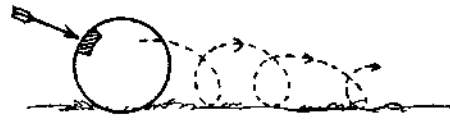
A RUGÁS

A labdarugás elsősorban a labdának lábbal való továbbításán alapul. A rugás a lábbal való labdakezelés legfontosabb része és a labdának bármely irányba való *továbbítását* értjük alatta. A rugásokat termé-

410. ábra.

Az alul talált labda menet-
iránya

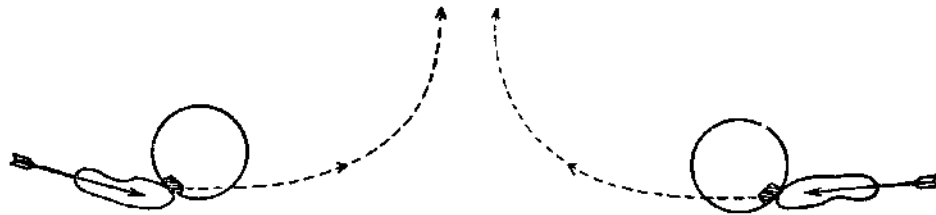
411. ábra.

A rugás technikája.

A felül talált labda menetiránya
(forgó mozgás)

szetük szerint két főcsoportba oszthatjuk: u. m. *lövésre* és *átadásra*, azonban ezekkel később, itt csak a tágabb értelemben vett rugás technikájával foglalkozunk.

A *jó rugás* mindig céltudatos, azaz mindig oda kerül, ahová a játékos küldeni akarta. Ebben különbözik a vad *rugdalódzástól*, ami nem viszi előbbre a játékot. A jó rugás tehát mindig *irányított, helyezett* (plaszirozott), még pedig *kellő erővel* helyezett.

412. ábra.

A jobb szélén talált labda menet-
iránya (csavart vagy falsos rugás)

A rugás technikája.

A bal szélén talált labda menet-
iránya (csavart vagy falsos rugás)

413. ábra.

A rugás iránya, valamint erőssége két tényezőtől függ: 1. hol; 2. a láb mely részével találtuk a labdát. E tényezők szerepét közelebbről vizsgálva, rögtön a következő *törvényeket* állapíthatjuk meg:

1. A *középen alul részén talált labda* a magasba tart, annál magasabbra, minél alább találjuk a labdát. Másszóval, ha magasba ákárjuk rugni a labdát, alul kell találnunk.

2. A *felső részén talált labda* a levegőben rugva a földre tart, a földön rugva, forgómozgást végez és a surlódás következtében hamarosan megáll. E törvényből egyrészt az következik, hogy a magas labdát akként továbbítjuk a talaj felé, hogy a felső részén rugjuk meg, másrészt az, hogy a földön fekvő labdával erőset rugni nem lehet, ha felső részén találjuk.

3. A szélén talált labda iránya szöget képez a láb lendületével, elcsavarodik, még pedig annál jobban, minél távolabbi szélén találtuk. Azaz: ha jobbra akarunk csavarni, bal szélén, ha balra akarunk csavarni, jobb szélén kell rugnunk a labdát. A csavart (falsos) rugást ritkán, ugyyszólván csak a sarokrugásnál alkalmazzák.

4. A pontosan közepén talált labda iránya azonos a láb lendületének irányával, egyenes rugás jön létre. Más szóval, ha egyenesen aka-

414. ábra. A rugás technikája. A közepén talált labda menetiránya (egyenes rugás)

runk rugni, közepén kell találunk a labdát. A földön fekvő labda közepén rugva egyenesen halad a földön. Az oldalt, közepén talált magas labda iránya egy darabig párhuzamos a talajjal. Az alul közepén rugott magas labda az u. n. *gyertyát* eredményezi.

Nézzük most azt, milyen szerepet visz a rugás irányításában és erősségében a láb.

Rugásnál a láb következő részei jöhetnek figyelembe: 1. a lábhegy (Spitz); 2. a lábfej (Rist); 3. a láb belső része; 4. a láb külső része. Vegyük sorba őket.

1. A lábhegygel való rugáskor a láb lendülete felfelé irányul és csak kis felülettel érinti a labdát, csak »megszurjuk« azt. Részint nem adhatjuk bele teljes erőnket, részint nehéz a pontos találat s így könnyen csavart vagy magas rugás lesz az eredmény. Ebből az következik, hogy a rugás e módja ha nem is alkalmas az egyenes irányu, erős és lapos rugásra, nagyszerűen alkalmazható a csavart és magas rugásokra. Ha mégis azt ajánljuk, hogy a játékos lehetőleg ne használja, annak oka az, hogy pontosságot csak nagy gyakorlás után lehet elérni vele. Ha alul akarjuk találni a labdát, akkor nyújtott lábbal messzebb, ha közepén,

415. ábra.

A rugás technikája. Lábfejjel való rugás.

A felemelt és leszorított lábfej várja a labdát

416. ábra.

A rugás pillanata. Lábfej leszorítva, labda a nyugvó láb bokája mellett

akkor közelebb vagy a másik lábon felemelkedve kell elhelyezkednünk a rugáshoz.

2. A lábfejjel való rugáskor szintén felfelé irányul a láb lendülete, úgy, hogy ha rugásra e lendület befejező részét akarnók felhasználni, akkor már lábhegygel rugnánk. Ez az oka annak, hogy a naturalista játékos, amikor lábfejjel vélt rugni, legnagyobb csodálkozással állapítja meg, hogy a földön tartani kívánt labda a magasba repült. Nem

tudja, hogy a lábfejjel való rugáskor nem egyedül a lábfej leszorításán van a hangsúly, hanem azon, hogy leszorított lábfejjel közepén kell találni a labdát. A földön fekvő lapos labda rugásakor a labdának kb. az álló láb bokája mellett kell feküdnie. A labda mindig abba az irányba fog menni, amerre a rugó láb sipesontja fordul.

3. A láb belső részével való rugáskor a jobbláb lendületének iránya balra, a ballábé jobbra tartó, kaszáló mozdulat, amely többé-kevésbé

417. ábra.

A rugás technikája.

A láb belső részével való rugás. Jól megfigyelhető a rugó láb kaszáló lendülete. Találat közepén történik, ami a jobblábra való emelkedéssel volt elérhető

418. ábra.

A láb belső részével való rugás. (Sarkrugáskor.) Találat szélén, a láb és az egész test lendülete a csavart rugásra van előkészítve

csavart rugást eredményez. Ezért, ha pl. a játékos a jobbláb belső részével a balkeze felé eső kapufát akarja eltalálni, ne célozzon pontosan a kapufára, hanem a kapufától kissé jobbra, mert rugása a láb előbb említett lendülete miatt balra, melléje megy.

4. A láb külső részével való rugáskor viszont jobblábbal csak jobbra, ballal csak balra tudunk rugni. E rugásmód is többnyire csavart rugást eredményez.

Rugásra felhasználható a lábsarok is, azonban vele sem pontosan, sem erősen nem lehet irányítani a labdát. A lábsarokkal való rugás egyik ismert faja az u. n. oxford.

Vonjuk le már most mindezekből a rugás erősségének törvényeit. Azt találjuk, hogy a rugás erőssége a következő tényezőktől függ:

1. A találattól. A labda közepe felé találva a labdát, a rugás mind erősebb, szélé felé találva mind gyengébb lesz.

419. ábra.

Előkészület a rugáshoz

420. ábra.

Közvetlenül a rugás előtt

421. ábra.

A rugás pillanata

A láb és felső test energikus befelé forduló lendülettel segít a labda irányításában

2. A láb által a rugás pillanatában kifejtett erőtől, amely annál nagyobb, a) minél nagyobb a láb lendülete; b) minél hosszabb a rugó láb; c) minél jobban futunk neki a rugásnak és végül d) minél teljesebben helyezük el testsúlyunkat a rugóláb mögött.

A rugás iránya kizárólag a találatától függ. A közepén talált labda iránya egyenes, a szélén talált labdát csavart.

Aszerint, hogy a rugást a földön fekvő vagy a levegőben levő labdán végezzük, a rugásokat a *lapos*, ill. *magas* rugások csoportjába oszthatjuk. Mindegyiknek más a technikája.

422. ábra.
A rugás technikája. A láb külső részével való magas rugás. Előkészület a rugáshoz

423. ábra.
A rugás technikája. A láb külső részével való magas rugás. A rugás pillanata

A *lapos* rugásokkal operáló játék általában mindig célravezetőbb, mint a »magas iskola«, de nagyobb technikai tudást is igényel. *Lapos* játéknál mindig középen kell találni a labdát, ha lábfejjel rugunk, akkor

424. ábra.

A rugás technikája.
A láb külső részével való *lapos* rugás. Találat középen történt, ami a bal-lábra való emelkedéssel volt elérhető

425. ábra.

Visszahuzás. Találat lábfejjel, felső test jól hátrahuzva

azt jól le kell szorítani. Ha a földön fekvő labdát a levegőbe akarjuk rugni, a labdát alul kell találnunk.

A magas labdát a földre kényszeríteni és ott tartani csak egy mó-

426. ábra.

A rugás technikája. Magas labda rugása, u. n. ollózással. Dobbantáskor. Felugrás jobblábon, a Találatkor. A rugást a hirtelen fel-lendülő jobbláb végzi

427. ábra.

don, a *drop kick*-kel lehet. A *drop kick* nem más, mint a stoppolás és a rugás egyesítése. A földre eső labdát a földreérés pillanatában, a lábfejet teljesen leszorítva, középen felül rugjuk el. A talajjal párhuzamosan

repülő labdát lekényszeríthetjük ugyan a földre egy felülről lefelé irányuló rugással, csak hogy a labda ugrálni fog a földön. A »magas iskola« egyik rugásfaja a *visszahuzás*, azaz a magas labdának a rugó feje fölött való átrugása, ami úgy történik, hogy a labdát a fej felé lendült rugással a tulsó felén találjuk.

Mikor használjuk az egyes rugásfajtákat?

Kategorikusan kimondani, hogy mikor játsszunk lapos és mikor magas labdákkal, nem lehet. Mindig a helyzettől függ. Célszerűbb ugyan lapos játékot folytatni, mert a földön könnyebb a labda kezelése, mint a levegőben. Sarok- és szabadrugásoknál, felszabadító rugásoknál a helyzet többnyire olyan, hogy magasan kell továbbítani a labdát; lövésnél egyaránt rughatunk laposan vagy magasan, míg az átadás lehetőleg laposan történjék. A lábhegyet legelőnyösebben sarok- és szabadrugásoknál alkalmazhatjuk, a lábfejet és a láb külső részét lövéseknél és hosszú átadásoknál, míg rövid passzoknál a láb belső részét.

A LÖVES

A lövés a rugás egy faja, a kapura irányított rugást értjük alatta. Technikai kivitele tehát azonos a rugásával s így itt csak a külső tényezők szerepét és taktikai megfontolásokat vesszünk szemügyre.

Fenti definíció értelmében a lövés célja a gól, a kapura irányuló rugásnak tehát számolnia kell a kapus védekezésével. Nem elég csak kapura löni, hanem úgy kell a labdát irányítani, hogy azt a kapus ne tudja elhárítani. A lövést mindig *helyezni* kell. A lövés annál helyzetesebb, azaz annál veszélyesebb a kapusra nézve, *mennél messzebb esik annak működési körétől*. Lövéskor tehát nem annyira a kaput, hanem azt kell nézni, mely részében helyezkedik el a kapus. Erről egy röpke pillanattal meg lehet győződni s haladék nélkül a kapu azon része felé kell rugni a labdát, amelytől a kapus távolabb áll. De tisztában kell lennie a csatárnak azzal is, hogy milyen képességű kapussal áll szemben. Ismerje fel gyengéjét. Ha azt látja, hogy mesterien fogja a magas lövéseket, csak lapos vagy félmagas lövésekkel operáljon, ha viszont azt tapasztalja, hogy biztosan fogja a lapos labdákat, magas labdákat kell, hogy küldjön a kapura. Elméletileg a félmagas, sarokra irányított lövés kecsgetet a legtöbb sikerrel.

A kapus munkásságát nagyban befolyásolják az időjárás és a talajviszonyok s a csatár okvetlenül használja ki az ebből származó előnyöket. Így *sáros talajon* mindig laposan löjje, mert ilyenkor a kapus képtelen biztosan vetődni. Viszont, *ha a kapusnak szemébe süt a nap*, mindig magas lövéssel kísérletezzék, mert nagy a valószínűség, hogy a kapus szem elől téveszti. Szeles időben ismerje ki, hogy a szél merre viszi a labdát. Ha ismeri a szél irányát, könnyen ki tudja számítani, merre kell helyezni a lövést. Ilyenkor azonban ügyeljen arra, hogy jól leszorítsa lábfejét, különben a szél nagyon magasra viszi a labdát.

Centerezésből való lövésnél, ha jobbról kapja a labdát, ballal, ha balról, jobblábbal löjje, egyébként könnyen eltéveszti a labdát. Ha van rá idő, lövés előtt állítsa meg a labdát, ellenkező esetben azonnal kapásból rugja. 18—20 méterről okvetlenül löni kell, sőt löjje messzebből is, ha látja, hogy a kapus nincs felkészülve a lövés védésére.

Lövéskor a nyugodtság és taktikai érzék, valamint a tökéletes labdakezelés a legfontosabb tényezők.

A FEJESELES

Fejeselés alatt a labdának fejjel való továbbítását értjük.

A fejnek három részével fejeselhetünk, u. m. a homlokkal, a fej oldalával, a fejtetővel, ill. a fej tarkó fölötti részével. A fejes iránya, mint a rugásnál is, attól függ, hogy mely részén találtuk a labdát. A fejes erősségét hasonlóképpen a fejjel végzett lendület nagysága határozza meg. Homlokkal előre, a fej oldalával oldalt, fejtetővel és a fej tarkó fölötti részével hátrafelé fejeselhetünk.

Fejjel, megfelelő gyakorlat után, ugyanoly pontosan lehet irányítani a labdát, mint lábbal. Lövésre, passzolásra egyaránt alkalmas.

A fejeselés végrehajtásánál igen fontos a tempóérzék. Ki kell tudni számítani, hogy mikor kerül a labda a fejeselésre alkalmas pillanatba, meg kell érezni, mikor találja el a labdát.

Fejeseléskor a száj mindig csukva tartandó. A nyak ne legyen sem behuzva, sem merev. Ha erősen, messzire akarunk fejeselni, a

428. ábra.

Fejeselés előre homlokkal.
Találat előtt

429. ábra.

A fejeselés technikája.

Fejeselés oldalt, a fej oldalával. Találat után. A fej és a felső test jobbról balra irányuló lendületet végzett

lendület nagyságát felugrással, ill. nekifutással növeljük. Rövid, gyenge fejeseléshez elég a fej egyszerű lendülete. Ha ivelni akarjuk a labdát, a találat a homlok felső részével történik. Ha a földdel párhuzamosan, akkor a homlok teljes terjedelmében találja közepén a labdát. Sarokrugásnál vagy átadásnál szembe kell fordulni a labdával és a fej oldalával kell fejeselni, egyébként könnyen eltévesztjük a labdát.

A fejeselés elsajátítása nehezebb, mint a rugásé, egyébként pedig fejessel nagyobb távolságra nem lehet pontosan küldeni a labdát, miért is a gyöngébb képességű játékos csak akkor fejeseljen, ha nincs ideje megvárni, míg a labda földre esik vagy ha védekezés közben a labda más módon nem hárítható el.

A LABDA LEFOGASA (STOPPOLÁS)

A labda lefogása, stoppolás alatt a labdának olyképpen való megállítását értjük, hogy az közvetlenül a láb előtt kerüljön a játékos birtokába. Két fajtát különböztetjük meg: u. m. a rövid és a hosszú stoppolást. Rövid stoppolásnál a labda közvetlenül a játékos előtt nyugalmi helyzetbe kerül, míg a hosszú stoppoláskor csak pár méter után. A hosszú stoppolás tulajdonképpen a stoppolás és rugás kombinációja, gyenge drop kick.

A test minden részével meg lehet állítani a labdát s egyaránt stoppolhatjuk úgy a magas, mint a lapos labdákat.

Lapos labdákat úgy fogunk le, hogy lábfejjel vagy belsővel felfogjuk a labdát, ügyelve azonban arra, hogy a labdával való érintkezés után a lábat lassan és kissé visszahuzzuk, miáltal a labda megszűnik tovább gurulni. Lefoghatjuk a lapos labdákat olyképpen is, hogy a talp elülső részével gyorsan leszoritjuk a labdát, hogy az benne szoruljon a talp és a föld által alkotott szögben. A sarok ilyenkor mindig a földön vagy a földhöz közel legyen, különben átesuszik alatta a labda.

A félmagas labdákat mindig a labda irányával egy magasságba eső testrésszel kell lefogni. Végrehajthatjuk fejjel, mellel, gyomorral, térdel, lábszárral. A stoppolás olyképpen történik, hogy a megfelelő testrészt a labdával való érintkezés pillanatában lassan és kissé hátrahuzzuk, különben visszapattanik róla a labda. A gyomorral való stoppoláskor vi-

430. ábra.

A labda mellett való
lefogása

431. ábra.

A stoppolás technikája.
Magas labda lefogása
talppal

432. ábra.

Magas labda lefogása a
láb belső részével

gyázzunk, nehogy elálljon lélegzetünk, ezért mellünket mély lélegzetvétellel feszítsük jól ki, a hasizmokat huzzuk össze és a labdával való érintkezés pillanatában huzzuk jól vissza a gyomrot. A térdel és a lábszárral való stoppolásra a térd, ill. lábszár belső részét kell felhasználni.

Ivben repülő magas labdák stoppolásakor megvárjuk, míg a labda közvetlenül előttünk földet ér és ekkor lábbal leszoritjuk. Az ilyen labdákat lefoghatjuk térdel is úgy, hogy az összefogott térdek behajlítása által a térdek és a felső lábszár által alkotott szöggel akadályozzuk meg a labda visszapattanását.

A fentebb ismertetett módokkal rövid stoppolást végeztünk. A *hosszu* stoppolás úgy történik, hogy a földet ért labdát, felső részén leszoritva, gyengén megpöcköljük, azaz a labdát forgó mozgásra kényszerítjük, hogy a surlódás következtében hamarosan megálljon.

Minden esetben nagyon fontos a biztos tempóérzék. Tudni kell, hogy mely pillanatban és hol esik le a labda. Ugy a gyenge, mint az erős lefogás kudarcot eredményez. Határozottnak, nem tulerősnek kell lennie.

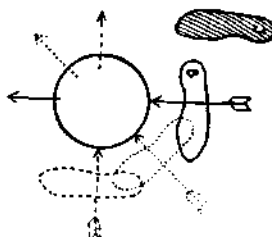
A stoppolás a labdarugás technikájának egyik legfontosabb fejezete. Az állított labdákkal való játék nagyban emeli az akciók kivitelének biztosságát, kellő gyakorlat után oly gyorsan végezhető, hogy az semmiesetre sem jár idővesztéssel. Hosszan stoppoljunk akkor, ha nincs ellenfél a közelünkben, ellenkező esetben és a kapu előtt röviden.

AZ ATADAS

Atadásnak vagy passzolásnak nevezzük a labdának a játékos társához való juttatását. A labdarugás a csapat 11 tagjának összmunkájára támaszkodik, ami azt jelenti, hogy a játék az átadások alapján az összjáték elvén épül fel.

A jó átadás kellékei: 1. *Pontos* legyen. Mindig oda jusson ahhoz a játékos társunkhoz, akinek küldeni akarjuk. Nem lehet tehát sem gyenge, sem túlerős, mert az erős passz az ellenfél birtokába kerülhet, a gyenge passzért viszont vissza kell mennie partnerünknek, aki így időt veszít s módot nyújt az ellenfélnek a helyezkedésre. 2. *Lapos* legyen. A lapos átadást mindig könnyebben veszi át partnerünk, mint a magasat. 3. *Észszerű* legyen. Mindig ahhoz kell juttatni, aki legelőnyösebb helyzetben van s legtöbbet érhet el vele. 4. *Gyorsan* történjék. A passzolásra kínáló jó alkalom könnyen elmulhat. Nem szabad időt adni az ellenfélnek a közbelépésre vagy fedezésre.

Passzolásra rendszerint a láb belső részét szoktuk használni, mert megvan az az előnye, hogy nem kell testünket abba az irányba for-

433. ábra. A passzolás technikája. Tologatás a láb belső részével. A láb nagy felületen érintkezik a labdával, melynek útja így mindig egyenes lesz

ditani, amerre küldeni akarjuk a labdát. Rövid passzokra a láb bármely részét használhatjuk, amikor is inkább toljuk, mint rugjuk a labdát. Nagyobb távolságra mindig lábfejjel kell passzolni.

Hosszu passzokkal ne igen dolgozzunk. Gyakran irányt változtat a labda vagy a gyors ellenfél hamarabb eléri, mint partnerünk. Lehetőleg tehát, akár közvetítők révén is, rövid passzal juttassuk a labdát rendeltetési helyére.

Passzolás előtt a játékos nézzen körül s állapítsa meg, kinek legcélszerűbb adni a labdát. Ha ez megtörtént, gyorsan és pontosan küldje hozzá. Ha mindenkit fedeznek, vezesse a labdát mindaddig, míg valakiről el nem vonja az ellenfelét és csak ekkor passzoljon.

A passzolás sikere mindig két embertől és attól függ, hogy ez a két ember mennyire érti meg egymást. Nem elég csak az, hogy az egyik pontosan adta le a labdát, mert a másik ügyetlen helyezkedésével mindent elronthat. Az, akinek passzolnak, legyen minden pillanatban elkészülve a labda átvételére. Könnyítse meg társának a hozzá való passzolás lehetőségét azzal, hogy megfelelően helyezkedik.

A CSELEZÉS

Cselezésnek nevezzük a játéknak azt a módját, amikor apró kerülő rugásokkal dolgozzuk magunkat és a labdát az ellenfél mögé. Kétélű fegyver, amellyel óvatosan kell bánni, különben több kárt okoz, mint hasznot.

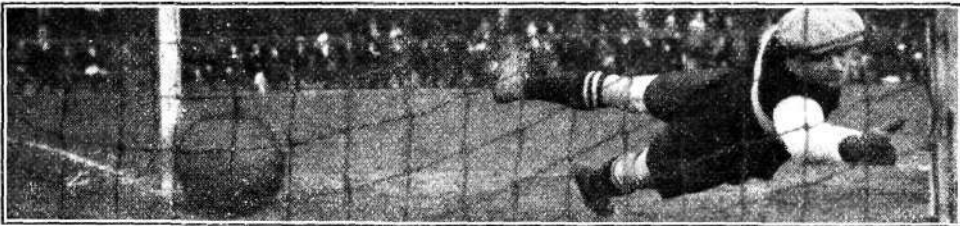
A cselezés a támadás segédeszköze, a védelem csak végső esetben éljen vele.

FUTBALL II.

1

2

3

4

1. A labdára kifutó kapust saját védőjátékosai akadályozzák — 2. Az elvetődő kapus mellett a labda utat talál a hálóba. — 3. Robinsonade. — 4. Két francia női futballcsapat mérkőzése — mezőnyjáték.

A támadás célja a térnyerés. E célt a passzoláson alapuló összjátékkal vagy a cselezésen alapuló egyéni játékkal lehet elérni. Az összjáték a térnyerésre minden egyes játékos képességeit felhasználja, míg a cselezésnél az egyén csak saját erejében bízhat. Egyébként cselezéssel nem lehet annyi teret nyerni, mint a passzolással és egy-egy csel után a kijátszott játékos továbbra is a dribler nyakán marad.

A mai összjátékon alapuló játékmód a cselezést teljesen háttérbe szorította és semmi esetre sem engedi meg a cselezést, ha az térnyeréssel nem kecsegtet. Mégis vannak esetek, amikor cselezni kell. Cselezni kell:

1. Meglepetésként hébe-korba, hogy így változatos legyen a játékmód, hogy ezzel az ellenfelet mindig kétségben tartsuk szándékainkat illetőleg.

2. Ha a cselezéssel elvonhatjuk partnerünkről az öt fedező ellenfelet.

3. Szorongatott helyzetben, körülzárás esetén, amikor az ellenfél gyűrűjéből csakis cselezéssel lehet szabadulni.

4. Ha a támadás vezetésére egyedül ő van előnyös helyzetben.

A cselezés lényegében nem más, mint az ellenfél becsapására irányuló apró kerülő mozdulatok alkalmazása. Sokszor a tehetetlenségi törvény ügyes alkalmazása. E fogások száma kimeríthetetlen s mindig magukon viselik az egyéniség bélyegét.

A cselezés csak akkor sikerülhet, ha az ellenfelet váratlanul éri. Nem szabad, hogy előre megsejthesse a szándékot s ezért a játékos a labdát közvetlenül maga előtt vigye. Ez esetben ugyanis ellenfele nem tudhatja, hogy melyik lábbal és hová fog rugni. A cselezés pillanatában a játékos valamelyik fogásával határozottan és gyorsan dolgozza magát ellenfele mögé, mert különben ellenfele ráeszmélhet szándékára.

A SZERELÉS

Szerelésnek nevezzük az ellenfél mozdulatainak azáltal való meg-hiusítását, hogy elfogjuk egymásnak szánt passzaikat vagy magától az ellenféltől vesszük el a labdát.

A szerelés a legfontosabb védekezési eszköz, nagyon nehéz mester-ség, melyet csak nagy gyakorlat árán lehet elsajátítani. A játékosnak nemcsak kellő testi erővel és technikai tudással kell rendelkeznie, hanem egyben kitűnő taktikusnak, kiváló emberismerőnek kell lennie. Sehol sem visz oly nagy szerepet a játéktapasztalat, mint a szerelésnél. A nagy tapasztalat és az ellenfél játékának alapos ismerete döntő fontosságúak s a gyakorlat azt mutatja, hogy a legkiválóbb szerelők azok sorából kerülnek ki, akik előzőleg minden hájjal megkent csatárjátékosok voltak.

Maga a szerelés, mint mondtuk, kétféle: u. m. 1. az ellenfél egy-másközti passzainak elfogása és 2. a labdának az ellenféltől való el-választása.

A passzok elfogásánál minden a szerelő gyorsaságától és helyez-kezési érzékétől függ. Ez esetben az ellenfél ellenállása nem jön számi-tásba, míg akkor, ha a labdát az ellenféltől kell elszedni, meg kell bir-kózni annak ellenállásával is. Minthogy az első eset a könnyebb feladat, a szerelő igyekezzék helyezkedésével a labda átadására kényszeríteni az ellenfelet. Ilyenkor persze a passz elcsípése a megfelelően elhelyezke-dett partner dolga. Az elv mindig az, hogy amikor egyik játékos sze-relni megy, a másik mindig ügyeljen arra, hogy a küzdelemből hová kerül a labda és álljon készen annak megszerzésére.

Nagyon nehéz a labdát elszedni a csatártól, ha az közvetlenül lábai előtt van. Ilyenkor sosem lehet tudni, mi a terve. Lehet, hogy passzol, de nem tudni hova, mert bármelyik lábával passzolhat. Lehet, hogy a cse-

lezéshez folyamodik. A szerelő ilyenkor csak tapasztalatában és emberismeretében bízhat. Ha pl. előzőleg azt tapasztalta, hogy az ellenfél kerüli az összecsapásokat, passzot vár tőle. Egyik szemét azonban mindig a labdán tartsa, mert a labda őszinte lény, oda megy, ahová rugják, de a csatár, ha felemeli is a lábát, nem biztos, hogy tényleg rugni fog. Hogy mikor fusson rá a szerelő a csatárra, az mindig a körülményektől függ, azonban okvetlenül a ráfutást kell alkalmazni a következő esetekben: 1. Ha az ellenfél tulságosan maga elé engedte vagy kapta a labdát. 2. Kapu előtt, mert itt minden pillanatnyi késlekedés végzetes következménnyel járhat.

Ha az ellenfél teljesen hatalmában tartja a labdát vagy, ha az utolsó védőjátékossal áll szemben, akkor óvatosan kell megtámadni és lehetőleg feltartani addig, míg segítség nem érkezik.

Ha az ellenfél jó futó vagy cselező, meg kell kísérelni a szerelés leggyorsabb módját, az ellökést, de persze a szabályok keretén belül.

A LABDARUGÁS TAKTIKAJA

A labdarugás taktikája alatt a játék elméletét, a játék vezetését értjük.

A taktika célja az, hogy a mérkőzés minél sikeresebben, minél észszerűbben folyjék le. Abszolút érvényű taktikai szabályok nincsenek, mert a taktikának mindig az adott körülményekhez kell igazodnia, sablonokat alkalmazni annyi, mint kiismerni hagyni magunkat.

A helyes taktikának mindig az ellenfél játékához kell igazodnia. E célból ismerni kell az ellenfél játékát. Fel kell ismerni és meg kell keresni az ellenfél gyenge pontjait és ezeket a hibákat ki kell használni.

Más a támadás és más a védekezés taktikája, annyiban mégis közősek, hogy észszerű játékmódot követelnek. Nézzük részleteiben őket.

A TÁMADÁS ÉS A JÁTÉKSTILUSOK

A támadás célja a góllövés. E cél megvalósítása a csatársor feladata. Azt a játékmódot, kikristályosodott támadási rendszert, melynek alapján a csatársor feladatát megvalósítani iparkodik, játéktípusnak nevezzük.

Általában háromféle játéktípust különböztethetünk meg:

1. Az egyéni játékot.
2. A hosszú passz- vagy szélsőcsatár-játékot.
3. Rövid passzjátékot, melyet még feloszthatunk:
  - a) belsőcsatár-játékra;
  - b) nyílt játékre;
  - c) háromszög-játékra.

Az *egyéni játék* a játék csecsemőkorában virágzott, ma már kezdő csapatok sem élnek vele. Az egyéni játékban minden csatár a maga módja szerint játszott, partnerének csak végső szükségben adta le a labdát. E stílus ugyan nagyszerűen alkalmas volt arra, hogy fejlessze a játék technikáját, azonban hamarosan rájöttek arra, hogy magára hagyva a legragyogóbb képességű csatár sem boldogulhat ellenfeleivel szemben. Megszületett tehát az összjátékon alapuló futballjáték, amely kisebb technikai tudással is megelégszik, de nagyfokú megértést és a csapat minden tagjának közös munkásságát igényli.

A *hosszu passz- vagy szélsőcsatár-játék* a gyors szélsőkre van alapítva. A védelem vagy a belsőcsatárok rögtön, amint alkalom kínálkozik rá, a szélsőnek adják a labdát. A szélső már számít erre a passzra

s máris előre iramodik, mihelyt partnerénél van a labda. A passzok hosszúak és jól a szélső elé adottak, hogy a szélső minél nagyobb gyorsaságot fejthessen ki. A labdát, ha a szélső szabadon áll, laposan, míg ha a passzoló és a szélső között ellenfél helyezkedett el, annak feje fölött magasan rugják át. A szélsőnek természetesen jobb a lapos labda, melyet idővesztés nélkül vihet tova, míg a magas labdát előbb le kell fognia, amivel időt veszít. A szélső ezután, amilyen gyorsan csak képes, megközelíti az ellenfél kapuját és a kellő pillanatban középre adja a labdát. Ekkor kapcsolódnak tulajdonképpen az akcióba a belsőcsatárok.

A rövid passzjátéknak, mint mondtuk, három változata van: a belsőcsatár-játék, a nyílt játék és a háromszög-játék. A belsőcsatár-játék a belső csatárok, a nyílt játék az egész csatársor, a háromszög-játék a szélső és összekötő-csatár és a mögöttük lévő szélsőfedezet összjátékára van alapítva.

A belsőcsatár-játékban a három belsőcsatár vesz részt. A szélsőket csak kedvező esetben vonják játékbá. A belsőcsatárok egészen közel húzódnak egymáshoz és rövid, pontos passzokkal küldik a labdát egymáshoz. Egymáshoz való közelségük szükségtelenné teszi a magasan való passzolást, ami egyébként sosem oly biztos és nem vehető oly könnyen át, mint a lapos. Mihelyt az ellenfél rájuk támad, azonnal tovább adják a labdát pontos, rövid, lapos passzokkal. Ha így sikerül a kapu elé vinniök a labdát, nagyon nehéz feladat megoldására kényszerítik a kapust, mert a labda mindig közvetlenül a csatárok lába előtt van s így helyzetten lőhetnek.

A nyílt játék vagy open game lefolyása ugyanaz, mint a belsőcsatár-játéké, azzal a különbséggel, hogy kivételben mind az öt csatár egyenlő mértékben veszi ki részét. A csatárok egymástól egyforma távolságban állanak fel s mindig annak iparkodnak adni a labdát, aki a legjobb helyzetben van. A nyílt játéknak a belsőcsatár-játékkal szemben, amely azon a taktikai megfontoláson alapszik, hogy a középben vezetett játék a legveszélyesebb, megvan az az előnye, hogy teljesen széthúzva tartja a mezőnyt és ezáltal nyílttá teszi a helyzetet a védelem számára, amely sosem tudhatja előre, hogy pl. a balösszekötő a szélsőjéhez vagy a centercsatárhoz, ill. a jobbszárnyra passzol-e. A védelem nem tömörülhet, mert a csatárok egyenlő távolságban lévén egymástól, széthúzzák az egész mezőnyt, már pedig a három fedezet egyidőben képtelen lefogni mind az öt csatárt. Ezért mindig lesz legalább egy fedezetlen csatár, akihez passzolni lehet. A lapos, apró passzokkal vezetett támadás hamarosan leér a kapu elé, ahol a szélsők kikapcsolódnak a játékból, hogy a belsők igyekezzenek egymásnak jó alkalmat teremteni a góllövésre.

A háromszög-játékban a szélsőcsatár, összekötője és a hátuk mögötti fedezet háromszög alakban helyezkednek el. A fedezet meglehetősen közelre felhúzódik a két csatár közé. A szélső- és összekötő-csatár is közelebb húzódnak egymáshoz és amíg ellenállásra nem bukkannak, rövid passzokkal viszik előre a labdát. Ha az ellenfél rájuk támad, hátra adják a labdát fedezetüknek, aki, miután magára vonta az ellenfelet, visszaadja a labdát a csatároknak, akik így megszabadulnak ellenfelüktől és tovább folytathatják előnyomulásukat. Ezt az eljárást mindaddig ismétlik, amíg az utolsó ellenfélől is megszabadulva, a kapuhoz érnek, amikor az összekötő vagy maga lő vagy belső csatárjátékot kezdeményez.

Röviden ez a lefolyása a csatárjátékoknak. Bármennyire különböznek is egymástól, abban mind megegyeznek, hogy különböző taktikai

felfogások alapján, a legsikeresebb módon igyekeznek végrehajtani a támadást.

A támadás sikere attól függ, hogy milyen stílusban, milyen taktikával játszik a csapat és mennyire számol az időjárás és talajviszonyokkal. A technikai képzettség és a gyorsaság fontosságát hangsúlyozni fölösleges.

Nézzük most, milyen előnnyel járnak az imént ismertetett játéktípusok.

A hosszú passzjáték a gyorsaság elvén épül fel. A két gyors szélső a hosszan eléjük adott labdával, aránylag csekély ellenállásra találva, hamarosan leér az ellenfél kapujához. A belsők, akik követik őket, csak a kapu előtt csapnak össze a védelemmel. Ezt az eljárást egymásra megismételve, egyik támadás végül is góllal fog végződni. A hosszú passzjátéknak az az előnye, hogy nem követel nagyfokú megértést és sok ideig tartó összjátékot a csatároktól és hamar a kapu elé viszi a labdát. Előnye az is, hogy a mezőnyt széthuzza, mert a védelemnek centerezéskor minden embert fedeznie kell. További előnye, hogy a csatárok aránylag pihenten, az összezapások elkerülésével kerülnek a kapu elé. A hosszú passzjátékot előnyösen alkalmazhatják azok a csapatok, melyek gyors szélsőkkel rendelkeznek. Hátránya, hogy a hosszú passzt nehéz pontosan irányítani és nehéz a hosszan beadott labdával löni. A hosszú passzjáték a támadást a gyors térnyerésre és a mezőny széthuzására alapítja.

A rövid passzjátékoknak a hosszú passzjátékokkal szemben az az előnyük, hogy a támadás befejezésekor könnyebb a kapura löni és a gyakori passzolással kifárasztják az ellenfelet. Igaz viszont, hogy sokkal több mozgást igényel, mint a hosszú passzjáték és így nemcsak az ellenfelet, hanem alkalmazóját is kifárasztja. A rövid passzjáték a biztonságot akarja belevinni a támadásokba, amit a lapos, rövid összjátékkal vél elérni. Ehhez azonban szükséges az, hogy a játékosok a technikában mind képzettek legyenek és ismerjék egymás játékát. A rövid passzjáték biztosabb a hosszú passzjátéknál, mégis több alkalmat nyújt a védelemnek a közbe lépésre és szerelésre.

Egyenként vizsgálva a rövid passzjáték változatait, azt látjuk, hogy a belsőcsatár-játék a nagyobb biztonságon kívül, azt a támadási elvet propagálja, hogy a középen vezetett támadás a legveszélyesebb. Ez igaz. Igaz viszont az is, hogy hármójukat könnyen lefedezheti az ellenfél és minthogy sokat passzolnak, könnyen kifáradnak.

A nyílt játék más támadási elvet vall. Azt, hogy a siker titka a lapos rövid összjáték mellett a mezőny minél jobban való széthuzásában rejlik. A védelem nehezebben fedezheti le a csatárokat, akik így biztosabban passzolhatnak egymásnak. A nyílt játék azonban megköveteli, hogy technikailag mind az öt csatár tökéletesen képzett legyen, hogy nagyon jól ismerjék egymás játékát és hogy állóképesek legyenek.

A háromszögjáték előnye az, hogy mindig alkalmat ad arra, hogy egy játékos fedezetlenül álljon. Hátránya, hogy nem foglalkoztatja egyenlő mértékben a csatársor tagjait.

A játéktípusok vizsgálata során felmerült taktikai igazságok, egyetlen játéktípusban egyesítve, ellentmondának egymásnak. Pl. a támadás nem lehet egyszerre térnyerő és fárasztó stb. A támadás mindenestre akkor kecsesgátna legtöbb sikerrel, ha ezeket az igazságokat adta előnyöket a játékban mind kihasználnák, ami a gyakorlatban azt jelenti, hogy játékuk mindig a körülményekhez igazodnék. Így a pillanatnyi előnyöket kihasználva, hol rövid, hol hosszú passzjátékot, háromszög-játékot folytathatnának, hol egyéni kiszökésekkel kísérleteznének.

A csatároknak a támadás sikerének elősegítése céljából ismerniük kell az időjárást és a talajviszonyokat.

Sáros pályán hosszan kell passzolni, nehogy a labda elakadjon a sárban és messziről kell löni, mert a sár akadályozza a kapus munkabiztoságát.

Hátszélnél jó előre kell menniök, viszont ellenszélben csak rövid passzjátékot folytathatnak, mert a szél lehetetlenné teszi a hosszú passz pontos irányítását.

Ha a nap szemébe süt az ellenfél kapusának, már messziről és magasan kell löni, mert a kapus könnyen eltéveszti az ilyen lövést.

A kapu előtt sosem szabad tulságba vinni a passzolást, hanem habozás és forgolódás nélkül löni kell.

A VÉDEKEZÉS

A védekezés célja kettős: 1. az ellenfél támadásának megállításása; 2. az ellentámadás megindítása.

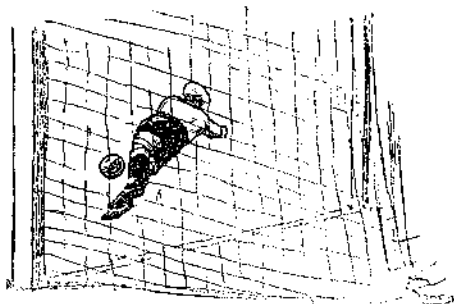
Az ellenfél támadása, mint mondtuk, helyezkedéssel és szereléssel hiusítható meg. A jó helyezkedéssel az ellenfél egymásközi passzait fogjuk el, szereléssel az ellenféltől magától vesszük el a labdát. Mondtuk, hogy a támadás megállításának a jó helyezkedés a könnyebb és biztosabb módja. Szerelésre még akkor is van idő, ha a védelem helyezkedéssel nem tudta elfogni a labdát. Fontos, hogy a védelem tagjai a legteljesebb mértékben támogassák egymást. Sikerre csakis akkor számíthat a védelem, ha együttesen áll ellen a csatársor támadásainak.

Az ellentámadás megindításánál a mottó: Mindig a legjobb helyzetben levő játékosnak adni a labdát.

A KAPUS JÁTÉKA.

Irta Fehér Ferenc

A labdarugás azon kevés sportok egyike, melyben az eredmény eléréséhez a játékosok egyéni képességénél sokkal fontosabb a csapat egysége, illetve a játékosok összeszokottsága. Minél nagyobb fokban van meg egy csapatban e két tulajdonság, annál nagyobb a csapat teljesítő-képessége. Mégis van egy hely a csapatban, ahol az egyéni képesség az elsőség s ahol enélkül csak igazán nagy szerencsével lehet eredményt felmutatni. S ez a kapu őrének helye. Nálunk Magyarországon a kapusok általában tulságosan ragadnak a gólvonalra, ami kétségtelenül hiba, de a helyes kifutáshoz viszont rendkívül jó érzék és a hátvédek tökéletes ismerése szükséges. Ezeknek kismértékű hiánya is kockázatosá teszi a kifutást s ezért a kapusok szívesebben maradnak a gólvonalon, ahol nem a gólratörő akciók lövéssel való befejezésének megakadályozása, hanem csak a lövések elhárítása marad a feladatuk. Ez mindenestre a könnyebb része a kapus munkájának, melyhez biztos labdafogás és kellő ruganyosság is elégséges, de klasszikus kapus csak az lehet, aki az összes szükséges jótulajdonságok birtokában van annak megakadályozására, hogy a labda a kapujába jusson.

434. ábra. A kapus játéka.
Lapos lövés védeése elvetődéssel

Itt mindjárt tisztázni szeretném a védhetetlen gól fogalmát, ahogy azt én tapasztalatom szerint, megállapítottam. Nem az a védhetetlen gól, amely védhetetlenül száll a kapuba, hanem az, amikor a kapus jól helyezkedve sem tudta a labdát kivédeni és ugyanakkor a gólt meg-

435. ábra.

Lapos lővés fogása. Test a labda mögött

436. ábra.

A kapus játéka.

Félmagas lővés véde. A kapus ölbe engedi a labdát, hogy kiküszöbölje a kézről való kipattanás veszélyét

előző akció közben nem volt egy pillanatnyi alkalma sem arra, hogy közbelépve, megakadályozza az akciónak védhetetlen lövéssel való befejezését. Már pedig ha jól átgondoljuk az adott eseteket, s tapasztalatom is ezt mutatja, ilyen gól édes-kevés esik. Saját magamban nagyon kevés

437. ábra.

Magas lővés véde. felnyúlással

438. ábra.

A kapus játéka.

Magas lővés véde. a labda mellrefogásával

esetben ismertem el a kapott gól után — pedig kaptam már egynéhányat —, hogy a gól védhetetlen volt. Minden gól után keserűen rágódtam a körülményeken s legtöbb esetben magamban megállapítottam, hogy: ha kifutottam volna, ha a kapuban maradtam volna, ha erősebb szögben vetődtem volna, ha így, ha úgy, stb., akkor szinte bizonyosan megmenntem volna a helyzetet. Különben is azt hiszem, minden kapus így van

ezzel. És mindjárt megállapíthatjuk, hogy a csapat tizenegy játékosa közül a kapusnak van a leghátráltanabb s talán egyúttal a legnehezebb szerepe. Ő a végső akadálya az ellenfél céljának. Ő nem foghat levegőt, nem késhet a starttal, nem féltheti magát, nem kényelmeskedhet, nem állhat le mikor fáradt, egyszóval nem hibázhat, mert az majdnem minden esetben végzetes következménnyel, azaz góllal jár. Én éppen ebben a látom a kapus feladatának szépségét. Teljes egészében mestermunkát kell végeznie tehetsége szerint, és pedig nem akkor, amikor »jó napja van« vagy »elemében van«, mint ahogy azt mondani szokták, hanem minden egyes esetben, illetve, amikor az ellenfél támadása munkára szólítja. Okvetlenül szükséges, hogy a kapus megbízható legyen. Miben áll a kapus megbízhatósága? Akkor megbízható a kapus, ha saját klasszisa átlagformáját minden mérkőzésen kijátsza és rossz napja soha sincs, legfeljebb a rendesnél gyengébb védelei vannak. Őt-hat gólt kap egy kapus, ha rossz napja van s ennek nem szabad előfordulni, mert ez a mérkőzés biztos elvesztését jelenti. A labdarugócsapat minden egyes játékosának annyira sokoldalú és változatos lehet a játéka és szép játékaival sok élvezetet szerez a közönségnek, de százszorosa nagyobb élvezet a játékos számára az a tudat, hogy ezt az élvezetet jó játékaival ő szerezte.

A HÁTVÉD JÁTÉKA

Irta Fogl II. Károly

A jó hátvéd játékosnak kelléke a gyorsaság, erély, jó rugótechnika és ami a legfontosabb, a biztos szerelés és labdabiztosság.

Amikor hátvédjátékról beszélünk, mindig a két hátvéd játékról kell beszélünk, mert kettőjük játéka egymást szervesen kiegészíti. Támogatniok kell tehát egymást a helyzetek tisztásában. Ha egyikük az ellenfél szélsőjének leszerelésére indul, a másiknak a belső csatárokat kell lefedezni. A belső csatárjáték leszerelésénél pedig az egyik álljon egy kissé hátrább, hogy ha társának nem sikerült a támadás feltartóztatása, akkor a hátrább álló társa akadályozza meg a gól elérését.

A hátvédnek tiszta labdákkal kell dolgoznia, ami alatt azt értem, hogy sokkal fontosabb, hogy a labda saját társához menjen, mint át az egész pályán, mert nem játék az, ha a labdát céltalanul rugdossák. Itt segítségére kell lenni a fedezeteknek is azáltal, hogy a rugás pillanatában embert fognak. Ha a csapat támadásban van, természetesen a hátvédnek is követni kell társait a támadás folytonosságának biztosítása végett. Ez az előrehuzódás azonban csak annyira terjedjen, amennyit saját kapuja biztonságának veszélyeztetése nélkül magának megengedhet.

Az új off-side-szabály bevezetése nagyon megnehezítette a hátvéd játékát. Azelőtt a hátvéd és fedezetek között rendszeres együttműködés volt észlelhető, ennek folytán felét sem voltak annyit játékban, mint jelenleg. Ennek a rendszeres együttműködésnek hiánya okozza azután a manapság gyakran előforduló nagy gólarányokat.

A szerelésben legyen határozott és a megszerzett labdát hatalmas rugással igyekezzék mielőbb a mezőnybe visszajuttatni. Rugása legyen tiszta, e célból rugótechnikáját állandóan fejlesztenie kell és mindkét lábbal egyformán kell rugni tudnia. A kapu előtt nincs idő a labdát egyik lábról a másikra áthelyezni. Megnehezíti a hátvéd játékát az is, hogy szélső szerepre rendszerint gyors játékosokat szoktak alkalmazni, ezért a gyorsaságot is állandóan fokoznia kell.

A labdabiztosság hiánya már igen gyakran megbosszulta magát. Ha tehát szél van vagy sáros, nehéz a pálya, akkor igyekezzék a labdát

legtisztábban álló partneréhez juttatni. Fejlett helyezkedési érzékkel kell rendelkeznie, hogy a labdát aránylag legkönnyebben tudja megszerezni, mert elsősorban ez és csak azután a labda elrugása a fontos.

A védelem harmadik tagjával, a kapussal is fenn kell tartani az összeköttetést olyan formában, hogy a kapust munkájában támogatják. Ez különösen arra az esetre vonatkozik, ha az ellenfél csatárai a kapust támadják. Ez esetben testtel tartásuk fel a csatárt. A kapusnak viszont ugyancsak élesszeműnek és gyorsnak kell lenni, hogy a háttvédek által elkövetett hibát azonnal korrigálni tudja.

A futballjátékban minden játékos egyforma felelősséggel tartozik egymással szemben, azzal a különbséggel, hogy a csatár hibáját ki tudja korrigálni, azonban ha a háttvéd követ el védelmi hibát, az a mérkőzés eredményébe kerülhet, mert ritkán fordul elő, hogy a kapus a háttvéd hibáját javítani tudja.

A SZÉLSŐFEDEZET JÁTÉKA

Irtó Borsányi Ferenc

A pályán való elhelyezkedésük azt mutatja, hogy a védelem és a csatársor közötti kapcsolatot, összeköttetést képviselik, ezért technikai felkészültségen kívül nagy taktikai és helyezkedési érzékkel kell bírniok. Technikára főleg a támadásban van szükségük, amidőn mulhatatlanul szükséges a rövid cselezés, hogy használható labdákkal lássák el a csatárszárnyat, taktikai érzékük megmondja, mikor dobják frontba a másik szárnyat egy hirtelen keresztpasszal, okos helyezkedésük pedig a támadó akció megakadályozását eredményezi.

A szélső fedezetek a csapat hangyái. Ott kell állniok az ellenfél kapuját ostromló csatárok mögött, hogy a támadásból kikerült labdát visszajuttassák és készen kell lenniök minden pillanatban, hogy a felszabadító rugással labdához jutott szélső után fussanak és kullancs módjára rajta lógjanak, hogy beadását megakadályozzák.

Nézzünk egy esetet. A védekező csapat felszabadul az ostromzár alól. Ha a labdát a középcsatár fogja el, nem fog habozni, hogy azt a szélsőhöz juttassa, mert vele szemben csak a háttvédek állnak, akik a 16-os vonal két sarkától előbbre helyezkedve el, a szélső előtt az utat szabadon hagyják, mivel a szélső fedezet is a támadásban volt elfoglalva. A fedezetnek tehát pályahosszant kell visszafutnia, hogy megzavarja a szélsőt a beadásban vagy, hogy megkönnyítse a háttvédek felszabadító munkáját. Kettőzött figyelmet kell a szélsőre fordítani, mióta a lesbenállás új szabálya szerint a kapuson kívül csak egy embernek kell a támadók előtt állni.

Tehát mivel a szélső lefutása teremti a kapu előtt a legnehezebb helyzeteket, világos, hogy a szélső fedezet szerepe elsősorban a szélső megbénítására irányul, ez pedig csak jó helyezkedéssel érhető el. Amidőn az ellenfél támad, a szélső előtt kell elhelyezkednie, a védekezésben legalább egyvonalban kell állnia vele, de beljebb helyezkedve, hogy a szélsőnek szánt labda minél hosszabb utat tegyen meg, amikor is vagy a háttvéd éri el előbb a labdát vagy pedig a fedezet utólérheti a szélsőt, illetőleg elveszi tőle a labdát.

Amidőn az ellenfél szélső fedezete vezeti a labdát előre a pálya szélének közelében és senki sem zavarja, nyilvánvaló, hogy meg kell a védekező fedezetnek támadnia.

Természetesen mindez nem jelenti azt, hogy a szélső fedezet szerepe csak a szélsőhöz igyekvő labdák megszerzése. Ha a labda az össze-

kötőnél van, adott esetben meg kell támadnia, különösképpen, ha az gólhelyzetben van, de akkor is, ha sikerrel kecsegtet a rajtaütés. Fontos szerep jut a szélső fedezetnek a sarokrugásnál is: a háttvédekkel karöltve az ellenfél csatárait kell fedezniök, hogy azokat a gólszerzésben megakadályozzák. A fejeléshez szükséges ruganyosságnak itt, miként a mezőnyben is, nagy szerepe van.

Amint a játék hullámzik, úgy kell a szélsőhálnak előre és hátra futnia. A legnagyobb állóképességgel kell rendelkeznie, mert ő futja be a legnagyobb távolságokat. A mezőnyjátéknál is mindig készen kell állnia. Keresnie kell a kapcsolatot háttvédeivel, hogy azok — szükség esetén vagy célszerűségi okokból — neki passzolhassanak vagy a kapu előtti gólhelyzetek szétrombolásában segítségükre legyenek. Kontaktusban kell lennie középfedezetével is, mert egy jó labda, amit kellő pillanatban a középfedezetének ad vagy tőle kap, a játék egész képét megváltoztatja.

Nálunk meglehetősen elhanyagolt taktikai mód a háromszögi játék, amelyben két egymás melletti csatár és a mögöttük álló fedezet — leggyakrabban szélsőfedezet — adják egymásnak a labdát. Pedig az ellenfél védelmét mi sem zavarhatja meg jobban. A háromszögben futó labdát az ellenfél fedezete ritkán fogja el és sok energiát pazarol és amíg ő társai segítségével szétrombolja a háromszöget, addig a háromszög tagjai igen kevés energiát vesztenek.

A háromszög úgy adódik, hogy a csatár gyakran nem tudja a labdát előre adni, ilyenkor cselezés helyett a mögötte álló fedezet segíti ki, akinek leadására úgy ő, mint a legközelebbi csatár, szögben helyezkedik. A labda hármas között vándorol, amíg a háromszög szétrombolására odahuzódott védelem elől hirtelen keresztpasszal a másik oldalra terelik a játékot, amely akció igen gyakran jár a kívánt eredménnyel.

Rendkívül fontos és ugyyszólván kizárólagos feladata a szélső fedezetnek a taccs-dobás. Különösen kapu közelében fontos ez, mivel taccs-dobásnál lesbenállás nincs. Idővesztés nélkül az ellenfél elhelyezkedése előtt kell a labdát a legjobb helyzetben levő társának dobni, ellenkező esetben könnyen az ellenfél hasznára lehet. Ugyanez áll a büntető rugásokra is.

A KÖZÉPFEDEZET JÁTÉKA

Irtá Bukovi Márton

A középfedezet a futballjátékban a legszebb, leghálásabb, de egyben a legnehezebb szerepet tölti be. Helyesen mondják a csapat tenge-lyének, mert a pályán elfoglalt központi helyzetével, tényleg ő az, akin a mérkőzés sorsa eldől. Központi helyzetéből folyik, hogy óriási részt kénytelen a csapat munkájából magára vállalni. Az ellenséges támadások zöme a középben, tehát a középfedezet testén keresztül folyik le, így minden pillanatban harcra kényszerül. Az ellenséges támadások szétrombolása már egymaga is teljes embert követel és még nehezebbé válik hivatása azzal, hogy a csatársor irányítását is, legalább részben, ő kell, hogy végezze. Nehéz szerep, de ha becsülettel végzi, a legszebb, leghálásabb lehet.

Főlöleges hangsúlyoznom, hogy jó középfedezet csak az lehet, aki mestere a technikának. E téren játéka tényleg nem szenvedhet hiányt. A technikai tudás nála azonban még akkor sem jelenti a sikert, ha az a gyorsasággal és fáradhatatlan munkabírással párosul is. A taktikai tudás foka az, ami döntő a középfedezetek játékanak elbírálásában. A középfedezet ugyanis nemcsak »tengelye« »gerince«, hanem, mond-

hatnám, agya a csapatnak. Kitünő taktikusnak, szervező képességnek kell lennie, különben hogyan lehetne a csapat játékanak irányítója. Ismernie kell az ellenfél gyenge pontjait, meg kell találnia azt a rést, amelyen keresztül a támadást meg kell indíttatnia. Ugyanugy ismernie kell partnereinek képességét és ki kell használnia egyik-másik társa ugynevezett jó napját azzal, hogy rájátszik. Viszont momentán gyenge formáját kijátszó partnereinek segítségére kell, hogy siessen.

A védekezésben a középfedezet hivatása az, hogy szétrombolja az ellenfél támadásait. Ezt egymaga nem mindig teheti meg, bármilyen jól szerepel is. Ha nem maga indul az ellenfél szerelésére, tehát különösen, ha a támadás a szélen folyik le, legalább észszerűen kell helyezkednie. Ha azonban a szélsőhál vagy hátvéd nem bír megbirkózni az ellenféllel, haladéktalanul segítségére kell sietnie. Az esetben, ha saját maga lép közbe, ne nyugodjék addig, míg az ellenféltől el nem szedte a labdát. Egy pillanatig se tágítson ellenfele nyakáról.

A középfedezet támadási munkája akkor kezdődik, amikor megszerezte az ellenféltől a labdát. Mondanom sem kell, hogy a középfedezet játéka sosem irányulhat arra, hogy egyszerűen elrugja magától a labdát. Hivatása magaslatán csak akkor áll, ha a labdát annak a partnerének adja, aki a legsikeresebben tudja azzal a támadást végrehajtani. Itt érvényesül legjobban taktikai érzéke. Sosem favorizálhat egyeseket, hanem a helyzet nyújtotta előnyt kihasználva, hol a szélsőket kell frontba dobni, hol a belsőkkal kell összjátékot kezdenie. Miként a védekezésben körömszakadtáig küzd, akár a kapuig hátrál, úgy a támadást is folyton követnie kell, hogy az esetleges hátraadott vagy visszarugott labdával a támadás folytonosságát biztosítsa. Pihenésre csak a játék vége után gondolhat, de ez a pihenés annál edesebb lesz, minél becsületesebben, sikeresebben fáradt ki a pályán.

A SZÉLSŐCSATAR JÁTEKA

Irta Kohut Vilmos

A futballjáték szelleme, amely a labdának minél rövidebb idő alatt az ellenfél kapujába való juttatását írja elő, igen fontos szerepet biztosít a szélsőcsatárnak. A szélső aktív szerepe tulajdonképpen a támadások előkészítése és keresztülvitele és ezért a szélsőcsatárnak a legfontosabb kelléke a gyorsaság kell, hogy legyen. A skót stílusnak a kontinensen való meghonosításánál úgy látszott, hogy a szélső elveszti azt a fontos szerepet, amit a »kick and rush« játék irt elő részére, azonban az új off-side-szabály bevezetésével ezt nemcsak visszakapta, de ki is bővítette.

A szélsőcsatárnak tehát — mint mondtam — legfőbb kelléke a gyorsaság. Hiába rendelkezik a szélső bármilyen kitünő tulajdonságokkal egyébként, ha nem elég gyors, akkor nem tudja a célt szolgálni. Rendszerint hosszan előreadott, »szöktetett« labdára kell ráfutnia, ilyenkor gyorsaságával csakhamar maga mögött hagyhatja az ellenfél védelmét és így már nem nehéz megfelelő helyzetet kidolgoznia.

A labda gyors kezelése és a labdának vezetése anélkül, hogy a labdát elveszítené, természetesen bennfoglaltatnak a gyorsaság fogalmában. Úgyelnie kell a helyezkedésre, olyan helyzetben várja a labdát, ahonnan legkönnyebben megszökhet. A szélsőnek minden gondolata arra irányuljon, hogyan készítheti elő a helyzeteket, amelyeknek végső célja a gól elérése. Játéka ne legyen sablonos, mert az ellenfél védelme gyorsan kiismeri és aszerint védekezik. Ha viszont a szélső felismeri a védelem hibáját, habozás nélkül használhatja azt a stílust, amely a legcélravezetőbb.

A szélső szerepe abból a szempontból nézve, hogy előtte a legkevesebb védőjátékos van, aránylag könnyűnek látszik, de nem szabad elfelejteni, hogy az ellenfél védelme hasonló helyzetben van. Az egyedül futó szélsőt sokkal könnyebb leszerelni és itt roppant fontos tudni azt, melyik az a pillanat, amikor a labdát be kell adnia. A hátvédnek elég egy belépése s a labda outra jut. Ha lehet, fusson a labdával a korner-vonalig és onnan adja be a labdát vagy adja be futás közben. A fő az, hogy ne az ellenfél fogja el a beadást, ami a szükséghez képest lapos, félmagas vagy magas legyen és mindig a kapu elé és ne a kapu mögé jusson. Ha pedig olyan helyzetbe kerül a kapu előtt, hogy nem adhatja át a labdát, akkor lője kapura.

Mint speciális szerepről, meg kell még emlékezni a kornerugásról, amelyet rendszerint a beadás technikájával tisztában levő szélsővel végeztetnek. Itt a szélsőnek ugyancsak a legjobb helyzetben álló partner lábára vagy fejére kell küldeni a labdát, lehetőleg befelé csavartan a kapu elé, mert ezzel nagy zavart, idegességet kelt a védelemben és ez már nem egy váratlan gólt eredményezett.

Ezek lennének a szélső játéknak legfontosabb kellékei. Természetesen technikai szempontból is teljes tudással kell rendelkeznie, hogy mindkét lábbal egyformán tudjon rugni a labdába, legyen érzéke az összejátékhoz, fejlessze lövőképességét, mert a mai játék teljes mértékben igazolja, hogy a csatárjátékban a szélső a legelsőrendű szerepre van hivatva.

AZ ÖSSZEKÖTŐCSATAR JÁTEKA

Irta Hlrzer Ferenc

Az összekötőcsatárnak más volt a szerepe régebben és más mostan. Azelőtt, amikor az off-side-szabály azt írta elő, hogy három ellenfélnek kell a labda mögött tartózkodnia a labda átvétele pillanatában, addig csupán az volt az összekötőcsatár feladata, hogy összeköttetést teremtsen a szélsők és a center között. Ekkor tehát még nem kívánta meg az összekötő szerepe a játékostól azt a sokoldalúságot, mint amennyire megköveteli most, amikor az összekötőcsatár feladata az off-side-szabály módosításával annyira kibővült. Most már ugyanis nemcsak a szélsőcsatárral és a centercsatárral való összeköttetést kell megteremtenie, hanem a védelem és a támadás között is az összekötőnek kell a kapcsolatot tartania. Az összekötő abban a pillanatban félig fedezetjátékosává változik át, amikor az ellenfél támadása a csapatát védelemre kényszeríti. Ott kell ekkor teremnie a védelmi vonal közelében, hogy a fedezetek által megszerzett labdát átvehesse és csatártársainak továbbíthassa. Az ilyen esetekben válik az összekötő szerepe a legfontosabbá és a legértékesebbé, mert a fedezettől vagy a hátvédttől átvett labdával magára vonja ellenfelét s a kellő pillanatban leadja a szabadon maradt szélsőnek vagy a centernek.

Az összekötő ilyenformán a csapat legaktívabb és a legnagyobb szerepkört betöltő tagja. Az ő játékától függhet a csatársor eredményessége csak úgy, mint a védelem ellentálló ereje. Az ideális összekötőnek rendelkeznie kell mindazokkal az erényekkel, amelyek a vérbeli labdarugót jellemzik. Jobb- és ballábbal egyaránt tökéletesen kell a labdával bánni tudnia, pontosan kell passzolnia, gyorsnak és fizikailag erősnek s a góllövésben is tökéletesen képzettnek kell lennie.

A mai futballban a legnehezebb, de a legszebb is az összekötőcsatár szerepe, amelyben a legjobban juthat kifejezésre a csatár egyéni képessége.

A KÖZÉPCSATAR JÁTEKA

Irta Pataky Mihály

A centercsatár igen fontos szerepéről — mint aki mindenkor és csökönyösen a tudományos futball álláspontját védtem és képviselem, sőt azt igyekeztem tőlem telhetőleg játékkal is propagálni a több erőszakot kívánó hajrá-stílussal szemben — huszesztendős tapasztalataim eredményeként a következőket állapítom meg:

Az ideális centercsatár legfontosabb tudni- és tennivalója: a technikai képzettség, a taktikai tudás és ezzel a csatárjáték megfelelő irányítása. Ezeknek harmónikusán ki kell egészíteni egymást, mert aki a labdával nem tud megfelelő módon bánni, nem tudja a labdát magánál tartani vagy az akció gyorsítása érdekében azt a levegőből továbbítani, vagy aki az ellenfél kapuja előtt nem tudja csatártársait irányítani, az jó center nem lehet. A labdának lefogása és leadása, a fejjáték, a helyezkedés, az akciók kivételénél és a helyzetek felismerésénél a szükséges gyorsaság nélkül nem tudom el sem képzelni a csatárjáték vezetését.

A centercsatár figyelmét állandóan az ellenfél téréfelére kell irányítani. Figyelnie kell az ellenfél védelmének helyezkedésére, ki kell tapogatnia az ellenfél védelmének a gyengeségét. Ezen megfigyelések alapján kell felépíteni a támadásokat, amikor is azt a szárnyat dobja frontba, amelynek könnyebb a dolga az ellenfél védelmének áttörésében. Ha viszont látja azt, hogy a támadás megtörik, akkor a támadást meg kell erősíteni azzal, hogy a fedezeteket is bevonja a támadásba. Ki kell terjednie figyelmének oly esetekre is, amikor látja saját védelmének összeroppanását, ekkor egyik vagy mindkét összekötőjét hátratulja a védelem erősítésére.

A jó centercsatárnak sok és rendszeres tréninggel kell készülnie a mérkőzésekre. A csatárok közül ő van legtöbbet játékban, tehát munkabírónak és mivel ő szokott leggyakrabban góllövő helyzetbe kerülni, jó lövőcsatárnak is kell lennie.

A taktikai tudáshoz még meg kell említenem, hogy oly esetekben, amikor látja, hogy társai le vannak fedezve és viszont önmagának nincs alkalmja egyéni áttörésre, játsszék hátra a fedezetekhez, amiáltal kényszeríti az ellenfelet, hogy pozícióján változtasson.

TRÉNINGUTASÍTÁS

Irta Tóth (Potya) István

Sok vitát hallottam már a tréningrendszerekről. Az ilyen vitákat azonban csakis a gyakorlat döntheti el. Vannak kipróbált és jól bevált szisztémák, amelyeket bátran lehet alkalmazni, azonban azt állítani, hogy egyedül csak ez vagy az vezet célra, nem lehet. Maga a rendszer sokféle, de nagyon sokféle az egyén is, akikkel szemben azokat alkalmazni kell. Valamennyi rendszer ugyanazon cél felé törekszik és a trénernek kell tudni kiválasztani és megállapítani azt, hogy melyikkel éri el legkönnyebben a legszebb eredményt.

Tréning alatt értem azt az előkészületet, amely felkészültséget nyújt az emberi testnek arra, hogy teljesítőképeségét a legnagyobb megpróbáltatásra is könnyen fokozza fel. Ennek eléréséhez feltétlenül szükséges a test ápolása, jókarbantartása, sportnyelven szólva, kondícióba hozása. Ehhez szükséges, hogy a gondjainkra bizott anyag egészséges legyen, mert munkabíró csak az lehet, aki egészséges fizikummal rendelkezik.

A futballtréninget magát két részre osztom. Az egyik az *előkészítő* vagy kiegészítő tréning, a másik a *rendszeres* vagy szezon tréning. Az első előkészít a második, nehezebb munkára. Könnyű szabadtéri játékból, gimnasztika- és tornagyakorlatokból áll, míg a rendszeres tréning kondíció, technika és taktikai részből áll. A kondíciótréning az izomrendszer munkáján alapul. Az agyból kiinduló inger cselekvésre kényszeríti az izmokat, minek következtében izom-mozgás áll be. Ezeknek az izom-mozgásoknak a gyorsasága és kitartása jellemzi a futballjátékosok kondícióját. Az izomzatot csak fokozatosan szabad munkára kényszeríteni, miért is minden ily munka előtt megkövetelendő az u. n. bemelegítő mozgás. A gyorsaságot a rövid startok és rövid sprintek útján, a kitartást hosszú távfutással érhetjük el. Ügyességi mozgások a szkippeléssel és kötélugrással legcélravezetőbbek. Különös figyelemmel kell lenni arra, hogy az izmokat soha se erőltessük meg, ne várjuk be azt, amíg a fáradtság érzete jelentkezik. Minél nagyobb az izmok túleröltetése, annál nagyobb a fáradtság érzete. Ez a legbiztosabb jel arra, hogy a munkát tovább folytatni nem szabad, sőt ha a tréning megkezdése előtt valamelyik játékos fáradtságról panaszkodnék, akkor vele napi munkáját úgy kell végeztetni, hogy az káros hatással ne legyen rá. Legcélszerűbb pihenést rendelni. A céltudatos, helyes tréning eredménye a »forma«, míg a teljesítőképesség határának átlépése a »letörést« hozza magával. A letörés a túltrenirozottság állapota. A fokozott munka következtében az idegrendszer felmondja a szolgálatot, az izomzattal való gyors kooperációja megszűnik és a teljesítendő munka elvégzésére képtelen lesz. Hosszu, fárasztó szezon vége felé — de néha közben is — rendszerint jelentkezni szokott. Ilyenkor az addig végzett tréning abbahagyandó és másirányu rendszert kell előírni, amelynek lényeges része a pihenés. Igen fontos tényezője a kondíciótréningnek a fürdés és masszázs. A meleg fürdő felfőzi a fáradt izomzatot, a szívet fokozott munkára készíti. A masszásznak üdítő és a gyógyulást gyorsító hatása van. Az egész testre ható masszázs simítás, dörzsölés, ütlegelés az általános vérkeringést a szív igénybevétele nélkül eredményezi. A gyógymasszázs helyi természetű és rendszeren sérült részek kezelésénél alkalmazzuk. Célja, hogy a sérült részen lerakódó mérges anyagok eltüntetésére a lokális véráramlás útján meggyorsuljon.

Természetesen igen fontos körülmény az, hogy a játékos milyen gazdasági körülmények között él és a sportszerű életre vonatkozó szabályokat hogyan tartja be. A szűkösebb anyagi viszonyok között élő játékos nem áll annyira rendelkezésére a tréningeknek, mint a nyugodt alapokon kenyérkeresettel bíró. A játékosoknak jól kell táplálkozniuk. Tartózkodniuk kell az erősen fűszerezett ételektől és a táplálékul szolgáló anyag zsírt, fehérjét, szénhidrátot, de különösen sok vitamint tartalmazzon. Husfélétet nem szabad túlzott mértékben fogyasztani, ellenben sokszor és sokat tejből, vajból, rizsből, főzelékből és gyümölcsökből. Szigorúan tartózkodni kell az alkohol, nikotín, a koffein és vele rokon vegyületeket tartalmazó dolgok fogyasztásától. Ugy az étkezésben, mint munkában és pihenésben állítson fel magának bizonyos rendszert, amelyet be kell tartania, mert a rendszertelenség mindenben megbosszulja magát.

A technika nem egyéb, mint a labda fölött való teljes uralom, vagyis a labdának minden helyzetben való gyors kezelése olyképpen, hogy a hozzánk érkező labda a legrövidebb időn belül játékra képes állapotba kerüljön. A technika a játékosnál született tulajdonság. Nagy akaraterevel, szorgalommal, és kitartással lehet bizonyos átlagteljesítményt produkálni azokkal is, akikben nincsen meg a veleszületettség,

mig ellenben a rátermett ember sokkal kevesebb előképzettséggel is jó eredményt tud kimutatni. Különböző eszközökkel és gyakorlati módszerrel lehet a technikát fejleszteni és teljesen a trénerrel függ annak megválasztása, hogy melyiket véli a legcélravezetőbbnek. Igen fontos szerepet játszik ebben az orvosok által »mélyérzésnek« nevezett izmok és idegek összedolgozottsága, amely a cselekvés ügyes és céltudatos keresztülvitelét biztosítja.

A taktika a játékban való harci felvonulási mód az ellenfél játékával szemben. A futballjáték éppen úgy, mint az élet, újabb és újabb változatok elé állítja a játékost, a játék természeténél fogva. Ezeknek a változatoknak helyes megoldása, a kellő pillanatokban kínálkozó jó alkalom kihasználása, a tervszerűen felépített és keresztülvitt játék összessége adja meg a csapat helyes taktikai felvonulását, ami egyike a legfőbb kvalitásoknak, amit egy csapattól megkövetelünk. Lényege az ellenfél erejének és játékának teljes felismerése, a játékban való egyetértés, a játékosok okos helyezkedése és helycseréje, saját erőnknek ismerete, ha kell leplezése, a támadási formák gyakori változtatása. Amelyik játékos és amelyik csapat csak egyféle taktikával operál, az könnyen kiismerhető és könnyen ártalmatlanná tehető. Előkészítéséhez úgy gyakorlati, mint elméleti oktatás vezet el, azonban igen fontos tényező az, hogy a csapat úgy egyenként, mint összesen a megfelelő játékerővel rendelkezzen és tisztában legyen a labdarugás szabályaival.

Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy a mai tudományos stílusú labdarugás feltétlenül tudományos tréning-szisztémát igényel és ezért nagy feladatok észszerű megoldására készíti úgy a trénerrel, mint az oktatóval. Ma már vége van azoknak az időknek, amikor a játékos tetszésétől függött a tréningmód megválasztása, illetőleg maga a tréningben való részvétel. Ezzel a módszerrel ma már a legalsóbb osztályú csapatok sem élnek. Ismételjük, hogy egyedül üdvözítő tréning-szisztéma nincsen, a gyakorlat mutatja be, hogy melyik mit ér. A fontos az, hogy mindig észszerű elvek irányítsák és számoljon a játékosok egyéniségével.

A FUTBALLBÍRÓ ÉS A BIRASKODÁS

Irta Benedek Aladár

A futballbíró hivatása eredetileg — a labdarugás őskorában — csak az időmérésre, a játék időtartamának a megállapítására szorítkozott. Később, idők multával mind több és több jogot adtak a kezébe és ma már a játékkal kapcsolatos ügyekben szuverén ur a pályán. Még azt is ő állapítja meg, hogy a mérkőzés egyáltalában megtartható-e vagy nincsenek-e olyan gátló körülmények (időjárás, a játéktér talajviszonyai, a közönség terroristikus magatartása), amelyek a meccs reális lefolyását lehetetlenné teszik.

A bíró állapítja meg, hogy a mérkőző csapatok jelentkező játékosai jogosultak-e részvételre, hogy jó-e a labda, hogy a pályafelszerelések (kapuk, hálók, jelzőszámlók) szabályosak-e és nincs-e szükség valaminek a pótlására vagy sürgős kijavítására. Aktiv szerepe tulajdonképpen a mérkőzés előtti sorsolással kezdődik, amely a szerencsés eltalálónak a helyválasztás vagy kezdés jogát juttatja. Amint a játék megkezdődik, az ezzel összefüggő ügyekben a bíró kezében van letéve a döntés joga. Két határbírája van, akik — a pálya oldalvonalain teljesítve funkciójukat

— segédkeznek a vezető birónak, ám utóbbi minden jelzésüket, ítélezésüket felülbíráhatja.

A bíró helyesen teszi, ha a heves lefolyásnak ígérkező mérkőzés előtt figyelmezteti a csapatokat és csapatkapitányokat a fair, uri játékmódor betartására. Ha azután a mérkőzés folyamán mégis azt látná, hogy a játék eldurvul és a résztvevők testi épségét veszélyezteti, erélyesen lépjen közbe, sőt ha kell, attól se riadjon vissza, hogy a vétkes játékost kizárja a játékból. Ám ezzel a jogával csak a végső esetben éljen, mert a játékból való kizárás végleges és vissza nem vonható. Ugyanilyen elbírálás alá esik a bíróval szembeni tiszteletlen és sértő viselkedés.

A bíró, ha szabálytalanságot vesz észre, sípjelzéssel megállítja a játékot és onnan, ahol a szabálytalanság történt, ugynevezett szabadrugással — amelyet a szenvedő fél végez — indítja meg újra a játékot. Előfordulhat olyan eset is, amikor a bíró a nyilvánvaló szabálytalanság ellenére sem állítja meg a játékot, mert úgy látja, hogy a félbeszakítással a szabálysértést elkövető csapat jutna előnyhöz.

A bírónak tökéletesen ismernie kell a szabályokat és azok intencióival is tisztában kell lennie. Emellett elmaradhatatlan kelléke a jó bírónak az éles szem, hogy a folyton változó helyzeteket figyelemmel tarthassa, a gyors elhatározás, hogy minden pillanatban készen legyen az ítékezésre és agyműködésének olyan szabályozása, hogy sípját a szabálytalanság elkövetésekor szinte reflexszerűen tudja már megszólaltatni. Ha még ehhez hozzávesszük a körülötte állandóan uralkodó zürzavart, a játékosok idegességét és a közönség szünetnélküli lármáját, tisztán láthatja mindenki, mily — szellemileg és fizikailag egyaránt — nehéz munkát végez a futballbíró.

Külön említést érdemel — ami még jobban megnehezíti a bíró hivatását —, hogy a játék szelleme csak a szándékos vétségeket hibáztatja, míg ha véletlenül, önkéntelenül történik a szabálysértés, azt büntetlenül hagyja. Ennek a szándékosságnak a megítélése felette nehéz feladat és a bíró csak hosszú gyakorlattal tehet szert olyan rutinra, hogy tisztán és élesen el tudja határolni egymástól a véletlent és a szándékosságot. Kivételt képez itt az ugynevezett lesbenállás (off-side) esete, amelynél nem kell a fenti megkülönböztetést tenni. Viszont ennek a különleges esetnek az elbírálása enélkül is rendkívül nehéz és csak hosszú gyakorlat utján sajátítható el.

Mindezekből nyilvánvaló, hogy még a legtökéletesebb elméleti tudás sem kvalifikálhatja a sportembert a bírászkodásra, ha azt nem egészíti ki a gyakorlat, a praxis, mert csak ez adja meg a nélkülözhetetlen rutint.

A futballbíráskodás különben, éppúgy, mint a társadalmi életben való bírászkodás, hálátlan mesterség. Az élet ezernyi példából látjuk, hogy a bíróval az egyik fél, t. i. a vesztes, soha sincs megelégedve. Ami különben a dolog természetéből folyik és a sport minden ágában jelentkezik, bár sehol oly feltűnően, bántóan, sőt gyakran sértően, mint éppen a futballnál. Ebben persze nagy része van a labdarugósporttól elválaszthatatlan szenvedélyességnek, a futball által mozgatott és két pártra szakadt tömegnek és a győzelemmel járó nagy tétnek, amely ma már az erkölcsi sikereken túl az anyagiakra is kiterjeszkedik. És mert a bírónak egy-egy ítékezése döntően befolyásolhatja az eredményt, nem csoda, ha benne a mérkőzés s így az egész labdarugósport egyik jelentős tényezőjét látjuk.

De ha ez a helyzet — aminthogy valóban így van —, akkor a köz szempontjából éppen nem mindegy, hogy ki vesz vagy vehet bírói sípot a kezébe.

Ki hivatott a futballbírói tisztség betöltésére? Kiből lehet igazán jó futballbíró?

Könnnyűnek látszik a felelet. Akit képessége és szaktudása erre predesztinálnak. Aki évek hosszú során át közvetlen tapasztalatból tanulta megismerni a játék minden csinyját-binját, fortélyait, csafintását. Akinek tehát a vérebe ment át a futballjáték. Aki mindig tudja, hogy bizonyos helyzet hogyan jöhet létre és így könnyen felismeri a szándékos kezeléseket, gáncsokat és azok alfajait. Aki előre látja, milyen szituáció alakulhat ki s így figyelmét kevesebb fáradsággal is a helyes irányba összpontosíthatja és a játékosok közötti kapcsolatot megtalálja.

Kik ezek? Maguk a játékosok. Még hozzá lehetőleg az ismert nevű játékosok. Ezek közül is persze csak azok, akik az aktív játékból már visszavonultak s így az érdekeltségük minden vonatkozásban megszűnt.

A jó játékos természetesen nem feltétlenül jó bíró is egyszemélyben, de ő lehet a legkönnyebben és leggyorsabban azzá, mert ő már rendelkezik a legfontosabb előfeltételekkel: a jó sportérzéssel, megfelelő rutinnal és a szükséges tekintéllyel. Ezzel szemben azoknak, akik a közönség soraiból csapnak fel futballbírónak s így csak az ugynevezett »tribünprakszist« viszik a tarsolyukban, mindezeket a kvalitásokat még azután kell elsajátítani. A régi ismert játékosnak, amikor a futballeipőt a bírói sippal cseréli fel, előlegezik a bizalmat, feltételezik benne a szaktudást, megadják neki a bíraskodáshoz feltétlenül szükséges tekintélyt, míg az ismeretlen bírójelöltnek ki kell harcolni, ki kell érdemelni ezt.

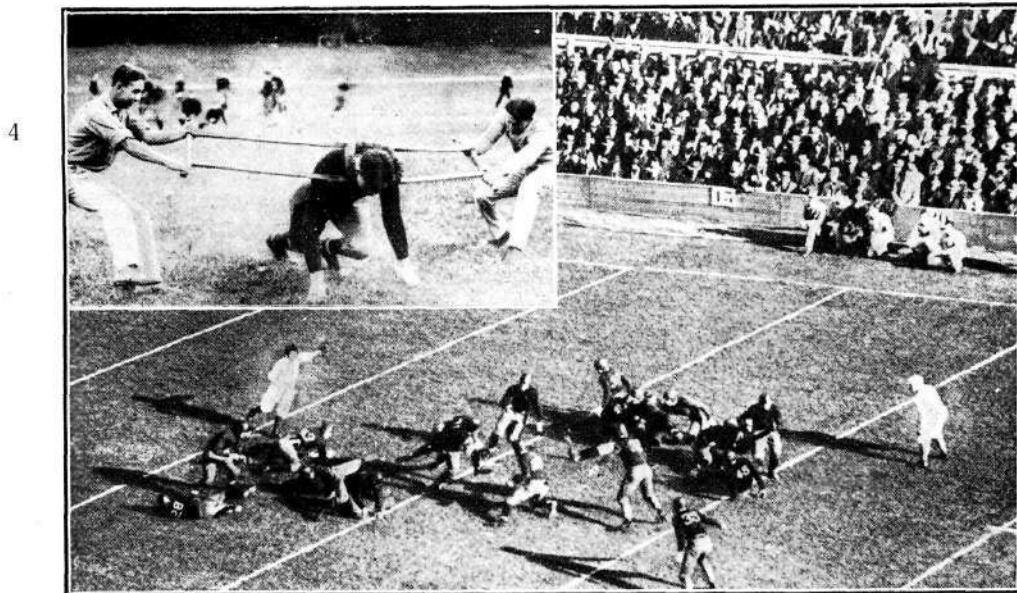
Am a jó játékos sem lesz egyik napról a másikra kitűnő futballbíró. Annak előfeltétele a bírói talár viseléséhez elengedhetetlen kivételes emberi tulajdonságokon (korrektség, hozzáférhetetlenség, pártatlanság stb.) kívül az, hogy tökéletesen ismerni kell a játékszabályokat, el kell mélyülnie azok intencióiban és megfelelő gyakorlattal elsajátítani a bíraskodáshoz szükséges rutint. Alapos szaktudás, jó szem, kellő intelligencia, ügybuzgalom, határozott, öntudatos magatartás, a szabályok gyors és erélyes kezelése, pillanatig nem ingadozó ítélkezés, a pártokon, klubérdekeken való felülemelkedés és feltétlen korrektség azok a kvalitások, amelyek a jó játékost kellő gyakorlattal, jó bíróvá is teszik.

Elvként lehet tehát leszögezni, hogy a jó játékosból lesz a jó bíró. De azért ez nem feltétlen követelmény és itt is akad kivétel. Ha valakit egész egyénisége, jelleme, modora, viselkedése, intelligenciája és sportszeretete valósággal ráutalják a bírói pályára, akkor a szaktudást és a labdarugás belső rejtelseiben való jártasságot is elsajátíthatja. Ehhez azonban nagy akaraterő kell, mert enélkül aligha járhat sikerrel vállalkozása.

Bíró csak az lehet, illetve Magyarországon csak az vezethet mérkőzést, akit a Magyar Futballbírák Testülete játékbíróként minősített. A Bírótestület évenként legalább egyszer bíróvizsgát tart. Aki bíró akar lenni, annak erre a vizsgára kell jelentkeznie. A jelöltek egy, a testületnél kapható blankettát töltenek ki, amelyen személyi adataikat (életkor, iskolai végzettség, társadalmi állás, sportmúlt) feltüntetik. A jelöltet csak abban az esetben veszik fel a Bírótestületbe, ha két ismertebb bíró vagy sportember ajánlja.

A vizsgán résztvehet minden amatőr sportember, aki 24-ik életévét betöltötte, az alapszabályszerű követelményeknek (általános műveltség, korrektség, erkölcsi intaktság) megfelel és a hivatalos orvosi vizsgálat, bírói működés szempontjából megfelelőnek, illetve kifogástalannak minősíti (nem rövidlátó, nincsenek testi fogyatkozásai). A jelöltek mentőtanfolyamot is kötelesek hallgatni, azonkívül hathetes elméleti tanfolya-

LABDAJÁTÉKOK I.

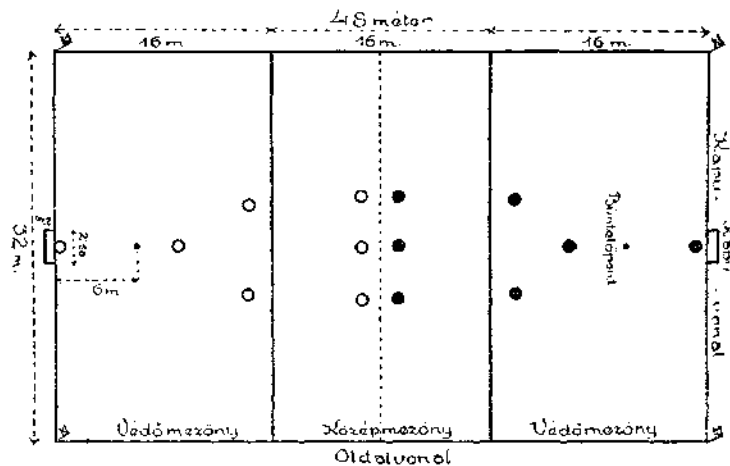
1. Hokki-mérkőzés: a kapus kifut és kivédi a fenyegető gólt. — 2. Lefutás egy hokki-mérkőzésen. — 3. Tömörülő mezőny rugby-mérkőzésen. — 4. Rugby-játékosok tréningje. — 5. Amerikai egyetemi válogatottak rugby-mérkőzése

II. Tenyérlabda (hazena)

A hazena néven ismert labdajáték Csehszlovákiából származik. A játék őse az amerikai eredetű kosárlabda, amelynél a hazena lényegesen alkalmasabb a testedzésre. Az egyéni ügyesség kidomborítása szempontjából azonban a kosárlabdát részesítik előnyben.

Az új labdajáték a háború alatt vált ismeretessé és népszerűvé Csehszlovákiában. Hazánkban az MTE és a VAC egyidejűen kezdték meg a propagálását. *Däckstein* Zoltán testnevelő-tanár a cseh hangzású hazenát »tenyérlabda-játéknak« nevezte el, az új magyar vonatkozású név azonban még nem ment át a köztudatba.

A játék meghonosítását lehetővé tette az a körülmény, hogy annak

460. ábra. A tenyérlabda játéktere

szépségeit, az egészség és ellenállóképesség fejlesztését célzó tulajdonságait felismerték.

A játék nyilvános bemutatója az 1922. év pünkösdjén volt, amikor a VAC két női csapata játszott exhibition-mérkőzést.

A hazenát férfiak és nők játszhatják. A kapu méretei akként változnak, hogy férfiak, avagy nők vesznek-e részt a játékban. A kétszer 25 percig tartó játékban az a csapat győz, amely a játékidő tartama alatt több gólt dob. A játéktér három egyenlő, 16 méter hosszú mezőnyre van osztva, a két szélső rész a védelmi mezőny, a harmadik a középső mezőny. A csatár csak az utóbbiban, a kapus és a hátvéd a saját védelmi mezőnyében mozoghat.

A játék — éppen úgy, mint a kézilabdánál — csak kézzel van megengedve. A játékos csak három lépésnyire viheti a labdát. Ennek a szabálynak az áthágása megtorlást von maga után.

A hazena tréningrendszere, technikai és taktikai feltételei azonosak a kézilabda-játékéval.

A tenyérlabda (hazena) szabályai

1. Játéktér.

A játéktér hossza 48 méter, szélessége 32 méter. Az egész terület három, egyenként 16 m. hosszú részre van osztva és erős vonallal megjelölve. A kapu vonalán húzott egyenes a kapuvonal, a hosszában futók az oldalvonalak (out.) Az oldalvonalak a kapuvonalakra merőlegesen jelölendők ki. A játéktérnek mind a négy sarkában legalább 1,50 cm. magas és felül legömbölyített zászló legyen beszurva.

2. A kapuk.

A kapu férfi csapatoknál 2,40 méter magas és 2,50 méter széles. Női csapatoknál 2,20 méter magas és 2 méter széles. A kaputól 6 méternyi távolságban mindkét oldalon van a büntető-pont.

3. A játékosok száma.

A játékban két csapat vesz részt; mindegyik 7-7 játékosal. Ezek közül 3 csatár, 2 fedezet, 1 hátvéd és egy kapuvédő.

A játék kezdetén mindkét félnél legalább 5-5 játékosnak kell lenni. Amennyiben sebesülés, vagy egyéb okok miatt az egyik félnél csak 4 játékos marad, a bíró köteles a játékot beszüntetni.

4. A játék időtartama, helyváltás, kezdés.

A játék 2x25 percig tart. Az a fél, amelynek a sors kedvez, kaput, vagy kezdést választ. A játék a középőről a bíró sípjelzése után kezdődik. A labda kezdés után mindig előre vagy oldalra dobandó és sohasem hátra. A kezdődobás megtörténte előtt senki sem hagyhatja el felállási helyét.

5. Félidő, szünet, helycseré.

A játék első 25 percének letelte után 10 perces szünet következik. A félidő után helycseré eszközöndő. Az újrakezés joga azé a félé, amely az első félidőben nem kezdett. A szünet meggyezés szerint megrovidíthető vagy meghosszabbítható, de csak a bíró hozzájárulásával.

6. Gól elérése.

Gól akkor ítéendő, ha a labda a másik csapat kapujának két oszlopa között és a keresztirud alatt áthalad, anélkül, hogy előzőleg bármelyik fél részéről szabálytalanság történt volna. A labdának teljes terjedelmében kell keresztülmennie a kapuvonalon. Amennyiben a labdának csak egy kis része is innen van a kapuvonalon, úgy nem ítéendő gól.

7. A játékosok elhelyezkedése a játék tartama alatt.

A csatár csak a középső mezőnyben és az ellenfél védelmi mezőnyében játszhat. A fedezet a középső mezőnyben és a saját védelmi mezőnyében mozoghat; — kivéve a kapumezőnyt. A hátvéd és a kapus mozgási területe csak a saját védelmi mezőnyére szorítkozhat. Amennyiben a játék megszakad, a játékosok esetleg helyet cserélhetnek.

8. A labda kijutása a határvonalon. Bedobás.

A labda játékon kívül van, ha az a játéktérből teljes terjedelmében ájutott az oldalvonalon. Az így játékon kívül került labda bedobás által hozandó ismét játékba. A bedobás joga azt a játékosot illeti meg, amelyik vagy annak társa nem idézte elő a labdának a játéktérből való kijutását. A bedobás arról a helyről eszközöndő, ahol a labda elhagyta a játéktérrel. A bedobó játékos a vonalon állva, két kézzel dobja a labdát, fej fölé emelt nyújtott karokkal, arccal a játéktér felé fordulva a mezőny valamely irányába. A bedobásból közvetlenül nem érhető el gól.

A bedobó játékos mindaddig nem vehet részt a játékban, amíg a labdát más játékos nem érintette.

9. Sarokdobás (korner)

Ha a labda a védőcsapat valamelyik játékosáról a saját kapuvonalán teljes terjedelmében kijut a játéktérből, akkor a támadócsapat valamelyik játékosá által sarok (korner) dobással hozandó ismét játékba. A kornerdobást végrehajtó játékos egy kézzel dobja a labdát, amely közvetlenül is a kapuba dobható. A sarokzászlónak a helyéről való elmozdítása tilos. A helytelenül végzett kornerdobás megismétlendő. A sarokdobásnál az azt végrehajtó játékos 4 méternél kisebb távolságra nem szabad megközelíteni.

10. Oköllel, lábbal való játék.

Két játékos — legyen az ellenfél vagy játékos — nem tarthatja egyidejűleg kézben a labdát. Kitépni vagy kiútni a kézből, nincs megengedve. Oköllel sem szabad játszani. A lábbal játszani vagy állítani (stoppolni) tilos. (Láb: a térdtől a talpig.) A kapuvédő lábbal is tartarhatja a labdát, de rugnia nem szabad. Oklét azonban használhatja.

(Bíróknak: Ha a kapus a labdát a neki kijelölt helyen kívül dobja el, szabaddobással büntetendő.)

11. Testtel való játék, lökés, nyomás, ráugrás, gáncsolás.

A testtel való játék tilos. Ha a játékos valamely testrészével megérintené a labdát (kivéve a lábat térdtől lefelé), az nem hiba. Hiba azonban az, ha maga megérinti az ellenfelet. Eppen ugy tilos a testtel való lökés, nyomás, a ruha megfogása, a játékosra való ugrás, lökdösés, a lábnak a játékos elé tétele, a kézben fogás stb.

(Bíróknak: Elköfordul, hogy két játékos megérinti egymást anélkül, hogy ebben szándékosságot tétéleznének fel. Amennyiben ez azonban többször ismétlődik, figyelmeztetni kell a játékosokat, sőt indokolt esetben kitiltani. A testtel való tartás, a kéznek hátulról való ki nyújtása oly módon, hogy az előtte való játékos ennek következtében a dobásnál nem képes mozdulni, akadályoztatásnak tekintendő és még abban az esetben is, ha szándékosság nem tétélezhető fel, semmiesetre sem engedhető meg. Tilos az ellenfélre való előrehajlás, — ha az a labdát fekvé tartja — vagy a labdára, hogy az ellenfél nem képes a labda kidobása nélkül fölkelni. Ezzel szemben megengedett az ellenfél elé nyíltan arccal fordulva állni és ily esetben az ellenfél játékosá büntetendő, ha az szándékosan megloki az előbbi. Tilos a kezet hátulról az ellenfél elé nyújtani, hogy az futásában megakadályoztassék.)

12. Gól érvényessége.

A kapura való lövés egy-vagy két kézzel történhetik. Nyitott ujjakkal (nem oköllel) vagy más testrészrel (lábbal nem) a kapumezőnyön kívül. Játszani és mozogni a kapumezőnyön belül megengedett, góllra dobni azonban nem lehet. A dobás közben, amikor a labda a kezet elhagyja, a láb egy része sem lehet a vonal mögött, de a labda eldobása után a kapumezőnybe be lehet futni. Ha a kapus vagy a hátvéd maga dobja a labdát a kapuba, a gólt el kell ismerni, bár ők maguk a kapumezőnyben voltak. Ha a csatár a kapumezőnyből dob kapura és a labda az ellenfél védőjátékosáról pattan a kapuba, a gól érvénytelen és szabaddobás ítéendő a támadó csapat ellen arról a helyről, ahol a kapuradobás történt.

13. Szabaddobás.

Szabaddobás a következő hibák folytán ítéendő — föltéve, ha az nem von maga után súlyosabb megtorlást:

1. Helytelen bedobás a határvonalról.
2. Technikai kihágások: a) a játékos 3 lépésnél távolabb viszi a labdát (labdahordozás); b) ha helytelenül nem a fej fölé dobja a labdát; c) ha 3 másodpercnél tovább tartja magánál a labdát; d) többször, mint kétszer dobja földhöz a labdát, hogy azt megtudja fogni; e) ha játékos-társának két méternél közelebb dobja át a labdát.
3. A labda kiütése, vagy kivétele az ellenfél kezéből.
4. A kiszabott mezőny átlépése, illetőleg az idegen mezőnybe való át lépés és az ott történő játék avagy a játék megzavarása.
5. Kapura való lövés a kapumezőnyből vagy közvetlen szabaddobásból.
6. Szólójáték minden oly esetben, ahol csak egy dobás következhetne vagy a bírói sipjelzést követő 3 percen túl való várakozás (középről, kapuból, kornerből, határvonalról, továbbá szabaddobás és büntetődobás eseteiben.)
7. Bíródobásnál oly esetekben, ha a játékot előbb kezdenék, mielőtt a labda földet ért volna, avagy ha a játékos 4 méternél közelebb áll fel a bíróhoz.
8. Az ellenfélnek vagy a játékosknak a megközelítése a dobást megelőzően 4 méteren belül, az összes kezdő vagy büntetődobásnál.
9. Labdába való rúgásnál vagy a labdának lábbal való szándékos megállításánál.
10. Ököljáték.
11. A labdának szándékosan az ellenfél lábára történő dobásánál.
12. A testtel való játék: a) nyomás a testtel, kezekkel, — a testtel való akadályozás; b) a kezeknek a test vagy nyak körül, kezeken vagy ruhán való tartása; c) lökés, ugrás a játékosra, szándékos megdobás, rúgás, buktatás, stb.
14. A szabaddobás végrehajtása.
Szabaddobásnál egy játékosnak sem szabad a dobóhoz 4 méternél közelebb állania, kivéve azt az esetet, ha saját kapuvonalukon állanak. A szabaddobás egy- vagy kétkézessel dobandó tetszés szerinti irányban arról a helyről, ahol a szabálytalanság történt. A dobó játékosnak nem szabad szólójátékot kezdeni, tehát másodszor nem érítheti a labdát, mielőtt azt egy másik játékos nem érintette. Szabaddobásból közvetlenül gól nem érhető el.
15. Büntetődobás.
Ha a játékos a saját kapumezőnyében követi el a 13. szakaszban felsorolt szabálytalanságok egyikét, büntetődobás ítélendő. A mezőny egyéb részén elkövetett szabálytalanságokat szabaddobással kell büntetni. A szabálytalanságok súlyosságához mérten a szabaddobás megítélése mellett a játékoskiállítás fegyverével is élhet a bíró. Kisebbségi szabálytalanságokért a védőmezőnyön belül a védelem ellen is ítéltet egyszerű szabaddobást a bíró.
16. A büntetődobás végrehajtása.
A büntetődobást valamelyik csatár hajja végre, a kaputól 6 méternyire huzott 1 méternyi széles vonal mögött állva. A vonalat dobás közben átlépni nem szabad. A kapuvédőnek dobás közben a kapuvonalon kell állnia. Ha védőjátékos zavarja

a dobó csatárt és a dobás mégis gólt eredményez, a gólt el kell ismerni. Ha nem esik gól, a dobást meg kell ismételni. Ha a büntetődobást végrehajtó csatár dobás közben szabálytalanságot követ el és a dobás gólt eredményez, úgy újra dobandó, de csak egyszer. Amennyiben ismétlen szabálytalanul látja el a büntetődobást, a gól érvénytelen. Ha pedig nem esett gól, úgy a játék tovább folytatandó és a labda kapudobással hozandó ismét játékba.

17. Bíródobás.

Az esetleg fölmerült kétes esetekben, valamint akkor, ha két ellenpárti játékos egyszerre követ el hibát, a bíró dobja fel a labdát. A játékosok a bírót nem közelíthetik meg előbb, mielőtt a labda földet ér. A labda akkor kerül ismét játékba, ha már a földet érintette. Ha a labda kijut a határvonalon, mielőtt egy játékos érintette volna, úgy ismét a bíró dobja azt fel. A bírónak a játékot figyelemmel kell kísérnie, a szabálytalanságokat megbüntetnie, nem pedig kényelemszeretettel a bíró döntést alkalmazni és ezáltal a játékot céltalanul megakasztani.

18. A játékos kiállítása.

A játékoskiállítás alkalmazható 5 percre, 5 percen túl terjedő időre és a játék egész tartamára. Olyan szabálytalanságot, amelyért a kapumezőnyben büntetődobást kell ítélni, 5 percnél túl terjedő időre, kisebb szabálytalanságokért, ha kétszeri figyelmeztetés nem használ, 5 percre állítandó ki a játékos. A játékot mindenekelőtt figyelmeztetni kell és csak oly esetben, midőn a szabálytalanságot megismétli, zárandó ki a játékból. Figyelmeztetés nélkül kiállítandó a játékos: 1. ha a szabályzatoknak nem megfelelő dresszben állana ki, annyi időre, míg a hibát kijavítja. 2. Durva szabálytalanságot 5 percre, vagy az egész játék tartamára a hiba természete szerint. 3. A bíróval szemben tanúsított engedetlenség, az ellenfél vagy a bíró megsértése vagy erőszakos megfenyegetése miatt az egész játék tartamára.

19. A bíró joga és kötelességei.

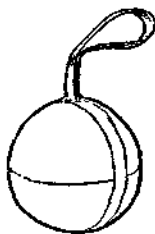
Mindezen játékokhoz bíró jelölendő ki, akinek kötelessége, hogy a szabályoknak érvényt szerezzen és vitás ügyekben döntsön. Ítélete a játékkal összefüggő kérdésekben végleges. A bíró jegyzeteket készít a játékban elért eredményekről és egyben időmérőként szerepel. Kötelessége a bírónak a megszakítások vagy más okból elvesztett idő fejében a megfelelő féldőt meghosszabbítani. A játékot be lehet szüntetni esőzés, vihar, sötétség stb. miatt. A bírónak joguk van határbírákat alkalmazni; ezeket kizárni vagy felcserélni. A labda addig játékban van, amíg a bíró nem fútyul, még abban az esetben is, ha már látszat szerint hiba történt. A játékos a bíró engedélye nélkül nem léphet pályára. A játékidő meghosszabbítását csak büntetődobás esetén rendelheti el a bíró, annak végrehajtásáig. A játékot illető kérdésekben a bíró a csapatkapitányokkal állapodik meg. Felfüggesztheti a játékot a bíró, ha a pályára idegen személy kerül, annak eltávolításáig. A bírónak mindenki engedelmességgel tartozik.

A fűleslabdajáték

Irta *dr. Kobulszky Károly*

A fűleslabdajáték, a legférfiasabb játékok egyike, a milleneumi kiállítás idejében Németországból került hozzánk. Egyik nagy terjesztője dr. *Ottó* József tornatanár volt, aki a középiskolai tornatanárok és sportegyesületi intézők támogatásával az egész országban elterjesztette. Az első években a fűleslabdajátékot a német szabályok szerint játszották, de mert a játék menete a magyar vérmérsékletnek nem felelt meg, dr. *Ottó* a szabályok egy részét módosította és ezzel a játékot élénkebbé tette. Az 1900-as évek elején a módosított szabályok szerint a fűleslabdajátékot a vidéki középiskolák és a MOTESz kötelékébe tartozó sportegyesületek már nagyban kultiválták.

A fűleslabdajáték menete azonban a módosított, u. n. *Ottó*-féle szabályok szerint is lassúnak, unalmasnak bizonyult, miért is a MOTESz játékszabályozó bizottsága 1904. évben az eredeti német szabályokat

461. ábra. A fűleslabda

és az *Ottó*-féle módosításokat annyira megváltoztatta és ezáltal a játék menetét és iramát a kombinatív szabályok betartásával annyira gyorsította és módosította, hogy a fűleslabdajátékot a mai formájában joggal nevezhetjük magyar játéknak.

Eredeti német szabályok szerint ugyanis a szembenálló játékosok egy kézzel akár forgással, akár forgás nélkül hajították a labdát az ellenfél kapuja felé. Az ellenfél oldalán álló játékos, ha a feléje repülő labdát elfogta, a labdát két kézzel előre dobta és onnan, ahol a labda földet ért, joga volt egy kézzel az ellenfél kapuja felé hajítani.

A kétkezes dobást az ellenfél játékosainak elfogni nem volt szabad.

A játéknak ez a formája inkább a kiszorító labdajátékhoz hasonlított.

A fűleslabdajátékos a futballjátékoshoz hasonlóan egy pillanatig sem pihen, állandóan résen van, figyel, nemcsak szalad és ugrik, hanem a labda dobásánál, valamint az egykezes hajításnál minden erejét összeszedve igyekszik az ellenfél játékosát a kapu felé szorítani.

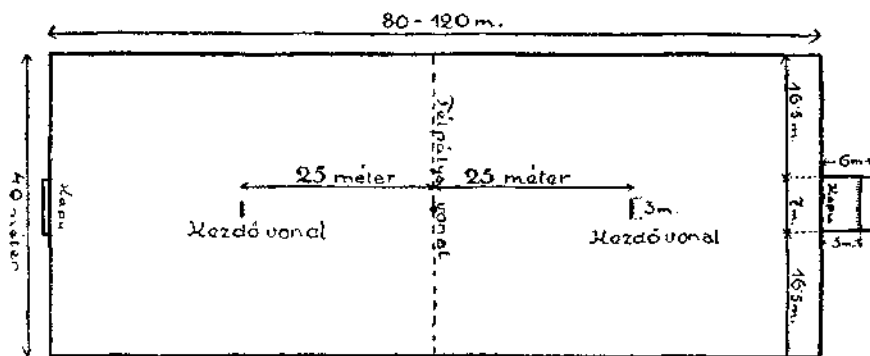
Ez az állandó mozgás és folytonosan ismétlődő erő kifejlesztés fejleszti a játékos izomzatát és biztosítja a test arányos fejlődését. Nem véletlen, hogy a legjobb fűleslabdahajítók soraiból kerültek ki az utolsó évtizedek legjobb diszkoszvetői.

A labda bőrből készült, lőszőrrel kitömött tetszésszerű átmérőjű, de csak 25 cm. hosszú bőrfüllel ellátott bőrlabda lehet.

A pálya hosszúsága megszabva nincs (80–120 m. változik), de szélességben csak 40 méter lehet.

A kapuk méretei a futball-kapuk méreteivel azonosak, azzal a különbséggel azonban, hogy a két kapufélfa 5 méter magasságban, lehetőleg színes rojtokkal lecsüngő nagy szalaggal van összekötve. A két kapufélfa között kifeszített nagy szalag arra szolgál, hogy a labda irányát és magasságát pontosan körülhatárolja. Játék közben ugyanis akkor érvényes a gól, ha a labda a kifeszített szalag felett, de a két kapufélfa között repül át.

Az érvényben levő szabályok szerint a két részre osztott csapat a pontosan körülhatárolt pályán úgy helyezkedik el, hogy a kapuhoz legközelebb félköralakban 3 nagy egykezes dobó játékos helyezkedik el. Velük párhuzamosan, de ugyancsak félköralakban 4 nagy kétkezes dobó

462. ábra. A füleslabda játéktere

játékos, mint fedezet áll fel és a fedezetek előtt félköralakban, de szélesebb ívben egyforma távolságban, 3 csatár foglalja el a helyeket. Ilyen beosztás mellett a játék zavartalan menete és játék közben a legcélszerűbb elhelyezkedés biztosítva van. A csapat tehát háttvédekre, fedezetekre és csatárokra oszlik. A csatárok feladata minden üres területet, ablakot úgy betölteni és kétkezes játéknál arra vigyázni, hogy a feljükk dobott kétkezes labda el legyen fogva, földet ne érjen és a visszafelé való dobásnál olyan helyre kerüljön, ahol nincsen ellenfél.

A csatárok mögött elhelyezkedő fedezetek a játék oszlopai. A kétkezes játék alatt tulajdonképpen kiszorító labdajáték folyik, a nagyobb kétkezes dobók lassankint lépésről-lépésre szorítják vissza az ellenfél csatár- és fedezetsorát és ezáltal előkészítik a kedvező gólhelyzetet. A leghátul elhelyezkedett háttvédek a játék közben szükséges egykezes hajtásokat bonyolítják le. A háttvéd elsőrendű kötelessége a feléje hajtott labdát elfogni és kétkezes dobással a játékot megindítani.

Ilyen felállítás mellett 10–10 játékosal megindul a játék.

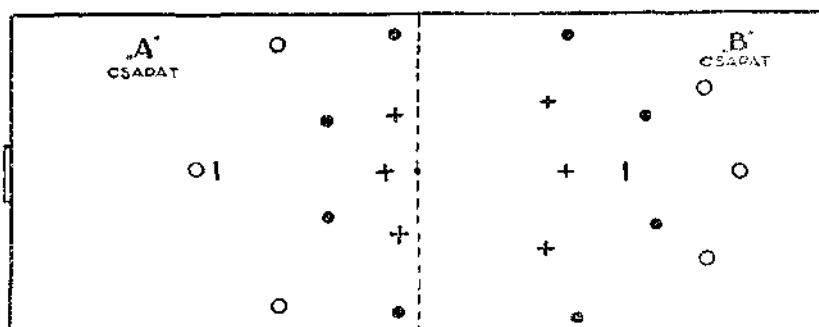
A kapuválasztásra és a játék megkezdésére a csapatok sorsot húznak. A kaput választó csapat kezdi meg a játékot.

A játék menete, röviden szemléltetve, a következőképpen pereg le.

A kezdő csapat (mondjuk A) csapat) egyik háttvéde a fél pályától 25 méter távolságra kijelölt vonalról egy kézzel elhajítja a labdát a szemben álló csapat irányába. Az ellenfél csapatából, tehát a B) jelzésű csapatból, valaki, többnyire a háttvéd elfogja a nagy ívben feléje

repülő labdát. Ha a labdát elfogta, jogában áll az elfogott labdát két kézzel az ellenfél csapata felé dobni. Ezen időponttól kezdve megindul a kétkezes játék. A B) csapatnál van az előny s kétkezes dobásokkal igyekeznek az ellenfél kapuját lépésről-lépésre megközelíteni és amikor a labda bármilyen oknál fogva földre ér, a legutolsó kétkezes játékos a B) csapatból egy kézzel hajít az ellenfél kapuja felé. Ebben az esetben a labda megközelíti a kaput vagy a határon vagy pedig a két kapufélfá között kifeszített szalag felett repül el.

Ha a labda a szalag felett a kapufélfá között átrepül, az A) csapat a B) csapattól érvényes gólt kapott. Gól után a két csapat újból feláll, vagyis elhelyezkedik és a B) csapat egyik háttvédje kezdi a játékot. A játék tehát az egykezes hajításokból és kétkezes dobásokból áll. Győztes az a csapat lesz, amelyiknél nagy egykezes hajítók és kétkezes dobók vannak fűsúlyban.

JELMAGYARÁZAT: + - CSATÁROK. • - FEDEZETEK. ○ - HÁTVÉDEK.
○ - A CSAPAT KEZD.

463. ábra. Felállítás a fűleslabdához

Azzal a csapattal szemben, ahol a nagy egykezes és kétkezes dobók nagyobb számban vannak képviselve, az ügyesség nem használ. A fűleslabdajátékot éppen azért nevezik férfias játéknak, mert a gyenge fizikumu ember ebben a játékban csupán ügyessége révén boldogulni nem képes. Az ötven-hatvan méternyi távolságból feléje repülő labdát elfogni és percnként akár egykezes hajításnál, akár pedig a kétkezes dobásoknál minden erejét összeszedve, a legnagyobbat dobni és ezt 40 percen keresztül számtalanszor ismételni csak az erősen fejlett és teljesen egészséges szervezetű játékos képes. Ilyen követelmények mellett a fűleslabdajáték ma dekadenciában van, részben azért, mert nehezebb lévén a futballnál, nagy tömegeket vonzani nem képes, másrészt pedig a mai fiatal nemzedék a megkívánt erő hiányában a fűleslabdajátékot unalmasnak és durva, nehéz játéknak minősíti és huzódik tőle.

A fűleslabdajáték szabályai

A mérkőzésben két csapat, egyenként tíz játékosal vesz részt. Kevesebb játékosal is kiállhat valamely csapat, de nem követelheti, hogy ellenfele is hasonlóan leszállított létszámmal játszik.

A mérkőzést a versenybíró vezeti, kinek a mérkőző csapatok minden tagja mindenben engedelmességre tartozik; ítélete végérvényes.

A versenybíró segítségére van a két határbíró, kiknek egyike az egyik, másika a másik oldalhatáron (élzerü helyzetkedéssel figyelni és jelzi vajjon az oldalhatár mely pontja felett és miként (repülő-e vagy guruló?) kerül ki a labda a játékból).

A versenybíró segítségére van továbbá a két kapubíró, kik közül egyik az egyik, másik a másik kapu mögött mintegy tíz méternyire a kapura hajító (dobó) játékosal felhúzott irányban szemközt áll s megfigyeli és jelzi, hogy a labda a kapu felett, alatt vagy mellett kerül-e ki a játékból a szélességi határon.

A versenybíró felülbíráhatja a kapu és határbírók jelzéseit és végérvényesen dönt.

Ha a labda bármely részével a szalagot érinti, az a hajtás (dobás) nem minősíthető kapunak, ellenben ha a labda a szalag felett repül és a kapufélfát belülről érinti, az kapunak számítandó. (Ha a labda a szalagot érinti, akkor az ellenfél a határvonaltól hajt ép úgy, mintha a határvonalon kikerült volna a labda.)

A játéktér hosszúság négyzet alakú, melynek hossza 90–120 m., szélessége 40 m.

A játéktér sarkait egy-egy zászló, a határvonalakat pedig méssz jelöli.

A két kapu a két szélességi határvonal (kapuvonal) közepén van felállítva.

A kapu alkotórészei: a kapufélfák, melyek a föld színétől számítva hat (6) m. magas, tíz (10) cm. vastag, egymástól hét (7) méter távolságban jól a földre erősített, fehérre festett vagy meszelt póznákból állanak; ezeket öt méter magasságban a kapu felső részét képező két végén fehér gummiszalag köti össze, melyről 5 cm. széles és 40 cm. hosszú fityegők fűgnek alá.

A játéktér közepétől mindegyik kapu felé 25–25 m. távolságban megjelölendő, az indulási vonal; ez a kapuvonallal párhuzamos irányú, három (3) m. hosszú, vastagon húzott mésszvonal.

A fűleslabda súlya két (2) kg., kerülete 75 cm. Erős marhabőrből készül s szorrel van megtöltve. A labda fülének hossza 25 cm. szélessége két (2,2) cm., s mesterséges puhított szíjból készül, melynek szélei le vannak tompítva.

A fűleslabda továbbítása kétféleképpen történik: 1. vagy fülénél fogva egy kézzel, 2. vagy pedig fülfogás nélkül két kézzel lödítjük el a labdát. Az előbbi hajtásnak, az utóbbi dobásnak nevezzük. Úgy a hajtás, mint a dobás előtt három szökkenés végezhető.

A hajtásnál a három szökkenést pótolhatja két fordulás helyből indulólag.

A dobásnál a három szökkenés helyett szintén végezhető két szökkenés és egy fordulás.

Aki ennél többet ugrik, vagy fordul, vagy dobás alkalmával a labda fölé is fogja, annak hajtása, illetve dobása érvénytelen s előbbi kiindulási helyéről (honnan a hibás továbbítást kezdte) újból hajt, illetve dob, de csak helyből, ugrás és fordulás nélkül. (A bíró a szabály alól kivételt tehet az esetben, ha — véleménye szerint — a játékos akaratlanul követte el a szabálytalanságot. Erre azonban a játékosokat figyelmeztetni tartozik.) Ha ekkor is szabálytalanságot követ el, a bíró megégszer megismételteti a játékosal a helyből való hajtást, illetve dobást, ha pedig még ekkor sem továbbít szabályosan: a játékból kiállítja a folyó félidő tartamára.

A mérkőzés időtartama kétszer husz perc, közben legalább öt, legfeljebb tíz perc szünettel. Első félidő után a csapatok helyet cserélnek.

Ha félidő végén előnyjáték folyik, az kijátszandó és a kapura való hajtás megengedendő, tekintet nélkül az időmeghosszabbítás tartamára.

Hogy melyik csapat kezd meg a játékot, azt a versenybíró a két mérkőző csapat kapitányával sorshúzás útján állapítja meg, közvetlenül a mérkőzés előtt.

A sorshúzásban nyertes fél tetszés szerint választhatja a kaput, de ráhármiik a kezdés kötelessége is.

Második és minden későbbi kezdés — tehát a helycsere után való is — az épen kaput nyert csapat kötelessége. Oly esetben, mikor az első félidő eredménye eldöntetlen (0:0), vagyis ha kaput egyik fél sem csinált az a fél kezd, amelyik az első félidőben nem kezdett.

A versenybíró sippal jelzi a mérkőzés megkezdését, megszakítását, folytatását és befejezését.

A játékok maga úgy kezdődik, hogy a kezdési köteles csapat egyik tagja saját indulási vonaláról az ellenpárt kapuja felé hajtja a labdát. Ugyenkor a másik csapat — valamelyik tagja által — igyekszik elkapni a repülő labdát, mielőtt az földet ért. Ha sikerül az elkapás, a fogó csapatja jogot nyer előnyezés céljából két kezes dobást kezdenei a labdát elkapó játékos által. Az ellenpárt szintén igyekszik a már dobott labdát elkapni, hogy védekezés céljából visszadobhassa azt a másik pártnak, amelyik, ha az így dobott labdát megint elkapja, újból visszadobja, azt. Ez az ide-oda dobálás mindaddig tart, míg egyik párt elhibázva a fogást, a labda földet ér. Ekkor a dobást megkezdő párt utolsó dobója hajt tovább a labda megállítási helyéről.

Ha a hajtott labda megkapása nem sikerül, akkor a labdát először érintő ellenpárti játékos visszahajtja a megállítási helyről.

A labdát minden esetben úgy kell hajtani, vagy dobni, hogy az általa leírt iv embermagasságot meghaladjon és a labda az ellenfél kapuja felé legalább 3 méterrel továbbítassék.

Az a szabály ellen vétő játékosnak újból kell hajtani, illetve dobni ugrás és fordulás nélkül azon helyről, honnan a szabálytalan továbbítást kezdte. Ha újból szabályt ért, még egyszer dob, vagy hajt ugrás és fordulás nélkül és ha ekkor sem továbbítja szabályosan a labdát, a játékból a folyó félidő tartamára kiállítandó.

Mérkőzés közben a játékosok egymást bármiféle módon akadályozni tilos. Pl. tilos a kezeskezés, a játékos kiállítás, a dobás után futás stb.

Az a szabály ellen vétő játékos a versenybíró első ízben figyelmeztet, másodikban megint, harmadikban az egész hátralévő idő tartamára kiállítja a játékból.

A földre esett labdát odáblöknöni vagy rugni vagy a repülő labdát visszautalni tilos. Szabálytalanság esetén a labda onnan továbbítandó, ahonnan odáblökték, rugták vagy visszautították. A szabálytalanságot elkövető játékosal szemben úgy jár el a bíró, mint akadályozás esetében.

Hasonló módon bántik a bíró azzal is, aki pl. szél ellen való játék alkalmával vagy más esetben észrevehetőleg húzza a játékot.

Határvonal

1. Oldalhatár

Ha valamelyik párt kihajtja a labdát az oldalhatáron, vagy ha a hajtott labda leesés után kigurul az oldalhatáron, az ellenpárt bármely játékos visszahajtja azt a kirepülés, illetve kigurulás helyéről.

Ha a labdát valamelyik párt az oldalhatáron kidobja úgy, hogy az csak a játéktéren kívüli ér földet: megszűnik a dobással való küzdelem s a két kezes dobást megkezdő párt utolsó dobója hajt tovább azon helyről, ahonnan a labdát a határon kidobva a dobáshoz indult.

A kezdő hajtásnál az oldalhatáron át kihajítani nem szabad, mert különben a hajtás megismétlendő és ha ekkor a labda az oldalhatárvonalon át újból kirepül, az ellenfél a kirepülés helyéről kétkezes dob vagyis előnyjátékot kezd.

Ha dobás után a játéktéren belül leesik a labda s ezután gurul ki az oldalhatáron: a dobást

megkezdő párt utolsó dobója hajít tovább az oldalhatárról, a kigurulási ponttól.

2. Szélességi határ (kapuvonal)

Ha valamelyik párt a szélességi határvonal felett — de nem a kapu felett — hajítja ki a labdát, vagy a hajított labda a játéktéren belül földre esvén, kigurul a határon; ilyenkor az ellenpárt bármely játékos a kirepülés, illetve kigurulás pontjáról hajít vissza az ellen kapuja felé.

Ha a labda dobással kerül ki a játéktérről a kapuvonal felett — akár a kapu felett is — vagy dobás után a játéktéren belül leesvén, kigurul a szélességi határon; akkor a dobást megkezdő párt utolsó dobója a szélességi határ azon pontjáról, mely felett a labda kirepült vagy gurult, az ellenpárt kapuja felé hajítva a labdát.

Kivétele e szabály alól azon eset, mikor a labdát a dobást megkezdő párt dobja át a kapu felett, mely árdobás kaput számít.

A labda elkapása csak a határvonalakon belül érvényes. Határvonalakon kívül való labdakapásnál úgy kell eljárni, mintha a labda a határvonalon kívül a földre esett volna.

Oly esetben mikor a játékos a határokon belül elkapta ugyan a labdát, de — akár a labda ütésétől megmozgva, akár iramától kényszerítve a labda megkapása után kilép vagy kifut a határvonalon, de a labdát nem ejti el: nem veendő hibának s a játékos tovább jöhet a határvonal (hosszassági vagy szélességi) azon pontjáról, melyen kilépett vagy kifutott. Ha azonban kilépés vagy kifutás után elejt a játékos az elkapott labdát, akkor ez eset úgy minősítendő, mintha a

labda a játéktéren belül leesett s ezután kigurult volna a határon.

Kapu. Kaput nyer az a csapat, melynek egyik tagja áthajítja a labdát az ellenfél kapuja felett, továbbá az a kétkezes dobást megkezdő párt is, melynek valamelyik tagja átdobja a labdát az ellenpárt kapuja felett.

Minden kapu után új kezdés következik.

Győztes az a párt, melyik a két féldő alatt több kaput nyer.

Egyenlő számú kapu esetében a mérkőzés eldöntetlen.

Ha valamely akadály megszakítja a mérkőzés menetét (pl. a labda kikerül a határon), a versenybíró leméri óráján az akadály megszűntéig eltelt időt s ezzel megtoldja a folyó 20 percből még hátralevő időt.

Bajnokságért folyó döntő mérkőzés alkalmával a bíró a játékidőt két 5 perces féldővel mindaddig meghosszabbítja, míg döntés nincs.

Mérkőzés után a bíró szóval közli az eredményt a két csapattal.

A versenybírónak a játék megkezdése előtt minden esetben felül kell vizsgálnia a pályát és annak felszerelését s bajnoki mérkőzéseknél mindkét csapat névsorát a mérkőző csapatok kapitányaitól be kell követelnie a célból, hogy illetéktelen játékos részt ne vehessen a mérkőzésben. A két névsor átvétele előtt a mérkőzés meg nem kezdető.

A versenybíró sippelésére a mérkőzés színhelyén meg nem jelenő csapat, ellenfele által legyőzöttnek tekintetik.

A gyephockey

A GYEPHOCKEYSZPORT MEGHONOSODÁSA ÉS TERJEDESE HAZÁNKBAN

Irtva dr. Pözel István

A gyephockey Angliából származik, ahol a múlt század közepén kezdték ezt a sportot üzni. Angliából hamarosan elkerült a brit gyarmatokra, a kontinensen azonban csak az 1900-as évek elején kezdték el kultiválni az Angliához legközelebb eső államokban, mint Franciaországban, Belgiumban, Hollandiában, Németországban.

A gyephockey hazánkban aránylag elég későn vert gyökeret. A kezdeményezés a *Magyar Athléttikai Club* érdeme, amelynek pályáján az 1908. év tavaszán a klubnak jég hockeyt (bandy) űző tagjai próbálkoztak először a gyephockeyval és ugyanezen év tavaszán bemutató-mérkőzésre meghívták a *wieni cs. és kir. konzuli Akadémia*, valamint a *Wiener Athletiksport Club* csapatait.

A bemutató mérkőzés a várt hatást: a gyephockeynek több más egyesület által történő felkarolását nem eredményezte, sőt a MAC tagjai is a nyári szünet után felhagytak vele.

A következő esztendőben tavaszunkint újból összegyűltek a MAC jég hockeystái a szigeti pályán gyephockeyzás céljából, azonban az ősz megint azt eredményezte, hogy a játék folytatása abbamaradt.

1909-ben a *Magyar Jogász Sport Egylet* a már kultivált lovaglás, tennisz és céllövészet mellett felkarolta a gyephockeyt is és a lágymányosi pályán a klub hölgy- és férfitagjai esztendőken át nagyszámban üzték ezt a szép sportot. Példájuk nyomán a pályatulajdonos *Budapesti Egylemi Athléttikai Club* játékosai is az uttörők sorába szegődtek. Ebben az időben már a *Ferenc József-intézetnek* is volt gyephockey-csapata, amely a Magyar Jogász Sportegylet csapatának egyetlen ellenfele volt és ezzel több barátságos mérkőzést játszott a lágymányosi pályán.

A Magyar Jogász Sportegylet vezetőségének áldozatkészsége és hockeystáinak buzgalma lehetővé tette azt, hogy 1914 tavaszán megtartassák Budapesten az első nemzetközi gyephockeymérkőzés. Vendége a

wieni *Vienna Cricket and Football Club* volt, melynek csapata a császárváros régebbi idő óta elterjedt és nemzetközi viszonylatban is magas nivón álló gyephockeycsapataink akkoriban legjobbika és az osztrák gyephockeybajnokság azévi győztese volt. A mérkőzés az osztrák csapat biztos győzelmével végződött. E mérkőzés propagatív eredménye nem volt megállapítható, mert néhány hónap múlva kitört a világháború és a gyephockeysport a világháború egész tartama alatt szünetelt.

A világháború befejeztével az 1918. év utolsó hónapjában megalakult az első magyar egyesület, amely kizárólag a gyephockeysport kultiválását és hazánkban történő elterjesztését tűzte ki célul: a *Magyar Hockey Club*. A székesfőváros sportszeretete és meleg pártfogása révén pályához jutott a régi löversenyterén és ez az otthon lehetővé tette, hogy a klub a középiskoláknak ingyen játékkalkalmat nyújtson és ilyen módon a jövő hockey-generációjáról gondoskodjék.

Ugyanerre az időre esett a klubnak régebbi játékosokkal való gyarapodása. Ezeknek a kipróbált játékosoknak szakszerű oktatása mind több és több emberrel kedveltette meg a gyephockeyt, melynek a Magyar Atlétikai Club tagjai is mindnagyobb számban újból kezdtek hódolni. 1920. év tavaszán a Wiener Athletiksport Clubot hívta meg Budapestre a Magyar Hockey Club és a Magyar Atlétikai Club és a magyar csapat Wien akkor legerősebb hockey-együttese ellen 4:4 arányú eldöntetlent ért el. Az 1920. év tavaszát követően minden esztendőben rendszeresítette a Magyar Hockey Club az osztrák csapatoknak Budapestre való meghívását és az osztrák legjobb csapatokkal szemben mind hon, mind Wienben nagy sikerrel szerepelt.

A biztató példán okulva, 1924-ben megalakult a *Budapesti Hockey Club*. Az 1924. évre esik a *Magyar Gyephockey Szövetségnek* megalakulása, mely mindjárt a megalakulás első napjaiban azt a nagy eredményt érte el, hogy sikerült felvételét kieszközölnie a Párisban székelő *Nemzetközi Gyephockey Szövetségbe*.

A Magyar Gyephockey Szövetség, mint a nemzetközi szövetség tagja, csapatával résztvett az 1925. év tavaszán Genfben megrendezett Európa-bajnokságon. Természetesen nem tudott jó eredményt elérni, mert válogatott csapatát mindössze 25 játékosból kellett összeállítania, azonban a tornán való szereplésével osztatlan szimpátiát és vezetőségének a rendezőbizottság háromtagu zsürijébe történt beválasztásával nagy megbecsülést ért el.

1927-ben a *Budapesti Budai Torna Egyesület* alakította meg gyephockey-szakosztályát, megalakult a *Budapesti Amateur Hockey Club* és a keszthelyi gazdasági akadémia sportkörének gyephockey-szakosztálya.

A gyephockeysport iránti érdeklődést vidéken a Magyar Hockey Club évenként egy-kétszer megrendezett propaganda-jellegű mérkőzéseivel kelti fel. E propagandamérkőzések eredményeként több vidéki városban már üzik a gyephockeyt.

A gyephockey szélesebbkörű elterjedésének jelszi napról-napra mutatkoznak és a már megalakult egyesületek számára való tekintettel a Magyar Gyephockey Szövetség az 1928. év őszén kiírja az első kétfordulós gyephockey-bajnokságot és évről-évre ki fogja állítani válogatott csapatát és rendszeresíteni fogja az országok közötti gyephockey-mérkőzéseket.

A GYEPHOCKEY JÁTÉK MIBENLÉTE, KELLEKEI ÉS SZABÁLYAI

Osszeállította *Szente Gyula*

Felszerelés. Mezőnyjátékosoknál: Ing (vagy trikó), rövid tornanadrág és lábszárharisnya klubszineken. Keztyű, bőr vagy cérna, az

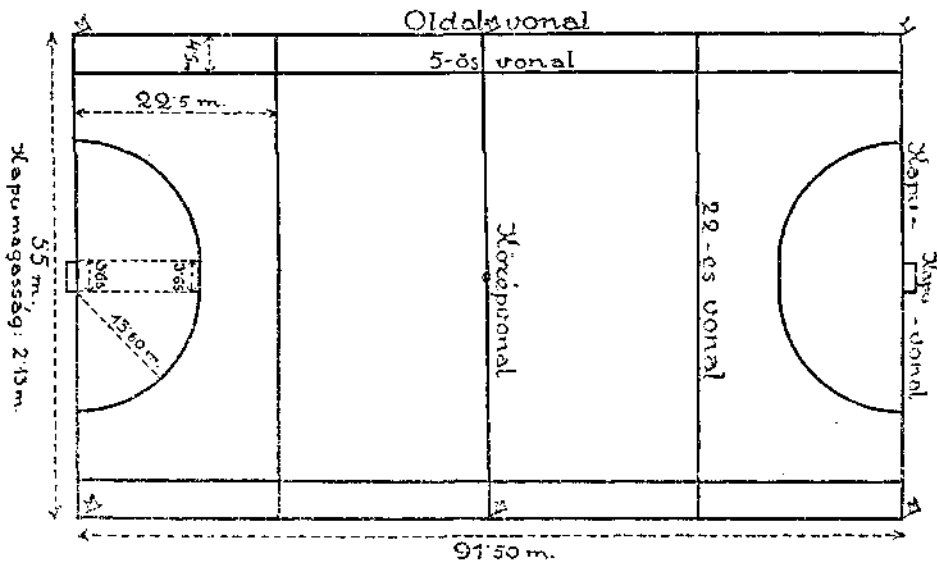
ujjakon, előbbinél vastag bőrpárnázással, utóbbinál ráragasztott gummisávokkal. Ezek óvják a kezét az erős ütésektől. A lábszárat spicsontvédő, a térdet filcpántokkal ellátott gummiharisnya védi. Cipő, magas vagy félcipő, a talpon stoplikkal, két külső oldalon védópántokkal.

Kapusnál: Ugyanaz, mint a mezőnyjátékosoknál, a keztyű azonban könyökig ér és a tenyér is vastagon van párnázva. A lábfejet és lábszárat a lágyékgig érő vastag, nádbetétes bőrvédő borítja.

Labda: 260 gr. súlyu, 8–9 cm. átmérőjű bőrlabda, belül szurowszerű kemény masszával kitöltve. Színe: fehér.

Útó: 800 gr. súlyu, alsó vége görbült keményfa, nyele hosszában hasított (2–3 részre), melyek között gummibetéte van (ruganyosság miatt). Alsó görbült vége vastag, de legfeljebb annyira, hogy egy 5 cm. átmérőjű karikán a botot át lehessen húzni.

A pályát és méreteit az alábbi rajz szemlélteti:

464. ábra. A gyephockey pályaterve

Játékosok elhelyezkedése: Mint a futballjátéknál, tehát kapus, jobb-hátvéd, balhátvéd, jobbfedezet, centerfedezet, balfedezet, jobbszélső, jobbösszekötő, center, balösszekötő, balszélső csatárok.

A játék technikája: Az aránylag kicsi labdát, mely szinte kökemény és sokszor süvitve repül, néha embermagasságban is, a keskeny ütő lapos oldalával, kézzel vagy lábbal (a szabályok értelmében) irányában megállítva (stoppolva), vagy kapásból, a legjobb helyzetben lévő partnerhez továbbítani. Legnagyobb nehézség az, hogy az ütőnek csak a lapos oldala érhet a labdához, tehát az ugynevezett backhand gyakran alkalmazandó.

A játék taktikája: Mint a futballjátéknál.

Játékstílus: Legcélszerűbb a rövid leadásokkal való előbbrejutást kultiválni (futballnál skót stílus). Ezt azonban csak a fedezetek és belső csatárok üzhetik egymás közt. A szélsőknek és hátvédeknek minél erősebb ütésekkel kell alkalmazniuk. Előbbieknek azért, mert beadás előtt a kapu előtt, a játék természeténél fogva, igen sok védő áll, akikben csak erős ütés juthat rendszerint túl. Utóbbiaknál pedig azért, mert fontos a labdának a saját kaputól minél messzebb való juttatása.

A gyepockey játékszabályai

1. A gyepockeyt rendszeren két 11—11 emberből álló csapat játsza. A felállítás 5 csatár, 3 fedezet, 2 hátvéd, 1 kapus. Játékidő 80 perc (kivéve, ha a kapitányok másban egyeznek meg), 40 perc után féldő, mikor is a csapatok helyet cserélnek.

2. A kapitányok dolga: 1. a pályán kaput választani, 2. bíró hiányában bíraskodni vagy csapatából egy játékost bírónak megnevezni, és 3. kijelölni a kapust úgy a játék előtt, mint szükség esetében játék alatt.

3. A pálya téglányalaku, 91,50 m. hosszú, nem kevesebb, mint 50 m. és nem több, mint 55 m. széles. A vonalak mésszel legyenek kirajzolva. A két hosszú vonal neve oldalvonal, a rövidé kapuvonal. Játék alatt a pálya négy sarkán zászló álljon, ugyanszintén a középvonalnál, itt azonban az oldalvonalon kívül egy méterrel. A zászlórudak legalább 1,20 m. magasak legyenek.

4. Minden kapuvonal közepén van egy kapu, mely két merőleges oszlopból áll, egymástól (belső mérve) 3,65 m. távolságra és egy gerendával van összekötve. A gerenda alsó részének a földtől 2,13 m.-re kell lennie. A kapuoszlopok nem állhatnak előbbre a keresztgerendánál, sem ez utóbbi nem nyulhat ki oldalra. A kapuoszlop szélessége 5 cm., vastagsága 5—7 1/2 cm.-ig terjedhet. A keresztgerenda 5 cm. magas és az oszlopok szélességével egyenlő vastag legyen. A kaput háló borítsa.

5. A kapu előtt és attól 13,60 m.-re párhuzamosan a gólvonallal egy vonalat húzunk, mely 3,65 m. hosszú. Ez a vonal oly módon lesz meg-hosszabbítva, hogy a kapu oszlopokat középpontnak véve egy 13,60 m.-es sugarú körvonalat húzunk, míg az a kapuvonalat metszi. A bezárt terület beleértve a vonalakat is, képezik a lövőkört.

6. A labda fehérre festett criket labda, hó-ban lehet vörös is.

7. Az ütő csak a bal oldalán ihet lapos, fején semmiféle fémalkatrész ne legyen, se szöglet vagy éles sarok. Egy öt cm. átmérőjű karikán átérjen és súlya mindentől legfeljebb 785 gramm legyen.

8. A cipőn vagy bármely más felszerelési tárgy-on kiálló szögek, fémalkatrészek stb. használata tilos.

9. Bully. Mindkét csapat egy-egy játékos a háromszor felváltva a földet és a másik botját üti, miközben az oldalvonalnál áll szemben. Minden játékos közelebb legyen saját kapuvonalához, mint a labda (büntető bully esetét kivéve) és attól leg-alább 3 méterre legyen. Rendes bully nem lehet közelebb a kapuvonalhoz 4,5 méternél.

10. Ha az egész labda átmege a két kapu-oszlop közötti vonalon (gólvonal) és azt a lövő-kör területén belül támadó játékos ütötte vagy botjával érintette, gól esett, még ha közben érintett is védő játékost.

11. Ha a labda ütésekör vagy begurításakor egy — az ütővel vagy begurítóval egy csapatban játszó — játékos, az ütés vagy gurítás pillanatá-ban közelebb van az ellenfél kapuvonalához, mint az ütő vagy begurító, offsideon van, hacsak nincs az ellenfélnek legalább 3 játékos a kapuvonalhoz még közelebb. Az offsideon levő a labdához nem nyul-hat, ellenfelét semmi módon nem zavarhatja, (aka-dályozhatja), míg a labdát az ellenfél egy játékos-a nem érintette. Saját pályán offside nincs, ugyaszin-tén ha a labdát utoljára ellenfél érintette, vagy oly saját játékos, ki az ütés pillanatában az ellenfél kapujához közelebb állt mint ő.

12. Általános szabályok. A labdát szabad ké-zel megállítani, de rögtön el is kell engedni, hogy függőlegesen essen vissza a földre, nem szabad fel-ernelni, vinni, rugni vagy dobni. Egy játékos sem juthat előnyös helyzetbe testének vagy felszerelésé-nek használatával (a botot kivéve), legfeljebb meg-állíthatja a labdát. Lábbal stoppolni szabad, de

állításkor azt azonnal vissza kell hozni. A botnak csak a lapos részét szabad használni. Tilos remp-lizni, rugni, lökni, gáncsolni, a játékost megfogni, tilos az ellenfél botját fogni, rugni, tölteni, tartani vagy arra ráütni. Botot botba beakasztani csak akkor szabad, ha a labda oly közel van, hogy az ellenfél botjával elérheti. Tilos az ellenfél és a labda között átszaladni, vagy az ellenfelet balról támadni, ha a labdát nem érinti előbb, mint az ellenfél vagy annak botja. Testtel akadályozni egy játékost tilos. A kapust nem kell büntetni azért, ha a labda nem függőlegesen esik kezéről a földre, ha a bíró véleménye szerint a labda csak vissza-pattant tenyeréről. A kapus lövőkörre területén belül rughatja a labdát. Büntető bully esetében e privilégiumokat a kapus nem élvezi. Ha a labda egy játékos felszerelésében megakad bullyt kell itélni. Akinek bot nincs a kezében, nem avatkoz-hatik a játékba, és mást sem akadályozhat.

13. Labdaütéskor — akár ütés előtt vagy után — a bot egy pontjának sem szabad a váll fölé emelkedni.

14. A labdát készakarva vágni nem szabad. A slencolás (scoop stroke) meg van engedve (kivéve szabadütés esetét), úgy szintén a labdának a le-vegőben való ütése, de a bíró bünteti, ha az ütés veszélyes, vagy veszélyes játékra vezethet.

15. Szabadütés esetében az összes játékos a szabadütőtől legalább 4,5 m.-re legyen. Ha egy játékos azon célból, hogy a játékot elhuzza, kö-zelebb áll, mint szabad, a bíró ne fujsa le a játékot. A szabadütő csak akkor avatkozhat be új-ból a játékba, ha a szabadütés után már más játékos érte a labdát. A labda emelése (slencolás) tilos. Ha a szabadütő a labdát elhúzza, újra üthet, feltéve, hogy azt nem érintette, sem más hibát (sticks) nem csinált.

16. Büntető bully a szabálysértés helyén tör-ténik a szabálysértő és az ellenfél bármely játékos-a között. A szabálysértő harcképtelensége esetén a védő csapat más tagja helyettesítheti. Az összes többi játékos a 22-es vonal mögött marad a bully befejezéséig. Ha büntető bullyból kifolyólag — utol-jára a védő játékostól érintve — a labda tuljut a lövőkör által elhatárolt kapuvonalon —, de nem a kapufák között —, akkor a bully megismétlődő. Ha akár a támadó botjáról, akár a védőről a ka-puba jut a labda, gól. Minden más esetben pedig ha a labda a lövőterületről kijut, a 22-es vonal közepéről bullyval indul a játék.

17. Ha a labda az oldalvonalon átmege, ott, ahol a pályáról kijutott, történik a begurítás (nem bedobás, sem ugrasztás), még pedig úgy, hogy a labda a begurítótól 4,5 m.-re földet érjen. A be-gurító ellenfele annak a csapatnak, melynek vala-mely tagja a labdát utoljára érintette. Egy játékos-nak sem szabad az oldalvonal és 5-ös vonal közt, vagy az oldalvonalon kívül állni, sem botját a be-gurítás pillanatáig a két vonal közé tenni. A be-gurító lába és botja az oldalvonalon kívül legyen és az elgurított labdát nem érítheti, mielőtt más játékos hozzáért. Ha a bíró nézete szerint egy já-tékos, azon célból, hogy az időt huzza a két vonal közé áll, a játékot ne állítsa meg.

18. a) Ha a labda tulmege a kapuvonalon, miután utoljára egy támadó játékos érintette, vagy oly védőjátékos, ki távolabb állt kapujától mint a 22-es vonal és a bíró ítélete szerint akaratlanul ért a labdához, bully ítélendő a 22-es vonalon, merőlegesen a kapuvonal azon helyére, hol a labda a pályát elhagyta.

b) Ha a labda egy oly védőjátékosról pattan a kapuvonal mögé, ki a 22-es vonalon belül áll, vagy a bíró ítélete szerint nem készakarva üti oda, corner ítélendő a támadó csapat javára, ki-véve ha gól esett. (10. §.)

c) Ha a labdát védőjátékos — a bíró ítélete szerint — készakarva juttatja a kapuvonal mögé, büntető corner ítélendő, kivéve, ha gól esett. (10. §.)

19. Corner a támadó fél szabadútésre a kapuvonal vagy oldalvonalról 3 méternyire a sarokzászlótól, melynek elütése pillanatig a védőjátékosok a kapuvonal mögött (lábbal és bottal egyaránt), a támadójátékosok a lövékörön kívül állnak. A corner ütőhöz 4,5 m.-nél közelebb egy játékos sem állhat és nem számít a gól, a támadó csapat tagjának ütéséből, ha a labda a kapura lövés előtt a földön nem lett állítva (teljes mozdulatlanosság nem szükséges), vagy nem ért a támadók kapura lövése előtt védő játékos. A corner utó játékos addig nem avatkozhatik a játékba, míg a labdához más nem ért (off side). Ha az ütést elhibázta, újra üthet, feltéve, hogy bothibát nem csinált és a labdát nem érintette. (13. §.)

20. Büntető corner a támadó fél szabadútésre a kapuvonal bármely pontjáról, mely azonban nem lehet közelebb a legközelebbi kapufához 9 méternél. Az ütőhöz 4,5 m.-nél közelebb egy játékos sem állhat. Az elütés pillanatig a védőjátékosok a kapuvonal mögött (lábbal és bottal egyaránt) a támadójátékosok a lövékörön kívül állnak. Nem számít a gól, ha a labda nem lett a földön állítva (teljes mozdulatlanosság nem szükséges). A büntető corner utó játékos addig nem avatkozhatik a játékba, míg a labdához más nem ért (off side). Ha az ütést elhibázta, újra üthet, feltéve, hogy bothibát nem csinált és a labdát nem érintette. (13. §.)

21. Mindegyik bíró a pálya felén bíraskodik, és nem cserél helyet a féldőben. Mindegyik vállalja az egyik teljes szélső vonalat és megadja a jelt a begurításra. Egyikük gondoskodik a teljes vagy

megállapított játékidő pontos betartására, levonja az esetleg játékon kívül eltelt időt (ha az idő engedély) és a játékról jegyzőkönyvet vezet. Ha féldő vagy játék végén büntető bullyra kerülne sor, meghosszabbítja az időt a bully tartamára. A labda játékban van a bíró futtyéig. Ha csak egy bíró van, két határbíró állítandó, kik a labda begurítását jelzik és megnevezik a begurító csapatot. Bírók és határbírók a játék alatt egy játékosnak sem adhatnak tanácsot. A bírónak el kell tekinteni a büntetéstől, ha a büntetés a szabálysértő csapatnak előnyére szolgálna. A bíró gyorsan ítélkezzen, mielőtt reklamálás történne.

A bírónak fűtyülni kell:

a) A játék megindításánál, féldő jelzésnél, ujrakezdésnél és a játékidő végén.

b) Gólnál.

c) Ha a labda kimegy a pályáról.

d) Ha szabálytalanság, büntetés vagy más ok miatt megállítja a játékot.

22. Durva játékért vagy helytelen viselkedésért a bírónak jogában van a játékosokat meginteni, a további játéktól eltiltani.

23. Ha egy játékos megsérül, a bíró felfüggeszti a játékot. Ha a sérülés és felfüggesztés közben gól esik, érvényes abban az esetben, ha a bíró véleménye szerint a gól a baleset nélkül is meg lett volna. Ha az egyik bíró sérül meg, a másik megállítja a játékot és az esetleges gól érvényes, ha a bíró úgy itéli, hogy az a baleset nélkül is meg lett volna. Az ujrakezdés a bíró által kijelölt helyen azon a félpályán, hol a baleset történt, bullyval kezdődik.

A kosárlabda

Irta *Bucsinszky Viktor*

A KOSARLABDA FEJLŐDÉSTÖRTÉNETE

1892-ben James *Naismith*, a Springfield Massachusetts iskola tanára, Amerika sporttársadalmát egy újfajta, addig még teljesen ismeretlen labdajátékkal lepte meg, melyet iskolájában kezdett először tanítani. A labdajátékot *Basket-Ball*nak nevezte el, mely magyarul kosárlabdát jelent. A kosárlabdát az ifjuságnak szánta és azok körében öhajtottá meghonosítani, azonban a játékot csakhamar az iskola falain kívül is megismerték és különösen a nők körében talált nagy tetszésre. 1895-ben az amerikai nép nagy sportérzéke felismerte a játék nagy sportértékét és a testi kondícióra való hasznos voltát, férfiak is kezdték játszani, úgy, hogy csakhamar óriási népszerűsége telt szert és mintegy 20 csapat már rendes körmértékben küzdött az elsőségért. Pár éven keresztül játszották már Amerikában a mindig jobban tért hódító kosárlabda-játékot, mikor Európa is tudomást szerzett a játék létezéséről. 1897-ben *Hermann braunschweigi* testnevelő inspektor Németországban is bevezette, de egyelőre csak nők részére. Mivel a játékszabályzat, mely a férfiakéval csaknem egyező volt, nem volt alkalmas a további játékok üzésére, a két nem játékanak a szabályait szétválasztották és most már ez szerint játszották tovább. Itt is, mint Amerikában, csakhamar a felnőttek is átvették és hatalmas tábora akadt rövid pár év alatt. Németországban való meghonosodása után rövidesen Európa többi sportnemzetei előtt is ismeretessé válik a játék, Franciaországban, Spanyolországban és Hollandiában is nagy tetszéssel találkozunk. 1903-ban megalakítják a Kosárlabda Szövetséget, mely Amsterdamban székel.

Hazánkban 1912. évben lett ismeretessé. 1912 szeptember hónapjában Münchenben egy játéktanfolyamon ismerik meg a magyar testnevelő

tanárok. Az ottani vezetők, August Mayer fiuinspektor és Friedrich Winter leányinspektor nagy kedvvel és ügybuzgalommal oltották a magyar kiküldöttökbe a kosárlabda játékszabályait, célját és mindent, mi a játék elsajátításához kellett. Egyhavi távollét után Kuncze Géza testnevelő tanár, ki szintén a kiküldöttek között volt, iskolájában, a Vass-utcai felsőkereskedelmiben megvetette alapját a kosárlabda-játéknak. A kereskedelmisták nagy kedvvel és kitartó buzgalommal láttak a hasznos játék megtanulásához és csakhamar kiírták az első körmérkőzést a kereskedelmi iskolák között. Ily előzmények után a kosárlabda csakhamar nagy népszerűségre tett szert nálunk is, igaz, hogy egyelőre még csak a diákok között. Az iskolák rendszeresen kiírták az intézeti és az intézetek közötti bajnokságokat.

A társadalmi egyesületek eleinte idegenkedtek a játék bevezetésétől, csak egyes helyeken, mint téli kiegészítő munkát alkalmazták. 1925-ben azonban a Ferencvárosi Torna Club kérelemmel fordult a Magyar Athlétkai Szövetséghez, hogy a társadalmi egyesületek részére kosárlabda-körmérkőzést írasson ki. A Szövetség nem idegenkedett a játék minél szélesebb alapokra való kiterjesztésétől és a kosárlabda-körmérkőzést engedélyezte. A következő évben már a MASz veszi kezébe az ügyet, úgy ifjúsági-, mint szenior-körmérkőzést ír ki. Azóta mind nagyobb és nagyobb tért hódít ez az aránylag könnyen elsajátítható játék.

A JÁTÉK LÉNYEGE

A játék jellemzésére vonatkozólag meg kell említeni, hogy a labdajátékok között kevés olyan lendületes, mint a kosárlabda. A játék szelleme a játékostól nagyon sokat követel, azonban szórakoztat is. Eleven, gyors, erélyes; rendkívüli gyors megfigyelést, megítélést és cselekvést kíván. A labda a másodperc egy századrésze alatt változtatja az irányát és ennek következtében a játékosnak egy pillanat alatt kell a helyet és az időt megítélni, futni vagy ugrani, hogy a labdát birtokába vehesse és hogy pillanatnyi elhatározással a legalkalmasabb helyzetben levő játékosársának tovább adja. Nagyon kell ügyelni arra is, hogy a gyors és pillanatnyi cselekvésében ne vétson a szabályok ellen. Így a játékosban rendkívüli nagy ügyességet, bátorságot, önfegyelmet, önbizalmat, találékonyságot és minden helyzetben a legjobb, leghelyesebb utnak a megválasztását fejleszt.

A labda utja és ennek következtében a játék menete nagyon élénk, hol az egyik, hol a másik kosár forog veszélyben. A játékosoktól nagy állóképességet követel meg és bizony, ha egy csapat csak egy pillanatra is elcsügged vagy leáll, már kész a veszedelem és menthetetlen a gól.

Mindegyik csapatnak feladata az, hogy a labdát összjátékkal az ellenfél kosarába dobja. Egy ilyen összjátékból elért gól 2 pontot, míg a büntetődobásból elért gól egy pontot számít.

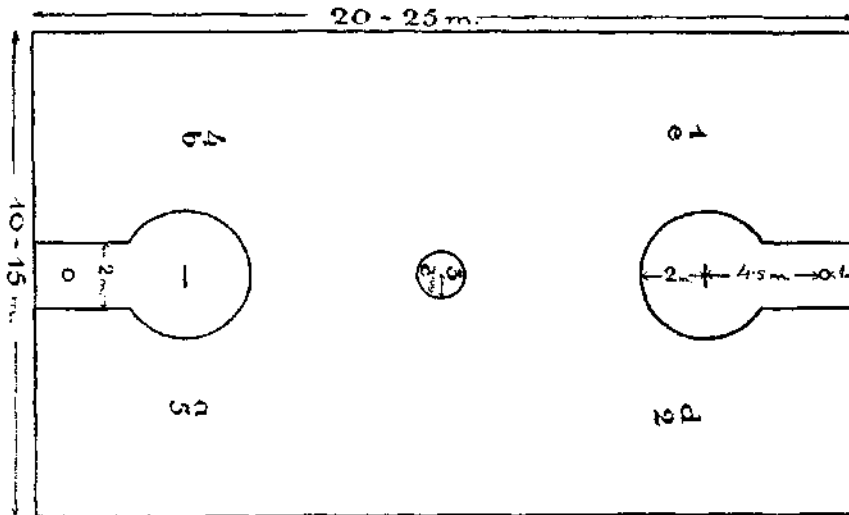
Az eredeti kosárlabda játékszabályokban a göldobás nem az ellenfél, hanem a csapatok saját kosarába történt. A győzelemhez szükséges pontok ilymódon való elérését azonban az ujkori szabályalkotók nem tartották elég férfiasnak és megváltoztatták az eredeti szabályokat.

A középjátékos feladata, hogy a bíró által feldobott labdát játékosársainak továbbítsa, kiknek további teendője, hogy a labdát az ellenfél kosarába dobják. A két védőjátékos viszont megakadályozni igyekszik ezt.

A JATEKTÉR

A játékhoz egy teljesen sima felületű egyenletes szabad térség szükséges, melynek hossza 35 méter, szélessége 20 méter. A teremben való játéknál a méret a terem nagyságától függ. Teremben ma már ritkán játszanak, mert a játék gyors irama miatt könnyen megsérülnek a játékosok, mikor nagy lendületből egymást teljesen akaratlanul a bordásfalhoz nyomják.

A játszóhely vonalait látható és a talajtól teljesen elütő színnel és olymódon kell jelezni, hogy azok félreismerhetetlenül észlelhetők legye-

465. ábra. A kosárlabda játéktere

nek. E határvonalaknak legalább egy méternyire kell a körülötte esetlegesen elhuzódó sövénytől, kerítéstől vagy a faltól lenni.

A játszótér közepén egy 60 cm. sugaru kör rajzolandó.

A büntető területet a csatolt rajz szerint jelölik.

A büntető terület áll: a szélességi vonal középpontjától egy méternyire a pálya hossz tengelyébe állított kosárból, innen $4\frac{1}{2}$ méternyi távolságra a megjelölt pontból, mely a büntető pontot jelenti. Ezen pont köré egy két méter sugaru kör és a körtől a szélességi határtól visszamenő 2 vonal rajzolandó, melyek 2 méter távolságra vannak egymástól.

JATEKSZEREK

A játékhoz két darab, egyenkint 3 méter magas állványon függő kosár szükséges. A kosár maga egy 45 cm. átmérőjű vaskarika, melyről egy zsinemből font háló függ lefelé. A hálót a drótkarikára felfelé nyíló szájjal és lefelé függő véggel kell erősíteni.

A játékhoz rendes ötös számú futball-labda szükséges.

JÁTEKOSOK

A versenyjátéknál a játékosok száma öt-öt. Minden csapat a következőkből áll: 2 hátvéd, 1 középfedezet, 2 csatárjátékos.

A játékosok felállása a játék kezdetén a következő: A két középfedezet egymással szemben a 60 cm.-es körre áll. A hátvédek a saját kosaruk mellé, míg a csatárjátékosok a két hátvéd elé.

A JÁTEK

Kezdes előtt a csapatok kisorsolják a kosarakat. A kezdeshez a játékbiro a kör középpontjára áll, tőle jobbra és balra, de a kör területén, a két csapat középjátékosa helyezkedik el. A biro a labdát függőleges irányban feldobja és abban a pillanatban, mikor a labda a holtpontra ér, füttyül és a játék kezdetét veszi. Erre a füttyszóra a két középjátékos a labdát az ellenfél kosaránál lévő játékosársához iparkodik ütni.

Ugyanigy történik a feldobás a második félidő elején és minden göldobás után.

Ha a kezdesnél szabálytalanság történik, a kezdes meg kell ismételni.

A biro által feldobott labdát először csak a két középjátékos valamelyike érintheti. Ellenkező esetben a feldobást ismételni kell.

Ha a labdát legalább két különböző csapatbeli játékos 3 mp.-nél hosszabb ideig lefogva tartja, a játékot meg kell állítani és a megállítás helyén (ahol a játékosok a labdát lefogták) a labdát fel kell dobni, még pedig oly módon, mint az a kezdesnél történik.

Kezdesnél vagy a játék menetében a feldobásnál a játékosok egymástól 60 cm-re állanak.

A labdát bármely irányban lehet dobni, ütni. Fogni két kézzel is lehet, de ütni csak eggyel. Ököllet ütni vagy tiporni a labdát tilos.

Gyors és eleven játék elérése céljából ajánlatos az elfogott labdát azonnal tovább adni, ami sokkal eredményesebb játéokra is vezet.

Tilos a játéknak minden szándékos hátráltatása. A labdát azonnal tovább kell adni. Kézben tartott labdával futni tilos. Futás közben a labdát elfogni szabad, de ezután vagy meg kell állni, vagy azonnal továbbítani kell. Azt, hogy a labda futás közben történt elfogása esetén a játékos mikor állhatott meg, a biro itéli meg.

Akinél a labda van, annak egyhelyben meg szabad fordulni, de csak úgy, hogy egyik lábát azon a helyen tartja, ahol az elfogás történt. Aki ez ellen vét, hibát követ el.

Nem tekinthető futásnak, ha a játékos ugrásközben kísérel meg a kosárdobást. Ily esetben a kosár csak akkor érvényes, ha a labda előbb ér a hálóba, mint a játékos a földre.

Szabálytalan azonban és futásnak számít, ha a játékos a kezét állandóan a földön hengerített labdán tartja.

Egykézzel korlátozás nélkül lehet a labdát a földre le- és levegőbe felütögetni. Eközben egyszer kétkézzel is lehet azt érinteni vagy elfogni. Ujból két kézzel csak akkor szabad érinteni vagy megfogni, ha a labda más játékosat érintve irányt változtatott.

Az ütögetésnél, dobálgatásnál, hengergetésnél a játékos a kezét váltogatva is használhatja és ha a labdát egy kézzel megállította, azt kettővel tovább adhatja.

Az, aki a labdát ütögeti, dobálgatja, érvényes gölt nem dobhat. De, ha a labdát átadja, társa érvényes kosarat dobhat. Nem érvényes akkor sem a kosárdobás, ha a játékos olyankor dob a földről felugrott labdát elfogva kosarat, amidőn a feléje dobott labda kezeit csak érintve esett a földre. Ellenben érvényes a kosár akkor, ha a labdát a földre egykézzel történt ütés után dobja a hálóba.

Dobálás alatt értendő, midőn a játékos a labdát egykézzel a levegőbe üti és egykézzel elkapja. Ütögetés pedig az, midőn vagy a földre, vagy a levegőbe ütögeti azt ismételten, de mindenkor egykézzel.

A labdát csak kézzel szabad fogni. Más testrészrel megfogni vagy a fogást elősegíteni, megérinteni nem szabad. Ezenfelül a labdát állandóan szabadon kell hagyni.

A testre dobott vagy ütött labda nem hiba és nem büntetendő a csapat akkor sem, ha a labda a test bármely részére ráesik. Ellenben nem szabad a játékosnak a labdára akarattal ráesni és nem szabad ilyen esetben azt lefogva tartani.

Tilos az ellenfélnek nekifutni és azt meglökni. Tilos az ellenfél ruházatát megfogni, átkarolva lefogni és ily módon a játékát akadályozni. Nem szabad gáncsolni, elbuktatni vagy bármely durva módon harc-képtelenné tenni. Nem kifogásolható ellenben az ellenfél átkarolása oly módon, hogy annak a mozgási szabadságát akadályozza.

A durva játékost a bíró a második megintés után kiállítja. Helyére tartalék nem állítható.

Ha valamely játékos hirtelen rosszullet vagy sérülés folytán tovább nem játszhat, helyére tartalék állítható. Ellenben nem térhet vissza az a játékos, aki valamely oknál fogva a játékból kilép és azt a bírónak nem jelenti.

Ha a labda az oldalvonalokon kívül esik és azon kívül is marad, akkor arról a helyről, ahol a labda utja a vonalat keresztezte, kell a labdát bedobni. Ez a bedobás úgy történik, amint a futballnál a tacsdobás.

Az a játékos, ki a labdát bedobta, csak egy másik játékos érintése után foghatja vagy továbbíthatja a labdát. A bedobni készülő játékos kezéből a labdát kiütni tilos.

Ha a labda a játékterületről kijut, de onnan valamely körülmény folytán visszapattan, akkor tacsdobás nincs, hanem a labda játékban marad. Ez leginkább teremben szokott előfordulni, hol a tacsvonal rendszerint a terem fala szokott lenni.

A labdát a játékterületről szándékosan kivinni nem szabad és ez hibának számít. A tacsdobójátékos csak öt mp-ig tarthatja a labdát magánál. Ha ezen idő alatt nem dobja be, akkor a dobást az ellenpárt végzi. Ha a labda saját játékoszt érintve megy át a kosárvonalon, kornerdobás történik. Ennek a dobása épúgy történik, mint a tacsdobás.

Ha egy játékos a labdát úgy dobja a kosárba, hogy valamely része a játékterületen kívül volt, a gól nem számít.

A szabálytalanság után dobott kosár csak akkor számít, ha a szabálytalanságot az ellenfél akadályozással követte el.

Ha a labda egy bedobási kísérletnél a kosár vaskarimája szélére esik vagy felette elhalad és a kosarat tartó rudat az ellenfél megmozgatja, a bíró annak a csapatnak, mely a bedobást megkísérelte, gólt ítél.

A játékidő 2×20 perc, mely között 10 perc pihenő van. A félidőben a csapatok helyet cserélnek.

A játékidő elteltével a kettő, illetve az egy pontok összeadatnak és az így nyert eredmény dönti el, hogy melyik csapat lett a győztes.

Szabálytalanságokért, kivéve, ha a szabályok másképpen nem intézkednek az ellenfélnek a 4.5 méteres pontról büntető dobás jár.

A büntetődobásnál a büntetődobást végző játékos a 4.5 méteres pontra áll, míg a többi játékosok a büntetőterületen kívül helyezkednek el. Mindaddig, míg a büntetődobásnál a labda a kosarat nem érinti, a dobójátékos a helyét el nem hagyhatja, viszont a többi játékos a büntetőterületre be nem léphet.

Ha a büntetődobás nem sikerült, a játék tovább folyik. Ha pedig a büntetődobást végző játékos megsérti a szabályt, akkor a kosár érvénytelen. Ellenben, ha a többi játékosok valamelyike előbb lép be a

LABDAJÁTÉKOK II.

1

2

3

4

5

1. Hölgy ping-pong-verseny résztvevői. — 2. Mednyánszky Mária és Mechlovits Zoltán ping-pong-világbajnokok.
3. O'Callaghan angol kriket-bajnok játék közben. — 4. Japán egyetemi hallgatók a kedvelt „Cihanna”-játék
közben. — 5. Franciaország-Luxemburg hölgyválogatottjainak kosárlabdajáték-mérkőzése.

büntetőterületre, mint a labda a kosarat érintené, akkor a büntetődobást meg kell ismételni.

Ha egyidőben mindkét fél szabálytalanságot követ el, a büntetődobást mindkét fél ellen meg kell ítélni.

A HÁTVEDEK JÁTÉKA

A háttvédeknek biztos szeműeknek, kiváló labdafogóknak, gyorsaknak és állóképeseknek kell lenniök. A támadást csak ők tudják még a csírájában elfojtani, mert ha a csatársor egyszer keresztüljut rajtuk, akkor már csak a szerencse segítheti meg őket és a kosarukat a góltól. A háttvédeknek nemcsak az a feladatuk, hogy felfogják az ellenfél csatárainak támadását, hanem a visszavert támadás után azonnal hosszan előre adott labdával kell a támadásban lévő ellenfelet meglepni és ellentámadásba átmenni. Itt jelentkezik először az összjáték nagy haszna. Ha a háttvédek és a csatárok között meg van az összhang, akkor nincs baj. Csak arra kell ügyelni és vigyázni, hogy minden időben és helyzetben meg tudja találni a háttvéd a megfelelő helyzetben lévő csatárt.

A KÖZÉPFEDEZET JÁTÉKA

A centerfedezet a csapat tengelye. Nemcsak a csatársort, hanem az egész csapatot dirigálja. Ugy a támadásnak, mint a védelemnek ő a feje. Nélküle az egész gépezet megáll. Ezért leginkább hosszú, magas növésiüket tesznek e posztra, mert az könnyebben tudja ellátni a centerfedezetre háruló nagy feladatokat. De néki kell a legtechnikásabbnak is lennie. Az ő agyában születik meg minden. Ott kell lennie mindenütt, egyszerre kell szétrombolni a támadást és vetni előre a csatárokat támadásba. Hol az egyik kosárnál, hol pedig a másiknál kell akcióba lépnie. Emellett kitünő göldobóképességgel kell rendelkeznie, mert sokszor adódik olyan helyzet is, mikor látja a labdának céltalan előreadását és ily esetben félpályáról is meg kell kísérelni a göldobást. Mindent egybevetve a centerfedezet legyen a csapat lelke, a tengelye, irányítója és esze.

A CSATÁROK JÁTÉKA

A csatároknak gyorsaknak, rugalmasaknak, rendkívül mozgékonyaknak kell lenniök és gyors felfogóképességgel kell rendelkezniök. Nem szabad egy pillanatra sem a játék menetén kívül esniök, hanem minden idegszálukkal figyelniök kell, mert sohasem tudhatják, hogy melyik percben, pillanatban kell akcióba lépniök. Akkor azonban már nincs idő a gondolkodásra, mert az ügyesebb védelem könnyen ártalmatlanná teheti a még csak kigondolt, azonban lassan végrehajtott gondolatot.

TAKTIKA, TRÉNING

A kosárlabdajáték a játékosokat nagy feladatok megoldására kényszeríti. A játékosoknak elsősorban nagy állóképességgel kell rendelkezniök, hogy a gyors, rendkívül élénk és változatos játékot kétszer 20 percig végigállják. A játékosoknak tehát az állóképességük fokozására sokat kell hosszabb távot futniok.

A játék szelleme megköveteli a játékosoktól azt a fegyelmet, hogy az egyéni önzést a legminimálisabbra redukálják. Egyéni játékkal kosárlabdát játszani nem lehet. Arra kell törekedni a játék oktatóinak, hogy a játékosokban minél magasabb fokra emeljék az összjáték iránti érzéket.

A labdának ugyyszólván villámgyorsan kell az egyik játékostól a másikhoz repülni és azt nem szabad sokáig kézben tartani, vagy egyéni lefutásokkal kísérletezni, mert ily esetben az ellenfél könnyebben közbelephet és szerelheti le a támadást. Ellenben, ha a két csatár a középfedezettel megértően dolgozik, igazán elsőrendű és kiváló képességekkel megáldott háttvédeknek kell lenni az ellen kosaránál, akik meg tudják akadályozni a csatárok lövésszerű átadásait és az ezzel járó góldobást.

Ezenfelül sokat kell a legkülönbözőbb helyzetekből a játékosat a kosárra való dobásban gyakoroltatni. Mert a rendes és természetes állásból ritkán adódik alkalom a góldobásra. Ha egy csatársor jól összehozott és a villámgyors átadásokkal lejut a kosárig, ott már nincs idő a gondolkodásra, a labda beigazítására, hanem az adott helyzetből azonnal kosárra kell dobni. Csak ily módon érhető el az eredményes játék.

A kosárlabdajáték szabályai

A játéktér

1. A játéktér teljesen síma felületű szabad térség, melynek hossza 25 m., szélessége 15 m. (Teremben a méret: 20 × 10 m.).

2. A játéktér látható vonalakkal jelölendő.

E határvonalak legátább egy m.-nyire esznek a körülöttük esetleg elhúzódó sűvénytől, kerítéstől, tornateremben vagy udvarban a falaktól.

3. A játéktér közepén egy 60 cm. sugarú kör rajzolendő.

4. A büntetési dobó terület a mellékelt rajz szerint jelölendő.

Ez a büntetőhely áll: a szélességi vonal középpontjától 1 m.-nyire, a pálya hossz tengelyébe állított kosártól, onnét 4 és fél m. távra megjelölt pontból, mely ponton át jelezzük a büntetést dobó vonalat. Ezen pont köré rajzolt 2 m. sugarú körből, a körtől a szélességi határhoz visszamenő két vonalból, melyek 2 m. távolságra vannak egymástól.

A játékszerek

5. A játékhoz szükséges két db. kosár, melyek a játéktér hossz tengelyébe állított magas rudra vagy oszlopokra vannak felerősítve úgy, hogy felső részük a földtől három méternyire legyen.

Az amerikai kosár 45 cm. átmérőjű vaskarikára, melyről zsinegből font háló függ lefelé.

A német kosár két karikából áll, közülük az alsó 15 cm. átmérőjű és hálótalon köti össze. Az alsó karikára a felsőn átfektetett zsínór erősítendő, abból a célból, hogy ennek megrántásával a belesett labda könnyen kifordítható legyen.

6. A labda 22 és fél cm. átmérőjű, levegővel töltött, legfeljebb 600 gr. súlyú futball.

A játékosok

7. A versenyjátéknál a játékosok száma öt-öt.

Minden csapat áll:

1 középfedezetből;

1 jobb és 1 bal csatárból;

1 jobb és 1 bal háttvédből.

A csapat és a játékosok feladata

8. Mindegyik csapatnak az a feladata, hogy összejátszal a labdát saját kosarától távol tartassa és az ellenfél kosarához közel hozva, beledobja.

9. A középfedezetek feladata, hogy a bíró által feldobott labdát elfogják és társaik között előnyös kapcsolatot teremtsenek. A két csatár feladata, hogy a labdát a kosárba dobják. A két háttvédé az, hogy a labdát az ellenfél kosarától távol tartásák.

Játékszabályok

10. A kosarat a csapatok sorsolás után nyerik.

11. A játék úgy kezdődik, hogy a játékhely közepén kijelölt körbe a két csapat középfedezete kosarával szemben beáll, ketőjük között a bíró a labdát függőlegesen oly magasra dobja,

hogy az ugrással el nem érhető. A labdának a kör felé kell esnie.

Feldobásnak van helye a játék- és második féjdő kezdésénél, kosár nyérése után, a közepén feldobásnál elkövetett hiba esetén, kettős büntetődobás után és szabálytalanul elért kosár után.

12. Amint a bíró a labdát feldobta, azt először csak középfedezet érintheti.

Hiba, ha más játékos érintheti előbb a labdát, mint egy középfedezet. A feldobás ilyen esetben megismétlendő.

13. Ha a labdát két vagy több játékos egyidőben, a bíró ítélete szerint, hosszabb ideig lefogva tartja, a játék megállítandó; ilyenkor a lefogásban résztvevő ellenfelek közül a bíró egyet egyet megjelöl, kik azon a helyen feldobott labdát eisének érinthetik.

Ez esetben a labdáért birkózni is szabad. Ha ez a küzdelem sokáig tart, a bíró megállítja a játékot.

14. Kezdsénnél vagy játék közben a feldobás után a labda elfogására kijelölt játékosok 60 cm-nél távolabb ne álljanak egymástól.

15. A labda minden irányban egy- vagy kétkézrel dobható és egykézzel üthető.

16. Tilos és hibának számít a labdának ököfellel való ütése vagy lökése, rugása.

17. A játék szándékos hátráltatása hiba, melyet a bíró megtorolni köteles.

18. A labdával futni nem szabad, hanem az elfogás helyéről dobással vagy ütessel kell továbbadni. Ha futás közben történt az elfogás, ez nem hiba akkor, ha a labda rögtön tovább kerül, vagy a futó rögtön megáll. Akinél a labda van, annak helyben úgy szabad megfordulni, hogy egyik lábát azon a helyen tartja, ahol az elfogásnál állott. E szabály megsértése hibának számít.

A labda futás közben való elfogását és a gyors megállás lehetőségét a bíró ítéli meg. Nem számít futásnak, ha a kosár közelében tartózkodó játékos a labdát ugrással a kosárba hajítja. Ez azonban csak akkor érvényes, ha a labda előbb kerül a kosárba, mint a dobó lába a földet érte.

Futásnak számít, ha a játékos kezét állandóan a hengergetett labdán tartva, halad tovább.

19. A labdát feldobálva, ütögetve vagy hengerítve szabad továbbvinni.

A labdát az előbb említett módok szerint vive, csak egyszer szabad érinteni kétkézrel, bárhol történt is az elfogás.

A labdát újból kétkézrel érinteni csak akkor szabad, ha azt más játékos már valamely módon továbbította.

A feldobált, ütögetett vagy hengergetett labdát a játékos egykézzel megállíthatja és azt tovább dobálva, ütögetve vagy hengerítve, kétkézrel tovább dobhatja.

A labda dobálására vagy hengergetésére a kezek felváltva is használhatók. Az ilymódon küzdő játékos azonban kétkézrel csak egyszer éritheti a labdát.

E szabály megsértése hiba.

Ha dobálva, ütögetve vagy hengerítve viszi a játékos tovább a labdát s ilymódon dobja a kosárba, ez kosárnak nem számít. Ily esetben a játéktér közepén feldobandó a labda.

Ha azonban a játékos a fenti esetben a kosárbadobást elhibázza, a labda játékban marad. Nem számít ütögetésnek, ha az ujjal bedobást ugyanazon játékos kísérel meg.

20. A labdát csak kézzel szabad megfogni. Más testrészrel fogni vagy a fogást elősegíteni, hiba. Hiba az is, ha a játékos a labdát testéhez szorítja. A labdát szabadon kell tartani.

Ezen szabályt nem sértjük, ha a labda véletlenül előbb testünket érintette s utána szabadon tartjuk.

Ellenkezőleg hiba, ha a játékos a labdára ráesik és ebben a helyzetben a labdát lefogva tartja.

21. Tilos az ellenfélnek futni és azt megelőlni. Tilos a játékos ruházatát megfogni, átkarolva lefogni és ilymódon játékában akadályozni. Ezen szabály megsértése hiba.

22. A bíró belátása szerint kiállíthatja a durva játékos, de ismétlődés esetén az ilyen játékos ki kell zárnia.

23. A kizárt durva játékos helyébe tartalékjátékos állítható.

24. Ha valamely játékos hirtelen rosszullet vagy sérülés miatt tovább nem játszhat, a játék szünetel. Ha a játékos öt perc múlva a játékot nem folytathatja, helyébe tartalékjátékos állítható. Tartalékjátékos az előbb mondott esetekben kívül, csupán a féldő után, a bíró beleegyezésével lehet beállítani.

Oly játékos, aki valamely okból a játék folyamata alatt kilép, a játék folytatásában részt nem vehet.

25. A labda játékon kívül van, ha a játéktéren kívül kerül. Es pedig:

a) Ha a labda a határvonalakon került ki, a bedobást az a fél végzi, amely nem utoljára érintette a labdát.

b) Ha kétes, hogy melyik fél érintette a határvonalon való kijutásnál utoljára a labdát, a labdát két megnevezett játékos között szabályszerűen fel kell dobnia.

c) Ha nem állapítható meg azon játékos, aki a labdát a játéktéren kívül vitte, a bíró a labdát a játéktér oly helyén dobja fel, amely a határvonal metszési pontjával egyirányba esik.

d) Ha a labda a játéktérről kijutva viszszaugrul vagy visszaugrik oda, a játék tovább folyik. Ha azonban a bíró füttyjele a játékot félbeszakította, a labda bedobása következik.

e) A labdát a játéktérrelől szándékosan kívülről nem szabad. Ez hibának számít.

Hiba az is, ha a határvonalhoz közel álló játékos a labdát a játéktérrelől kívül a földre teszi, hogy ellenfele a labdához ne juthasson.

f) A beadást eszközölő játékos a labdát csak 5 másodpercig tarthatja. Ha tovább tartja, a bedobást a másik fél végzi.

g) Ha a bíró a labdát feldobja és a két kijelölt játékos egyike azt a játéktérről kiüti, akkor a bíró beadás céljából a kiütés helyén az ellenfélnek adja át a labdát.

h) A bedobás minden irányban a játéktérnek oly kívül eső helyéről történhet, ahol a labda a határvonalat metszette. A labdát begerintani nem szabad, hanem dobni kell. A bedobó csak akkor éritheti újra a labdát, ha azt egy másik játékos már érintette.

Ezen szabály be nem tartásánál a bíró a labdát az ellenfélnek adja át, ki a bedobást ugyanazon helyről megismétli.

i) A bedobást megakadályozni nem szabad. A játéktéren kívül más játékos nem tartózkodhat. A labdát csak akkor szabad megérinteni, ha az a levegőben a határvonalon tulrepiüt.

E szabály be nem tartása esetén a bedobás ugyanazon helyről megismétlendő. Ha azonban a bedobó kezéből ellenfél üti ki a labdát, hibának számít.

26. Ha a játékos a labdát úgy dobja a kosárba, hogy valamely testrészével a határvonal

on kívül volt, a nyert kosár nem számít. Ez esetben a játék folytatásához a bíró közepén feldobja a labdát.

27. Ha a bíró füttyjele bedobás közben hangzik el és a labda már a levegőben repül, a megnyert kosár számít.

28. Ha a játékos a labdát a kosárba dobja, de ugyanakkor partnere hibáját a bíró lefüttyüli, a nyert kosár nem számít még az esetben sem, ha a füttyjel a bedobás után hangzott el.

Ha a labda akadályozás dacára a kosárba esik, úgy nyert kosárnak számít.

29. A nyert kosár két pontot számít; a büntető dobással elért kosár egy pontot.

Az elért pont azon félnek számít, amelynek kosárába a labda jut, még az esetben is, ha az tévedésből történt.

30. Ha a labda bedobási kísérletnél a kosár szélére esik és a kosarat vagy rudat az ellenfél mozgatja, a bíró a bedobást megkísérelt fél javára egy pontot ítél.

31. A játék kétszer 20 percre tart, tízperces szünettel.

32. A féldő után a pártok helyet cserélnek.

33. A 40 perc játékidő alatt elért pontok összcadatok és ha ezek száma mindkét részről egyenlő, a játék mindaddig folytatódik, míg egyik fél két pont különbséget ér el.

34. Ha egyik fél hibát követ el, a másiknak jogában áll büntetődobást végezni. A büntetődobást végző játékos a büntetőterület megjelölt vonalára áll.

A bedobó ezen helyet mindaddig nem hagyhatja el, míg a labda a kosárba vagy mellője nem esik. Ha a labda nem esik a kosárba és a szabály ellen senki sem vétett, a játék tovább folyik.

Ha a büntetődobást végző játékos vét ezen szabály ellen, az esetleg elért kosár nem számít. A dobáshoz kijelölt játékosnak nem szabad a labdát játékosársának dobni, aki esetleg kedvezőbb helyzetből végezhetné a bedobást.

Ha a bedobójátékos szándékosan úgy dobja a kosár mellé a labdát, hogy az onnan visszapattanva, játékosársához kerüljön és az a kosárba dobja, a nyert kosár nem számít.

Semmiesetre sem számít a kosár, ha azt ezen szabályok megsértésével érték el. Ilyen esetekben akár a kosárba, akár melléje került a labda, a bíró a játék folytatásához a labdát közepén feldobja.

35. A büntetődobásnál csak a dobást végző játékos áll a büntető területen, a többi játékosnak oda belépnie nem szabad. Csak az esetben, ha a labda nem szándékosan esett mellé, szabad a többi játékosnak a büntető-területre lépni.

A büntetődobást végző játékos sem a nézőnek, sem a többi játékosnak akadályozni vagy megzavarni nem szabad.

Ha a dobásban akadályozzák és emiatt a labda nem esik a kosárba, megismételheti a dobást.

Ha az akadályozást játékosárs, vagy mindkét fél játékos követi el, az esetleg elért kosár nem számít és a labda közepén feldobandó.

36. Ha egyidőben mindkét fél hibát követ el, az ellenfelek büntetődobásait egymásután végzik el. Ezen kettős büntetődobás után a bíró a labdát mindig a közepén dobja fel.

37. A bíró ítélete ellen tiltakozni még akkor sem szabad, ha az téves lenne is.

38. Tilos a játékosnak a bírót megszólítani vagy sértegetni. A bírót csak a csapatkapitány szólíthatja meg. Ha ezt más teszi, hibának számít.

39. Hibának számít és büntetődobással büntetendő:

a) a bíró megszólítása és sértegetése;
b) a labdának üprása vagy ökölrel ütése;
c) a kézbe tartott labdával helyről való elmozdulás;

d) a labdának más testrészrel, mint a kézzel való megfogása;

e) az ellenfél megfogása, visszatartása vagy megölése;

f) a játékidő húzása.

40. Kizárással büntetendő az a játékos, ki ellenfelet megüti, megrugja vagy fellüki, és általában durván játszik.

A golf

Irta *pirosi Szlávy Béla dr.*

A GOLF FEJLŐDÉSTÖRTÉNETE

Az »ösi és királyi« golfjáték egyike a legrégebb és legelterjedtebb labdajátékoknak a világon, bár nálunk az egynéhány száz kiválasztotton kívül az emberek vajmi keveset tudnak róla.

Mint minden más sportnak, úgy a golfjátéknak az eredete is homályba vész s biztos határozottsággal meg nem állapítható. Az olaszok és a hollandok egyaránt vitatják, hogy az ő soraikból kerültek ki az első golfjátékosok, azonban mind a két állítás elég bizonytalan alapokon nyugszik. Az a III. századból való veronai freskó, amelyre az olaszok az elsőbbséget maguknak követelő állításukat alapítják, más írott feljegyzés támogatása nélkül csak azt bizonyítja, hogy világsiker esetében a nemzeti hiúság a leglehetősebb módon is igyekszik a gondolat világrahozatalának dicsőségét a maga fájának megszerezni.

A *hollandusok* is egy képre alapítják állításukat, azonban az azon látható játékosok szórakozása épügy tekinthető hockeynek vagy croquetnek, mint golfnak.

Elvitázhatatlan azonban a *skótok* érdeme, kiknek hazájában érte el ez a játék azt a nemes formáját, amely képessé tette az egész világ meghódítására. Akik a magyar golfozók jelenlegi számából következhetnek a játék elterjedtségére, azok csodálkozni fognak azon az állításon, hogy a golf tömegsport. Ellenvetésül elegendő lesz a következő néhány adat. Az *Egyesült Államokban* 1926-ban 3500 pálya volt használatban s ma ez a szám már jóval meghaladja a négyezret, melyek többnyire mind 18 szakaszos pályák. Az *Egyesült Államokban* százon felül van a golfszövetségek száma, a megfelelő óriási szervezettel és hivatalnoki karral. Hogy pedig fogalmat alkothassunk arról, hogy hányan játszanak Amerikában e rengeteg számú pályán, vegyünk például Chicagót, amelynek 130 golfpályája van, amelyek közül 60 nyilvános, vagyis olyan, amelyen bárki játszhat a csekély pályabér lefizetése ellenében. E pályákon naponta 35.000 ember üzi a golfot. Az idén Chicagó 50 újabb nyilvános pályának a megépítését határozta el, ami körülbelül 3500 holdnyi területnek sportcélokra való lekötését jelenti hosszú időre és rengeteg költséggel. Mert egy golfpálya megépítése költséges dolog és nagy munka, amely akkor fizeti ki magát, ha hosszú évekre van használatban. És Chicagó városának elhatározása mégis üzleti alapon nyugszik, mert az eddig fennálló pályák oly busásan jövedelmeztek, hogy jelentékeny bevételi tételként szerepelnek a városi költségvetésben.

Maga a »golf« szó germán eredetre vall, mert kétségtelen, hogy a kampós botot jelentő »kolbe« szóból ered, amelynek »kolf« változata Hollandiában ismeretes.

A legrégebb hiteles írott feljegyzések az 1450-es évekből származnak, amidőn a golfjáték Angolországban már annyira elterjedt volt, hogy II. Jakabnak tiltó rendeletet kellett hoznia a golf ellen, hogy így kényserítse a golfozó skótokat az ijjászásban való gyakorlásra. Ugyilátszik, hogy ez a tilalom nem sokat használt, mert a század végén meg kellett ismételné a szigorú rendeletet. Ezután, ugyilátszik, a felsőbbség felhagyott

a golfszenvedély elleni hiábavaló küzdelemmel s csak a XVI. század végén találunk újra egy törvényt, amely a játéktilalmat vasárnapra korlátozza, szigorú büntetéssel fenyegetve meg a rendelet megszegőjét. Angliában sok helyen még ma sem engedik meg a játékot vasárnap és külön feltüntetik azokat a pályákat, amelyeken az meg van engedve. VI. Jakab skót király, hogy megakadályozza a golflabdáknak Hollandiából való behozatalát, 1603-ban királyi ediktummal egyik alattvalójára ruházza a labdák előállításának és elárúsításának kizárólagos jogát. Ekkor már Skóthonban nagy nyilvános versenyeket tartottak.

VI. Jakab skót király később elfoglalván az angol trónt, magával vitte a golfjátékot az angolok közé, ahol az hamarosan el is terjedt. Ő alapította 1608-ban a legrégebbi rendes golfpályával bíró klubot, a ma is létező »Royal Blackheath Club«-ot. Az egész világon jól ismert skót klub, a »Royal and Ancient Golf Club of St. Andrews« 1754-ben alakult.

Ezen időben még tollal töltött bőrlabdákkal játszottak s az első impulzust a játéknak a szigetország határain túl való elterjedésére a kaucsuklabda feltalálása adta. A teljesen tömör gummilabda azonban nem sokáig uralkodott: kb. 30 évvel ezelőtt felváltotta a mai modern, tömör-maggal bíró, préselt kérgű gummilabda. Ennek feltűntétől mérföldes csizmákkal haladva terjedt el a játék az egész világon, ahol csak angol-szász ember megfordul. Az angolszász faj, ahová csak eljutott hódító utjain, magával vitte a golf iránti rajongását.

A golfjáték hihetetlen aranyu elterjedésének két főtényezője van. A külső: a ma használatos labda feltalálása, a belső: annak felismerése, hogy ez a játék mily megbecsülhetetlen hatással van a XX. század munkában meggyötört idegzetű emberének egészségére.

A golfjáték Magyarországon még mindig gyermekcipőkben jár, bár idestova már lassanként 30 éve lesz annak, hogy akadtak magyar sportférfiak, akik külföldön megismerve és megszeretve a golfjátékot, annak meghonosítására megkezdték a propagandát. Kitartó fáradozásukat hamarosan siker koronázta, mert néhány évre rá már két pályán játszanak: Budapesten és Tátralomnicon. Helyes érzéssel belátták, hogy a golfot sportszerűen egyedül csak úgy kultiválhatják, ha professzionista tréneret alkalmaznak. Így kerültek Magyarországra angol és francia mesterek s ezek nevelése hamarosan meg is látszott a magyar játékosok fejlődő stílusán. Sajnos, mint annyi más téren, úgy itt is éreztette hatását a később bekövetkezett világháború s a szépen fejlődésnek indult golf-sport Magyarországon nemcsak megakadt, hanem, sajnos, annyira visszafejlődött, hogy ennek káros hatását jóformán a mai napig sem tudta teljesen kiheverni. A tátrai pályát Trianon következtében elvesztettük s egyedül a Svábhegyen levő pálya volt az, amely hívatva volt — bár a háború természetes következményeként elhanyagolt állapotban — a jövő magyar golf generációját kitermelni. *Lauber Dezső* többszörös bajnok fáradhatatlan munkássága és buzgó igyekezete megtermi gyümölcsét s hamarosan megjelenik a fiatal gárda, amely külföldön is elismerést viv ki a magyar sportrátermettségnek. *Dr. Kovách Jenő*, *Gyurkovich Béla* és báró *Hatvany János* azok, akik *Lauber* kapitánysága alatt külföldön érik el internacionális és bajnoki versenyeken a győzelmeket. Hölgyversenyzőink fejlődése még ragyogóbb, mert hisz teljesen magukra hagyatva kellett képességeiket kifejleszteniök. Ez a körülmény kétszeresen értékesé teszi *dr. Szlávny Béláné*nak és báró *Madarassy-Beck Mariettáné*nak külföldi eredményeit. Előbbi a német bajnokság mellett már háromizben hozta haza az osztrák bajnokság pálmáját, míg utóbbi a svájci bajnokságot szerezte meg. A magyar női bajnokságot *Szlávnyéné*nak sikerült immár 6 éve, dacára a külföldi konkurrenciának, az országban megtartani.

A GOLF LÉNYEGE

Leegyszerűsítve a lényege a következő: Két vagy több játékos a pálya különböző részein elhelyezett 9, vagy nagy pályán 18 lyuk felé üti erre a célra alkalmassá tett vas- vagy fafejű ütőkkel a kis, tömör gummilabdát, míg azt a megfelelő lyukba és az előírt sorrendben bele nem játszotta s a győztes az, aki kevesebb számú ütéssel éri ezt el.

Minden egyes lyuk felé játszásnak meg van a maga külön kezdő *elütőhelye* (teeng-ground), ahonnan az első ütést teszik a játékosok. A labdát az elütőn egy kis *emelkedésre* (tee) helyezik, amelyet homokból vagy gummiból készít magának a játékos és egymásután sorrendben elütik a labdáikat, amelyek azután az ütés ereje szerint egy bizonyos távolságra repülnek a lyuk irányában. A játékosok megtevéen első ütésüket, felkeresik a labdákat ott, ahová azok az első ütés folytán repültek, illetve gurultak, mert a játékban a labdának nemcsak a levegőben megtett utja, hanem a gurulva elért távolsága is számít. Az elütés után a játékosok labdáikat nem futva keresik fel, amint azt sokan hiszik, hanem az egyes játékos temperamentumának, életkorának és kedvének megfelelő gyorsaságu menéssel s innen van az a balhiedelem, hogy a golf csak egy kis kényelmes séta, amely egyáltalában nem fárasztja az embert.

A labdához érve újabb ütés következik a lyuk felé és pedig most már nem kupra felrakott labdákkal, hanem a labdát onnan ütve, ahol és ahogyan fekszik a földön. Szabály az, hogy mindig az ütő előbb, aki távolabb van a lyuktól. A labdának ekként való ütögetése mindaddig tart, amíg a játékosok labdájukkal a lyuk közelébe nem érnek. A lyuk körül a pálya körülbelül 18 méternyi körzetben különös gonddal van ápolva. A fűvet itt gondosan nyírják, öntözik és hengerlik, hogy az itt már csak gurítva továbbított labdát az irányától semmisen térítse el. A pályának ezt a lyukkörüli, különösen gondozott részét hívjuk *pázsit*-nak (green). Ezen a játékos a labdát már nem a levegőbe emelve, hanem a földön gurítva továbbítja mindaddig, amíg az a kb. 12 cm. átmérőjű lyukba be nem esik.

A pályának az elütőtől a pázsitig terjedő részét nevezzük *gyepnek* (fairway), míg az egész ily részt, a pázsitot és lyukat is beleszámítva, *szakasz*nak (hole). Miután a pályán 9 vagy 18 szakasz van, ezért tehát 9 vagy 18 különböző elütőhely, lyuk és pázsit is van egy pályán. A szakaszok hossza, vagyis az elütő és a neki megfelelő lyuk közötti távolság nagyon különböző, bár a sportszerűség, tradíció és észszerűség bizonyos maximális és minimális távolságokat állapítottak meg. Ez a távolság a normális pályákon 100 és 600 méter között váltakozik, bár amint mondtam, nincs kötelező szabály, amely utját állná ennél hosszabb vagy rövidebb szakaszok beiktatásának, azonban némi szabályosság van a beosztásban, amit a pályaépítők a szakaszok hosszának megállapításánál és a rövid és hosszú szakaszok váltakozásának sorrendjénél figyelembe vesznek.

A játékosok az első szakaszt a fent leírt módon megjátszva, a közelben levő második elütőhöz mennek és itt ismét felkúszva a labdákat, azokat meghatározott sorrendben egymásután ismét elütik a 2. számú lyuk felé és az ütések addig folytatják, amíg a szakaszon végigjátszva a 2. számú lyukba is bele nem került a labda. Ezután jön sorrendben a többi lyuk s a kör fejeződik a 9. vagy nagy pályákon a 18. lyukban.

Az egyes szakaszokban az a győztes, aki a labdát kevesebb ütéssel juttatja be az illető szakasz végén lévő lyukba. Az egész körben való játéknak az a nyertese, aki a 9 vagy 18 szakasz közül többet nyer meg.

A játéknak roppant sok szabálya van, amelyeknek utvesztőjében az eligazodás nem könnyű, de a főbb rendelkezéseknek az elsajátítása feltétlenül szükséges a korrekt játékhoz, főleg a versenyekben.

A fenti leírásból könnyen az a vélemény alakulhat ki az olvasóban, hogy a golf kényelmes séta, amely az idősebb kornak a szórakozása. Ez azonban téves, mert a golf ugy az ifju-, mint az idősebbkornak egyaránt egészséges testmozgást nyújt. Nem oly erőteljesen persze, mint a tennisz, de alkalmat nyújt a legteljesebb erő kifejtésre az arra vágyóknak és lehetővé teszi a túleröltetés nélküli játékot is a kényelmesebbek részére.

Bár senkisé is oly öreg, hogy a játékot el ne sajátíthatná, mégis a megkezdésre a 6. vagy 7. életév a legalkalmasabb.

A játék maga annak, aki azt még nem kísérelte meg, nagyon egyszerűnek s esetleg gyerekesnek látszik, pedig valójában alkalmas a figyelemnek teljes lekötésére s a legtökéletesebb sportizgalom kiváltására. A kis labdának a megütése távolról sem oly egyszerű dolog, mint amilyennek látszik s a játék nemcsak a labdának egyszerű eltalálásából áll, hanem a labda repülésének irányítását ugy a magasság, mint a távolság tekintetében is magában foglalja.

A PÁLYA- ÉS A JÁTÉKFELSZERELÉS

A golfjátékot eredetileg nem e célra előkészített pályákon üzték, hanem Skóciában a homokos tengerparton, amely területnek skót neve »links«; innen is kapta elnevezését a pálya. Tévesen a nem tengerparti pályákat is »golf-links«-nek szokták nevezni, ez azonban helytelen, mert a belföldi pályáknak a korrekt neve »golf-course«. A tengerparti szélfujta területek minden különösebb előkészítés nélkül kiválóan alkalmasak voltak a játék céljaira, mert a homok nem alkotott sík területet, hanem hullámosan terült el; a szél által erősebben fujt részekről a fü kipusztult, ezek voltak a természetes akadályok s ahol a fü nagyobb területen buja pázsitot képezett, ott volt a cél, ahol a hosszú fünek a lenyírását elvégezték az üregi nyulak és más legelő állatok. A »golf-links«-eknek egyik legkiválóbb mintapéldánya. az egész világon ismert *St. Andrews* Skóciában.

A játék népszerűségének terjedésével szükségessé vált a belföldi pályák létesítése, amelyek rendszerint nem homokos területen készülnek. Így keletkezett azután a második típus: a belföldi pálya. A belföldi pályák különbözők, aszerint, hogy mily talajon és mily környezetben készültek. Bár az általánosan elfogadott nézet szerint a játék szellemének leginkább a tengerparti homokos terület felel meg, manapság már ideális humusz-talajon, erdős környezetben kiváló pályákat készítenek, amelyek ugy az egész pálya fekvésének változatossága, mint pedig a rajta természetett fünek a minősége eléri, sőt talán tul is haladja a tengerparti homokon fentartott pályáknak mértékét.

Manapság a nagy pályák, amelyeken bajnoki mérkőzéseket tartanak, mind 18 szakaszosak az egész világon. Ott, ahol bármily akadály, következtében a 18 szakasznak a létesítése lehetetlen, ott a klubok a pályát 9 szakaszra építik és itt a 9 szakasznak kétszeri lejátszása utján érhető el a teljes 18 szakaszos kör. Eme számoknak a betartása a be nem avatott előtt talán a tradícióhoz való merev ragaszkodásnak látszik, pedig az végtelen fontosságú, nem annyira az eredmények kiszámításánál, mint inkább a handicap-ek megállapításánál. Így érhető el t. i. az, hogy a játékos, aki klubjától megkapja hivatalos handicap-jét, azzal a világ bármely pályáján, reális körülmények között, indulhat egy versenyben.

Minden egyes szakasz az elütőhelyen kezdődik és a lyuknál végződik. Az *elütőhely* az első ütés megtételére külön előkészített négyszögű földterület. Ott, ahol az éghajlati viszonyok megengedik, ez is fűmaggal van bevetve, rendszeresen nyírva és hengerelve. Több elütőhelyet is készítenek ugyanazon szakasz részére, azon célból, hogy ha az egyik elütőhely a tulságos igénybevétel következtében erősen kopni kezd, egy azt pihentetni is lehessen. Nagyon sok helyen a fű nem olyan buja növésű, hogy kibírná az erős igénybevételt és itt rendszerint agyagos földből készítik az elütőhelyeket; ezek nem igényelnek oly gondos ápolást, mint a fűelütők; nagy hibájuk azonban, hogy nem olyan ruganyosak, mint emezek. Az elütők részére így előkészített terület nem használható a maga teljes egészében a játékos kénye-kedve szerint az elütésre, hanem az elütőn két jelzőkorongot szokás a földbe szurni akként, hogy az azokat összekötő képzeletbeli vonal az ütés irányára lehetőleg párhuzamosan legyen és a játékos rendelkezésére az a terület áll, amely a két jelzőkorong mögött két ütőhossznyi mélységben van.

Az elütő és a lyuk között terül el a pálya »*gyep*«-nek (through the green) nevezett része. Ez magában foglalja mindazt a területet, amelyen a játék meg van engedve, kivéve az akadályokat. Ezt a pályarészt, az akadályok kivételével, »*fair-way*«-nek is szoktuk nevezni. Hossza szakaszonként nagyon változik, vannak rövid, közép és hosszú szakaszok. Normális pályánál a rövid szakasz nem szokott 80 méternél rövidebb lenni, a hosszú pedig nem szokta meghaladni a 600 métert. Általában a pályát alkotó földterület felszíni alakulata adja meg az egyes szakaszok sorrendjét. Itt is lehetőleg a változatosságra kell törekedni, nehogy a rövid szakaszok egymásután következzenek és figyelniük kell arra, hogy mind ezek, mind a hosszú szakaszok az egész pályán kellően legyenek elosztva. Szabály az, hogy az első szakasz lehetőleg hosszú legyen, mert ellenkező esetben az első elütőn könnyen torlódás áll be.

A szakaszok különböző pontjain *akadályok* vannak elhelyezve, amelyek vagy természetesek, vagy mesterségesek. A modern pályákon eltérnek az azelőtti sematikus akadályelhelyezéstől s a szakasz földfelületének lehetőségei és kívánalmi figyelembevételével építik meg az akadályokat.

Minden egyes szakasz végén ott van a kb. 11 cm. átmérőjű és kb. 10 cm. mélységű *lyuk* s ekörül 18 méter átmérőjű körzetben a *pázsít*.

A lyukba bádoghüvelyt szokás belesüllyeszteni, hogy a beomlás ellen megvédjük. Ennek egy külön keresztartója van, amelybe a minden lyukat jelző zászló jön. Ez a zászló arra való, hogy a játékos már távolról lássa, hogy a lyuk a pázsitnak mely részén van. A lyukakat a pázsiton t. i. mindig változtatják, hogy a pázsit ne egyhelyen legyen állandóan koptatva, másrészt, hogy a játékosok a lyukbajátszást más és más helyzetből legyenek kénytelenek megkísérelni.

A FELSZERELÉS

A golfütők újabban nagy átalakuláson mentek át, bár a golfszabályok e téren bizonyos korlátozásokat állítanak fel.

Az ütők nagyjából fa- és vasütőkre osztályozhatók. Ez az osztályozás az ütő *fejére* vonatkozik, vagyis az ütőnek arra a részére, amely a labdával érintkezésbe jut. Az ütőnek a *nyaka* az a része, ahol a fej átmegy a nyélbe. Az ütőnek az *orra* a fejnek az a része, amely a játékostól a legtávolabbra van, míg *saroknak* nevezzük a fej azon részét, amelyből a nyak kiindul.

Az ütő szöge (loft) alatt azt értjük, hogy az ütő fejének a labdával érintkezésbe jutó lapja mennyire távolodik el a függőlegestől.

Faütő négyféle van: driver, brassie, spoon és baffle.

Drivernek nevezzük azt az ütőt, amelyet akkor használunk, amidőn az elütőhelyről a felkupolt labdát a lehető leghosszabb távolságra akarjuk röptíteni. Ez a leghosszabb ütő. Az ütők méretei változnak a játékosok testalkata, karhosszúsága és játéktílusa szerint. Különösen vonatkozik ez a súlyra, mert minden ütőt készítenek könnyű és nehéz fejjel és bizony soká tart, amíg a kezdő játékos rájön arra, hogy az ő játéknak mily méretezésű ütő felel meg.

Fontos a drivernél, mint általában minden ütőnél, a nyél rugalmasságának a foka. Mi a kontinensen kizárólag csak fanyeleteket használunk. Az egyedül igazán használható fa erre a hickory. Az amerikaiak acélból készült ütőnyeleteket használnak.

Ugy a drivernél, mint a többi ütőnél a nyele ott, ahol a kéz tartja, kb. $1\frac{1}{2}$ arasznyira bőrrel, esetleg gummival van bevonva a biztosabb fogás miatt.

A *brassie* nagyjában hasonlít a driverhez, csak valamivel rövidebb a nyele, egy gondolattal súlyosabb, nagyobb a szöge és a talpa egy vékony sárgarézlemezrel szokott bevonva lenni, innen ered az ütő angol neve.

A *spoon* nagyjából a brassiehoz hasonlít, csak annál is rövidebb a nyele és nagyobb a szöge. Rendszerint súlyosabb az előbbinél, de az ütőfeje nem olyan széles.

A vasütők: a *cleek*, az *iron*, a *jigger*, a *mashie*, a *niblick* és a *putter*. Ezek a főalakok, ezenkívül még vannak átmenetiek is.

A *cleek* áll legközelebb súly, hosszúság, valamint szög tekintetében a faütőkhöz s rendeltetése is az, hogy a labdát messze vigye.

Az *ironok* átmenetet képeznek a *cleek* és a *mashie* között és súly, valamint szögműködés szerint vagy különböző névvel vannak ellátva, mint *driving-iron*, *mid-iron*, *mashie-iron* vagy pedig ujabban 1—4-ig számozva.

A *mashie* a leguniverzálisabb ütő, amellyel a legkülönbözőbb helyzetekben fekvő labdát a legváltozatosabb alakú röppályán küldhetjük 2—3 métertől 80—100 méterig.

Ujabban nagyon felkapták a *mashie-niblicket*. Főleg ott lehet használni, ahol a labdát nagyon rossz helyzetből akarjuk kivágni és még mindig elég tekintélyes távolságra, továbbá ott megbecsülhetetlen, ahol a lyuktól csak pár méternyi távolságra vagyunk s a labda útját akadály zárja el, amelyen át kell emelni, viszont a labdának a földreérés után nem szabad sokat gurulnia.

A *niblick* a legszélesebb fejű ütő s akkor használjuk, amikor a labda a legrosszabb fekvésben vagy akadályban van.

A *puttert* a labdának a lyukba való gurítására használjuk. Ennek van legrövidebb nyele és a legkisebb szöge. Az ütőlapja majdnem egészen függőleges, ami érthető is, mert ettől az ütőtől csak azt kívánjuk, hogy a labdát anélkül, hogy a levegőbe emelné, a pázsit felületén gurítsa a lyuk felé. Ezt az ütőt a legkülönbözőbb anyagokból készítik: vasból, rézből, alumíniumból és fából.

A *golflabda* eredetileg bőrből készült s tollal volt megtömve. Később tömör gummiból készült labdát kezdtek használni. Körülbelül 30 év előtt tértek át azután a most is használatos ugynevezett »*rubberscored*« labdára. Ennek a belső magja vagy üres, vagy pedig parafadarabka, folyadékkal telt zacskó vagy gummigömb van a közepén s e köré van gombolyítva egy kb. 2000 méter hosszú, vékony és keskeny gummi-

szalag. Erre a gombolyagra kívülről nagy nyomással tömör gummi-burkot sajtolnak. Ezen buroknak külső felülete nem teljesen sima és pedig azért, hogy a labda az ütőfelület által adott forgást (falsot) átvegye.

A labda színe rendszeresen fehér s csak a télen való játéknál használnak ritka esetekben vörös labdát.

A labda mérete jelenleg az egész világra úgy a sulyra, mint a nagyságra nézve kötelezően meg van állapítva. A labda átmérőjének nem szabad 1.62 hüvelyk (kb. 4 cm)-nél kisebbnek, a sulyának pedig 1.62 unciánál (kb. 46 gr.) nagyobbnak lenni. A vizes akadályokra való tekintettel a gyárak olyan labdákat is készítenek, amelyek a vízben nem merülnek el.

Az ütők hordozására a táskák szolgál, amely vagy bőrszegéllyel ellátott vászonzó vagy tiszta bőrből készül.

A labdának az elütőn való felkúpolására rendszerint homokot szokás használni, de újabban erre a célra gummiból és fából való kis kupokat gyártanak.

A golfnál használatos ruházat az általánosan ismert rendes sportöltözék. Figyelemmel kell azonban lenni arra, hogy a nadrág olyan legyen, hogy a térdek szabad mozgását ne gátolja. Ez az oka azután annak, hogy a hosszú nadrág helyett, amely különösen nedves időben a magas füben könnyen vizes és tapadós lesz, bugyogószerű lengyel nadrágot, az úgynevezett »plus four«-t viselik.

Az öltözéknek a legfontosabb alkatrésze a cipő, mert nagyrészt ettől függ a golflendület szabályos keresztülvitelének egyik elengedhetlen követelménye, a csuszásmentes szilárd állás. E célból a cipő talpát különleges recés nyersgummiból készítették, ez a talp azonban nem minden pályán és minden időjárás mellett használható. Sokkal praktikusabbak a szögek, amelyekből már egész speciálisakat készítenek.

AZ ÜTŐFOGÁSOK ÉS LABTARTÁS

Az ütő kézbentartásának többféle elismert módja van. A régi úgynevezett *tenyérfogás* tulajdonképpen a legtermészetesebb, de jelenleg csak kevesen használják. Az összes fogások között a legelterjedtebb a *ráfektetett fogás* (overlapping grip), amely abban áll, hogy a jobbkezes kisujját ráfektetjük a balkezes mutatóujjára és a balkezes mutatóujja lefelé úgy fekszik rá az ütőre, hogy a jobbkezes hüvelykpárnája ráfekszik és eltakarja azt. A jobbkezes hüvelyk részét keresztben fekszik az ütőnyélen.

466. ábra. Ráfektetett fogás

Miután a golflendületnek az egész testet mozgásba hozó ereje csak akkor lehet tökéletes, ha az egyensúlyi helyzetet az egész lendület tartama alatt megtartani képesek vagyunk, az egész ütés kimenetelére döntő befolyású a lábak elhelyezése a felállásnál.

Háromféle állást ismerünk: Az első az u. n. *egyenes* (square) *állás*. Ennél a két láb úgy van elhelyezve, hogy a két lábujjhegyet gondolatban összekötő egyenes vonal párhuzamos azzal az irányjal, amelyben a labdát ütni akarjuk. A *zárt* (closed) *állásnál* ez a két vonal nem párhuzamos egymással, mert itt a balláb egy-két centiméterrel előbbre van helyezve. A harmadik a *nyitott* (open) *állás*, amelynél a balláb valamivel

hátrább van, mint a jobb. Hogy a három állás közül melyiket használjuk, erre nehéz határozott választ adni. Normálisan az egyenes állást ajánlhatom, mert ez hozzászoktatja a játékost a helyes irányban való felálláshoz.

Ami magát a golflendületet illeti, annak elsajátítása egyedül hozzáértő oktatónak irányítása és felügyelete mellett lehetséges. Így itt meg kell elégednünk azzal, hogy néhány lendület illusztrációját adjuk.

467. ábra. Helyes testtartás a labdához való nekiálláskor

468. ábra. Az ütő hátravitele

469. ábra. Ütőtartás a hátravitel utolsó fázisában

470. ábra. A csukló munkája ütéskor

471. ábra. A testtartás a labda megütésének pillanatában

472. ábra. Az utánlendülés

A golfjáték szabályai

Általános szabályok és játék a gyepen

1. SZABÁLY

A játék módja

1. A golfjátékot két játékosfél játssza, mind-egyik fél a saját labdájával játszik és olyan ütőkkel, amelyek a záradékban közölt »A golfütők és labdák alakja és szerkezete« című fejezetben foglalt irányelvekkel összhangban készültek.

A játék abból áll, hogy mindegyik játékosfél egy labdát egy elütőről folytatólagos ütésekkel egy lyukba belejátsszik. A szakaszt az a fél nyeri meg, amely kevesebb ütéssel játssza bele a lyukba a labdáját, mint az ellenfél, kivéve, ha a játékszabályok másként rendelkeznek.

A szakasz felezve van, ha azt mindkét fél egyenlő számú ütéssel játszotta meg.

A szakaszok szerinti mérkőzés feltételei

Egy mérkőzés a pálya egyszeri végigjátszásából áll, hacsak más megállapodás nem történt. A mérkőzést az a fél nyeri meg, amelyik több nyert szakasszal vezet, mint ahány szakasz még hátra van.

A mérkőzés felezve van, ha mindkét fél egyenlő számú szakaszt nyert meg.

Az elsőbbség joga a pályán

Az egyes, hármas és négyes mérkőzéseknek elsőbbségük van és jogukban áll minden másforma mérkőzést megelőzni. Az, aki egyedül játszik, annak nincs joga sorrendje megtartásához és köteles minden más mérkőzést előrebocsátani. Az a mérkőzés, amely az egész pályát végigjátssza, jogosult arra, hogy megelőzhesse azokat, akik nem teljes pályát játszanak.

Azok a játékosok, akik nem tudnak lépést tartani és az előttük haladóktól messzebb elmaradnak, mint egy teljes szakasz hossza, az erre irányuló óhaj bejelentése után megelőzhetők.

2. SZABÁLY

Az elütőn

1. A játék azzal kezdődik, hogy mindegyik játékos fél elüti labdáját az első elütőről. Ha a labdát az elütő határain kívülől ütötte el az egyik fél, úgy az ellenfél az ütést azonnal érvénytelennek minősítheti, amely esetben a labda büntetés nélkül újra felkapható.

Ha a labda akkor esik le a kupról, amikor nincsen játékban, vagy a játékos azt a nekiállásnál üti le: büntetés nélkül újra kapható; ha az így mozgásba lévő labdát megütik, azért nem jár büntetés.

Az elsőbbség joga

2. Azt, hogy az első elütőn kit illessen meg az elsőbbség, ha kell, sorsolással döntjük el.

Ha a labdát a játékos elüti akkor, amikor az ellenféllel illeti az elsőbbség, úgy az ellenfél az ütést azonnal érvénytelennek minősítheti és ilyenkor ez a labda büntetés nélkül újra felkapható.

A következő elütőn az elsőbbség joga mindig azé a játékosfélé, amelyik az előző szakaszt megnyerte. Ha a szakasz felezve lett, úgy az a játékos fél, amely az előző elütőn elsőbbségi joggal bírt, ezt továbbra is megtartja.

Új mérkőzés kezdetén az előző forduló egész mérkőzésének nyertesét illeti az elsőbbség, ha az előző egész mérkőzés felezve lett, úgy azt a játékos felet illeti az elsőbbség, amelyik utoljára nyert egy szakaszt.

3. SZABÁLY

A hármas vagy négyes játékban a játékos-társak felváltva ütik az elütőről és az egyes szakaszok megjátszásánál egymást felváltva ütik a labdát.

Ha egy játékos akkor játszik, amikor a társának kellett volna ütnie, úgy ezek elveszük a szakaszt.

4. SZABÁLY

Tanácskérés

1. A játékos senkitől sem kérhet és szándékosan el sem fogadhat tanácsot csak a saját labdásgyerekeitől, a játékostársától, vagy ennek labdásgyerekeitől.

Felvilágosítás az ütések számáról

2. A játékosnak játék közben bármikor joga van ellenfelétől megtudakolni, hogy az utóbbi hány ütést tett; ha ellenfele az ütések számáról téves felvilágosítást ad, akkor elveszti a szakaszt, kivéve, ha tévedését helyreigazítja, mielőtt a játékos újabb ütést tett volna.

Tanács az előre küldött labdásgyerekektől

3. A játékos előre küldhet egy második labdásgyereket is (forecaddie), de attól tanácsot el nem fogadhat.

A játék vonalának megjelölése

4. A gyepen, vagy egy akadályból játszva, a játékos megmutathatja magának az irányt a lyuk felé, de ezt az irányt jellel megjelölni nem szabad, ugyancsak nem állhat fel senki jelzés céljából, ütés közben a jelzett vonal irányában.

E szabály megszegésének büntetése a szakasz elvesztése.

5. SZABÁLY

A labdát szabályosan kell megütni

A labdát szabályosan kell megütni az ütő fejjével, nem tolvá, nem kaparva, sem nem kanalazva.

Ezen szabály megszegésének büntetése: a szakasz elvesztése.

6. SZABÁLY

A labdát játszani kell, bárhol fekszik is

Ha a labdák játékban vannak, a lyuktól távolabb eső labdát kell előbb játszani. A gyepen, vagy egy akadályban, ha a játékos akkor játszik, amikor ellenfelének kellett volna játszania, úgy az ellenfél azonnal érvénytelenítheti az ütést. Az ilyen érvénytelenített ütőnél a labda a lehető legközelebb ahhoz a helyhez, ahol feködt, leejtendő büntetés nélkül.

Az elütőre vonatkozólag lásd 2. (2) szabályt; a pázsitra lásd 31. (2) szabályt.

8. SZABÁLY

Hogyan kell ejteni a labdát

A labda a következő módon ejtendő: a játékos maga ejtse a labdát. Arcra forduljon a lyuk felé, álljon kiegyenesedve és a vállán keresztül a háta mögé ejtse a labdát.

Ezen szabály megszegésének büntetése a szakasz elvesztése.

Ha leejtés közben a labda érinti a játékosat, úgy ezért büntetés nem jár és ha a labda akadályba gurul, a játékos megismételheti a leejtést büntetés nélkül.

9. SZABÁLY

A labdát megérinteni nem szabad

A játékban lévő labdát megérinteni nem szabad, mielőtt a szakasz meg nincs játszva, kivéve a szabályok által megállapított esetekben. Ezen szabály megszegésének büntetése: egy ütés.

A labda megérintése nekiálláskor

A játékos nekiálláskor ütőjével büntetés nélkül megérintheti a labdát, feltéve, hogy azt mozgásba nem hozza.

Azonosság megállapítása céljából a labda fel- emelhető

A játékban levő labda az azonosság megállapítása céljából az ellenfél hozzájárulásával felemelhető, de előbbi helyére gondosan visszahelyezendő.

A játékos labdája mozgásba hozza az ellenfél labdját

Ha a játékos labdája megmozdítja ellenfelének labdját a gyepen, vagy egy akadályban, úgy az ellenfélnek, ha úgy kívánja, joga van egy labdát büntetés nélkül a lehető legközelebb azon helyhez, ahol labdája feküdt, leejteni, de ennek előbb kell megtörténnie, mielőtt bármelyik játékos fél egy újabb ütést tett volna.

10. SZABÁLY

A talaj egyenetlenségeinek eltávolítása

A gyepen folytatott játék közben a földfelületnek amaz egyenetlenségeit, amelyek a játékos ütését bármiként is befolyásolhatják, sem a játékos, sem társa, sem egyikük labdásgyereke el nem távolíthatja, vagy le nem nyomogathatja; a játékos azonban mindig jogosítva van az ütéshez való nekiálláskor lábát erősen megvetni a földön.

11. SZABÁLY

Gátló tárgyak eltávolítása

Minden zászlórúd, irányjelző zászló, elmozdítható jelzőpózna, talicska, szerszám, henger, fűnyírógép, láda, szekér és hasonló akadály eltávolítható. Az ilyen akadály eltávolítása közben megmozdított labda büntetés nélkül visszahelyezendő előbbi helyére. A labdát, ha egy ilyen akadályt érint vagy azon rajta van, ha ruhát vagy hálót érint, vagy azon fekszik, vagy pedig javítás alatt álló talajon van, vagy pedig a pálya jókarbantartása végett felásott vagy feltöltött területen van, vagy azokat érinti, vagy a lyukak valamelyikében, vagy egy jelzőzászló gödrében hever, vagy egy olyan lyukban, amelyet a pályagondozó ásott, — fel szabad emelni büntetés nélkül és leejteni a lehető legközelebb ama helyhez, ahol feküdt, de semmi esetre sem közelebb a lyukhoz. Ha a most említett esetekben a labdát valamely akadályban emeljük fel, úgy az ugyancsak az akadályban ejtendő le.

12. SZABÁLY

Laza akadályok eltávolítása

1. Minden laza akadály, amely a labdától egy ütőhosszon belül van és »akadályban« nincs, vagy ilyen nem érint, büntetés nélkül eltávolítható; ha a labda megmozdul azután, hogy a játékos vagy társa, vagy bármelyikük labdásgyereke megérintett egy ilyen laza akadályt, ez úgy tekintendő, mintha a játékos idézte volna elő a labda megmozdulását és ezért egy ütés büntetés jár.

2. A laza akadály, amennyiben messzebb van a labdától mint egy ütő hossza, el nem mozdítható, a lyuk elvesztésének terhe mellett, kivéve, ha a laza akadály a pázsiton fekszik. (Lásd 28. szabály, 1. pont.)

A véletlenül elmozdított labda

3. Megmozdítja véletlenül egy játékos vagy játékos társa vagy bármelyikük labdásgyereke az ő vagy mindkettőjük játékban lévő labdját, vagy valaminek megérintése által idézik elő a labdának elmozdulását, úgy ezért egy ütés büntetés jár.

A labda megmozdulása az ütő földre helyezése után

4. Ha a játékban lévő labda akkor mozdul meg, amikor a játékos az ütésnek neki állva a földre helyezi az ütőjét, vagy ha a játékban lévő labda valamely akadályban fekszik és akkor mozdul meg, amikor a játékos az ütéshez felállott, úgy a labda mozgását a játékos által okozottnak tekintjük s ennek büntetése egy ütés.

Jegyzet: Ha a játékos valamely laza akadályt távolított el (lásd 12. szab. (1) és 28. szab. (1) és a labda addig helyéből ki nem mozdult, amíg a játékos ütőjét földre nem helyezte, úgy csak a jelen szab. 4. pontja értelmében tekintetik a labda megmozdulása okozójának és a büntetés egy ütés.

13. SZABÁLY

Mozgó labdával való játék

A játékos lyukvesztés büntetésének terhe mellett addig ne játsszon, amíg a labdája mozgásban van, kivéve a kupra helyezett labdát (3. sz.), a kétszer megütött labdát (14. sz.) és a vízben lévő labdát (26. sz.).

Ha a labda csak akkor kezd megmozdulni, amikor a játékos ütőjét előre vagy hátra lendíti, ezért jelen szabályból kifolyólag őt büntetés nem éri, de ezzel még nincs felmentve a játékos a 12. sz. 1. p., a 28. sz. 1. p., a 12. sz. 3. és 4. pontjainak rendelkezései alól.

14. SZABÁLY

A labda kétszeri megütése

Ha a játékos ütés közben kétszer üti meg a labdát, a büntetés ezért egy ütés, de nem részszül további büntetésben azért, mert vétett azon szabály ellen, hogy a mozgásban lévő labdát megütni nem szabad.

15. SZABÁLY

A földbe eresztett tárgyknak vagy növényzetnek eltávolítása és elhajlítása

Mielőtt a játékos a játékban lévő labdját megütné, nem szabad neki semmi szilárdan megrogzított tárgyat vagy növényt megmozdítania, megajlítani, vagy eltörnie, kivéve amennyire szükséges, hogy lehetővé tétessék a számára, hogy a labdához való nekiálláskor kellően felállhasson, vagy a hátra- és előreledítés alkalmával. Az ütőt csak könnyedén szabad a talajra helyezni és tilos a földre nyomni. Ezen szabály megszegésének büntetése a lyuk elvesztése.

16. SZABÁLY

Egy ütőtávolságra lévő labdák

Ha a labdák a gyepen vagy egy akadályban egymástól egy ütőtávolságon belül fekszenek, úgy azt a labdát, amely a lyukhoz közelebb van, akár a játékos, akár ellenfele kívánságára fel lehet venni arra az időre, amíg a másik labdát játszik, de azután vissza kell tenni lehető legközelebb azon helyhez, ahol feküdt.

Ha ezen szabály alkalmazása esetében valamelyik labda véletlenül elmozdul helyéről, ez nem von maga után büntetést és az elmozdult labdát vissza kell helyezni.

Ha a fölemelt labda fekvőhelyét a másik labdával való játék közben változás éri, úgy a felemelt labdát lehetőleg eredeti helyének közelében és az eredetileg elfoglalt helyhez hasonló fekvésben kell visszahelyezni.

17. SZABÁLY

A mozgó labda megállítása

1. Ha egy mozgásban lévő labdát a mérkőzésen kívül álló bármely idegen behatás, vagy az előre küldött labdásgyerek (forecaddie) megállít, vagy irányából eltérít, ez véletlen balesetnek tekintendő és a labdát onnan kell tovább játszani, ahol fekszik.

Mozgó tárgyra kerülő labda.

2. Ha a labda valami mozgásban lévő dologra jut, úgy egy labdát kell büntetés nélkül a földre ejteni, illetőleg a pázsiton a földre tenni, a lehető legközelebb azon helyhez, ahol a mozgó dolog volt, amidőn a labda belejutott.

Nyugvó labda külső behatás következtében elmozdítása

3. Ha egy nyugvásban lévő labdát mozdit ki helyéből valamely, a mérkőzésen kívülálló idegen behatás, kivéve a szelet, a játékos büntetés nélkül ejtsen le egy labdát, a labda előbbi helyéhez lehető legközelebb a földre; ha a labda a pázsiton mozdított ki helyéről, azt büntetés nélkül vissza kell tenni előbbi helyére.

18. SZABÁLY

Az ellenfél által akadályozott labda

Ha a játékos labdája mozgásban van és eközben az ellenfél, ennek labdásgyereke, vagy ütője által bármilyen módon akadályoztatik, az ellenfél oldala elveszti a szakaszt.

Ha a játékos nyugvó labdáját mozditja ki helyéből, az ellenfél vagy labdásgyereke, vagy ütői, az ellenfél oldala elveszti a szakaszt, kivéve a 9. sz. 2. p., a 16. sz., a 21. sz. 3. p., a 31. sz. 1. p., a 32. sz. 2. p. és a 33. szabályban foglalt eseteket.

19. SZABALY

A játékos érintkezése saját labdájával

Ha a játékos labdája magát a játékos, valamelyikük labdásgyerekét vagy ütőit találja el vagy ezek bármelyike által állittatik meg, úgy ez a játékosfél elveszti a szakaszt.

20. SZABALY

Az ellenfél labdájával folytatott játék

1. Ha a játékos ellenfele labdájával játszik, úgy a saját játékosfele veszti el a szakaszt, kivéve:

a) ha az ellenfél ezután a játékos labdájával játszik, amely esetben a büntetés kiegyenlítődik és az így elcserezett labdákkal kell a szakaszt megjátszani;

b) ha a tévedés az egyik ellenfélnek vagy labdásgyerekének helytelen felvilágosítása következtében történt, amely esetben nincsen büntetés; ha a tévedés kiderül, mielőtt az ellenfél játszott volna, úgy az helyrehozandó akként, hogy egy labdát ejtünk a földre annak a helynek lehető közelében, ahol az ellenfél labdája feküdt.

A labdát a pázsiton vissza kell helyezni.

Mérkőzésenkívüli labdával folytatott játék

2. Ha a játékos olyasvalakinek a labdájával tesz egy ütést, aki a mérkőzésen részt nem vesz és ezt a tévedést észreveszi s ellenfelével közli, mielőtt még az ellenfél a következő ütést megtette volna, úgy nem éri ezért büntetés; ha a tévedés előbb észrevéve nem lett, a így előbb az ellenféllel közölve sem, csak miután az ellenfél következő ütése már megtette, úgy ez a játékosfél elveszti a szakaszt.

21. SZABALY

Gazba stb. esett labda keresése

1. Ha a labda mohában, gazban, bokorban, magas fűben vagy ezekhez hasonlóknak fekszik, úgy ezeket csak annyira szabad érinteni, amennyi szükséges ahhoz, hogy a játékos labdáját megtalálja.

A homokban

2. Ha a labdát teljesen elborítja a homok, úgy ebből csak annyit szabad eltávolítani, amennyi elég ahhoz, hogy a játékos meglássa a labda tetejét. Ha a homok eltávolítása közben a labdát megérintik, ezért büntetés nem jár.

Az ellenfél által keresés közben véletlenül megérintett labda

Ha a játékos vagy labdásgyereke, miközben az ellenfél labdáját keresi, azt véletlenül megérinti, vagy megmozdítja, ezért büntetés nem jár és a labdát, ha elmozdult, vissza kell tenni előbbi helyére.

22. SZABALY

Elveszett és játszhatatlan labda

1. Ha a labda elveszett (kivéve vízben vagy tócsában) vagy a játékos által játszhatatlannak vélelmezettik, úgy a játékos a következő ütést azon helyhez a lehető legközelebről játssza, ahonnan az elveszett vagy játszhatatlan labda játsza lett, egy büntetőütést adva hozzá az ezen lyuknál tett ütéseinek számához.

Ha az ütés az elütőről történt, úgy felkulpolni lehet egy labdát; minden más esetben ejteni kell egy labdát.

Ideiglenes labda

2. Ha a labda a pályának oly részére játszott, ahol valószínű, hogy elveszett vagy játszhatatlan, úgy idővesztéség elkerülése céljából a játékos azonnal egy másik labdát játszhat a jelen szabályban előírt módon, de ha az első labda sem el nem vezetett, sem nem játszhatatlan, úgy ezzel folytatandó a játék büntetés nélkül.

1. **Jegyzet:** Az ezen szabály 2. pontja szerinti ideiglenes labda csak azelőtt játszható, mielőtt a játékos vagy játszótársa nekiindult volna a megelőző ütessel eljátszott labda keresésére.

23. SZABALY

Határon kívül lévő labda

1. Ha a labda a játékerület határain kívül fekszik, úgy a játékos a következő ütést azon helyhez a lehető legközelebről játssza, ahonnan a labda, amely a határon kívül fekszik, játszva lett, egy büntető ütést adva hozzá ezen szakasznál tett ütéseinek számához. Ha az ütés az elütőről történt, úgy felkulpolni lehet egy labdát, minden más esetben ejteni kell egy labdát.

A határon kívül ütött labda esetében helyi szabály elengedheti a büntető ütést. (Lásd az 1. jegyzetet.)

Ideiglenes labda

Ha a játékos egy ütés után úgy véli, hogy labdája a határon kívül juthatott, úgy idővesztéség elkerülése céljából azonnal egy másik labdát játszhat, a jelen szabályban előírt módon, de ha kiderül, hogy az első labdája nincs a határon kívül, úgy ezzel folytatandó a játék büntetés nélkül. (Lásd 2. jegyzetet.)

1. **Jegyzet:** Ha a helyi szabály elengedi a büntető ütést és a játékos az itt előírt feltételek betartásával egy ideiglenes labdát játszott, akkor elérve azt a helyet, ahol az első labdának valószínűleg lennie kell, ha a játékos vagy ellenfele kétséget táplál még az iránt, hogy a játékos mindaddig nincs feljogosítva vélelmezni, hogy első labdája határon kívül van, amíg azt 5 percig nem kereste.

Bizonyságszerzés az ellenfél labdájának fekvéséről

A játékosnak mindig jogában áll meggyőződni arról, hogy az ellenfél labdája a határon túl van-e vagy sem, mielőtt ellenfele a játék folytatására szoríthatna.

A határon kívül állni

A játékos a határon kívül állhat azon célból, hogy egy határon belül lévő labdát játszeik.

2. **Jegyzet:** A jelen szabály 2. pontja szerinti ideiglenes labda csak azelőtt játszható, mielőtt a játékos vagy játszótársa nekiindult volna a megelőző ütessel eljátszott labda keresésére.

24. SZABALY

Játékra hasznavehetetlenné vált labda

Ha egy labda több darabra hasadt szét, úgy egy másik labdát lehet leejteni ott, ahol a szét-hasadt labdának bármely darabja fekszik. Ha a labda megreped vagy hasznavehetetlenné válik, a játékos kicserélheti azt, de ezen szándékát az ellenféllel közölnie kell. A labdához tapadt sár még nem ad jogot arra, hogy a labdát hasznavehetetlenné tekintsük.

Akadályok és tócsa

25. SZABALY

Az akadályokban való játék feltételei

Ha a labda egy akadályban fekszik vagy ilyent érint, semmit sem szabad tenni, ami helyzetét bármilyen módon megjavítaná; az ütőnek nem szabad a földet érintenie és semmit sem szabad megérinteni vagy elmozdítani, mielőtt a játékos a labdához ütne a következő kivételekkel: 1. A játékos hogy állást vegyen, szilárdan megvetheti lábát a földön; 2. a labdához való nekiálláskor vagy az ütőnek előre- vagy hátralendítésekor füvet, gáz, bokrot vagy más növényt, vagy futóútróknak (bunkernek), falnak vagy palánknak, vagy más el nem mozdítható utban lévő tárgynak oldalát érinteni szabad; 3. lépcsőket vagy padlókat, amelyeket a pályafelügyelőség azért helyezett el az akadályban, hogy az akadályhoz való hozzá- vagy kijutását megkönnyítse, továbbá minden a II. szabályban felsorolt gátlótárgyat el lehet távolítani és ha e közben egy labda kimozdul helyéből, úgy az. büntetés nélkül vissza kell tenni; 4. a pázsitról minden laza akadály felemelhető; 5. a játékosnak jogában áll labdáját a 21. szabályban előírt feltételek szerint megkeresni.

26. SZABALY

A vízben úszó labda

Ha a labda a vízben van, úgy a játékos büntetés nélkül ütheti, ha az mozgásban van is, de az ütessel nem szabad kitélekednie azon célból, hogy a szélnek vagy az ár sodrának lehetővé

tegye, hogy a labdát előnyösebb helyzetbe juttassa a szakasz elvesztésének terhe mellett.

27. SZABÁLY

Labda a »vizes akadályban« és »akadályban« levő tócsában»

1. Ha a labda egy elismert »vizes akadályban« (akár a vízben fekszik, akár nem) vagy egy akadályban előforduló tócsában van, vagy ott elvész, úgy a játékosnak egy büntető ütés mellett jogában áll egy másik labdát leejteni, akár a) az akadály mögött, de úgy, hogy a játékos és a lyuk között legyen az a pont, ahol a labda az akadály határán áthaladt, b) magában az akadályban, de úgy, hogy a játékos és a lyuk között legyen az a pont, ahol a labda a vízbe került.

A gyepon tócsába került labda

2. Ha a labda a gyepon előforduló tócsában van vagy abban elvész, úgy a játékosnak büntetés nélkül joga van a víz szélétől két ütőhosszon belül a lehető legközelebb ahhoz a helyhez, ahol a labda fekvött, egy új labdát leejteni, azonban a lyukhoz semmi esetre sem közelebb.

Ha a labda leejtés közben a vízbe gurul, ugy büntetés nélkül újra leejthető.

A pázsiton tócsába került labda

3. Ha a labda a pázsiton levő tócsában van, vagy ha a pázsiton levő labda és a lyuk között tócsa terül el, úgy a labda onnan játszható, ahol az fekszik, vagy pedig büntetés nélkül fel is emelhető és kézzel a földre tehető, akár egyenesen, annak a helynek a háta mögött, ahonnan a labdát felvettük, de két ütőhosszágon belül, akár pedig ennek a helynek közvetlen közelében, de úgy, hogy a labda a lyukhoz közelebb ne kerüljön és ahonnan a labdát a lyuk felé lehet játszani anélkül, hogy a tócsa utban volna.

A játékos nekiállását zavaró tócsa

4. A labdát, ha oly közel fekszik a tócsához, hogy a víz a játékos nekiállását akadályozza, úgy lehet tekinteni, mintha a tócsában lenne és ez esetben szabad ennek a szabálynak előző pontjai szerint eljárni.

A leejtésre nincs hely

5. Ha a játékoshoz való helyszüke vagy más egyéb ok miatt lehetetlen a játékosnak a labdát ezen szabály 1. és 2. pontjaival egyezően leejteni, vagy a 3. pontnak megfelelően letenni, úgy az ezen pontokban megállapított határokon belül a lehető legközelebb kell leejtenie, illetve letennie a labdát, de semmi esetre sem közelebb a lyukhoz. Ezen szabály megszegésének büntetése a szakasz elvesztése.

A pázsit

28. SZABÁLY

Laza akadályok eltávolítása

1. A pázsitról minden laza akadály felemelhető, a játékos labdának helyzetére való tekintet nélkül. Ha a játékosnak a pázsiton levő labdája megmozdul azután, hogy a labdájától 15 cm. (6 inches) távolságon belül levő bármely laza akadályt a játékos, játszótársa vagy bármelyikük labdásgyereke megérintett, úgy a játékos tekinteti a labda megmozdítójának és ezért egy büntető-ütés jár.

Trágya stb. eltakarítása

2. Trágyát, gilisztaturást, havat és jeget az ütővel lehet félre kaparni, de az ütőt nem szabad nagyobb erővel, mint a saját súlyával a földre helyezni és semmit sem szabad sem az ütővel, sem más uton-módon lenyomkodni.

A lyukba való gurítás (putt) vonalának érintése
3. A lyukba való gurítás vonalát nem szabad megérinteni, kivéve, hogy a játékos az ütőt a nekiálláskor közvetlenül a labda elé helyezheti, továbbá a fentebb említett esetekben.

E szabály megszegésének büntetése a szakasz elvesztése.

29. SZABÁLY

A lyukba való gurítás iránya

1. Ha a játékos labdája már a pázsiton van, úgy az ő labdásgyereke, a játszótársa vagy ennek

a labdásgyereke, mielőtt a játékos még az ütést megjátszotta volna, a lyukba való belejátszás számára irányt jelölhetnek ki, de midőn ezt teszik, nem szabad az ajánlott játékvonalon a talajt megérintenők. A pázsiton sehol semmiféle jelet elhelyezni nem szabad.

Szélfel védeni a labdát

2. A mérkőzésben szereplő bármelyik játékosnak vagy labdásgyerekeknek jogában áll a lyuknál állni, de egyik játékos vagy labdásgyerek se igyekezzék a szélnek a labdára való hatását mozgással vagy más uton befolyásolni. A játékosnak azonban mindenkor jogában van, miáltal ő üt, saját labdásgyerekeit a lyuknál felállítani.

A játékosok bármelyike megülthetja, hogy olyasvalaki, aki nem vesz részt a mérkőzésben, a lyuk közelében tartózkodjék.

Ezen szabály megsértésének büntetése a szakasz elvesztése.

30. SZABÁLY

Az ellenfél labdája ne legyen mozgásban

Ha a játékos labdája a pázsiton fekszik, addig ne játsszék vele, míg az ellenfél labdája meg nem áll.

E szabály megsértésének büntetése a szakasz elvesztése.

31. SZABÁLY

A 15 cm-re levő labda felemelése

1. Ha a pázsiton a labdák egymástól 15 cm-en (6 inches) belül fekszenek (a távolságot a labdák egymáshoz legközelebb eső pontjai között kell lemérni), úgy az a labda, amely közelebb fekszik a lyukhoz, akár a játékos, akár az ellenfél kívánságára felemelhető arra az időre, amíg a másik labdát eljátsszák és ezután a fölemelt labda előbbeni helyének lehető közvetlen közelébe visszahelyezendő.

Ha e szabályban foglalt esetben bármelyik labda véletlenül megmozdított, ez büntetést nem von maga után és az így megmozdított labdát vissza kell rakni az előbbi helyére.

Sorrend be nem tartása

2. Ha a pázsiton a játékos akkor játszik, amikor az ellenfélén lett volna a sor, úgy az ütést az ellenfél azonnal érvénytelennek minősítheti és a labda eredeti helyére visszahelyezendő.

Jegyzet: A pázsiton helyéből kimozdított labdára vonatkozólag lásd a 17. szabály 2. és 3. pontjait.

A játékosra vonatkozólag, aki a pázsiton az ellenfele labdáját játssza, lásd a 20. szabály 1. pontját.

A pázsiton előforduló tócsára vonatkozólag lásd a 27. szabály 3. pontját.

32. SZABÁLY

A zászlórud eltávolítása

1. A lyuk megközelítésénél mindegyik játékosfélnek jogában áll a zászlórudat eltávolítani; ha azonban a játékos labdája az önmaga vagy játszótársa vagy bármelyikük labdásgyereke által így eltávolított zászlórudat eltalálja, úgy az ő játékosfele elveszti a szakaszt.

Ha a labda nekifekszik a lyukban levő zászlórudnak, úgy a játékosoknak jogában áll a zászlórudat eltávolítani és ha a labda eközben a lyukba belesik, úgy tekintendő, hogy a játékos utolsó ütésével játszotta bele a lyukba.

Az ellenfél labdájának elmozdítása és visszahelyezése

2. Ha a játékos labdája az ellenfél labdáját beelőli a lyukba, akkor úgy kell tekinteni, hogy az ellenfél az utolsó ütésével a szakaszt megjátszotta.

Ha a játékos az ellenfél labdáját elmozdítja, az ellenfélnek joga van — ha neki úgy tetszik — labdáját az előbbi helyére visszahelyezni, de ezt addig meg kell tennie, amíg egyik játékosfél sem tett ütést.

Ha a játékos labdája azon a helyen áll meg, ahol előbb az ellenfélnek labdája fekvött és az ellenfél bejelenti óhaját, hogy labdáját előbbi helyére vissza akarja tenni, úgy a játékosnak előbb ütnie kell s az ellenfél labdáját csak azután helyezheti vissza és játszhatja tovább.

Labda a lyuk szélén

3. Ha a játékos megjátszotta már a szakaszt és utána az ellenfél labdáját a lyuk széléhez játssza, úgy a játékos nem jogosult a labdát félreütni, de az ellenfél felhívására haladéknélkül köteles következő ütését megtenni.

Ha az ellenfél labdája a lyuk szélén fekszik, úgy a játékos, miután belejátszott a lyukba, félreütheti az ellenfél labdáját és magának követelheti a szakaszt, ha az ütések száma egyenlő, vagy pedig felezi a szakaszt, ha neki eggyel több ütése van, azonban csak abban az esetben, ha labdája nem érintette meg és nem hozta mozgásba az ellenfél labdáját; ha a játékos elmulasztja az ellenfél labdáját félreütni és az a lyukba esik, úgy tekintendő, hogy az ellenfél az utolsó ütésével belejátszotta a lyukba.

33. SZABÁLY**Már elért felezés el nem veszthető**

Ha a játékos már megjátszotta a szakaszt, de ellenfele egy ütessel azt még megfelezhetheti, úgy a játékost a már elért felezéstől semmi utólagos cselekmény meg nem foszthatja.

Általános büntetőszabály**34. SZABÁLY****Szakaszvesztés**

Ahol valamely szabály megszegéséért nincs külön büntetés felelőre, ott a büntetés a szakasz elvesztése.

Viták**35. SZABÁLY****A bírő és döntnök kötelessége**

Ha a döntnököt vagy bírót (lásd 22. meghatározást) alkalmazzanak, úgy ezek kötelesek minden szabálysértést, amelyet észrevesznek, tudomásul venni, akár kérték arranzve döntésüket, akár nem.

36. SZABÁLY**Óvások mikor és hogyan emelendők**

Ha bármelyik esetből kifolyólag vita támad, az óvást meg kell tenni, mielőtt még a játékosok a következő elütőről elütöttek volna, vagy ha az utolsó szakaszt játszották, mielőtt a pázsított elhagyták volna. Ha döntnök vagy bírő a játékhoz nem lett volna kirendelve, úgy a játékosoknak jogukban áll megállapodni abban, hogy kinek döntésére bízzák a vitát, de ha meg egyezni nem tudnak, mindegyik félnek jogában áll hivatalosan a klub titkárságának útján a golfszabályok bizottságának döntés végett bejelenteni, amely döntés végérvényes. Ha vitás kérdésről a golfszabályok nem rendelkeznek, a választott bírák a méltányosság alapján döntenek. Ha a játékosok egy döntnök vagy bírő személyében megegyeztek, úgy kötelesek az illető határozatainak magukat alávetni.

Baseball

Irta Orbán Béla

Az Amerikai Egyesült Államok nemzeti játéka, a magyar méta-játék közeli rokona. Valószínűleg már az első bevándorlók játszották valamelyik változatát. Közel mai formájában, több mint száz éve játsszák. Tulajdonképpen megteremtője Doubleday, később az amerikai hadsereg vezérő tábornoka, aki a játék első szabálytervét 1839-ben megalkotta. A newyorki Knickerbocker Club volt az első, mely 1845-ben hivatalosan baseball klubká alakult. Ezután egyre-másra létesültek az egyletek, a rabszolgaháboru idején tábori szórakozás, a hazavonulók szerteviszik. A legjobb csapatok nagy turákon szereznek új meg új híveket a játéknak. Újabb lendületet ad a játéknak a professzionizmus bevezetése 1869-ben. A játék szabályai, folytatólag a mai napig, folytonos továbbfinomításnak és csiszolásnak lettek alávetve. Így elmaradt pl. a játékosoknak megdobása a labdával, ami a játék heveségének növekedésével kezdett veszélyessé válni. Az amerikai faj, a baseball fanatikusa, komoly nemzeti ügynek tekinti a történelmével összeforrott játék minden megnyilvánulását. A szezon minden évben az elnök szimbolikus kezdő dobása nyitja meg.

Ma kb. 50 professzionista- és 5000 amatőr-liga működik, 1,000.000 körüli játékoszámmal és a nézők 10,000.000-ival. Leghíresebb csapatok a newyorki Giants és Yankees és a st. louis Cardinals. Évente a World Series-ben — baseball világ bajnokságon — a két vezető liga legelső csapatai egymásután 6 ízben mérik össze erejüket. Leghíresebb és legnépszerűbb játékos a Yankees Babe Ruth-ja, akinek fizetése évi 130.000 dollár.

Ha homogénnak, egyelvűnek nevezünk egy játékot, melyben, mint pl. a futballban, a szemben álló felek mindkét oldalon ugyanazon elvek és eszközök egyidejű szembeállításával küzdenek, a baseballt heterogénnek, speciálisan kételvűnek kell mondanunk. A két csapat 9—9 emberével 9 menetpárban (innings), azaz 18 menetben (inning) mérkőzik. Ha

LABDAJÁTÉKOK III.

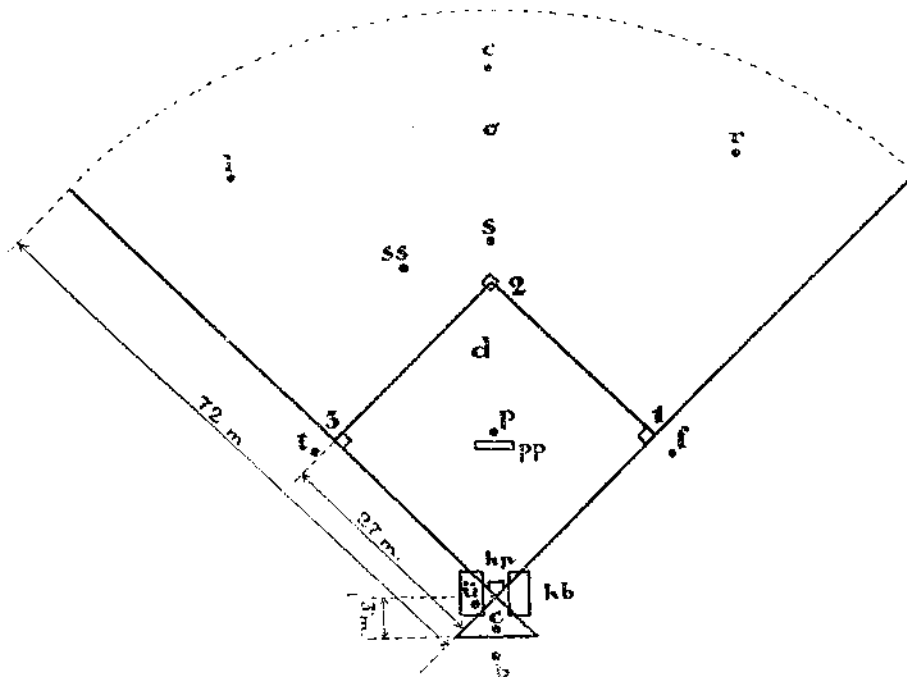

1. Jelenet egy automobil-póló mérkőzésről. — 2. Japán egyetemi csapatok base-ball mérkőzése. — 3. A base-ball „catcher” védőjátékosának védőfelszerelése. — 4. Trefás „push-ball” meccs egy párizsi sportünnepélyen.

ezalatt a pontarány az egyik javára dől el. Tehát mindkét csapatnak kilencszer van alkalma pontokat szerezni és kilencszer a másikat a pontszerzésben gátolni.

A játék gyors, tele változatossággal. Az izgalom rövid fokozásai és oldódásai sűrűn követik egymást. Gyep pályán játsszák, azonban van a játéknak fedettpálya változata is. Eszközei: Egy 108 cm. hosszú, kerek keményfa — legvastagabb helyén 7 cm. átmérőjű — ütő és egy 7.6—7.8 cm. átmérőjű, 142—149 gr. súlyu bőrlabda.

A pálya főrészei: Egy 27 m.-es oldalélű derékszögű négyszög (diamond vagy infield) két egymás melletti oldala egyenes irányban tovább vonul és képezi a diamondon túl az érvényes külső mezőnyt (outfield), ezen oldalak hossza a derékszög csúcspontjától legalább 72 m. és körívben a pályának legalább ekkora hely hagyandó, de a játék természete-

473. ábra. Baseball-pálya

Jelmagyarázat: d. = diamond; o. = outfield; hb. = home base; hp. = home plate; pp. = pitcher's plate; 1, 2, 3. = first, second, third base; b. = bírő; ü. = ütő; p. = pitcher; c. = catcher; f, s, t. = first, second, third baseman; ss. = short stop; l, c, r. = left, center, right fielder

ténél fogva ennek a külső mezőnynek méretei nincsenek maximálva. A diamond másik oldalán a fenti külső oldalak szintén meg vannak hosszabbítva. Itt egy 3 m. magasságu egyenlő oldalú háromszög tartozik szorosán a pályához, míg annak tovább hosszabbítása egy 27 m. magasságu, egyenlő oldalú háromszöge csak arra szolgál, hogy a pálya határa ne legyen túlközel. A pálya rendszerint be van kerítve, még pedig a 27 m.-es háromszög alapja a kerítés egyik oldala, a másik két oldal erre merőlegesen a 72 m.-es körhöz érintőleges. Derékszögű V alakban a pályavonalakkal parallel épül a nagy tribün (grand stand). A játékban sorukra váró játékosok számára a pályán kívül, fedett, 5 oldalról zárt ülőhelyek vannak. A diamond 4 csucsán vannak a házak (bases), belső csucsán a belső ház (home base), mely a derékszögben összefutó vonalakon belül

fekvő fehér gummiból készült és a talaj szintjére süllyesztett 22-szer 43 cm.-es elejü ötszög (home plate), 43 cm.-es oldala néz a diamond közepe felé. Ezt kétoldalról egymástól 74 cm. távol, két keskenyebb oldalával a diamond közepe felé néző, 180-szor 102 cm.-es derékszögű négyszög zárja közre. A többi három ház, jobbról balra haladva, az első, második és harmadik ház (first, second and third base), ezek 38 cm.-es oldalú négyzet alakú vászonzsákok. A diamond közepén van 15-ször 60 cm.-es oldalú szélesebb oldalával a home base felé néző, attól 18 és fél méterre lévő fehér gummiból való és a talaj szintjére süllyesztett pitchers plate.

Mindkét csapat 9—9 emberének, aszerint, hogy »kívül« vagy »belül« van, kétféle beosztása van: a belül lévő csapat tagjai kötelesek az előre bejelentett sorrendben a home base két oldalán lévő négyszögek valamelyikébe állva ütéshez (bat) jönni. A belső csapat mind a 9 tagja játékban van. A diamond közepén a pitchers platen áll a dobó vagy adógató (pitcher), aki a labdát a home base felett, az ütő válla és térde közötti magasságban kell, hogy hajtsa. Az ütő (batter) feladata a labdát az érvényes mezőnybe kiütni.

A pitcher a labdát a home base mögött, a 3 m.-es háromszögben álló fogónak (catcher) hajítja, úgy, hogy azt nehéz legyen elütni. A catcher mögött áll a vezetőbíró (umpire in chief), aki nézi, hogy a labda szabályos-e. A házaknál vannak a basemanek (first, second and third baseman). s kinn a mezőnyben a 3 mezőnyember (outfielders, left, center and right fielder) és egy összekötő (short stop). A catcher nehéz keztyűt, a bíróval együtt mellvédőt és sisakot, a többiek könnyebb keztyűket viselnek. A mezőnyemberek feladata a mezőnybe kiütött labdát lehetőleg elkapni, illetve mielőbb a basemanekhez juttatni, akiknek kötelessége az ütőből (batter) futóvá (runner) lett belső embert a diamond vonalán a labdával megérinteni, vagy lábukat a házon tartva, a labdát kézben fogni, mielőtt a futó odaér. Az összekötő a mezőnyembereknek és basemaneknek szükség szerint segít. A bíró segítségével lehet egy mezőnybíró (field umpire), aki főleg a másik bíró által a távlat miatt tökéletesen meg nem állapítható, a külső házaknál történő érintkezéseket és labdaelőzéseket ítéli meg.

A játék menete a következő: a honi csapat pályaválasztása után a bíró play szavára kezdődik a játék. A pitcher által adogatott labdát az ütő igyekszik kiütni, úgy, hogy azt kapásból egy mezőnyember se tudja elkapni. Ha ez sikerül, joga van a diamond vonala mentén körülfutni, amikor az egyes házaknál, ha szükségesnek látja, megállhat, mert azok érintése védelmet nyújt. Ha elkapják a labdát, arra a menetre kiesett. 3 ütés után föltétlenül köteles szaladni, mert különben szintén kiesik a játékból, 3 rossz ütés szintén kiesését vonja maga után. Négy rossz dobás vagy egy csalogatás (balk) — ha az adogató dobó mozdulatát nem követi dobás — egy házzal való előhaladását vonja maga után. A mezőnyoldaliak igyekeznek a futót a labdával megérinteni, vagy a háznál megelőzni, amikor az arra a menetre kiesett.

Az ütésben a belül lévők a meghatározott sorrendben követik egymást és igyekeznek minél több körülfutást (home run) csinálni, mert ezek számaránya adja a játék végeredményét. 3 ember kiesése után a menetnek vége és a játék oldalcserével folytatódik. Az ütés sorrendje az egész játékon keresztül fennáll, kiesések kizárólag arra az egy menetre vonatkoznak s így a következő belső menethetnél az ütést az előbbi játék végén az ütésre kerülő után következő veszi át.

Az adogató elég közelről, nagyon erős, csavart labdákkal dolgozik, melyek visszaütése nagyon nagy gyakorlatot igényel. Ezt a gyakorlatot

az amerikai játékos épügy már gyermekkorában szerzi, mint nálunk legtöbb futballista. Egyszerre mind a három külsőhöz el lehet foglalva futókkal, de ha a következő ütő futásra kerül, kiesés terhe mellett ezeknek is előre kell haladni. A körülfutásnál ugyanis csak az a fontos, hogy a fönt leírt előzések a labdával be ne következzenek, lopódnia is lehet. A külső csapat mindig összes tagjaival játékban van, míg a belsőből tehát legfeljebb 4 ember. Ha a játék végén, azaz 9 páros menet után egyenlő a home run arány, a bíró mindaddig köteles újabb páros meneteket engedélyezni, amíg valamelyik csapat eléri a győzelmet. A pontarány nagyon széles határok közt 1:0-tól akár 152-ig változhat, játékidő nincs kikötve. Jó csapatok között ma az eredmény számai rendszerint 10 alatt vannak. Mindkét bíró korlátlan ur a két csapat felett s a legcsekélyebb szabálytalanság 5—10 dollár pénzbírságot, súlyos esetben a játékos kiállítását vonja maga után. A játék menetéről, az egyes játékosok és csapatok elért eredményeiről pontos, tabelláris statisztika készül.

Az USA-on kívül a baseball a különböző amerikai fennhatóság alatt lévő területeken, azonkívül Kanadában, Ausztráliában és Japánban honosított meg. Angliában és Franciaországban megpróbálkoztak bevezetésével, de kevés sikerrel.

Krocket

Irta Szalai S. László

A krocket-et állítólag már a kelták idejében is a maihoz hasonló formában ismerték és kalapáccsal, golyókkal és kapukkal játszották. A krocket közvetlen elődjének a »jeu de mail« tekinthető, amely játék viszont a »chole«-ből származik. A krocket a golfal közös eredetű, amennyiben mindkét játékcélja az, hogy egy labdát egy meghatározott pontból kiindulva, lehetőleg minél kevesebb ütéssel a célba helyezzük. A golf és a »jeu de mail« szétválasztása úgy kezdődött, hogy a pálya közepén egy karót állítottak föl, amelynek irányában kellett a labdát ütni és a pálya két végén kapuiveket állítottak föl, a labda áthajtására. Ebből a kezdetleges formából alakult ki azután a tulajdonképpeni krocket. Mivel azonban a játék meglehetősen hosszadalmas és az ellenfelek között gyakran igen heves vitákra adott alkalmat, az utóbbi időkben jelentőségét majdnem teljesen elvesztette és hívőinek száma alaposan megcsappant. A játékhoz egy körülbelül 40 méter hosszú és 30 méter széles, jól lehengetelt, teljesen egyenletes talajú pálya szükséges, mert a pályának legkisebb egyenetlensége is nagyban befolyásolja a játékot. Nagyon fontos, hogy a pálya pontosan el legyen határolva, ami vagy a földön mésszel húzott vonallal, vagy csak a földön bottal húzott vonallal történik. A játékhoz való felállítás meglehetősen egyéni és igen sok variációja van. A kapuk száma rendszerint tíz, de kezdő játékosok csak hatot használnak. A kapuk fehér olajfestéssel bemázolt vasdrótból vannak; szélességük 15 cm., magasságuk pedig kb. 30 centiméter. A játéktér kezdő- és végpontján, pontosan egymással szemben, egy-egy fapálcikát erősítenek a földbe, amelyeknek úgy a végük, mint a fejük vasból van. A játékhoz nyolc golyó szükséges és a játékosok száma is nyolc. A golyók mindegyike más és más színű és széles csíkban a golyó kerületén, közepén van festve. A játékosok sorrendjét ezekkel a színekkel jelölik. Egy golyó kerülete kb. 9 centiméter; súlya kb. 400 gramm. A kalapácsok száma és színe teljesen megfelel a golyókénak.

Tévedések elkerülése végett mindenki golyójához illő kalapáccsal játszik. A kalapács nyele egy méter hosszú és puszpángból készült. Mivel a kalapács szára játék közben igen könnyen eltörhet, tartalék kalapácsokat tartanak kéznél.

A golyókat legtöbbször sorsolás útján osztják szét, aminek következtében a pártok önként adódnak. A helyesebb azonban az, ha az ellenséges csapatokban egyenlően oszlanak meg a jó és rossz játékosok, mert határozottan érdekesebb a játék, ha az ellenfelek körülbelül egyenlő erejűek. A kékszinű golyó kezd. A játékos golyóját vagy szorosán az első kapu elé helyezi, vagy amennyiben előzőleg úgy beszéltek meg, háromnegyed méternyire a kaputól. A kezdő játékosnak megengedik, hogy kétszer-háromszor is próbálkozzék, míg golyóját szabályszerűen keresztülhajtja az első kapun. Egy kapun való keresztüljutás egy, kettőn való keresztüljutás pedig két szabadütést eredményez. Ha a kezdőjátékos két ütést hibázott, akkor jön a következő, vagyis az ellenfél csapatjából az első. Ez a játékos már előnyben van az első felett. Többször kikötik, hogy csak a helyéből elmozdult golyó számít találatnak. A legfontosabb ennél a játéknál, hogy az erősebb játékos csapatjának gyengébb tagjait lehetőség szerint támogassa, úgy, hogy az összes golyók zárt sorokban haladjanak előre. A játéktér vég- vagy fordulópontján a leszurt pálcát meg kell érinteni és azután egy szabad ütessel visszafordulni. Rablónak nevezik el azt a golyót, amelyik oda-vissza az összes kapuk alatt elment, de nem használja ki a többi golyókat és nem ért az ellenfélnek. A »rabló« önkényesen mehet a játékmezőn, minden oldalról átmehet a kapuk alatt és kiütheti úgy az ellenséges, mint saját csapata golyóit. Az a csapat nyer, amelyeknek az összes golyói legelőbb esnek ki a játékból.

Kricket

Irta Szalat S. László

Sok évszázad óta a cricket az angol nemzet legkedveltebb nyári sportja. Minden valószínűség szerint — természetesen sokkal kezdetlegesebb formában — már a XIII. században is játszották. Mai formáját csak a XVIII. században érte el, amikor a meglévő szabályokat elfogadva, megalakult a *Marylebone Cricket Club*, amely klub ettől az időtől kezdve a mértékadó mindenütt, ahol ezt a játékot játszik. Anglia legjobb cricket-csapatái az egyetemi csapatok (Cambridge, Oxford) és a főiskolai (Eton, Harrow) csapatok. Ez a játék Angliában éppen olyan népszerű, mint a poló vagy a futball és a mérkőzéseket sok ezren látogatják a szigetország minden részéből, sőt a gyarmatokból is. Európában Anglián kívül csak igen kevés országban tudott a cricket meghonosodni, aminek legfőbb oka az, hogy játszásához igen nagy gyakorlat szükséges. Éppen ezért jó cricketjátékos csak az lehet, aki ugyszólván egész életét ennek a sportnak szenteli. Ennek tudható be az is, hogy Angliában, ahol nagyon szigorúan megkülönböztetik a professzionizmust az amatőrségtől, ennél a játéknál ugyszólván teljesen eltekintenek ettől az elhatározástól. Különben Angliában ma már annyira fejlődött ez a sport, hogy téli fedett sportpályákat létesítettek, hogy a játékosok ne legyenek kénytelenek tréningjüket félbeszakítani. A téli pálya annyiban különbözik a nyáritól, hogy belül üres labdával és nem nehéz ütővel, hanem tenniszütővel játszzák.

A játékpálya rövidre nyírott fűvel benőtt térség, amelynek a két kaputól való távolsága 20 méter. A kapuk pontosan egymással szem-

ben vannak elhelyezve; a kapuvonalakkal párhuzamosan, 1.20 cm. távolságra, belső vonalakat húznak. A kapuk közötti térség a játékpálya, angolul »pitch«; a tulajdonképpeni játszóterületnek azonban nincsenek méretei; minél nagyobb, annál jobb. A kapu 20 cm. széles és 66—68 cm. magas, három darab két centiméter széles pálcából áll, amelyeket két, könnyen ráhelyezett pálcza fed. Ha a labda a kaput éri, a fedőpálcák lehullanak vagy az egész kapu fölborul. A labda súlya kb. 155—163 gr., átmérője 23—23.5 cm. A labda csepübe burkolt parafa, amelyet bőrhuzat borít. Az ütő 96 cm. hosszú és a legszélesebb részén is legfőljebb csak 10.5 cm. lehet; a nyele erősen be van burkolva. A krikettet két, 11—11 emberből álló csapat játssza, akik sorshuzással döntenek a pálya vagy a játékmód választásáról. A játék célja, úgy juttatni a labdát az ellenfél kapujába, hogy a kaput fedő pálcikák leessenek. A védő feladata pedig a támadásokat visszaverni. A kivédett támadások számától függ a győzelem. A játék időtartama bizonytalan, mivel az a csapatok teljesítményétől és kitartásától függ.

A rugby

Irta Szalai S. László

A rugbyt, megkülönböztetésül a cselező játéktól, futójátéknak nevezik. A rugby az ősrégi, tulajdonképpeni eredeti futballjáték, míg a ma futballnak nevezett játék csak a múlt század közepén alakult. Nevét attól a híres angol iskolától nyerte, amelyik elsőnek állította vissza ezt az ősrégi futballjátékot. Anglia első Rugby Club-ja 1859-ben alakult Old Blackheath Football Club néven és még ma is a régi tradícióit megőrízve, egyike Anglia legelőkelőbb klubjainak. A 60-as évek elején már számos új rugby-klubot alakítottak, azonban minden klub önkényesen határozta meg a játék szabályait s így a játék többnyire durva volt, vagyis gyakran előfordult, hogy a játékosokat fellökték vagy sipesontjukat törték. Ezért 1871-ben Londonban megbeszélésre gyűltek össze a rugby-klubok, ahol megalakították a Rugby Football Union-t, amely szövetséghez azután még 20 más klub is csatlakozott, vállalva a kötelezettséget, hogy a szövetség szabályai szerint fog játszani. Ezek a szabályok alkotják még ma is alapját mindenfajta labdajáték-szabálynak, habár a rugbynél elég gyakran változnak és módosulnak ezek a szabályok, mivel ez a játék még nem öltött határozott alakot. Az első nemzetközi rugbymérkőzés 1871-ben volt Anglia és Skócia között, ezt a mérkőzést azután szabályos időközökben meccsek követték. Ezen a nemzetközi mérkőzéseken a rivális egyesületek között a sport-szellem megkövetelte jóviszony annyira elfajult, hogy egy-egy mérkőzés valósággal botrányba fulladt. Egy ilyen botrányos mérkőzés után Angliát kizárták a nemzetközi mérkőzésekből 3 évre.

Említésre méltóak még a rugby történetéből a »Maorik« és az ujjeländi csapatok küzdelme a 80-as években Angliában, amely mérkőzések alatt az utiköltségüket csak úgy tudták az egyesületek megteremteni, hogy 25 héten át 74 mérkőzést kellett lejátszaniok. Később azután különböző díjakért való versenyeket rendeztek, miáltal mindjobban kifejlődött a professzionalista játék.

A nyugati államok közül majdnem minden egyes államban játszanak rugbyt, azonban mindjobban kiszorítja a nagy tért hódító futball. Egyedül Franciaország az, ahol a legutóbbi időkig nagyban divott a rugby-játék, azonban itt is már előnyben részesítik a futballt. A déli államok közül egyedül csak Romániában játszanak rugbyt.

A rugby és a futball között leglényegesebb különbség az, hogy

a rugbyt kézzel és lábbal, míg a futballt csak lábbal játsszák. Továbbá a rugbynél az ellenfelet le lehet fogni és így akadályozni lehet őt a játékban. A játékosok száma 15, a pálya is eltérő a futballpályától és a labda tojásalakú és nem gömbölyű. A játék nem gólra, hanem pontokra megy; a labdát nem a kapuba rugják, hanem a kapu fölött elhelyezett, mintegy a kaput meghosszabbító hálónélküli részbe kell rugni vagy dobni. A rugby-pálya gyepes; méretei 100 m. hosszú és 68 m. széles. A kapuk a pálya két szélén vannak; magasságuk 3.5 m., szélességük 5.5 m. A pálya határait köröskörül, egymástól 23 m. távolságban 1.5 méteres földbeszurt lobogók jelölik. A pálya négy sarkában leszurt zászlókat átlók kötik össze, miáltal a mezőny négy egyforma részre oszlik. A rugby-labda tojásalakú, 27.5–28.5 cm. hosszú, kerülete szélességben 64–66 cm., hosszában 75.5–79 cm., súlya kb. 370–400 gr. A rugbyt úgy játsszák, hogy a két ellenséges csapat saját kapujának háttal az ellenséges kapura törekszik olyképpen, hogy vagy kézzel viszik a labdát, akkor a kapunak hálós részébe kell helyezni a gólt; ha azonban a labdát lábbal rugják, akkor a kapufölötti, meghosszabbított hálónélküli részbe kell esnie. A két csapat kapitánya sorsot húz a kezdésért; a kezdőcsapat feláll a labda mögött. A játékidő tartama kétszer 35 perc, tíz perc szünettel. A mérkőzést pontozással döntik el és pedig egy gólkísérlet három pontot, egy gól szabadrugásból szintén három pontot, egy kísérletből lött gól öt pontot, minden egyéb gól négy pontot számít. A mérkőzést az a csapat nyeri, amelyiknek nagyobb a pontszáma; ha a két csapatnak a pontszáma egyenlő, akkor a mérkőzés eldöntetlen. A meccset egy bíró és két határbíró irányítja. A bíró sipjának jelzésére kezdődik és fejeződik be a játék egy-egy félideje. A befejezés csak akkor lehetséges, hogyha a labda vagy egy játékos kezében, vagy a játékon kívül van, éppen ezért a bíró a helyzetnek megfelelően meghosszabbíthatja a játékidőt. A tizenöt játékos a pályán a következőképpen helyezkedik el: 8 csatár, 2 fedezet, négy hátvéd és a kapus. A kezdő fél a középvonalra áll fel, míg az ellenfél 9 méter távolságban helyezkedik el.

A labda pontosan a középvonalon fekszik és a két középső csatár egyike indítja el a mezőnybe. A fedezetek az összekötőkapocs a csatárok és a hátvédek között. A hátvédek feladata a támadás és a védekezés. A kapus feladatát a rugbyszabályok megállapítása óta nem változtatta meg a szövetség. Neki nemcsak a kaput, hanem az egész gólvonalat kell védenie. Olyan közel kell elhelyezkednie a kapuhoz, hogy minden a gólvonalra került labdát elfoghasson. A rugby általában véve nagyon hasonlít a futballhoz, szabályok tekintetében alig van valami kivétel. Nálunk még nem honosították meg a rugbyt és erre a nagy szeretetnek örvendő futball miatt belátható időn belül nincs is igen kilátás.

Lacrosse

Irta Szalai S. László

A lacrosse a kanadai indiánok nemzeti játéka, amelyeknek különböző törzsei még ma is vetélkednek egymással a bajnokságért. Európában ez a játék francia misszionáriusok leírásaiból vált ismertté, azonban az angolok voltak az elsők, akik ezt a játékot hazájukban bevezették. 1875-ben folytak le az első versenyek Anglia és Skócia között, amely versenyek lezajlása után egymásután alakították meg a különböző lacrosse klubokat Ir- és Angolországban. A lacrosse nem csapatjáték, mint pl. a hockey vagy a futball, bár itt is két párt van, de ezek közül mindig

csak két játékos játszik egymással szemben; egyik, aki a labdát az ütővel az ellenfele felé dobja, az ellenfele pedig igyekszik a feléje dobott labdát elfogni. A kapuk, amelyeken keresztül a labdát át kell hajtani, a játéktér két keskeny oldalán vannak, amelyeknek területe 100—150 m-ig terjed és a négy sarok zászlóval van megjelölve. A labda elfogására a kapufák között háló van kifeszítve. Mindegyik oldalon 12 játékos van. A lacrosse-ütők kifogástalan előállításának érdemeit még ma is féltékenyen őrzik az indiánok. Az ütők hosszúsága a játékos nagysága után igazodik, de a dobó felülete 30 cm-nél szélesebb nem lehet. A háló oly szűk, hogy a labda, amelynek átmérője kb. 20 cm., a szemeken keresztül ne férjen. Minden játékhoz két bíró kell. A kapuvédőnek nem szabad a labdát a kezével dobni, mindenkor a dobófát kell tartania, ellenben meg van engedve, hogy a labdát minden egyéb móddal, taposással vagy rugással visszaverje. A többi játékosoknak a labdát sem kézzel, sem lábbal, sem lábszárral nem szabad érinteniök. Époly szigorúak a szabályok az ellenfél dobófájának megérintésére is. A labdát a földről hasonló módon veszik föl, mint a tennisznél. Az ütőtartásánál kétféle dobást különböztetünk meg, még pedig öv fölötti és öv alatti dobásokat.

XVII. FEJEZET

A lovassport

Irta dr. Massány Ernő

A LOVASSPORT FEJLŐDÉSTÖRTÉNETE

A ló Európának paleolit-korában még csak vadászott vad s csupán ennek a kőkorszaknak végével válik háziállattá. Azonban ekkor még sem lovaglásra, sem vontatásra nem használják, ami természetes is, hiszen az őstermészet még szilajon pezsog benne.

Hosszu évszázadok, talán már évezredek mulnak el, mire a vas- és bronzkorszakban a ló a mai értelmében vett használati állattá válik, de még ekkor is — úgy, mint ma az ázsiai és amerikai népek — lasszóval fogják ki a ménesből. Ezekben az időkben alakul át a ló az embernek ugyyszólván egyedüli gyors közlekedési erőforrásává. Ekkor jut igazán szerephez a kultúra és civilizáció terjesztésében s válik a földmivelésnek, iparnak és kereskedelemnek nélkülözhetetlen eszközévé.

Európából az őslóvat valószínűleg a kelet felől megindult népvándorlással egyidejűen behozott s már az ázsiai steppéken félig háziállattá idomult ló, az *equus orientalis* szorította ki, amelyet a finn-ugor és török-tatár népek szelidítettek meg. Ez a ló észak felől Középeurópán át jut a Balkánra, majd Kr. sz. e. körülbelül 3000 évvel Mezopotámiába, sőt Kr. sz. e. 2300 évvel Egyiptomban már a hadikocsik elé fogott lovakat találunk. A régi feliratok és domborművek azonban a lovat nemcsak harcban örökítik meg, hanem bemutatják az olykor nyugodalmasabb években lassanként kialakult lovassport terén betöltött szerepében. Az asszírok lóháton vadásznak, a perzsák póljátékok révén nevelnek lovasságot, a görögök lóversenyeket rendeznek s a rómaiak Circus Maximusában lovak röpitik a veszedelmes versenykocsikat.

A ló tehát már teljesen háziállattá vált s ezidőtől kezdve az emberével szinte közös a sorsa, a történelme. Békében sportolva vetékszik s ha erejük tulteng, együtt mennek a háboruba, hogy harc és küzdelem után ismét a sportban leljenek pihenést. A ló rendeltetése sokoldaluvá vált s így gyökeret ver a nemesebb lófajták tenyésztése is. Már nemcsak igavonó állatokra van a mindjobban kifejlődő lókereskedelemnek szüksége. Ennek a szelektáló tenyésztésnek hatalmas eszközévé válik éppen a lovassport, amely ilyenformán államszükségleti, nemzetgazdasági tényezővé alakul ki.

Amint láttuk, az emberiség régen rájött arra, hogy a ló alkalmas az igavonásra és a lovaglásra s ezt a felfedezést a lehető legnagyobb mértékben hasznosította is.

Megtanult lovagolni, azaz a ló hátára pattanni s a lovat a lovas akaratának alávetni. Vajjon ki volt az első, akinek az eszébe jutott, avagy akinek első kísérlete sikerült, sohasem tudjuk meg. Tény azonban, hogy

az Ilias már nemcsak a lovaglás pusztá tényéről tesz említést, hanem annak művészetéről is. Természetesen ennek fejlődése a különböző korokban, de a különböző népeknél is egymástól eltérő irányu lehetett. Lassanként beköszöntenek azok az idők, amikor a lóra az embernek nemcsak azért van szüksége, mert hasznos, hanem azért is, mert szép.

A lovas és ló a szó legszebb értelmében találtak végre egymásra s végül megjelennek a történelem színpadán az olyan népfajok, amelyek a maguk teljes egészében mint kitűnő lovasnemzetek szereznek maguknak hirt és dicsóséget. Ez a kialakulás azonban csakis a lovas és a ló módszeres iskoláztatása útján volt elérhető.

A *nyereggel* ugyilátszik a finn-ugor, török-tatár népek ismertetik meg Európát. Erre vall, hogy a nyereg használatának pozitív bizonyítékait csak Attila harcai után találjuk meg. Ugyanugy igen sokáig nem ismerték a patkót sem, holott már a görögök is érezték hiányát. A *patkót*, a jelekből ítélve, a magyarok ismertethették meg a kontinens népeivel, mert csak a IX. századból fenmaradt ábrázolásokon szerepel először. A patkóval ellentétben a *kengyelt* — bár kezdetleges formában — már a vaskorszakban is szelvében használhatták, azonban tökéletességének mai fokára mégis csak a szittyák fejlesztették. Természetesen az nagyon is valószínű, hogy a kengyellel egyidejű lehet a *sarkantyú* használata is, valamint a ló felszerelésének egyéb tárgyai, annál is inkább, mert hiszen az ezekhez szükséges bőryanag bőven állott rendelkezésre s maga a bőr-ípar azokban az időkben már fejlett volt.

Sajátságos jelenség az, hogy bár a *görögök* hosszú időig állottak összeköttetésben olyan keleti népekkel, amelyek a lovat hadicélokra használták, a lónak katonai fontosságát nem ismerték fel s a lovat tulnyomóan sportcélokra alkalmazták. A ló-kultúra ezen a téren hatalmas arányokat ölt, úgyhogy végül is a lovassport csak a gazdagok szórakozásává válik. Pedig a lovat az egész görög nép szinte imádta s az istenek legszebb ajándékának tartotta, sőt *Xenophon* Kr. e. 350-ben megírja a lovaglásról szóló örökbecsű művét is.

A marathoni ütközetnek kellett elkövetkeznie, hogy a görögök gyakorlati irányban is kifejlesszék a lovaglást. A perzsa háborúk e téren megeremték gyümölcsüket. Szittyá és partus mestereket hozatnak, akik megalapítják annak a thesszáliai lovasságnak a hírét, amely a görög hadseregnek már egyhatodát alkotja s amelynek maga *Nagy Sándor* áll az élére.

Ámbár a *rómaiak* a görög kulturát a maga teljes egészében átvették s a maguk egyéniségére szabták, a lovaglás művészetével nem sokat törődtek, de eleinte még a hadtörténelem tanulságait sem vették kellő figyelembe. A lovasság használata csak később válik náluk is általánosabbá. *Caesar* a gallok elleni háborúkban, úgy mint ezek, minden lovas-katona mellé egy-egy gyalogost oszt be. A lovasságnak hadviselésükben mind nagyobb és nagyobb szerep jut, ami a keleti népekkel való állandó érintkezésnek a következménye.

A római birodalom bukása után a népvándorlással Európára zudult tömegek tulnyomórészt lóháton nyomultak be s a messzi keletről magukkal hozták a ló iránti szeretetet, mondhatnók imádatot s ezzel természetesen a lovassportnak legkülönbözőbb nemeit, mert sem a lovaskiképzés, sem pedig a lovashadjáratokra való előkészületek nem történhetnek meg állandó gyakorlásul szolgáló lovasjátékok nélkül. Ezekről tanulják meg az egykori római birodalomtól elvált nyugati népek, hogy nagy hiba volt lemondaniok a lovaglásról. Amikor a magyarok nyugatfelé kalandoznak, lovascsapatokra alig-alig akadnak s csak később, amikor a nagy ijedelemtől a nyugatiak felocsudnak s a magyarokéhoz hasonló

eszközökkel akarnak védekezni, támad fel bennük a lovasság felállításának szükségszerű gondolata, amelyet nyomon követ a tett s az arab, magyar, tatár betöréseket végre is sikerül megállítaniok — a ló segítségével. Ettől az időtől kezdve a ló a nyugaton is igen nagy becsben áll. A lovasság tekintélye a háboruban betöltött fontos szerepe folytán napról-napra növekszik, de vele együtt az évszázadokon át elhanyagolt lóé is. Nehéz páncélba öltöztetett lovagok és kíséretük a hadseregnek magvai. Ez a fegyverzet azonban drága; falvak, uradalmak értékét emészti fel, amit a közönséges polgárember alig bír meg s így a tekintély és vagyon révén az amúgy is előjogokat gyakorló nemesség ragadja magához a lovasságban való részvétel jogát is. Annyi bizonyos, hogy a lovasügy fejlődésére termékenyítően hatott s magának a lónak megbecsülését is igen előmozdította, ami viszont a tenyésztés ügyét is előbbrevitte. A hazai tenyésztés már *Szent László* királyunk korában európai hírű lehetett s a magyar ló ugyancsak nagy keresletnek örvendhetett, mert törvénnyel kellett megvédeni a kiválóbb lovak kivitelét. Ez azonban nem használhatott sokat, mert lovaink kivitele évszázadokon át oly mértékben folyik, hogy *II. Ulászló* már honárulónak bélyegezte azt, aki lovainkat külföldre viszi.

A lovassport s az igazi lovasszellem virágkorát a középkorban élte. Elképzelhetetlen lett volna akkoriban az olyan nemesi nevelés, amelynek ne lett volna az egyik alapfeltétele a lovagolnitudás. Ezt a lószereketet és az azzal természetszerűen párosult lóismeretet a népvándorlás kora után a keresztes háborúk révén a keleti népekkel való érintkezés még inkább fokozta.

A lovagi szellem ugyyszóiván napjainkig fenmaradt, de a lovasság szerepe lassanként lealkonyult. Ali ez különösen a nehézfegyverzetű és ennélfogva igen lassu mozgásu lovasságra, amelyet a puskapor feltalálása szorított háttérbe. A nehéz francia lovasságot 1525-ben a puskával felszerelt gyalogság egyszerűen tönkresilányítja s Mohácsnál is a láncos és szakálás ágyuk söprik el a földszínéről a magyar lovasság színe-javát. A könnyű, de már nem ijjal, hanem csak karddal és puskával felszerelt lovasság szerepe ugyan még egynéhányszor felvirágzott s szinte döntő jelentőségű volt, így Nagy Frigyes háborúiban, amidőn azonban a huszadik században megkezdődik a gépfegyverek uralma, még ennek a könnyű lovasságnak az értéke is inkább a hírszerzői szolgálatban mutatkozik, ma pedig, a repülőgépek korában, ez a szerep az éjjeli vagy a fedett terepen való ténykedésre szorítkozik.

Három évszázados török elleni harcainkban a magyar lovas vitézi virtusa félelmetes és rettegett s úgy mint az őshazában vagy akár a vérzivataros világháboruban, a huszár teljesen egybeforrott lovával, vele együtt élt és halt. Drága kincs volt ekkor már a magyar ló. A török háborúk tenyésztésünket már majdnem teljesen elpusztították s csak annyi haszon maradt azokból, hogy a török, az ugynevezett »szerecseny« lovakkal való keresztezés révén kicsinyke lóállományunkba sok jó vér került. Nem kellett akkor kiviteli tilalmak. A méneseket fegyveres csikósok őrizték s abban a háborus világban bizony a lókereskedők nem szívesen rótták a csak portyázó katonáktól népes jó-rossz utakat.

A magyar lovak bár kicsinyek, de igen fürgék, kitartók s ami a fő, igénytelenek voltak. A különösen az olasz és francia udvarokban művelt magas iskola, valamint a karusszel nem volt a magyar ló kenyere, de elevenségével, mozgékonyásával a még mindig a régi harcmodorhoz szokott hadvezéreket kétségbeejtette. A »Napkirály« XIV. Lajos fel is ismeri a magyar lovasban és lóban rejlő frissesség és vállalkozási kedv nagy értékét. A magyar lovasság mintájára szervezi meg huszárságát.

Eszterházy honosítja meg a franciáknál nemcsak a magyar lovat, a magyar szakkifejezéseket, hanem a csákó, a bajusz és a zsinóros dolmány viseletét is. Sőt később Nagy Frigyes is, amikor nem képes megküzdeni a magyar lovassággal, követve I. Henrik tizedik századbeli példáját, a huszár-harcmodor elsajátítására törekszik. Harcban, háboruban telik még mindig a magyar lovasság ideje, a lótenyésztésünket újból megsínylő hétéves háboru után, a török végleges kiűzése nyomán megindulnak a nagy Napoleon-háborúk, amikor fokossal ütnek félelmetes léket a franciák csillogó mellvértjein. *Simonyi* óbester vitézi tettei még ma is közszájon forognak. Még a negyvennyolcas időkben is a huszárság üzhajtja ki az országból az osztrákot, a boszniai okkupációban is felcsillannak vitézi erényei.

Amíg a magyar lovas és ló egy évezredes küzdelemben folyton csak hazájáért vérzik, addig a Nyugatnak a sors mégis csak nyújt rövidebb-hosszabb csendesebb korszakot, amidőn a modern lovaglási művészetnek megvethetik alapjait. A lóversenyek nyomaival ugyan már II. Lajos alatt nálunk is találkozunk, a lovassportokban való vezetést az utána bekövetkezett gyászos idők folytán azonban nem ragadhattuk magunkhoz. Így azután a lovaglási művészet megteremtését az olaszok ragadták magukhoz. Minden jelentékenyebb olasz fejedelmi udvarban nagy tiszteletdíjakkal jutalmazott lóversenyeket rendeztek s kiváló ménesekben, amelyek közül különösen a nápolyi és estei voltak a leghíresebbek, foglalkoztak tenyésztéssel. Ebben az időben a lovagolnitudás már olyan művészi készséget jelentett, amely lovast és lovat egymás megértésében mutatta be a különböző lovasmérkőzéseken. A XV. szd.-ban az olasz lovaglási művészet már olyan magas fokra emelkedik, hogy annak elsajátítására egész Európából özönlik az ifjuság Olaszországba, ahol Nápolyban ekkor alakul meg az első lovaglóakadémia. Sőt mi több, az a lovasirodalom, amely az antik görög idők óta ugyyszólván teljesen szünetel, szintén új életre kél, amennyiben *Griso* tollából 1550-ben megjelennek az első lovaglási szabályok.

Az irodalomnak sorompóbalépése a lovaglás művészetének gyors fejlődésével és elterjedésével járt. Hatása alatt a középkori kemény és gyakran durva lovastornák divatjukat mulják. A XVI. szd.-ban ugyan még divik a lándzsatörés, de amint mind több és több helyen keletkeznek lovasakadémiák, ezek terjesztőivé válnak a romantikus színezetű és a kor szemében tetszetősebb, ugyancsak Olaszországból eredő karusszelekek, amelyek a letűnőben lévő régi lovagi tornák ártatlan jellegű másai, amelyeknek a régiekkel csak a közös gáláns jellemvonásuk jut kifejezésre. Ezek a karusszelek különösen IV. Henrik és XIII. Lajos francia királyok udvaraiban a XVIII. szd.-ban válnak otthonossá s bennük a lovaglás művészetének minden ága és árnyalata szinte fantasztikus költői ihlettel forrott egybe egy szerves egészé.

A *quadrille contredance*-a a régi lovagi módra szembenálló ellenségekre emlékeztetett, a *quintan*-verseny a harc hevében folytatott küzdelmekre, a *komikus karusszelek* azokra az időkre, amikor még az együgyűn azon párton lévők is szívesen és jókedvvel, pusztán szórakozásból mérték össze lándzsáikat. Az ugyancsak Olaszországból hódító *utra* indult *lő-balet*t, azaz egy lovascsoport tánca, a zene ütemeire való figurák lovaglása, szintén nagy népszerűsége telt szert. Ugy ebben, mint a karusszelben a kor izlésének megfelelő tér nyílt s e csoportok egyöntetű mozgása pontos, iskolászerű kivitelt követelt meg, úgyhogy a lovaglász művészetének magas fokát igényelték.

A lovassportoknak eme újonnan feltárult szépségei mind élénkebb lovaséletet teremtenek. Azonban az egyes népfajok hangulata, jelleme,

asszimiláló ereje folytán a lovassportok is bizonyos mértékben eltérő irányban alakultak ki s később, talán ugyyszólván napjaink közvetlenebb nemzetközi érintkezési lehetőségei terelik ismét ezt a sportot egységes fejlődési irányba.

Az angolszász népeknél a keresztes hadjáratok, majd a franciákkal való évszázados harcok a lovagi eseményeket szintén példátlanul magas fokra emelték, azonban az ő szemükben kissé édeskésnek tűnő és így korcsnak látszó újabbfajta lovagi tornajátékok, a karusszelek — bár szintén meglehetősen elterjedtek — nem voltak oly hosszú életűek. Sokkal szívesebben adnak helyet a hozzájuk később szintén a francia udvari vadászatok közvetítésével átszarmazott vadászlovaglásoknak, majd a birodalom növekvésével az Indiából hozott lovaspólójátékoknak és a régi görögöktől átvett lóversenyeknek. Abból alakulnak ki a még ma is virágjukat élő falkavadászatok, amelyekben azonban ma már nemcsak a királyi ház tagjai vágatnak a kopó után, hanem a patikus, tiszteletes, a kereskedő, a finác, a magas állami funkcionárius, szóval a társadalomnak minden rétege. A lovassport tehát különösen náluk nagyarányú demokratikus átalakuláson ment át, amelyben, különösen az újabb, elevenebb politikai világnézet kialakulásával, a kontinensen is mindenütt hű követőkre találtak.

Szerte az egész földkerekségen, ahol a brit impérium csak egy talpalatnyi helyet elfoglalt, a lovaspólójáték még ma is divatjáték s részben ennek köszönhető, hogy ez az eredetileg a történelem homályába vesző, őseinktől származó, személtelket gyönyörködtető lovasjáték újabban nálunk is meghonosodik.

Az angolnak legnagyobb nemzeti sportja — ha ugyan szabad ezt sportnak neveznünk — a fogadás. Fogadni bármikor és bármilyen felett, jelszószámba megy. Csak természetes tehát, ha a lóversenyek éppen az angoloknál nagyon népszerűek. A lovassport a kevésbé tehető társadalmi osztályok számára is megnyílik s az így bekapcsolt friss erők új irányba terelik annak fejlődését. Művelésére már a XVIII. szdban különféle egyesületek alakultak, amelyek egyrészt a lótenyésztést, másrészt a lókereskedelmet is felkarolják.

Már 1777-ben Londonban felépül az alapító tréner neve után ma is *Tattersall*-nak nevezett épület, amelyben — mint később Európa összes hasonló rendeltetésű épületeiben — lovalóiskolát is találunk.

Ezekben a lovassportegyesületekben és *Tattersall*-okban találkoztak azután a lovaglás és a ló hívei. Az itt kialakuló közös lovassportérdekek fejlesztik tovább a lóversenyeket, a falka utáni vadászatok, a katonaló ügető- és vágta-vizsgát, a díjlovaglásokat, az ugró és ugrató versenyeket, a táv- és tereploaglásokat, szóval mindazt, amit ma a modern lovassport gyűjtőfogalma alatt értünk.

Ennek az új modern lovassportnak Anglia a szülőhazája s innen indul hódító útjára. Csodálatos gyorsasággal válik közkedvelté egész Európában. Nálunk a nagy *Széchenyi* István gróf válik lelkes apostolává, szóval és írásban megkezdí sikeres agitációját, mert belátja, miszerint éppen a sport segítségével fejleszthetjük lótenyésztésünket s ezt kellő színvonalra emelve benne olyan nemzetgazdasági erőforrásra találhatunk, amelynek művelése ezeréves multunknak, lószereketünknek nem fáradtságot, hanem csak gyönyörűséget okozhat. Az olyan sportsman-ek, mint *Sándor* Móric gróf örökké emlékeztető bravurjai csak még jobban fokozák a lovassportok megkedvelését, amellyel kapcsolatban azután meghonosodik nálunk a hajtósport is.

Közben kitört szabadságharcunk és az utána beköszöntött abszolutisztikus idők a virágzó fejlődésnek gátat vetettek. Ugyan 1854-ben meg-

alakul a csáki falkavadász-társaság, azonban igazi lovasélet csak boldogemlékeztű *Erzsébet* királynőnk gödöllői vadászataival indult meg. A wien—berlini távlovaglason a győztes magyar ember, ugyszintén a helyezettek kilencven százaléka is magyar. A turini nemzetközi lovasmérkőzésen is csodálattal adóznak a magyar lovasművészetnek, lótenyésztésünk pedig ismét olyan világhirre tesz szert, hogy nincsen nemzet a földkerekségen, amely nem magyar lóval igyekszik a lóállományát kiegészíteni. Ezt a nagyszerű és káprázatos fellendülést a világháboru derékba törte. Lovasságunk elpusztul, lovasaink legjobbjai künn porladoznak, lóállományunk pedig elpusztult. Nehéz idők következtek. Az újraépítés rettenetes munkájában, a teendőik özőnében bizony nem a lovassport és lótenyésztés volt először soron. Itt-ott történnék ugyan kísérletek, de ezek egy ideig csak egymagukban álló, elszigetelt jelenségek. Nagyobb lendület csak öt év óta mutatkozik, amikor az ország minden részében megalakítják a különböző lovassport-egyesületeket, különösen pedig akkor, amikor létrehívják a *Magyar Lovassport Egyesületek Országos Szövetségét*. Most már egységes elvek alapján, egységes irányítással történik a fejlődés. A hatás szembetűnő. A lovasmérkőzések és a nagyobb lovasvállalkozások színvonala és teljesítménye szemmel láthatóan emelkedik. A lovasszellem mind szélesebb rétegeket hat át, olyannyira, hogy immár a gazdaifjuság is lóhátra ülve járja be tanulmányutjain az országot s az egyetemek és főiskolák hallgatói és hallgatói is szívesen áldoznak Szent György sportjának. A külföldi piacainkat teljesen elveszített lótenyésztésünk ennek hatása alatt szintén virágzásnak indult. Itt is, ott is hallatszanak már a külföldön ismét hangok, amelyek magyar lovat követelnek s talán nincsen már messze az az idő sem, amikor a magyar lovas aratja majd az összes nemzetközi mérkőzéseken a dicsőséget. Ott, ahol eddig sikerrel szerepeltek, csak természetesen találták, mert a magyar nemzetet még mindig lovasnemzetnek tekintik s még az idegeneknek sem jut soha az eszébe az, hogy a magyarból a ló iránti szeretetet, a lovaglás művészetét bármily világrendítő esemény is kiírhatta volna.

A LOVASMÉRKŐZÉSEK NEMEI

A modern lovasmérkőzések a lovas reátermettségenek, lovaglási készségének és lehetőségének, továbbá a ló alkalmasságának, engedelmességének, fegyelmezettségének, fordulékonyságának, ügyességének, tanulékonyságának különféle próbáiból állanak.

Ezek szerint megkülönböztetünk vadászlovak díjazását, díjlovaglást, díjugratást, military-t, távlovaglást és jeu de barre-t, amelyek a kítűzött feladatok nagysága szerint különféle kategóriákra oszlanak. A lótenyésztés, valamint a lovassport megkedveltetése érdekében ujabban a vidéki lovasmérkőzéseken a kiscgazdák részére ugynevezett kancadíjazásokat írnak ki.

A VADÁSZLOVAK DIJAZASA (HUNTER SHOW)

A mérkőzéseknek ebben a nemében a hidegvérű lovak kivételével minden négy-tizennégy év közötti belföldi származásu hátszló részt vehet, de csak abban az esetben, ha acélosság, nemes küllem, arányos test, szabad mozgás tekintetében megfelelnek a követelményeknek.

A lovas a lovat egy 150 m. hosszú és 75 m. széles négyszögben mind a három jármódban, tehát lépésben, üetésben és vágásban mutatja be, majd három akadályt ugrat és pedig 90 cm. magas sövényt, 80 cm. korlátot és 2½ méter széles árkot.

A lovasok ez alkalommal a következőképpen öltözködnek: A katonatisztek előírt szabályzatuk szerint, az urlovasok fekete kabátot, lehetőleg fehér, de mindenesetre világosabb nadrágot és kemény kalapot viselnek, a hölgyek pedig sötét lovaglóruhát és kemény kalapot. Lovaglópalcát használni nem szabad.

A ló felszerelése közé tartoznak az angol pricsnyereg, sárga feszítőkantár orrfékkal.

A díjazásnál a zsüri figyelme kiterjed a ló küllemére, minőségére, járására, modorára, az ugratásra, a nyergelés és kantározásra, végül a lovas ülésére és öltözködésére.

A DIJLOVAGLÁS

A lovasmérkőzéseknek ez a száma valamennyi között a legértékesebb, mert ebben támasztják a lovas és a ló teljesítménye iránt a legnagyobb követelményeket úgy, hogy a díjlovaglás a lovaglás művészetének próbaköve. A lovas ülését nyugodt, egyenes tartásnak és lovához való simulékonyságnak kell jellemeznie. A ló és lovas közötti teljes összhangot a lovas a lóra gyakorolt helyes befolyásával érje el s azt a látszatot keltse, mintha a bemutatások különösebb megerőltetés nélkül bonyolódának le.

A ló lépésben, rövid ügetésben és rövid vágásban jár, ha pedig az ütem fokozódik, akkor kell, hogy szabadabb tartásban és tértnyerően haladjon előre. A ló mindkét kézen egyforma kiképzésről tegyen tanúságot és engedelmessége jeléül lovasának még csak sejtett szándékait is hűségesen hajtsa végre.

A díjlovaglás két részből áll és pedig az előlovaglásból, amely csupán a bírálóbizottság előtt folyik le és a hármas, négyes csoportokban és osztályban, vezényszóra a közönség előtti lovaglásból.

A díjlovagló vezényszavakra különböző előírt gyakorlatokat mutatnak be, még pedig lépésben, ügetésben és vágásban. A két utóbbi jármód gyakorlatainak színhelye egy 150 méter hosszú és 75 méter széles u. n. nagynégyszög, az összes többi követelményeké pedig a kis négyszög, amely 50 méter hosszú és 25 méter széles. Az előírt gyakorlatok aszerint könnyebbek vagy nehezebbek, hogy minő kategóriájú díjlovaglásról van szó.

A díjlovaglásban birói osztályozás alá kerülnek a ló tartásának és támaszkodásának megállapítása, lépése, hátralépése, a ló hátulja körüli fordulata, általában a fordulatok, az ügetés, a rövidvágta, az ütemrövidítés, a sebesvágta, az oldaljárások, az ugratások, a lovas ülése és a lóra gyakorolt befolyása, az ugrásváltás (changement), a pirouette és végül az összbenyomás.

A DIJUGRATÁS

A díjugratás bizonyos előre meghatározott hosszúságú pályán felállított, ugyancsak meghatározott számú, de különféle akadályok ugratásából áll. A lovassportban nálunk ma ez a legkedveltebb. Célja a ló ugróképeségének fejlesztése, mégpedig olyan módon, hogy a ló örökölt képességeit szakszerű előkészítéssel, helyes neveléssel és lovaglás által fokozzák és a lónak így lehetővé teszik, hogy akár természetes, akár mesterséges akadályokat nyugodtan és erőpazarlás nélkül ugorjon át.

Természetesen az ilyen díjugratásokban a lovasnak is nagy szerepe van, amennyiben lovaglásának módjával a ló teljesítőképességét nagy mértékben befolyásolhatja.

A pálya hossza általában attól függ, hogy hány akadályt állítanak rajta fel. Egy-egy akadályra kb. hatvan-nyolcvan méter pályahosszat számítanak.

Az akadályok különféleké. Vannak egyszerűek, azaz amelyek egyöntetűnek látszanak és egy ugrással vehetők, mint például egy sövény vagy kőfal. Az összetett akadályokat különféle jellegű akadályokból állítják össze, ennek ellenére is egy ugrással veendő. Például egy kőfal, előtte egy méterrel korláttal. Harmadszor vannak még kettős vagy többszörös akadályok, amelyek különböző, egymástól azonban három, legfeljebb tíz méter távolságban felállított akadályokból állanak, amelyeket a lónak külön-külön kell ugrania. Ilyen akadály például két egymástól nyolc méternyire lévő vasuti sorompó.

Az elv az, hogy ezek az akadályok a természetben előfordulóhoz minél jobban hasonlítsanak s legalább is olyan hosszúak legyenek, mint aminő a pálya minimális szélessége, azaz hat méter. Az akadályok felső része erősebb ütésre lecsúszik. Ennek célja, hogy hibás vétel esetén a felbukásnak elejét vegyék, másrészt azonban éppen az akadályok mikénti leverési módjából állapítják meg a ló hibapontjait. Az összes akadályok külső és belső oldalán zászlók állanak, a fordulókban pedig szintén; ez utóbbiak olyszintűek, mint az akadályok belső oldalán lévők. A start és célbafutás idejét lemérik.

A különféle előírt teljesítmények szerint különböző kategóriákba osztott díjugratások alkalmával elkövetett hibákat az alábbi módon értékelik.

A KATONALÓ ÖSSZETETT VERSENYE (MILITARY)

A lovas és ló teljesítőkétségének, tudásának és kitartásának ez a legalkalmasabb versenye s az előírt feladatok szerint ugyancsak hol könnyebb, hol nehezebb kategóriákban való mérkőzés négy részből áll.

Az első napon *csak* a bíráló-bizottság előtt díjlovaglást mutatnak be a versenyzők.

A második napon husz-nyolcvan kilométeres távolságra tereplovaglást írnak elő. A terep utvonaltól zászlók jelzik s rajta 12—20, részben természetes, részben mesterséges akadályok vannak. A terepet meghatározott időn belül kell belovagolni. Az akadályoknál részletbírák állanak, akik az elkövetett hibákat a díjugratásnál már megemlített módon értékelik. Megjegyzendő, hogy a nehezebb tereplovaglást egy háromezer méteres, öt akadállyal ellátott vadászverseny fejezi be.

A harmadik napon díjugratás kerül sorra, amelyet felórával később a ló erőállapotának felülvizsgálása követ.

A három napon át szerzett hibapontok bizonyos kulcsszerinti összegzése alapján döntenek azután el a versenyzők helyezési sorrendjét.

A versenyzők öltözete a tereplovaglásnál tetszésszerinti, a díjlovaglásnál és a díjugratásnál olyan, mint ahogy az illető concours számoknál már leírtuk.

TÁVLOVAGLASOK

A néha több napon át is tartó, hosszú távolságokra terjedő távlovaglásokon a loanyagot próbálják ki, miközben, bár a lehető legnagyobb sebesség elérésére törekcsenek, mégis ügyelnek arra, hogy a ló ne menjen tönkre s még a verseny után is felhasználható legyen legalább tenyészési célokra.

Az előírt legkisebb távolság nyolcvan kilométer.

Kétféle távlovaglást különböztetünk meg, ugymint időre menőt és kifutóval bővített távlovaglást. Az utóbbi három részből áll, és pedig a tulajdonképpeni távlovaglásból, azután vadászlovaglásból és a kifutóból, amely sík- vagy akadályverseny lehet s amelyen az összes résztvevők egyszerre indulnak.

JEU DE BARRE

A jeu de barre lovasjátékban egy lovas balvállán lévő szalagot meghatározott területen mozogva, bizonyos ideig védeni tartozik két, esetleg három, ezen szalagot elvenni szándékozó támadó lovassal szemben. Ezen védelem sikeres megoldásához gyors áttekintés és elhatározó-képesség mellett egy olyan bármely jármódból, bármely pillanatban megállítható, fordítható és újból előrelovagolható gyors ló szükséges, amelynek kitarása egyenlő az öt támadók lovaiéval.

Azon felfogás, amit a látható eredmény után ítélve igen sokan vallanak, hogy a szalagot levevő teljesítménye nagyobb, azért jobban is értékelendő, téves, mert a védőt szívósan fogó (lekötő), a támadás sikeréhez nagyobb mértékben járul hozzá, mint a szalagot levevő lovas.

A jeu de barre egy mésvonalakkal határolt, 40—70 lépés nagyságú négyszögben lovagolandó, melyben a védő a közönséggel szemben, a két támadó az ellenkező oldalon fekvő rövid falon áll fel, hogy adott jeire a küzdelmet vágóban megkezdjék.

A jeu de barre rendszerint három lovasból álló csoport játsza, kik közül egy a védő, kettő a támadó szerepét veszi át, kivételesen a védő három támadóval szemben is felveheti a küzdelmet.

A védő balvállára egy színes szalagból összeállított libegő csokor lesz feltűzve, melynek levételét meg kell akadályoznia. A támadók feladata a szalagot a védőtől elvenni.

A mérkőzők előzetesen csoportokat nem alakíthatnak, minden nevezés egyenként adandó be, a csoportok alakítását a rendezőbizottság sorshuzás által dönti el.

A játék megkezdése vagy beszüntetése egyszerű sip- vagy trombitajelre történik.

A szalag csupán jobbkézrel és csakis a védő baloldaláról vehető el, tilos tehát a védő jobbvállán vagy annak lován keresztül átnyulni.

Viszont azonban a támadó saját balvállán keresztül átnyulhat, ha a védő baloldalán vele szemben lovagol.

Ha valamelyik lovas akár önhibájából, akár mások által erre kényszerítve a lovardát jelző vonalat tullepte, a küzdelem be lesz szüntetve és újból kell kezdeni.

A küzdelmet be kell fejezni:

a) Ha a védő a kitűzött helyet önhibájából többször mint kétszer átlépi vagy több mint kétszer ki lesz szorítva.

b) Ha a szalag a védőtől szabályszerűen elvétellett.

c) Ha a védő a szalagot kétpercnyi időtartamig meg tudta tartani.

Az egyszerű sip- vagy trombitajelre a lovasoknak a küzdelmet haladéktalanul be kell szüntetniök és a jeu de barre vezetőjéhez lovagolniök.

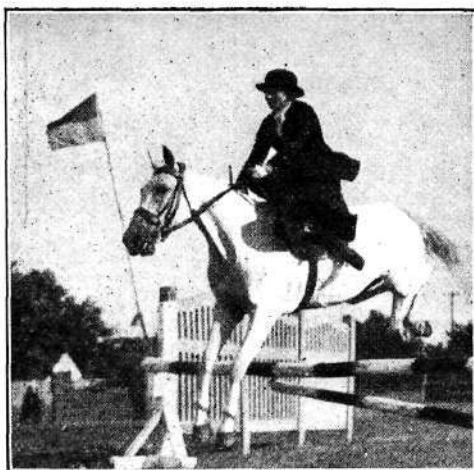
Néhány percnyi szünet után kezdődik a második küzdelem, melynél az a lovas kapja a szalagot, aki előzőleg a védőtől elvette. Minden csoportnál minden lovas egyszer mint védő kell, hogy szerepeljen.

A játék alatt csak a balkézrel szabad vezetni, a jobbkezet egyes pillanatokra, csupán a száraz igazítására szabad használni.

Játék közben tilos minden durvaság. Annak céltudatos alkalmazása az illető játékosoknak azonnali kizárását vonhatja maga után.

LOVASSPORT

1

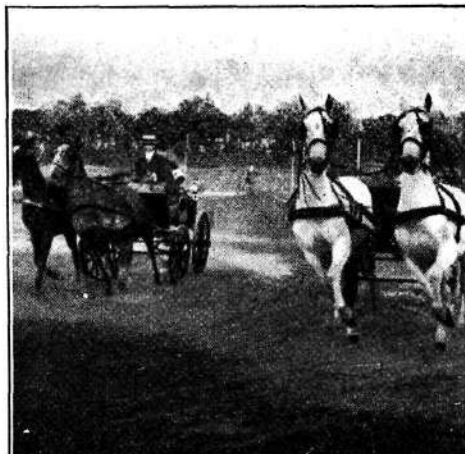
2

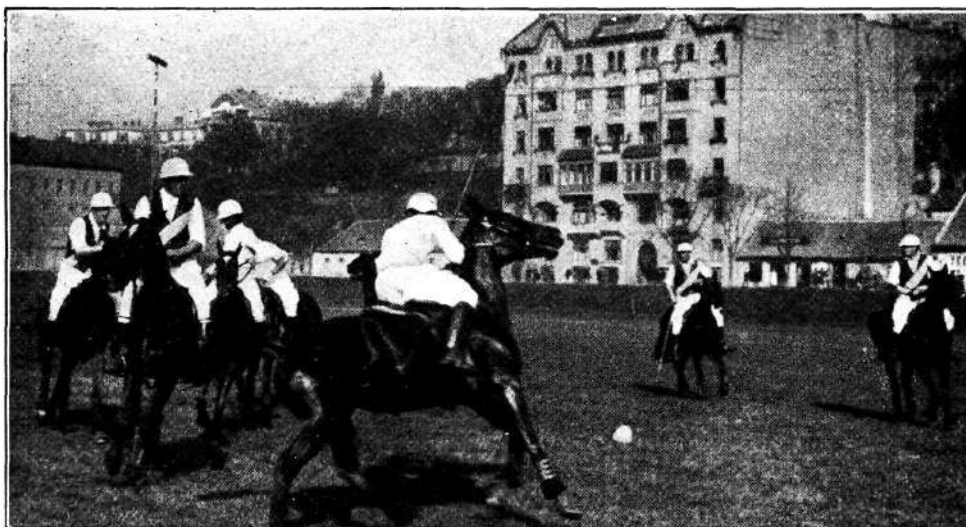
3

4

5

1. Hölgy-dijugrítás. — 2. Dijugrítás. — 3. Ügetőverseny könnyűsúlyban. — 4. Kettősfogatok versenye a fordulóban.
5. Lovaspólo.

A lovaspoló

Irta dr. Rakovszky Iván.

A lovaspoló a ma divatos köztéri játékok közül a legősibb. Amint azt két angol kutató, Miller és Dane erről a témáról írott művében bebizonyították, a lovaspolónak Perzsiában már a Krisztus előtti hatodik században maradtak fenn nyomai. Közismert egy falfestmény, amely 500-ból való Krisztus után és amelyen a perzsa játékosok ugyanolyan alakú botokkal ütögetik a labdát, mint amelyet ma is használunk. A lovaspoló tehát érdekes azért, mert a fennmaradt legrégebbi sportjáték. Reánk magyarokra nézve azonban külön érdekességgel bír, mert turáni eredetű és bár kerülő uton, Indián és Anglián keresztül jutott vissza hozzánk, némi fantáziával messze őseink sportjának fogható fel. Európába a lovaspoló akkor került át, amikor az angolok a nagy mogul birodalmat elfoglalták. Egy angol tábornok 1854-ben határozta el magát arra, hogy a perzsák és indiánusok által játszott játékot az angol hadseregbe bevezeti. Az első európai lovaspoló klubot Kalkuttában alapították angol tisztek 1859-ben és a játék mihamar elterjedt az Indiát megszálló angol hadsereg összes csapatai körében.

Az angliai 10-es huszárezred telepítette át a lovaspolót Európába 1869-ben. 1870-ben volt az első nagy nyilvános polómérkőzés. A játékot annakidején még lovas-hockeynek nevezték. Az akkori szabályok sok pontban eltértek a játék ma kifejlődött módszerétől. Minden oldalon 8 lovas játszott és valóban ponnikat, egész apró lovakat használtak.

A kontinensen először a franciák kezdtek polózni. Rövid idő alatt a játék egész Európában elterjedt és ma mind az öt világrészben játszanak lovaspolót. Az Északamerikai Egyesült Államokban fejlődött ki a játék új technikája, amely inkább a gyorsaságra, mint a hirtelen fordulatokra alapítja az eredményt. Ezt a játékmódot átvették a délamerikaiak is és a sebes kemény argentinai ló a kitünő angol polóanyagnak mihamar vetélytársává lett.

Magyarországon 1900 körül kezdtek lovaspolót játszani. *Andrássy Géza* gróf alapította meg a Budapesti Poló Clubot, amelynek a régi löversenyter közepén volt a pályája. A magyar polójátékosok mihamar kitünő eredményeket értek el és nemzetközi vonatkozásban is kitünően megállták a helyüket. Több értékes győzelmet vittek el az osztrákok, németek, franciák és belgák fölött. A spanyol csapattal is játszottak, ettől azonban vereséget szenvedtek. Legnevezetesebb játékosaik voltak maga *Andrássy Géza* gróf, *Károlyi Lajos* gróf, *Sigray Antal* gróf, *Rohonczy Lőrinc*, *Bethlen István* gróf, *Széchenyi László* gróf, *Wenckheim József* gróf, *Wenckheim Pál* gróf és *Pallavicini* örgróf.

A Budapesti Poló Club sikereiről a nagyközönség azonban alig szerzett tudomást. Pályája elzárt helyen feküdt és a játékról, valamint az elért eredményekről a nagyközönség alig szerzett tudomást, bár a beavatottak és a klubhoz közelállók lelkesedéssel és szeretettel kísérték figyelemmel a sportot. A nagyközönség azonban ma a külföld nem egy államában éppen olyan lelkes és kitartó nézője a meccseknek, mint a magyar futball- és tenniszpublikum, a klub inkább zártkörű jellegénél és visszavonult életénél fogva nem kerülhetett szorosabb kapcsolatba.

A háboru megszüntette a budapesti polóklub életét. Lovasok és lovak majdnem kivétel nélkül hadbavonultak. Csak melleleg jegyezzük meg, hogy a poló-lovak a harctéren egytől-egyig kitünően beváltak, kicsinységük mellett kitartók, igénytelenek, élénk mozgásúak voltak és éppen ezért ideális harctéri lónak bizonyultak.

A háboru befejezése után sok szó esett a magyar polóélet feltámasztásáról. Pálya azonban nem állott rendelkezésre, mert a régi lóversenyter időközben megszűnt, az új lóversenyterén pedig nem volt hely polójátékra. Nehéz volt játékosokat is találni, mert a lótartási költségek aránylag magasra növekedtek és az ország jobbmodu lakosságának is takarékoskodnia kellett. A margitszigeti részvénytársaság akkori vezetőjének, *Schiffer* Miksának támadt az az ötlete, hogy a lovaspolót ismét életrekeltsi és pedig a külföldön kitűnően bevált azon az alapon, hogy aki saját lovat nem kíván tartani, játékról-játékra klublovat vehessen bérbe. Közben a Margitsziget vezetése más kezekbe került. A félig elkészült polópálya azonban csábította a játékosokat. Sok nehézséget leküzdve, mihamar megalakult a Magyar Polóklub, e sorok írójának einöklote alatt. A klub egyrészt lehetővé teszi tagjainak, hogy saját lovat tartsanak, másrészt azonban klublovak beszerzésével lehetővé tette a bérlovakon való játszást is. Az egyesület megalakítása körül különös lelkesedéssel fáradozott *Borwin* mecklenburgi herceg, aki azután az új egyesületben mint ügyvezető alelnök vezeti a sportügyeket. A játék újból való divatbahozatala mellett az új egyesület célul tűzte ki a magyar lónak polóra való használhatóság szempontjából leendő kipróbálását. Evégből kizárólag magyar lovakkal játszik és az egyeztetendei tapasztalat azt igazolja, hogy a magyar ló, főleg a kicsire maradt nemes fajták, sebesség, kitartás, ügyesség és különösen tanulékonyosság szempontjából olyan kitűnő anyag, hogy bármely külföldi tennyésztés termékeivel felveheti a versenyt.

A fiatal egyesület 1927 őszén a Vérmezőn tartotta első bemutatkozó mérkőzéseit, majd 1928 pünkösd ünnepén nagy és lelkes közönség előtt felavatta a margitszigeti pályát, amely gyönyörű fekvésénél és pompás környezeténél fogva a világ egyik legszebb polópályája. Ugyanezen év júniusában folyt le az új klub első nemzetközi meetingje, amely a magyar játékosoknak és a magyar lovaknak értékes győzelmeit hozta osztrák és olaszországi csapatokkal szemben.

A játék szabályai ma lényegesen eltérnek már nemcsak a régi perzsiái szabályoktól, de azoktól is, amelyekkel kezdetben Angliában játszották. Az egyoldalón küzdő játékosok száma nyolcra négyre apadt, ami a játék változatosságára, élénkségére és gyorsaságára kitűnő hatással volt. A kisebb csapatok közötti játék nagyobb fordulatossága tette a játékot oly népszerűvé, hogy külföldön a polómeccseket ezren és ezren látogatják. Lényeges különbség a régi szabályokkal szemben, hogy a lovak nagyságának nincs többé határ szabva. Az ősi játékot valóban apró lovakon, ponnikon játszották. Később a magassági határt mindjobban emelték, ma pedig a poló-ponni kifejezés már csak reminiscencia, amennyiben a határ megszüntetésével elméletileg akármilyen nagyságu lovon szabad poló-ponnit játszani. Bizonyos korlátot azonban maga a játék szab a ló nagyságával szemben. Az örökös hirtelen fordulások, kígyóvonalban vagy kissugaru ívben való sebes vágások a ló olyan fordulékonyosságát tételezi fel, hogy nagyon nagy lóval jól játszani lehetetlen. Minthogy azonban a játék ma már igen sebes iramban folyik, a túlságosan kis ló sebességének korlátolt volta folytán hátrányt jelent lovasára. A legmegfelelőbb a 158 cm.-nél magasabb, de 160 cm.-nél nem kisebb, nyugodt idegzetű, nemesvérű ló.

Régen a lovaspoló valóban csak nagyon gazdag ember játéka lehetett, mert a klubélet egész berendezése szükségessé tette, hogy egy-egy játékos nagyszámú lovat tartson. Olcsóbbá a játékot az angliai lovaszredek csapatainak praktikus szelleme tette. Ők osztották be a játékrendet úgy, hogy két lóval is részt lehessen venni az egyleti játékok-

ban és ők hozták be és fejlesztették ki a klublovak szisztémáját. Ez a rendszer azután Angliában és Amerikában főleg a katonatisztek között nagyszámú játékoszt nevelt s ennek a rendszernek az utánzása van hivatalva arra, hogy a kontinensen is újraélessze a háboru alatt elmaradt és most csak nehezen újból induló játékokat, amely azonban ma már ismét annyira megerősödött, hogy Európának majdnem minden művelt államában vannak és virágoznak lovaspoló-egyesületek.

A lovaspoló-játék sportközpontja a londoni Hurlingham Club. Az ő szabályait fogadták el az összes angol csapatok és ezek szerint játszanak Európának majdnem minden államában. A polóversenyek legnagyobb része handicap. Evégből a Hurlingham Club handicap-bizottsága megállapítja az összes nemzetközi mérközéseken résztvenni akaró játékosok előnypontjait. Az egy-egy csapathoz tartozó játékosok pontjai összeadtnak és a végeredmény összevettetik a másik csapat pontjainak összegével. Az így létrejött különbség jelenti azután azoknak a góloknak a számát, amelyeket a kisebb pontszámú csapat a játék kezdetén előnyül kap.

A lovaspolónak ma már nemcsak részletesen kidolgozott taktikai szabályai vannak, de egész kis könyvtárra való szakkönyv is foglalkozik a játékkal, úgy annak történetével, mint a poló-ponnik nevelésével, dresszirozásával és a játékosoknak a játékban való viselkedésével. A játékszabályokat pedig a Hurlingham Club évről-évre új kiadásban bocsátja közre.

A lovaspoló játékszabályai

Általános szabályok

1. Bármely magasságu lovon lehet játszani.

2. a) A teljes pálya hossza nem haladhatja meg a 300 yardot (247,20 m.), szélessége a 200 yardot (182,80 m.), ha a pálya nincs beszegve. Beszegett pálya hossza a 300 yardot (274,20 m.), szélessége a 100 yardot (148,24 m.) ne haladja túl.

b) A kapuk ne legyenek egymáshoz 250 yardnál (228,50 m.) közelebb. A kapu szélessége 8 yard (7,312 m.).

c) A kaposzlopok legalább 10 láb (3,047 m.) magasak és olyan berendezésük legyen, hogy összekötözés esetén letörjenek.

d) A szegély nem lehet magasabb 11 inchnél (27,94 cm.).

3. A labda átmérője nem lehet nagyobb, mint 3 és fél inch (8,2549 cm.) és a súly nem több mint 5 és fél unca (156,014 gramm).

4. a) A játékosok száma minden mérkőzésre és játékra négyben van megállapítva.

b) A játékos nem játszhat balkezessel, kivéve, ha magát mint balkezes játékost törzskönyveztetette.

c) Mérközéseken, ha bármely játékos, aki résztvevő a mérkőzésen, a további játékokra képtelenné válik, vagy ha a csapat valamelyik tagja betegség vagy más véletlen folytán a mérkőzés elején jóhiszeműleg nem vehet részt, helyettesíthető bármely játékosal, aki az illető mérkőzés szabályai szerint azon résztvenni jogosult, feltéve, hogy ez a játékos más-más csapatban nem versenyzett. Előnymérközéseken a csapat a tényleges résztvevők előnye alapján játszik. Ha a mérkőzés folyamán helyettesítés történik, a helyettesítés ideje alatt a nagyobb gólszámmal bíró játékos előnye figyelmen kívül esik.

5. a) Minden párt kapitánya — ha az egy bíróval oszlo játékra külön megegyezés nem történt — bírót nevez. Ezen bíró, illetve a két bíró megegyező döntése végleges. Oly mérközéseken, hol két bíró működik, döntőkört kell választani, akinek döntése, ha a két bíró meg nem egyeznek — végleges.

b) Csak a kapitányoknak van joguk ahhoz, hogy a bíróval az esetleg felmerülő kérdésekről tárgyaljanak vagy a döntőkhöz óvatot emeljenek.

c) Fontos mérközéseken kapubírákat kell alkalmazni, akik a bíró felszólítására a gólokról, illetve a játéknak a saját kapujuk közelében lefolyt moza-

natairól tanuskodnak, a döntés joga azonban kizárólag a bíróé.

6. Minden játéknál és mérkőzésen hivatalos időmérőt és eredményjegyzőt kell alkalmazni.

7. a) Egy mérkőzés leghosszabb játéktartama hét egyenként nyolcperces szak. Minden szak után háromperces szünet következik, anélkül, hogy a rugidő beszámították.

Az egy mérkőzésen játszandó szakok száma az illetékes rendező intézmény tetszésére van bízva.

b) Ha előnymérközések hét szaknál rövidebb időtartamra íratnak ki, a csapatok tiszta előnye — miután az egyik a másikból levonatott — a játszandó szakokhoz arányosítva számítandó, amely esetben töredékek csak döntetlen eredmény esetén vétetnek számba, az előnybeosztás a hétszakasos mérkőzésre lévén alapítva.

c) A fent említett szünetek kivételével a játék folytatódagos és lövésére más alkalom nem adható.

d) Minden játék — az utolsó szakot kivéve — akkor szűnik meg, ha a labda az előírt idő lejártá után a játékmezőt elhagyta (szegélyezett pályákon a szegélyhez ütődik).

e) A nyolc percnyi időköz leteltét harangjellel kell a játékosok tudtára adni, mikor a labda legközelebb elhagyja a játékteret vagy a szegélyt megüti, a bíró a játéknak a befejezésére füttyjelet ad.

f) Ha a harangjel után hiba ítéltetett, a bíró füttyjele befejezi a játékot és a büntetés a következő szak elején hajtandó végre.

g) Ha a bíró hibát ítél meg, a játék megszünetétől az újakezdésig eltelt idő a játéknak idejéből levonandó. A labda játékon kívül van, míg a bíró újakezdés jeléül újakezdet kiált (Play).

h) Az utolsó játékszok akkor végződik, amikor a befejező harangjel első ütése elhangzik, bár a labda játékban van is és bárhol legyen is, kivéve döntetlen eredmény esetén.

i) Döntetlen eredmény esetén az utolsó játékszok idejét meg kell hosszabbítani, míg a labda kúnygy a játékból vagy szegélyt érint. Ha az eredmény akkor is döntetlen, öt perc szünet után a labda ismét cindítandó onnan, ahol a játékból kiment és a játék folytatandó nyolc perces szakonként a szokásos szünetekkel, míg valamelyik fél gólt nyer. Ez a gól a mérkőzést eldönti.

Az esetre, ha a mérkőzés befejezése előtt büntetés szükséges merülne fel és a büntetés végrehajtására a befejező harangjeleig nincs idő, a büntetés végrehajtására a labda ütésétől vagy érintésétől számítva még egy perc külön játékidő engedélyezendő.

Megjegyzés: Ha a labda az ezen szabály alapján engedélyezett külön perc alatt a játéktól kimenne, a játék addig folytatandó, míg a játék egy teljes percig tartott és ezenkívül, ha ez alatt a perc alatt a védelem saját kapuvonalá mögé üti a labdát, a játékidő egy másik perccel meghosszabbítandó.

k) Az esetre, ha a bíró a játékot a sötétség, időjárás vagy bármely más ok miatt, mely a játék aznap befejezését lehetetlenné teszi, megszakítja azt, az a legközelebbi megfelelő időben újra kezdendő, eredmény, időpont és a labda helyzete szempontjából ugyanugy, ahogy abbamaradt.

8. Az a fél nyeri a játékot, amelyiknek javára több gól ítéltet.

Pályaszabályok

1. Félsemü lovon nem szabad játszani; rosszhajamu vagy nem kellőképpen fegyelmehető lovak nem vehetnek részt a játékban.

2. Szemellenzőt és tarajos sarkantyut nem szabad használni.

3. Légszegek, hegyes patkókörmök használata tilos, de állandó vagy eltávolítható sarok megengedhető, ha az csak a hátsó paták vasait a szávak végén alkalmaztatják.

Megjegyzés: Az eltávolítható sarok olyan, hogy az elköszése esetén a vas levétele nélkül újjal legyen kicserélhető.

Ennek az engedélynek a lényege az, hogy az eltávolítható sarok a lehetőségek tökéletesen megfeleljen a közszegek, állandó patkósaroknak és nem jelenti arról eltérő vagy különleges vagy hegyes sarkoknak, vagy bármely saroknak másutt mint a patkósárlak végén való elhelyezését.

4. A játszótérre és az azt környező biztonsági öv területére csak a játékosok, a bírák, a döntők, a rendezőség és a bottartók léphetnek.

5. A pályaszabályok bármely megsértése hibának számít és a bíró a játékot megállítja.

6. A bíró sipot hord magánál, melyet szükség esetén használ. A bíró futryjelétől kezdve a labda játékora kívül van.

7. A játék kezdetén mindkét fél a pálya közepén felsorakozik és a bíró bedobja a labdát a pálya közepébe a szembenálló két sor közé olyformán, hogy mindkét félnek a középvonal saját oldalán kell állnia.

8. A gól akkor számít, ha a labda a két kapuzirop között és a kapuvonalat többé nem érinti. Ha a labda a kapuziropok magassága fölött, de a bíró ítélete szerint a kapuziropok meghosszabbított vonala között repül át, gól ítéltendő.

9. a) A csapatok minden gól után oldalt cserélnek. Ha gól nem esett, minden féldő után — öt- vagy hétszoros játéknál a harmadik, illetve a negyedik játékszaki után — kell cserélni. Fvnyes gól után (kivéve, ha az 1. számú büntetés lett végrehajtva) a játék ismét a pálya közepén kezdődik a 7. pályaszakaszban leírt módon. A játékosoknak méltányos időt kell engedni, hogy a pálya közepét lassu ügetésben elérhessék és helyüket elfoglalhassák.

b) Ha a bíró elnézése mellett a felsorakozás a hamis oldalon történik, a felelősséget ő viseli és orvoslásnak nincs helye, de ha addig gól nem esik, az oldalsere a játékszaki végén elrendelendő.

10. Ha a labdát az alapvonal mögé a támadó fél valamelyik játékosa üti, azt haladéék nélkül vissza kell ütni arról a pontról, ahol a vonalat keresztezte, de legalább 12 lábnyira (3.66 m.) a kapuvonaltól. A támadó fél részére elég időt kell engedni, hogy a 30 yardos (27.42 m.) vonalat elérje. A beütés pillanatában a támadó fél egyetlen játékosának sem szabad 30 yardnál (27.42 m.) közelebb lenni az alapvonalhoz. A labda játékban van, mihelyt beüttették vagy érintették.

Megjegyzés: Felesleges késedelmeskedés tilos.

11. Ha a labdát a védelem valamelyik játékosa üttötte az alapvonal mögé, az 5. sz. bün-

tetés hajtandó végre, feltéve, hogy a labda nem érintett más játékost vagy lovat.

12. a) A labda akkor van kint, ha teljesen és tisztán átment az oldalvonalon, illetve szégyélen.

b) Ha a labda ki van ütve, a bírónak kell azt visszacöbnia és pedig alulról és pontosan arról a helyről, ahol kiment, a kapuvonalakkal párhuzamos vonalon a játékosoknak az ezen vonal saját oldalán felsorakozott két sora között. A játékosoknak nem szabad 5 yardnál (4.570 m.) az oldalvonalhoz közelebb felállniok. A játékosoknak a felsorakozásra megfelelő időt kell engedni.

13. Ha szünet után a játék újra kezdődik, a labdát a 12. szabályban előírt módon kell játékba dobni. A 10. szabály módja szerint akkor, ha az előző játékszaki a végén az alapvonalon át hagyta el a pályát. A felsorakozásnál késedelmeskedő játékosok részére haladéék nem adható.

14. Ha a labda eltörik vagy a talajba taposódik, a bíró belátása szerint megállítja a játékot és új labdát dob be a lehető legközelebb ahhoz a helyhez, ahol a labda a sipjel időpontjában volt, a pálya közelebbi oldaláról, a kapuvonalakkal párhuzamos irányban a játékosok szembenálló vonalá között.

Megjegyzés: Kivánatos, hogy a labdacseré céljából a játék oly pillanatban állítsák meg, amikor a tört labda oly helyzetben van, hogy a játék megállítása által egyik felet sem éri előny.

15. A labdát vinni nem szabad. Ha a labda játékoson vagy lovon fennakadna, azt haladéék-talanul a földre kell dobni.

16. a) A játékos félrelövogolhatja ellenfelet vagy lovat előtte utbaállíthatja úgy, hogy ezáltal őt a labda elérésében megakadályozza; de nem szabad kereszteznie oly játékost, aki a labda birtokában van, kivéve olyan távolságban, ha a birtokban levő játékos az összeütközés elkerülésére ne legyen kénytelen lovat visszafogni.

b) Ha két játékos különböző irányból lovagol a labda felé, hogy azt elüsse és veszedelmes összeütközés látszik valószínűnek, a labda birtokában levő játékosnak helyet kell engedni.

Megjegyzés: A veszedelmes és kiméletlen játéknak fokozatai vannak aszerint, hogy mennyire érintik a játék eredményét. A 2., 3. és 4. sz. büntetések kiszabása a bíró ítéletére van bízva, hacsak a szabály másként nem intézkedik. Ha a 3. vagy 4. sz. büntetés adatik meg, a sértett fél kapitányának joga van választani.

c) A labda birtokában van az a játékos, aki abban az irányban, amelyben a labdát üttették, a labda vonalán vagy ahhoz a legközelebb szögben lovagol, kivéve oly játékos ellenében, aki a labdával szemben pontosan a labda futásának vonalán lovagol.

Ha két játékos ellenkező irányból lovagol a labdára, mindegyik lovának jobb oldaláról közeles a labdát megütni.

Megjegyzés: A labda vonala a labda futásának a pályája vagy ennek meghosszabbítása az időntendő kérdés felmerültének pillanatában.

d) Az a játékos, aki a labdára pontosan annak vonalán lovagol, birtokban van azok rovására, akik bármely irányból, de a labdavonalra szögben lovagolnak.

e) Az a játékos, aki abból az irányból, amelyből a labdát utoljára elütötték, a labdavonalra szögben lovagol, birtokban van azok rovására, akik ellenkező irányból a labda vonalára szögben lovagolnak.

f) Azok közül a játékosok közül, akik azzal az irányval, amelyből a labdát utoljára elütötték, szemben lovagolnak, az a játékos van birtokban, akinek pályája a legközelebb szögbe zárja be a labda vonalával.

g) A játékosnak nem szabad a birtokban levő játékos előtt a labda vonalára kerülnie, ha ezáltal a birtokban levő játékost arra kényszeríti, hogy az összeütközés elkerülésére lovat visszatartsa. Ha a játékos enélkül a labda vonalára tudott kerülni, a másik játékos hátulról nem lovagolhat neki.

h) A játékos nem ítéltető a labda birtokának abból az okból, mert ő üttötte azt el utoljára, ha letért a labda pályájának pontos nyomáról.

i) A játékos nem állíthatja meg a lovat keresztebe a labda vonalán, ha ezáltal magát vagy a labda vonalán levő játékost veszélyezteti.

17. Veszedelmesen lovagolni nem szabad.

Igy például:

a) Tilos a lovasra vagy a lóra veszedelmes szögben való nekilovaglás.

b) Vágtában haladó másik lovas előtt kigyóvonásban ide-oda lovagolni vagy cikázni.

c) Útővel a ló lába fölött átnyulni úgy, hogy a ló elgáncsolásának veszedelme forogjon fenn stb.

d) Az útöt veszedelmesen használni.

18. A játékosnak nem szabad a másik játékost kezével megfogni, fejével, kézzel, karral vagy könyökkel előlökni. Szabad azonban a másik játékost könyökkel eltölteni, feltéve, hogy a könyök szorosan a felsőtesthez simul.

19. a) A játékos ellenfele ütőjét csak akkor kampózhathja, ha az ellenfél lovának ugyanazon oldalán van, mint a labda, vagy egyenesen a háta mögött és botja nincsen valamelyik ellenfél lovának teste fölött vagy alatt, sem keresztben annak lábai között. A botot kampózni vagy elütni csak akkor szabad, ha az ellenfél üt vagy ütésre készül.

b) Az ellenfél lovának első lába előtt keresztben ütni vagy kampózni nem szabad, de ha a játékos maga lovagol be hátulról egy visszautásba, ezt saját kockázatára teszi és ez esetben nem történt hiba.

c) A lovat az ütő fejével szándékosan megütni nem szabad.

20. Ha a játékosnak játék közben ütöre, lóra vagy egyéb segítségre van szüksége, a pálya végére vagy oldalára kell kilovagolnia, hogy ezt megszerezze, senkinek sem szabad a pályára lépnie, hogy segítségére legyen.

21. Lóról szállt játékosnak a labdát megütnie vagy a játékba beleavatkoznia nem szabad.

22. a) Ha egy ló elesik, illetve játékos vagy ló megsérül, vagy a ló oly súlyos sérülést szenved, mely a bíró véleménye szerint veszélyre vezethetne, a bíró a játékot beszünteti.

b) Ha a játékos lováról leesik, a bíró csak akkor szüntetheti meg a játékot, ha híte szerint a játékos megsérült.

c) A bíró ítéli meg, hogy bukásnak mi tekinthető.

23. A bírónak joga van arra, hogy a játékot büntetés kiszabása végett ne állítsa meg, ha véleménye szerint a játék megállítása és büntetés kiszabása a sérelmet szenvedett fél hátrányára válnék.

24. Ha egy játékos az ellenfél hibája folytán a további játékokra harcképtelenné válnék, a 8. számú büntetést kell alkalmazni, a sérelmet szenvedett oldálnak azonban joga van azt választani, hogy a harcképtelenné vált játékos helyett másikat állítson be. A 2. számú büntetést azonban mindkét esetben alkalmazni kell.

25. Ha a játék bármi okból be lett szüntetve és a bíró újrakezdésül bedobja a labdát, azt a labdának a beszüntetés pillanatában való helyéhez lehetőleg legközelebb eső pontról a pálya közelebbi oldaláról a kapuvonalakkal párhuzamos irányban kell bedobni, a játékosok egymással szemben felelőtt sorai között.

26. Bármely esemény vagy kérdésre vonatkozólag, melyről a jelen általános és pályaszabályok nem intézkednek, a bíró vagy a bírák döntenek. Ha a bírák meg nem egyeznének, a döntők határozata végleges.

Kifejezések magyarázata

1. Beütés a labdának a játéktérre való beütését jelenti.

2. Bedobás a labdának alulról való begördítését jelenti.

BÜNTETÉSEK

1. sz. büntetés

a) Ha a bíró véleménye szerint valamelyik játékos azért követ el veszedelmes hibát, hogy gólt hárítson el, a sérelmet szenvedett fél javára gólt ítélendő.

b) Ilyenkor újrakezdésnél oldalt cserélni nem kell és a labdát a pálya oldala közelebbi oldala felé őtt kell bedobni, ahol a hiba történt.

2. sz. büntetés

a) Szabad ütés a hibát elkövetett fél kapuvonalától 40 yardnyira (36,50 m.) a kapu közepével szemben, vagy tetszés szerint onnan, ahol

a hiba történt. A hibát elkövetett fél játékosainak a labda ütésének vagy érintésének pillanatáig az alapvonal mögött kell lenniük, de nem a kapuoszlopok mögött, a labda játékbakerülése után sem szabad a kapuoszlopok közül előlovagolni; a sérelmet szenvedett fél játékosai a labda beütésének, vagy érintésének pillanatában nem lehetnek a kapuvonalhoz vagy annak meghosszabbításához közelebb a labdánál.

b) Ha a 2. sz. büntetés végrehajtása alkalmával a szabad ütés a bíró nézete szerint gólbá jutott volna és ezt a hibát elkövetett fél csak úgy akadályozta meg hogy a kapuoszlopok között jött előre vagy a labda megütése előtt az alapvonalon átgött, az ilyen ütés a hibázó fél terhére gólnak számítandó.

3. sz. büntetés

Szabad ütés onnan, ahol a hiba történt, a hibázó fél játékosai nem lehetnek a labdához 20 yardnál (18,25 m.) közelebb, a sértett fél tetszése szerint helyezkedik el.

4. sz. büntetés

A hibázó fél saját kapuvonala mögül üti ki a labdát, a kapu közepéről; a sértett fél játékosai a kapuvonaltól, illetve annak meghosszabbításától 30 yardnál (27,42 m.) közelebb nem állhatnak fel; a hibás fél tetszése szerint helyezkedik el.

5. sz. büntetés

A szabad ütés a kapuvonal, illetve annak meghosszabbításától 60 yardnyira (54,84 m.) azzal a ponttal szemben, ahol a labdát hátra ütötték. A hibás fél játékosai a labdához 20 yardnál (18,25 m.) közelebb nem lehetnek, a sértett fél tetszése szerint helyezkedik el.

6. sz. büntetés

A büntetések szabálytalan kivitele esetén:

a) a 2., 3. és 5. sz. büntetésnél — a hibás fél újabb hibájára — új szabad-ütés, ha gól nem történik.

b) A 2. sz. büntetésnél a sértett fél újabb hibájára beütés a másik fél részéről, a kapuvonal közepe mögül, a védekező fél tetszése szerint helyezkedik el.

c) A 4. sz. büntetésnél a sértett fél újabb hibájára újabb ütés a kapuvonal mögül.

d) A 10. pályaszabály esetében a támadó fél újabb hibájára új ütés az alapvonal mögül.

e) Ha a 2., 3., 4. vagy 5. sz. büntetés vagy 10. sz. pályaszabály végrehajtásánál mindkét fél megsérti a szabályt, a labda az esethez mérten ugyanazon helyről ütendő be.

7. sz. büntetés

A labda beütésénél mutatkozó indokolatlan késlekedés esetében a bíró a késlekedő felet a labda azonnal való beütésére hívja fel. Ha felszólítása eredménnyel nem jár, a bíró a labdát arról a helyről, ahol eredetileg keresztette az alapvonalat, mérőlegesen a kapuvonalra, illetve annak meghosszabbítására egészen alulról begördíti.

8. sz. büntetés

A hibás fél azon játékosának kijelölése, aki a harcképtelenné lett játékos előtt következik, a kijelölt játékosnak a játékot abba kell hagynia. A játék mindkét oldalon három-háromtagú csapattal folytatódik és ha a hibás fél a játék folytatását megtagadja, ezáltal elvesztette a játékot.

9. sz. büntetés

A bíró által a pályáról leparancsolt ló az egész játék vagy mérkőzés ideje alatt többé játékosra nem minősíthető.

Megjegyzés: A 3. sz. pályaszabály megsértése esetén a tiltott felszerelési tárgy eltávolítása után a ló a játékba engedhető, ha ezáltal a játék nem szenved késedelmet.

10. sz. büntetés

A bíró bármely játékost bármely büntetéssel felfűl a játékból ki is állíthat, tudatosan veszedelmes lüba elkövetése, vagy a játékosra ártalmas magaviselete miatt.

XVIII. FEJEZET

A kerékpársport

Irta *Neumann Andor*

A KERÉKPÁR SZARMAZASTÖRTÉNETE

Az emberi izomzat kihasználásával mozgásban tartható közlekedési eszköz feltalálásának a gondolata már évszázadokkal ezelőtt foglalkoztatta elődeinket, a kétkerekű kormányozható jármű megvalósításának a problémáját azonban csak a tizenkilencedik század elején sikerült a német *Drais* Károly bárónak megoldani. *Drais* báró találmánya fából készült és a két kerék közül az elülső egy fogantyú segítségével minden irányba elfordítható volt, a két kerék közé pedig egy nyeret szerelt. Az utas ezen a nyergen elhelyezkedve lábainak a földre történt dobantásával lendítette magát előre, tehát tulajdonképpen ülőhelyzetben futott.

Drais báró ezen a »*Hobby-horse*«-nak nevezett járművén még nem tudta alkalmazni a hajtókarokat, melyeket a többkerekű járógépeken már sokan alkalmaztak. Így a *Drais*-féle futógép játékszer jellegű volt, de mindenesetre kiváló alkalmatosság ahhoz, hogy rajta a kerékpár egyensúlyban tartásának és kormányzásának technikáját könnyen lebeszen elsajátítani.

A *Drais*-rendszerű gép első kerekére azután 1835-ben a német *Baader* József tanár hajtókarokat szerelt, majd 1862-ben a francia *Michaux* mechanikus néhány módosítással a rendszert tökéletesítette és gépét »*Vélocipède*« néven szabadalmaztatta. *Michaux* 1867-ben a párisi világiállításon szabadalmával hatalmas sikert aratott és ettől kezdve a gép használata nagy arányokban terjedt szerte a világon.

A *Michaux*-féle »*Vélocipède*« azonban rendkívül nehéz volt és fakerekei miatt szinte elviselhetetlenül összerázta a kerékpárost. Az angolok a gépet nem is hívták másképpen, mint *Michaux*-féle *csontrázó*-nak. A hatvanas évek közepén feltalált tömörgummi-abroncs lényegesen javított ezeken a bajokon. Nem sokkal később Angliában a vas- és acélipar termékei a gyárakból teljesen kiszorították a faanyagot és ezzel egyidőben Amerikában rájöttek arra, hogy golyóscsapályák alkalmazásával a minimumra csökken a kerekek surlódása.

Ettől az időtől kezdve a *Drais*-féle gép teljesen kivetkőzött eredeti formájából. Az elülső kerék egyre nagyobbodott, a hátsó kerék mindjobban kisebbedett, a favázakat acélvázak, a fakerekek rámaít vasrámák váltották fel és kialakult a magas-kerékpár első típusa: a *bicycles*. Egy ilyen gépen tette meg 1884–86 között *Stevens* Thomas az első kerékpáros világmérföldutát, de a gép használata magassága miatt közlekedési, valamint biztonsági szempontokból sok kifogás alá esett és így ez a kerékpár nem nagy népszerűségnek örvendett. A magas ülés egyébként is nagy rutint követelt a kerékpárostól, gondoskodni kellett tehát olyan

megoldásról, amely a gépet a nép széles rétegeivel megkedvelteti. Az erre irányuló különböző kísérletek során alkalmazták először a lánc-hajtásos fogaskerék-áttételezéseket, majd a hajtószerkezetet az elülső kerék helyett a hátulsóra helyezték, ami által sikerült a mozgásban levő gép stabilítását tökéletesíteni. Közben visszatértek az alacsony Drais-rendszerhez, amelynek Michaux-féle módosítása az ősfarmája a mai kerékpárnak és amikor 1888-ban az angol *Dunlop* felfalálta a pneumatikot (légtömlőt), a technika fejlődésével párhuzamosan tökéletesített kerékpár használata oly rohamosan terjedt el, hogy a kerékpár-gyárak alig tudtak lépést tartani a nagy kereslettel.

Magyarországon a közlekedési újdonsággal elsőknek 1878-ban a Roey & Co londoni cégnek *Stiglitz* nevű tisztviselője jelent meg és magas kerékpárjával nagy feltűnést keltett. Az elmés találmányt néhány év alatt nagyon sokan megkedvelték, de a nagy tömegeket természetesen nálunk is csak akkor mozgatta meg, amikor a magas gépeket a pneumatikon gördülő alacsony kerékpárok váltották fel.

A Magyar Tudományos Akadémia 1883-ban az idegen »Vélocipède« és »Bicycles« nevű új közlekedési eszközt *kerékpár* néven iktatta a szótárba, azonban sokan vasparipának nevezték és a vidék egyes részein még ma is így nevezik.

A kerékpározás rohamos terjedése a gép sokoldalú használhatóságában rejlik. A kerékpár olyan eszköz, amelynek birtokában összekapcsolhatjuk a szükségeset a hasznossal, a kellemeset a széppel. A kerékpáron nagy időmegtakarítással juthatunk lakásunkról a hivatalba vagy munkahelyre, egyik helyiségből könnyűszerrel elérhetjük a másikat és a szabadban való mozgással akaratlanul is edzük testünket.

A KERÉKPÁROSSPORT KIALAKULÁSA

A kerékpárosport a kerékpáros turakirándulások intézményéből fejlődött ki. A kerékpározás terjeszkedésével kapcsolatosan ugyanis kisebb-nagyobb társaságok alakultak, amelyeknek tagjai szabadidejükben csoportosan lepték el az utakat és iparkodtak ki a szabadba, ahol a természet szépségeinek sokoldalúsága gazdag változatokban bontakozott ki a kerékpáros turisták szemében.

Ezek a turakirándulások nem követeltek megerőltető teljesítményt a turistától, ám a kirándulók között számosan akadtak olyanok, akik képességet éreztek magukban arra, hogy társaikkal ellentétben a gyorsaság fokozását tűzzék ki célul. Így lassanként kialakult a kerékpározók egymás közötti versengése és ennek nyomán kerékpárosversenyek rendezése.

A kerékpárkedvelők nagy tömegei azonban ma is a kerékpáros turisztika hívei és a kerékpárversenyzők gárdája nagyrészt ma is a turakirándulók soraiból nyeri az utánpótlást.

A kerékpáripár állandó fejlődésével, valamint a gyáraknak a piac megszerzése érdekében kifejtett nagy erőfeszítésével párhuzamosan a gépek állandóan tökéletesedtek és ennek során bontakoztak ki a kerékpárosversenyek különböző nemei, amelyeket az alábbiakban tárgyalunk.

ORSZÁGUTI VERSENYEK

A kerékpáros országuti versenyek általánosságban két csoportra oszthatók és pedig egyéni- és csapatversenyekre.

Az egyéni versenyek lehetnek egy- és többszakasos versenyek. Az egyszakaszos versenyek rövid-, közép- és hosszútávon kerülnek döntésre. Rövidtávú versenyeknek az 50 kilométeren aluli, közép-távú

versenyeknek az 50—100 kilométerig terjedő, hosszútávú versenyeknek pedig a 100 kilométeren felüli versenyeket tekintjük.

Az országúti versenyek mezőnyét rendszerint együttesen indítják, azonban vannak olyan versenyek is, amelyekben a résztvevőket néhányperces időközönként egyenként bocsátják utjukra, de előfordulhat az is, — különösen rövidtávú versenyeknél, — hogy a résztvevők nagy száma miatt a mezőnyt osztják kisebb csoportokra, amelyek szintén meghatározott időközökben startolnak.

Az együttes indításnál a verseny lefolyását a sebesség állandó változtatása, taktikai helyezkedések, valamint a mezőny szétszórására irányuló és sűrűn megismétlődő szökési kísérletek jellemzik. Start után rendszerint a mezőny erősebb tagjai feiváltott vezetéssel a sebességet állandóan fokozzák, hogy a gyengébbek minél hamarabb lemaradjanak. Az országút terepének változatait azután az élcsoportban maradt versenyzők egyéni sajátosságaik szerint iparkodnak a maguk javára kihasználni. Egyesek nagyszerűen kerekednek a meredek emelkedésekre, mások vakmerő biztonsággal száguldoznak a veszélyesen kanyargó lejtőkön és ilyenkor a mezőny tagjai szétszóródnak, de alkalomadtán a lemaradottak ismét felzárkóznak. Előfordulhat azonban, hogy egyik-másik versenyzőnek sikerül társaitól megszökni. Ebben az esetben a szökvény csak akkor tudja szerzett előnyét teljes mértékben kiaknázni, ha megfelelő állóképességgel rendelkezik, mert egyedül haladni sokkal nehezebb feladat, mint a több tagból álló mezőnyben. Az egyedül száguldozó versenyzőnek ugyanis nincs alkalma arra, hogy erő kifejtését a többiek mögé helyezkedve szabályozza, a levegő ellenállását magának kell leküzdenie és emellett igyekeznie kell egy meglehetősen gyors állandó sebességet kifejteni, mert különben a lemaradottak, a feváltott vezetés előnyeinek érvényrejuttatásával könnyen utólérik. Ha ez bekövetkezik, akkor a verseny sorsa végspurtban dől el, még pedig annak a versenyzőnek a javára, aki az országúti versenyzők tulajdonságain kívül a pályaversenyzőket (sprintereket) jellemző taktikával és hatalmas végsebesség kifejtésére alkalmas különleges képességgel rendelkezik. A versenyek legnagyobb része ilyen finissel végződik és így a helyezetteket a leghosszabb távok lefutása után is rendszerint csekély, a gummiszélességtől néhány méterig terjedő különbségek választják el egymástól.

A fent ismertetett taktikázás változatai teljesen kizártak azokban az egyéni versenyekben, amelyekben a versenyzők néhányperces időközönként egyenként startolnak. Ezekben a versenyekben a résztvevők kizárólag saját erejükre és képességeikre támaszkodhatnak. Az ilyen versenyekben lényeges kellék az edzett állóképesség, a jó erőbeosztás és ezekkel kapcsolatosan egy megfelelő állandó sebesség kifejtése, mert a korábban indított versenyző sohasem tudja, hogy mi történik mögötte, viszont a jóval később startolt rivális sem tudja, hogy milyen gyorsasággal haladnak előtte. A versenyzőnek mindenekfelett saját tulajdonságait és képességeit kell pontosan ismernie és azokat célszerűen gyümölcsoztetnie, tehát tulajdonképpen az ilyen versenyek tekinthetők a szó legszorosabb értelmében kifejezett egyéni-versenyeknek. Egyéni-kénti indítással azonban ujabban csak ritkán rendeznek versenyeket, minthogy ezek a versenyek mentesek a versengést jellemző küzdelemtől, illetve a küzdelem változatos szépségeitől. A verseny eredményét befolyásolható küzdelem még akkor sem fejlődhet ki, ha a versenyzők közül néhányan egymást történetesen utólérik, mert a helyezési sorrendet a lefutott távon elért időteljesítményekből állapítják meg.

Nem reális az egyéni versenyeknek az a neme, amely szerint a versenyzőket kisebb csoportokra osztva indítják utjukra. A csoportok tagjai ugyanis kénytelenek egymással szemben taktikázni és úgy versenyezni, mintha a többi csoporttól függetlenül küzdenének, mert ha kizárólag a legnagyobb sebesség kifejtésére törekdenének, akkor a vezetést vállaló versenyzők esetleg áldozatul esnének azoknak az ellenfeleiknek, akik nem hajlandók a vezetésből a részüket kivenni, hanem állandóan a többiek mögé helyezkedve, megkímélik magukat a levegő ellenállásának leküzdésére szükséges nagyobb erőfeszítéstől. Így az egyes csoportoknak tagjai egymással szemben küzdelmes versenyt folytatnak ugyan, de az egyik csoport akciói teljesen függetlenek a másiktól és miután a csoportok tagjai elsősorban egymással viaskodnak, a különböző csoportok győztesei és helyezettei egymástól nagyon eltérő eredménnyel végeznek. A végleges helyezési sorrendet viszont az elért egyéni időeredményekből állítják össze és így könnyen megtörténhetik, hogy a helyezettek valamennyien azonos csoportból kerülnek ki, miután a többi csoport tagjai a sebesség rovására voltak kénytelenek egymással taktikai küzdelembe bocsátkozni; a végeredmény tehát egyáltalában nem fejezi és nem is fejezheti ki a különböző csoportokba szétforgácsolt versenyzők egymáshoz való erőviszonyát.

Az egyszakaszos hosszútávu versenyek távja csak nagyon ritkán haladja meg a háromszáz kilométert. E versenyek távja általánosságban 150—250 km. között váltakozik, de az egyéni versenyeknek legkedveltebb távja a 100 km., amelyen valamennyi nemzet kerékpáros-szövetsége kiír bajnokságot. Az alszövetségek, valamint az egyesületek házi-bajnokságai is túlnyomórészt ezen a távon kerülnek döntésre.

Többszakaszos országúti versenyeknek nevezzük azokat a versenyeket, amelyeknek távját részekre osztva teszik meg a versenyzők. Az ilyen versenyeket főképpen az olyan távolságokra írják ki, amelyeken a résztvevők egy nap alatt nem tudnak végighaladni. A hosszútávu versenyekben a versenyzők jó teljesítmény esetén mintegy 28—30 km-es óránkénti átlagsebességet fejtenek ki, tehát ha kora reggeltől naplementéig gépen ülnének, akkor általánosságban legfeljebb 500 kilométert tehetnének meg, viszont a hosszútávu versenyek között egyáltalában nem ritkaság a sokkal több száz, sőt néhány ezer kilométeres verseny sem. Az ilyen versenyek távját többé-kevésbé egyenletes résztávokra, u. n. szakaszokra osztják olyképpen, hogy a versenyzők helységben fejezzék be napi teljesítményüket. A résztvevők naponként együttesen indulnak és a résztávok céljánál a beérkezés sorrendjében pontosan mérik a szakaszon elért idejüket s erről jegyzőkönyvet vezetnek. Az egyes szakaszon elért időteljesítményeket az utolsó résztáv küzdelmeinek lezajlása után összeadják és az összesített eredményekből megállapítják a végeredmény helyezési sorrendjét.

Többszakaszos országúti versenyeket sűrűn rendez a világ valamennyi fejlett kerékpárosporttal rendelkező nemzete. A legnagyobb-szabású ilyenmű verseny a *Tour de France* (Franciaország-körüli verseny), amely évenként kerül döntésre és utvonala Páristól Párisig, Franciaország határvárosainak és községeinek érintésével 5400—5700 kilométert tesz ki. A versenyt 15—17 szakaszra osztva mintegy három hét alatt bonyolítják le és közben a nehezebb terepű szakaszok fáradtságos küzdelmei után egy-egy pihenőnap áll a versenyzők rendelkezésére, amire szükségük van azért is, hogy gépeiket rendbehozzák, illetve felszerelésüket kiegészítsék.

Az országok körüli versenyeket a franciákon kívül az olaszok, belgák és a spanyolok rendezik meg rendszeresen. A németek évenként sok körversenyt bonyolítanak le a különböző városok érintésével, azonban ezeknek a versenyeknek a távja sokkal kisebb az országok-körüli versenyek távjánál. Magyarországon 1925 óta rendszeresítették a többszakaszos versenyek rendezését és eddig két három-szakaszos és egy négy-szakaszos verseny került döntésre, amelyek alapköveként szolgálnak a Magyarország-körüli versenyek tervbevett kiépítéséhez.

Az országuti egyéni versenyeknek csoportjába tartoznak a hegyi versenyek és a mezeiversenyek (*cross-country*) is, amelyek a terepviszonyok szerint nagyon különböző, de mindig rövid távolságokon kerülnek döntésre.

Az országuti csapatversenyek különböző módon kerülnek döntésre. Legegyszerűbb módja a szerves egységet képező csapatok versenye, tehát az olyan versenyek, amelyekben meghatározott számú tagból álló csapatok vesznek részt és a csapatok tagjainak együtt kell a célba érkezni. Tekintettel arra, hogy az ilyen versenyekben rendszerint nagyon sok csapat vesz részt és a csapatok tagjainak a száma nagyon tág keretek között mozog (3–20 tagból álló csapatok számára is kiírhatók versenyek), a mezőnyt nem lehet egyszerre indítani, hanem a csapatok néhányperces időközönként külön-külön indulnak. A csapatok tagjai a sebességet felváltott vezetéssel tehetségükhöz képest a végsőkig fokozzák és gép- vagy gummihiba esetén az együttesbe tartozó versenyzők közösen javítják ki a hibát, hogy a lehető legkisebb idővesztéssel folytathassák utjukat. Gyakran előfordul, hogy utközben néhány csapat utoléri egymást. Ilyenkor az élen haladó csapat igyekszik a mögéje helyezkedő együtteseket erőteljes támadásokkal szétszórni, mert ha ezeket az akciókat siker koronázza, akkor a szétszórót ellenfél kénytelen a csapat tömörüléséig az iramot csökkenteni és ezáltal időt veszít. A csapatoknak a starttól a célig elért időteljesítményeiből állapítják meg a verseny eredményének helyezési sorrendjét. Egy csapat akkor tekinthető beérkezettnek, amikor utolsó tagja is keresztülhalad a célvonalon.

A csapatversenyeknek nagyon gyakori neme az egyéni versenyekkel kapcsolatos csapatverseny. Ezekben nem egységet képező csapatok mérkőznek, hanem egyének küzdelmének az eredményéből adódik a csapat. Az egyesületek vagy szövetségek tetszésszerűen számban indíthatnak versenyzőket s a verseny után az azonos színekben szerepelt és előre meghatározott számú versenyző helyezéséből pontozással vagy időeredményeiknek összesítésével, illetve átlagteljesítményeikből állapítják meg a csapathelyezéseket. Például tegyük fel, hogy egy 250 km-es távverseny kiírásába az egyéni díjazások mellett díjat tűznek ki négyes csapatok számára. Az egyesületek (szövetségek) korlátlan számban indítják versenyzőiket. A verseny befejeztével — mondjuk — a Természetbarátok Kerékpáros Körének tagjai közül a négy legjobban szerepelt versenyző a 2-ik, 5-ik, 8-ik és 12-ik helyre, a Vidám Ifjak Kerékpáros Egyesületének négy tagja az 1-ső, 3-ik, 7-ik és 19-ik helyre érkezett. A legegyszerűbb pontozási rendszer szerint a helyezési számokat összeadva a Term. KK. négyes csapata $2 + 5 + 8 + 12 = 27$ pontot, a Vidám IKE csapata pedig $1 + 3 + 7 + 19 = 30$ pontot kap, a csapatversenyt tehát a kisebb pontszámot elért Term. KK. nyerte. Az időátlag kiszámítása úgy történik, hogy az elért eredményeket összeadjuk és elosztjuk a csapat tagjainak számával, jelen esetben tehát négy versenyzőnek az eredményét adjuk össze és osztjuk négyvel.

A csapatversenyeknek ezt a rendszerét a többszakaszos országúti versenyekben is alkalmazzák.

Az országúti kerékpáros stafétaversenyek lényegében azonosak a többi sportágban rendszeresített stafétaversenyekkel. A verseny távolságát annyi egyenlő részre osztják, ahány tagból egy-egy stafétacsapat áll. A stafétaversenyek mezőnyét, tehát a csapatoknak első tagjait mindig egyszerre indítják és a stafétajelvény átadása repülőváltással történik. A váltásnál a csapatnak sorra kerülő tagja a váltási-hely célvonalra előtt mintegy ötven méterről indul és a célvonalon túl ugyanilyen távolságon belül, tehát összesen mintegy száz méteren belül veszi át leváltandó társától a stafétajelvényt. Allóváltást csak akkor alkalmaznak, ha az egymást váltó versenyzők útja ellentétes irányú. Ez esetben célszerű, ha a stafétajelvény átadását egy gyalogos harmadik személy közvetíti, nehogy a nagy irammal beérkező és a vele szemközt induló versenyző egymásba fussanak. Stafétajelvényül zsinagrára fűzött és a nyakra könnyen akasztható kisebb tárgyak a legmegfelelőbbek. Stafétabotokat vagy olyan tárgyakat, amelyeket kézben kell tartani, a kerékpáros versenyzők nem használhatnak, mert az ilyen stafétajelvények erősen veszélyeztetik őket a gép, illetve a kormány biztos kezelésében.

Az országúti csapatversenyek csoportjába tartoznak az országúti tandem- (kétüléses) versenyek is, ilyeneket azonban ujabban már csak ritkán rendeznek, mert az országutak nem könnyű terepén a többüléses gépek egy megfelelő nagyobb sebességteljesítmény elérhetése szempontjából nehezen kezelhetők.

Az országúti versenyekkel kapcsolatban végül megemlítjük, hogy előnyversenyeket az országúton csak időelőnyökkel lehet lebonyolítani, mert térelőnyök osztása esetén a startnál a versenyzőket nagy távközök választanak el egymástól, ami kizárja az egyszerre történő indítás lehetőségét. Az előnyversenyekben a versenyzők egyhelyről indulnak olyképpen, hogy az előnyben részesítendő versenyzők a kapott időelőnyöknek megfelelő sorrendben indulnak az előnyt adó versenyzők előtt.

Az időelőnyversenyeken kívül elvéte szoktak az országúton málhahendikep versenyeket is rendezni. Ez abból áll, hogy a versenyzők gépeit különböző súlyú málhával terhelik meg.

A KERÉKPÁRPÁLYÁK

A kerékpárossportnak igazi színhelye az országút, mert a közlekedési kerékpározásból eredő sportnak a szabadban való mozgás által elősegített izomfejlesztés a hivatása, már pedig a kerékpározás szempontjából ideálisan értelmezett szabadban való mozgás csak olyan helyeken történhetik, ahol a kerékpáros nincsen mesterséges korlátok közé szorítva. Az országúti kerékpárossport fejlődésével párhuzamosan azonban egyre hatalmasabb érdeklődés nyilvánult meg a versenyek iránt, ám az országúti versenyek nem elégíthették ki a küzdelem látványosságára kíváncsi közönség igényeit, mert ezek a versenyek csak az indulásból és a beérkezésből nyújtanak néhány pillanatnyi látnivalót. Egyrészt ezért, másrészt a kerékpárossport további fejlesztéséhez szükséges és az érdeklődés révén önként kínálkozó anyagi forrás megalapozása céljából még e sportág csecsemőkorában jutottak arra a gondolatra, hogy a többi sportág és a lóverseny mintájára bevezetik a kerékpáros pályaversenyeket.

A kerékpárpályák természetesen sok változtatás után jutottak a mai modern kivitelükig. A kezdetleges pályáknak legnagyobb hibája

az volt, hogy laza felületükön (fű, homok, salak) a talajnehézségek leküzdésére nagyon sok erőt kellett a versenyzőknek pazarolniuk, ami károsan befolyásolta a sebességet. Később keményebb felületű (hengereelt agyag, hengereelt kátrányos salak, aszfalt stb.) pályákat építettek, de ennek viszont az lett a következménye, hogy a fordulóban fellépő centrifugális erő sok szerencsétlenséget idézett elő. A sűrűn megismétlődött szerencsétlenségekből kifolyóan jutottak arra a gondolatra, hogy a pálya két fordulóját az egyenesekhez viszonyítva felemeljék. Eleinte csak kistofu szöghajlásokat alkalmaztak, azonban a sebesség folytonos növekedése, de különösen a vezetékes versenyeknek a pályára történt bevezetése a forduló tökéletesítésének égető problémáját vetette fel. Hosszas kísérletezések során sikerült a kérdést úgy megoldani, hogy a pályák a kerékpáros egyéni versenyek és a vezetékes versenyek követelményeinek egyaránt megfeleljenek. A helyzet ugyanis az, hogy minél meredekebbre emelik a fordulót, annál nagyobb sebességet fejthetnek ki a versenyzők, de nemcsak kifejthetnek, hanem kell is kifejteniök nagyobb sebességet, mert ellenkező esetben a gép nem állhat hegyes- vagy derékszögben a pálya felületére, tompaszög állásban pedig a versenyző a fordulóról gépestől lecsuszik. A meredekre emelt forduló tehát nagyszerűen megfelelt a vezetékes versenyzők sebességének, ám egyáltalában nem konveniáltak a vezetés nélkül versenyzőknek. A drezdai Helmer mérnök ezeknek a bajoknak a kiküszöbölésére a kettős szöghajlású fordulókat alkalmazta, ami azt jelenti, hogy a forduló alsó része kisebbfokú szög alatt emelkedik és így a sprinterek követelményeinek minden szempontból alkalmas, a forduló felső része pedig nagyfokú szögben emelkedik és ezáltal a vezetékes versenyek sebességeiből eredő centrifugális erők káros következményeit hártja el.

A nyílt kerékpárpályák hosszúsága általánosságban 500 méter körül mozog, de vannak ennél kisebb és elvétve nagyobb pályák is. A pálya ellipszis alakú és egyenesei a fordulóba megfelelő átmenetekkel torcolódnak. A 45 fokos fordulókkal épített pályáknak vízszintesen fekvő egyenesei nincsenek, hanem a fordulóba való sima átmenet biztosítása céljából az egyeneseket is 8–12 fok alatt emelik. A modern pályák felületét cementtel, vasbetonnal, vagy fával burkolják. A legnagyobb sebességet ezeken a pályákon lehet elérni, mert rajtuk a kerekek surlódása a legkisebbre csökken.

A sportpalotákban épített fedett pályák hosszúsága 140–280 méter között váltakozik és felületüket mindig fával burkolják.

PÁLYAVERSENYEK

A kerékpáros pályaversenyek rendkívül sok változatban kerülnek döntésre. A pályaversenyek alapját a rövidtávu sprintverseny (flyerverseny) képezi. A sprintversenyekben a versenyzőnek nem lehet az a célja, hogy a távot minél rövidebb idő alatt tegye meg, hanem az, hogy a taktikázás fortélyainak ügyes alkalmazásával a győzelmet megszerezze. Ha ugyanis a starttól kezdve arra törekedne, hogy a távon képességeinek megfelelő sebességgel haladjon végig, akkor tulajdonképpen ellenfeleinek a vezetésére, illetve a levegő ellenállásának a leküzdésére vállalkozna és a győzelemről már eleve lemondana, mert a mögéje helyezkedő versenyzők a levegő ellenállásának leküzdéséhez szükséges erő kifejtést megtakarítanák, tehát csaknem pihenten küzdenének a végspurtban, amelyben az erejét a vezetésre elpazarolt versenyző feltétlenül alulmaradna. A sprintversenyben a gyorsaság ilyképpen csak a verseny utolsó fázisában jut szerephez.

A sprinterek rövidtávu versenyeit megfelelő selejtezéssel (elő-, középútak) bonyolítják le, hogy a döntőbe négy-öt versenyzőnél több ne jusson. Start után a versenyzők mezőnyjátékot folytatnak: az ellenfelek gondosan ügyelnek arra, hogy egymással szemben elkerüljék a vezetés vállalását, tehát egyikük se juttassa a másikat a levegő ellenállásának leküzdéséből fakadó előnyhöz. A mezőnyjáték folyamán így gyakran megtörténik, hogy a versenyzők a szó szoros értelmében megállnak gépeikkel, természetesen nem a korláthoz támaszkodva, hanem a pályán, amihez nagy rutin kell. Gongütés jelzi a verseny utolsó körének kezdetét és ekkorra a mezőnyjátékot már a helyezkedési harcok váltják fel. Az ellenfelek egy arra legalkalmasabbnak látszó pillanatban iparkodnak a belső pályát megszerezni, ami a tempó sebességének a fokozását vonja maga után. A cél előtt 200–300 méterrel (csak nagyon ritkán hosszabb vonalon) megkezdődik a végküzdelem. A versenyzők erőteljes taposással pillanatok alatt lendületbe hozzák gépeiket, erejüknek teljes kihasználásával a sebességet a végsőkig fokozzák és öldöklő küzdelemben döntik el a helyezési sorrendet. A sprinterek rövidtávu versenyeit rendszerint 1000 méteren, vagy a pálya két-három körének megfelelő távolságon szokták lebonyolítani.

Az eredmények realitásának biztosítására bevezették a döntőnek háromszoros megismétlését, tehát a döntőbe jogot szerzett versenyzőknek esélyei nem egy futamnak pillanatnyilag jól, vagy rosszul kihasznált helyzetváltozatainak mulnak, hanem három futamnak az erőpróbájából adódik a helyezési sorrend, még pedig úgy, hogy az egyes futamokban elért helyezéseket pontozzák és a három futamban szerzett minősítő pontokat összegezik. Ez a rendszer képezi egyébként az ugynevezett sprint (flyer)-meccsek alapját is. Ezekben a meccsekben csak meghívott versenyzők vesznek részt és az ellenfelek starthoz állhatnak egyszerre, vagy pedig párosával külön-külön mérik össze erejüket.

A sprinterek hosszabb távu versenyekben (5–100 km) a taktikázás harcmodora mellett nagy szerephez jut a sebesség is, mert a versenyzők minden igyekezetükkel arra törekednek, hogy folytonos szökési kísérletekkel a kisebb állóképességgel bíró ellenfeleik erejét a végspurtig lehetőleg felőröjék.

A rövidtávu sprintversenyekben nem mérik a versenyzők összidejét, hanem csak az utolsó 200 méteren elért teljesítményt, mert a sebesség szempontjából csak a versenynek ez a rövid szakasza nyújt igazi értékmérőt.

Rövid távokon (500, 1000, 2000 m.) egyébként szoktak időversenyeket (sebességi versenyeket) is rendezni, amelyekben a versenyzők álló- vagy repülőstarttal egyenként futják le a távot és az időeredményekből állítják össze a helyezési sorrendet.

A pályaversenyek egyik nagyon érdekes neme a selejtezőverseny, amelyben a résztvevők egyszerre indulnak és minden kör vagy második kör befejeztével kiemelik a mezőnyből az utolsó helyre szorított versenyzőt. A selejtezést addig folytatják, amíg a mezőnyben 4–5 versenyző marad, akik végspurtban osztozkodnak a helyezéseken. A selejtezőversenyek távját ezek szerint a résztvevők száma határozza meg.

Ugyancsak együttesen indulnak a versenyzők a pontversenyben, amely előre megállapított távon kerül döntésre és a verseny folyamán az arra kijelölt körök, esetleg minden kör befejeztével az élen haladó négy-öt versenyzőt pontozzák, tehát a versenybe részspurtokat iktatnak. Az utolsó spurt helyezéseit a többihez viszonyítva kétszeres pontozással szokták értékelni. A legtöbb pontot elért versenyző nyeri a versenyt.

A pontverseny résztvevőinek eredményes szerepléshez a taktikai és gyorsasági felkészültségen kívül nagy állóképességgel kell rendelkezniük.

A levegőellenállás szerepének szemléltetésére kiválóan alkalmas a vadászverseny, amely ugyancsak előre megszabott távon kerül döntésre. A résztvevők közül sorshuzás utján az egyik versenyző a távhoz és képességeihez mérten előnyt kap. Az előnyben részesített versenyző vállalja a »vad« szerepét, a többiek a »vadászok«. A vad és üldözői gongútásra egyidőben indulnak. Az üldözött vad teljes erejével igyekszik a célba érkezni és eközben megfeszített munkát kell végeznie a levegő ellenállásának a leküzdésére, míg üldözői felváltott vezetéssel egymás között megosztják az erre szükséges erőfogyasztást. A verseny vége felé a vad már alaposan meggyengült erővel menekül, míg felyomult üldözői ugyszólván teljesen frissen száguldoznak mögötte. A verseny eredményét egyébként a beérkezés sorrendje adja meg.

A pályaversenyeknek nagyon gyakori neve a **térelőnyverseny**, amelyben az erősebb versenyzők a gyengébbeknek lehetőleg az erőviszonyoknak megfelelő előnyöket adnak. A mezőny tagjai gongútásra, vagy pisztolylövésre egyszerre indulnak.

Az előnyversenyeknek ritkábban alkalmazott neve a **pontelőnyverseny**, míg **időelőnyversenyt** a pályán csak egészen különleges esetekben rendeznek.

A **tendem** (kétüléses) verseny egyike a legszebb pályaversenyeknek. A tendem-párok a különböző futamokban ugyanolyan haremmodorra küzdenek, mint a sprinterek az egyéni versenyekben, a végspurtot azonban nem 200–300 méterrel a cél előtt, hanem rendszerint már az utolsó kör előtt kezdik meg és egy körön át teljes sebességgel viaskodnak a győzelemért. A tendemversenyekben a sikeres szereplésnek előfeltétele, hogy az együttest képező két versenyző megfelelő előkészületekkel egymás sajátosságait összhangba hozza, illetve tökéletesen összeszokják.

Tendem párok számára általánosságban ugyanazok a versenyek rendezhetők, mint az egyének számára.

Az **üldöző csapatverseny** több tagból álló két csapatot állít szembe egymással. A csapatok a pályának két félrészre osztott területén egymástól egyenlő távolságban állnak fel és az indító jelére egyszerre indulnak. Indulás után a két csapat tagjai libasorba fejlődnek és felváltott vezetéssel iparkodnak egymást utolérni. Ha ez sikerül, akkor a verseny a kiírt távon belül befejeződik, míg ellenkező esetben győztes az a csapat, amely a másikat megközelítette.

Staféta verseny pályán nem rendezhető, mert a staféta-jelvények tömeges átadása a váltásoknál elkerülhetetlen bukásokat okozna.

A rövidtávu és a hosszútávu sprintversenyekben ismertetett versenyzési sajátosságokat egyesítik a párosversenyek, amelyekben két versenyző egymással társulva küzd a győzelemért.

Az egyszerű párosversenyben a párok egymás mögött kettesével elhelyezkedve együtt indulnak és az első, úgynevezett »holt« körben felvonulnak. A felvonulás után a pároknak egyik tagja kiválik a mezőnyből és a pályát szegélyező korlát mellett helyezkedik el, míg a mezőnyben maradt versenyzők a startjelre megkezdik a versenyt. Az együttest alkotó párok tagjai tetszésszerűen időközönként válthatják egymást és a váltásokat rendszerint erőteljes szökési kísérletek előzik meg. Ha valamelyik párnak sikerül a mezőnyvel szemben térelőnyt szerezni, vagy lekörözni azt, akkor a győzelmet biztosította magának. Ellenkező esetben a verseny utolsó körének végspurtja dönti el a helyezési sorrendet. A párok tagjai az utolsó körben már nem válthatják egymást

és ezért három-négy körrel a verseny befejezése előtt gongütéssel jelzik a spurtkör közeledését.

Az amerikai rendszerű párosversenyek a párok tagjaira egyenlő feladatokat rónak. Ezekben a versenyekben is tetszés szerint válthatják egymást a párok tagjai, azonban a verseny sorsa nem a végspurtban dől el, hanem a versenybe iktatott pontozó spurtokban. A pontozó spurtokban a párok tagjainak felváltva kell résztvenni és a legtöbb pontot elért pár nyeri a versenyt, de szerzett körelőny a legmagasabb pontszámnál is értékesebb és a helyezési sorrend megállapításánál elsősorban jön figyelembe. A pontozó spurtköröket három körrel hamarabb gongütéssel jelzik és akkor a spurtra soronlevő versenyző köteles társát leváltani. Ellenkező esetben a soron nem lévő társa által esetleg elért helyezést nem osztályozzák.

Párosversenyek meghatározott távolságokon, vagy időre kiírt alapon rendezhetők. A párosversenyek távja 5 kilométertől akár 300 kilométerig is váltakozhat, az időre kiírt versenyek szokványos tartama pedig nyílt pályákon $\frac{1}{2}$, 1, 2, 3, 6, 12 vagy 24 óra. Tizenkét és huszonnégy órás versenyeket azonban az időjárás szélsőségei miatt ritkán és csak olyan pályákon szoktak lebonyolítani, amelyek megfelelő világítási berendezéssel rendelkeznek.

A sportpalotákban épített fedett pályákon általánosságban ugyanazok a versenyek rendezhetők, mint a nyílt pályákon, azonban a fedett pályáknak van egy különleges versenyük: a hatnapos verseny.

A hatnapos versenyek eszméje Angliában merült fel, de szülőhazája Amerika, ahol kezdetben ezek a versenyek egyéni versenyek voltak. A versenyzők hat napon át küzdöttek a győzelemért, de a verseny sokat veszített érdekességéből a folyamatosság hiánya miatt. A versenyzők ugyanis akkor tértek pihenőre és akkor folytatták a versenyt, amikor akarták, a mezőny tehát csak a legritkább esetben volt teljes. A verseny folyamatosságának és ezáltal a küzdelem érdekességének zavartalan biztosítása céljából az egyéni versenyekről áttértek a hatnapos párosversenyekre, amelyek az amerikai pontozórendszer szerint kerülnek döntésre és évről-évre megisméltődnek a világ csaknem valamennyi nagy téli sportpalotájában.

A hatnapos versenyek startját az esti órákra szokták kitüzni és azt ünnepies felvonulás előzi meg. A verseny hat napjának pontozó spurtjai rendszerint a délutáni és esti órákban folynak le és az éjfélutáni órákban fejeződnek be. Ezután a versenyt semlegesítik, ami azt jelenti, hogy a semlegesített idő alatt esetleg szerzett körelőnyt nem írják a párok javára. Ezt az időt használják fel az együttesek tagjai a felváltott pihenésre. Semlegesítik azonban a versenyt a délutáni és esti órákban is akkor, ha a szökési kísérletekkel nagyon sűrűn fűszerezett küzdelem hevében tömegbukás fordul elő. Ilyenkor a versenyzők lelassítanak és mindaddig lassu tempóban róják a köröket, amíg a semlegesített idő megszűnését nem jelzik. Ha valamelyik pár egyik tagja sérülése miatt nem folytathatja a versenyt, akkor társának jogában áll a versenykiírásban meghatározott ideig a küzdelemben maradni. Ez alatt az idő alatt alkalma nyílhat arra, hogy egy ugyancsak párját veszített másik versenyzővel társuljon és vele új párt alkotva a versenyt befejezze. Ellenkező esetben a türelmi idő lejártával a versenyből kiemelik.

A hatnapos versenyeknek legizgalmasabb jelenetei az utolsó napon játszódnak le. A hatodik napon ugyanis a pontozó spurtok révén már meglehetősen kialakult a párok közötti különbség és a pontozó spurtok-

ban gyengébben szerepelt együttesek az utolsó órákban a legelszántabb szökési kísérleteknek egész sorát zudítják a mezőnyre, hogy körelőnyt szerezve javítsanak helyzetükön. A verseny befejezését sokáig tartó programmszerű ünnepségek követik.

A hatnapos versenyekben természetesen csak hivatásos versenyzők vehetnek részt s minden párnak külön kabinja, saját konyhája és ki-segítő személyzete van. A személyzetről és az étellemezéről a párok maguk tartoznak gondoskodni.

VEZETÉSES VERSENYEK

Az előző fejezetekben több helyen megemlékeztünk már arról, hogy a versenyzők erejüknek egy tekintélyes részét a levegő ellenállásának leküzdésére kénytelenek felhasználni és emiatt nem fejthetnek ki folyamatos állandó sebességet, hanem különböző taktikai fortélyokkal igyekeznek sikeresen szerepelni.

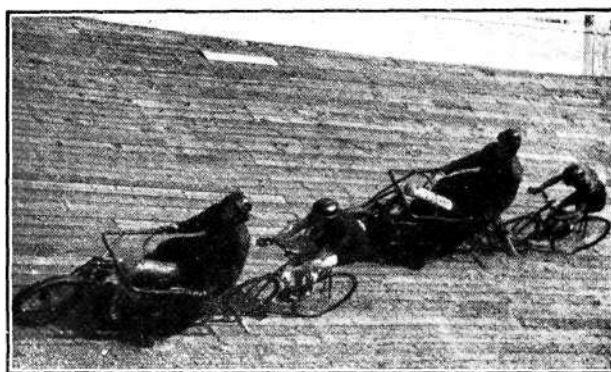
A versenyzők gyorsasági képességeinek teljes kihasználása céljából honosították meg a kerékpárossportban a vezetétes versenyeket, amelyekben a résztvevők idegen erők közreműködésével mentesülnek a levegő ellenállásának leküzdéséhez szükséges erőfogyasztástól. A vezetétes versenyeknek két típusa van: embervezetétes és motorvezetétes verseny.

Az embervezetétes versenyeket az országuton és a pályán egyaránt rendszeresítették. A vezetétes versenyekben a résztvevő versenyzőket küzdelen kívül álló egyének vezetik a távon olyképpen, hogy a vezetők arányos szakaszonként egymást felváltják. Az országúti versenyekből azonban lassanként kiküszöbölték a vezetétes rendszerű versenyeket, de annál nagyobb népszerűsége miatt ez a versenytípus a pályán, ahol az egyéni vezetőket a fejlődés lépcsőzetes során a két-, három- és négyülékes gépek vezetői váltották fel. Valamennyi résztvevőnek saját vezetői voltak, akik egymást három-négy körönként váltották és védencük ezzel a támogatással minden erejét a képességeinek megfelelő állandó nagy sebesség kifejtésére fordíthatta.

Később az emberi erő helyett a motorgépeket kezdték alkalmazni a vezetésre és a motorteknika nagy fejlődésével párhuzamosan jutottak a motorvezetétes versenyek arra a magas fokra, amelyen ma állnak.

A motorvezetétes versenyek indítása két módon történhetik. A vezetők indulhatnak egyvonalról és ügyességüktől, valamint motorjaik nagyobb kezdősebességétől függ, hogy védencüknek a kezdésnél az él-helyet és ezzel a belső pálya előnyeit biztosítani tudják-e. Ujabbban azonban sorsolással indítási sorrendet állapítanak meg. Ebben az esetben a vezetők a sorsolás sorrendjében egymás mögött lassú tempóban haladnak és a versenyzők az indító jelére ugyanabban a sorrendben helyezkednek gépeik mögé. Amint ez megtörtént, a vezetők a sebességet fokozatos átmenettel gyorsítják és versenyzőiket szinte észrevétlenül egy állandó nagy sebesség kifejtésére kényszerítik. A legnagyobb sebességet akkor éri el a versenyzők, amikor a küzdelem hevében egymás ellen támadásokat vezetnek. A támadó versenyzőnek az a célja, hogy az előtte száguldozó ellenfelétől a belső pályát előzéssel megszerezze. Előzni csak jobbról szabad, illetve abban az esetben balról, ha a megtámadott ellenfél messze a belső pályát jelző fehér vonaltól iparkodik a jobb-oldali előzést megakadályozni. Ha a támadásoknál egyik versenyző elszakad vezetőmotorjától, akkor a másiknak már félig-meddig nyert ügye van, mert amíg lemaradt ellenfelét sikerül vezetőjének ismét a maximális

KERÉKPÁR

1. Engel (német) és Hansen (dán) az amatőr kerékpáros-világbajnokság döntőfutamának startjánál. — 2. Görgő tréningkészülék, melynek segítségével hosszútáv-menők egy helyben, szobában is trenirozhatnak. — 3. Binda (olasz) győz az országúti kerékpáros-világbajnokságban. — 4. Schott (német) és Bordonni (olasz) küzdelme egy motorvezetéses versenyben. — 5. Jelenet egy kerékpáros cross country versenyen.

lendületbe hozni, addig a támadás harcából győztesen kikerült versenyző nagy térelőnyt, gyakran több körelőnyt szerezhethet magának.

Vezetésre a nemzetközi szabályok által előírt speciális építkezésű motorokat kell alkalmazni. A vezetőmotoroknak hátsó tengelyétől két rögzített kar nyúlik párhuzamosan hátra és a két kart egy forgó vasrud köti össze. Ez a vasrud az ugynevezett görgő, amely az összekötőkapocs szerepét tölti be a versenyző és a vezető között. A versenyző gépének első kereke állandóan a görgőn »ragad«. Minél közelebb fekszik a görgő a motor hátulsó kerekéhez, annál nagyobb sebességet tud a versenyző kifejteni, mert annál kisebb a motor és a versenyző közé ékelődő légellenállás. A szabványos görgőtávolság 60 centiméter, amely mögött megfelelő pályán általában 90—100 kilométeres sebességet fejtenek ki a versenyzők, míg a motor hátulsó kerekéig előretolt görgő mögött és szélvédő alkalmazásával már 130 kilométeren felüli sebességet is elértek.

A vezetők öltözködését is előírt egyezményes határozatok szabályozzák. A vezetők bőrből készült egyforma ruhákban helyezkednek el motorjaikon és a megengedett mértékig kitömhetik ruháikat. A mértékhatáron túl nem szabad a vezetőknek magukat »kitömni«, nehogy ezáltal a légellenállás leküzdését szélesebb területen biztosítva, védeneciket ellenfeleik rovására szabálytalan előnyhöz juttassák. A versenyzőket és a vezetőket egyaránt fejevédelemmel kell ellátni.

A motorvezetéses verseny a kerékpáros pályasportnak legnépszerűbb, legizgalmasabb és küzdelmes változatokban nagyon gazdag látványossága. A nemzetközi szabályok értelmében a versenyeknek ezt a nemét azonban hivatalosan kizárólag professzionátus versenyzők üzhetik, mert az elfogadott álláspont szerint a motorok üzemköltségeit és a vezetők szerződésének a költségeit amatőr versenyzőknek általánosságban nem áll módjukban fedezni. Kiképzés és a motorvezetéses versenyzők utánpótlásának biztosítása céljából azonban kivételesen megengedhető, hogy amatőr versenyzők meghatározott ideig motorvezetéses versenyekben is szerepeljenek. Az embervezetéses versenyek intézményét a motorvezetéses versenyek nagy térhódítása ellenére ezért ma is fenntartják a pályákon, de a három- és négyüléses gépek helyett ma már főképpen kétüléses és kisegítőül együléses gépeket alkalmaznak.

KERÉKPÁROS-LABDAJÁTÉKOK

A labda népszerűsége — mint csaknem minden sportágban — helyet biztosított magának a kerékpárossportban is. A kerékpáros-poló és a kerékpáros-labdajáték Magyarországon ezidőszerint még nagyon kezdetleges állapotban van, de annál nagyobb elterjedtségnek örvend a többi külföldi államban, amelyeknek szövetségei bajnokságok kiírásával biztosították a játékok fejlődésének az utját. Mindkét labdajátékot egyaránt üzik a szabadtéren és a fedett csarnokokban.

A kerékpáros-poló a lovas-polóhoz és a hokki-játékhoz hasonlít. A kerékpáron ülő játékosok hosszú ütővel a kezükben irányítanak egy tömör fagolyót az ellenfél kapuja felé.

A kerékpáros-labdajáték lényegében a futballhoz vagy a kézilabdázáshoz hasonlít, azzal a különbséggel, hogy a levegővel telt és bőrrel borított labdát a játékosok lábaik, illetve kezük helyett a kerékpárnak elülső és hátulsó kerekével ütik és viszik előre.

MÜKERÉKPÁROZÁS

A fedett csarnokok kerékpárossportjának egyik legnépszerűbb neme a műkerékpározás, amely alapjában megegyezik a lósportban meg-

honosított iskola- és műlovaság jellegével. A kerékpáros mozgásban lévő gépén a legkülönbözőbb tornászmutatványokat hajtja végre és ennél fogva egyáltalában nem fontos, hogy a műkerékpározást űző kerékpáros egyszersmind jó versenyző legyen. A jó versenyzőt jellemző tulajdonságokkal szemben a műkerékpározáshoz főképpen rugalmasságra, fejlett karizmokra és artista-készségekre van szüksége a kerékpárosnak.

A műkerékpározásban éppen úgy rendeznek egyéni- és csapatversenyeket, mint a tornaversenyeken vagy a műlovaságban, sőt a legtöbb külföldi államban nemcsak versenyeket rendeznek, hanem bajnokságok rendszeresítésével szilárdították meg a műkerékpározás nagyarányú fejlesztésének az alapját. Magyarországon a műkerékpározás ezidőszertig még be nem vezetett, ugyyszólván teljesen ismeretlen sportág.

A műkerékpározás versenyében résztvevő kerékpáros-tornászok és csapatok elsősorban az előírt kötelező gyakorlatokat mutatják be, majd a szabadon választott mutatványokkal igyekeznek pontozó-biráknak a tetszését és ezzel a javukra szolgáló jó minősítését megnyerni.

A KERÉKPÁROSSPORT SZERVEZETE ÉS NEMZETKÖZI HELYZETE

A kerékpárossportot a világ összes államában a nemzeti kerékpáros-szövetségek irányítják. A szövetségek kebelében tömörülnek a kerékpáros-egyesületek, amelyeknek tagjai csak abban az esetben vehetnek részt a versenyekben, ha az illetékes nemzeti szövetségüknek az igazolását is bírják.

A magyarországi kerékpáros vagy a kerékpárossporttal is foglalkozó egyesületek főhatósága az 1894-ben megalakult *Magyar Kerékpáros Szövetség*, amelynek elnöksége az országos tanács, a versenyintéző-, a fegyelmi- és a gazdasági-bizottság közreműködésével vezeti az ügyvitelt. A szövetségnek székhelye Budapest és munkájában a vidék különböző kerületeiben létesített alszövetségek támogatják. Egyébként ezek az alszövetségek önállóan csupán a fenhatóságuk alá helyezett egyesületeknek és versenyzőknek helyi jelentőségű ügyeit intézik.

A nemzeti szövetségek az 1900-ban megalakított nemzetközi szövetségben tömörülnek. A nemzetközi szövetség székhelye Páris és hivatalos neve: *Union Cycliste Internationale (UCI)*, amely az aktuális kérdések megvitatása céljából évenként legalább egyszer közgyűlést tart. Az *Union Cycliste Internationale* tagszövetségei a következők:

Anglia: *National Cyclist's Union*. Argentína: *Fédération Ciclista Argentina*. Ausztrália: *Australian Federal Cycling Council*. Ausztria: *Österreichischer Radfahrer Bund*. Belgium: *Ligue Vélocipédique Belge*. Canada: *The Canadian Wheelmen's Association*. Chile: *Union Cycliste de Chile*. Csehszlovákia: *Union Centrale Vélocipédique Tchéco-Slovaque*. Dánia: *Danska Bicycle Club*. Egyesült Államok (USA): *National Cycling Association*. Egyptom: *Union Egyptienne des Societes Sportives*. Franciaország: *Union Vélocipédique de France*. Finnország: *Suomen ja Urheiluliitto*. Hollandia: *Nederlandsche Wieler Unie*. Írország: *National Athletic and Cycling Association of Ireland*. Jugoszlávia: *Union Cycliste Yougo-Slave*. Lengyelország: *Zwiazek Polski*. Lettország: *Union Cycliste et Motocycliste de Lettonie*. Luxemburg: *Fédération des Societes Cyclistes Luxembourgeoises*. Magyarország: *Magyar Kerékpáros Szövetség*. Németország: *Bund Deutscher Radfahrer (amatőrök)* és *Verband Deutscher Radrennbahnen (professzionátusok)*. Norvégia: *Norges Cykle Forbund*. Olaszország: *Union Vélocipedistica Italiana*. Portugália: *Uniao Velocipedica Portugueza*. Románia: *Federatiunea Socie-*

tatilor de Sport din Romania. Spanyolország: Union Velocipedica Espanola. Svájc: Union Cycliste Suisse (professzionátusok) és Schweizerischer Radfahrer Bund (amatőrök). Svédország: Svenska Velocipedforbundet. Törökország: Union des Sociétés d'Athlétisme de Turquie Uruguay: Fédération Cycliste de l'Uruguay.

A nemzetközi szövetség közgyűlése gondoskodik arról, hogy a kerékpárversenyeket mindenhol egységes szabályok szerint bonyolítsák le és évenként megrendeztetik a kerékpárosok legklasszikusabb versenyeit: a világbajnokságokat. A világbajnokságok két csoportban kerülnek döntésre. Külön csoportban mérik össze erejüket az amatőr versenyzők és külön csoportban a professzionátusok. Az amatőr versenyzők számára a sprintvilágbajnokságot (pályán) és a hosszútávu országúti világbajnokságot rendszeresítették, míg a professzionátus kerékpárosoknak ezeken a világbajnokságokon kívül a 100 kilométeres motorvezetéses világbajnokságban is alkalmuk nyílik a »világbajnok« címét egy évre megszerezni. A világbajnokságokat minden évben más nemzet szövetsége bonyolítja le.

A kerékpárossport nemzetközi viszonylatban a legfejlettebb Franciaországban, Belgiumban, Hollandiában, Olaszországban, Svájcban és Németországban. Ezekben az államokban hatalmas méretekben divik a kerékpározás és ennek megfelelően kitűnő versenyzők is tömegesen kerülnek ki a kerékpározásért lelkesedő millióknak a soraiból.

A nemzeti szövetségek nyilvántartják a versenyzők által elért legjobb teljesítményeket (rekordokat), a nemzetközi szövetség pedig a világrekordokat, tehát a világviszonylatban elért legjobb eredményeket. Itt említjük meg, hogy az országúti versenyekben a terepnek különböző változatai miatt nem a távokon, hanem az utvonalon elért legjobb időeredményeket tekintik rekordnak. Így például a Budapest—Siófok utvonalon 100 km-es távra felállított rekordteljesítményt nem lehet összehasonlítani a Budapest—Győr között hasonló távon elért legjobb teljesítménnyel. A pályán kétféle rekordteljesítményt különböztetünk meg: pályarekordokat és versenyrekordokat. Pályarekordok alatt a versenyzőnek egyéni kísérlet alkalmával elért és a kísérlet színhelyéül szolgáló pályára vonatkozó legjobb teljesítményei értendőek, míg a versenyrekordok fogalma alá a versenyekben nyújtott legjobb eredmények tartoznak.

KERÉKPÁROS REKORDOK

Országos rekordok

Országúti rekordok:

- 20 km: Lovass Károly (Világosság KK) 35 p. 51 mp., 1926.
 30 km: Kiss Sándor (Condor KE) 54 p. 15 mp., 1913.
 40 km: Sepsik György (Török SE) 1 óra 15 p. 25 mp., 1923.
 50 km: Vida László (BSE) 1 óra 32 p. 15 mp., 1928.
 100 km: Vida László (BSE) 3 óra 17 p. 52 mp., 1927.
 5×20 km-es staféta: UTE (Vittori—Isteneş L.—Simala—Isteneş J.—Kozdon) 3 óra 04 p. 08 mp., 1927.
 4×50 km-es staféta: MTK (Mrazik—Pelvássy—Szenes—Lovass) 6 óra 19 p. 55 mp., 1928.
 Svábhegyi terepszakas (3.4 km): Lovass Károly (MTK) 10 p. 15 mp., 1927.

Pályarekordok

- Vezetés nélkül, repülőstarttal:
 200 m: Grimm János (Világosság KE) 12.2 mp. 1924.

- 500 m: Eigner Jenő (FTC) 34 mp., 1927.
 1000 m: Uhéreczky Ferenc (Világosság KK) 1 p. 14.2 mp., 1923.

Vezetés nélkül, állóstarttal:

- 3 km: Vida László (BTC) 4 p. 39.2 mp., 1925.
 5 km: Vida László (BTC) 6 p. 58.3 mp., 1925.
 10 km: Grimm János (Edison KE) 14 p. 46.6 mp., 1925.
 15 km: Reichert Károly (Jóbarát KK) 23 p. 44.3 mp., 1925.
 20 km: Vida László (BTC) 30 p. 05.2 mp., 1926.
 25 km: Grimm János (Edison KE) 37 p. 21.2 mp., 1925.
 30 km: Reichert Károly (Jóbarát KK) 46 p. 52 mp., 1926.
 35 km: Reichert Károly (Jóbarát KK) 53 p. 56.4 mp., 1926.
 40 km: Sággy József (Világosság KK) 1 óra 07 p. 04.2 mp., 1924.
 50 km: Sággy József (Világosság KK) 1 óra 06 p. 33.4 mp., 1924.
 60 km: Sággy József (Világosság KK) 1 óra 06 p. 38.4 mp., 1924.

70 km:	Sághy József (Világosság KK)	2 ó. 04 p.	10.2 mp., 1924.
80 km:	Sághy József (Világosság KK)	2 ó. 23 p.	56.4 mp., 1924.
90 km:	Reichert Károly (Jóbarát KK)	2 ó. 43 p.	02.2 mp., 1924.
100 km:	Mazák Kálmán (MTK)	2 ó. 58 p.	28.2 mp., 1924.
Félóra:	Reichert Károly (Jóbarát KK)	19.260 m.	1924.
1 óra:	Reichert Károly (Jóbarát KK)	39.777 m.	1926.
2 óra:	Sághy József (Világosság KK)	67.700 m.	1924.

Párosverseny-rekordok:

5 km:	Zabari (MTK)—Simala (UTE)	6 p.	45.2 mp., 1925.
10 km:	Lovass—Trachtuletz (Világosság KK)	12 p.	47.6 mp., 1926.
15 km:	Velvárt—Mazák (MTK)	18 p.	53.4 mp., 1923.
20 km:	Grimm (Edison KE)—Eigner (FTC)	25 p.	33.4 mp., 1926.
30 km:	Mazák—Velvárt (MTK)	43 p.	14.4 mp., 1926.
40 km:	Lovass—Trachtuletz (Világosság KK)	58 p.	26.2 mp., 1926.
50 km:	Rusovszky (MTK)—Reichert (Jóbarát KK)	1 ó. 13 p.	15.2 mp., 1925.
60 km:	Sághy (Világosság KK)—Tóth Pál (UTE)	1 ó. 33 p.	21.4 mp., 1925.
70 km:	Mazák—Velvárt (MTK)	1 ó. 51 p.	03.4 mp., 1925.
80 km:	Rusovszky (MTK)—Reichert (Jóbarát KK)	2 ó. 06 p.	23.3 mp., 1925.
90 km:	Velvárt—Mazák (MTK)	2 ó. 23 p.	44.5 mp., 1925.
100 km:	Rusovszky (MTK)—Reichert (Jóbarát KK)	2 ó. 37 p.	24.6 mp., 1925.
200 km:	Havel—Herrer (MTK)	5 ó. 21 p.	45.4 mp., 1925.
Félóra:	Grimm (Edison KE)—Trachtuletz (Világosság KK)	20.445 m.	1925.
1 óra:	Lovass—Trachtuletz (Világosság KK)	41.400 m.	1925.
2 óra:	Grimm (Edison KE)—Trachtuletz (Világosság KK)	75.500 m.	1925.
3 óra:	Velvárt—Mazák (MTK)	113.399 m.	1925.
4 óra:	Grimm (Edison KE)—Trachtuletz (Világosság KK)	149.690 m.	1925.
5 óra:	Grimm (Edison KE)—Trachtuletz (Világosság KK)	187.200 m.	1925.
6 óra:	Grimm (Edison KE)—Trachtuletz (Világosság KK)	223.200 m.	1925.

Tandem-rekordok repülőstarttal:		
200 m:	Uhreczky—Grimm (Világosság KK)	11.4 mp., 1924.
500 m:	Pirity—Eigner (FTC)	32.1 mp., 1926.

Tandem-rekordok állóstarttal:

1000 m:	Keszler—Bäumler	1 p.	11.6 mp., 1911.
2000 m:	Havasi—Mazák (MTK)	3 p.	28.2 mp., 1922.
3000 m:	Katzer—Zelinka	4 p.	0.2 mp., 1902.

Tandemvezetési rekordok:

500 m:	Bäumler Ede	33.4 mp., 1898.	
1000 m:	Bäumler Ede	1 p.	13.8 mp., 1900.
2000 m:	Gerger Ferenc	2 p.	38.4 mp., 1898.
5000 m:	Gerger Ferenc	6 p.	36.4 mp., 1898.
10 km:	Mazák Kálmán (MTK)	12 p.	44.3 mp., 1924.
15 km:	Reichert Károly (Jóbarát KK)	20 p.	31 mp., 1924.
20 km:	Velvárt Nándor (MTK)	27 p.	02.2 mp., 1924.
25 km:	Velvárt Nándor (MTK)	32 p.	40.3 mp., 1924.
30 km:	Gerger Ferenc	40 p.	46.4 mp., 1898.
40 km:	Gerger Ferenc	54 p.	57.2 mp., 1898.
50 km:	Papp Ferenc	1 óra 09 p.	49.4 mp., 1899.
60 km:	Papp Ferenc	1 óra 31 p.	26.6 mp., 1899.
70 km:	Papp Ferenc	1 óra 47 p.	05.2 mp., 1899.
75 km:	Papp Ferenc	1 óra 54 p.	45.3 mp., 1899.
80 km:	Papp Ferenc	2 óra 02 p.	53.7 mp., 1899.
90 km:	Schwartz A. Hermann	2 óra 18 p.	46.1 mp., 1899.
100 km:	Schwartz A. Hermann	2 óra 35 p.	35.5 mp., 1899.
1 óra:	Gerger Ferenc	43.650 m.	1899.
2 óra:	Gerger Ferenc	78.260 m.	1899.
6 óra:	Papp Ferenc	202.170 m.	1899.

Motorvezetési rekordok (60 cm-re hátrahúzott görgő mögött):

5 km:	3 p.	59.8 mp.	Bartos, 1927.
10 km:	7 p.	48.2 mp.	Bániczky, 1927.
15 km:	11 p.	58.2 mp.	Bániczky, 1927.
20 km:	16 p.	16.6 mp.	Bartos, 1927.
25 km:	20 p.	29.8 mp.	Bartos, 1926.
30 km:	24 p.	02.2 mp.	Bartos, 1926.
35 km:	28 p.	15.8 mp.	Bániczky, 1925.
40 km:	33 p.	05.6 mp.	Bániczky, 1925.
50 km:	41 p.	23.2 mp.	Bániczky, 1925.
60 km:	49 p.	49.2 mp.	Bániczky, 1925.
70 km:	58 p.	45 mp.	Bániczky, 1925.
Félóra:	37.350 m.	Bartos, 1927.	
1 óra:	71.995 m.	Bániczky, 1925.	

Világrekordok

Pálya-világrekordok vezetés nélkül

Repülőstarttal:

100 m:	5.2 mp.	Hourlier (Franciaország), 1912.
200 m:	11.0 mp.	Rütt (Németország), 1911.
500 m:	32.4 mp.	Egg (Svájc), 1917.
1000 m:	1 p. 08.4 mp.	Egg (Svájc), 1917.

Állóstarttal:

100 m:	9.1 mp.	Morel (Amerika), 1922.
200 m:	16.2 mp.	Morel (Amerika), 1922.
500 m:	35.2 mp.	Michard (Franciaország), 1924.
1000 m:	1 p. 13.4 mp.	Egg (Svájc), 1923.
2000 m:	2 p. 28.1 mp.	Egg (Svájc), 1923.
3000 m:	3 p. 38.1 mp.	Clark (Amerika), 1910.
4000 m:	5 p. 14.4 mp.	Blanchonnet (Franciaország), 1926.
5000 m:	6 p. 41.2 mp.	Egg (Svájc), 1917.
6000 m:	7 p. 42.2 mp.	Hanley (Amerika), 1915.
8000 m:	9 p. 30 mp.	Mac Namara (Amerika), 1919.
10 km:	13 p. 40.4 mp.	Egg (Svájc), 1914.
20 km:	27 p. 18 mp.	Egg (Svájc), 1914.
30 km:	40 p. 58 mp.	Egg (Svájc), 1914.
40 km:	54 p. 38.2 mp.	Egg (Svájc), 1914.
50 km:	1 óra 12 mp.	Rousseau (Franciaország), 1922.
60 km:	1 óra 27 p. 58.1 mp.	Rousseau (Franciaország), 1922.
70 km:	1 óra 43 p. 26.1 mp.	Rousseau (Franciaország), 1922.

80 km:	1 óra 59 p. 0.4 mp.	Rousseau (Franciaország), 1922.
90 km:	2 óra 15 p. 20.4 mp.	Rousseau (Franciaország), 1922.
100 km:	2 óra 30 p. 29.2 mp.	Rousseau (Franciaország), 1922.
200 km:	6 óra 13 p. 06.8 mp.	Jeack (Anglia), 1901.
300 km:	9 óra 58 p. 40 mp.	Jeack (Anglia), 1901.
400 km:	12 óra 55 p. 24 mp.	Jeack (Anglia), 1901.

Idő-világrekordok:

1 óra:	44.247 m.	Egg (Svájc), 1914.
2 óra:	80.635 m.	Rousseau (Franciaország), 1922.
3 óra:	109.304 m.	Fawke (Németország), 1913.
4 óra:	138.600 m.	Weise (Németország), 1913.
5 óra:	171.375 m.	Weise (Németország), 1913.
6 óra:	217.332 m.	Belloni (Olaszország), 1916.
7 óra:	231.390 m.	Weise (Németország), 1913.
8 óra:	263.100 m.	"
9 óra:	290.775 m.	"
10 óra:	304.566 m.	"
11 óra:	348.097 m.	"
12 óra:	383.666 m.	"
13 óra:	395.140 m.	"
14 óra:	424.175 m.	"
15 óra:	452.985 m.	"
16 óra:	480.055 m.	"
17 óra:	509.100 m.	"
18 óra:	534.555 m.	"
19 óra:	562.775 m.	"
20 óra:	590.235 m.	"

21 óra:	614.030 m.	Weise (Németország), 1913.
22 óra:	644.280 m.	" " " "
23 óra:	674.185 m.	" " " "
24 óra:	704.690 m.	" " " "
6 nap:	(páros) 4.544.200 m.	Huschde—Krupkat (Németország), 1924.

Motorvezetési világrekordok

Rajtafekvő görgő és szélvédő mögött:		
5 km:	3 p. 06.2 mp.	Brunier (Franciaország), 1925.
10 km:	5 p. 28.2 mp.	" " " "
15 km:	7 p. 50.3 mp.	" " " "
20 km:	10 p. 05.1 mp.	" " " "
30 km:	15 p. 14.3 mp.	" " " "
40 km:	20 p. 12.3 mp.	" " " "
50 km:	25 p. 09 mp.	" " " "
60 km:	30 p. 0 mp.	" " " "
70 km:	34 p. 54.2 mp.	" " " "
80 km:	39 p. 45.3 mp.	" " " "
90 km:	44 p. 37.2 mp.	" " " "
100 km:	49 p. 32.2 mp.	" " " "
110 km:	54 p. 34.1 mp.	" " " "
120 km:	59 p. 32.1 mp.	" " " "
1 óra:	120.995 m.	" " " "

60 cm-re hátrahuzott görgő mögött:

1 km:	1 p. 04.1 mp.	Linart (Belgium), 1920.
2 km:	1 p. 52.4 mp.	Fossier (Franciaország), 1921.
3 km:	2 p. 39.1 mp.	Fossier (Franciaország), 1921.
4 km:	3 p. 23.4 mp.	Fossier (Franciaország), 1921.
5 km:	3 p. 33.6 mp.	Catual (Franciaország), 1926.
10 km:	7 p. 08.4 mp.	Breau (Franciaország), 1926.
20 km:	12 p. 41.4 mp.	Catual (Franciaország), 1926.
30 km:	19 p. 20.6 mp.	Breau (Franciaország), 1926.
40 km:	25 p. 31.2 mp.	" " " "
50 km:	31 p. 40.6 mp.	" " " "
60 km:	37 p. 51.8 mp.	" " " "
70 km:	44 p. 04.8 mp.	" " " "
80 km:	50 p. 53.4 mp.	" " " "
90 km:	57 p. 37.8 mp.	" " " "
100 km:	1 óra 04 p. 26.2 mp.	" " " "
1 óra:	94.483 m.	" " " "

A kerékpározás versenyszabályai

Alaphatározat

Az alábbi szabályok Magyarország területére érvényesek. A MKSz. kebelébe tartozó egyesületek vagy magánosok ezen szabályokkal ellentétben álló versenyeket ki nem írhatnak, sem pedig a mások által kiírt oly versenyeken, amelyeket a Versenyintéző Bizottság nem engedélyezett, a Szövetség területén nem indulhatnak.

Ezen versenyszabályok ellen vétő egyesülettől vagy versenyzőtől a Fegyelmi Bizottság a versenyrendezési, illetve a versenyzés jogát rövidebb vagy hosszabb időre megvonhatja.

Általános rész

I. A versenyzők

1. A MKSz. versenyzői amatőr és hivatásos versenyzők lehetnek.

2. Amatőr az a kerékpáros, aki a kerékpársportot és a versenyzést kizárólag saját szórakozásáért, vagy testedzése céljából gyakorolja, abból semminemű anyagi hasznot nem húz.

Az az amatőr, akinek nevével reklámot üznek, elveszti amatőrőségét, hacsak minden kétségen felül be nem igazolja, hogy a reklámozás tudta és beleegyezése nélkül történt s ezért semmiféle ellenértéket nem kapott.

Külföldön vagy más városban starthoz álló amatőrversenyző elfogadhat költségmegtérítést. És pedig: személynovat II. osztály, vagy gyorsvonat III. osztály uti- és gépszállítási költséget és amennyiben az elszállásolás és ételmezés nem természetben történik, legfeljebb napi 40 pengőt. Amatőr versenyző sem dresszén, sem gépén reklámot nem hordhat.

Kerékpárversenyzők és kereskedők és ezeknek családtagjai amatőröknek tekintendők, amennyiben a fenti feltételeknek megfelelnek.

3. Hivatásos versenyzőnek tekintendő az, aki a sportot anyagiakért űzi.

4. Amatőrök hivatásos versenyzőkkel egy versenyben nem indulhatnak. Erre csak a Szövetség adhat egészen kivételes esetekben engedélyt. Pénzdíjazást azonban ily esetekben sem fogadhat az amatőrversenyző.

5. Csak szövetségi tagok lehetnek motorvezetők, de ezek hivatásosoknak tekintendők. Motorversenyzők — amennyiben a 2. pontban foglalt feltételeknek minden tekintetben megfelelnek — amatőröknek tekintendők.

6. A versenyzők között három korosztály állapították meg:

a) ifjúsági minden olyan kerékpáros, aki 18. életévét még nem töltötte be;

b) junior minden olyan kerékpáros, aki 18. életévét betöltötte, de még nem múlt el 40 éves;

c) senior minden olyan kerékpáros, aki 40. életévét betöltötte.

7. A Szövetség minden tagja részére igazolványt állít ki, amelyben fel van tüntetve a versenyző minősítése is. A versenyrendező kívánására köteles minden versenyző az igazolványát felmutatni.

II. Versenyzők osztályozása.

8. Minden versenyző saját költségére és veszélyére versenyez. A MKSz. balesetekkel szemben minden felelősséget elhárít magától, melyek az általa rendezett vagy engedélyezett versenyekben előfordulnak.

9. A három korosztályon kívül a versenyzők képességeik szerint a pályán és az országuton három osztályba vannak beosztva. Az egyes osztályokból a versenyzőképesség növekedésével a versenyző magasabb osztályba jut.

1. Pályaversenyzők osztályozása: kezdő (IV.), haladó (III.), II. és I. osztályú főversenyző.

a) Kezdő versenyző minden kerékpáros, aki osztályozó versenyekben még 15 pontot nem ért el.

b) Haladó versenyző, aki mint kezdő elérte a 15 pontot s addig marad ebben az osztályban, míg elér újabb 20 pontot, amikor is

c) főversenyzővé lép elő.

2. Országúti versenyzők osztályozása: kezdő (III.), haladó (II.) és főversenyző (I. osztály).

a) Kezdő versenyző minden kerékpáros, aki elfogadható eredményt még nem ért el.

b) Haladó versenyző minden kerékpáros, aki mint kezdő saját osztálya részére kiírt versenyekben háromszor végzett az első három helyezett között, vagy pedig minden osztályú versenyző részére kiírt versenyekben kétszer érkezik be az első standard időn belül.

c) Főversenyző az, ki mint haladó a saját osztálya részére kiírt versenyekben háromszor végzett az első három helyezett között, vagy pedig minden osztályú versenyző részére kiírt versenyekben háromszor érkezik be az első standard időn belül.

III. Versenynemek:

10. A versenyek felosztandók országúti- és pályaversenyekre. Ezek ismét:

a) a résztvevő személyek szerint nyílt, zárt, meghívásos és nemzetközi versenyekre;

b) a versenyzők lakhelye és valamely testülethez való tartozásága szerint: országos, kerületi, városi és egyleti versenyekre. E négy utóbbi felosztás szerint bajnoki versenyek is írhatók ki.

11. A bajnoki versenyek célja, hogy valamely területen (ország, kerület, város) működő legjobb

versenyző megállapíttassék. A bajnoki verseny győztese jogosult az: »X bajnoka, X távra, X évre« címet viselni. Bajnoki versenyek csak a Szövetség engedélyével rendezhetők. Ugyanezen bajnoki címért évenként csak egy verseny írható ki.

12. Nyílt versenynek tekintendő az olyan verseny, amelyben a kiírás feltételeinek megfelelően minden leigazolt tagja résztvehet.

13. Zárt versenynek tekintendő az olyan verseny, amelyben csak azok a versenyzők vehetnek részt, akik a versenyrendező által megkivánt feltételeknek megfelelnek.

14. Meghívásos versenynek tekintendő az olyan verseny, amelyben csak meghívott versenyzők vagy egyesületek vehetnek részt.

15. Nemzetközi versenynek tekintendő az olyan verseny, amelyben külföldi versenyző is részt vesz.

16. Országos versenyekben csakis Magyarországi versenyzői vehetnek részt, azonban csak akkor, ha a MKSz. leigazolt tagjai.

17. Kerületi versenyekben csak az illető kerület leigazolt tagjai vehetnek részt.

18. Városi versenyekben az illető város lakói vehetnek részt, amennyiben a Szövetség leigazolt tagjai.

19. Egyesületi versenyekben csak a versenyt rendező egyesület tagjai vehetnek részt.

20. A 10–19. pontban meghatározott versenyeknek keretében bármilyen versenyek kiírhatók, amelyek jelen szabályok valamely rendelkezésével ellentétben nincsenek.

IV. Versenykiírások

21. Versenyeket rendezhetnek: 1) a Szövetség, 2) a kerületek, 3) az egyesületek, 4) a pályatulajdonosok és 5) magánosok.

Nemzetközi és országos versenyek rendezéséhez a Szövetség, kerületi versenyek rendezéséhez pedig a kerületi elnökség engedélye szükséges. A házi versenyek külön engedély nélkül rendezhetők.

22. A részletes versenykiírások (propozíciók) legkésőbb három héttel a verseny napja előtt a verseny neve szerint a Szövetséghez, vagy a kerületi elnökséghez benyújtandók jóváhagyás végett.

23. A versenykiírásnak tartalmaznia kell:
1. a verseny idejét, nemét és távját. Az országúti versenyeknél ezeken kívül a verseny útvonalát, a start, a cél, forduló és az esetleges ellenőrző állomások pontos megjelölését is; 2. az indulásra jogosult osztályok megnevezését; 3. a részletes díjazást (tiszteletdíjaknál azok értéke is feltüntetendő; 4. a nevezési díj összegét; 5. a nevezési zárlat idejét és 6. a díjkiosztás idejét és helyét.
Ezeken kívül minden versenykiírásnál feltüntetendő, hogy a versenyeken a MKSz. verseny- és fegyelmi szabályai mérvadók.

24. A versenydíjak lehetnek: 1. érmek, vagy jelvények; 2. érték tárgyak (tiszteletdíjak); 3. díszoklevelek; 4. hivatalos versenyzők részére pénzdíjak.

25. A versenyek nevezési zárlatán az összes kiírt díjak bemutatandók. A díjkiosztás a versenyt követő 14 napon belül feltétlenül megtartandó. A díjat nyert versenyzőnek a kiírt és a nevezési zárlaton bemutatott díjakat kell kiadni. Ezek pénzbeli ellenértékét sem a versenyrendező nem adhatja ki, sem a versenyzők nem fogadhatják el.

26. A díjak milyenségét és értékét illetően a versenyző semminemű igényt nem támaszthat.

Ezen pont megsértése az amatőr ruinóztatás elvételét vonja maga után.

Nevezések

27. Nevezni írásban és szóbelileg lehet.

28. Minden nevezésnek tartalmaznia kell: 1. azon verseny vagy versenyszám megjelölését, amelyben a versenyző indulni akar; 2. a versenyző nevét, születési évét, lakását és egyesületét; 3. és a nevezési összeget.

29. A versenyrendező ezen adatok felsorolásától eltekinthet, ha a versenyző előtte már ismeretes.

30. A nevezések indokolás mellett visszautasítások. A versenyrendező azonban a nevezés visszautasításáról legkésőbb a nevezési zárlatot követő napon, akár szóbelileg, akár levélben vagy sürgönyileg értesíteni köteles az érdekelteket. A

nevezés visszautasítása esetén azonban a nevezési díj mindig visszaadandó.

31. A versenyrendező nem köteles azt a versenyszámot megrendezni, amelyre három nevezés érkezik. Az érdeklét versenyzőket azonban a versenyszám törlesztéről a versenyrendező haladéktalanul értesíteni és a nevezési díjakat visszafizetni köteles.

Bajnokságokat és vándordíjas versenyeket, tekintet nélkül a benevezettek számára, minden meg kell tartani, de kevés induló esetén standard-ido irandó elő.

A versenytől való távolmaradás esetén a nevezési díj nem téríthető vissza.

32. A versenyrendező köteles a nevezési zárlat után a benevezettek névsorát a Szövetségnek azonnal benyújtani.

33. Indokolt esetben a nevezési zárlat után is elfogadhatók a nevezések, legkésőbb azonban a versenyt megelőző nap estéig. Ilyen esetekben a nevezési díjak kétszerese fizetendő. Az így beszerezett nevezési díjtöbblet a MKSz. menedzselvét illeti.

34. A pályaversenyekre benevezettek kötelesek starthoz állani. A versenybe benevezett és starthoz nem állt versenyző büntetéseként a nevezési díjnak legalább a kétszeresét fizeti a Szövetség mentőalapja javára. Ettől a büntetéstől a nem induló versenyzőt csak távolmaradásának megfelelő igazolása után lehet mentesíteni.

35. A versenyeket a versenybizottság (jury) rendezi le.

A versenybizottság tagja: a MKSz. fegyelmi bizottsága mint versenybíró, legalább egy indító, két célbíró, három időmérő, versenyintéző és a versenytitkár. A bizottság tagjai látható jelvényvel látandók el. Ezekon kívül pályaversenyeknél pályabírók, körszámlálók és körjelzők, országúti versenyeknél ellenőrök és fordítók.

36. A versenybírók dönt a verseny alkalmával felmerülő óvások vagy egyéb vitás kérdések esetén. Óvának helye van, ha a verseny folyamata alatt a jelen határozatokba ütköző szabálytalanság történt.

Az óvás, az elbukás esetét kivéve, a beérkezés után a versenyző által személyesen és haladéktalanul, szóval adandó elő.

Elbukás esetén valamely pályabíró is emelhet óvást.

A versenybírók szükség esetén nyomban kihallgatja a pályabírákat, esetleg más tanukat is és az így nyert adatok alapján azonnal dönt. Határozata ellen felelőbbségek helye nincs.

37. Az indító közvetlenül a startvonal előtt áll felémelt zászlóval, melynek lebecsúztatásával jelzi, hogy az indítás rendben történt.

38. A célbíró megfigyeli és meghatározza a célvonalon áthaladó versenyzők sorrendjét. Ittlete végleges.

39. Az időmérők jelzik a versenyzés idejét.

A szövetségi elnökség köteles az időmérésnél használt órákat hitelesíteni. Rekordok érvényességéhez ily felülvizsgált órák használata szükséges.

Rekord (legjobb eredmény) a legrovidebb idő, mely alatt egy meghatározott távolság megtett, vagy a legnagyobb távolság, mely egy meghatározott idő alatt lefutást nyert.

Rekordként feltétlenül nyilvántartandók azok a legjobb idők és távolságeredmények, melyek az UCI világrekord listáján is szerepelnek.

Rekordok csak abban az esetben hitelesíthetők, ha annak elérésénél az alább felsoroltak vannak jelen: egy indító, egy célbíró, egy szövetségi hivatalos és a versenyrendezés által felkért két időmérő; ezeken kívül a pályaversenyeknél egy körszámláló, országúti forduló versenyeknél pedig egy fordító is.

A rekord elérésénél minden esetben jegyzőkönyv veendő fel, amelyet a szövetségi időmérő és a célbíró írnak alá. Ez a jegyzőkönyv az eredmény elérésétől számított 8 napon belül a Versenyintéző bizottsághoz beadandó.

Rekordok hitelesítése felett a Versenyintéző bizottság javaslata alapján dönt a tanács.

40. A versenyintéző a verseny programszerű lefolyására ügyel.

41. A versenytitkár a versenyek jegyzőkönyvét vezeti.

Minden versenyrendező köteles ezt a jegyzőkönyvet a verseny lefutása után 8 napon belül a Versenyintéző bizottságnak beküldeni. A versenyjegyzőkönyvnek tartalmaznia kell a versenyre vonatkozó összes adatokat és az előfordult fontosabb

eseményeket. A jegyzőkönyv be nem küldése feyelmi büntetést von maga után.

42. A pályabírák, ellenőrök s fordítók a verseny folyamata alatt a versenyzők szabályszerű működését ellenőrzik.

43. A startnál köteles minden versenyző a kiírásban megjelölt időben pontosan megjelenni, az indító hívására Pitt vagyokékal jelentkezni és a neki kijelölt helyet minden megjegyzés nélkül elfoglalni. Nem jelentkező, vagy indulás után érkező versenyzők, ha el is indulnak, minden körülmények között a versenyben részt nem vevőknek tekintendők.

44. A versenyzők az indító által megjelölt helyről állóstarttal indulnak. A startot az indító minden résztvevő versenyző által feltétlenül észrevehető módon jelzi. Az indulásnál segédkezők (startolók) az indításkor helyükből nem léphetnek el. A versenyzőket az indulásnál kilöki nem szabad.

Ha az indító az indulásnál valamilyen szabálytalanságot észlel, jogában áll a startot megfelelő jelzéssel érvényteleníteni.

45. A versenyzők csak kifogástalan versenydresszben állhatnak starthoz. Hiányos, rongyos, vagy piszkos ruhában megjelenő versenyzőt az indító minden további nélkül elűzheti a versenytől.

46. Minden versenyző köteles legjobb erejét és tudását a győzelem kivívására fordítani.

47. A gépsere — hacsak erre külön megengedést nincs — általában megengedett dolog. Amennyiben a gépre ellenőrző szám volna erősítve, az a cseréi alkalmával átszerelendő.

48. Verseny közben gépet csak a versenyzőtársak akadályozása nélkül szabad cserélni.

49. Hirtelen fekézés, vagy a menetirány hirtelen megváltoztatása csak végszükségben engedhető meg, ilyenkor azonban az elől haladó versenyzőket figyelmeztetni köteles.

A versenyzőtársak veszélyeztetése vagy képességeik kifejtésében való megakadályozása disqualifikációt vonhat maga után.

A célon való keresztülhaladás után csak fokozatosan szabad lassítani. A kormányrud elengedése verseny közben tilos.

50. A versenyző érvényesen fejezi be versenyét akkor is, ha gépét keresztülhozza vagy viszi a célvonalon.

Különös rész

I. országuti versenyek

51. Országuti verseny bármely országuton tartható.

52. A versenyzők kötelesek a közlekedési szabályokat szigorúan betartani. Különösen figyelemmel kell haladni kocsik előzésénél, kanyarodókban, lejtőkön, községeken keresztül. Turázó kerékpárosok versenyzőkkel szemben a legnagyobb előzékenységet kell, hogy tanúsítsák.

53. A versenyzők minden nagyobb szabású versenyben egy, esetleg két ellenőrző-számot kapnak, melyek a rendezőség által megkívánt helyen és módon helyezendők el. A versenyzők, akik a versenyt feladták, kötelesek ellenőrző számaikat el-távolítani.

Ellenőrző állomásokon és a célban köteles a versenyző startszámát érthetően bemondani.

54. Az ellenőrző állomások és a cél zászlóval vagy az utca keresztibe húzott fehér vonallal fel-

tűnően megjelölendők. Ugyanilyen jelzés alkalmazandó a cél előtti 1 km-re és 300 m-re.

Hogy a beérkezési sorrend minden kétségen felül megállapítható legyen, kötelesek a versenyzők leszállás után azonnal jelentkezni és nevüket a kitett ellenőrző iven a beérkezési sorrendjében aláírni.

A versenyeken kívül állók a célszalagon nem haladhatnak át.

55. A versenyzők az utra vihetnek magukkal ételt és italt. Uveg vagy egyéb törékeny edények vitele tilos.

56. A versenyekben, hacsak a versenykiírás erre módot nem ad, az illető versenyen kívül állók részéről mindeanemű vezetés, tilos. Versenyen kívül állóknak tekintendők azok is, akik a versenyt feladták.

57. A versenyzők kizárólag csak kerékpáron kísérhetők. A kísérők minden körülmények között csak a kísért versenyző mögött haladhatnak. A kísérés így is csak abban az esetben van megengedve, ha a kísérő kerékpáros után 10 méteren belül nincs versenyző.

A cél előtti utolsó 1 km-en mindennemű kísérés tilos.

II. Pályaversenyek

58. Pályaversenyek csak a MKSz. által elismert pályán rendezhetők.

A MKSz. csak a hivatalosan felmért pályákon elért eredményeket hitelesítheti.

A pálya hosszát annak belső szélétől 30 cm-nyire meghúzott vonal hossza adja meg.

59. Versenyek a pályán vezetéssel vagy anélkül rendezhetők.

60. Minden pályaverseny-napon feltétlenül módot kell nyújtani az összes versenyzőknek az indulásra. Evégből legfeljebb két-két osztály össze is vonható. Kivételt az előny-, akadály-, vígasz-, páros- és egyesületi csapatversenyek képeznek, amelyekben kettőnél több osztály is összevonható. Az összevont versenyekben csak az egyéni győztesek osztályozandók.

61. Egyes osztályok részére minden második versenynapon feltétlenül külön versenyszám irandó ki.

62. Az a versenyző, aki a részére kijelölt futamban bármilyen oknál fogva nem indul el, vagy verseny közben bármilyen oknál fogva kiállni kényszerül, csak a versenybírósg egyhangú határozatával osztható be egy újabb futamba. Klasszikus versenyek félbeszakíthatók az utolsó kör megkezdése előtt, a résztvevők valamelyikének bukása vagy gépsérülése esetén.

63. A pályán a haladás jobbról balra történik. Előzés jobbról történik. A balról való előzés csak abban az esetben van megengedve, ha az elől levő versenyző a pálya körül futó jelzővonalon kívül halad. Ez az engedély azonban csak a vezetés nélküli versenyekre vonatkozik. Vezetéses versenyben mindenkor jobbra kell előzni. Viszont itt az elől levő versenyző köteles a jelzővonalon belül haladni.

A jelzővonal a pálya belső szélétől 1 m-nyire húzandó meg.

Az előzés után a versenyző csak abban az esetben jöhet a pálya belső szélé felé, ha közte és a megelőzött között már legalább két géphossz távolság van.

64. Az utolsó kör kezdetét minden versenyző által feltétlenül észrevehető módon kell jelezni.

XIX. FEJEZET

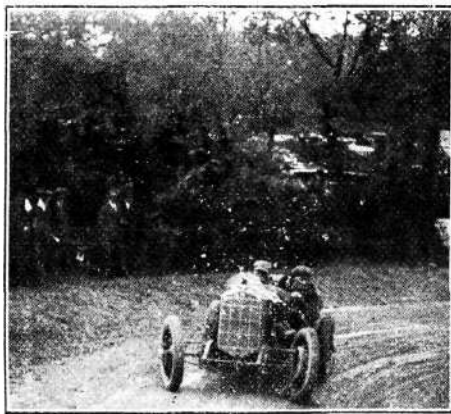
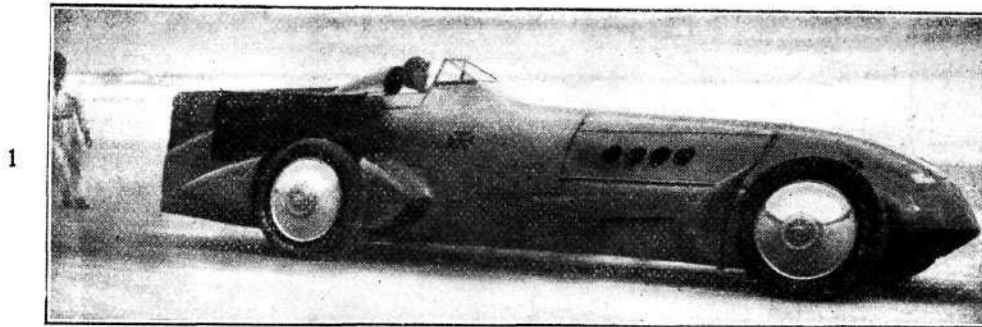
Automobilizmus és motorkerékpársport

Irta *Petrákovich Gyula*

FEJLŐDÉSTÖRTÉNET

Azt az időpontot, amikor az automobilizmus kezdetét vette, teljes pontossággal megállapítani lehetetlen. Annyi bizonyos, hogy a XVIII. században már sokak fantáziáját foglalkoztatta az a gondolat, hogy szárazföldi utakon géperővel működő járművet alkosson. Régi angol források említést tesznek arról, hogy egy *Moore* nevű angol ember 1769-ben szabadalmat nyert egy fából, vasból, rézből és más fémekből alkotott, gőzerővel hajtott járműre. Ugyanebben az évben egy francia ember, *Nicolas Cugnot* szintén készített egy gőzzel hajtott, három keréken mozgó kocsit, amely azonban az akkori rossz francia utviszonyok miatt a gyakorlatban nem vált be. Figyelemre méltó jelenség azonban, hogy az akkori francia hadügyminisztérium észrevette a találmány fontosságát és felszólította Cugnot-t, készítsen tervezetet oly gőzkocsira, amely alkalmas ágyuk és más hadieszközök vontatására. 11 évnyi próbálgatás után *Richard Trevithick*-nek 1800-ban sikerült üzembehelyezni az első országuti személyszállító lokomotívot, amely első útján Camborneból, enyhén emelkedő dombon felfelé, óránkénti 4 mérföldes sebességgel szállította utasait, dombról lefelé a sebességet sikerült óránként 8—9 mérföldnyire fokozni. Első útjára utasokként munkásai vállalkoztak. Három évvel később már London utcáin járatta gőzkocsiját, tehát pontosan 106 évvel előbb, mint ahogy London utcáin forgalomba kerültek az autobuszok. További kísérleteit tüke hiányában kénytelen volt beszüntetni. Pár évvel később *James* gépészmérnök hengeralaku gőzkazánokkal látta el kocsiját és 10—12 mérföldes óránkénti sebességgel szállította Eping Forest országutain utasait. További munkálatait ő is kénytelen volt tüke hiányában beszüntetni, azonban *James* mérnök érdeme, hogy sikerült az érdeklődést a géperejű járművek iránt felkelteni. Mint kísérletet, érdemes megemlíteni *Gurney* vállalkozását, aki egy ammoniákgázzal hajtott gépezetet szerkesztett. *Gurney* érte el az első feljegyzett rekordot, 1828-ban, amikor, a feljegyzések szerint, kocsijával egy nap alatt, 10 órai menettel, 84 mérföldet hagyott háta mögött. 1831-ben állították fel az első nyilvános gőzkocsi-járatot Cheltenham és Gloucester között 9 mérföldnyi távolságon, *Gurney*-kocsikkal. A beállított új gőzkocsi-járatnak sikere volt, dacára annak, hogy a viteldíj fejenként 2 font és

AUTOSPORT

1. Malcolm Campbell sikeres világrekord-kísérlete a daytoni strandon. — 2. Sportkoesi fordulóban. — 3. Hegyi-verseny-pályarészlet. — 4. Versenykocsik küzdelme a Linas-Monthéry autodromban.

8 shillinget tett ki, akkor, amikor a postakocsin hasonló utért csak 4 shillinget fizettek. Államtámogatást nem sikerült kieszközölnie, mert az érdekeiket féltő lótenyésztők minden befolyásukat felhasználták, hogy a már benyújtott törvényjavaslatot visszautasítsák, ami sikerült is. 1840-ben az akkor fellépő gőzvasutak teljesen elnyomták az érdeklődést az országuton közlekedő gőzkocsik iránt. 1861-ben az angol parlament foglalkozott a gőzkocsik rendszabályozásával és 4 évvel később, 1865-ben megalkotta a hírhedt »Vörös zászló törvény«-t (Red Flag Act), ami a gőzkocsik sebességét óránkénti 4 mérföldben maximalta és kötelezővé tette, hogy a gőzkocsik előtt egy vörös zászlóval intégető ember figyelmeztesse a közönséget. Ez a törvény évtizedekkel vetette vissza az angol gőz- és motorkocsik fejlődését s mondhatnók, hogy a feltalálók működését teljesen a kontinensre, elsősorban Franciaországba utalta át: 1865-től 1875-ig terjedő időszakban a krónika Amadée *Bollée* francia mérnök nevét jegyzi fel, aki Franciaországban először járatott gőzkocsit a Páris és Le Mans közötti 230 kilométeres országuton. Ezután az automobil-történelem egy korszakalkotó találmányhoz érkezett. 1882—83-ban alkotta meg *Daimler* Gottlieb az első gázzal hajtott robbanó motorját, olyképpen, hogy tökéletesítette dr. *Otto* gázmotorját s azt átalakította és szabadalmaztatta közlekedés céljaira. Daimler első motorkocsija egy háromkerekű jármű volt, amelynek egyik kerekét hajtotta a motor. Találmányában az újítás az izzócső-gyújtás volt. Motorja egy hengeres, vízszintesen elhelyezett lég-hűtéses motor volt, percnkénti 900 fordulatszámmal. Ezen új gyújtás szabadalmát 1883 december 16-án nyújtotta be és 1885 augusztus 29-éről kelteződik az első benzinmotorral hajtott közlekedési eszköz szabadalma. Ugyanebben az évben, Daimlertől függetlenül, *Benz* Károly mérnök szintén megalkotta első erőmotorját, amely azonban már battriagyújtással volt felszerelve. Egy évre rá megépítette Daimler az első négykerekű motorkocsiját, a modern automobil őst. Az automobil elve ezzel valóssággá lett. Folyton és sokat tökéletesedett, amíg elérte mai fejlettségi fokát s a kísérletek szakadatlanul folynak tovább ma is. A részletekre — megannyi technikai kérdés — nem volna itt értelme kiterjeszkedni.

Nálunk az automobilizmus és motorsport terjesztésének érdeme a *Királyi Magyar Automobil Club*-é, amely a legnagyobb magyar autóegyesület, a Párisban székelő *Elismert Autó Clubok Nemzetközi Szövetségének* tagja. A klub 1900 november 30-án alakult gróf *Szapáry* Pál és *Münich* Aurél orsz. képvis. összehívására, néhány lelkes magyar sportférfiu és autótechnikus kezdeményezésére. Az alakuló közgyűlés elnöké gr. *Szapáry* Pált, főtitkáru pedig *Reimann* Gyulát, a Magyar Automobilkereskedők Országos Egyesületének mai tb. elnökét választotta meg. Ezzel az úttörő munka, amely az összes magyar autóbarátok egyesítését, külföldi kapcsolatok megteremtését és a magyar automobilizmus kifejlesztését tűzte ki céljául, megindult.

A klub megalapításával a magyar automobilizmus egy csapásra nagyobb lendületet vett és innen kezdve a magyar automobilizmus története szorososan egybeforr a KMAC történetével. A vezetőség mindjárt az első évben tervbevette egy nemzetközi automobilkiállítás, továbbá egy bécs—budapesti verseny rendezését. A verseny elmaradt, az automobilkiállítást azonban az 1901. év június havában a Tattersallban nagy sikerrel tartotta meg a klub. Az erkölcsi sikernek a pénzügyi eredmény nem felelt meg és ez csaknem válságos helyzetbe sodorta a klubot. Erre az időre esik gr. *Esterházy* Mihálynak alelnökké való választása, amellyel a klub lelkes, erélyes vezetőre tett szert, aki *Törley* József elnöktársával és *Reimann* Gyula főtitkárral együtt a klub pénzügyeit a legrövidebb idő alatt rendbehozta.

A klub társadalmi helyzetét kirándulások rendezésével, ismeretterjesztő előadások tartásával és nemzetközi autókiallításokkal csakhamar megerősítette, amiáltal nevét az egész országban ismertté tette.

A klub kezdeményezésére történt, hogy a hatóságok az autókra vonatkozó forgalmi rendszabályokat is életbeléptették és az akkor különösen aktuálissá vált sofförkérdést egy sofföriskola alapításának propagálásával sikeresen megoldották.

A második klubévben a páris—bécsi távverseny résztvevőinek fogadtatásával ismét élénken az automobilizmus felé terelte a közfigyelmet.

1903-ban gr. *Esterházy* Mihály vette át az elnökséget a tb. elnökké választott gr. *Szapáry* Pál helyett, az alelnöki székbe pedig *Törley* József mellé *Andrássy* Sándor gróf, a klub jelenlegi elnöke került.

Az akkori vezetőség érdemének tudható a klub gyors fellendülése és a hivatalos benzinállomások felállítása, amely ténnyel az autósport története jelentős fordulathoz érkezett.

1904-ben a klub csatlakozott az Elismert Automobil Klubok Nemzetközi Szövetségéhez és ezzel végleg bekapcsolódott a nemzetközi automobilizmusba.

Az 1905. évi második autókiallítás úgy anyagi, mint erkölcsi tekintetben fényesen sikerült, amely körülmény lehetővé tette, hogy a klub a működést intenzívebben folytathassa. Ez a siker maga után vonta azt, hogy ugyanabban az évben még egy autókiallítást rendeztek.

1911-ben a klub már a nyugateurópai autóturisták érdeklődési körébe került. Ugyanebben az évben I. Ferenc József a Magyar Automobil Clubnak a »Királyi« címét adományozta. A következő évben már megrendezték az első magyar önálló automobilversenyt, a Magyar Kiskocsi Turautat, mely négy napon át Nagymagyarországon keresztül vezette a résztvevőket és hasznos szolgálatokat tett az automobilizmus propagandájának. Ez évben rendezte a klub a konstantinápolyi turautat is. Ugyanezen évben választották meg vezértitkárrá dr. *Szelnár* Aladárt, aki a magyar automobilizmus legkiválóbb és legképzettebb szakembere.

1913-ban megrendezték a Tatra—Adria turautat, azonkívül ez év őszén egy harszerű léghajó-üldözést is rendezett a klub.

1914-ben újból megrendezték a kárpáti tura-utat, azután a balatoni csillagturát és az ezzel kapcsolatos motorcsónakversenyt. A klub intenzív munkásságának köszönhető a turatérképek kiadása és az utjelző táblák felállítása. A világháború a klub életét is megbénította. Csak a konszolidáció megindulásával látott hozzá az újjáépítés munkájához. 1925-ben ünnepelte negyedszázados fennállásának évfordulóját.

1926-ban rendezték meg a Nagy Turaut, a Tourist Trophy, a Gugerhegyi és Svábhegyi Nemzetközi, valamint a VIII. Svábhegyi versenyt, ugyanebben az esztendőben nyitották meg az Apponyi-téri palotában újjáépítve a minden igényt kielégítő klubhelyiséget.

A Királyi Magyar Automobil Club, amely az automobilizmus érdekeit szolgáló összes kérdések irányítását a kezében tartja, lankadatlan energiával küzd a további fejlődésért.

A MOTOR SZERKEZETE ÉS MŰKÖDÉSE

Motorkonstrukció szempontjából nem ekarunk mechanikai kérdéseket tárgyalni. Szükségét látjuk azonban, hogy a motor működését rö-

viden megmagyarázzuk, mert az itt előforduló mechanikai eltérések csoportosítják, illetve osztják kategóriákra a motorokat. Kétféle motort ismerünk és pedig *kétütemű* és *négyütemű* motort, amely alatt azt értjük, hogy a motor a szívás, sűrítés, robbanás és kipuffogás munkáját két vagy négy ütem alatt végzi. Egy ütem a kör egynegyedrészt, azaz a hajtótengely egynegyed elfordulását jelenti.

A benzinmotor a működéséhez szükséges erőt egy bizonyos adag benzin felrobbantásából származó erőből nyeri, amely erő mechanizmus következtében forgásba hoz egy tengelyt, illetve ezt a tengelyt sűrű robbanások következtében állandóan mozgásban tartja.

A motor működése közben egy forgás alatt négy mechanikai műveletet végez és pedig: 1. *szívás*; amidőn a motor beszívja a felrobbantásra szánt benzingáz-keveréket; 2. *sűrítés*; amidőn a motor mechanikai szerkezete a beszívott gázkeveréket összesűriti (komprimálja), hogy ezáltal a robbanás ereje minél nagyobb legyen; 3. *a robbanás*, ami a komprimálás legmagasabb fokánál következik be olyképpen, hogy az összesűritett benzingázkeveréket elektromos szikra útján felrobbantjuk, s végül 4. *a kipuffogás*, azaz az elégséges következtében fennmaradó káros gázok eltávolítása. Ha ezen négy műveletet a motor négy időszak alatt végzi, a motor négyütemű, ha viszont két időszak alatt végzi, a motor kétütemű.

Gondoskodva megfelelő utánpótlási készülékről, amelyek a megfelelő benzint, valamint a megfelelő elektromos gyújtást szolgálják, a motor üzemben tartható. Mielőtt a benzin a robbanótérhez érkezik, egy készüléken, gázosítón (karburátoron) megy keresztül, amely a robbanás érdekében a cseppfolyós állapotban levő benzint levegővel gázzá (benzingázzá) alakítja át.

A motorfőtengely egy elektro-mágnezt tart működésben, amely az adott pillanatban egy gyújtógyertyán át megszakítást idéz elő, amely megszakítás pillanatában elektromos kisülés történik, amely elégséges arra, hogy az összesűritett gázkeveréket felrobbantsa.

Természetes azonban, hogy ezen robbanás következtében a motor robbanási térében magas hő lép fel, úgyhogy ezen részek alaposan felmelegednek. Szükséges tehát, hogy a motor megfelelő módon lehűtessék. Ebből a szempontból újra három csoportra oszthatók a jelenleg üzemben levő robbanómotorok: léghűtéses, vízhűtéses és olajhűtéses motorokra. Automobiloknál a gyakorlatban legjobban a vízzel hűtött robbanómotorok váltak be, ahol a hengerfejeket állandóan cirkuláló hideg vízzel hűtjük le. Ezzel szemben a motorkerékpároknál a léghűtéses motorokat alkalmazzuk, ahol a hűtés munkáját az örvénylő levegő végzi el.

Az olajhűtéses motoroknál a hűtést cirkuláló olaj végzi. Ezen hűtési módszert azonban drágaságánál fogva ritkábban alkalmazzák.

Miután a benzinmotor egy hengerrel nem szolgáltatja a megfelelő szükséges erőt, a benzinmotorokat úgy építik fel, hogy két, négy, hat, nyolc hengerrel, azaz robbanótérrel látják el, amidőn az ereje a hengerek számának megfelelően növekszik. Egy- és kéthengeres motorokat motorkerékpároknál (újabbán négyhengeres motorokat is), négy-, hat-, nyolchengeres motorokat pedig automobiloknál építenek be. Vannak azonban ennél nagyobb számú hengerrel rendelkező motorok is.

Csoportokra osztják még a motorokat erő szempontjából is, amikor az erő egységét lóerőben (HP-ben) fejezik ki. A lóerő-számot többféle módon, de a gyakorlatban a robbanótér nagyságából számítják ki. Ezenkívül még általánosságban használják a féllóerő mértékét is, ami-

dön azt az erőt adják meg, ami a teljes fordulatszámmal forgó motor lefékezéséhez szükséges.

A motor által nyert eleven erő felhasználása különböző módon történik. Régebbi időkben a motortengelyen, a hátsókerékkel közvetlen vagy közvetett uton szíjjáttétellel történt. Később gumiékszíjjal, láncsal és legújában fogaskerék-meghajtással (kardány). A szíj- és gumiékszija-meghajtásoknál gyakran előforduló megcsuszások eleven erővesztéséget jelentettek s ezért áttértek a gazdaságosabb láncmeghajtásra. A láncmeghajtások a legutóbbi évekig nagyon népszerűek voltak, újabban azonban felváltotta őket a sokkal praktikusabb, gazdaságosabb, úgy a motorra, mint az alvázszerkezetre előnyösebb kardány, azaz fogaskerék-meghajtó berendezés. A motor fő tengelye ugyanis fogaskerék-átteleléssel egy tengelyt hajt, amelynek a végén ugyancsak fogaskerék-átteleléssel működik a fogaskerék-működő elosztószerkezet (differenciál), amely az automobil hátsó kerekeinek fordulása esetén elasztikus működést biztosít.

Motorkerékpár

Az első robbanó motort Benz építette motorkerékpárba.

Hosszu ideig eredmény nélkül működtek azon mechanikusok, akik motorkerékpárokat gyártottak, mert nem tudtak olyan üzembiztos gépet szállítani, amelyek a kisebb vagyonnal rendelkező középosztály igényeit kielégítették volna. Körülbelül az 1912. évre tehető az az idő, amidőn egyes gyárak nagyüzemmé alakulnak és részánják magukat ezen kétkerekű motoros jármű gyártására.

Mielőtt bővebb részletekbe bocsátkoznánk, röviden foglalkoznunk kell a motorkerékpárok technikai berendezésével.

A motorkerékpárok elve kerékpárokba egyszerűen beszerelt robbanó motorok eivéből alakult ki. Ugyanis a kényelmetlen pedáltaposás helyett a praktikus ember robbanómotort alkalmazott kerékpárjára, hogy azzal fizikai erejét megkímélje. Ezen robbanómotorokat természetesen a legkülönbözőbb módon szerelték a kerékpárvázákba. Az első időkben rendszerint úgy, mint az automobilnál, szíj- vagy ékszija-meghajtással működött. A mai kor gyermekei nagy csodálattal adóznak az uttörőknek, akik ezeken a konstrukciókon életük veszélyeztetésével tízpercenként elakadva száguldottak — mondhatnánk — a legkisebb védőberendezés nélkül. Ezen alkotmányok egyáltalában nem voltak berendezve megfelelő erős fékekkel, sem elasztikus gumibroncsokkal. Nem ismerték a váltóberendezést stb. Hosszu éveken keresztül alakult ki a mai modern motorkerékpár, amely, mondhatjuk, tökéletes jármű s minden különösebb előtanulmány nélkül könnyen kezelhető s amellet rendkívül gazdaságos és praktikus.

Leggyakoribb berendezés az egy hengerrel ellátott léghütéses motorral felszerelt motorkerékpár. Van természetesen két V-alakban elhelyezett kéthenger, V-alakban elhelyezett négyhenger, vagy egymás között elhelyezett négyhenger, vagy vízszintesen elhelyezett egyhenger, kéthenger stb.

Erősségük a legkisebb mértéktől fel 1200—1300 ccm-ig. Ezek azonban rendszerint már többhengeresek. Egyhengeres motorkerékpárokat maximum 680 ccm-ig építenek. Meghajtásuk most már kivétel nélkül

láncajtásos, sőt legújabbán az automobiloknál használt kardány-meghajtásokkal is kísérleteznek elsőrangú eredménnyel. Ezen típusok árai azonban lényegesen magasabbak a láncmeghajtású gépekénél.

A motorkerékpárokat szintén két- és négyütemű motorkerékpárokra osztályozzák. Kétütemű motorokat gyárt az angol Villiers, Dunell stb. A német Zündap.

A négyütemű motorokat osztályozni lehet: *alulvezérelt* (sv.), *felülvezérelt* (ohv.) és *királytengelyes* (ohc.), vagy ezek kombinációjából származó *alul-felülvezérelt* (loe.) motorkerékpárokra. Árak típusok szerint váltakoznak. Függ a köbcéntiméter nagyságától, a motorok elrendezésétől, azok vezérlésétől stb.

Gyakorlatilag beváltak, mint állandó igénybevételnek alávetett motorok az sv., azaz oldaltvezérelt és ennél már sebesebb, de ugyancsak turacélokat szolgáló ohv., azaz felülvezérelt és végül a legmodernebb kor versenygépe, az ohc. királytengelyes motorkerékpárok.

Ezen motorkerékpárok üzembentartásához szükséges üzembentartási anyag 100 kilométerben megadva, a következő:

Négyütemű motoroknál: 350 ccm-es $3\frac{1}{2}$ —4 liter, 500 ccm-es $4\frac{1}{2}$ —5 liter, ezen felül 1200 ccm-ig $6\frac{1}{2}$ —7 liter között váltakozik, kivételt képeznek az amerikai motorkerékpárok, amelyeknek benzinfogyasztása 100 km.-re kb. 10 litert tesz ki 1000 ccm. után. Olajszükséglet ccm-re való tekintet nélkül cca 3—4 deciliter között váltakozik 100 km.-enként. Az olajozással kapcsolatban megjegyezhetjük, hogy jelenleg háromfajta olajozás használatos és pedig: *félautomatikus olajozás*, amelynél erősebb igénybevételek alkalmával még egy kézipumpa használata is szükséges. Ezen olajberendezést az újabb motorkerékpárokon már nem alkalmazzák. A *teljesen automatikus olajozás*, amely olajozás az egyik motortengelyre van szerkesztve és annak fordulatszáma szerint olajoz, egyszóval, teljesen ki van küszöbölve a külön olajpumpa használata. Végül a legpraktikusabb, de viszont a legdrágább olajberendezés a *körbefutó* (circulációs) olajozás, amidőn a motorban működő tengelyekről meghajtott több pumpa állandóan körbe forgatja a kenésre szolgáló olajat s így a körbenforgó olajnak ideje van az öntvénytartályban lehűlni, ami által azon rendkívül előnyös körülmény adódik, hogy a motor mindenkor, bármilyen nagy igénybevétel dacára, állandóan bőséges és hideg olajozást kap. (Moto Guzzi és Gillet.)

VERSENYNEMEK

Az automobil- és motorkerékpár-versenyeket két kategóriára lehet osztani és pedig *pályaversenyekre* és *országuti versenyekre*.

A pályaversenyeken résztvevő automobilon és motorkerékpárok speciálisan verseny céljaira épített gépek és pedig a gyorsaság kifejtése vagy a távolságokra előkészítve. A pályaversenyek ugyanis nélkülöznek minden fölösleges felszerelést, hogy ezáltal is könnyebben érvényesülhessenek a versenyben. Ugy a motor, mint a váz építése teljesen eltér a közhasználatban levő gépek külalakjától és konstrukciójától. A gumiméreték minimálisak, hogy a gépek a surlódás csökkentése végett kis területen érintkezzenek a talajjal. Üzemanyagul nagy robbanóhatású keverékeket, u. m. discol, benzol és különféle alkoholokat használnak. Megjegyezzük, hogy az ilyen versenyeknek gyakorlati értékük vajmi kevés, hiszen úgy a konstrukció, mint az üzemanyag költséges voltuknál fogva a normális gépeknél nem érvényesülhetnek.

Az igen nagy gyorsaságot igényelő versenyek természetesen különleges építésű pályák létesítését vonták maguk után.

E pályák rendszerint körbefutók, erős szögben épített fordulókkal. Alapzatuk többnyire beton. A faalapzattal bíró pályák az autósportban nem váltak be. Méreteik a helyi viszonyoknak megfelelően különbözők, 2 km.-től 8—10 km.-ig váltakoznak. Berendezésük korszerű javítóműhelyekkel (depót), világítással (éjjeli versenyek számára), töltőállomásokkal stb. vannak ellátva.

Az automobilizmus céljára az első pályát Angliában építették. A Brookland-i híres pálya azonban már nem felel meg a követelményeknek. Franciaországban a Monthlery-i, Olaszországban a Monza-i pálya világhíresek. Meg kell még itt említenünk az amerikai Indianapolis-i versenypályát, amely a számos amerikai pálya közül a legtökéletesebben van berendezve. Amerikáról lévén szó, meg kell emlékeznünk a Dayton-i homokpályáról, amely egyszerű tengeri homokon 10—15 km. hosszú tengerpart. Ezen a pályán futották le a fantasztikus gyorsaságu világrekordokat.

A pályaversenyek gyorsasági és időtartam-versenyekre tagozódnak. A *gyorsasági verseny* célja bizonyos távolságoknak a legrövidebb időn belül való abszolválása. A gyorsasági versenyeket kétféleképpen szokták rendezni, és pedig *álló* starttal vagy *repülő* starttal. A repülő starttal történő versenyeket rendszerint úgy rendezik meg, hogy a megtett távolságot visszafelé is megfuttatják és az így elért idő középarányosát veszik eredményül. Magyarországon az első ilyen mű versenyt a Tát és Nyergesújfalu közötti betonuton 1928-ban rendezték meg.

A gyorsasági versenyeknél a gépen a vezetőn kívül egy mechanikus vesz részt. A mechanikust vagy utast néha homokzsákkal helyettesítik. A táv 1 km.-től 1000 km.-ig váltakozik.

Ha a versenyeket nem térben, hanem időben mérik, vagyis, hogy a gép egy megállapított időtartamon belül mily távolságot fut be, akkor az ilyen versenyeket időtartam-versenyeknek nevezik.

A pályákon megrendezett megbízhatósági versenyek csak reklám-célokat szolgálnak, hiszen az országuton egész más feladat hármlik a gépre és vezetőjére.

Az *országuti versenyek* úgy a gépet, mint a vezetőt nagyobb feladat elé állítják és így inkább nevezhetjük ezeket a versenyeket megbízhatósági versenyeknek, mivelhogy itt a gép minden tekintetben teljes mértékben igénybe lesz véve.

Rendkívül sok és különféle versenyt rendeznek országuton. A nevezetesebbeket felemlítve, elsősorban kell megemlékeznünk a Tourist Trophy-k-ról, melyek annyira általánosak, hogy minden nemzet hivatalosan megrendezi. E verseny szülőhazája Anglia, ahol legendás híre van az *Ils of Man* szigeten megtartott T. T.-nek. A T. T. céljaira olyan pályát választanak ki, ahol a terep állandóan váltakozik, hegyes-dombos, sok egyenetlenséggel. A vezető képességeit a T. T. igen nagy próbára teszi, mert nagy sebességgel nagyon hosszú, kb. 350—400 km. távot kell lefutnia. Miután a T. T. pályák országonként váltakoznak, az ott elért eredmények nem hasonlíthatók össze egymással. Pl. az angol T. T.-n 1928-ban kb. 100 km.-es sebességet értek el, míg a rendkívül szeszélyes Circuit dell' Lario-n 65—70 km.-es sebességgel képesek csak abszolválni a versenyt. Általában egyetlen országuti verseny sem hasonlítható össze egy másikkal.

Igen népszerű az országuti megbízhatósági versenyek azon fajtája, ahol a versenyzők több napon teljesen különböző terepen verse-

nyeznek, rendszerint igen hosszú, kb. 1000 km.-es távolságon. Ezen versenyek utvonala úgy van megválasztva, hogy az a versenyzők előtt teljesen ismeretlen s azt csak az indulás pillanatában hozzák tudomásra, ami kizárja az előzetes tréning lehetőségét. Ezen nehézségen kívül számolni kell még a leghetlenebb terepviszonyokkal is. Gyakoriak a természetes akadályok (viz, vizmosás, mély homok vagy sziklás terep) is. Az ilyen nehéz terepen még különböző gyakorlatokat is írnak elő, mint *fékgyakorlatok* és *ügyességi gyakorlatok*, melyek a szó szoros értelmében megtizedelik a versenyzők sorait. Nevezetesebb ilyen verseny az angol *Six day's* (hatnapos verseny), vagy a magyar »Automobil Motorsport« című szaklap által rendezett verseny és a Magyar Athlétikai Club futárversenye, amelyen éjszakai meneteket iktatnak közbe. A megbízhatósági versenyben úgy a gépet, mint a vezetőt szigorúan ellenőrzik. Magatartásukat pontok szerint minősítik, az országúti megbízhatósági és T. T. versenyeken a vezetőnek idegen segítséget igénybevenni nem szabad, teljesen magára van utalva pl. az üzemanyag felvételénél is.

Az *üzemanyagfogyasztási* versenyek külföldön gyakoriak, de nálunk még nem vezették be. Céljuk a versenyző gépek üzemanyagfogyasztásának mérséklése, mely végeredményben a jövő haladási útját szolgálja. Minden egyforma kategóriába tartozó gép egyforma minőségű és mennyiségű üzemanyagot vesz fel. Győz az a gép, amely a leghosszabb utat teszi meg. Gyorsaság nem számít.

A *turautak* nem is annyira verseny-, mint propaganda-célt szolgálnak. Ujabban az ilyen turautakba is megbízhatósági versenyt iktatnak be, de abban a versenyzők nem kötelesek résztvenni. A turautak célja az egyenletes sebesség biztosítása. Győz az, aki a legpontosabb átlaggal futotta be a távot.

Itt jegyezzük meg, hogy a gépek a versenyeken motorerősségük, illetve nagyságuk szerint osztályozott csoportokban vesznek részt. Így pl. egy 1000 ccm.-es gép csak hasonló ürtartalmu erősségű géppel versenyezhet, nem pedig egy pl. 2000 ccm.-essel, mert különben nem egyenlő erők küzdelmét nyújtanák.

Osztályozzák még a gépeket verseny- vagy turatípusok szerint is.

Megbízhatósági versenyen speciálgépek rendszerint nem vehetnek részt és minden esetben egyöntetű minőségű üzemanyag használata kötelező.

AZ AUTOMOBILIZMUS ÉS MOTORKERÉKPARSPORT NEMZETKÖZI HELYZETE

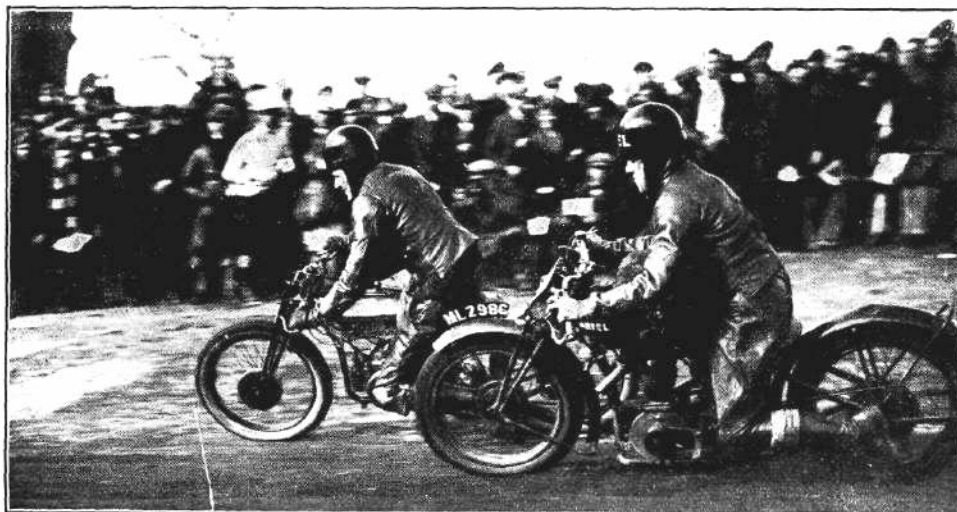
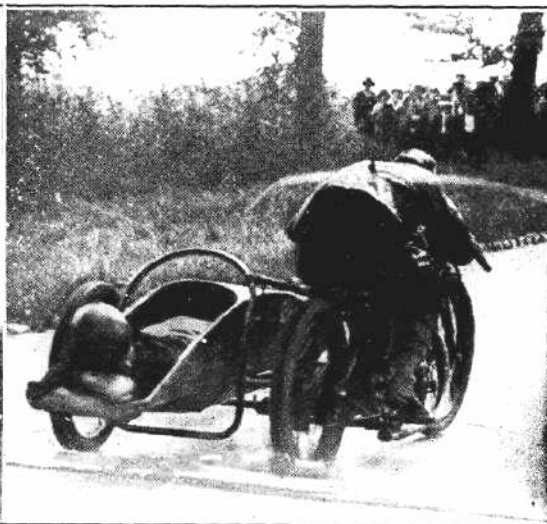
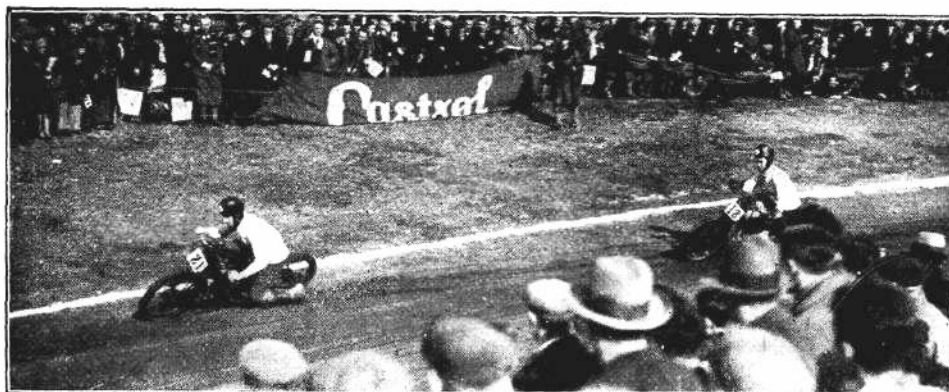
Az autósportban kétségkívül Anglia, Franciaország, Olaszország és Németország vezetnek. Rangsort a különböző gazdasági helyzetre való tekintettel felállítani lehetetlen. Mindegyik nemzetnek megvan a maga nevezetes versenye. Németország az Avus-pályán és Nürburgring-en rendezett versenyeken verhetetlen. Olaszországban több híres verseny között kiemelkedik a Targa Florio, Franciaországban a Tour de France, Angliában idegen nem győzhet. Amerikáról hiteles adataink nincsenek. Eredményeik fantasztikusnak látszanak, ellenőrizni nem lehet őket. Magyarország az utolsó években nagy léptekkel tör fel az előbb említett nemzetek mellé. Különösen az 1928. év az, amikor magyar versenyzők nemzetközi viszonylatban is számottevő eredményeket értek el, persze külföldi kocsikon.

Egyébként szolgáljanak tájékoztatásul az itt közölt világrekordtáblázatok:

AUTOMOBIL-VILÁGREKORD-TABLÁZAT

Távolság v. idő	H e l y	V e z e l ő	Gyártmány	A befejeit idő vagy távolság	Gyorsaság óránként
1 km. 1 mföld	Devlona Beach	H. O. D. Segrave	Sunbeam	11" 02	326 678 km.
5 km. 5 mföld	" "	Capt. Malcoln Campbell	Vapier-Lion	11" 395	206 956 mföld
5 mföld	Monlithery	H. O. D. Segrave	Sunbeam	55' 185	326 172 km.
10 km. 10 mföld	" "	Eldridge	Miller	2' 08" 01	140 61 mföld
1 km. 1 mföld	Brooklands	Marchand	"	2' 39" 45	225 776 km.
50 km. 50 mföld	Monlithery	J. G. P. Thomas	Voisin	4' 29" 58	133 54 mföld
100 km. 100 mföld	" "	Eldridge	Thomas Special	25" 74	139 860 km.
500 km. 500 mföld	" "	Bretton	" Miller	36" 41	98 87 mföld
1000 km. 1000 mföld	" "	Marchand et Morel	Panhard et Levassor	14' 12" 74	211 084 km.
2000 km. 2000 mföld	" "	" " " "	Voisin	23' 08" 26	129 66 mföld
3000 km. 3000 mföld	" "	Marchand, Morel et Kiriloff	"	29' 13" 08	205 352 km.
4000 km. 4000 mföld	" "	" " " "	A. G.	46' 40" 41	128 55 mföld
				2 6. 38' 48" 69	188 908 km.
				4 6. 14' 49" 35	117 72 mföld
				5 6. 20' 53" 33	186 980 km.
				6 6. 54' 05" 11	112 34 mföld
				11 6. 04' 13" 26	180 662 km.
				17 6. 43' 08" 38	112 87 mföld
				16 6. 29' 42" 90	181 870 km.
				26 6. 31' 00" 52	113 13 mföld
				21 6. 58' 53" 95	181 969 km.
				50 6. 43' 23" 88	78 85 mföld

MÓTORKERÉKPÁR

1. Motoros versenyzők az Ausztrália T.T. versenyben. — 2. Motorkerékpáros gymkana; akadályverseny. — 3. Oldalkocsis motorkerékpár-versenyző gépével a precíziós időmérő-szerkezet kübeljén halad keresztül. — 4. Motorosok küzdelme a fordulóban.

AUTOMOBIL-VILÁGREKÖRD-TÁBLÁZAT (folytatás)

Távolság vagy idő	H e l y	V e z e t ő	Gyártmány	A befutott idő vagy távolság	Gyorsaság óránként
5.000 km.	Monlhéry	Marchand, Morel et Kirilloff	Voisin	27 ó. 30' 39" 85	181'744 km.
5.000 mföld	"	Mr. et Mrs. Bruce	A. G.	63 ó. 58' 39" 46	78'13 mföld
10.000 km.	"	" " " "	"	80 ó. 17' 17" 21	124'551 km.
10 000 mföld	"	" " " "	"	150 ó. 30' 15" 12	66'44 mföld
15.000 km.	"	" " " "	"	123 ó. 03' 43" 21	121'889 km.
15.000 mföld	"	Mr. et Mrs. Bruce et Mr. Joyce	"	220 ó. 31' 44" 49	68'01 mföld
20.000 km.	"	" " " "	"	186 ó. 08' 16" 15	107'447 km.
20.000 mföld	Monza	Miss V. Cordery Arnold Cushnan L. L. Ward Albert E. Mills Francis L. Garland Carolt Hershaw Ernest Cecil Hatcher Harry William Hoy John Andrew Bald David William Brown Dennis Goddard Marchand Marchand, et Morel " " " " Marchand, Morel et Kirilloff	Invicta	278 ó. 53' 31" a/s	89'640 "
1 óra	Monlhéry		Voisin	206 km. 558	206'558 km.
3 "	"		"	568 " 758	189'586 "
6 "	"		"	1.120 " 569	186'761 "
12 "	"		"	2.178 " 917	181'576 "
24 "	"		"	4.383 " 851	182'660 "

A motorkerékpársportban Anglia vezet. Utána következnek Olaszország és Németország, Franciaország és Belgiummal egy sorban. Az erőviszonyokat a mellékelt rekordtáblázatok illusztrálják:

MOTORKERÉKPÁR VILAGREKORDOK

Szóló motorkerékpárok		
125 kcm. kat.		96'75 kilométer átlaggal.
M. Liaudois (Train)		
175 kcm. kat.		
M. Lenesson (Alcyon)	123'99	" "
250 kcm. kat.		
S. Worters (Excelsior—JAP)	144'78	" "
350 kcm. kat.		
W. D. Marchant (Chater Lea)	165'75	" "
500 kcm. kat.		
A. Sbaiz (F. N.)	183'49	" "
1000 kcm. kat.		
C. F. Temple (OEC—Temple)	195'39	" "
600 kcm. kat.		
M. Flinterman (F. N.)	159'43	" "
1000 kcm. kat.		
C. F. Temple (OEC—Temple)	167'56	" "
Háromkerektű szeikkárók		
1100 kcm-ig		
H. Beart (Morgan-Blackb.)	165'46	" "

A MOTORKERÉKPÁR MAGYAR REKORDJAI

Szólógépek	Időátlag	Sebesség km.
125 kcm. kat.		
1. Baranyai I. (Puch)	1:07.17.	53'66
175 kcm. kat.		
1. Puch J. (Puch)	0:38.465	92'87
2. Kis B. (James Villiers)	0:43.955	81'92
3. Martinek I. (Rex Acme)	0:46.685	77'11
250 kcm. kat.		
1. Erdélyi F. (Méray Blackb.)	0:34.19	105'29
2. Burhardt I. (B. & M.)	0:38.58	93'31
350 kcm. kat.		
1. Medgyessi Z. (Velocette)	0:27.915	128'96
2. Zamecanik T. (R. Enfield JAP)	0:30.415	118'36
3. Szilner I. (Chater Lea)	0:30.61	117'61
4. Krizanovich L. (Raleigh)	0:38.845	116'71
5. Buzinkay P. (Cotton Blackb.)	0:31.69	113'52
6. Kovách I. (Velocette)	0:42.155	85'40
7. Farkas D. (Mc. Evoy—JAP)	0:46.59	77'27
500 kcm. kat.		
1. Feledy P. (Norton)	0:24.05	149'69
2. Horthy I. (Rudge)	0:26.37	136'51
3. Komlóssy B. (Sarolea)	0:26.575	135'46
4. Székely I. (Ariel)	0:29.375	122'55
5. Weber O. (Méray JAP)	0:29.615	121'56
6. Posztobányi I. (BMW)	0:32.015	112'45
7. Hild K. (Raleigh)	0:35.60	101'12

Szóló-gépek	Időátlag	Sebesség km.
1000 kcm. kat.		
1. Urbach L. (Brough Sup.—JAP)	0:23,575	15270
Oldalkocsis gépek		
600 kcm. kat.		
1. Rostás J. (500 Douglas)	0:31,11	11572
2. Schwarba I. (500 BMW)	0:40,435	892
1000 kcm. kat.		
1. Peres E. (Matchless)	0:38,555	9337
Háromkerékű szeikkárok		
1100 kcm. kat.		
1. Bezsilla N. (1000 Morgan JAP)	0:28,215	12759
2. Stanczer G. (1000 Morgan JAP)	0:28,29	12725

GÉPJÁRMŰ-KERÜLETEK

Magyarországon forgalomban levő gépjárműveket (autó, motorkerék-pár) használati hely szerint a következő betűkkel jelzik:

Budapest Székesfőváros területén

Bp.

Budapesti kerületben (Jász-Nagykun-Szolnok vm., Esztergom, Hont, Nógrád csonka vármegyék, továbbá Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyéből az alsódabasi, aszódi, abonyi, biai, gyömrői, gödöllői, kistéti, monori, pomázi, ráckevei, váci és nagykátai járások, valamint Vác, Cegléd, Nagykőrös, Szentendre és Újpest r. t. városok)

B.

A debreceni kerületben (Hajdu- és Szabolcs vármegyék, Bereg, Szatmár és Bihar csonka vármegyék, Debrecen thj. város)

D.

A miskolci kerületben (Heves, Borsod vármegyék, Gömör, Abauj-Torna, Ung és Zemplén csonka vármegyék, Miskolc thj. város)

M.

A pécsi kerületben (Somogy és Tolna vármegyék, Baranya csonka vármegye, Pécs és Baja thj. városok)

P.

A szegedi kerületben (Békés vármegye, Csongrád, Csanád, Torontál, Arad és Bács-Bodrog csonka vármegyék, Szeged és Hódmezővásárhely thj. városok, Szabadka thj. város megmaradt része, továbbá Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyéből a dunavecsei, kalocsai, kiskőrösi, kiskunfélegyházi és kunszentmiklósi járások, valamint Kiskunhalas és Kiskunfélegyháza r. t. városok, végül Kecskemét thj. város)

S.

A székesfehérvári kerület (Fejér és Veszprém vármegyék, Győr és Komárom csonka vármegyék, továbbá Komárom thj. város megmaradt része, valamint Győr és Székesfehérvár thj. városok)

E.

Győr thj. város és Győr csonka várm. területén Győr város székhellyel külön kerületi szakértő teljesíti a szakértői tennivalókat. Kerületi jelzés:

E.

A szombathelyi kerületben (Pozsony, Moson, Sopron, Vas és Zala csonka vármegyék és Sopron thj. város)

O.

Sopron thj. városban, valamint Sopron és Moson csonka vármegyék területén Sopron város székhellyel, továbbá Zala vm. területén Nagykanizsa város székhellyel külön kerületi szakértő teljesíti a szakértői tennivalókat. Kerületi jelzés: O. 61.000—1922 KM. sz. 15.

Szabolcs, Szatmár és Bereg vármegyék területén Nyiregyháza város székhellyel külön kerületi szakértő teljesíti a szakértői tennivalókat. Kerületi jelzés:

D.

Békés és Arad vármegyék területén Gyula város székhellyel külön szakértő teljesíti a szakértői tennivalókat. (Kerületi jelzés: S. 84.000—1927. KM. sz.).

A VILAG AUTÓPARKJA

az amerikai »Automotive of the Department of Commerce« statisztikája szerint 1927 január 1-én 27,650.508 automobilból állott. (Az előző évvel szemben 3,000.000 gyarapodás). Ez a szám az amerikai adatok alapján következőképpen oszlik meg az egyes államok között:

	Autó	Motor-kerékpár		Autó	Motor-kerékpár
Abesszinia	100	—	Haiti	1.974	8
Aden	635	120	Hawai	31.135	409
Afganisztán	156	2	Hedzsasz	9	—
Alaszka	1.734	2	Hollandia	69.095	43.520
Alcánia	433	—	Holland-Antillák	757	17
Algír	27.851	793	Holland-Guyana	120	40
Angola	1.452	100	Holland-India	47.000	7.850
Angolország	1.023.651	629.648	Honduras	501	11
Amerikai Egyes. All.	22.137.334	134.679	Hongkong	1.759	495
Argentína	222.610	2.071	Izland	355	—
Ausztrália	365.651	70.228	India	81.925	13.771
Ausztria	20.600	21.300	Irak	2.525	208
Azori-szigetek	523	18	Irország	35.647	8.567
Bahama-szigetek	878	5	Jugoszlávia	855	2.650
B. brein-szigetek	130	—	Jamaica	4.993	371
Barbadosz	1.211	131	Japán	42.727	16.092
Belga-Kongó	1.575	550	Kanada	828.918	7.876
Belgium	97.270	30.000	Kanári-szigetek	4.122	88
Bolivia	2.020	100	Kína	18.928	1.684
Brazília	81.100	1.500	Korea	1.368	125
Brit-Guyana	1.101	136	Kolumbia	7.116	168
Brit-Honduras	162	1	Kuba	38.038	244
Brit-Borneo	70	10	Lengyelország	18.754	3.222
Brit-Délafrika	76.550	27.500	Lettország	1.530	275
Brit-Keletafrika	7.500	3.500	Libéria	79	3
Brit-Nyugatafrika	9.324	3.407	Lybia	411	140
Brit-Szomáliföld	79	20	Litvánia	669	249
Brit-Uj Guinea	135	40	Madagaszkár	1.060	667
Bulgária	2.500	100	Madeira	425	100
Ceylon	12.135	2.812	Magyarország	9.291	2.141
Chile	18.000	150	Malaya	23.918	3939
Cook-szigetek	75	5	Málta	1.208	362
Costa-Rica	897	87	Marlinique	1.471	73
Ciprus	863	238	Maurice-szigetek	2.626	135
Csehország	27.100	18.000	Mexikó	50.476	724
Danzig	1.574	664	Németország	319.000	155.000
Dánia	79.987	20.000	Nikaragua	402	6
Dominica	2.860	37	Norvégia	30.320	790
Equador	1.158	21	Nyasza	520	908
Egyiptom	17.740	3.500	Olasz Szomáliföld	88	10
Eritrea	101	12	Olaszország	138.177	64.576
Esztország	922	232	Oroszország	21.103	7.669
Farö-szigetek	12	—	Palesztina	1.950	174
Fidzsi-szigetek	734	107	Panama	5.122	350
Filippini-szigetek	22.325	107	Paraguay	711	1
Finnország	17.738	4.451	Perzsia	4.450	380
Formosa-szigetek	502	16	Peru	9.300	140
Franciaország	891.000	155.000	Portorico	14.750	300
Francia Guyana	100	6	Portugália	15.735	60
Francia Indo-Kína	9.012	1.288	Porugál-Afrika	608	200
Francia Marokkó	10.641	1.010	Réunion	798	85
Francia Nyugatafr.	3.820	250	Rhodeszia	4.320	1.000
Gibraltár	577	57	Románia	17.700	750
Görögország	11.222	250	Santa Lucia szigetek	96	14
Granada	382	32	Saint Pierre	24	—
Gvadeloup	507	81	Salvador	1.450	98
Guam-szigetek	269	35	Samoa	29	1
Guatemala	1.569	162	Seychell	12	28

	Autó	Motor-kerékpár		Autó	Motor-kerékpár
Sziám	4.220	312	Tonga-szigetek	125	8
Samoa-szigetek	244	9	Trinidad	3.486	531
Salamon-szigetek	2		Tunisz	4.645	585
Spanyolország	135.016	9.001	Törökország	7.500	500
Spanyol-Marokkó	10.994	967	Társas-szigetek	365	41
Szudán	394	219	Ujfuland	1.399	61
Svédország	99.222	28.000	Uj Zéland	123.224	32.101
Svájc	51.560	21.022	Uruguay	30.060	532
Szírnia	4.162	60	Venezuela	10.045	315
Tibet		1			

MAGYAR AUTOMOBILGYARTAS

Hazánkban jelenleg hat automobilyár működik, sajnos azonban, anyagi eszközök hiányában még nincsenek tömegtermelésre berendezkedve, de jóminőségű gyártmányaikat legjobban bizonyítja az, hogy az egész évi kontingens eladásra kerül. Az amerikai gyárakhoz viszonyítva, az összes magyar gyárak egyévi termése alig haladja meg egy nagy amerikai autógyár napi termelését.

Fejes Lemezmotor és Gépgyár Rt. (Fejes.) Gyár és iroda: I., Daróczy-u. 1. 1923-ban alakult.

Magyar Vagón- és Gépgyár Rt. (Rába.) Gyár: Győr. Iroda: Budapest, Deák Ferenc-utca.

Magyar Általános Gépgyár Rt. (Magomobil, Magosix.) Gyár: Budapest, Mátyásföld. Iroda: IV., Váci-utca 1. Alakult 1886-ban.

Magyar Királyi Állami Vas-, Acél- és Gépgyárak, X., Kőbányai-ut 21-23.

Weiss Manfréd Acél- és Fémművei Rt. Gyár: Csepel. Iroda: V., Mária Valéria-u. 17.

Csonka János az első magyar gyártmányu petróleum-benzinmotor üzeme.

1928 január 1-én Magyarország autóállománya:

Államjelző betűje H.	Budapesten	Vidéken	Összesen
Személyautók	4.589	3.566	8.155
Teherautók	1.648	1.238	2.885
Autobuszok	87	285	372
Speciális autók	356	143	499
Bérlautók	842	262	1.104
Összes autók száma:	7.522	5.494	13.016
Szóló motorkerékpárok	2.777	1.488	4.265
Oldalkocsis kerékpárok	353	287	640
	3.130	1.775	4.905
Összes gépjárművek száma:	10.652	7.269	17.921

Magyarországon gyártott autók a következő arányban vannak használatban: Mag 153, MAVAG 53, Rába 52, Weiss Manfréd 13, Fejes 2, Csonka 1 darab.

Ezzel szemben a külföldi gyártmányok statisztikája a következőképpen fest: Ford 763, Fiat 329, Chevrolet 261, Steyr 224, Chrysler 183, Renault 126, Buick 125, Mercedes Benz 96, Opel 76, Citroen 70, Studebaker 58, Peugeot 54, Nash 50, Minerva 58, Austro Daimler 54, Lancia 17, Cadillac 9, Gräf Stift 7, Pachard 6, Delage 4, Hispano Suiza 3, Lincoln 3, Rolls Royce 2 darab.

XX. FEJEZET

A galamblövés

Irtó Ilenczfalvi Sárkány József

A GALAMBLÖVÉS FEJLŐDÉSTÖRTÉNETE

A galamblövősport ismertetésénél elsősorban is különbséget kell tennünk a természetes (élőgalamb) és a mesterséges (aszfaltgalamb) repülő célokra való lövés sportja között.

Az *élőgalamblövősport* őshazája *Anglia*. Innen ered ugyanis az apróvad vadászata s a serétes puska használata. Henry *Ramtinger* Angliában 1758-ban kap szabadalmat a serétkészítésre, az 1800-as évekből származó angol metszetek már egykoru galamblövő versenyek emlékét őrzik. — 1852-ben *Lefauchaux* párisi, 1868-ban pedig *Lancaster* londoni puskaművesek találmányai révén a vadászfegyverek tökéletesedése, másrészt a vadállomány rohamos pusztulásának megállítására felállított tilalmi időszakok mind nagyobb jelentőséghez juttatják ezt a sportot. Az élőgalamblövés Franciaországban nemcsak divatossá válik, hanem igazi otthonra talál. Elterjed Olaszországban, Spanyolországban és Belgiumban is, úgyhogy Nyugateurópában ma már egész éven át folynak galamblövő versenyek. Első helyen állnak a januártól áprilisig tartó *Monte Carlo* versenyek, ahol a világ legjobb lövői mérik össze erejüket. Legfőbb számok itt az évente kiírásra kerülő *Grand Prix* és a 3 évenként megtartott *világbajnokság*.

Az első *Grand Prix*-t 1872-ben *M. C. G. Lovillard* (Amerika) nyerte meg. Hazánkban a vadászat elterjedtsége folytán az élőgalamblövés is hosszú múltra tekinthet vissza. E sport művelői az 1904 évben gr. *Zichy* Kázmér elnöklete alatt megalakítják az *Országos Magyar Galamblövő Egyletet*, amely az 1914. évben a világháború kitörésekor működését megszakította, hogy az 1923. évben *József* főherceg öfensége védnöksége, *Belitska* Sándor és gr. *Zichy* Kázmér elnöklete és székelyföldvári *Szilágyi* Viktor dr. igazgatósága alatt működését újból felvegye. Ebben az évben épült az egylet régi helyén, a Margitsziget felső csúcsán az állandó pálya és klubház. A magyar galamblövősport az utóbbi években hatalmas arányokban terjedt. Az Országos Magyar Galamblövő Egylet vidéki propagandaversenyei nyomán megalakult Szabolcs-Szatmármegyei, Alsódunántúli, Jász-Nagykun-Szolnokmegyei, Kiskunsági, Felsőmagyarországi és Keszthelyi Galamblövő Egyletek, ma már a vidék vadászársadalmának egyesítése terén is fontos szerepet töltenek be.

A *mesterséges, repülő célokra való lövés* sportjának ősi formája az üveggömblovés, kezdeményezői pedig az amerikai fegyvergyárak voltak, amelyek a múlt század 70-es éveiben reklámlövőket küldtek ki a világ minden tájára. Leghíresebbek voltak közöttük *Bogardus*, *Ira Payne*, *Carver*

és *Buffalo Bill*, akik Spencer és Winchester fegyvereikkel szép eredményeket értek el. Így 1879-ben Carver 9950 üveggömbből 9737-et, Bogardus pedig 5500-ból 5144-et talált el. A gömblövést csakhamar kiszorította az amerikai *Ligowsky* által feltalált *agyaggalamblovés*, amelyet 1891-ben mutattak be Potsdamban a német császárnak. Az agyaggalamblovésnek a füstnélküli lőpor és a német *Preuss* találmánya adnak nagyobb lendületet, aki agyagból, fából, bádognál és papírlémezből készült galambokkal való kísérletek után, az *aszfaltból* készült korongalaku galambokat vezet be. Az általa feltalált galamb és a róla elnevezett dobógép ma is változatlanul használatban vannak. Amint az élőgalamblovés Angliából kiindulva Franciaországban talált igazi otthonra, úgy az Amerikából származó aszfaltgalamblovés hazája Németország lett. Ma Németország valamennyi nagyobb városának és fürdőhelyének van már pályája, ahol elsőrendű nemzetközi versenyeket rendeznek. Számos hive van ezenkívül e sportnak Amerikában, Angliában, Svédországban és Ausztriában is.

A GALAMBLÖVÉS TECHNIKAJA

Az élőgalamblovés lényege röviden a következő: egy 50 méter sugaru bekerített félkör alakú területen belül, ennek kerítésétől 17 méternyire 5 kalitka van elhelyezve. A lövő a kalitkától 20—30 méter távolságra áll fel s nem tudja, hogy jelszavára melyik kalitka nyílik. A galambra két lövés tehető, az első azonban csak repülő galambra történhet. A galambnak a kerítésen belül kell földre esnie. Ha tehát a galamb kifelé repül, úgy egy 17 méter hosszú vonalon kell azt lelőni, különben hibás a lövés. A galamb minősége ennél fogva roppant fontossággal bír. Monte Carlóban azonnal kell löni, hihetetlen gyorsröptű, aprótestű spanyol szirti galambokat (*Zurito*) használnak, míg a magyar lomhább röptű, lassan kelő galambok csak kevésbé felelnek meg a célnak. Míg pl. Monte Carlóban ritkaságszámba megy 15—20 találat, addig nálunk alig nyernek versenyt ezalatt a szám alatt. A magyar rekord pl. 53 találat. A verseny egy vagy több galambra történhet. Az egy galambra kiírt verseny lényege, hogy a ki hibázik, az kiesik a versenyről, míg a több galambra kiírt versenynél a helyezést a nagyobb számú találat dönti el.

A *távolság* lehet: mindenkinek egyforma (*fix*), kétféle (rendszerint jó lövőknek 28 m., gyengébbeknek pedig 25 m.), négyféle (22, 24, 26 $\frac{1}{4}$ és 29 m.) és végül *handicap* (20—33 m.) A klasszikus versenyek rendszerint *fix* távolságról több galambra tarttatnak. Így Monte Carlóban a *Grand Prix* feltétele 12 galamb 27 méterről, nálunk a tavaszi és őszi nagydíj 12 galamb 28 $\frac{1}{2}$ méterről, a bajnokság pedig 25 galamb 27 méterről. Meg kell említenünk még a párosversenyeket, ez esetben két galambot bocsátanak fel. Minthogy azonban ennél a versenynél a szerencse igen nagy szerepet játszik, csak kisebb versenyeket szoktak egy pár galambra kiírni. Az élőgalamblovésre legmegfelelőbb a 12-es kaliberű, egymásmellett vagy egymás felett fekvő kétesövű, összehordó fegyver és a normálisnál valamivel erősebb töltény (2.1 grm. lőpor és 36 grm. sörét). Az egycsövű, önműködő fegyverek (*Browning*, *Winchester*) galamblovésre alkalmatlanok.

Az aszfaltgalamb egy 11 cm. átmérőjű, $\frac{1}{2}$ cm. vastag, a háttérnek megfelelően fekete vagy fehér színű korong, amelyet egy rugós karral ellátott gép kb. 15-féle irányba dob. A kidobott galamb 50—60 méteres íven, átlag 60—65 kilométeres sebességgel repül. A lövő 10—20 méter távolságra áll a gép mögött. A kirepített galambra két lövés tehető, amelynek következtében, a galambról egy darabnak láthatóan le kell

válnia. A lövés egyesével vagy csoportosan történik. A margitszigeti pályán 3 gép van, míg a külföldi nagy löterek 5 gépre és ennek megfelelően 5 lőállásra vannak berendezve. A kisebb versenyek 10—20 galambra, a nagyobbak pedig 50—100, esetleg 200 galambra történnek. A távolság fix (általában 15 méter) vagy handicap (10—20 méter). A bajnokság feltétele 100 galamb 15 méterről. Megfelelő kétkaru géppel páros versenyek is rendezhetők. A használatos fegyverek ugyanazok, mint az élőgalamblövésnél, a töltények azonban valamivel gyengébbek (2.05 grm. löpor).

Az aszfaltgalamblövésnél a szerencsének ugyyszólván semmi szerepe sincs s ezért eredmény csak alapos, fokozott tréninggel érhető el. Minthogy azonban előbbi közelebb áll a vadászathoz és változatosabb a többé-kevésbé egyhangu agyaggalamblövésnél, az élőgalamblövés a népszerűbb. A tapasztalat egyébként azt mutatja, hogy aki jó aszfaltgalamblövő, az az élőgalambot is jól lövi, mig megfordítva nem áll ez a szabály.

Ujabbán igen kedvelt faja a sportlövésnek a vadászverseny, amely élőgalamb, agyaggalamb, valamint mozgó nyul- és fogoly-célok kombinációja. Legtökéletesebben a *Hamburg Altonai Sportschiesspark* van erre berendezve, amelynek 250 holdnyi területén több száz dobógép és futó céltábla van rejtetten felállítva, úgyhogy működésük a cserkészés teljes illúzióját kelti. Az Országos Magyar Galamblövő Egylet egyébként szintén foglalkozik hasonló berendezésű »vadásziskola« létesítésével.

A MAGYAR GALAMBLÖVŐSPORT HELYZETE

A háborúelőtti időket tekintve, a magyar lövők csak élőgalamblövő versenyeken szerepelnek. Kimagaslik közöttük gr. *Esterházy Mihály*, aki 1880-ban és gr. *Zichy Kázmér*, aki 1894-ben Grand Prix-t nyert Monte Carlóban. A háború után élőgalamblövőink szép eredménnyel látogatják a külföldi versenyeket. 1925-ben Monte Carlóban *Gáspárdy Béla* a Prix de Francois Blanc-t, felsőeőri *Nagy Gyula* Aix les Bainben a nagydíjat, *Lumniczer Sándor dr.* pedig Genuában több díjat nyernek. 1926-ban Monte Carlóban báró *Bohus László* a Prix du Littorale-t, gr. *Draskovich Iván* a Prix du Cinquantenaire-t, *Lumniczer* pedig Ersekujváron a cseh bajnokságot nyeri. 1927-ben ismét Monte Carlóban br. *Bohus Zsigmond* a Prix de Prague-ban I., a Prix de Franceban II., *Draskovich gróf* a Prix Robinson-ban I., míg a cseh bajnokságban *Halasy I.*, *Lumniczer* pedig II. 1928-ban Monte Carlóban *Draskovich* a Prix Dordolot, a Prix Saint Roman-t, a Prix de la Turbie-t és a Prix de Bois de Boulogne-t, br. *Bohus László* a Prix Moncorgé-t, *Strassburger István* a Prix Fraser-t, a Prix d'Eze-t, a Prix du Golf-ot és a Prix de Cloture-t nyeri, *Gáspárdy Béla* pedig a 3 évenként kúrára kerülő világbajnokságban 82 lövő közül II-ik lett.

Még szebb eredményeket értek el aszfaltgalamblövőink. Az 1923. évben Hamburgban az ezer galambos német bajnokságban 208 lövővel szemben *Halasy Gyula dr. II.*, *Lumniczer Sándor dr. IV.*, csapatunk (*Halasy*, *Lumniczer*, *Szerviczky* és a *Szomjas-fivérek*) pedig 400-ból 372 találattal megnyeri az Európa-bajnokságot, Wienben pedig a csapatverseny II-ik díját. 1924-ben a nagy wieni nemzetközi verseny I. és II-ik díját magyarok nyerik. Párisban az olimpiai világbajnokságban *Halasy Gyula dr.* 100-ból 96 találattal I. lesz. Győzelmének különös jelentőséget ad, hogy mivel a lövősportokat Amerika kívánságára az olimpiai versenyek programjáról törölték, *Halasy* a galamblövés utolsó olimpiai bajnoka. 1925-ben a magyar csapat lesz Wien város bajnoka,

GÉPSPORT

1

2

3

4

1. Versenyző motoros csónak. — 2. Angol motorkerékpáros megbízhatósági versenyzők vizes szakaszon.
3. Motorkerékpáros ügyességi verseny. — 4. Sitalpas autó alpesi hómezőn.

ugyanott az egyéni versenyben *Halasy II.* 1926-ban a magyar csapat Hamburgban 400-ból 388 *világrekordot* jelentő találattal ismét megnyeri Európa bajnokságát. Ezenkívül *Halasy* megnyeri a legjobb külföldi részére kiírt díjat, a leghosszabb sorozatért kiírt díjat, az egyéni versenyben pedig a II. és a III-ik díj a magyaroké. 1927-ben Hamburgban végleg megnyerik a németek és köztünk kiírt vándordíjat, majd a csapatversenyben egy kombinált angol-német csapat mögött, 8 csapattal szemben a II. hely a miénk. Az egyéni versenyben 126 lövő közül *Halasy II., Lumniczer V., Szomjas Gusztáv* pedig VIII-ik, míg a nagy vadászversenyben 192 lövő közül *Strassburger István* lett a győztes.

Ezek az eredmények ma már világszerte ismert hírnevet biztosítanak a magyar lövőknek, amit bizonyít az a körülmény is, hogy a Budapesten rendezett nemzetközi versenyeken állandóan 15—20 külföldi lövő vesz részt, úgyhogy a magyar galamblovó sport magas szintje, a magyar versenyeket immár nemzetközi viszonylatban is jelentős eseménnyé emelte.

A galamblovás versenyszabályai

I.

Általános szabályok

A lövés sorrendje a versenyszám megkezdése előtt megejtett sorsolással állapítatik meg. Verseny tartama alatt csak lövőállásban álló lövő lehet.

A lövőnek a lövőállásnak az előírt távolságnak megfelelő vonalán kell felállnia s azt túllépnie nem szabad. Semmis az olyan galamb, melyet a meghatározott távolságon belül álló lövő ejt el, de csak akkor, ha ez a következő lövő lövése előtt nyer megállapítást.

A fegyver csak a lövőállásban tölthető meg és pedig csak akkor, ha a galambokat kezelő személyzet és a kutya már visszatért helyére. A fegyver csövet eközben, valamint a lövőállás elhagyásáig a dobógépek, illetve kalitkák irányában kell tartani. Ebben a helyzetben kell az esetleg ki nem lőtt töltényeket is a fegyverből eltávolítani. Kapási vagy célzási gyakorlatokat a lövőállásban álló lövőn kívül senkinek sem szabad végezni.

A feldobott vagy felrepült galambra két lövés tehető. Az esetben azonban, ha a lövő helyét elhagyja, a második lövése való jogát elveszti; ha mégis másodszer löv, miután helyét elhagyta, a galamb hibának számít.

A lövőnek általában új galambhoz van joga, ha fegyvere csütörtököt mond.

Ha az első lövés mond csütörtököt és a lövő nem adta le a második lövést, joga van új galambra, ha azonban a második lövést leadta, ennek eredménye számít. Ha a második lövés mond csütörtököt, a lövő új galambot kap ugyan, de erre először sörét nélküli töltényre, egy szabályszerű lövést kell leadnia s a galambot csak a második lövéssel szabad eltalálni.

Ha a fegyver a lövő hibájából nem sült el, azaz ha nem húzta fel a kakast, vagy ha elfelejtett töltényt, a feldobott vagy feleeresztett galamb hibának számít. Ha a bírő megállapítja, hogy a fegyver oly véletlen vagy mechanikai hiba folytán nem sült el, amelyet a lövő előzetesen nem vehetett észre, új galambhoz van joga.

Ha mindkét lövés egyszerre sült el, szabályszerű lövésnek számít.

Ha a lövőt lövéseben a versenyzők vagy nézők közül valaki vagy valamely külső körülmény megzavarja, a bírónak joga van belátása szerint indokolt esetben új galambot engedélyezni.

Oly esetekben, melyekre a lövő és versenyszabályokban nem történik gondoskodás, a versenyrendezőbizottság dönt. Határozata a Magyar Or-

szágos Céllovó Szövetség galamblovó- és vadász-bizottságához a versenytől számított 15 napon belül megfellebbezhető.

II.

Agyaggalamblovás

A) Általában:

A használható legnagyobb öbnagyság a 12-es, a legnagyobb sörét pedig 3 mm. átmérőjű lehet.

A legkisebb lőtávolság 10 méter, a legnagyobb 20 méter.

A dobógépek még verseny előtt úgy állítandók be, hogy 45 fokos hajítás mellett a galamb 45 méterre repüljön. Ugyanaz a versenyszám csak egyetlen beállított gépekből dobott galambokra lehet.

A lövőállásnak pontosan a dobógép mögött kell elhelyezve lennie.

Ha a lövő lövésre készen van, ezt a bírővel «kész» (ready) jelszóval tudatja. A bírő erre «igen»-nel (yes) válaszol, ha meggyőződött, hogy a gépkezelő a dobáshoz készen van. Ezután a lövő «lehet» (pull) jelszóval megadja a gépkezelőnek a jelet a galamb feldobására.

Szabályszerűen feldobott galambot a lövő elfogadni tartozik. Ha a galamb «lehet» (pull) jelszó után nem repül azonnal, vagy korábban repül, a lövőnek joga van azt visszautasítani. Ha azonban rálő, ezzel a galambot elfogadta, lövésének eredménye tehát számít. Ha tévesen a megállapítottnál több galamb dobott, nek fel, vagy ha csoportlövésnél a galambot nem a lövőállásnak megfelelő gép dobta, a lövőnek joga van a dobást el nem fogadni, de ha lő, az eredmény mint érvényes számít. Ha a feldobott galamb egy, a dobóállástól számított 10 méter sugarú körön belül esik le, a lövőnek joga van a galambot el nem fogadni, de ha lő, az eredmény számít. Ha a galamb törötten hagyja el a gépet, úgy tekintet nélkül arra, vajjon a lövő rálőtte-e vagy sem, semmieset számít, a lövő tehát új galambot kap.

Találatnak számít a lövés, ha annak következtében a galambról röptében egy darab láthatóan leválik. (Porzás tehát hibának számít.) Ezt a bírő dönti el s döntése nem fellebbezhető. Kétes esetben a bírónak joga van egy új galambot adni.

Egyenlő találati szám esetén a helyezés sorrendjét a lövések eredménye dönti el.

B) Egy galambra kiírt verseny.

Az egy galambra kiírt versenynél a lövők, a sorsolás után megállapított sorrendben egymásután egy-egy galambra lövnek. Aki hibázik,

az kiesett a versenyből. A verseny addig tart, míg egy lövő (győztes) kivételével, valamenyien kiesetek a versenyből.

C) Több galambra kiírt verseny

A meghatározott számú több galambra kiírt nyílt (fix) verseny távolsága általában 15 méter, kezdő lövők részére kiírt (kizárásos vagy junior) versenyeknél pedig általában 10 méter.

D) Csoportlövés

Csoportlövés csak 20-nál több galambra kiírt versenyben rendezhető.

A csoportlövés 2-5 löállásról történhetik.

A csoportok eggyel több tagból állnak, mint ahány löállás van.

A lövőnek, ha nevét szólítják, lövésre készen kell lennie.

A csoport felállításánál a legkisebb sorszámúmal bíró lövő a balszélső löállást foglalja el, a többi lövő pedig számaik nagyságának megfelelő sorrendben, tőle jobbra helyezkedik el, kivéve a legmagasabb sorszámúmal bíró lövőt, aki a legkisebb sorszámúmal bíró lövő háta mögött áll fel.

Minden lövő egyfolytában csak egy galambra lő. A lövést a legalacsonyabb sorszámúmal bíró (tehát balszélső) lövő kezdi. Utána a következő sorszámú lövők adják le lövéseiket egyenként s midőn a jobbszáron álló legszélső lövő is leadta lövéseit, ez utóbbi a legnagyobb sorszámú

zalék első kiszámítására program szerint kiírt versenyben vagy versenyekben 20 galambra való lövés eredménye szolgál alapul. Ismeretlen lövők handicapversenyekben 15 m.-ről lőnek.

Az első handicap mindaddig megmarad, amíg az illető program szerint kiírt díjat nem nyer, vagy amíg a program szerint kiírt versenyben vagy versenyekben nem lő az első 20 galamb beszámitásával legalább 80 galambra.

Minden program szerint kiírt első díj nyertese 3 egység, második díj nyertese 2 egység, harmadik díj nyertese pedig egy egység térhátrányt kap.

A térhátrány 20 m.-nél magasabbra nem emelkedhetik.

Díjazott lövők, vagyis akiknek handicapje 15,75-20 m. között van, ha egy program szerint kiírt díjban helyezelének, egy egységgel előbbre mennek, 15 m.-re lefogva, handicapjuket — tehát az utolsó 80 galambra történt lövés találati százaléka alapján — kell kiszámítani.

III.

Előgalamblövés

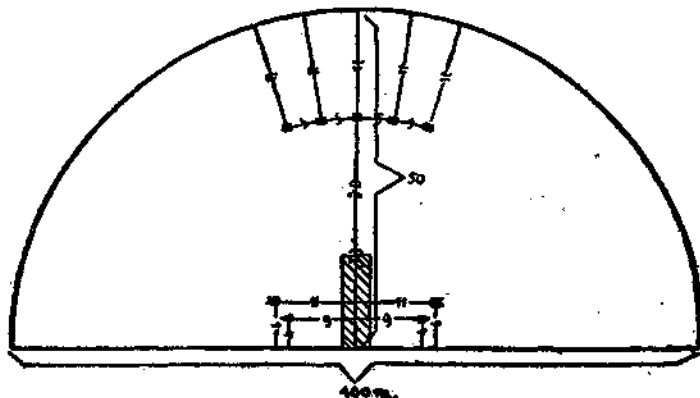
A) Általában

A használható legnagyobb őbnagyság a 10-es.

A legnagyobb serét 3 mm. átmérőjű lehet.

A megengedett legnagyobb seréttöltéscsk:

10-es őbnagyságnál	42 gr.
12-es	36 "
16-os	30 "

474. ábra.

lövő helyét foglalja el, aki közben a legkisebb sorszámú helyére lép be, a többi lövő pedig ezzel egyidejűleg a tőle jobbra levő legközelebbi löállást foglalja el. Ez a körfolyamat addig tart, amíg az összes lövők az előre megállapított számú galambokra lövéseiket le nem adták.

E) Páros galambra kiírt verseny

A két galambot egyszerre kell dobni. Ha a feldobott galambok bármelyike eltörve hagyná el a gépet, a lövés, tekintet nélkül arra, vajjon a lövő rálőtt-e vagy sem, semmieset számít, a lövő tehát új pár galambot kap.

H) Handicap-szabályok

A handicapot, az alábbi pontokban foglaltak alapján, a versenyt rendező egyeslet handicapperje állapítja meg. A handicapok helyességét a bíró és a versenyzők ellenőrizhetik.

A löállást a következő 13 egységre kell beosztani: a dobógéptől számítva 10 m.-től 15 m.-ig öt egy méteres, 15 m.-től 18 m.-ig négy háromnegyed m.-es és 18 m.-től 20 m.-ig négy félméteres egységre.

Minden lövő, aki először vesz részt valamely egyeslet által a jelen szabály szerint rendezett agyagalamblövés handicapversenyen, 15 m. távolságról lő.

A handicap mindaddig találati százalék alapján állapítatik meg, míg az illető, program szerint kiírt díjat nem nyer. E találati szá-

A legkisebb lőtávolság 20 m., a legnagyobb

33 m.

A pálya méretei a következők (lásd fenti

ábrát):

A pálya egy 50 méter sugarú szabályos

félkörrel határolt terület.

A pálya határát, vagyis azon térséget, amelyen belül a galambnak le kell esnie, 1 méter magasságban oly módon kell körülkeríteni, hogy a galamb azon keresztülbujni ne tudjon. A kerítés teljes hossza 257 méter.

Az öt kalitka egymástól 5-5 méter távolságban, a kerítéstől 17 méternyire, az átmérő középpontjától pedig 33 méternyire olyképpen helyezendő el, hogy vonaluk a kerítéssel párhuzamos ívet alkosson.

A löállás két oldalán két-két zászlót kell kitűzni. A zászlók helye oly képzelt derékszögek szögével esik egybe, amelyeknek a kerítés egyenes vonalára (átfogó) merőlegesen eső szarai 4, illetve 6 méter, a löállásra merőlegesen eső szarai pedig 9, illetve 11 méter hosszúak.

A löállásnak pontosan a középső kalitka mögött kell elhelyezve lennie.

Ha a lövő a lövéshez készen van, ezt a gépezettel készre (ready) jelszóval tudatja, ki erre válaszol (yes) válaszóval, mire a lövő lehetséges (pull) jelszóval megadja a jelet a gép működésbe hozatalára.

Mindig a sorsnak kell eldönteni, hogy melyik kalitka nyíljék. Ha tehát önműködő ka-

löképezet nincs, a lövő maga húzza lövése előtt a nyitandó kalitka számát s azt tartozik a bírónak láttatlanul átadni.

Az első lövést csak repülő galambra szabad leadni. A második lövés azonban a földre visszazáírt vagy leesett galambra is történhetik.

Találatnak számít, ha az első lövés repülő galambra történt, a galamb akár az első, akár a második lövés által találva, a kerítésen belül esik le, a lövések a zászlók és a lóállás közti vonalon belül adattak le s a galambot a kutya, vagy ennek hiányában az e célra kirendelt ember, bot vagy egyéb eszköz használata nélkül pusztá kézzel ugyancsak a kerítésen belül tudja fogni. Találatnak számít, ha a galamb szabályszerű első lövés után, mely esetleg nem is talált, a földre ül s a második lövés e helyben talált. Ugyancsak találatnak számít, ha a galamb a kerítésre ült és a következő lövés lövésének leadása előtt a pályára esett. Találatnak számít végül, ha szabályszerű lövések után a galamb a kerítés valamely nyílásán vagy egy nyitott ajtón keresztül, de a kerítés magassága alatt szabadul ki a pályáról. Ha a galamb a második lövés leadása után is tovább repül és végül mégis a kerítésen belül esik le, csak az esetben számít találatnak, ha repülése közben nem repült a bekerített pálya területén kívül.

Visszautasítható (no bird) a galamb, ha:

a) A kalitka a »lehet« (pull) jelszó után nem nyílik ki azonnal, korábban nyílik vagy a meghatározottnál több vagy kevesebb kalitka nyílik s több vagy kevesebb galamb repül ki;
b) a kalitka kinyitva után a galamb nem repül fel vagy a galamb felrepült ugyan, de mielőtt az első lövés megtörtént volna, a földre visszazúll és onnan fel nem repül, a bírónak jogában áll a galambnak — golyók dobása vagy gurítása által való — felreppentésére a kezelőszemélyzetet utasítani. Ha a galamb 3 golyó rádobása dacára sem repül fel, úgy a visszautasítást (»No bird«-et) a bíró is kimondhatja.

A visszautasításnak határozott és érthető formában kell történnie. Ezért a lövő a visszautasítást vagy érthető szóbeli kijelentéssel (No bird), vagy fegyvere csövének látható felemelésével tartozik a bíró tudomására adni. Ha a lövő a galamb visszautasítását a bíró tudomására hozta és ennek dacára az esetleg mégis felrepülő galambra rálé, a lövése, tekintet nélkül annak eredményére, semmis.

Semmis a lövés találat esetén:

a) ha a lövő az előírt távolságon belül állva adta azt le, feltéve, hogy ez a következő lövés első lövéséig nyert megállapítást;
b) ha az első lövés ült galambot talál az esetben is, ha a galamb a második lövéssel röptében találatot ugyan, de az első lövésnél ült;
c) ha visszautasított galambra történt;
d) ha a galamb megfogására küldött ember e célra botot vagy egyéb eszközt használ.

Hiba esetén:

a) ha a lövőt lövésében valaki vagy valamely külső körülmény megzavarja s a bíró új galambot engedélyez.

Hibának számít:

a) akár szabályosan adattak le a lövés, akár nem;
aa) ha a galamb a pálya határán (kerítésen) túl repül, az esetben is, ha újra visszajön és a pálya területén esik le;
bb) ha a fegyver a lövő hibájából nem sült el;
b) találat dacára:
aa) ha a lövő a galambot, melyre lőtt, kézzel vagy fegyverrel megérinti, utját elállja, vagy bármit dob vagy gurít feléje;
bb) ha a lövés a zászlókon kívül történt;
cc) ha a lövő a két lövés között helyét elhagyta.

A kutyanak vagy az e célra kirendelt embernek csak azután szabad a galambért indulnia, miután a lövőhelyet elhagyta s ezzel mintegy az engedélyt megadta. Ezután löni tilos.

Egyenlő találati szám esetén a helyezes sorrendjét további lövések eredménye dönti el.

B) Egy galambra kiírt verseny.

E versenyneél az egy agygalambra kiírt verseny szabályai érvényesek.

C) Több galambra kiírt verseny

A lövés a sorsolás által megállapított sorrendben egy-egy galambra történik. A verseny előrelátható hosszú lefolyása esetén a versenyrendezőbizottság bizonyos számú hiba után a versenyből való feltételes kizárást állapíthat meg.

D) Handicapszabályok

A handicapet az alábbi pontokban foglaltak alapján, a versenyt rendező egyesület handicapperje állapítja meg. A résztvevő lövők handicapje a verseny előtt kiirandó. Ezen handicapok helyességét a bíró és a versenyzők ellenőrizhetik.

A lóállást a következő 26 egységre kell beosztani:

a kalitkától számítva 20 méteről 24 méterig 4 egyméteres egységre, 24 m.-ről 27 m.-ig 4 háromnegyedes m. egységre, 27 m.-ről 30 m.-ig 6 félméteres egységre és 30 m.-ről 33 m.-ig 12 negyedméteres egységre.

Minden lövő, aki először vesz részt valamely egyesület által rendezett handicap-versenyen, 27 méter távolságból lő. Amennyiben azonban a handicapper közvetlenül vagy hivatalos adatok alapján kellően ismeri valamely lövő képességét, úgy handicapjét a fenti szabálytól eltérően ez alapon állapíthatja meg.

A handicap mindaddig találati százalék alapján állapítható meg, míg az illető program szerint kiírt díjat nem nyer. E találati százalék első kiszámítása program szerint kiírt versenyben vagy versenyekben 10 galambra való lövés eredménye szolgál alapul.

Az első handicap mindaddig megmarad, amíg az illető program szerint kiírt díjat nem nyer, vagy amíg program szerint kiírt versenyben vagy versenyekben nem lő az első 10 galamb beszámításával legalább 40 galambra.

Minden program szerint kiírt díj első nyertes 3 egység, második díj nyertes 2 egység, harmadik díj nyertes pedig 1 egység térhárányt kap. A térhárány 33 m.-nél magasabbra nem emelkedhetik.

Díjazott lövők, vagyis akiknek handicapje 27–33 m. között van, ha egy program szerint kiírt díjban helyezednek, 1 egységgel előbbre mennek, 27 m.-re lefojgyva, handicapjuket az utolsó 40 galambra történt lövés találati százaléka alapján kell kiszámítani.

E) Serie-lövés

1. Négy távolságról.

E versenyekben azok a lövők, akiknek handicapje 20–22 m. között van, 22 méterrel, akiknek handicapje 23–24,75 m. között van, 24 méterrel, akiknek handicapje 25,50–27,50 m. között van 26,25 méterrel, akiknek handicapje pedig 27,50–33 m. között van, 29 m.-ről lőnek.

2. Két távolságról.

E versenyekben a nyertes lövők (20–26,25 m.) 25 m.-ről, a díjazott lövők pedig (27–33 m.) 28 m.-ről lőnek.

F) Páros galambra kiírt verseny.

A páros lövésnél csak a 2. és 4. kalitka nyílik, a többi le van zárva.

A verseny megnyeréséhez szükséges a találatnak számít, ha a lövő az általános szabályok betartásával, akár egy, akár két lövéssel mind a két galambot lelövi.

Ha az első lövés csütörtök s a lövő nem adja le a második lövést, úgy egy pár új galambot kap. Ha azonban a második lövést leadta, úgy hibának számít.

Ha a második lövés csütörtök, úgy az első lövés eredményének beszámítása mellett egy új galambot kap, de erre először egy sörét nélküli lövést kell leadni s a galambot csak a második lövéssel szabad eltávolítani.

Ha a lövő az első galambot lelövi és a másik nem repül fel, vagy azt nem röptében lövi le, úgy az első lövés eredményének beszámítása mellett egy új galambot kap, de erre csak egy lövést szabad tennie, ha mégis két lövést tesz, úgy hibának számít.

Ha a lövő az első galambot nem röptében lövi le, a másodikat pedig röptében, mindkét lövés semmisnek számít és új pár galambot kap.

Páros galambra kiírt versenyekben azok a lövők, akiknek handicapje 20–27 m., 24 m.-ről, a többiek pedig 25,50 m. távolságról lőnek.

XXI FEJEZET.

A sport nemzeti és nemzetközi szervezete

Irta dr. Szerellemhegyi Ervin

I.

Mindazok a tudósítások, amelyek a testedzésről és a sportok első formáiról reánk maradtak, bizonyos közösséget, társulást mutatnak. Ez természetes is, mert amint a mozgás, a játék és az erő kifejtés ösztönös tulajdonságaink, éppen olyan jóleső érzés, tehát szintén ösztön hajtja az embert arra is, hogy játékát, kifejtett erejét s ügyességét társainak bemutassa, társaitól tanuljon, azok elismerését kivívja. Amde a társaságban végzett munka bizonyos közmegegyezéssel vagy hatalmi szóval teremtett rendet kíván, különben nincs eredménye. A sportolás meg éppen kitermeli a céltudatos együttműködést, a szabályozott egyesületi életet.

Ha a görög sportot nézzük, azt vesszük észre, hogy ott társulás nélkül virágzott a sport. Ez a tény azonban egyrészt annak az eredménye, hogy ott maga az állam helyettesítette a társulást, maga az állam adta az alkalmat, a sportoláshoz a kellékeket, állampolgárai pedig kivétel és osztálykülönbség nélkül felhasználhatták. Abban az időben az állam sporttelepei, a gymnasiumok voltak a klubok és oda a polgárok mindegyike bemehegett. Be is mentek nemcsak az ifjak gyakorlatait nézni, hanem maguk is vagy gyakoroltak, vagy hallgatták az ott tanító filozófusokat. Nem is volt jól nevelt polgár (kalokagathos), aki a gymnasiumot nem látogatta. A nép és az állam tehát minden ízében annyira összeforrott a testnevelés intézményeiben, hogy náluk nem volt szükség a társulásra, mert a testedzés iránt minden görögnek egy volt az érzése és a felfogása. A görög gyarmatokon azonban, ahová az európai görögök betelepültek és akiknek a felfogása más volt, mint a benszülotteké, a görög életmód folytatása céljából testgyakorló egyesületeket is alakítottak, sőt a római uralom alatt »Hercules Szövetség« néven valóságos nemzetközi egyesülést hoztak létre és ápoltak egészen betiltásáig. De ezek az egyesületek is vagy klasszikus görög szellemben működtek, vagy annak korcs hajtásaiként tengődtek és emellett még teljesen kizárólagosak is voltak.

A rómaiaknál ugyan tudjuk, hogy kedvelt volt a labdajáték, a diszkoszvetés meg a fakardokkal való vívás, de mindezek inkább csak magánszórakozások voltak. Nekik nem volt érzékük az ifjuság érdekében való testnevelés iránt. *Nem is lehet nagyobb ellentétet elképzelni, mint a görög olimpiai versenyeket s velük szemben a római cirkuszt. Ott a hellén törzsek képviselői boldogan és szakértő szemekkel gyönyörködtek széptestű gyermekeik teljesítményeiben, melyek a költöket a*

legszebb himnuszokra és ódákra lelkesítették, emitt pedig a vérszomjas nézők százezrei előtt az elhibázott életcélu gladiátorok egymás ellen, vagy kiéhezett vadállatokkal küzdöttek és vérözön itatta a porondot. Joggal mondja *Momssen* a gladiatori játékokat a császári Róma rákfenéjének.

A középkorban sem volt olyan sport, amelyet egyesülésnek kellett volna vezetnie, mert az uralkodók meg a főnemesek udvaraiban és a lovagok körében üzött testedzés csak fegyverforgatási, harctéri gyakorlat volt, amely a kor szelleméhez alkalmazkodóan hatalmi célokat szolgált és éppen ezért minden egyesülést kizárt. Mégis, mikor a modern sport szervezkedésének történetét kutatjuk s annak első gyökérszárait keressük, a középkorba kell visszamennünk. Ekkor indultak ugyanis virágzásnak a városok és fejlődött ki az erejük, miáltal a nemesség gyöngült. A kereskedelem és a hajózás jólétet teremtett a városokban s olyan erőt adott nekik, hogy önállóságra emelkedtek. Az államformák ekkor szilárdultak meg s a feudális arisztokrácia olyan mértékben süllyedt, amilyenben a polgári elem növekvő kulturája hatalommá változott. Amerika felfedezése, a találmányok lerakták azoknak a változásoknak alapjait, amelyek a polgári életet feltámasztották. A *renaissance* megindult és erős ellenáramlattá nőtt. A görög művészeti ideálhoz való visszatérés vágya a testnevelést is felvette a nemzeti nevelés kérdésebe, de ez eleinte csak a nemesség köreiből történt meg, a polgárságnál és a népnél alig érvényesült. A *Humanismus* pedig csak hajnalhasadása egy új nevelési elvnek, mely a lelket és a testet egyformán akarja képezni és a testnevelést, játékot és sportot, a nevelés lényeges részének tekinti.

Olaszországban Vittorino (Rambaldini Viktor) 1425-ben a mantuai *Gonzaga* herceg gyermekeinek nevelője, külön házat rendeztetett be növendékeinek, melyet festményeiről, mivel azok játszó gyermekeket ábrázoltak, »La Gioiosa«-nak (játékosház) nevezték el. A ház park közepén állott s a parkot játszótérnek használta, ahol a hercegi gyermekekkel a lovaglást, vivást, dárdavetést, labdázást és a futást gyakorolta. Majd hasonló kora pajtásokkal birkóztatta és semmi fáradságtól sem riadt vissza, csak növendékeinek társas szórakozást szerezzen. Azt tartotta, hogy a gyermeknél az egyedüllét sok rossznak a forrása. *Vergerto*, a páduai egyetem tanára, azt írja könyvében, hogy a testgyakorlásnak napi órái szintugy meglegyenek, mint a tanulásnak. Alapelve az, hogy a testi nevelést nem szabad a nevelés többi anyagától elválasztani és *nem szabad azt kevesebbre becsülni, mint a többi tantárgyat.*

Az újkor elején a főnemesség lovagi jellegű nevelése még tart és az ifjúsági testnevelés csak jelentéktelen haladást mutat. A testnevelésről sokat írnak, de gyakorlati megvalósításáról nincs szó. Érdekes az álláspontja a német *Valentin Friedland v. Trozendorf*-nak (1490—1556), aki a testgyakorlatokat ajánlja, de a fürdést, uszást és a korecsolyázást tilalmazza. A cseh *Comenius Amos J.* (1592—1671.) a tanulók játékgyakorlatait naponkint megkívánja s megállapítja különböző életkor szerint az ifjúság számára a gyakorlatokat. Ő volt az első, aki 8 órai alvást, 8 órai munkát s 8 órai testápolást kívánt az ifjúság számára (Magyarországi szereplését l. alább). A testnevelés tehát ebben az időben csak bizonyos osztály-intézetekben volt meg.

Franciaországban Rabelais szatirikus regényében élesen gúnyolja a nemességnek akkori kizárólagosságát. Ez a könyv szolgált alapul *M. Montaigne* értekezésének, amelynek örök érvényű megállapításai, mint: »Amit nevelünk, az nem csupán a lélek s nem is csupán a test, hanem az ember«, vagy »..... ne csináljatok gyermekeitekből elpuhult udvari

szabókat, hanem kemény, erős ifjakat.« A testnevelés korai francia propagálói közül megemlítendők még: *Andry* és *Simon André Tissot*, továbbá *Clem. Jo. Tissot*, aki a lányok testnevelése érdekében száll sikra.

Angolországban is többen foglalkoztak a testnevelés kérdéssel, így *Francis Fuller*, *Sherlock* s különösen *John Locke*, kinek hatása egészen Rousseau-ig lenyult. Angliában különben akkor az ősrégi futball és az evezés sportja ugyyszólván már általános népsport volt.

Olaszország ugyan a végzet mostohaasága folytán a szomszéd népek befolyása alá került, elvesztette elsőségét a művelődés terén, de tisztelet és hála illeti meg azért, hogy ő tette meg az első lépést a világi és polgári nevelés érdekében. Ott a közoktatásügy a középkor végén már teljesen független volt az egyháznak akkori scholasztikus, tehát a test erősítésével nem sokat törődő nevelésétől.

A németek voltak az elsők, akik a kontinensen a sporttevékenységet megszervezték. Sport — mint azt már az ember mozgási ösztöne magával hozza — egy vagy más módon minden időben s minden népnél volt. Az ujkorban azonban egészen megváltozott kulturviszonyok közt más formát öltöttek. Ez a változás összeesik a nagy, inkább szellemi és irodalmi, majd szociális és politikai mozgalmakkal, amiket a németek indítottak meg és amiket a szomszéd népek később mind átvettek. Első sorban a filanthropusoknak a polgári nevelés reformálására irányuló mozgalmaira kell gondolnunk, melyeket *Rousseau* »*Emil*«-jének hatása alatt *Basedow János Bernát* 1768 körül indított. Utána hívei, mikor belátták, hogy többet markoltak, mint kellett volna, állandó pedagógiai elvek felállítására törekedtek. *Salzman Krisztián* erfurti lelkész Schnepfenenthalban (Gotha mellett) nevelőintézetet nyitott, amely ma is megvan és barátjának, *Gutschmuths* Jánosnak segédkezésével azt az eszmét terjesztette, hogy az ifjúságot a régi görög testnevelés újraélesztésével kell erőssé tenni. Így jutunk el *Jahn Frigyes Lajos*-ig, akit a németek *Jahn apónak*, a német tornászat atyjának neveznek. *Basedow* eszméiért rajongott, de nem olyan intézetekért, amilyenek már százával voltak kizárólagos osztályok körében, vagy amilyen egyesületek alakultak egyes sportágak érdekében. Őt a testnevelés kérdésében az általános néptevékenység érdekelte. Az volt a törekvése, hogy a testnevelést népszokássá tegye. Midőn Berlinben, 1808-ban az egyik gimnáziumban segédtanári állást kapott, hozzáfogott eszméjének megvalósításához. Tanítványait kivitte a Hasenhaide nevű ligetbe s ott velük játékgyakorlatokat folytatott. A játékokat mindig nagyobb és nagyobb közönség nézte, aminek ő nagyon megörült. Az volt ugyanis a célja, hogy nyilvánosan végzett játékgyakorlatait mentől népszerűbbé tegye és megkedveltesse. Azt akarta elérni, hogy a polgári elem munkája végeztével keresse fel a gyakorlóteret s ott az ifjúsággal egyetemben gyakorolja a játékokat, edzze a testét, mert ez a jó polgárnak különben is kötelessége. Már annyira vitte, hogy az állam felszerelte a gyakorlóteret, gondoskodott a legszükségesebbekről s fáradozásáért díjazta őt. A teutonizmusért való rajongása, tulzott s türelmetlen nacionalizmusa és demagóg modora azonban sok ellenséget szerzett neki, úgyhogy állását el kellett hagynia. Majd összeütközésbe jött a hatóságokkal is és fogságba került. Az üldözések folytán bizarr s elkeseredett fantasztává vált s mindentől visszavonult. Tanítványai azonban, akikbe belenevelte rajongását és azt a meggyőződését, hogy Németországot csak lélekben-testben erős fiai szabadíthatják fel, szeretettel csüngtek eszméin és *Friese* buzgólkodása folytán az ifjúság már 1812-ben mozgalmat indított testgyakorlási elgondolásainak kivitele érdekében s ez a mozgalom egyesülésre vezetett. Az egyesület neve »Turnkünstler Verein zur wissenschaftlichen Erforschung u. kunstgerech-

ten Begründung des Turnwesens«. Ez az egyesület azonban Friese halála és Jahn tragikus sorsa miatt csakhamar megszűnt.

Jahn elgondolása, hogy a testgyakorlás alapja a szabad népakarat és a népközösség legyen, ezuttal nem sikerült, mert ahhoz a zavaros viszonyoknál erősebb tényező, a hasonló gondolkozásuaknak az összefogása kellett. De a magot Jahn elvetette s az csakhamar kikelt. A Mainzer Turnverein és a Hamburger Turnverein 1816—17-ben megalakultak s megalakulásukat még több is követte. Ezek ugyan a Poroszországban 1820-ban elrendelt *Turnsperre* következtében nem működhettek s lassanként elsorvadtak, de az egyesülés gondolata már olyan erős volt, hogy 1841-ben megalakulhatott a középrajnai *Turnverein Verband*, 1842 után pedig, amikor a *Turnsperre*-t feloldották, hullámszerűen futott végig az alapítási láz Németországon és azon kívül is. Így a dániai *Gymnastik Selskol* 1798-ban, a svájci *Eidgenössische Turnverein* 1852, az olaszországi torinói Tornaegyesület 1844-ben a legrégebbek ebben a nemből. Ezekkel az alapításokkal a modern sport jellege kialakult. Az egyesületek szabályzatai tekintélyhez, majd befolyáshoz jutatták a testnevelés ügyét, mely így lassanként kielégítette a nép kedvtelését, ennek a formájából kiemelkedett és komoly művelődési tényező lett.

Ha erre a fejlődési folyamatra visszatekintünk, azt látjuk, hogy két forrásból fakad. Egyike a már említett humanista írók és pedagógusok működése, kik *Vergeriótól* kezdve a filantropusokon át újra meg újra visszaidézték azt az elgondolást, hogy az emberiség javítására és az emberi test erősebbé tevésére az iskolai tudományok mellett a test edzésére is szükség van. Végül Jahn a tornázás általános megkedveltetésével népszükségletté tette azt. A fejlődési folyamat másik forrása a világgazdaság megváltozása volt, mely az ipar és kereskedelem kifejlődése folytán átalakította az életmódot és a szabad levegőre áhító városi lakosok és a gyárakban és hivatalokban az íróasztalok mellett görnyedők részére szükséges *modern sportot* megteremtette. A világ legelső iparos- és kereskedőállama, Anglia nyitotta meg először kapuit a sportolók előtt. Természetes azonban, hogy idő kellett ahhoz, hogy az egyesületek tagjai működésük közben a testgyakorlás üzésének egyéges felfogásához eljussanak. Csak azt említem meg, hogy milyen nehezen lehetett pl. a németországi egyesületekben a futás sportját általánossá tenni a Laufer-ek (kengyelfutók) miatt, akik ugyanis mint szolgák, gögös nagyuraik parancsára üzték a futás mesterségét, mikor üzeneiteket vitték, vagy kocsijaik, lovaik mellett szaladtak, hogy parancsikat lessék. Szerencse, hogy a teljesítőképeségükre büszke angolok hamar tultették magukat az előítéleten. Különben Angliában is a tanuló ifjuság egyesületeiben fejlődött egészségesen és gyorsan a testnevelés szabályozása. Nyilvános futball-versenyzések már előbb is voltak, de csak 1850-ben alakult meg az első futball-klub, az athlétikai klub pedig 1863-ban. Régebb az evezősök egyesülése, amely az Oxford-Cambridgei egyetemeknek évenként tartandó evezésre szóló megállapodással jött létre és az 1829-ben rendezett kiállítás óta gyorsan fejlődött. Az első evezősegyesület 1836-ban alakult meg s 1839-ben Henley-ben tartották az első regattát. Gyorsabb tempóban fejlődtek és alakultak a hetvenes években Németországban az evezősegyesületek, uszó-, könnyű s nehéz athlétikai klubok, kerékpár-egyesületek. Az új sportágak közül elsőnek alakultak meg a siegyesületek.

A tornázás fogalma keletkezése szerint a humanisztikus forráshoz tartozik és még akkor kialakult, mikor a szabad levegőre való kikivánkozás még nem volt feltétlenül szükséges. Minthogy pedig a tornát csarno-

kokban és szűkes udvarokon gyakorolták, a tornázás fogalma a csarnokokban folytatott és mozgó szereken gyakorolt tornázásra szűkült. A sportegyesületek pedig, amelyeket az idők változása, a civilizáció és a városok fejlődése hozott létre és testgyakorlási elvük a teljesítő-képesség fokozása volt, természetük szerint nem működtek a tornacsarnokokban, hanem csak a szabadban. Ez a természetes ellentét a testnevelés szervezetében *döntő befolyású lett*. Kialakította a *testnevelési módok és ágak szerinti tagozódást*. Ennek viszont az lett a következménye, hogy a testi kiképzést elvül tartó tornaegyesületeknek azok a tagjai, akiket a teljesítő-képesség fokozásának vágya is hajtott, a szabadtéri sportok felé keresték az utat.

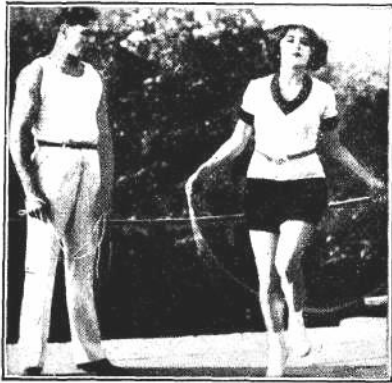
A sport felvirágzásakor a tornázók kiterjesztették működésüket a szabadtéri sportokra is, anélkül, hogy vezető elvüket feladták volna. Viszont a szabadtéri sportolók egyesületei is felvették működésük körébe a tornázók testképző elveit, anélkül, hogy a teljesítmények fokozását feladták volna. Így a két irány közeledett egymáshoz, de hogy elérjék egymást, ahhoz a *szervezkedés átalakítása kellett*. Ez abban nyilvánult meg, hogy a vezető egyesületek kölcsönösen kibővítették működési körüket s ma már alig van jól vezetett nagyobb egyesület, amely nem művelne több sportágat, amelyek kölcsönösen ki ne egészítenék magukat bizonyos testképző kultúrával.

Ennek a törekvésnek kifejezője Németországban az 1920-ban alakult »Deutsche Hochschule für Leibesübungen«. Ez teljes testképző iskola, amelyben a tanulók célszerű terv szerint, minden irányban kiképzést nyernek.

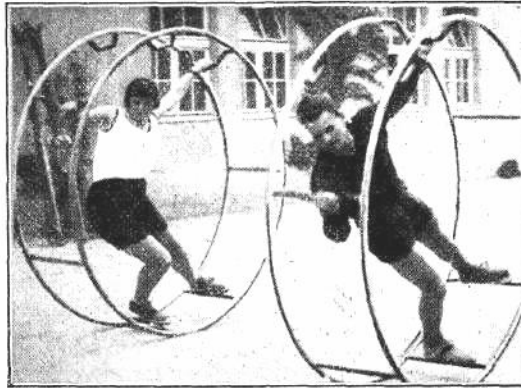
Összefoglalva az alakulások történetét, azt látjuk, hogy a testgyakorlás terén elsők voltak a tornaegyesületek, másodiknak jöttek a sportegyesületek s harmadiknak a politika-termelte torna- és sportegyesületek. Az 1872-ik évben ugyanis a német tornászoktól elszakadtak a szocialista tornászok és »Munkásegysületekbe« tömörültek. Ezekben a tornázás eszköz volt a célhoz: a munkást testileg kiképezni, de egyuttal az osztályharc gondolatkörében megtartani. Legutolsó alakulás a foglalkozások szerint történt s ez a pénzügyi, az ipartelep, kereskedőházak és a hivatalok alkalmazottainak a tömörülései. Meg kell még említeni, hogy a testnevelési irányhoz kapcsolódott a rithmikus gymnastika is, mely azonban nem egyesületi, hanem inkább iskolai alakulat. Az első a Duncan Elisabeth-féle 1894-ben. Történtek még a világháború után vallás és faj szerint való alakulások is (makkabeusok, árják).

Az egyesületek azonban csak sejtjei a szervezetnek és egységbe, szervi sejtbe kell tömörülniök, hogy a testet képezhessék. A testnevelés terén ez az egyesületeknek szövetségekben való tömörülése útján történik. A német tornászegyesületek hosszabb vajadás után 1860-ban alakultak ilyen egésszé. A sport terén pedig 1883-ban történt az első szövetkezés (Deutscher Ruderverband). A szövetkezés — nehogy az egyik, vagy másik fél hátrányba kerüljön — csak egyenlő feltételekkel, megállapított szabályokkal, sporttörvény oltalma alatt történhet és megfelelő hatóságok felállításával. Mikor ez megvolt és a nemzetközi érintkezés fejlődött és a népek s nemzetek egymásrautaltsága ugy a kultúra, mint a gazdaság terén világossá tette az érintkezésnek kényszerítő szükségét, a sportszövetkezésekben is létre kellett jönni a *nemzetközi szövetkezéseknek*. Mindezeknek a szövetkezéseknek az a közös alapelvük, hogy kizárólagos érvényességet követel az illető sportág saját törvényeinek, vagyis aki valamely sportegyesület tagjával sport üzésébe bocsátkozik, annak el kell ismernie az illető sport törvényeit. Ez a

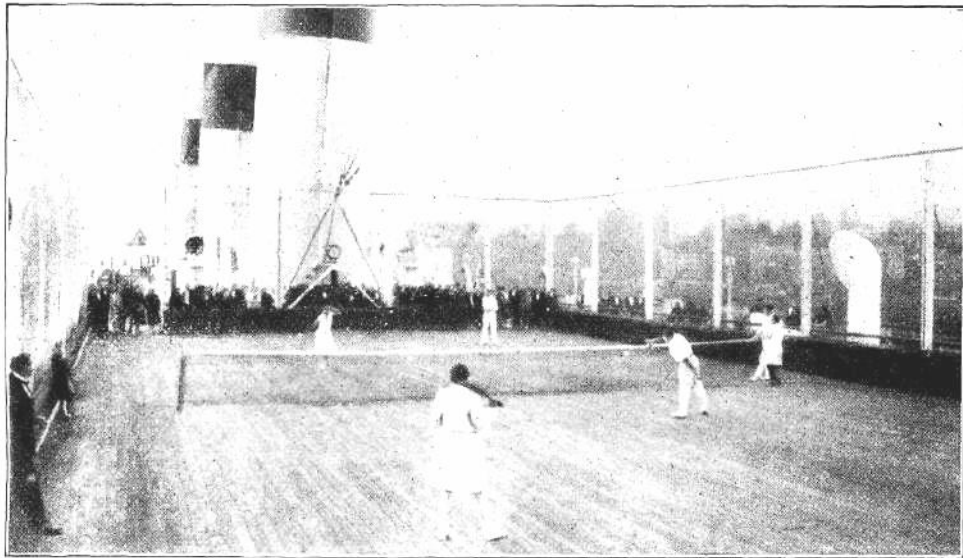
TRÉNING

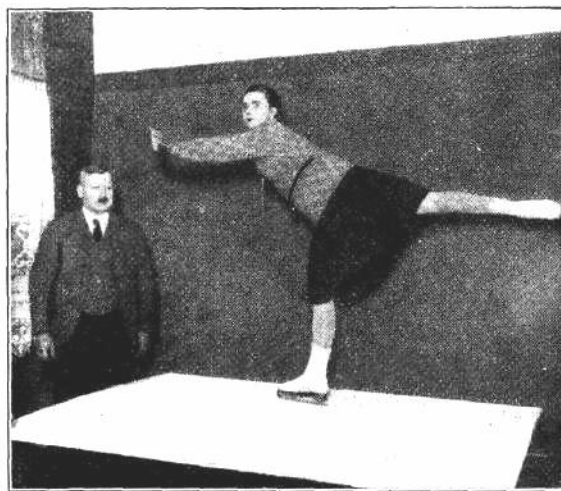
1

2

3

4

5

1. Kötélugrás, szkippelés: a legtöbb sportágra kitünő kondíció-tréning. — 2. A „Rhönrad”, német készülék a test izomzatának általános fejlesztésére. — 3. Amerikai tennisezők tréningje egy óceánjáró fedélzetén. — 4. Műkorcsolyázó hölgy tréningje a szobában. — 5. Rademacher, a melluszó világbajnok érverését és vérnyomását ellenőrzik tréning után.

feltétel a torna- és a sportszövetkezések között nagy harcokra adott okot s végül is teljes szétválásra vezetett.

Mindegyik szövetség tisztán látta a testnevelés közös célját, amelyért egységesen küzdeni kell. Tettek is erre nézve kísérleteket. A francia báró *Coubertin* az olimpiai versenyek felújítása céljából 1894-ben világkongresszust hívott össze Párisba, amelynek eredménye a »Nemzetközi Olimpiai Bizottság« megalakítása lett. A németek ezen a kongresszuson nem vettek részt, hanem megalakítottak egy bizottságot annak a biztosítására, hogy az új olimpiai versenyeken ők is résztvehessenek. E bizottságnak erélyes működése folytán a német szövetségek annyira össztömörültek, hogy a bizottságot »Deutsche Reichsausschuss für Olympische Spiele«, majd 1917-től kezdve »D. R. für Leibesübungen« néven állandósították és az egész testi nevelés irányítását s ügykezelését reá bízta. Ma 85 szövetsége van 73371 taggyal és 9,236.000 taggal. Ezek csekély kivétellel két vezető szervezetbe tömörülnek. (A »D. R. für Leibesübungen« 46 szövetséggel és a másik »Zentralkommission für Arbeitersport und Körperpflege«.) Külön áll a »Deutscher Turnerbund« faji (árja) alapon. A négy nagyobb szövetség, a Fussballbund, Schwimmerbund, Leichtathletik és a Schwerathletik Verband, 1924-ben a »Deutscher Sportbund« név alatt összekapcsolódott. A német sport teljesítményeinek legfőbb vizsgálója ma a »Deutsche Kampfspiele«. Az állam részéről a testnevelést a birodalmi belügyminisztérium intézi, míg a vezetést az egyes államok vállalták magukra, mint közoktatásügyi feladatot.

Más országokban a német minta szerint minden sportágnak megvan a maga főegyesülése. A szociális torna- és sportmozgalom csak Oroszországban, Finnországban, Svájcban és Csehszlovákiában talált talajra. A munkásegyletek 1894-ben fogtak össze »Internationaler Arbeiterverband für Sport- und Körperpflege« Brüsszel székhellyel. 1921-ben »Internationaler Damen-Sportverband« is alakult. A kath. és zsidó sportegyleteknek egy-egy világszövetségük van.

Az egyes sportágak egészben véve 26 nemzetközi szövetséget alkotnak. Így a Léghajósok Párisban, az Autó ugyanott, az Evezősök Lausanneban stb.

A nemzetközi fővezetőség, a »Nemzetközi Olimpiai Bizottság«, székhelye Lausanne. Jelenleg gr. *Baillet-Latour* áll az élén, negyvenhat nemzet kapcsolódik össze benne, köztük Magyarország.

A torna- és a sportmozgalom, mint a civilizációnak lényeges tényezője, így hálózza be az egész világot. A filantropusok törekvését valóra váltotta, amennyiben az emberiségnek új lelki és testi örömet hozott. Ha a görög sportnak kifejezett célja volt az *anér kalokagathos*, úgy ma sportembernek lenni annyit jelent, mint fegyelmeztetnek, ügyes hajlékony és edzett testűnek, lelkiileg pedig öntudatos, erős és jellemes embernek lenni. A sportmozgalom ma kifejezője a világ egységes kultúr-törekvéseinek, szervezete pedig az az eszköz, amellyel ezeknek a kultúr-törekvéseknek barátságos, békés együttesben és derűs munkában kifejezést ad.

II.

Azokban az időkben, amikor a Nyugaton a humanisták és később a filantropusok legszebb testnevelési elveiket hangoztatták, írásban terjesztették, vagy nevelőintézeteikben gyakorlatilag értékesítették, Magyarország, mint a Nyugat védőbástyája, egészen más módon, folytonos harcokban edzette testét, lelkét pedig nyomasztó gondok, nyugtalanító érzések tépték. Míg a Nyugat városaiban a civilizáció a termelő munkában elfáradt polgárt a szabadba vitte sportolni, a magyar azt sem tudta, hogy

vallását, vagyonát, vagy szabadságát védelmezze-e. Nem csoda tehát, ha nem igen érintette őt a Nyugatnak békésen fejlődő nevelésügye. Hozzánk ebből a mozgalomból csak elsimult hullámok jutottak el, azok is csak úgy, hogy akinek módja a külföldön való tanulást megengedte, vagy akiket kemény sorsuk külföldre dobott, később, amennyire bírták, itthon értékesítették tapasztalataikat, tanulmányaikat. Szinte csodaszámba megy, hogy 1623-ban a sárospataki ref. collegiumban már olyan custos-okról, vilek-ről olvasunk, akiket tanáraik az ifjuság közül arra szemeltek ki, hogy ellenőrizzék az ifjak fürdését, csónakázását és *ját-szásra* kivonuló társaikat. Ugyanennek a főiskolának évkönyvei *Comenius Amos János* (Komensky) működését is leírják, aki Lórántffy Zsuzsanna támogatásával a collegium ujraszervezésén, és rendezésén dolgozott. Comenius »Delineatio«-jában, amelyet *Rákóczi Zsigmond*-nak ajánlott és 1651-ben adott ki, azokat a gyakorlatokat is felsorolja, amelyek a lélek kiművelését közvetve mozdítják elő azzal, hogy a testet a lélek szolgálatára alkalmassá képezik s ezek a test mozgási gyakorlatai: a futás, az ugrás, a birkózás, a labdázás (tekézés) és a szembekötödsdi játék. Ezeket a collegiumban akkor már gyakorolták s több református iskola is átvette úgy, ahogy anyagi, helyi körülményei, meg az ország háborus állapota megengedték. Ezek az állapotok azonban ezekben az időkben, mikor az ország területe ugyszólván állandó harc-tér volt, mindennek inkább kedveztek, mint az ifjuság testi nevelésével való foglalkozásnak. Ez teljesen az örökös zaklatásban élő családra maradt, ahol örültek, ha gyermekeik a magánnevelők útján, vagy a papi collegiumok iskoláiban a legszükségesebb ismereteket elsajátították. A testi nevelés a várudvarok katonai gyakorlatainak és a tábori életnek a feladata volt.

Mégis a szatmári békekötés után bekövetkezett nyugodtabb időben, mikor az iskolai életre a külföldi mozgalmak nagyobb befolyást gyakorolhattak, a század második felében már meglátszott a hatás. Mária Terézia jóakarata és ügyessége az iskolákra is kiterjedt és az 1777-ben általa kiadott »*Ratio educationis*«-ban a testi nevelésnek olyan korszakalkotásra hivatott elveivel találkozunk, amelyek az iskolák útján a családdal és a társadalommal megértethették volna az okszerű testnevelés nagy jelentőségét. Csakhogy ez az intézkedés, amely Magyarország nevelésügyében igen üdvös lehetett volna, irott malaszt maradt, mert nem törvény volt, hanem csak rendelet, amelyet az ellenállás harcaiban nevelkedett ország hallgatagon félretett. Így, bár a testnevelést a külföldi minták után — ugyahogy — iskoláink is egymásután bevezették, azt csak a *Sptess*-féle német szertornázás alakjában tették, kivéve a fentebb említett néhány protestáns iskolát.

Olyan mozgalom, amely a nagyvárosi életből kényszerűen kitermeli a szabadtéri társadalmi sportot, a mi elmaradt, szegényes, kis Budánkon és Pestünkön még nem mutatkozhatott, mert még nem volt egyiknek sem nagyvárosi élete. Mozgalmas élet folyt ugyan ekkoriban Magyarországon, de csak a vármegyei körökben. Az aléltságából ébredező ország mohó lelkesedéssel foglalkozott azokkal a nagy reformokkal, amelyektől az ország függetlensége és magyarsága függött s ezek a nagy kérdések és nagy gondok, amelyeket éppen az ország jövője érdekében legelsőeknek kellett tenni, még nem adhattak helyet a nevelésügy fontos és sürgető követelményeinek sem. Éppen az bizonyítja azonban a magyar őserőt, hogy a sportélet mégis megkezdődött. A városi polgárság a régi városvédelmi intézmények közt ebben az időben is üzte a céllovészetet, amely azonban régi célját elveszítvén, most már inkább társadalmi jelleget öltött és vasárnapi szórakozásul szolgált. A »Nemzeti Vivó Intézet« 1825-ben alakult, de ez, valamint a városerdői tavon való

koresolyázás csak nagyon szerény kezdetei a sportnak s amellett még kizárólagosak is voltak. Itt meg kell emlékeznünk a *Legnagyobb magyar-ról*, aki nem kitűzött céllal, hanem mint az angol sportokat s azoknak nemzetnevelő hatását jól ismerő reformátor, országos nagy gondjai között is vett magának időt arra, hogy az angol sportot itthon megkedveltesse. Ismerjük *gróf Széchenyiben* a magyar lötenyésztés és a löversenyek intézményének megteremtőjét, most mint a testnevelő sport magvainak elhíntőjét említjük. A Dunaszabályozás és a dunai hajózás érdekében 1830-ban aldunai utra indult egy bárkán *gróf Waldsteinnal*, egy földmérővel, négy hajóslegénnyel és négy szolgálival. A bárka mellett vitt egy angolosan felszerelt csónakot is és Pestről kiindulva 42 nap alatt érte el a Feketetengert, ami a szabályozatlan folyón, árterületekbe vesző s ismeretlenül elágazó vizen kiváló teljesítmény volt. Az evezősportért rajongó *Széchenyi* azután a Lánchidat építő *Clark Adámmal* és szorosabb barátaival 1838–40-ben *Hajós Egyletet* alakított és a dunai evezés gyakorlására csónakházat építtetett, amely »Csónakda« nevet kapott. A *Hajós Egylet* ugyan 1844-ben a tagok lanyha részvétele miatt megszűnt, de a *Csónakda* a vízisportot kedvelő minden uriember számára nyitva maradt, sőt 1846-ban már mint egyesület szerepel. Közben, 1889-ben, *Fuchs Krisztián* Pesten egy fiu-testnevelőintézetet nyitott, mely ugyan csak német rendszerű testneveléssel foglalkozott, de megemlítendő azért, mert tornatanítókat is képezett, akik továbbterjesztették a testnevelést.

Ez volt minden, ami a nemzeti felbuzdulás idejében a testnevelés ügyében történt. A bekövetkezett nagy idők, a szabadságharc, azután az abszolút uralom hosszú időre meggátoltak minden mozgalmat. Csak 1860-ban lehetett látni, hogy a Széchenyi csónakos sportja kezdi a mágnásokat a »Buda-Pesti Hajós Egylet«-be besorozni és hogy a Dunán gyakorlatokat tartanak. Ehhez az egyesülethez csatlakozott 1862-ben a »Pesti Evező és Vitorlázó kör« 12 taggal, 1864-ben pedig a *Cavallico József* által alapított »Nemzeti Hajós Egylet«. Mindezeknek élete azonban a esekély taglétszám miatt csak tengődés volt, tehát 1867-ben 37 taggal »Unio« név alatt egyesültek.

A tornászat hívei 1863-ban tettek kísérletet egyesület alapítására, de nem kaptak engedélyt és csak egy testgyakorló-intézetet létesíthettek *Clair Ignác* vezetése alatt. Már az alakulásnál magyar és német pártra szakadiak, a német párt azután megszűnt, a magyar pártban pedig mozgalom indult meg, mely a »Nemzeti Tornacsarnok« egyesületet eredményezte.

Az alkotmányos élet visszatérével 1869-ben megalakult a »Buda-pesti Korcsolyázó Egylet«, amely tüneményes gyorsasággal növekedett.

Nagy fordulatot hozott az 1875-iki év. Ekkor alakult meg ugyanis a »Magyar Athletikai Club.« Alapítására *Eszterházy Miksa* gróf angol-orosz és amerikai tartózkodásainak hatása alatt határozta el magát. Az egyesület magában foglalta a mai értelemben vett athletikán kívül a birkózás, ökölvívás, kerékpározás, uszás, vívás, evezés és labdajáték sportját. Megalakulásától fogva hozzá fűződik a magyar sportéletnek megkedveltetése, fejlődése és minden mozgalma. Ébrentartotta a versenykedvet, megtörte a közönyt, példát, tanácsot adott, segített és a sport érdekében állandóan, fáradságot nem kimélve agitált. Propagandával foglalkozott, testnevelési ügyekben a hatóságokkal tanácskozott, terveket, felterjesztéseket készített, szóval a magyar sportéletnek méltó vezetője lett.

Tevékenysége megteremtette gyümölcsét, mert a nyolcvanas években a sportélet erősen emelkedett, 1886-ban már 128 sportegyesületünk van,

de tagszámuk még kevés s az egyesületeknek több mint fele a korcsolyázóké. Ez a körülmény késleltette az athlétikai szövetkezést, midőn azonban 1885-ben a tornaegyesületek, 1893-ban pedig a kerékpározók, majd az evezősök szövetségbe tömörültek, az athletika is elérkezettnek látta az időt a szövetség megalakítására. *Szokolay Alajos* indítványa folytán tehát felhívta az egyesületeket a szövetkezésre. Mindössze 14 egyesület nyilatkozott a belépés mellett, de ez nem csüggesztette el a Magyar Athletikai Club vezetőségét s 1897-ben megalakította a Magyar Athletikai Szövetséget, melynek vezető férfiái legnagyobbbrészt a MAC kipróbált tevékenységű tagjaiból kerültek ki s most új lelkesedéssel fogtak hozzá a magyar sport kiépítéséhez. Minthogy az evezősök már előbb külön szövetséget alakítottak, most négy szakosztállyal: az athlétikai, vívó, uszó és játék osztállyal alakult meg a szövetség.

A futball 1898-ban jelentkezik mint egyesület s 1901-ben már szövetséggé alakul és 1910-ben már tagja a nemzetközi szövetségnek is. Az 1903-ik év jelentős a magyar sportéletben. Ekkor alakult ugyanis meg a sportolók világszövetsége és a Magyar Athletikai Szövetség elnökét az öttagú állandó tanács tagjává választották, a nemzetközi birkozószövetség megalakulásánál pedig a magyar birkozószövetség elnöke a Nemzetközi Birkozó Szövetségnek elnöke, egyik tagja pedig titkára lett. Ugyanekkor a vívók párisi kongresszusán a magyar vívók elnökét a kongresszus alelnökévé választották s a nemzetközi vívószövetség szervezeti szabályainak elkészítésével a magyarokat bizták meg. Végül Berlinben a Nemzetközi Athletikai Szövetség megalakulásakor a magyar szövetséget azzal tüntették ki, hogy elnökét az öttagú állandó tanácsba beválasztották. Mindmegannyi kitüntetés és elismerése a magyar sportférfiak lelkes és önfeláldozó munkájának.

1914-ben a Magyar Athletikai Szövetség a svédekkel, a kontinens legerősebb athlétikai nemzetével is megállapodást kötött nemzetközi mérkőzésre s az első mérkőzést még erre az évre ki is tűzte. Óriási érdeklődés előzte meg a mérkőzést és annak eredménye a magyarokat egyszerre az athlétizáló nemzetek elsői közé emelte.

Az alkotmány visszanyerése után a kormány azonnal foglalkozott a népnevelés nagyon elhanyagolt ügyével és az 1868. évi XXXVIII. t.-c. az elemi fiúiskolákban kötelezővé tette a testnevelést és egyidejűleg gondoskodott rendes tornatanítók képzéséről is, de a mintát a németországi testnevelési módszer adta. 1905-ben új tantervet adtak ki, amiben a tornának már megfelelő óraszám jutott, a szergyakorlatok elmaradtak s a játékokat előtérbe tolták, de a kellő anyagi erő hiánya miatt ez a tanterv sem sokkal vitte előre a népiskolai testnevelés ügyét. A polgári iskolákban kísérleteztek a fegyverrel való gyakorlatokkal is, de főszűlya a német tornázás egyhangúsága maradt. A középiskolákban elrendelték a katonai rendgyakorlatokat, majd a testgyakorlás megkedveltetése végett országos és kerületi tornaversenyeket, játékdélutánokat rendeztek, de ezekhez sem kellő anyagi erő, sem hozzáértő tanító nem állott rendelkezésre. Végre is a gyermeknek s az ifjunak a szabadtéri sport után való vágyakozása megteremtette a főiskolai sportegyesületeket, melyeket a középiskolák tanulói is utánoztak, 1924-ben pedig a középiskolákra nézve a kormány maga vette kezébe a középiskolai sport ügyét s megalakította a »Középfoku Iskolák Sportköreinek Országos Szövetségé«-t (KISOSZ). Ez az ország valamennyi középfoku iskolájának sportköreit tömöríti, egységes irányelvek szerint vezeti és ellenőrzi. Eddig a csonka országnak 467 középfoku iskolája közül 280 iskola tartozik a szövetség kötelekébe 90.000 taggal. A többi iskolák egyelőre mentesültek a kötelezettség alól, közöttük az összes polgári leányiskolák.

A testnevelés országos szervezeti ügyében nagy lépés volt 1913-ban az *Országos Testnevelési Tanács* (O. T. T.) felállítása, mely tulajdonképen a torna és a szabadtéri sport hívei között kitört nagy harc, a MASZMOTESZ harcnak köszöni létét. Kitünt ugyanis, hogy nagy szükség van olyan sport fórumra, mely a szövetségek között felmerülő vitás kérdéseket megvizsgálja, elintézi s általában irányítja és ellenőrzi a társadalmi sportot. A kultuszminiszterium kebelében úgy az iskolai, mint az iskolán kívüli testnevelés tekintetében, mint kezdeményező és véleményező testület, a reáruházott jogkörben pedig mint felügyelő és végrehajtó szerv működik. Betetőzi a kormány intézkedéseit az 1921. évi LIII. t. c., amely az iskolák testnevelését teljesen az állam hatáskörébe utalja, szervezi az iskolát elhagyó ifjúság kötelező testnevelését (Levente-mozgalom), támogatja a társadalmi testnevelő alakulatokat. A tanerők képzésére országos *Testnevelési Főiskolát* állít fel. Intézkedik a nagyobb kereskedelmi, ipari és mezőgazdasági, vagy hatósági üzemek munkásainak és alkalmazottainak testneveléséről és gondoskodik a *Nemzeti Stadion* felállításáról. Ezt a korszakalkotó testnevelési törvényt, amellyel az ország több európai államot megelőzött, kiegészítik az 1914. évi III. t.-c. az *Országos testnevelési alapról* és az 1925. évi III. t.-c. az Orsz. testnevelő Alap jövedelmeiről. Mindezek az intézkedések végre biztos alapot teremtettek a magyar testnevelés ügyének, mely most már jól átgondolt tervszerűséggel halad célja felé: Magyarországnak a testnevelés által leendő megerősítése felé.

Honi és nemzetközi sportfórumok

Irta dr. Mártonffy Miklós

Alig száz éve, hogy a modern értelemben vett sportélet, majd annak általános szervezkedése Európaszerte megindult. A szervezkedésnek első jelentős nyilvánulása a sportegyesületek keletkezése. A legtöbb sportág természetében rejlik az egyesületi élet utáni törekvés, vagy azért, mert üzéséhez (versenyzés nélkül is) több személy szükséges (csapatjátékok), vagy azért, mert a sport üzése versengésre ösztönöz, ami a versenyzők barátai, hozzátartozói köréből híveket hoz össze támogatásukra, buzdításukra. Ezt már csak egy lépés választja el a szervezkedéstől. De további természetes oknak jelentkezett az egyesületek keletkezésének a történetében az is, hogy a kezdetleges sportüzés idejében egyénileg, a szokások által kisebb-nagyobb körökben ugyan elterjedt, de igen sokféle módon intézendő szabályok tekintélyét és kötelező erejét szolgálta az, ha azokat legalább egyesület szankcionálta.

A sportélet a mai hatalmas fejlettségéhez vezető utra tehát akkor lépett, amikor az egyesületi élet a sportban is megjelent. Helyesebben szólva, a történelmi sorrend az, hogy előbb a testedzés, a sport vonult be a már fennállott társadalmi egyesületekbe (kaszinók, klubok, kulturális egyesületek stb.) és csak amikor már túlnőtt azoknak a keretein, akkor váltak le, mint önálló életre érettek, az első testedző sportegyesületek.

Az elnevezésük igen sokféle, de általában három elemből alakul: 1. az egyesületi jellegre vonatkozó kifejezés (»egyesület«, »egylet«, »kör«, »klub« (club) stb.); 2. a sportág megjelölése (»torna«, »vivó« »gyalogló« »birkózó«, »lövész«, »athlétikai« stb., vagy több együtt: »athlétikai és futball«, »torna és vivó« stb.); 3. megkülönböztetésül más hasonló nevű vagy célú egyesülettől, egy-két bővítő szó földrajzi fekvés, a tagok foglalkozása, iskolai jelleg szerint, vagy mithológiai vonatkozása, vagy nem-

zeti hagyományból vett szavakkal (pl. »szegedi«, »ferencvárosi« vagy a legrégebbeknél: »magyar«, »ékszerészek«, »munkás«, egyetemi«, »Poseidon«, »Toldi«, »Hungária« stb. igen nagy változatosságban.

Az így létrejött elnevezések ma már a legtöbb egyesületnél alig felelnek meg a tényleges helyzetnek, legfőképpen a sportág szerinti elnevezése tekintetében nem. Így pl. a legrégebb és legnagyobb magyar sportegyesületek egyike, a Magyar Athlétikai Club tagjai között az athlétikán kívül 12, a Budapesti (Budai) Torna Egylet tagjai között pedig a tornán kívül még 11 sportág hívei vannak.

Az egyesületek nevei a közhasználatban rövidített formákban szerepelnek, rendszerint a kezdőbetűkkel (MAC, BBTE, FTC stb.), néha pedig egy rövidített vagy módosított szavakkal (Vasas, Husos stb.).

Magyarországon ma a legrégebb sportegyesület a *Budapesti Polgári Lövészegylet*, amely nem sokkal Budának a török uralom alól történt felszabadítása után, 1696-ban alakult, kétségtelenül városvédelmi indokból; míg a modern értelemben vett sportegyesületek között a legrégebbek *Nemzeti Hajós Egylet* (NHE, 1865), a *BBTE*, a *Budapesti Korcsolyázó Egylet* (BKE), a *Nemzeti Torna Egylet* (NTE), amely három egyesület a kiegyezés utáni nagy fellendülés idejében, 1869-ben létesült, továbbá a *MAC* (1875). A többi nagy egyesület a 80-as és 90-es években jelent meg a magyar sportéletben. Az utóbbi években a futball elterjedése igen sok egyesületet hozott életre, de ezeknek egy része gyorsan el is tűnt. Ujabbán keletkeztek e téren és sokkal életképesebbeknek mutatkoznak a professzionista labdarúgó csapatokat tartó alakulatok, amelyek természetesen ennek megfelelőleg üzleti alapon állanak.

A teljesen kifejlődött egyesületi élet fejlesztőleg hatott és hat mágára a sportra is, ami nem kis részben annak a rivalizálásnak az egészséges következménye, amely az egyesületi tagokat arra ösztönzi, hogy klubszíneiknek minél több dicsőséget szerezzenek. Különösen áll ez azokra az egyesületekre, amelyek főképpen versenysportokat űző tagokkal bírnak, de nem hiányzik az »egyleti önérték« más egyesületek tagjaiból sem és mindenütt lelkesíti még a »régí gárdák« tagjait is. Az elért dicsőségen felül a nagyobb egyesületek törekedtek egyik-másik sportban az organizálás vezetését, különösképpen a szabályalkotásban a hegemoniát megszerezni. Eleinte tényleg a legtöbb sportban a vezető egyesületek rákényszerítették a szabályokat a kisebbekre is, mint az erősebb gyermek az iskolai játékokban kényszeríti a kisebbeket, hogy az ő szabályai szerint játszanak. De világos, hogy a fejlődéssel ez a feltörekvő egyesületeknél ellenállást vált ki, ami azután a hegemoniát tartó egyesületekben új erősség építésének a gondolatát éri meg, amelyben eddigi tekintélye alapján még mindig ő lehet a vezető. Egynéhány kisebb egyesülettel, mint fegyverbarátaival, megalkotja az illető sportot űzők egyesületeinek a Szövetségét, amely kormányhatósági jóváhagyással magához is ragadja az illető sportra az egész ország területén a vezetés jogát. Eleinte talán távolmarad a szövetségi élettől néhány kisebb-nagyobb egyesület, de amikor látják, hogy a szövetségi kormányzat mindinkább kezd az egyesületi érdekeken felülemelkedve, nagyobb tekintéllyel és hasznosan működni az illető sport fejlesztésére, csaknem minden egyesület csatlakozik mindazokhoz a Nemzeti Sportszövetségekhez, amelyeknek sportjait a tagjaik üzik. Van ennekfolytán ma olyan magyar sportegyesület, amely 10 szövetségnek is tagja.

Magyarországon az első szövetségi alakulat a mai *Magyar Országos Céllovó Szövetség* jogelőde volt, amely 1871-ben keletkezett. Ma 17 sportszövetség működik nálunk; fennállásuk ideje szerint a következők: *Magyar Országos Céllovó Szövetség* (MOCSz, 1871), *Magyarországi Test-*

edző Egyesületek Szövetsége (torna, MOTESz, 1885), Magyar Evezős Szövetség (MESz, 1892), Magyar Kerékpáros Szövetség (MKSz, 1894), Magyar Athlétikai Szövetség (MASz, 1897), Magyar Labdarúgók Szövetsége (MLSz, 1901), Magyar Országos Lawn Tennis Szövetség (MOLTSz, 1907), Magyar Uszó Szövetség (MUSz, 1908), Magyar Sí Szövetség (MSSz, 1908), Magyar Korcsolyázó Szövetség (MKSz, 1908), Magyar Turlista Szövetség (MTSz, 1913), Magyar Vívó Szövetség (MVSz, 1914), Magyar Birkózó Szövetség (MBSz, 1921), Magyar Gyephockey Szövetség (MHSz, 1924), Magyar Lovassport Egyletek Országos Szövetsége (MLEOSz, 1924), Magyar Országos Asztali Tenisz Szövetség (ping-pong, MOATSz, 1924), Magyar Ökölvívó Szövetség (MÖSz, 1925).

A szövetségeknél a főfeladataik sorába tartozik sport- (játék-) technikai szabályokat alkotni és a versenyzésnek a módját és rendjét kötelező erővel előírni, hogy a sportolás egyöntetűbbé váljék és a versenyzés teljesen egyenlő feltételek mellett történjék. A legtöbb szövetség nyilvántartást vezet a versenyzőkről (igazolás), amely a személyi adatokon kívül főleg arra terjed ki, hogy melyik egyesület színeiben jogosult szerepelni, megállapítja a más egyesületbe való átlépés szabályait (átigazolás); kategóriákba sorozza a versenyzőket (szénior, junior, ifjúsági, I-II. osztályu, kezdő stb.) és általában fegyelmi hatóságot képez a szabályok ellen vétő versenyzőkkel és egyletekkel szemben; képviseli, védi és támogatja a sportját hatóságoknál és más szövetségekkel való viszonylatban; sportpropagandát folytat és a hazai sport érdekeit a külfölddel szemben képviseli. A versenysportok szövetségeinek egyik legfőbb feladata még az országos, kerületi stb. bajnokságokat megrendezni, vagy azok megrendezésével egyesületeket megbizni, végül eredményeket, rekordokat jegyzőkönyvezni.

A sportéletnek az újabb fejlődése, a sport terjeszkedő ereje folytán az, hogy napról-napra több kíváncsi és alkalom kínálkozik arra, hogy a különböző nemzetekhez tartozó sportúzők találkozzanak a nemzeti színek diadaláért folytatott versenyekben. Amiképpen a Nemzeti Szövetségek alakulásához is sokban hozzájárult az egyesületi rivalizálás, ugye ezeknek a nemzeti viszonylatoknak a szaporodása és fejlődése a különböző országok nemzeti szövetségeit hozta erősebb összeköttetésbe.

A hazai versengés az egyesületi híveknek a táborát és fanatizmusát teremtette meg, de a külfölddel való érintkezés — a klubszempontokat majdnem teljesen eltüntetve — a nemzeti színek dicsőségének a szolgálatába állította a sportot. Ez nemcsak külsőségekben nyilvánult meg, hanem oly irányban is, hogy törekvéssé lett a nemzetközi küzdelmeknek folytatásához egyenlő feltételek biztosítása.

Az ilyirányú szabályozásnak alkalmas szervéhez a példát megadta a nemzeti egyesületeknek Nemzeti Szövetségekbe való tömörülése. Egy fokkal kellett tovább haladni, hogy megtörténjék az ugyanazon sportra illetékes nemzeti szövetségeknek beszerzése Nemzetközi Szövetségekbe.

Ennek a szervezkedésnek az indokai között is feltalálható az, hogy a nemzetközi vetélkedésekhez olyan szabályokat kellett alkotni, amelyek ezekhez megadják az egyenlő feltételeket. Természetes, hogy ezek a nemzetközi szabályok nem lehetnek teljesen egyezők a különböző nemzeti szabályokkal, mert pl. az ifjúsági korhatár eltérő lehet az egyes nemzetek földrajzi, társadalmi, gazdasági stb. viszonyai szerint, viszont nemzetközi szempontból a lényeges kérdések csak egységes szabályozást engednek meg. Így a Nemzetközi Szövetségek által alkotott szabályok kifejezetten csak nemzetközi versenyekre szólnak, de ahol azt a speciális viszonyok nem akadályozzák, lassan-lassan a Nemzeti Szövetségek szabályai is idomulnak a hazai versenyek tekintetében is azokhoz.

A sportolók vágyai nem állnak meg a nemzeti bajnokságok határainál, hanem — más nemzetek legyürésével — nemzetközi (kontinentális, interkontinentális) győzelmekre, majd bajnokságok elérésére (Európa-bajnokságok, világbajnokságok stb.) törekszenek. Ilyen nagyarányu sportesemények előkészítése, lebonyolítása, vagy legalább ellenőrzésük is fokozza a Nemzetközi Szövetségek jelentőségét.

Itt van a helye rátérni a modern sportban predomináns szerepet játszó azokra a törekvésekre, amelyek az amatőrség és professzionistaság kérdésének a megoldására irányulnak. A sport az emberiség fejlődésében nagy értéket jelent, de csak akkor hozhatja meg minden gyümölcsét, ha próbája, a versenyzés — a képességek különböző fokaitól eltekintve — minden tekintetben egyenlő feltételek mellett történik. Ezek között a feltételek között egyike a legfontosabbaknak, hogy csak olyanok bocsátassanak egymással szemben versenyzésre, akiknek felkészültsége a sport iránti szereteten alapszik, akik magáért a sportolásért sportolnak, nem pedig azért, mert az élethivatásuk. Általános elv tehát az, hogy *amatőr csak amatőrrel és csak amatőr ellen versenyezessen*. Szabályozni kell tehát azt, hogy ki tekintendő amatőrnek és ki professzionistának.

Ennek az elvnek a legszigorubb keresztülvitele esetén sem lehet nemcsak az egyes nemzetek társadalmi, állami, gazdasági stb. viszonyai miatt nemzetközi érvénnyel teljesen egységesen megoldani ezt a kérdést, sőt még némely sportágnak ugyanazon országban is előforduló sajátosága miatt ugyanabban az országban sem lehet minden sportágra egységes amatőr-szabályzatot alkotni. Amiből következik, hogy minden ország, minden Nemzeti Szövetség önálló amatőrszabályzatot alkot és kisebb-nagyobb részletességgel összeállítja a professzionistaság ismérveit. Emellett harcolnia kell a sportnak az u. n. »álatatőrség« kóros jelensége ellen is, ahol a sportoló az amatőr színében tünteti fel magát, de sportolása révén, titokban, meg nem engedett anyagi előnyök után törekszik, sőt ilyeneket el is fogad.

A Nemzeti Szövetségek által alkotott ilyen szabályok eltérősége miatt az illetékes Nemzetközi Szövetségnek külön is kellett olyan amatőrszabályokat felállítani, amelyek az illető sportban a nemzetközi versenyekre érvényesek legyenek, amelyek így a Nemzeti Szövetségekre is irányadókká lettek, mint az amatőrségnek elengedhetetlen minimális ismérvei.

Ma 20 nemzetközi sportszövetség működik, amelyek közül nyolcnak a székhelye Franciaországban van, a többié elszórtan, Svájcban, Hollandiában, Angliában, Svédországban stb. A magyar szövetségek között felsoroltak közül nincs még Nemzetközi Szövetsége a ping-pongnek, ellenben önálló Nemzetközi Szövetségek intézik a bobsleigh- és toboggan-, a jég hockey- és súlyemelés sportjait, valamint az u. n. »nevelő-tornát« (önállóan, a tornától elválasztva). A leghatalmasabb szervezetek a FIFA (futball), az IAAA (atlétika), FIE (vivás), FINA (uszás). A Nemzetközi Szövetségeknek van egy szövetségszerve, a héttagu választmány (*Bureau Permanent des Fédérations Internationales Sportives*), amely Párisban székel és a közös érdekű sportügyek egységes elintézésére, vagy előkészítésére van hivatva. A magyar sport nemzetközileg elismert tekintélyének a bizonyítéka az, hogy magyar sportvezérek állandóan nagy szerepet visznek a nemzetközi szövetségekben. Így a háboru előtt néhai dr. Nagy Béla a FIE-ben, amelynek vivőszabályait is ő alkotta meg, míg az IAAA legszűkebb vezérkarához tartozik hosszú évek óta Stankovits Szilárd, a MASz elnöke; a Nemzetközi Birkózó Szövetségnek az elnöke Brüll Alfréd és a FIFA-nak egyik alelnöke Fischer Mór. Ez kétségtelenül számarányunkat messze felülmúló vezetőszeretést jelent.

A hatósági, állami és önkormányzati szerveknek, amelyek sportügyekre illetékesek, felsorolását mellőzve, kiemeljük, hogy Magyarországon a testnevelés és sport legfőbb állami hatósága a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztérium, amelynek úgy az iskolai és iskolán kívüli kötelező testnevelés (leventék), mint a társadalmi sport kérdéseiben előkészítő és tanácsadó szerve az *Országos Testnevelési Tanács (OTT)*, amelynek hatásköre és feladatai a *Testnevelési Törvény* életbelépte óta jelentősen megnöttek.

Utoljára hagytuk a sportélet autonóm szervezetei közül a legnagyobbat, a *Nemzetközi Olimpiai Bizottságot*, amely, bár közvetlenül nem is, de közvetve feladatai teljesítése által az egész világra kiterjedő hálózattal ma a sportéletnek irányító tényezője.

A *Coubertin* báró által megindított mozgalom, hogy az ókori olimpiák felújítottassanak, eredménnyel járt, megszületett az újkori *Olympizmus* eszméje és megalakult annak a szolgálatára 1894-ben a *Nemzetközi Olimpiai Bizottság (CIO)*, amely eleinte Franciaországban, majd a világháború kitérője óta semleges területen, Lausanneban működik.

A Nemzetközi Olimpiai Bizottságnak szabályzata szerint feladata a neo-olympizmust propagálni, annak szolgálatában modern Olimpiák rendezésével 4 évenként a jelentkező nemzetek közül valamelyiket megbízni, a versenyek általános (nem technikai) szabályait megalkotni, azok betartását ellenőrizni.

A *CIO* a felvételre jelentkező országok számára az illető ország polgárai közül 1–2 tagot delegál, akik életfogytiglan tagjai a *CIO*-nak. Ezek a delegátusok arra hivatottak, hogy a *CIO* határozatainak végrehajtását saját hazájuk illetékes sporttestületeinél keresztülvigyék, kívánásainak a teljesítését a kormányaiknál kieszközöljék és nemzetük sportéletének az Olimpiákon való részvételét előmozdítsák, előkészítsék és lebonyolításában résztvegyenek.

Az így megszervezett *CIO* ma a világ legnagyobb nemzetközi sport-szervezete, mert abban az öt világrész 46 állama részéről 66 delegátus foglal helyet, ami úgy értendő, hogy a tagok a *CIO*-ban nem hazájukat képviselik, hanem hazájukban a *CIO*-t. Ennek az elvnek megfelelőleg a tagoknak teljesen függetleneknek kell lenniök úgy az államhatalommal, mint a sportszervezetekkel szemben, és az olimpiai eszme zavartalan szolgálata megkívánja azt, hogy ne legyen szabad nekik semmi irányban ezektől utasításokat elfogadniök. a *CIO* tárgyalásain való állásfoglalást illetőleg.

Szuverén testületnek alakult tehát a *CIO* és sikerült ezt a szuverenitását úgy az örökké forrongásban lévő sportélet Nemzeti és Nemzetközi szövetségeivel, mint az egyes országok különböző közhatalmaival szemben 34 év óta megőriznie. Tagjainak az Olimpiákra történő egyes nevezések körül döntő szavuk van, különösen abban az irányban, hogy az ő hatáskörükbe tartozik benevezett honfitársaik amatőrsége kérdésében elsősorban nyilatkozni.

A *CIO*-n kívül az olympizmust szolgálják nemzeti területi hatáskörrel az egyes *Nemzeti Olimpiai Bizottságok*, ma 53 államban. Szereplésük az olimpiai versenyeken való részvételnek a *CIO* illető országbeli tagjával való egyetértésben előkészítésére és lebonyolítására terjed ki, és ma majdnem minden országban az autonóm sportszövetségek kiküldöttjeiből áll. Magyarországon 1927. december 31-ig állott fenn az autonóm sportszövetségek alkotta és kormányhatóságilag kibocsátott Szervezeti Szabályzattal működött *Magyar Olimpiai Bizottság (MOB)*, amelynek a megszüntetése jórészt annak a következménye volt, hogy a *Test-*

nevelési Törvény a *MOB* két feladatát, a magyarságnak a versenyekre előkészítését és a *Nemzeti Stadion* felállítását állami feladatnak nyilvánította, így e feladatoknak a teljesítését is az államhatalommal szorosabb összefüggésben álló szervre kellett bízni. Ezért 1928. január 1-je óta a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter a harminc évig működött Magyar Olympiai Bizottságot megszüntetve, annak teendőit az Országos Testnevelési Tanács hatáskörébe utalta.

Az amatőrizmus és professzionalizmus

Irta dr. Fodor Henrik

Az amatőrség és a professzionalizmus nem két ellentétes fogalom, amint azt általában feltüntetni szeretik, hanem a sportélet fejlődése folyamán két különböző fokozat, amely a természetszerű evolúció következménye. E két különböző fokozat között van egy közbenső is, az ugynevezett amatőrízizmus, mely az átmenetet alkotja a tiszta amatőrség és a professzionalizmus között. Ha tehát a történetíró kutató szemével nézzük a sportélet fejlődését, meg kell állapítanunk azt is, hogy az amatőrségből szinte törvényszerű biztonsággal ki kell fejlődnie minden sportágban a professzionalizmusnak, ha az a fejlődés bizonyos fokát már elérte.

Abban a primitív stádiumban, melyben az egyetemes sport még csak három-négy évtized előtt is az egész kontinensen volt, egészen természetes, hogy nem lehetett szó professzionalizmusról, sőt még az azt megelőző amatőrízizmusról sem. Ezekben az időkben a sport, annak minden ágazatát tekintve, pusztán kevesek és kiváltságosak kedvtelése volt. Ahogy például a magyar sportot annak idején megteremtették, illetve amint azt annak idején kiváló mánások Angliából importálták, az nem is lehetett más, mint a felsőbb társadalmi osztályok kedvtelése és ebbeli stádiumában megmaradt jó darabig uri passzió, tehát a szó szoros értelmében vett amatőrízizmus. A német tornarendszert, amely még ezközben Magyarországon divatban volt, jóformán sportnak sem lehetett nevezni, ez valamilyen katonai nívón álló diszciplínával volt összehasonlítható és úgy, amint azt a német rendszerből hozzánk átvittették, nem is volt más, mint a katonaság helyes előkészítője. Ha csak visszaemlékszünk a még husz év előtt középiskolánkban divatban volt tornarendszerre, hamar meggyőződhetünk arról, hogy ezek nagyjából katonarendszerű menetgyakorlatokból, közösgyakorlatokból és egy kis szertornából állottak, a versenyzés és a sportelem igazán kevés volt bennük. Az a kevés tornaegyesület, amely ezt a sportot verseny formájában is kultiválta, még nem volt elnevezhető sporttábornak, nem is számlált tömegeket, tehát vajmi kevés köze volt az ugynevezett amatőrséghez is, mint a sport egyik lényeges alkateleméhez.

Amint azonban a sport egyre nagyobb mértéket öltött és a kevés kiváltságos körökből átszivárgott az alsóbb társadalmi rétegekbe, előbb a polgári osztályokba, majd később a munkástömegekbe, természetesen előállott a helyzet, hogy a kevés és kiváltságos sportolók tábora egyszerre hatalmas tömeggé duzzadt és a különböző foglalkozási ágak és elfoglaltságok szerint a sport üzésére vonatkozólag is különböző felfogások kezdtek kialakulni. Amint a tömegsport jelszava

kezdett életrekapni és ez a sportolók növekedésével természetszerűleg velejár, az uri passzióból és kiváltságosak kedvteléséből ugynevezett kötelesség lett. Lassanként belevitték a köztudatba, hogy a sportolás kötelesség és kulturális feladata minden közületnek, továbbmenőleg tehát a legfelsőbb közületnek is, minden nemzetnek, illetve államnak. Amint pedig valamely kedvtelésből, uri passzióból, ha nem is a törvény által előírt, de morális kötelességet csinálnak, abban a pillanatban egészen természetszerű, hogy a sportfelfogásnak, illetve a sport üzésével együttjáró gondolkodási módoknak is meg kell változni. Az a munkásfiú, vagy kisiparos, esetleg kereskedő, bankhivatalnok, egészen más körülmények között, más időben, más helyen és más viszonyok között sportol, mint az a mágnás, vagy gazdag sportoló, akinek megélhetési gondjai nincsenek és aki akkor üzi ezt a kedvtelését, amikor akarja, aki a nap bármelyik szakában felkeresheti a klub helyiségét, a sportpályát, aki utazhat, akit tehát a polgári kötelességnek semmiféle olyan bilincse nem köt, mely a sportolását megakadályozná. Az a munkássportoló, vagy polgári társadalomba tartozó sportember, akinek csak a hivatali vagy elfoglaltság idejéből fennmaradó kevés idejét áll módjában a sportnak szentelni, akit az őt körülvevő környezet, hivatala, avagy főnökei készítenek sportolásra, akibe belenevelik azt, hogy egy egyesületért vagy más közületért sportolnia és versenyeznie kell, akinek nem áll módjában, hogy a sportolással és versenyzéssel kapcsolatos sportszereket, ruházatot megszerezze, aki csak a kora reggeli, vagy késő esti órákban jut tréningalkalomhoz, akinek szabadságot kell kérnie, ha egy vagy két napra külföldre kell utaznia, aki tehát a fölöttesek kegyétől függ, hogy sportolását üzhesse, az egészen természetesen más szemmel nézi a sportolás lehetőségeit, az azzal kapcsolatban felmerülő kiadásokat és áldozatokat, mint az a felsőbb társadalmi osztályokba tartozó sportoló, akit senki sem kényszerít semmire és aki önszántából akkor, amikor neki jólesik, foglalkozik kedvenc sportjával.

Ehhez járul még az a körülmény, hogy a sport természetszerű fejlődésével kifejlődött az érdeklődés a sport iránt azokban a körökben is, amelyek nem közvetlenül üzik a sportot, hanem csak a mások által üzött sportban, illetve versenyekben gyönyörködnek. Ezért pedig megfizetik azt a beléptidíjat, melyet a versenyt rendező egyesület vagy szövetség tőlük kért, és rokonszenv és szeretet szerint csoportosulnak bizonyos sportág és azt a sportágat üző egyesületek köré. Kifejlődik tehát az a lehetőség, hogy az egyesületek az őket pártoló közönség jóvoltából a verseny rendezésével kapcsolatban jövedelemhez juthatnak és az így előállott jövedelmet újra a sport fejlesztésére fordíthatják. Ugyancsak kifejlődik ezzel az ugynevezett rivalizálás is, mert a rivalizálással kapcsolatosan előállott siker anyagi sikert is jelent, több bevételt és jövedelmet, ami arra indítja az egyesületeket, hogy egyre szélesebb rétegeit a sportolóknak vonják magukhoz és olyan sportolókra igyekezzenek szert tenni, akiknek versenyteljesítményei az egyesületnek erkölcsi és anyagi előnyöket jelentenek.

Ezen a ponton azután megváltozik az egyesületek felfogása is az amatőrségről, mert a siker és a jövedelem érdekében meglazul az a felfogás, hogy az egyedek a sportot csak a saját passziójukból üzzék és az összes azzal kapcsolatos költségeket maguk fedezzék és szinte önmagától máról holnapra áll elő az a helyzet, hogy az egyesület kezd megvásárolni a játékosoknak a cipőket, a felszereléseket és egyéb sporteszközöket, amitől már egy újabb lépés választ el a munkabérmegtérítéstől, majd pedig egyéb előnyöktől is, melyekhez a sportolók juthatnak.

Amint ebből a gondolat kifejtésből látható, mondhatnám egy majdnem természetes gazdasági fejlődés vezet az amatőrségből az álamatőrségig, majd pedig az álamatőrségtől a professzionalizmusig.

Az egyesületek és a szövetségek feladata ebben a kérdésben, hogy az események fejlődésébe szabályozólag nyuljanak bele és e két különböző fejlődési fokozat közül, melyet amatőrizmus és professzionalizmus szóval jelölnek meg, kipusztítsák azt a közbenső fokozatot, melyet általában álamatőrizmusnak neveznek. Mert amennyire helyes a sportolóknak két táborba való csoportosulása és amennyire nem lehet megakadályozni azt, hogy az amatőrségből lassan minden sportágban ki ne fejlődjen a professzionalizmus, annyira meg kell akadályozni azt a közbenső stádiumot, mely sem nem amatőr, sem nem professzionalista, ellenben az amatőrség köntöskében professzionalista üzelmeket folytat. Utóbbi állapot immorális és éppen ezért ha egyesületek, szövetségek, nemzetközi szövetségek irtóhadjáratot folytatnak az álamatőrizmus ellen, az sohasem azt jelenti, hogy az amatőrségért szállnak harcba, avagy a professzionalizmust akarják legyűrni, hanem csakis azt, hogy tiszta helyzetet akarnak teremteni és az amatőrsportolókat külön akarják választani a professzionalistáktól.

Aki a legutóbbi évek nemzetközi sportdiplomáciájának tárgyalásait figyelemmel kísérte, aki jelen volt az egyes nemzetközi szövetségek legutóbbi kongresszusain, láthatta, hogy egy világszerte megindult folyamat az, mely az álamatőrséget minden állam sportjából kiküszöbölni igyekszik. Ezt pedig csak egyképpen teheti, ha vagy erőszakos eszközökkel, a legdrasztikusabb kényszerítéssel letöri az amatőrség kinövéseit, vagy pedig szabad folyást enged az eseményeknek és lehetségessé teszi a professzionalizmus bevezetését. Az első módszer általában nem válik be. Egy természetszerű fejlődési folyamatot, melynek a gazdasági előfeltételei is megvannak, elnyomni bizonyos időre lehet, de az újra feltámad és akkor sokkal rombolóbb erővel követeli érvényesülését, mint azelőtt. Ma, amikor milliók és milliók sportolnak, amikor ezeknek sportolásából millió és millió aranykoronákat vesznek be közületek, hatóságok, sőt maga az állam is, amikor a rivalizálás a nemzetek keretén túl kiterjedt nemzetközi vonatkozásokra is és már szinte államok versenyeznek államokkal a jobb sportteljesítményekért, akkor ezeket a milliós táborokat nem lehet többé az amatőrség remeteéletére és a pusztában való sáska táplálkozására szorítani, mert egészen bizonyos, hogy a legdrasztikusabb rendszabályok mögött is felburjánzik az álamatőrizmus, és nincsen a világnak olyan ellenőrző hatósága, mely azt kipusztítani tudja. Tehát fennmarad a másik lehetőség, hogy minden olyan sportágban, mely arra megérett, a professzionalizmus utját kell egyengetni és ugyanakkor, amikor a professzionalizmust bevezetik, éles határvonalat kell vonni az amatőrség és a professzionalizmus közé, olyan határvonalat, mely mintegy merev kőfal, elválasztja e két táborot egymástól. Aki ezen a kőfalon keresztül átlép egyik táborból a másikba, illetve az amatőr-táborból a professzionalistába, annak nincs többé visszatérése, meg kell maradnia abban a körben, amelybe belejutott és ott kell legjobb tehetségét és tudását kifejtenie. Ellenben meg kell hagyni a szabad választást mindenkinek, hogy melyik táborban kívánja a sportolását folytatni, azután abban a táborban a legbecsületesebb, a legelkiismeretesebb és a legjobb teljesítményeket kell tőle megkövetelni. Akár amatőr, akár professzionalista alapon, hiszen mindkét tábor egy célt követ, a nemzet testi kulturájának fejlesztését.

A verseny; bajnokok és bajnokságok

Irta dr. Szerelemhegyi Jenő.

Küzdelem, vetélkedés, az erők folytonos összemérése az az emberi vonás, amivel minden nép történetében, hagyományaiban, meséiben s dalaiban találkozunk. Erősebbnek, ügyesebbnek lenni a másiknál, belénk oltott ösztön, kielégítése jóleső érzést kelt, a további munkához kedvet ad. Ösztönszerűleg keresi minden ember, különösen fiatal korában az alkalmat, hogy teljesítőkéességét másokéval összemérje, mint ahogy a gyermek ösztönszerűen szeret birkózni. Először csak keresi, később megteremti a mérkőzésre szolgáló alkalmat, azaz a *versenyt*.

A verseny intézményét, nem mondjuk, hogy feltalálták, de kétségtelen, hogy a görögök rendszeresítették először. A görögök már Homeros korában nemcsak hogy versenyeztek, hanem gondosan ki-
szemelték a verseny helyét, kitűzték a versenyzés célját, távartották az avatatlan elemeket, ítélő bírákat alkalmaztak, díjakat adtak a győzteseknek stb. Az ezekre vonatkozó szokásokat őrizték, szorosan megtartották és a szükséghez képest módosították, azaz a versenyeket *szabályozták*. Ez a szabályozás önként folyik a békés verseny természetéből, mert különben könnyen verekedéssé fajul s nemcsak a versenyzés, hanem a versenyzők létét is fenyegeti. A görögök óta kétezer évig a versennyel, a szabályok keretébe szorított versennyel nem találkozunk, egészen a legujabb korig, amikor a testnevelés pedagógiai fontosságát felismerték és az ifjuság nevelésénél elengedhetetlen és ugy a fegyelem fenntartására, mint a testnevelés eredményességére nézve legfontosabb kelléknek ismerték el a *szabályok szerint való versenyzést*. Különben is ez az, ami a forma erejével az ügynök életet ad, a sport üzését lehetővé teszi s annak gyümölcseit élvezni engedi. Csak a megfelelő szabályzat és ennek szigorú megtartása teszi lehetővé a sportolás céljából való egyesüléseket s különösen a sportolás nemzetközi kapcsolatainak kiépítését. A történelem kötettségére szolgáltatja az adatokat, hogy a versenyzés a görögök után és rajtuk kívül minden időben és korban szerepelt a művelt népek életében. A középkorból rengeteg följegyzés beszél királyokról, fejedelmekről, híres várurakról és lovagokról, akik a legendák mesészerűségében megnövesztett sportteljesítményekkel tüntek ki. Föl lehet fedezni szerves elemeket a vitézek, kenyelfutók, híres, erős emberek tetteiben, sőt a nép mulatságaiban is, de ha jól szemügyre vesszük az adatokat s kihámozzuk belőlük a lényegét, nem marad vissza más, mint a nagyuri passzió, a katonai virtuskodás, a kenyérkereset kényszerűsége, vagy az istenadta nép szórakozása. Hiányzik azonban belőlük a mai versenyzés leglényegesebb alkotó eleme: a *sportszerűség*, a versenyzésnek társadalmilag, államilag és nemzetközileg elismert szervezetsége és bizonyos, magasabb célokért való szolgálathoz állítása. Ebből a szempontból nézve, *az újkorban még az első centennáriumát sem érte meg a versenyzés*, mert még az első sportegyesületek és alakulatok programjai sem ismerték az abszolút eredményekre törekvő versenyzést és a sportok különböző ágaiban az elért eredmények alapján az elvitathatatlanul legelső embernek: a *bajnoknak* kiválasztását.

A *bajnok* és a *bajnokság* fogalmának tisztázása és kialakulása jelenti a sportéletben azt a határpontot, ahonnan a modern sportélet történetét számítani lehet, ez pedig mindössze a múlt században a

negyvenes-ötvenes évekig vezethető vissza. Angliában már ebben az időben az evezős- és a tenniszkluboknak megvoltak évente a maguk házi bajnoka, akik, mint a maguk környezetének legelső sportemberei, büszkén viselték a »champion«, a bajnok címet. A házi bajnokságtól pedig már csak egy lépést kellett tenni az illető város vagy grófság (kerület) bajnoki címének megszerzéséig és semmi sem természetesebb, mint hogy az ország minden részéből összesereglett bajnokok versenyének győztese az »országos bajnok« címet viselhette. A fejlődés menete rendkívül gyors lefolyású volt. 1863-ban Angliában már ugyszólván minden sportágnak megvolt a maga szövetsége, vagy legalább is a vezérlő-egyesülete, amely intézményesen, szigorú szabályzatokkal körvonalazta meg a kisebb- és nagyobbfokú bajnoki címek elnyerésére szolgáló versenyeket.

De, ha nem is akarunk belemerülni a külállamok sportintézményeinek fejlődéstörténetébe, elég egy futó pillantást vetni a magyar sportéletre, amely még annyira közel van hozzánk, hogy szinte a szemünk előtt játszódott le. *A magyar sportélet a maga ötvenesztendős múltjával tökéletesen hű tükörképe a külföld minden sportmozgalmának.* Sőt minden újonnan hozzánk átplántált sportágban rendkívül gyors fejlődés indult meg. Modern értelemben vett sportélet nálunk 1875-ben kezdődött, amikor gróf *Eszterházy* Miksa az athlétikát s vele együtt a versenyzés szellemét és rendtartását hozta el hozzánk, míg a megelőző *Széchenyi*-féle sportmozgalomból éppen a versenyzésre való törekvés hiányzott. *Eszterházy* Miksa Magyar Athletikai Clubja már megalakulása esztendejében, 1875-ben megrendezte első házi bajnokságát, melyet két angol mérföldes síkfutásra írt ki szigorú feltételek (standard idő-eredmény, háromszori győzelem) mellett. Az első bajnok barátosi *Porzolt* Ernő lett. A MAC bajnoki viadalai adták meg az irányt a többi — részben már működő — sportágnak és adták meg a lendületet a komoly, megállapított és ellenőrzött szabályok szerint rendezett versenyeknek. Sokáig tartott ugyan, míg ki tudták szorítani a magyar temperamentumhoz pompásan illő fogadási és kihívási versenyzéseket. A hetvenes és nyolcvanas évek sportklubjainak följegyzéseiből s a ma is szereplő sportegyletek régi irataiból az világlik ki, hogy akkoriban még nagyobb jelentőséget tulajdonítottak a fogadásból és kihívásból történt versenyzésnek, mint a nyilvánosan kiírt, programmszerűen megrendezett versenyeknek. Még ha nem volna írott és nyomtatott följegyzésünk, akkor is élne az emléke a híres versenyző, *Kinsky* Nusi grófnak, aki fogadásból terített asztalokat ugrott át, vagy *Vermes* Lajosnak, aki mindig kész volt Gödöllőről Pestig kerékpárján versenyre kelni bármilyen jó lovassal vagy kocsival (de csak fogadásból), *Asbóth* Jenő Vácról ötórás fogadási határidő helyett három és fél óra alatt gyalogolt be Pestre. A fogadások tették világhírűvé a Balatont, a Bodentavat és a Bosporust átúszó *Székrenyessy* Kálmánt, az athéni első marathoni futás magyar résztvevőjét, *Kellner* Gyulát. Jóformán nem is volt sportembere ennek a korszaknak, aki nem fogadási versenyzéssel kezdte meg későbbi sportkarrierjét, sőt legtöbbjüket éppen a fogadásban kicsúcsosodó inger, meg a kimondott uri szó tette egyáltalán versenyző sportemberré. A versenyzés ebben az időben még nem jelentett sem népszerűséget, sem elismerést, hanem a jobb esetben jóindulatúan megmosolyogták, vagy fejcsóválva szörnyűködtek a »különös passzió« felett és a sportolásról az volt a legenyhébb vélemény, hogy »okosabban is tölthetnék az illetők az időt«.

Az uszás első bajnoki versenyét szintén a MAC írta ki 1882-ben

400 m-re s a verseny *Kubik* Béla győzelmét hozta, de még ezzel sem vett nagyobb lendületet a versenyzés, pedig ekkoriban már száz-nál is több különböző sportegyesület működött az országban. Csak a kilencvenes évek elején — különösen az olimpiai versenyek felújításának hírére — indult meg a rendszeres élet a sport minden ágában. Az evezősök már 1893-ban kiírták az első skiff-bajnokságot az első *nagy-regatta* keretében, a kerékpárosok ekkor már nagyban versenyeztek, de ők is csak a »Millenáris« megépítése után foghattak hozzá az igazi pályaversenyzéshez, amelynek első bajnokai *Bäumler* Ede, *Blhart* Ferenc, *Püspöky* Sándor, *Löwy* Artur voltak. A teniszesezők első bajnokságát a Budai TE rendezte 1894-ben, amikor *Pálffy* Paulina grófnő, a következő évben pedig *Demény* Károly, a jelenlegi elnök lett a bajnok. Az uszóbajnokságok sorát 1895-ben, 100 yardos távon kezdték meg s az első győzelmek *Gräfl* Ödön nevéhez fűződnek. A korcsolyázók csak 1900-ban írták ki az első magyar bajnoki versenyt, de *Földváry* Tibor már 1895-ben európai bajnoki címet szerzett. Az atlétikában még mindig a MAC rendezi a bajnoki versenyeket, de 1896-ban már a megalakuló MASz megbízásából tartotta meg a 100 yardos és 1 mérföldes bajnoki viadalait, a BTC pedig 1896 augusztusában marathoni futóbajnokságot rendezett Aszód és Budapest között, amelyet *Jankó* Béla nyert meg, legyőzve az olimpiai kiküldött *Kellner* Gyulát is. A vívók körében a *milleniumi hadseregi verseny* tekinthető az első bajnoki versenynek, melyet *Horthy* Miklós sorhajóhadnagy, Magyarország jelenlegi kormányzója nyert meg.

A bajnoki viadatok rendszeresítése, majdnem minden sportágban, egybeesik a fenhatóságot gyakorló szövetség megalakulásával. A kerékpáros-szövetség és evezős-szövetség 1893-ban, az atlétikák szövetsége 1897-ben alakult meg, magába foglalván az uszó-, vívó- és játékalosztályokat. A tornász-szövetség már 1885 óta, tehát legrégebben működött, de a tornaversenyek és ünnepélyek mellett bajnoki viadaloikat nem tartott. Csak 1907-ben rendezte meg a MOTESz az első egyéni és csapatbajnoki versenyt, amelyet *Erödl* Béla, illetőleg a BTC csapata nyertek meg. A magyar vívóbajnokságok sorozatát 1900-ban kezdte meg a MASz, amikor kardban dr. *Pórték* László, törben pedig *Mészáros* Ervin hadnagy győztek. A birkózók első bajnokságait szintén a MASz rendezte 1905-ben, három súlycsoportban. Könnyűsúlyu bajnok *Erödl* Béla, középsúlyu *Hautzinger* Sándor, nehézsúlyu bajnok pedig *Wetsz* Richárd lett. Az első önálló birkózóversenyt azonban még a MAC rendezte meg 1899-ben, szintén három súlycsoportban. A Magyar Labdarúgók Szövetsége 1901-ben alakult meg s nyomban meg is kezdte a bajnoki mérkőzéseket. 1903-ban a MOTESz rendezésében dőlt el az első Magyar Fülelabda-bajnokság az Eperjesi TVE javára. Az uszók 1907-ben a folyambajnokságot, 1910-ben pedig a vízipólót iktatták hosszú bajnoki programjukba. A céllövők első magyar bajnoka *Velez* Rezső volt 1911-ben. Az első magyar si-bajnokságot *Matthias Aas* (Wien) nyerte 1913-ban, a következő évben pedig *Baján* Arthur. Ugyancsak 1913-ban rendezték meg a Tátrában a ródli, bobsleigh és a skeleton-bajnokságokat is. Az evezős-szövetség 1914-ben *önálló bajnoki regattát* rendszeresített s ugyanekkor kezdődik a *Magyar Golf Club* bajnokságainak sorozata is. A háboru utáni sportélet tovább szaporította a bajnokságok számát, különösen az 1925. esztendő jelent nagy fordulatot a megújodott magyar sportéletben. Ekkor teremtett rendet az ökölvívósport rendszertelenségében a *Magyar Ökölvívó Szövetség* s mindjárt szabályozta is az eddig derűre-borura rendezett bajnokságok rendjét. Ekkor kezdődik a gyephockey bajnoki körmérkő-

zések sora, majd a ping-pong is újra életrekel és új alapokon rendezi meg a békében már megalapozott bajnokságait.

A sportok fejlődésével, de méginkább a sportolók tömegével egyes arányban szaporodik az elnyerhető bajnoki címek sokasága és ma már teljesen intézményesen rendezik meg a főiskolai-, középiskolai-, ifjúsági-, levante-, bankközi-, munkás-, köztisztviselő- s mindezekben belül a városi-, kerületi-, járási-, községi-, intézeti- stb. bajnokságokat, úgy, hogy a valamirevaló versenyző ma nem maradhat bajnoki cím nélkül.

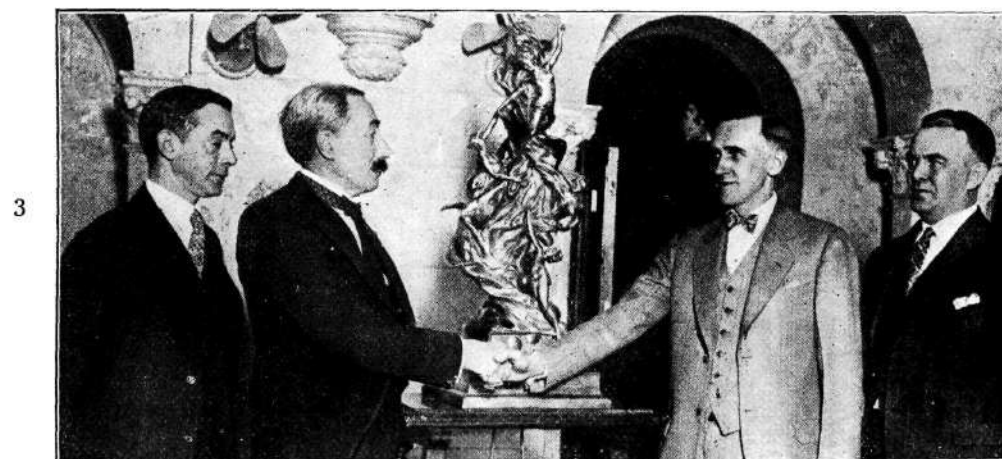
A hazánál sokkal kevesebb rendszerbe öntést találunk a nemzetközi jellegű bajnoki címek elnyerésére rendezett versenyek megtartásánál. Az ma már végleg elfogadott elv, hogy egy-egy nemzet bajnoki viadalán csak az illető ország állampolgárai vehetnek részt s lassankint erre a rendszerre tértek át azok az államok is, amelyek eleinte — mint Magyarország is — nemzetközi jelleggel irták ki bajnoki versenyeket. Anglia és a jelenlegi helyzet által diktált okoknál fogva, Magyarország is visszatért ugyan a nemzetközi jellegű bajnoki versenyekre, de a világ többi állama a zárt nemzeti bajnokságok mellett foglaltak állást. A nemzetközi sportélet rendszere a gyakorlatban még sok kimondott elvet nem valósított meg úgy, hogy a *nemzetközi jelentőségű bajnokságok nagy része még ma is szabályozatlan*, bár működik már az illető sportágnak legfőbb fóruma, a Nemzetközi Szövetség. A bennünket legközelebről érdeklő *Európa-bajnokságok* rendszerét sem sikerült még valamennyi sportágban kiépíteni. Eddig legjobb az uszó-Európa-bajnokságok szervezete, amelyeket minden évben más-más országban 3—4 napos viadalon rendez meg egy-egy vendéglátó nemzet. Budapest, illetőleg Magyarország 1926-ban fogadta szeretettel tizennégy nemzet uszóját egy négynapos verseny és kongresszus keretében.

A birkózók Európa-bajnokságát minden második, az olimpiát megelőző és követő évben rendezik meg más-más ország szövetsége. Budapest közönsége 1927. őszén látta együtt küzdeni az 1928-as olimpia jelöltjeit. A korcsolyázók évenként tartják az Európa-bajnoki versenyeket s rendszeren különböző városokban rendezik meg a gyorsasági és a műversenyeket, valamint a jég-hockey-tornát és a si-versenyeket is.

Ugyanigy évente rendszeresítette az Európa-bajnoki regattát a Nemzetközi Evezős Szövetség, meg a tör-, kard- és épée-versenyeket a Nemzetközi Vivő Szövetség. Budapesten 1926-ban volt az Európa-bajnoki vivó-verseny. Kétévenként küzdenek az Európa-bajnoki címért az ökölvívók is, de nem sikerült még létrehozni a bajnoki rendszert a két legnagyobb sportágban: a labdarúgásban és az atlétikában. A labdarúgóknál a *Középeurópai Kupa* és az *Európai Kupa* mérkőzések még a kezdet nehézségeivel küzdenek, az atléták körében pedig még konkrét indítvány sem merült fel, csak óhajtasok hangzottak el több ország vezető sportemberei részéről. Az első komoly tervezetet Zuber Ferenc dolgozta ki még 1925-ben s ennek nyomán szegődtek az akció szolgálatába a német hangadó sportemberek: *Trossbach* és *dr. Peltzer* is, de a többi nemzet közönyén és féltékenységén megtört minden igyekezet.

Természetes következtetés volna, hogy a versenyek legmagasabbja, a *világbajnokság* álljon minden sportágban a csúcsponton s a világbajnokságért folyó küzdelmeket rendezzék meg a legnagyobb körültekintéssel és ellenőrzéssel. Ehelyett azonban azt látjuk, hogy az illetékes legmagasabb sportfórumok által *rendezett és szabályozott világbajnokság alig néhány sportágban van meg*, világbajnoki címet azonban igen sokan vitatnak maguknak. Jelenleg a kerékpársport, a korcsolyázás

ÉRMEK — DIJAK

1. Az 1928. évi amsterdami olimpiai verseny érmei. — 2. Sonja Hennie, a műkorcsolyázás világbajnoknője tiszteletdíjai és érmei. — 3. A léghajóversenyek legklasszikusabb trofeáját, a Gordon-Benett-vándordíjat átadják az 1926. évi győzteseknek.

és a ping-pong azok a sportok, amelyeknek nemzetközi szövetségei évente megrendezik a világbajnoki versenyeket, míg a többi sportágakban vagy csak esetről-esetre, vagy egyáltalában nem tartanak világbajnoki küzdelmet. Háboru előtt rendszeresen tartották meg a birkózó-világbajnokságokat, de a »hivatalos« bajnokság mellett ellenőrizetlenül rendeztek illetéktelenek is világbajnokságokat úgy, hogy a Nemzetközi Birkózó Szövetség megszüntette a maga versenyeit s ma megalégszik az Európa-bajnokságokkal is. Az ökölvívóknál a professzionista sportban sikerült intézményessé és jól szabályozottá tenni a világbajnoki viadalt, de az amatőröknél még ma is rendezetlen a kérdés. Ugyanez a helyzet a golfozásnál is, míg a tennisezők önmaguk hallgatólagosan avatták világbajnoki versennyé a *Wimbledoni* meetinget, csapatbajnokságnak pedig a *Davls-Cup* rendszerét tekintik. A háboru előtt különösen Németországban és Franciaországban rendezték derűre-borúra a legkülönbözőbb világbajnokságokat úgy, hogy volt időszak, amikor a valamirevaló német versenyző — akár athléta, akár uszó, birkózó vagy súlyemelő volt — legalább egy-két *Weltmeister* győzelemmel dicsekedhetett.

Hogy újabb időben határozott ellenszenv érezhető a sportolók táborában a világbajnoki címek iránt, az legfőképp az olimpiai eszme térhódításának tulajdonítható. A négyévenként megismétlődő és minden sportágat magábanfoglaló olimpia fölöslegessé teszi és kisebb értékűvé devalválja a sűrűn rendezett és kisebb nemzetközi konkurenciával rendelkező világbajnokságokat. *Az olimpiai bajnok egyuttal világbajnok is.* Ezt nem vitathatja senki, mert győzelmét a világ összes sportnemzeteinek jelenlétében s ellenőrzése alatt vívta ki.

Az olimpiai eszme erősödése és az olimpiai versenyek tekintélyének emelkedése azonban azt is eredményezte, hogy most már nem világbajnokságok rendezésére és nem világbajnoki címekre törekedtek azok, kik bármilyen — anyagi vagy erkölcsi — okoknál fogva nagyobb jelentőséget akartak versenyeknek tulajdonítani, mint azok tényleg megérdemelnék, hanem most *divatba jöttek a különböző olimpiai versenyek.* Az első nemhivatalos olimpiai verseny Athénben volt 1906-ban, amit a Nemzetközi Olimpiai Bizottság még ma is csak mint »Pánhellén-játékokat« ismer, de a sportköztudatban ez is éppen olyan olimpiai verseny, mint a többi volt. Más a helyzet az ugynevezett »Pershing-Olympias«-szal, amelyet 1919-ben az amerikai *Pershing* tábornok rendeztetett meg a francia fronton összeverődött európai, amerikai és színes katonákkal a háboru befejezésének örömeire. Itt természetesen csak a cím volt olimpiai, a versenyek maguk alig érték el a jobb nemzetközi viadal színvonalát. Két évvel ezelőtt volt Göteborgban egy »női olimpiász«, majd »diák-olimpiász«-t hirdettek a franciák s ugyanakkor rendezték az első »sárga-olimpiász«-t is, amelyen Kína, Japán és a Fülöp-szigetek versenyzői indulhattak. Délamerikában szeretik »Latin-olimpiász«-nak nevezni a spanyol-portugál anyanyelvű államok közös versenyeit. Prágában »munkás-olimpiász«-t hirdettek s természetes, hogy Moszkva sem maradhatott el az ő »Vörös-olimpiász«-ával.

A főiskolai sport

Irta dr. Szerelemhegyi Ervin

A főiskolai sportélet kialakulása, története és szervezkedésének ideje állandó küzdelmekkel van tele. Míg maguk a főiskolások a különböző sportpályákon küzdenek a nemzeti dicsőségért, addig vezéreik és más sportvezetőik hosszas elvi és gyakorlati jelentőségű kérdéseken küzdenek, vitatkoznak s egész irodalmat lehetne összehozni a rengeteg cikkből, tanulmányból és könyvből, amelyek mind a főiskolai sport kérdésével foglalkoznak. Nemcsak nálunk van ez így, hanem — ugyszólván az egész világon. Az ok pedig igen kézenfekvő és világos. Ma már azonban senki sem vitatkozik, hogy a nemzeti erő egyik világszerte elismert és nagyrabecsült megnyilatkozási formája a sportkultúra, az is bizonyos, hogy a versenyzésre, nagy eredmények felmutatására éppen a főiskolát járó ifjúság életkora a legalkalmasabb s ezenfelül éppen szellemi kultúrájánál fogva a legalkalmasabb sportkultúra-talaj a főiskola és a főiskolai fiatalság. Nem csoda tehát, ha ma már minden nemzet rendkívüli jelentőséget tulajdonít főiskolai sportéletének és minden eszközzel azon van, hogy az a rengeteg szellemi és testi kiválóság, amely ebben a fiatalságban él, ne maradjon holt tőke, hanem meg hozza a nemzetet megillető kultura- és dicsőség-kamatokat a nemzetek nagy és állandó versengésében.

Vitatkozás csak afőlött folyik, melyik módszer a legalkalmasabb, hogy a főiskolai sportban rejlő hatalmas energiaforrást a nemzet szolgálatába állíthassuk. Ma már lassankint ezt a kérdést is kiküszöböli a természetes fejlődés, mert a főiskolai autonomia szervezeti és tanulmányi szabályzatai, valamint a fiatalság bajtársi együttérzésének eredményeként létrejött különböző főiskolai alakulatok, szervezetek és egyesületek önálló léte mind a külön főiskolai sportélet kialakulása felé mutat. A főiskolai sportautonomia intézményessé tétele közben felmerült kérdések már inkább kisebb jelentőségű gyakorlati problémák, amelyek a társadalom többi rétegeinek sportalakulataival egy közös célt, a nemzeti eszme érdekében való együttműködést szolgálják.

Nálunk a főiskolai sportélet előfutárjának tekinthető a *Selmecebányai Erdész- és Bányászakadémiai Sport Egyesület*, amely még 1871-ben alakult meg s tíz évvel később, 1881-ben már *Sárospatakon* is sportegyesületet alakítottak az akadémikusok. Míg a selmeciek rendes sportműködést fejtettek ki, addig a sárospatakiak egyesülete csupán a *kollegium* fennhatósága és rendelkezései alapján működött, de a pusztán megalakulásán kívül más nyoma nem maradt a létezésüknek még az akkori gyenge magyar sportéletben sem. Az igazi lendületet a főiskolai sport is az első modern olimpiától és a *milleniumi esztendő* sporteseményeitől kapta. Az athéni olimpiát követő esztendőben alakult meg az MFC (Műegyetemi Football Club), utána 1898-ban a BEAC (Budapesti Egyetemi Athletikai Club) és a MOGAAC (Magyaróvári Gazdasági Akadémiai Athletikai Club) s ezek azonnal élénk lendülettel kapcsolódtak bele az egyetemes magyar sportéletbe. 1900-ban alakult meg a Kolozsvári EAC, a Kolozsvári Gazdasági AAC, a Kassai Gazdasági AAC, a Debreceni AAC és a Keszthelyi Gazdasági AAC.

Egyesülete tehát volt már ugyyszólván minden főiskolának, de hiányzott az összefoglaló szerv. A kezdeményezés ez irányban Kolozsvárról indult ki, amikor 1906-ban *Bányász Jenő*, a KEAC ifjusági elnöke felhívást intézett a főiskolai egyesületekhez, hogy járuljanak hozzá egy önálló sportszövetség megalakításához. A felhívást a MAFC magáévá tette és a szervezkedés további munkáját már a műegyetemiek vezették, aminek az volt a gyakorlati jelentősége, hogy az alakítandó szövetség székhelye nem Kolozsvár, hanem Budapest lett, 1907 februárjában meg is alakult a *Főiskolai Sportszövetség*, amely egyesítette az eddig MASZ és MOTESZ-harc miatt két táborra szakadt főiskolai sportéletet. A FSSZ első elnöke *Kelemen Kornél*, főtítkára pedig *Moór Jenő* volt.

Ez a szövetség azonban még nem volt elég erős ahhoz, hogy megtudja teremteni a főiskolai sport autonómiáját. Néhány főiskolai bajnoki verseny rendezésén kívül a szövetségnek ez a korszaka az elvi harcok és viták jegyében folyt le s amikor már rá került volna a sor a komolyabb munkára is, a háboru elsodort mindent: versenyzőt, vezetőt, sportéletet. A háboru után, amikor minden magyar sportembernek egyetlen vágya volt, hogy a romokon nagyobbá és szebbé tegye a magyar sportéletet, mint annak idején volt, *dr. Pajor Jenő* intézett kérdést körlevél útján a főiskolai egyesületekhez: Szükséges-e, időszerű-e a főiskolai sportéletnek új alapokon való újjáélesztése? Az első kérdőszóra jelentkezett *Schenker Zoltán* és a Ludovika Akadémiai SE nevében csatlakozott az akcióhoz, amelybe még *Ejry I.* a MOGAAC és *Lindner Ernő* a MAFC nevében is bekapcsolódtak.

1921. november 13-án tartották meg az új alakuló közgyűlést, amely *Karafiáth Jenőt* elnökké, *dr. Pajor Jenőt* pedig főtítkárrá választotta meg. Azonnal meg is indult a főiskolai sportélet, pár nappal a közgyűlés után már önálló főiskolai bajnoki viadalt tartottak a Margitszigeten, a következő években főleg a vidéken folytatták a szervező munkát, hogy a sport népszerűsítésével minél több embert állítsanak a nemzeti testi nevelés szolgálatába és lehetővé tegyék a vidék sportkulturájának fejlesztését. A rendszeres évi bajnoki viadal valóságos ünnepe a főiskolás ifjuságnak s amire a különböző vidéki városok helyett újra a fővárosban, mint alkalmas centrumban tartják a fő sportágak bajnoki küzdelmeit, a 2–3 napos főiskolai sportünnep hatalmas megnyilvánulása a magyar sportéletnek.

Az új FSSZ programjának egyik sarkalatos tételévé lett a kötelező főiskolai testnevelés megszervezése, mert erről a testnevelési törvény nem intézkedett. 1924-ben nagy lépéssel jutott előre a kötelező testnevelés ügye. *Albrecht kir.* herceg elnöklete alatt a műegyetemen megtartott nagyszabású ankétán az összes főiskolák kiküldött professzor-képviselői egyhangulag kívánatosnak tartották a kötelező testnevelés behozatalát, csak a gyakorlati keresztülvitelnél merültek még fel aggályok. 1925. szeptemberében azután a szegedi egyetemen bevezették a kötelező testnevelést, amelynek szabályzatát *dr. Laky Dezső*, az akkori dékán dolgozta ki. Szegeddel egyidejűleg adta ki a rendelkezést a *debreceni egyetem* és a budapesti közgazdasági kar is, de a gyakorlati megvalósítás Szegeden történt meg először. Legutoljára, 1928 második szemeszterében elrendelték a *budapesti Pázmány Péter tud. egyetemen* is a kötelező testnevelést s ezzel Magyarország tizenhárom főiskolája tette kötelezővé a hittudományi kar kivételével valamennyi hallgatója számára, hogy 22 éves korukig az egyetem és főiskola szabályzatában előírt módon hallgassa a testnevelési studiumokat és gyakorolja a különböző sportágakat.

Hogy a magyar főiskolai sport ma mennyire más alapokon működik, mint a háboru előtti elődje, és autonom szervezetével mit tudott elérni,

arra legjobban rávilágít a nemzetközi sportéletben vitt szerepe. Már 1922-ben sikerült elérnie, hogy *Oxford* és *Cambridge* athlétai megjelentek Budapesten s azóta is nemcsak állandó kapcsolatot tart fenn a külfölddel, hanem mintaszerű szervezetével komoly tekintélyt szerzett mindenfelé. 1927-ben Berlinben egy téli fedettpálya versenyen mérköztek meg a magyar főiskolák válogatott athlétái a berliniekkel, nyáron pedig a római *diák-olimpián* szereztek értékes győzelmeket a magyar kiküldöttek. Európa leghatalmasabb sportállamaiban még ma sincs olyan szervezett főiskolai sportélet, mint nálunk s a *franciák, németek, lengyelek, olaszok és csehek a magyarok főiskolai sportszervezetét vették mintául a maguk szövetségének megalakításánál.*

Ennek a szervezatlenségnek tulajdonítható, hogy *voltaképpen még ma sincs nemzetközi főiskolai sportszövetség.* A legfőbb nemzetközi fórum ma a Párisban lévő »*Confederation Internationale des Etudiants*«, amelynek öttagu sporttanácsában *dr. Garam Jenő* is helyet foglal. A CIE azonban olyan nemzetközi diák-szövetség, amely főleg az általános érdekű problémákkal foglalkozik, úgyhogy a FSSZ nyomán most megalakult külföldi szövetségeknek is a legelső feladatuk lesz a nemzetközi főiskolai sportszövetség megalakítása. Az előkészítő munkát itt is a magyar FSSZ végzi. Amióta az angolok és amerikaiak sem idegenkednek a kérdéstől, bizonyosra vehető, hogy az 1928-as olympiai esztendőben *Amsterdam*-ban megalakul a nemzetközi szövetség is.

Míg Európában csak a legujabb esztendők hozták meg a főiskolai sportélet szervezettségét és intézményes kifejlődését, addig az Egyesült Államokban az *intercollegiate Amateur Athletic Association* szervezete már közel félszázad esztendeje foglalja egybe a hatalmas államcomplexum minden főiskolai sporttevékenységét. Az ICAAA négy kerületén belül kisebb körzetek alakítanak egy-egy főiskolai csoportot, amelyekhez 3–4 egyetem tartozik s amely olyanfajta működést fejt ki, mint nálunk a MASZ egy-egy vidéki kerülete. A fő szövetség párhuzamosan működik a többi, nem főiskolai sportszövetségekkel s az amerikai helyi viszonyoknak megfelelően szabályozták az egyetemi és társadalmi egyesületek versenyein való indulást és az egyesületi tagságot is. Az ICAAA nem csatlakozott a CIE mai sportcsoportjához, helyette az YMCA (Young Men Christian Association), amely inkább jóléti intézmény, képviseli Amerikát, de az amsterdami előkészítő konferencián már ott lesznek az ICAAA kiküldöttjei is, úgyhogy a sport eszméje egy táborba hozza az egész világ minden főiskoláját és főiskolás diákját.

A középiskolai sport

Irta Neidenbach Emil

A középiskolai tanulóifjúság addig, amig kimondottan tornaegyletek uralták a helyzetet a magyar testnevelés terén, nem mutatott nagyobb érdeklődést az iskolán kívüli sportok iránt. Ennek oka egyrészt az volt, hogy a tornaegyesületek a középiskolai ifjúságot gyakorló órákra be nem engedték, szigorúan tartva magukat az iskolai rendtartás 70-ik §-ához, másrészt pedig az ifjúság a tornaegyesületek működésében a kötelező iskolai testnevelés egyszerű folytatását látta, ami a magyar ifjúság legnagyobb százalékában nem tudott különös lelkesedést kiváltani. Ennek a korszaknak jellegzetessége tehát: az ifjúság kizárólagosan az iskoláé volt testnevelő szempontból, viszont az egyletek nem is

igyekeztek az ifjúságot érdekkörükbe bevonni, míg iskolai kötelékbe tartoztak.

Az atlétika, de különösen a futball térhódítása az iskola falai közé új levegőt csapott. Az ifjúság fokozatosan elpártolt a magyar labdajátékoktól, nyugnek kezdte érezni a fegyelmet kívánó iskolai testnevelést és áthatva az új irányzatok lelki és testi gyönyöreitől, izgalmaiktól és küzdelmeitől, megjelenik először mint néző, majd pedig titokban mint aktív résztvevő. A klubok felismerve a magyar ifjúságban rejlő kapitális értéket, a kiváló versenyanyagot, kaput nyitnak a középiskolai ifjúságnak és megszületnek az első növendéktagok. Csak rövid idő kellett és azt tapasztaltuk, hogy a futballmérkőzéseken, az atlétikai viadalokon a középiskolai ifjúság előkelő helyet foglalt el. Évek hosszú során át néztek farkasszemet az iskolák és a klubok. Egyes helyeken már annyira elmérgesedett a helyzet, hogy a klubok jogot vindikáltak maguknak arra is, hogy az iskola testnevelő munkásságába is beleszóljanak. Pedagógiai szempontból tehát sok visszássággal járt ifjúságunknak a társadalmi sportegyesületekben való szereplése. Viszont az iskola nem tudta nyújtani mindazt, amit a modern kor az ifjúság testnevelése terén standardnak felállított. A testnevelési tanárok pedig az iskolai rendtartáshoz tartva magukat, rossz szemmel nézték a diákok klubozását, de már tenni ellene nem tudtak semmit, elvesztették a csatát. Ez volt a helyzet a háboru előtt.

Háboru után a csapások hosszú sorozata, a magyar átok tombolása, a magyar ifjúság felé fordította fajunkért aggódó nagyjaink figyelmét.

Az egyik oldalon megvalósult a levante-intézmény, feldőlve a magyar ugar gyermekeit, a másik oldalon megszületett 1921 december havában a BKAC (Budapesti Középiskolai Atlétikai Club), amely *Pintér Jenő* dr. főigazgató szavai szerint hivatva volt spártai jellemű új nemzedéket nevelni, amely odaadással fog ragaszkodni tradícióihoz.

A BKAC megalakulása meghozta az iskola részére a várt előnyöket és elhárította a fenyegető veszedelmeket. Az iskola elsőrendű kötelessége volt várának egyik bástyáját megvédeni, tehát módot kellett találni, hogy az ifjúság a testnevelés terén az iskola falain belül megtalálhassa mindazt, sőt többet, mint az iskolai fegyelmet nélkülöző társadalmi egyesületekben. Ez mindeztideig nem sikerült teljes egészében, mert Budapest tanulóifjúsága még ma sem rendelkezik egyetlenegy saját tulajdonát képező sportteleppel.

A BKAC élére a vallás- és közoktatásügyi miniszter *Krompaszky Miksa* tanker. főigazgatót mint miniszteri biztost nevezte ki.

BKAC háromévi működése után 1924 február 12-én az OTT iskolai szakbizottsága *Dr. Demény Károly* elnöklete alatt egyhangulag elfogadta *Krompaszky Miksa* miniszteri biztosnak nagy horderejű javaslatát, mely szerint minden középfoku iskola ifjúsága április hó 1-ig köteles intézetében iskolai sportkört létesíteni és egyben a társadalmi sportklubokból haladéktalanul kilépni. A megalakult sportkörök egy szövetségbe (Középfoku Iskolák Országos Szövetsége) fognak tömörülni. A javaslat valóra vált 1924 szeptember 15-én a VKM 25.754/924 számú rendelete alapján.

A SZÖVETSÉG SZERVEZETE:

a) *Központ*: miniszteri biztos, ügyvezető igazgató, főtítká, pénztáros, ellenőr és a különböző szakbizottságok.

b) *Kerületi beosztás*:

I. *Budapesti kerület*. Feloszlik három csoportra (Buda, Dél, Észak) 67 iskolával.

II. *Budapest-vidéki kerület.* Feloszlik hét csoportra (Miskolc, Eger, Szolnok, Kecskemét, Kunszentmiklós, Esztergom, Ujpest) 68 községben 158 iskolával.

III. *Debreceni kerület.* Feloszlik 4 csoportra (Debrecen, Nyiregyháza, Sátoraljaújhely és Karcag) 26 községben 74 iskolával.

IV. *Győri kerület.* Feloszlik 4 csoportra (Győr, Pápa, Sopron, Szombathely) 17 községben 69 iskolával.

V. *Szegedi kerület.* Feloszlik 3 csoportra (Szeged, Hódmezővásárhely, Békéscsaba) 21 községben 68 iskolával.

VI. *Székesfehérvári kerület.* Feloszlik 4 csoportra (Székesfehérvár, Keszthely, Kaposvár és Pécs) 31 községben 85 iskolával.

Az Országos Testnevelési Tanács által kiadott irányelvek értelmében a szövetség központtá alakult át és alapszabályok helyett szervezeti és ügyrendi szabályok szerint dolgozik. Az intézetközi és kerületi versenyen kívül országos versenyeket is rendez minden évben és pedig: torna-, vívó-, uszó-, atlétikai, teniszversenyeket. Legújában nagy súlyt helyez a diák turistaságra, ellenben a birkozó-, evező- és kerékpárversenyeket programjából törölte. A versenyjátékok közül a futballt és a kosárlabdát kultiválta, a jövőben pedig a kézilabdajátékot óhajtja bevezetni. E rövid felsorolásból is kitűnik, hogy a KISOK (Középfoku Iskolák Sportköreinek Országos Központja) 8–10 szövetségnek a munkáját végzi és mindezt sporttelep, játéktér és uszoda nélkül.

A szövetség kebelében tömörülő iskolai sportkörök szaporodásával (jelenleg 450 sportkör van) egyenlő arányban nőtt a fiatal szövetség munkája is és már az első évek tapasztalatai nyomán kialakultak a jövő legsürgősebb feladatai.

Nyilvánvaló lett, hogy a szövetségi alapszabályokat, a versenyszabályokat, a sportkörök és a központ adminisztrációját reformálni, egyszerűsíteni kell s az iskolák nevelési szellemének megfelelően át kell dolgozni. A legközelebbi jövő ezen sürgős feladatai mellett szövetségünk eredményes munkája záloga, sőt létérdeke, hogy saját sporttelepeket, játszótereket és uszodákat tudjon a kultuskormány és az OTT segítségével mielőbb biztosítani úgy a fiu-, mint a leányiskolai sportkörök számára.

A munkássport

Irta dr. Tarján Gida

A nagyközönség körében általában ismeretlen, de a sportélet aktív szereplői előtt is kevésbé tisztázott fogalom: a munkássport.

Ha ez a kérdés: mi is tulajdonképpen a munkássport, miben különbözik az általánosan ismert sporttól, egyáltalán felvetődnek, a felelet erre semmitmondó válaszban zsugorodna össze. Jó szolgálatot vélünk tehát teljesíteni, amikor a nagy nyilvánossággal megismertetjük a munkássport lényegét és célkitűzését.

A munkássport elindulása a múlt század utolsó évtizedeire vezethető vissza, amikor külföldön, elsősorban Németországban, egyre-másra alakultak munkás torna-, majd később turista-egyesületek. Ezek az egyesületek semmiben sem különböztek a már meglévő egyesületektől. A munkás sportegyesületek tagjai éppen úgy résztvettek torna-, atlétikai, birkozó- stb. versenyeken, mint a más egyesületek tagjai, sőt az említett sportágakban hamarosan elsőrangú tényezőkké fejlődtek ki.

Az évek múlásával mindinkább erősödtek a munkás sportegyesületek, szaporodott a számuk, mindtöbb figyelmet váltott ki működésük. A sportpályákon, tornatermekben, a szabad természetben végbemenő folyamat

azonban ráterelte a figyelmet a sportéleten eladdig kívülálló, de a munkásmozgalmak egyéb terén működő tényezőkre. A szocialista sajtóorgánumok foglalkozni kezdtek a sportversenyekkel, regisztrálták az eredményeket, szakszerűen tárgyalták a sporteseményeket, kiemelve természetesen a munkássportolók teljesítményeit.

A sportkultusz terjedésével úgy a munkás sportegyesületek, mint a szocialista sajtóorgánumok propagandát is fejtettek ki, hogy a munkások munkás sportegyesületekben sportoljanak. A kimondott célja ennek a tevékenységnek is a munkás sportegyesületek erősítése volt. Meg akarták akadályozni, hogy a munkások testi ügyessége polgári egyesületek dicsőségére aknázódjék ki.

A világháborút követő években jegecesedett ki mindinkább a mai formájára a munkássport. Az első lépés volt a polgári sporttól való elszakadás. A külföldi országok nagyobb részében munkás sportszövetségek alakultak, amelyek különböző sportágak (athlétika, torna stb.) szövetségeinek a szövetségét jelentik. Ezek az országos munkásszövetségek azután megalakították a »Sozialistische Arbeiter-Sportinternationale«-t, amelynek székhelye kezdetben Luzernben volt és ezért a munkássportolók luzerni sportinternacionálé néven ismerték. A munkássportolók az elmúlt évben Helsingforsban tartott kongresszusán megválasztották a sportinternacionálé új tisztikarát, ennek kapcsán annak székhelyét Prágába helyezték át. Ezen a kongresszuson elhangzott jelentés 22 országos szövetség és kétmilliót megközelítő taglétszámról számolt be.

A polgári sporttól való elszakadás első természetes következménye volt, hogy a különböző országok munkássportjának irányítói igyekeztek versenyeket minél impozánsabb keretek között megrendezni, hogy életképességüknek így is bizonyítékát adják. Így a csehszlovák munkás sportszövetség 1920-ban Prágában, a német munkás sportszövetség 1922-ben Frankfurtban, az osztrák munkás sportszövetség 1926-ban Bécsben és 1927-ben ismét a csehszlovák sportszövetség Prágában rendeztek nagyszabású nemzetközi munkás sportversenyeket, amelyek azonban már erősen túlnőtték a hasonló polgári nemzetközi versenyek kereteit és így találó is ezekre a munkás sportünnepek elnevezés. Ezeken a munkás sportünnepeken az egyéni verseny teljesen háttérbe szorult és a tömeggyakorlatok, tömegfőlvonulások domináltak. Főntemlitettek kívül számos kisebb jelentőségű nemzetközi munkás sportünnepély zajlott le az elmúlt években és egyébként is állandó sportérintkezést tartanak fenn egymás között a különböző országok munkássportolói.

Az állandó érintkezés a sportinternacionálé megismétlődő kongresszusai, az időközben kialakult hatalmas szocialista sportsajtó, amely szakadatlanul vetette föl a munkássportra vonatkozó új ideákat, megteremtette a szétválasztás második és az elsónél lényegesen nagyobb horderejű következményét.

Ez pedig abban áll, hogy a munkássport elvetette csaknem egészében a versenysportot, hogy annál nagyobb erővel szolgáljon a tömegsportnak. Erre a lépésre a munkássportolókat a következő meggondolás készítette: A munkássportolók a sporttal, jobban mondva a testedzéssel a tömegek testi kulturájának fejlesztését akarják előmozdítani és az egész sportmozgalmat az egyetemes szocialista mozgalom szolgálatába állítani. A »legjobbnek lenni mindenki között« hajtóereje vitte szédületes arányokban előre az athlétikai, uszó stb. rekordlistát, de tette egy időben néptelenné a sporttelepeket, állította üzleti célok szolgálatába a tömegérdeklődést főkeltő labdajátékokat, elsősorban a labdarugást. Ezzel

szemben a szocialista világszemlélet alapján álló munkássportolók az egyéni rekordokat jelentéktelenné degradálják a tömegteljesítmények mellett, amely végső analizisben kollektív munka eredménye és a labdajátékokban a szórakozási lehetőséget keresi. *Mozgás, napfény, víz, levegő mindenki számára* — ez a tömörített elgondolása a munkássportnak.

A cserkészzet

Irta *Kunszt Henrik*

Mielőtt a cserkészettel, korunk egyik legnagyobb pedagógiai mozgalmával tüzetesebben megismerkednénk, áljon itt néhány adat, amelynek alapján a cserkészzet jelentőségéről némi fogalmat kaphatunk: 1908-ban az angol *Baden-Powel*, a mozgalom alapítója 30 fiuval kezdte meg a munkát, 15 év múlva, 1923-ban a világ cserkészeinek száma elérte a két milliót, az 1922-i párisi vezető kongresszusra és az 1924-i kopenhágai jamboreera 34 nemzet cserkészei küldték el képviselőiket. Magyarországon 1911-ben néhány fiuval indul meg a mozgalom. Ma a magyar cserkészek száma több mint 25.000 és az 1924-i jamboreera 140 főnyi csapatot küldtünk, amelynek versenyzői a cserkész világvversenyben Amerika és Anglia után a harmadik helyet vívták ki.

A cserkészzet lényege egy új fiu-típus kialakítása, amely az egészségesebb, erősebb, életrevalóbb, gazdagabb és nemesebb a jelen egyoldalú vérszegény és félszeg típusainál. A cserkészzet célja a fiukat komoly jellemnevelés, egészséges testedzés és gyakorlati ügyességfejlesztés által a cserkésztvörvény és fogadalom alapján jó honpolgárokká nevelni. Minden egyéb pedagógiától különbözően ezt a nevelést a cserkészzetben voltaképpen maga a fiu végzi. A cserkészzet merőben gyakorlati valami és az átélés erejével neveli az embert egész emberré.

Ha a cserkészzet igaz emberré, jó honpolgárrá akarja nevelni a fiut, akkor elsősorban a család számára kell nevelnie őt. A nemzetek nagyságának és boldogságának a család hármassága a titka. Nem véletlen tehát, hogy a cserkészek azt a kis szobát, ahol összegyűlnek, otthonnak nevezik. Ők rendezik be, butorait ők gyalulják, képeit ők festik, szobraikat ők faragják. A család és a cserkészzet együtt nevelik a férfit: a család adja a fészék melegét, a cserkészzet pedig a férfias erényt. Hogy a családban el ne puhuljon a fiu, jó, ha az élet kemény küzdelmeit megszokja a cserkészzet keretei között. A cserkészttábor legnagyobb értéke: *férjieképző ereje*.

A cserkészzet tehát nem az iskola kiegészítője, nem a sport, a turisztika megnevelése, nem testnevelés, nem ügyességek fejlesztése, nem jellemnevelés, vagyis nem részleges munka, hanem életrendezés. S miat-hogy az egész fiut veszi kézbe minden lelki és testi erényével együtt, ezért a cserkészzet világa olyan gazdag, mint maga az eleven élet.

Az új diáktípus programjában benne van minden, ami a testi és lelki kulturához tartozik, ami őt »emberebb emberré és magyarabb magyarrá teszi«. A cserkészzet elsősorban ezt a nagy ideált szolgálja. Ezért ha van is a cserkészzetben egy sereg turisztikai elem, egész sora a sportszerű tényezőknek és sok katonai szakismeret, mégis a cserkészzetben mindez nem önmagáért van, hanem a jellemnek és egész emberösszhangzatos fejlesztésének magasabb gondolatait szolgálja.

Nagy vonásokban ismertettük a cserkészzet lényegét, meghatároztuk helyét a sport és nevelésügy terén, tudjuk a célt, amire törekszük. Lássuk

már most, melyek azok a legfontosabb eszközök, amelyek segítségével a célt: az emberebb ember megvalósítását el akarja érni. Nem lesz tehát fölösleges, ha pár szóval jelezzük a cserkészzet jellemeszményének leg-rövidebb foglalatát és kodexét: a cserkészfogadalmat és a cserkész-törvényt. A *cserkészfogadalom* így hangzik: »Fogadom, hogy hiven teljesítem kötelességeimet, melyekkel Istennek, hazámnak és embertársaimnak tartozom. Minden lehetőt megteszek, hogy másokon segítsek; ismerem a cserkész-törvényt és azt mindenkor megtartom.« A *cserkész-törvény* szövege a következő: I. A cserkész egyenes lelkű és feltétlenül igazat mond. II. A cserkész hiven teljesíti kötelességét. III. A cserkész, ahol tud, segít. IV. A cserkész minden cserkészt testvérének tekint. V. A cserkész másokkal szemben gyöngéd, magával szemben szigorú. VI. A cserkész szereti a természetet, jó az állathoz és kiméli a növényeket. VII. A cserkész feljebbvalóinak jó lélekkel és készségesen engedelmeskedik. VIII. A cserkész vidám és meggondolt. IX. A cserkész takarékos. X. A cserkész testben-lélekben tiszta.

Tévedés volna azonban azt hinni, hogy ha ezt a fogadalmat és törvényt az ujonc-cserkészek (farkaskölykök) megtanulták, akkor egyszerismindenkorra végeztek is vele. A cserkész-törvény az egész cserkészmozgalom lelke, a cserkészjellem alapja. Ezért a cserkészmunka egész folyamán újra meg újra előkerül, megbeszélés tárgyát képezi, alkalmazkodva a fejlődő fiu növekvő értelmi igényeihez és tisztuló erkölcsi érzékéhez. Ha pl. a csapatban az engedetlenség esetei mutatkoznak sürűbben: ez jó alkalom a parancsnoknak, a vezetőnek a VII. cserkész-törvény alapos megbeszélésére. Ha valami különösen szép segítő tetre, valami feltünőbb cserkész-szolgálatra nyílt alkalom és a csapat ennek kapcsán elismerést aratott, ilyenkor szerencsésen lehet rámutatni a cserkész-lovagiaságra, a segítő szeretetre, a napi jótettnek nagy értékére és követelményére és meg lehet beszélni a III. törvényt.

A cserkész legszebb és legfőbb ismertető jele az, hogy mindennap jót tesz valakivel. Erről ismerik meg, hogy igazán cserkész. A cserkész-törvények megtartása és a zöld nyakkendőn kötött jótett-csomó esténkénti nyugodt lelkiismerettel való kibontása az, amely a cserkészt cserkészsé avatja.

Emellett természetesen a cserkészzetnek gyakorlati momentumait sem szabad figyelmen kívül hagynunk. A gyakorlati kiképzés is a jellemnevelés szolgálatában áll, gondosan az egyes fiu egyéniségéhez alkalmazkodik és ezért a cserkész kiképzése és nevelése a cserkész gyakorlati használhatóságának egyik alapja. Fontos tehát a gyakorlati, alaki kiképzés is a cserkészzetben, azonban kell, hogy ez folytonos erkölcsi neveléssel párosuljon. Ugyanez áll a cserkészjátékokra is, amelyek a legkítünőbb jellemnevelő eszközöknek bizonyultak. A cserkész-játékok között a legjellemzőbb az ugynevezett hadijáték, amelyben a cserkészpedagógusok hamar felismerték a küzdés alaptörvényeit. Ilyenek: az erkölcsi erők fölénye, az anyagi rendezettség és erő, az emberismeret, az idő, tér és az erők kölcsönhatásának ismerete, a gyorsaság és kitartás értéke, az alaposság jelentősége, meglepő helyzetben a gyors és helyes elhatározás. Ha a cserkész megértette az alaptörvények lényegét, felfogta igazságait, akkor — kerüljön az életben bármely pályára — nem lesz nehéz helyét az élet küzdelmeiben betölteni.

A cserkész társadalmi szabadságában természetesen e minőségéből kifolyólag nincsen korlátozva, korlátja egyedül a cserkész-törvény és fogadalom. Nem lehet tagja vallás- vagy nemzetellenes testületnek, botrányt nem okozhat, sem megbotrántkoztatást nem kelt. Cserkész, amennyiben alkoholt élvez, feltétlenül mértéktelen és csak az étkezéssel kapcsos-

latosan iszik. Cserkészkiránduláson vagy táborban azonban mindenféle alkoholélvezet — az orvosi rendeletet leszámítva — tilos. Ezek a főbb szempontok azonban nemcsak formailag kötik a cserkészt, hanem akkor is, ha polgári ruhában van. A cserkészlet tehát nem forma, hanem egy olyan jel, amit a fiu egész életén keresztül a lelkén visel.

Nem volna teljes a kép, ha nem szólnánk a cserkészmunka kitűzött végecéljáról, betetőzéséről: a cserkészútborról. A cserkészútbor a gyakorlati ismereteknek, a cserkészlelkületnek próbája, a szociális nevelőmunkának leghatásosabb tényezője. A táborba tehát csak azt a cserkészt viszik el, aki az őszi, a téli és a tavaszi — jobbára négy fal között történő — cserkészmunkában szorgalmasan résztvevő és akiben él a cserkészszellem. A sátrak felverésével, a tábori konyha megásásával, a műszaki és technikai munkák egész sorával párhuzamosan folyik ilyenkor a tábori élet megszervezése is. A cserkészek továbbképzése, vizsgáztatása, hasznos szórakoztatása, testüknek-lelküknek harmónikus nevelése tartozik a tábori élet programjához. A táborban fegyelem és felelősségérzet van. Minden cserkész önmagáért, felszereléseért, a rábízott munkáért felelős. A fegyelem nem kívülről ráerőszakolt fegyelem, hanem belső szükségessérv: mindenki szívesen és örömmel végzi el azt, amit rábízott a vezetőség.

A táborozás legkedvesebb, feledhetetlen mozzanata a tábortűz. Ami a tábortűznél történik, már pusztán azáltal, hogy ott történt, bizonyos jelentőséget nyer, közvetlenebbül hat, jobban a lélekbe vésődik, mélyebben megmarad. A tábortűzi megbeszélések, az aznapi cserkészmunkákhoz kapcsolódnak és rendszeren a parancsnok beszédének, vagy pedig a fiukkal való közös beszélgetés kapcsán történik. A megbeszélésnek érdekes formája az ugynevezett cserkész-parlament, amikor a vezető parancsnok felvet egy kérdést, a fiuk pedig hozzászólnak. A vezető a végén összegez, tapintatosan bírál és levonja az eredményt. De nagyon szeretik a tábortűznél a fiuk, főleg a kisebbek, a mesét, az érdekes történeteket, az anekdoták és tréfák elbeszélését. Enekszó nélkül nem is tábortűz a tábortűz. A dalok megválogatásában azonban a cserkészek kényes izlésűek. A szennyes, léha, izléstelen kupléknak és kabarédaloknak nincsen helye a cserkészek közt. A régi magyar dalkincs, a kurucdalok, népdalok és friss cserkészdalok bőven ellájtják a cserkészek műsorát.

A cserkészlet intézménye az utolsó három évtizedben lefolyt pedagógiai reformtörekvéseknek volt az eredménye, amely testben erős, lélekben nemes ifjúságot akar adni a világnak.

Az új rendszer alapjait Sir Robert *Baden-Powel* tábornok, az angol hadsereg lovassági főfelügyelője fektette le a »Scouting for Boys« című művében. Tíz törvénye nem volt más, mint a biblia parancsa, átültetve a fiuk gondolatvilágába, azzal a módosítással, hogy igen helyes pedagógiai érzékkel nem tiltott semmit, csak azt fejezte ki, hogy milyen a derék ember. Ezzel pedig a fiuval szemben a bizalomnak oly jelét adta, amely eddig ismeretlen volt s talán éppen ez volt az, ami részére a fiuk és felnőttek bámulatos tömegét megszerezte. 1908-ban volt Brown Sea-szigetén az első cserkészútbor és három évvel később a mozgalom Angliában már olyan arányokat öltött, hogy annak érdekében Baden-Powel kénytelen lemondani katonai állásáról. Ma a cserkészlet az angol világbirodalom társadalmának kiegészítő része és a cserkészegyenruha, a cserkész liliumjelvény ugyanugy beletartozik az utca képébe, akár a katonai vagy a rendőregyenruha. Az angol uralkodóházhoz tartozó connaughti herceg a mozgalom védnöke, amelyben a walesi herceg a főcserkész szerepét tölti be. Az első időben csak egész szegény sorsuak voltak cserkészek Angliában, ma már a legkiváltságosabb kollégiumok versenyeznek egymással

abban, hogy melyiknek van a legkiválóbb cserkészcsapata. Angliában jelenleg, a gyarmatokkal együtt, 430.000 cserkész van.

Az Angliában megszületett cserkészlet rövid néhány év alatt meghonosodott a legtöbb kultúrországban is és ma már nincs olyan nép, amelynek ifjúsága körében ismeretlen volna. Hatalmas arányokban, nagyszerű szervezésével sok tekintetben tulszárnyalta a cserkészlet terén Angliát: az *Egyesült Államok*, ahol ugyiszólván egyedüli eszköze az ifjúság iskolán kívüli nevelésének és így nagy nemzeti ügy. A cserkészek létszáma ma túl van a 800.000-en. A szervezet élén *Roosevelt, Taft, Wilson, Harding* után ma *Coolidge* elnök áll. Érdekes megemlíteni, hogy az Egyesült Államok cserkészszövetségének háromszáz személlyel dolgozó irodája van, élén hivatásos főcserkészel, *James E. West*-tel. Mintegy negyven amerikai egyetemen tanszéke van a cserkészletnek. Az amerikai cserkészfiukba már korán belenevelik a köz szolgálatának kötelességét, viszont tagadhatatlan, hogy az erkölcsi cserkész-ideál nem éri el angol standardot. Az amerikai cserkészlet magas fejlettségét mindennél jobban igazolja a kopenhágai cserkészversenyeken elért első helyezése.

Németországban angol mintára 1909-ben alakultak az első csapatok. A német cserkészlet, az angol szervezettől eltávolódva, idők folyamán egyre jobban a katonás nevelés felé terelődött. *Franciaországban* több cserkészszövetség áll fenn, mindegyik ragaszkodik az angol mintaképhez. A francia cserkészéletben is sok az indián romantikus elem, ami megcáfolja azt az állítást, hogy a latin népek lelkiületének nem felel meg az angol-szász eredetű cserkészlet. A londoni jamborée résztvevőinek többsége és mindenki, aki a skandináv cserkészmozgalmat ismeri, »a világ legjobb cserkészei« címmel *Svédország* gyermekeit ajándékozta meg. A rendszer angol a külsőségekben, a cserkész-szellem kitünő, igazi mintaképe a harmónikus nevelt, testben-lélekben ép ifjúságnak.

Cserkészcsapatai vannak még *Lengyelországnak, Olaszországnak, Belgiumnak, Norvégiának, és Dániának, Hollandiának, Ausztriának, Oroszországnak*, amely utóbbinak emigráns cserkészei élén *Pantukov* ezredes áll, aki Konstantinápolyból tartja fenn az érintkezést a cserkészvilággal. Szépen fejlődő cserkészlete van a testvér *finn* nemzetnek, *Észtországnak* és *Lettországnak* is. A *Balkánon* a legnagyobb cserkész-szervezete *Görögországnak* van. *Románia* cserkészmozgalmáa még a háboru előtt indult meg, de tekintélyes szövetséggel rendelkezik a *Szerb-Horvát-Szlovén* királyság és *Albánia* is. Meg kell említeni még *Portugália, Luxemburg, Törökország, Középamerika* kisebb-nagyobb köztársaságainak, *Peru, Chile, Uruguay* és *Brazília* államainak cserkészletét. *Afrikában* a gyarmatokon kívül *Liberia* néger köztársaság mutat fel meglepő eredményeket a cserkészlet terén. *Azsiában* kitűnik *Irak* cserkészletével, míg a *kínai köztársaság* amerikai mintára szervezte meg a mozgalmat. *Sanghai* a legnagyobb cserkészváros Kinában, állítólag százezer cserkésze van. *Japánban* angol kezdeményezésre indult meg a munka és *Sziám* fiatal királya gyermek-kora óta a lehető legaktívabb részt veszi ki a cserkészmunkából, amiért az egész világon »cserkészkirály« nak hívják.

E futólagos áttekintésből is kitűnik, hogy a cserkészlet korunknak komoly jelensége. Bár mindenütt nemzeti célok szolgálatába állítják, mégis minden országban azonos etikai alapon, a cserkész-törvények alapján fejlődik. 1920-ban megalakult Londonban a nemzetközi cserkésziroda, ugyanakkor volt az első nemzetközi konferencia is, amelyen egyhangu lelkesedéssel kiáltották ki a világ főcserkészeinek Sir Robert *Baden-Powel* tábornokot. 1924-ben a kopenhágai konferencián 34 nemzet kiküldöttei vettek részt és ezt a cserkészparlamentet méltán hasonlították a Népek Szövetségéhez. A negyedik nemzetközi cserkészkonferencia 1926-ban, a

svájci *Kanderstegben* volt. Itt negyven nemzet cserkészeinek képviselői gyűltek össze egy tisztitáborban, a konferencián *Baden-Powel* elnökölt és azon a magyarokat *Farkas Gyula dr.*, *Molnár Frigyes dr.* és *Bor-siczky Sándor dr.* főtitkárok, továbbá e soroknak írója képviselték. Ez a konferencia egyébként arról nevezetes, hogy a magyar cserkész-delegáció óriási diplomáciai sikert aratott a nemzetek összes cserkészképviselői felett. A kanderstegi konferencián ment határozatba az ugynevezett »cser-készlébbségi törvény«, amely szösz szerint a következőképen hangzik:

»A negyedik nemzetközi cserkészkonferencia a leghatározottabban fel-hívja azoknak az országoknak nemzeti cserkészszövetségét, amelyekben nemzeti kisebbségek vannak, hogy ezeknek a kisebbségeknek adják meg a cserkészcsapatok alakítására való jogot, hogy csapatéletükben saját nyelvüket használhassák és vezetőjüket maguk választhassák, akik azonban mindenképpen az illető állam polgárai.«

Ez a határozat módot nyújt a megszállott területek magyarjainak magyar cserkészcsapatok alakítására.

A magyar cserkészmozgalom hivatalos részvétel nélkül, egyesek buzgóságából indult meg. A mozgalom megindításában hervadhatatlan érdemeket szerzett a »*Zászlónk*« című ifjúsági lap és *Izsóf Alajos*, *Sik Sándor* és *Radványi Kálmán* megalakítják a *Regnum Marianum* és a budapesti *Kegyesrendi Gimnázium* cserkészcsapatát.

Hogyha a mozgalmat fejlődési korokra akarnánk osztani, akkor az 1910—1914. kor, a háboru kitöréséig, lehet a magyar cserkészlet ókora, a háborus idő az újraalakulásig, 1914—1919: a középkor s azóta az ujkor számít. A *Magyar Cserkészszövetség* 1918 december 1-én alakult meg. Első elnöke *Morvay Győző* lett. 1920. június 15-én *Ravasz Árpád* elnökle mellett megindul a Szövetség kéthetenként megjelenő hivatalos lapja: a *Magyar Cserkész*, amelynek *Herrmann (Temesi) Győző* a szerkesztője. Ma már itt is jelentős fejlődéssel találkozunk. A Szövetségnek egy másik lapja is van, a »*Vezetők Lapja*«, amely *Kosztersitz József dr.* szerkesztésében jelenik meg.

A Magyar Cserkészszövetségnek 1922 óta *Wlitz Béla* pápai kamarás az országos elnöke. Az ő elnöklése idejére esnek a magyar cserkészmozgalom legfőbb eseményei. 1922-ben három csapatot küld ki a külföldre, hogy együtt táborozva más nemzetekkel, megismertesse magát. A legfontosabb útja a *Lóczy*-csapatnak volt, amely Kentben angolokkal táborozott, egy-egy csapat Finnországban és Németországban járt. Azóta a magyar csapatok tömegesen mennek külföldre nyaranként. Az 1922. évnék kimagasló eseménye gróf *Teleki Pál dr.*, volt miniszterelnök, egyetemi tanár kinevezése az első magyar főcserkészsé, kormányzói magas elhatározással. *Teleki* tartós betegeskedése miatt kénytelen visszavonulni és helyét, mint második magyar főcserkész, gróf *Khuen-Héderváry Károly* foglalta el.

1922-ben a magyar cserkészek részvesznek Párisban a cserkészisztizti világgkongresszuson, amely elhatározta az 1924-iki dániai világbajnoki versenyt. Kopenhága mellett elterülő királyi vadaskert *Ermelunden* nevű tisztásán folyt le a cserkészvilágbajnokság küzdelme. A küzdelem eredménye: I. Amerika 181 pont, II. Anglia 172 pont, III. Magyarország 166 pont.

1924. április 27-én alakul meg, mint a mozgalom hátvédje, a *Cserkész Nagytanács*. Elnökéül a főcserkész *Albrecht* királyi herceget nevezte ki. 1926-ban a magyar cserkészlet Országos Cserkészbajnokságot, nemzeti jamborée-t rendezett. Ezen a nagy táborozáson hétezer cserkész vett részt s több mint ezer sátrat ütöttek fel Budapest határában, a megyeri dombokon. A világ főcserkésztét lord *Hampton*, az angol delegáció el-

nőke képviselte, de eljött a magyar jamboréere a külföldi cserkészeknek több csapata is.

1927. júliusában 25 főből álló magyar reprezentatív cserkészcsapat vett részt Saltzjöbadenben, a svéd jubiláris nagytáborozáson. Ehhez a táborozáshoz fűződik Baden-Powellnek az a nyilatkozata, amelyikben kijelenti, hogy a magyarok között érzi magát a legjobban, mert ők közelítették meg a legjobban azt a cserkész-típust, ahogy azt ő legelső elgondolásában megrajzolta.

Az 1927. évben nagy tervek válnak valóra. A Magyar Cserkészszövetség házat vesz, cserkészparkot rendez be, vízitelepet létesít, saját boltot nyit. Ez év legfontosabb külföldi eseménye a helsingöri nemzetközi vízi-jamborée, amelyet a dánok vízicserkészetük 15 éves jubileuma alkalmából rendeztek. A cserkészversenyekben a magyar fiúk a legnagyobb pontszámmal végeztek, az angolok, dánok, németek és egyéb »tengeri nemzetek« előtt, s két ezüst-, két kristályserleget és egy miniatűr viking-hajót hoztak haza magukkal. Mint a versenybírók jelentése mondja, a hajót, mint a legelső díjat, »csinos megjelenésükért, tudásukért és fegyelmezettségükért« kapták a magyar fiúk. A hazaérkező versenycsapatot a Szövetség ünnepélyesen fogadta, a kormányzó pedig táviratban fejezte ki a fiúk iránt elismerését.

Nem volna teljes a magyar cserkészetről adott vázlatos kép, ha befejezésül pár szóval nem ismertetnénk a magyar cserkészlet szerveit. A mozgalom élén a *Cserkész Nagytanács* áll, amelynek elnöke *Albrecht* királyi herceg, elnökhelyettese gróf *Andrássy Géza*, v. b. t. t. A Cserkész Nagytanács tagjai társadalmi életünk legkiválóbbjaiból állanak. A Cserkész Nagytanács a cserkészügyeknek legfelsőbb intézője. Végrehajtó szerve a Magyar Cserkészszövetség, illetőleg az 50 tagú intézőbizottság. A szövetség fővédnöke nagybányai *Horthy Miklós*, Magyarország kormányzója, tiszteletbeli főcserkésze *Teleki Pál* gróf, volt miniszterelnök, egyetemi tanár. A jelenlegi főcserkész gróf *Khuen-Héderváry Károly* felsőházi tag. A Magyar Cserkészszövetség országos elnöke *Witz Béla*, pápai kamarás, társelnökei *Hampel Antal* dr., *Hittrich Ödön* dr., *Karácsony Sándor*, *Papp Antal* dr., *Sik Sándor* dr., *Szukováthy Imre* dr., *Temesi Győző* dr. Ügyvezető elnök: *Zsembery Gyula* dr. Országos vezetőtiszt: *Faragó Ede*. Országos ellenőrző megbízott *Vidovszky Kálmán*. Ügyész: *Borsticzky Sándor* dr. Külügyi megbízott: *Molnár Frigyes* dr. Gazdasági főtitkár: *Major Dezső* dr. Országos vezetőtiszt-helyettesek: *Éry Emil* és *Sztrilich Pál*. Gazdasági ellenőr: *Márkuss Miklós* dr. Főpénztáros: *Kósch Béla*. Külügyi titkár: *Nágel Edgár* dr. Sajtótitkár: *Zsoldos Bence*.

A Magyar Cserkészszövetség hatásköre kiterjed az egész országra. De mivel az összes csapatok minden ügyének elintézését nem bírná el, az országot fiz cserkészkerületre osztották. Az első és tizedik cserkészkerület székhelye Budapesten van, a többi vidéken.

A cserkészlet nagyszerű eredményeit világszerte a mozgalom legnagyobb erőtényezője, a csapatok belső munkája hozta létre. Ezen mulik a jövőben is, hogy teremnek-e virágok a cserkészlet számára és különösen, ami bennünket a legközelebből érint, terem-e a magyar lelkek számára. A magyar cserkésznek át kell vennie a nemzetek cserkész-típusaiból azt, amit nagy céljai elérésére szükségesnek tart. A magyar cserkész legyen egészségesebb, ügyesebb, mint az amerikai, legyen használhatóbb, mint az angol, legyen nemzete sorsával úgy összeforrvá, mint a német, de mindenekfelett alakítsa ki magában a magyar cserkész két legfőbb jellemvonását: a elksiséget és a magyarságot, mert csak ezen az uton érünk el a jobb és igazabb magyar nemzedékhez.

A levente-intézmény

Irta dr. Szerellemhegyt Ervtn

Mióta a civilizáció mind több és több munkát ró az emberekre, azóta él minden élni és haladni akaró társadalomban az az igyekezet is, hogy az ember szellemét és testét a több munka elbirására nevelje s mióta a gondolkozás és a tapasztalat megtanított arra, hogy a lélek ereje a test erőinek fenntartásával és fejlesztésével egyenes arányban áll, mindig gondoltak a test ápolására és erőinek a fejlesztésére. E célból minden művelt államban megindult a tanulmányozás, eszmék vetődtek fel s az eszméket népnevelők, emberbarátok, orvosok és bizottságok, majd maguk a kormányok is tárgyalták s arra a végeredményre jutottak, hogy a testnevelést lehetőleg szabadon, testedző játékok révén kell eszközölni, népszerűvé tenni. Magyarország e tekintetben sem maradt el a nyugati államok mögött, amire nézve elég bizonyíték az, hogy már 1600 elején Sárospatakon találkozunk a szabadtéri játékokkal, melyeket a kollégium végeztet tanulóival. A XVII. szd. közepén ugyanez a kollégium ad a testi nevelés egyik külföldi apostolának, *Comenius A. János*-nak teret és erkölcsi támogatást, de anyagi eszközöket is, hogy eszméit kifejthesse és alkalmazhassa. Magyar ember volt *Tersztyánszky* Dániel, bécsi udvari főleiszt is, aki 1777-ben Mária Terézia királynő rendeletére a *Ratio educationis*-nak a testi nevelésre vonatkozó részét korát meghaladó látókörrel és bölcseséggel kidolgozta. Hogy ezek a kezdetek csak kezdetek maradtak, annak nem a magyar nép volt az oka, hanem a magyar nemzetet folytonosan zaklató háborus viszonyok és belső villongások.

Mihelyest az 1867-iki kiegyezéssel hazánkra békésebb idők következtek, azonnal sietett a testnevelés terén tapasztalt elmaradását helyrehozni. Hogy ezt az igyekezetet milyen siker kísérte, elég lesz a *Magyar Athléttikai Club*-nak folytonos agitációs, önzetlen tevékenységét szem elé állítani, mely a modern testnevelési eszméket folyton a felszínen tartotta. Ennek az agitációs munkának eredményeképpen 1889-ben dr. *Berzeviczy* Albert államtitkár az Országos Közegészségügyi Egyesületet a testnevelés reformkérdéseivel való foglalkozásra felhívta. Ennek tulajdonítható *Csáky* Albin gr. kultuszminiszternek az iskolai tornaversenyekkel, majd a játékdélutánokkal való kísérletei. Mikor pedig a *Magyar Athléttikai Szövetség* megalakult, a szabadtéri sportmozgalom még intenzívebb lett. A szövetség különösen iskolai szakosztálya révén működött annak az eszmének a megvalósításán, hogy a test nevelésében nemcsak a közvetlen hatást kell tekinteni, hanem azt a távolabb fekvő, de feltétlenül szükséges célt is, hogy a testnevelés hasznát ne csak azok a szerencsések élvezhessék, akik a közép- és felsőbb iskolákat látogatják, hanem abban az államnak minden polgára részesülhessen. A fáradhatatlan munkának már mutatkozott is az eredménye. A háborúelőtti években a magyar sport már egész Európának az elismerését kivívta s az utolsó olimpiákon versenyzőink már egysorban állottak a többi népekével. De az egységes, nemzeti szempontok szerint vezetett s a tömeget felölelő sport szükségessége mindjobban mutatkozott és jobb jövő reményével kellett fogadni az első magyar Testnevelési Kongresszusnak az 1909. évben hozott határozatát, melyben a hiányokra számszerű

adatokkal rámutatva, egy országos *Testnevelési Tanács* felállítását és ennek megfelelő anyagi eszközökkel való ellátását sürgette.

Az Országos Testnevelési Tanácsot a kormány 1913-ban felállította és eredményes munkálkodásának biztosításául részére Testnevelési Alapot alkotott. A tanács elnöke a testnevelés előharcosa, dr. *Berzeviczy Albert* lett, ügyvezető társelnöke pedig a testnevelési alap megteremtésében fáradhatatlan dr. *Gerenday György*. Ekkor azonban kiütött a világháború s a bekövetkezett sok szenvedés és nélkülözés megbénította a tanács működését.

A demoralizált, kifosztott s mindezek tetejébe a Trianonban ember-telenül megcsonkított Magyarországon úgy látszott, hosszú, nagyon hosszú időre beborult a sportélet ege. De váratlan segítség érkezett. Az az éltető szellem, mely a régi Görögországot egykor naggyá tette, Olympiát sirjából feltámasztotta, most hozzánk is bekopogott s arra figyelmeztetett, hogy mindenekelőtt a lelki és testi erő fenntartásáról, azután a lelkiileg és testileg erős és ép nemzedék neveléséről kell gondoskodni, amely majd eleget tud tenni a nagy hivatottságnak, mely az országra vár. E szerint az ujmutatás szerint, a régi görög minta szem előtt tartásával, de a kínövések veszedelmének megelőzésével mindenekelőtt arról kellett gondoskodni, hogy a testnevelés egész ügyét az állam vegye kezébe s erre nézve helyes törvényt alkosson. Ez a törvény hosszas vajadás és dr. *Karafiáth Jenőnek* fáradhatatlan tevékenysége és sok munkája után tető alá került. *Lex Karafiáth* néven ismerjük az 1921. évi LIII. t.-cikket, mely ezen a téren megelőzte a művelt Nyugat valamennyi törvényhozását, többnek pedig mintául szolgált. Ez a törvény kimondja: 1. hogy az állam mindennemű iskoláiban gondoskodik mindkét nembeli tanuló ifjúság rendszeres testi neveléséről, 2. *szervezi az iskolát elhagyó ifjúság testi nevelését oly módon, hogy abban 21. életévének betöltéséig a nemzetnek minden férfitagja kötelezően résztvegyen.* Ennek a második pontnak alapján ez a törvény a *Levente-intézménynek* a megalkotója.

Gondoskodni kellett ugyanis olyan intézményről, mely lehetővé teszi, hogy az iskolát elhagyó ifjak a törvényben megszabott kötelességüknek kellő eredménnyel eleget tehessenek. Erre a célra legmegfelelőbbnek mutatkozott egyesületek szervezése, melyeket *Levente Egyesületek* néven ismerünk. Tekintetbe kellett továbbá venni azt is, hogy ha a törvénynek eleget akarunk tenni, az ország férfilakosságának mintegy nyolc százalékáról van szó. Olyan tömegről, melynek a nemzeti célok megvalósításában előbb-utóbb döntő szerep jut s így nagy nemzeti érdek az, hogy az ifjúság testi-lelki nevelése az egyesületekben miként történik. Az államnak, mely ezt a nevelést kezébe vette, a legapróbb részletekig figyelemmel kellett lennie arra, hogy irányító és vezető tevékenysége teljes mértékben érvényesüljön, azért körültekintő gondossággal teljesen új és megfelelő *országos szervezetet* kellett kiépíteni és felállítani. Ezt a 9000/924. sz. vallás- és közoktatásügyi- és a 124.000/924. sz. belügyminiszteri rendeletek egyetértőleg az országszerte felállítandó *testnevelési bizottságok és testnevelési alapok* alakítása révén kívánták elérni. Ezek szerint minden vármegyében, törvényhatósági jogu és rendezett tanácsu városban, esetleg nagyobb községekben is testnevelő-bizottságok alakultak, melyeknek elnökei az illető közigazgatási területek első tisztviselői, tagjai pedig a törvényhatósági, illetőleg városi képviselő-bizottságok tagjai közül felerészben választott, felerészben pedig a kormánytól kinevezett, meghatározott számú tagok. Ezeknek a bizottságoknak az a feladatuk, hogy hatáskörük területén mindenekelőtt a testnevelésre kötelezett ifjúságnak pontos összeírásáról és állandó nyilvántartásáról gondoskodjanak, a *Levente Egyesületeket* megalakítsák és

azokba a testnevelésre kötelezetteket bevonják. Azután gondoskodniuk kell az egyesületek elhelyezéséről, eszközeiről és működésüknek minden szükségletéről a megfelelő testnevelési alapok megalakítása által. Figyelemmel kell kísérniök a testnevelés helyi ügyeinek állását, folyását, esetleges kívánnivalóit és mindezek mellett fel kell kelteni a testnevelés iránt a társadalom érdeklődését és szeretetét. A mindezekkel járó adminisztrációt a megyei, illetőleg a városi tisztviselők végézik. Ezeknek a bizottságoknak előadója, szakértője, állandó szerve és a határozatoknak végrehajtója a kormánytól minden megyébe kinevezett *testnevelési felügyelő* és segítségeik a *testnevelési vezetők*.

Meg kell jegyezni, hogy a Levente Egyesületek sportegyesületek, melyek a testnevelésre kötelezett (iskolánkívüli) ifjakat a gyülekezési és egyesülési jog általános szabályainak szem előtt tartásával gyűjtik és foglalják magukba. Mégis az a különbség, hogy míg a többi egyesületekbe a tagok tetszésük szerint léphetnek be és azokból ki, addig a Levente Egyesületekbe kötelező az illetőknek a belépése s a bizottságoknak kötelességük a belépés ellenőrzése és a beutalás. Az egyesületek alapszabályait a Vallás- és Közoktatásügyi minisztérium állapítja meg, tisztviselőikül pedig a helység erre való lakosai közül kell megfelelő egyéneket felkérni. Az egyesületek célja a nemzet erejének testben és lélekben erős, tiszta erkölcsű leventék nevelése révén való gyarapítása, eszköze pedig az iskolai testi nevelés folytatása és kiszélesítése. Ezért az egyesületekből minden politizálás ki van zárva és szigorúan tiltottak a szeszitalok és a szerencsejáték. A tagok tiszteletbeliek, működők és pártolók, kik közül a működők, vagyis a leventék nem fizetnek tagdíjakat, de az *öreg leventék*, kik 21. életévük betöltése után is tagok kívánnak maradni, évi egy aranykoronaértnek megfelelő tagdíjjal járulnak az egyesület kiadásainak fedezéséhez.

Ugyanabban a helységben, ha szükséges, több leventeegyesület is alakítható. Méltánylást érdemlő esetekben a testedzés terén érdemesen működő sportegyesületek saját kebelükben, saját költségükön külön Levente-osztályt állíthatnak fel, amint ez a cserkészcsapatoknál már eredetileg is engedélyezett, de az ilyen osztályok is a hivatalos testnevelési szervezet felügyelete alatt állanak.

Tekintettel arra, hogy a leventeintézmény megteremtése új és az eddigi eszközökkel meg nem oldható, súlyos anyagi kérdésekkel járó feladat, az állam kénytelen volt a megyénként és községenként megalakítandó testnevelési alapok megteremtése érdekében az egész társadalom megértő áldozatkészségét és támogatását igénybevenni, a Levente Egyesületek adminisztrációs és gazdasági ügyeinek elvégzését pedig a tisztviselők hazafias áldozatkészségétől várni, mégis mindez nem volt elég. Ezért a nagyobb ipari, kereskedelmi és mezőgazdasági vállalatokra is kénytelen erkölcsi és anyagi kötelezettségeket róni. Minden vállalat, mely 1000-nél több olyan alkalmazottat foglalkoztat, akik között legalább 100, testnevelésre kötelezett ifju van, köteles munkásaiból és egyéb alkalmazottaiból külön Levente Egyesületet alakítani s annak mindenféle szükségleteiről gondoskodni. Ezek a vállalati Levente Egyesületek azonban az állam hivatalos szerveinek éppen úgy alája rendelvek, mint az általános Levente Egyesületek.

A leventék oktatása az egyesületekben történik, maximálisan az év nyolc hónapjában, heti 2—2 órában s havonként egy délután, minimálisan öt hónapon keresztül heti 2 órában. Az oktatást a *testnevelési vezetők* és ezek hiányában az *oktatók* végzik. A vezetőket, kik a felügyelőknek segédek, az állam, az oktatókat pedig, amennyiben szükséges, a községi bizottság díjazza.

A testnevelés anyaga: szabad- és rendgyakorlatok, bot- és buzogánygyakorlatok, játékok, szer-, talaj- és akadálytorna, gulák, atlétika, futball és füleslabda, céllövés, uszás, téli sportok és tűzoltás. Ezenkívül résztvesznek a társadalmi sportegyesületek versenyein s maguk is rendeznek atlétikai, uszó-, futball- és céllövőversenyeket, továbbá önképző-körszerű ifjúsági előadásokat, ünnepélyeket stb. tartanak.

Szervezet: Minthogy a testnevelési törvény 3. §-ának második bekezdése az iskolán kívüli testnevelés országos szervezését és irányítását a Vallás- és Közoktatásügyi miniszterre bízta, a Levente-intézmény ennek a minisztériumnak az ügykörébe tartozik, a miniszter erre nézve külön testnevelési ügyosztályt állított fel.

A testnevelés ügyeinek vezetését a minisztérium irányelvei alapján az Országos Testnevelési Tanács intézi. A Levente-intézmény a tanács III. ügyosztályának körébe tartozik.

Ma már az ország minden nagyobb helységében van leventeegyesület, melyeknek ügyeit 25 megyei, 10 törvényhatósági jogú városi és 44 rendezett tanácsú városi bizottság intézi a megfelelő számú felügyelő, vezető és oktató segédkezésével. Ezeken kívül Budapesten 135 egyesület foglalkozik a leventékkel s ki kell emelni, hogy székesfővárosunk szeretettel és bőkezűen gondoskodik róluk. Nem mulaszthatjuk el megemlíteni azt, hogy a nagyobb ipari- és kereskedelmi vállalatok megértéssel és hazafias buzgósággal fogadták a Levente-intézményt, mely nekik viszont fegyelmezett, jó erkölcsű, testben-lélekben erős, megbízható alkalmazottakat nevel. A vállalatok nemcsak a törvény követelményeinek tesznek eleget, hanem azokon messze túlmenő áldozatkészséggel és buzgósággal járnak elől a hazafias kötelességteljesítésben.

Az eddig rendezett leventeversenyek, ünnepélyek és táborozások az intézmény jó bevalásáról, sőt igen jó eredményekről s az intézők lelkes és odaadó munkájáról tanuskodnak. A leventeünnepélyek ma már az egész országnak örömnappjai, melyeken a magyar társadalom, élén a *Kormányzó ur* Ó Főméltóságával és előkelőivel együtt, örömmel vesz részt s felekölt szavakkal és értékes jutalmak kitűzésével buzdítja a leventéket szorgalomra és kitartásra. Legutóbb az ország biboros hercegprímása, *Serédi Jusztinián* tüntette ki megjelenésével és hazaszeregetre, istenfélelemre, egymás megbecsülésére és fegyelmetartásra buzdító szavaival az Esztergomi Iparos és Kereskedő Levente Egyesületnek közgyűlését.

Magyar sportkönyvtárak és gyűjtemények

Irta dr. Mező Ferenc

A nyilvános könyvtárak közül csupán csak a *Nemzeti Múzeumnak* vannak sportmunkái: Dr. Balogh Lászlónak, a Nemz. Múzeum tisztviseleljének becslése szerint a Múzeum sportkönyv-állománya megközelíti az 1000 darabot. A gyűjtés nem történt tervszerűen: Guts Muths-nak három munkája is megvan, így a *Gymnastik* (1793), a *Spiele zur Übung...*, a Németországban is ritka *Schwimmbuch* első weimári kiadása (1798-ból), de már a többi klasszikus (Jahn, Eiselen, Vieth, Massmann, Spiess stb.) munkáit hiába keressük. A legrégebbi könyv — úgy látszik — Áquila: *Ferme de omni genere ludorum*. Oppenheim, 1516 c. munkája, ezenkívül van még néhány régi vivőkönyv, köztük egy (Carl Timlich: *Gründliche Abhandlung der Fecht-kunst*. Wien, 1796.) Kisfaludy Sándor könyvtárából való. A könyv végén levő előfizetők jegyzékéből csodálkozva látjuk, hogy mily sok magyar mágnás és tiszt érdeklődött a könyv iránt: a 123 előfizető között 19 magyar névvel találkozunk. Talán nem lesz érdektelen, ha itt adjuk nevüket is:

Se. Durchl. Herr Nikolaus, regierenden Fürst v. Esterházy, k. k. Oberster. Stanislaus v. Berece.
Lieut. v. Bercely.
Lieut. v. Csepreghy.
Lieut. v. Draskóczy.
Johann Graf v. Esterházy.
Johann Graf v. Kerepessy.
Lieut. v. Kisfaludi.
Lieut. v. Lenkey.
Lieut. Stephan v. Máriássy.
Lieut. v. Nagy.
Herr Johann Graf v. Pálffy.
Herr Franz Graf v. Pálffy.
Lieut. v. Puky.
Lieut. Johann v. Soós.
Generalm. Michael Freih. v. Splényi.
Lieut. v. Takáts.
Dominik Graf v. Teleky.
Lieut. Franz v. Tóth.

Van egy régi s értékes birkózókönyve is muzeumunknak (De Hooge R.: *Der Künstliche Ringer*. Amsterdam, 1674), ezenkívül a sport minden

ága képviselve van néhány kiváló munkával. A modern külföldi sportkönyvek közül csak francia- és angolnyelvűeket láttunk. A hazai ritkább munkák közül megemlítjük az »Aradi uszó-mester«-t (1841-ből való, csak ez az egyetlen példány ismeretes), Birly: *Csolnak-ut Rottterdamból c. munkáját*, Batizfalvy Házi Gyógytestgyakorlatát (1857-ből), a Kolozsvári Atl. Club I. évkönyvét, s Molnár: *Athlétkai Gyakorlatok-ját*, amelyből már csak pár példány van magángyűjteményeinkben.

Sportlapokban igen gazdag a Múzeum könyvtára, már az évkönyvekből kevesebbet találni és szinte teljesen hiányoznak a régebbi torna- és lövészkönyvek s különösen a megszállt területek sportéletét ismertető munkák.

Az *Országos Testnevelési Tanács* könyvtárában együtt van a Tanácsra vonatkozó minden munka, a Tanács valamennyi kiadványa, a Közoktatási és Közegészségügyi Tanácsok munkálatai, anatómiai, fiziológiai, paedagogiai művek, német, finn, svéd, angol, francia, olasz stb. nyelvű munkák a sport minden területéről, a Miniatur Bibliothek für Sport u. Spiel 23 kötete, sportencyclopaediák, gyönyörűen kiállított beszámolók a modern olimpiai játékokról, Diem valamennyi munkája, az összes MASz szabályok, temérdek értékes évkönyv és jelentés, köztük a Budapesti Korcsolyázó Egyletét 1871-től, egynehány megszállt területen levő egyesület jelentése, versenyprogramja, alapszabályai, Karafiáth Jenőnek, az OTT elnökének *Nemzetvédelem c. mélyenszántó röpirata*, kiváló alapvető munkák, mint a *The Complete Association Footballer*, a *The Complete Oarman*: az evezősportnak Lehmann-tól készített kánonja, Hieronymus Mercurialis *Gymnastica-jának* második kiadása 1572-ből, aztán a női sportot ismertető munkák, külföldi és hazai sportlapok szép számmal.

Közel 1000 kötetre rug a *Testnevelési Főiskola könyvtára* is. Dr. Szukováthy Imrénének, a Főiskola tanul-

mányi igazgatójának szakértelmét dicséri ez a pompásan összeválogatott, modern gyűjtemény. A testnevelőjelölt magtálal itt minden szakkönyvet, akár melyik sportág iránt érdeklődik is. A cserkészlet, svéd torna csak úgy képviselve van itt, mint az atlétika, művészettörténeti, anatómiai, paedagogiai (a Kornis-szerkesztette *Paedagogiai Könyvtár* valamennyi kötete), módszertani kérdésekre egyaránt választ nyerhet, mintahogy a sport történelméről is értékes munkák tájékoztatnak (Jaeger, Angerstein, Bogen). Hieronymus Mercurialis 1577-ből való II. kiadása, Mátyus Ó és Uj Diætetikája, de különösen Salzmannak 1800-ban Londonban angol fordításban megjelent *Gymnastica*-ja képviseli a régebbi irodalmat. A régebbi német tornaünnepélyekről szóló beszámolók, hazai és külföldi almanachok, folyóiratok egészítik ki ezt a tökéletes gonddal fejlesztett s őrzött gyűjteményt.

Ugyancsak itt nyert elhelyezést a *Magyarországi Tornatanítók Egyletének* egykoron tartalmas (v. ö. A magyarországi Tornatanítók egylete 25 éves fennállásának története c. munka 227—230 ln.), de a kölcsönzések során erősen megfogyatkozott könyvtára is.

A *Nemzeti Torna Egylet* könyvtára (mintegy 400 kötet) jobbára tornaszakkönyvekből (Angerstein, Wickenhagen, Gasch, Hirth, Jahn, Spiess, Wassmannsdorf, Lion, Puritz, Maul stb.) áll, de atlétikai (Silberer: *Athletik*, Sullivan: *Athletick Almanach*, Kurt Doerry: *Leichtathletik*) és a sport ágaihoz (vívás, játék, evezés, korcsolyázás) tartozó munkák is fordulnak elő benne. Évkönyvekben, jelentésekben, alapszabályokban, versenyprogramokban, folyóiratokban szintén elég gazdag a gyűjtemény, amelynek rendezése Bernáth János főiskolai tanárnak, az egylet igazgatójának szakavatott munkáját dicséri.

Körülbelül 300 kötetre rugó könyvtára van a *Magyar Athlétikai Szövetségnek* is. Jobbára atlétikai szakkönyvek, folyóiratok, bár a többi sportágakból való munkák is (főleg tenisz, evezés, céllövészet, futball, torna, kerékpár) bekerültek ez éppen mostan rendezés előtt álló gyűjteménybe. A stockholmi olimpiai játékokat összefoglaló pompás diszmunka: *The Fifth Olympiad* (the official report of the olympic games of Stockholm 1912.)

Ha még megemlítjük, hogy az *Egye-*

lemi Könyvtár-ban Hieronymus Mercurialis-t három példányban is felfedeztük (egyéb sportkönyv alig akad ott), hogy a pannonhalmi nagy főpátsági könyvtárban is csak néhány sporttárgyu munka van meg (Markó, Zimányi, Mátyus), hogy az Erzsébet Népakadémia Könyvtárának 20,000 kötete között is csak kb. 20—25 sportmunka szerénykedik, számot adtunk nyilvános könyvtáraink sportállományáról. Ide kívánczok még az is, hogy az aradi kulturpalotában levő könyvtárban összesen hét, a kolozsvári ref. kollégium könyvtárában pedig mindössze három magyar sportmunkát sikerült találni.

A magángyűjtemények közül legrégebbi *Bély Miklós*, reálgyimnáziumi testnevelő-tanáré. Közel félszázaddal ezelőtt atyja kezdte gyűjteni a sporttárgyu munkákat és később tevékeny segítő társakat kapott fiaiban, Mihályban (a múlt évben halt meg fiatalon) és Miklósban. E nagyértékű családi könyvtárban ugyszólván hiánytalanul együtt vannak a nagy klasszikusok (Guts-Muths, Jahn, Eiselen, Cläus, Lyon, Spiess, Ling, Euler, Kloss), Krause Olympiájából pedig alighanem itt van az egyetlen példány hazánkban.

Alig van művelt nemzet, amelynek sportirodalmából ne találunk néhány értékes szakmunkát a Bély-könyvtárban, de folyóiratok is elég szépen vannak benne, miként a magyar sporttörténelmi szempontból becses munkák (Chappon, Balassa vívőkörnyvei, Zimányi Testgyakorlattana, Molnár Lajos Athlétikája és Athlétikai gyakorlatok-ja, Markó, Matolay, Kelen munkái, a Herkules könyvtár, a Kolozsvári II. évkönyv stb.) sem hiányoznak. Külön említést érdemel a könyvtár alapos szakkatalógusa.

Stankovits Szilárd, a Magyar Atl. Szövetség világhírű elnöke is a legrégebbi gyűjtők közül való. Miként könyvei (Koch, Colozza, Schmidt-Schroeder, Mosso Raydt, Dragehjel, Bancroft) is mutatják, behatóan foglalkozott iskolaegészségügyi és neveléstani kérdésekkel, a gyermekjátékok irodalmával, tanulmányozta az iskolaépületek, tornatermek berendezését tárgyaló munkákat, de legfőképpen a szabadtéri sportok irodalmát (Warner, Koch). Böven vannak könyvtárban uszó-, tenisz- (Wilkins) és torna-könyvek, a nők testedzésével foglalkozó munkák, sportlexikonok, sport-

almanachok, külföldi, főleg angol és amerikai sportegyletek évkönyvei, encyclopaediák és báró Coubertin írásával együtt a modern olympiai játékoknak ugyyszólván teljes irodalma (gyönyörű a stochołmi játékokat ismertető négynyelvű — angol, francia, svéd, német — munka). Mindez csak kisebbik részét teszi a mintaszerű, szemre is szép könyvtárnak, mert a könyvek többsége az athléтика világirodalmából kerül ki. A legkitünőbb tréningkönyveket (Murphy, Ellery Clark, Hill, Doerry, Bruchon, Abrahams, Peltzer, a Training Instructor 1889-ből) harmónikusán egészítik ki a világszerte ismert Spaldingok (1897-től), az Athletik Jahrbuch és az American Physical Education Review a világ egyik legjobb testnevelési folyóiratának évfolyamai, a MASz szabályok teljes gyűjteménye, a MAC szervezeti és ügyrendi szabályzata, a Nemzeti Sport, Sportvilág, Sporthírlap s a Newyorki Atl. Club lapjának évfolyamai.

Dr. Gerentsér László vívómesternek, az egykoron híres-neves atlétának több száz kötetre rugó könyvtárában főképpen a külföldi vívós szakmunkák (C. Prévost és G. Jollivet, Georges Robert, F. Masiello, Masaniello Parise, Agesilao Greco, Heinrich Tenner és Rudolf Brosch, Giordano Rossi, Montag) vannak képviselve, de szép számmal vannak a ritmikus tornára, a női testgyakorlásra vonatkozó könyvei is. Sportlapokból (Herkules, Sportvilág, Nemzeti Sport, Sport im Bild, Sport im Wort, Deutsche Turnzeitung, Armes et Sport) is több évfolyama van.

A gyakorlati irányú athléतिकai (külföldi) munkák közül Hjertberg, Murphy, Mussabini művei nemcsak eredetiben vannak meg nála, de kéziratban még ezek magyar fordítása is.

Magyar könyvei közül legbecsesebb Molnár Athléतिकai gyakorlatok-ja, aztán Chappon, Balassa vívókönyvei, Kelen és Matolay munkái. Tömérdek kép, sportemlék egészíti ki szép gyűjteményét.

Zuber Ferenc, az Országos Testnevelési Tanács alelnöke is gyönyörű — sőt sok tekintetben párját ritkító — gyűjteménnyel dicsekedhetik. Híres atl. tréning-könyvek (Hertberg, Griffith, Murphy, Duffey, Mitchell) mellett mintegy 30 Spaldingja is van, de a modern olympiai játékokról szóló ismertetések is — ugyyszólván minden európai nyelven — birtokában vannak.

A MAC évkönyvei csak nála lehetők fel teljes számban, de a folyóiratok tekintetében sincs még egy magánygyűjtemény, amely az övéhez fogható volna: így csak nála van meg a teljes Nemzeti Sport, Herkules, Sportvilág, de a Magyar Vizi Sport, Sportkedvelő, Athléta évfolyamai is ritkán találhatók magánkézben. Zuber elsőrangú szaktekintély a lovassportban is és ennek megfelelően az ezzel foglalkozó szakmunkáknak is bővíben van (mintegy 100 munkája van ez ágból). Hosszas fáradozás után megszerezte valamennyi Renn-Kalendert (1881-től), az Őszi Kornél szerkesztette Sportélet pedig csak az ő gyűjteményében teljes.

Évtizedek fáradhatatlan munkáját tükrözi vissza *Kmettykó János*, főiskolai tanár könyvtára. A régi külföldi klasszikusok csakugy helyet kaptak könyvtárában, mint a legmodernebb szakírók (Dr. J. Müller, Dr. G. Guldberg, Kohlrausch, Neuendorff, Raydt, Gass, Matthias, Irving Hancock, Nordenberg, Mehl), de e mellett a rokon szakmák írásművei is otthon találtak gyűjteményében.

Allandóan figyelemmel kíséri a katonai testedzés állapotát egy itthon, mint a külföldön, miként ezt e nemű német, francia, angol (Manual of Physical Training, 1908), dán, svéd, norvég szakkönyvei is mutatják.

Bár elsősorban tornászember, a szabadtéri sportok is érdeklik és nem győzi eléggé dicsérni Georges Hébertnek Guide Pratique D'Education Physique c. 568 lap terjedelmű pompás munkáját.

Sok könyve van, amely a szabadgyakorlatokról, a nyújtón, lovon, korláton, gyűrűhintán való tornáról szól és folyóiratokból (főleg németből) is sokat megőrzött.

Misángyi Ottó, a Testnevelési Főiskola tanára és a Magyar Athléतिकai Szövetség országos szakfelügyelője főleg az egyetemes testnevelés, középiskolai athléтика és az athléтика elméletét tárgyaló munkákat gyűjtötte össze, de mélyreható tanulmányokat végzett az athléтика történetét illetőleg is és így nagy számmal vannak a tárgykörre vonatkozó munkái is. Hogy csak néhány kiváló munkát említsünk, birtokában van Murphy, Hjertberg, Walker, Duffey, Abrahams, Lerner, Griffith, Mitchell gyakorlati szakkönyvén kívül majdnem a teljes Spalding-

gyűjtemény, de a ritkább és nagyértékű művek közül is egyik-másik, mint pl. Sir John Sinclair-nek 1806-ból való ujkori athlétikai műve, aztán W. Thom-nak a XVIII. századbeli angol athlétikát ismertető klasszikus munkája, a *Pedestrianism* (1813-ból), ezenkívül német, francia, angol, olasz, spanyol, de még ujjélandi szakmunkák, folyóiratok, almanachok, versenyprogramok is. Rendkívül becses az athlétika történetére vonatkozó képanyaga (a British Museum ritkaságairól számtalan másolatot csináltatott), valamint a modern olympiai játékok alkalmával forgalomba hozott bélyegek teljes sorozata.

Misángyi gyűjteménye mintegy fél-ezer munkát tartalmaz, s ebből 210 csak az athlétika elméletével és tréningjével foglalkozik!

Sándor Alfonz, a Magyar Athl. Szövetség tanácstagja, csak athlétikai munkák iránt érdeklődik. Kicsi de annál tartalmasabb könyvtárában megvannak még a 91—95. évekből való Spaldingok is, amelyek még magánál a kiadónál sem kaphatók. W. Thom említett athlétikai könyve aztán C. G. Watson-nak 1852-ben megjelent *Hints for Pedestrians* c. munkája a legnagyobb értéke Sándor könyvtárának, de a *L'Annuaire des Sport* c. francia évkönyvek, aztán Barke-nak 1822-ből való *Who's who in Sport* (Kicsoda mi a sportban?), Downer-nak, a hatvanas évek egyik legkiválóbb futójának *Running recollections* (Futó visszaemlékezések) c. munkája is a nagybecsű könyvek közé tartozik.

Spalding-jainak a száma 56, az egész könyvtár pedig mintegy 150 darabból áll.

Utoljára hagytuk a két legnagyobb magángyűjteményt: Dr. Szukováthy Imrét és Dr. Mező Ferencét.

Dr. Szukováthy Imre, az Országos Testn. Tanács főtitkára és a Testn. Főiskola tanulmányi igazgatója, gyermekora óta lelkes katonája a sportnak, mint gyűjtő pedig szinte párját ritkítja. Fáradhatatlanul keres sportkönyveket, akár vidéki városokban fordul meg, akár a világ legnagyobb városáiban (New York, London, Páris, Berlin, Bécs) időzik, állandó összeköttetésben van külföldi egyetemi, főiskolai tanárokkal, antiquariumokkal, de nem egyszer még a közigazgatás segítségét is igénybeveszi gyűjtő-mun-

kássága során. Előkelő ur létére nem ártall felmászni a könyvkereskedések létráin, hogy a legrejtettebb zugokban is kutasson sportmunkák után. Állandó figyelemmel kíséri a külföldi katalógusokat és ahol egy értékesebb munka felbukkan, menten reáteszi kezét. Könyvtára már az 1600-ik példányszámhoz közeledik. A külföldi nagybecsű munkák közül birtokában van Faber Agonistoon-ja (1592-ből), Hieronymus Mercurialis, Vieth, Euler, Hirth encyklopaedikus munkája, Guts-Muths, Jahn, Spiess, Arndt, Wassmannsdorff Colymbetese, Jäger, Jüthner, Puritz, Ravenstein, Kloss, Zettler, Maul, Eitner alapvető művei, Diem-nek, személyes barátjának, a legkiválóbb német sportírónak valamennyi írásműve, a legbecsesebb külföldi sportpaedagogiai és sportegészségtani munkák, valamint külföldi testnevelési főiskolákra, stadionokra és általában mindenféle testnevelési és sportintézményre vonatkozó ismertetések, tervrajzok, röpiratok.

De rendkívül becses a könyvtár magyar anyaga is. Itt van az egyetlen ismeretes példánya Csillagh Károly esküdt ügyvéd és az udvari iroda fogalmazója uszókönyvének, a *Der philanthropische Schwimmmeister*-nek; 1841-ben jelent meg ez az élénk tollal megírt szakmunka, mégpedig német nyelven, Bécsben. A bevezetésben említi a szerző, hogy szükség esetén magyar nyelven is megjelenteti, de ez — tudomásunk szerint — nem történt meg.

Domján Vitan-a (1839-ből), aztán az 1830-ban megjelent *Scheiben-Schütz Almanach* (az első nagyobb lövészmunka irodalmunkban), Molnár Lajos mindkét munkája, Chappon, Balassa vívőkönyvei, Zimányitól kezdve valamennyi tornakönyv, a Birly-album, a Porzsoló-naptár, Clair gymnastikai oskolájának a hatvanas évekből való két évkönyve, a Váci Lövészegylet-nek Freysinger Lajostól írt története, a teljes MASz-, Herkules- és Nemzeti Sport Könyvtár — mind-mind egy-egy ékkő a magyar sport irodalmában. A könyvek gondozása és megőrzése tükre annak a szeretetnek, amely ezt a gyűjteményt összehozta.

A másik nagy gyűjtemény *Dr. Mező Ferenc*, reálgimnáziumi tanáré. Husz esztendővel ezelőtt, mint vékonypénzü bölcsező kezdte a gyűjtést és lankadatlan buzgalommal folytatja ma is, noha sporttárgyu könyveinek a száma már túl van az 1200-on.

Külföldi munkákban aránylag szegényebb a gyűjteménye, de azért Jahn, Eiselen, Guts-Muths, Rothstein, Euler, Hirth, Kloss, Hieronymus Mercurialis, Wassmannsdorf Colymbetese az ő könyvei közül sem hiányzik, sőt még az oly — külföldön is ritka — munka is megtalálható nála, mint Guts-Muths Schwimmbuch-ja, Schubart: De ludis equestribus c., a lovasjátékokat tárgyaló, 1725-ben megjelent munkája, ugyancsak ezzel a tárggyal foglalkozik Johann Christoph Ludwig-nak 1750-ből való: »Historische Untersuchung der ehemaligen Kampf-, Renn- und Ritter-Spiele... ingeleichen von dem Scheiben-Vogel-Schiessen und Feuerwerken...« c. műve is, amely egy 1747-ből való párbajkönyvvel és más érdekes munkákkal egy convolutum-ba foglaltan egyik értékét teszi a könyvtárnak. Silberer Viktor Sport-Bibliothek-je is ugyyszólván hiánytalanul együtt van.

Azonban mégis magyar sporttörténelmi szempontból van igazi jelentősége e gyűjteménynek. Dr. Mező, mint a magyar sport multjának egyik kutatója (1926-ban jelent meg Képek a magyar sport multjából c. munkája), hangyaszorgalommal kereste össze azokat a sajtótermékeket, amelyek sportunk csiráira és fejlődésére világot vetnek. Kiss József doktornak Egészséget Tárgyazó Katechismus-ától kezdve (megj. 1796-ban) egész a milleniumig alig jelent meg oly sporttárgyú munka, amely e gyűjteményből hiányoznék: a legrégebb lövészkönyvek (1824., 1880. évekből), vívó-, tornamunkák, Batizfalvy Samunak összes gyógygymnastikai művei (köztük rendkívül ritka az

1857-ben megjelent Házi-Gyógytestgyakorlat), aztán Kunze-nak hazánkban német nyelven kiadott Gymnastik-ja (1844), Badewitz-nak, a hazánkban másfél évtizeden át működő kiváló német tornatanárnak »Übungstafeln für den Unterricht in der Militär-Gymnastik« (1858) c. érdekes munkája (csak az itt levő egyetlen példány ismeretes belőle), a Kolozsvári Athl. Club mindhárom évkönyve (ez is csak itt van együtt), Molnár mindkét athlétikai könyve, Domján Vitan-a, Gál Sándor Szuronyvitan-a 1848-ból (a honvédség részére készült), a teljes Herkuleskönyvtár (8 munka), az egész Tornaügy (1883-tól 1916-ig), Birly említett albumalaku munkája, aztán a Csólnakászat-a (1866), a Porzsolt-féle sportnaptár (1886-ból) egyformán büszkeségei e könyvtárnak, míg évkönyv és egyleti alapszabálygyűjteménye nyilván egyedülálló hazánkban.

Dr. Mező leghőbb vágya, hogy mindent összegyűjtsön, ami az elvesztett részekben valaha is napvilágot látott. Pozsony, Kassa, Nagyszében, Kolozsvár, Brassó sportirodalmi termékei már jórészt együtt vannak, de azért még van elég teendő...

Szorgalmas kutatója az ókori sportnak és testedzésnek is (Az olympiai játékok története c. munkája éppen most van sajtó alatt) és ebbe a körbe vágó munkák közül is több van tulajdonában.

Kisebb magángyűjtemények vannak még, így Bernáth Jánosé, Sulyok Jánosé, Pálffy Györgyé, aztán Bernecén Szokolai Alajosé.

Az egyesületi pénz- és vagyonkezelés

Irta dr. Pollnszky Gyula

A magyar sportéletnek — bizonyos vonatkozásban — jelentős eseménye volt a Budapesti Közlönyben 1928. évi január hó 14-én megjelent rendelet, amelyet 94.546/1927. szám alatt a magyar királyi belügyminisztériummal és a magyar királyi kereskedelemügyi minisztériummal egyetértően a magyar királyi közoktatásügyi miniszter adott ki »A társadalmi sportszövetségek és sportegyesületek pénz- és vagyonkezelésének egyöntetű szabályozása« tárgyában.

Ez a rendelet tulajdonképpen szerves kiegészítője a magyar királyi belügyminisztérium 1922. évi május hó 23-án megjelent 77.000/1922. sz. »Az egyesületi alapszabályok általános kellékeiről« szóló rendeletnek.

A rendelet tartalmát és célját örömmel üdvözölhette minden komoly sportember és közülük különösen azok, akik a sportszövetségekben és egyesületekben felelős állást töltenek be.

A két rendelet a magyar egyesülési jognak két fontos pillére. Szabatosan írják körül azokat a kereteket és módokat, amelyek között és mellett egyesületeket és különösen sportegyesületeket vezetni lehet és kell. E tekintetben rendet teremt az eddigi zavaros helyzetben és egyben elébe is vág azoknak az eseteknek, amelyek azelőtt az érvényes jogszabályok különféle magyarázási lehetőségei folytán nem egyszer kerékkötői voltak a zavartalan munkálkodásnak.

A nagy testületek vezetése és főként vagyonkezelése eddig sem nélkülözte a szükséges gondosságot és sokhelyütt a számvitelben sem jelentett változást, legfeljebb további egyszerűsítést és fokozottabb áttekinthetőséget. A kisebb egyesületek pedig e rendeletekben kész ügyviteli és ügyrendi szabályzatot kaptak.

A sport lehetett ezelőtt egyesek szórakozása, de ma már fontos nemzeti hivatást tölt be, mint a magyar propagandának világraszóló jelentőségű tényezője. Eppen ezért nem lehet és nem szabad, hogy az erők vagy azok egy része nehézkes és felesleges adminisztratív munkákban élje ki magát, hanem kell, hogy a gazdasági erő is a magasabb célok szolgálatába álltassék.

A rendelet célja eszerint az, hogy a sportszövetségek és egyesületek könyvelése bármikor könnyen áttekinthető legyen, megállapítható legyen az alapszabályok szerint előirt ügyviteli és a gondos takarékoság.

Amint már előbb említettem, a két kormányrendelet egymást teljes egészében kölcsönösen kiegészíti. Ha a magyar királyi belügyminiszternek »Az egyesületi alapszabályok általános kellékeiről« szóló rendeletét átvizsgáljuk, úgy azt találjuk, hogy a rendelet I. rész, I. fejezet 3. pontja előírja, hogy az alapszabályoknak oly rendelkezéseket kell tartalmazniok, amelyek az alapvagyonra, az alapok létesítésére, az egyes intézmények fenntartási költségeinek forrásaira, a tőkésítésre, a tőke gyümölcsöző elhelyezésére, vagyis általában a vagyon kezelésére vonatkoznak. A III. fejezet 14. pontja a »Számvizsgálóbizottság« jogát és köteletségét állapítja meg, míg a 15. pont az utalványozási jogkörre és a kiutalványozható összeg legmagasabb mérvére terjed ki és az elnök rovancsolási jogát írja elő. Ugyanez a pont állapítja meg a pénztáros anyagi felelős-

ségét az egyesület vagyonának kezeléseért és azt, hogy a vagyongezeleésről rendes okmányolt számadásokat tartozik vezetni. De ugyancsak előírja azt is, hogy meg kell határozni alapszabályilag azt, hogy a szövetség vagy egyesület kézipénztárában mily összegü készpénzt lehet tartani és hogy a pénztári felesleg hol kezelendő. A pénztáros közvetlen ellenőrzése céljából a rendelet »ellenőri« állás szervezését írja elő, aki a pénztárossal együtt anyagilag egyetemlegesen felelős.

A pénz- és vagyongezeelésre vonatkozó rendelet előírja, hogy ugy a pénz, mint az egyéb vagyonról és annak változásairól nyilvántartás vezetendő. A pénz és vagyon változásainak nyilvántartására a pénztárkönyv szolgál. A rendelet az ugynevezett rovatos pénztárnaplót vagy amerikai pénztárt írja elő. Ennek lényege az, hogy a bevételeket és kiadásokat természetük szerint külön-külön rovatokban könyveljük, olyképpen, hogy az egyetlen szövegrovatban (kelet mellett) adjuk a tétel magyarázatát és a rovatok után egy főösszegrovatban minden egyes sor eredményét kivetjük, ugyanakkor azonban a kettős könyvitel elmélete alapján ezen összeggel az egyik számlát elismerjük, a másikat pedig megterheljük. Tehát, ha például egyik tagegylet beiratási díjat és tagdíjat egy utalványon fizet be, akkor a két összeget a megfelelő rovatokba írjuk és a gyűjtő összesítő rovatba a kettőnek összegét írjuk be. (Beiratásidij- és Tagdíjszámlát elismerjük, a Pénztárszámlát megterheljük.) A részletrovatok végösszegeit összegezve a főösszeg összeadási eredményére kell jutnunk (vagyis a szakirodalom szerint »automatikus«-nak nevezett ellenőrzést végzünk minden külön munka nélkül).

Az egyes rovatok végeredményét havonként átvezetjük a főkönyvben nyitandó azonos elnevezésű számlákra. A főösszegrovatok egyenlege a készpénzállománnyal kell, hogy egyezzenek.

Könyviteltani technikai ellenőrzés céljából ajánlatos havonként a főkönyvi számlákról forgalmi és egyenleges kivonatot (nyersmérleget) készíteni. A pénztárszámlát is beleértve a forgalmi tartozik és követel rovatok összegének, valamint az egyenlegek összességének azonossága fogja mutatni azt, hogy számszerűen helyesen könyveltünk, feltéve, hogy a forgalmi rovatok összege a pénztárnapló összeggyűjtött forgalmi végösszegével is egyezik.

A célszerűség azt ajánlja, hogy kerüljük a felesleges rovatokat és számlákat. Ha pedig sok egyéni számlával kell dolgozni (pl. szövetségeknél a tagegyletekkel), akkor helyesebb egy gyűjtő főkönyvi »Folyószámlát« beiktatni, melynek részleteit egy folyószámlakönyvben könyveljük az egyes felek részére nyitott számlákon. Ez a könyv is időnként kivonatolandó és forgalma, valamint egyenlegeinek egyenlege a főkönyvi számlával egyeztetendő.

Technikailag ajánlatos ugy a bevételi, mint a kiadási utalványokat a számadási időszak első napjától kezdve sorszámozni és a sorszámozott a pénztárnaplóban feltüntetni, majd sorszám szerint gyűjtve megőrizni, hogy ellenőrző vizsgálat esetén könnyen megtalálhatók legyenek. A pénztárnaplónak, valamint okmányainak megőrzéséről a pénztáros tartozik gondoskodni.

Az évvégi zárlatnál »Vagyonmérleg« és »Zárszámadás« készítendő. Az elkészített forgalom- és egyenlegkivonat összeállítása és egyeztetése után a vagyon- és tehertételeket (egyenlegeket) alapkönyvelés utján a pénztárnaplón átkönyveljük a »Mérlegszámlá«-ra, miáltal az egyes főkönyvi számlák egyenlege eltűnik (a két oldal egyenlő összegü lesz) és ugyanigy a folyó bevételek és kiadások (jövedelmek és költségek) az »Eredmény számlá«-ra kerülnek. Ezt a két főkönyvi számlát ne végösszeggel, hanem részletezve könyveljük, hogy a főkönyvből is vissza-

menőleg mindig látható legyen, hogy a felesleg, illetve vagyonszaporulat vagy hiány milyen részletekből adódott.

Itt adok meg egy főkönyvi számla-névsort is, hogy e tekintetben egy bizonyos egyöntetű nomenklatura fejlődhessék ki.

Vagyonszámlák: »Pénztár«, »Bankbetétek«, »Értékpapírok«, »Ingatlanok«, »Felszerelések«, »Követelések« (tagdíj, járulék stb. címen).

Teherszámlák: »Alapítványok«, »Hitelezők«.

Bevételi számlák: »Tagdíjak«, »Szakosztályok járulékaik«, »Versenyjövödelmek«, »Adományok«, »Segélyek«, »Értékpapírok jövödelmei« és »Kamatbevételek« stb.

Kiadási számlák: »Szövetségi tagdíjak«, »Szakosztályok költségei« (részletezve osztályonként és főcímenként, mint pl. pályabérek, tréner, felszerelés, karbantartás, utazási költségek), »Adminisztrációs költségek« (portó, telefondíj, irodai alkalmazottak fizetése, fűtés, világítás), »Épületfenntartás«, »Adóssági kamatok« stb.

Az ellenőrök és számvizsgálók helyesen teszik, ha a könyvelési tételek vizsgálatánál arra is ügyelnek, hogy az egyes tételek megfelelő rovatba kerültek-e, egy költség- és vagyonszámla közötti rovatcsere nemcsak a mérleget hamisítja meg, hanem visszaélések leplezésére is alkalmas.

A zárszámadásokkal kell egyidejűleg a »Költségvetési előirányzat«-ot is elkészíteni, ami a gazdasági bizottság feladata. A gazdasági bizottság a költségvetési tervezet összeállításánál köteles a legnagyobb körültekintéssel az elmúlt évek tapasztalatai alapján oly módon eljárni, hogy bevételként csakis a tényleg várható jövedelem vétessék fel a költségvetésbe. A kiadási tételek beállításánál pedig a legnagyobb takarékosság tartandó szem előtt. Általános irányelv a költségvetés összeállításánál, hogy a költségvetési egyensúly sohasem a bizonytalan bevételi tételek emelése által, hanem a kiadási tételeknek legszükségesebbekre történő csökkentése révén biztosíttassék. A jóváhagyott költségvetéshez szigorúan kell alkalmazkodni. Amennyiben oly kiadások merülnének fel, melynek költségvetési fedezetük nincs, úgy a gazdasági bizottság útján kell annak fedezéséről gondoskodni. Amennyiben a gazdasági bizottság a kérdéses kiadásra megfelelő fedezetet találni nem tudna, úgy a szándékolt kiadást el kell ejteni.

A szövetségek, illetve egyesületek ingó és ingatlan vagyonának nyilvántartására a leltárak szolgálnak.

Az ingó vagyonról vezetett leltárban tartandó nyilván az egyesület, illetve szövetség minden ingó vagyona. (Sportfelszerelések, berendezési tárgyak, versenydíjak, érmek, nyomtatványok, belépőjegyek stb.) Az ingatlan vagyonról vezetett leltárba pontosan bevezetendő a szövetség vagy egyesület tulajdonát képező földterület (sporttelep) telekkönyvi megjelölése, annak fekvése, nagysága, beszerzési értéke, a területen lévő létesítmény (klubház, tribün, öltöző stb.).

Az ingó és ingatlan vagyonban bármely oknál fogva előállott változást a vagyonváltozást elrendelő határozatra való hivatkozással a leltárban keresztül kell vezetni.

A leltár minden év végén lezárandó. A következő év leltárát az év végén mutatkozó vagyonmaradvánnyal kell megnyitni.

Az előadottak természetesen bizonyos könyvelési tudást feltételeznek. Az egész ügykezelés nem valami ördögös mesterség, fő a lelkiismeretesség. Ha mindig szemünk előtt tartjuk a szabályokat és az előírt keretek között végezzük el a reánk bízott feladatokat, úgy nyugodt lélekkel mondhatjuk azt, hogy a vállalt munkát becsületesen és lelkiismeretesen végeztük el.

Ujságírás és sportújságírás

Irta *dernől Kocsis László*

A sokat emlegetett magyar kulturfőlény egyik legtöbbet hangoztatott, legerőteljesebben kifejezett bizonyítéka a magyar újságírás nivója. Magyarországot megfosztották területének és népességének nagyobb felétől, egy maroknyi ország maradt a Duna mentén. Az ország centrumában, Budapesten volt annyi kulturális energia, hogy a világháboru alatt és a világháborut közvetlenül megelőző esztendőkből hatalmas fejlődési fokra emelkedett magyar újságírást a *szűkre szabott keretek között is megtartotta nagyságában, sőt ezt a nagyságot fokozhatta.*

Ha Magyarországon fedezték volna fel először a kétszer kettő négy títkát, egészen bizonyos, hogy a kétszer kettő ötnek is tekintélyes pártja lett volna. Nálunk mindent megelleneznek, a meglévő jót is szívesen megfosztják különben hozzáférhetetlen értékeitől. Ennek a mindenáron való tagadásnak egyik jele a magyar újságírás évek óta folytatott belső háboruja a körül a kérdés körül, hogy *vajjon újságró-e a sportújságíró, vagy sem.*

Abban az időben, amikor még bolondos fiatalemberek ugrádozása volt a magyar sport, a Herendiek, a Guillemautok felismerték a bolondos ugrádozás jelentőségét és nagy küzdelemmel szereztek meg a lapokban azt a pár sort, amit a sportnak szentelhettek. Ez a kor volt a *magyar sportújságírás hőskora* és — nagyon nehéz megmagyarázni, hogy az avatott tollu harcosok küzdelme évtizedekig tartott az elismerésért.

A sportújságíró külön fogalom volt, valahogy *melléhelyezték az újságrótársadalomnak* és az az újságíró kaszt, amely minden kis politikust, minden valamirevaló, irástudó közszereplőt befogadott falai közé, szinte áthághatatlán bástyákat emelt a sportújságírók elé.

És ha arra a kérdésre kell felelnem, hogy ártott-e ez az elszigeteltség a magyar sportújságírásnak, *tagadással kell válaszolnom.* A sportsajtó munkásai évtizedeken keresztül állták a harcot, elszigeteltségükben is erőt merítettek a magyar sportélet fejlődéséből és az innen nyert erőhöz saját törhetetlen energiájukat csatolva haladtak tovább a maguk útján. Fejlődött a magyar újságírás és *különálló fejlődésen ment keresztül a magyar sport újságírása.*

A világháboru felszínre vetette, ezerszer aláhuzta a sportnak, a testkulturának nagy jelentőségét, fontosságát. A sport megszűnt bolondos fiatalemberek ugrádozásának lenni, a sportújságírás pedig rálépett arra az utra, ami *mai helyzetéhez* vezette. A sportlapok megerősödtek, tagozódásuk felvette a *napilapok képét* és ez a napilap-formátum bevitte a sportújságírásba a magyar újságírás minden előnyös tulajdonságát, minden előnyét, szinte szükségszerűen vonult be a sportsajtóba a vezércikk, a sporttestületek alkotmányos életének *»parlamentli tudósítása«*, a nagy sportművészek komoly kritikai méltatása, sok apró napihir, a nagy riport és a sok kisebb riport, amelynek meglátásában és megírásában kifejezésre kellett jutni, a sportújságírás és a — hogy így nevezzem: *»polgári újságírás«* *nivórokonságának* s amikor először irtak arról a bizonyos pengőről, amellyel megalapozták a professzionizmust, *megszületett a sportlapok közgazdasági rovata is.*

Az egyik sportnapilapot követte a másik sportnapilap, közöttük kifejlődött a verseny, és ennek a versenynek izgalmasságát még fokozta az, hogy a napilapok szerkesztői és kiadói — bár még mindig kizárták a »csak sportujságírókat« rendes munkatársaik osztályozásából — felismerték a testnevelés tömegeket átfogó jelentőségét és lapjaik sportrovátát is versenyre küldték. A verseny áll, ez a verseny hozta meg azt a hatalmas lendületet, amely a sportujságírást az utolsó négy esztendő alatt a »polgári ujságírással« egy nivóra helyezte.

Ha végigtekintünk a világ sportsajtóján, láthatjuk, hogy a magyar sportujságírást — akár a szaksajtót, akár a napilapok sportrovatait nézzük — éppen úgy élére állt a világ sportujságírásának, mint polgári ujságírásunk. A magyar sportujságíró kifelé éppen olyan nagy tekintélynek örvend, mint ahogy megbecsülik a polgári sajtó munkásait. Ma már sportujságírásunknak is megvannak apró műhelytitkai, kiáltó értékei, amelyeket szívesen másol, szívesen les el a német, a francia, az olasz sportujságírást. Angliáról még nem beszélhetünk, egyszerűen azért, mert az angol ujságírást olyan kegyetlen szigorral fektették le a múlt század derekán, hogy ezekhez a dogmákhoz máig se mer hozzányulni senki. Felfordulna a világ, ha a Times városi hírei nem azon a bizonyos oldalon, nem azon a bizonyos hasábon látnának napvilágot, ahová az első ilyen hírt évtizedekkel ezelőtt betördelték. Éppen így dogmákra épült az angol sportujságírást is, máig sem bír szabadulni törvényeitől és máig sem bírta átvenni a kelet felől jött egészséges áramlatokat. A német, francia és olasz sportsajtóban azonban annál gyakrabban találkozhatunk a magyar iskola hatásával. Ez a mai magyar sportujságírást legnagyobb sikere kifelé.

Ithon nagyon nehezen ment a térfoglalás. Nemcsak a polgári ujságírotársadalom fogadta tartózkodással a sportujságírók munkáját, hanem érzékeny bizalmatlanság mutatkozott az egyesületek, szövetségek, magasabb sportfórumok és a sportban szereplő egyének részéről is. Ennek a bizalmatlanságnak és tartózkodásnak talán abban találhatjuk magyarázatát, hogy a magyar sportélet igen nehezen tudta leküzdeni a kezdet nehézségeit, igen nehezen tudott megbirkózni a közönnyel, a rosszakarattal és a lebecsüléssel. Ebben a harcában legjobb támasza a sportsajtó volt, — csak hogy ezt a sportsajtót mindig komolyan csírázták, ez a sportsajtó kritizált, nemcsak dicsért, de rámutatott a hibákra is, felemelt és lesújtott, támogatott vagy — leleplezett, tönkretett. A sportujságírást munkásai megértették feladatuk fontosságát, nem törődtek az egyéni érdekekkel, és nagyon sokszor fájdalmasan sujtott a szavuk. A testnevelés apostolai a nagyközönség és az előkelő társadalom közönyével vívott harcukban kétszeres érzékenységgel fogadták azokat a csapásokat, amelyeket saját sajtójuktól kaptak. Hosszu esztendőknél kellett lefutni, míg a sport, mint olyan, megbirkózott a közönnyel és ekkor saját hatalmának, erejének tudatában levetette saját sajtójával szemben érzett tartózkodását is és megnyitva kapuit a nyilvánosság előtt, maga is hozzájárult ahhoz, hogy a magyar sportujságírást még teljesebb, még tökéletesebb legyen.

A sportujságírást számára megnyitak az összes kapuk, ma 1928-ban elmondhatjuk, hogy a sportujságíró és a sportsajtó elfoglalta mindazokat az állásokat, amelyekre a saját érdekében és a köz érdekében szüksége van. Ma elmondhatjuk, hogy a sportsajtó riportirányu munkájában minden nehézséget leküzdött, elérte azt a nivót, hogy most már csak önmagáért szükséges a továbbfejlesztése. Csak az igazi, komoly, súlyos — mondhatnám azt, hogy tudományos szaksajtó megteremtése kétségszerű, de a szép terv ezen a ponton is a megvalósulás útján halad.

XXII. FEJEZET

A sportban használt műkifejezések magyarázata

Osszeállították *dr. Koch Nándor* és *Rónai Victor*

Agyag-galamb, különböző anyagokból, (nem mindig agyagból) készült lapos korong, melyet speciális hajító szerkezettel a magasba dobnak és élő galamb helyett, célba lönek a repülő korongokra. Az *A-ra* való céllovás, miután a korong a levegőben forog és sokszor a keskeny élével fordul a lövész felé, még az élőgalamb-lövészetnél is nehezebb.

Agyaggalamb-lövészet. 1. Galamb-lövészet.

Akadályverseny, Az athletikának nálunk alig művelt fajtája. Egyét sportokban inkább tréfás versenyek formájában rendezik meg.

Álamatőr. Sportember vagy játékos, aki a külvilág előtt, mint amatőr versenyző szerepel, sportolásáért azonban egyesületétől vagy magánosoktól titokban pénzbeli díjazást, vagy jutalmat fogad el. Az *A.* különösen azon országokban és sportágakban gyakori, ahol az amatőr és professzionista sport szétválasztása még nem lett radikálisan végrehajtva.

Alpesi menházak. Az Alpokban túristákodók védelmére egyes látogatottabb pontokon u. n. *A.*-at létesítettek, hogy az odavetődő alpinista éjjeli szállást és az időjárás viszonyosságai ellen menedéket találjon.

Alpesi egyesületek. Magas hegyvidék felkutatására és a hegymászó sport fellendítésére alakult egyesületek. Az elsőt 1857-ben Lonbonban alapították *English Alpine Club* néven.

Alpinizmus. 1. Hegymászóknál fellépő betegség, melynek okozója a nagy magasságokban megritkuló levegő és esőkkenő légnyomás (hegyibetegség). 2. *A.* mint sport, a magas hegyiségekben űzött túristikát jelenti.

All-round. (ang., e.: *oal-raund*). Olyan sportemberek, akik több sportágban, vagy egy sportág több versenyszámban jó képességeket árulnak el.

Amatőr. (franc., e.: *amateur*). Az a sportember, aki a sportot kedvtelésből, minden anyagi érdek nélkül űzi.

Amatőrszabály. Meghatározza az amatőrség fogalmát és mindazok, akik nem

felelnek meg mindenben az *A.*-nak, professzionistáknak tekintendők. Az *A.* szövetségenként, országonként némi eltéréseket mutat, de legfontosabb határozománya az, hogy az amatőrversenyző érem és tiszteletdíjon kívül semmiféle díjazást nem fogadhat el, versenyzéséből anyagi hasznot nem húzhat.

Angol kupa. (*English cup*). Az angol futball legnagyobb versenydíja, 1870-ben alapították. Minden esztendőben több száz egyesület kísérli meg, hogy a kiesési rendszer alapján rendezett mérkőzésben elnyerje ezt a trofeát.

Angol labda. A futball régi, ma már nem használatos magyar neve.

Angol liga. Az angol professzionista futballegyesületek 1880-ban alakult szervezete. Több osztályra oszlik és több körletben bonyolítja le az angol labdarugó bajnoki és díjmérkőzéseket.

Angol mérföld. Nagy-Britanniában és Észak-Amerikában használatos hossz-mérték; 1 ang. mfd. — 1760 ang. öl — 1609 méter. Mérföldes távokon vagy annak tört részein ($\frac{2}{3}$, $\frac{5}{8}$ ang. mfd.) klasszikus versenyeket is rendeznek.

Áramvonal. Hajóépítésnél használt szakkifejezés, annak a külső hajóformának a megjelölésére, amely előrehaladásnál legkönnyebben győzi le a víz ellenállását.

Assaut. (franc., e.: *aszó*). Két vívó meghatározott számú tussra menő küzdelme. Aki ellenfelének a kikötött tussokból többet ad be, az a győztes. Egyenlő tussarány esetén még egy tuss dönti el a küzdelmet.

Asszó (lásd assaut).

Asztali tennisz. (lásd: ping-pong).

Athleta. (l. atléta).

Átigazolás. A legtöbb sportágban a versenyzők egyik egyesületből csak az illetékes szövetség közreműködésével — *A.*-val — léphetnek át a másik egyesület igazolt versenyzői sorába.

Átigazolási idő. Egyes sportszövetségek, hogy a kebelükbe tartozó egyesületeket a versenyzők tömeges klubváltogatásától megóvják, bizonyos várakozási időt állapítottak meg, amelynek eltelte

után igazolható át a klubot változtató versenyző új egyesületének versenyzői sorába. Az *A.* alatt a versenyző sem a régi, sem az új egyesületben nem versenyezhet, mert új egyesületének színeiben indulni még joga nincs. Az *A.* mindig utolsó szereplésétől számít.

Átigazolási szabály. A szövetségek által megállapított módozat, mely szerint a versenyzők egyik egyesületből a másikba átléphetnek.

Atléta. (gör. : *Athletes*). A hivatásos sportolók neve a régi görögöknél, később *A.* minden férfi, aki valamilyen sporttal foglalkozott. Ma általánosságban *A.*-nak neveznek minden aktív sportolót. Szűkebb értelemben pedig a könnyű atlétika (*futás, ugrás, stb.*) művelőit értjük alatta.

Atlétika. (gör. *Athletika*). Az ó-görögöknél az atléták mesterségét és a különböző versenyeket jelentette. Alig pár évtizede még közös gyűjtőneve volt mindannak, ami sport vagy a sportolással némi kapcsolatban állott, kivéve a tornát. Ma csupán az u. n. könnyű atlétikát értjük alatta, tehát a *futó, ugró és dobó* sportot.

Atlétikai pálya az a terület, melyen az atlétikai versenyeket rendezik. Rendesen más sportok üzésére alkalmas pályával (*futball-, kerékpár-, tenisz-, stb.*) kombinálva építik. Az *A.* alkotórésze a salakból készült futópálya, az ugrópálya és dobópálya.

Aut. A legtöbb labdajátékban (*futball, tenisz stb.*) annak a helyzetnek megjelölésére használják, amikor a labda a játéktéren kívül jut.

Aut-bíró. Több labdajátéknál külön bíró, vagy bírák ügyelnek arra, hogy megállapítsák és jelezzék azt, ha a labda a játéktéren kívül jut.

Automobil. (gör. *autos* a. m. önmaga, lat. *mobilis* a. m. mozgó szavakból képezve). Sínpályához nem kötött, géperejű négy, három, esetleg hat kerékel ellátott jármű.

Automobil-verseny. A gépjárművek hatalmas tökéletesedése részben az *A.*-ek eredménye. Rendeznek pálya- és országúti *A.*-ket. A versenyek különféle fajai: *gyorsasági, megbízhatósági, túra, hegyi, homoki, és 24 óras A.*-ket.

Automobil-versenypálya. Mivel a gépjárművek teljesítménye nagymértékben függ az út minőségétől, összehasonlításra főleg az olyan eredmények alkalmasak, amelyeket bizonyos ismert pályán, vagy útszakaszon érték el. Leghíresebb *A.*-k az amerikai *Indiannapolis*, a francia *Lines-Monkléry* és az olasz *monzai* pálya. Hazánkban a svábhegyi verseny útvonala népszerű.

Autszider (ang. : *Outsider*), aki a versenyben külső, rossz pályán fut és ezért győzelmi esélyei kisebbek. Átvitt, de ma már általánosan használt értelemben a gyengébb klasszisú versenyző neve.

Aut-vonal. Futball-, tenisz- és más labdajátékoknál a játéktér határoló

vonal, amelyen ha a labda kívül kerül, csak bizonyos megállapított szabályok szerint hozható újból játékba.

Back (ang., e. : *beck*). A futballjátékban a hátvédek és fedezet-játékosok közös neve, melyet nálunk hibásan csak a hátvédekre vonatkoztatnak.

Backhand (ang., e. : *backhand*, a. m. bal-kéz) a teniszjátékban a játéktér azon részét jelenti, amely a teniszütőt tartó kézzel ellentétes oldalon van. A legtöbb játékos a jobb kezében tartja az ütőt, tehát a balra tőle eső rész a *B.* oldal, balkezeseknél azonban ellenkezőleg, a jobb felé eső rész a *B.* oldal.

Backhand-labda, a teniszütőt tartó kézzel ellenkező oldalra esett labda.

Backhand-drive, a *B.* oldalra esett labda visszaütése olyan módon, hogy az ütőt tartó kéz a test előtt átnyúl a *B.* oldalra és úgy veri vissza a labdát az ellenfél térfelére.

Bajnok. Szláv eredetű szó, régebben fegyverforgatásban kiváló vitézeket, ma a legjelesebb atlétákat jelenti. *B.* cím illeti meg a *B.*-i versenyek győzteseit. Ezek szerint lehet *iskolai, egyesületi, városi, kerületi, országos, európai, olimpiai* vagy *világbajnok*. A *B.*, *B.*-i címét a bajnokság jellegének és évének megjelölésével (pl. *Magyarország 1928. évi műkorcsolyázó bajnoka*), rendszeren egy évig viseli. Sportnyelven ezt úgy fejezik ki, hogy védője a bajnokságnak. Ha a következő évre is meg akarja tartani a bajnokságot, akkor köteles újra kiállani és ha győz övé továbbra is a bajnoki cím. Az olimpiai bajnokságok négy esztendőre szólnak, míg a professzionizmusban a legtöbb versenyágban az a szokás, hogy a *»profis»* bajnok mindaddig védője elnyert *B.*-i címének, míg legyőzőre nem talál. Az amatőr-sportban ezenkívül korhatár és versenyzői múlt alapján megkülönböztetnek még *ifjúsági, junior* és *szenior* bajnokot.

Bajnokcsapat az az együttes, amely valamely csapatjátékban vagy valamely sportág csapatbajnoki versenyében győzött.

Bajnoki pont. A pontozási rendszerrel lebonyolított bajnokságokban (*futball, vízipólo stb.*) a győzelem vagy döntetlen eredmény számszerű értékelése.

Bajnoki rendszer bizonyos egyéni vagy csapatbajnoki versenyeknek lebonyolítására szolgáló szabályzat. Megkülönböztethetünk pontozási rendszert és kiesési rendszert. A csapatbajnokságok versenyét (*futball, vízipólo stb.*) rendszeren pontozási rendszer alapján, míg az olimpiai vagy világbajnoki küzdelmeket kiesési rendszer alapján szokták lebonyolítani.

Bajnoki verseny, röviden bajnokság, a különböző sportágakban meghatározott időközökben (pl. évenként) rendezett

versenyek, amelyek győztesei a bajnoki cím viselésére jogosultak.

Bajvívás. A lovagkor sportja, amikor is a vitézek lóháton vagy gyalogosan mérköztek meg a porondon, az akkor használatos különböző fegyverekkel.

Bandage (franc., e.: *bandázs*) l. *Bandázs*.

Bandázs. Olyan kötés v. pólyázás, mely bizonyos testrészek megvédésére v. ellenállóvá tételére szolgál. *B.-t* alkalmaznak párbajoknál (*nyak, has, hónaljra* stb.), a boxolósportban, ahol a versenyző öklét pólyázzák be és így húzzák rá a keztyűket és pedig itt megkülönböztetünk a súlyosabb feltételű mérkőzésekénél kemény *B.-t*, könnyű feltételű boxoló mérkőzésekénél pedig könnyű v. puha *B.-t*. A boxolásnál alkalmazott *B.* egyébként már a görög ökölvívóknál az öklöt borító szíjjazás és ólomlapok maradványa.

Bandy (ang., e.: *bendi*), a falabdával játszott jégchokki angol neve.

Bantamsúly (ang., e.: *bantam-weight*), lásd *Légsúly*.

Barriere (franc., e.: *barrière*) a m. sorompó, rács. A műugró-sportban a fejesugrásnak az a módja, amelynél az ugró valamilyen rács felett ugrik fejest a vízbe, — a lósporthan a. m. gát.

Base-ball (ang., e.: *bézból*). Az amerikaiak nemzeti labdajátéka.

Basket ball (ang., e.: *básket-ból*). Angol neve: kosárlabda-játék.

Battuta (olasz e.: *battuta*). A kardvívásban eselítés. — A törvívásban az ellenfél fegyverének félreütése. — A lovaglósportban az a gyors száguldás, amikor a ló patái már alig érintik a földet.

Belép az az atléta, aki a távolugrásban, az elugró hely fehérre festett léchatárán túllépett. A *B.* hibás ugrásnak számít.

Befutó. A versenyzőknek célbaérkezési sorrendje a *futó, gyalogló, evezős, kerékpáros* stb. versenyekben.

Birkózás. A nehéz atlétika körébe tartozó sportág, két elfogadott változata van: a görög—római birkózás és a catch-as-catch-can (szabad).

Birkózó-bíró. Az a hivatalos funkcionárius, aki versenyeken a versenyzők munkáját ellenőrzi és értékeli. Egy-egy versenyen több bíró működik és pedig egy vezető bíró, aki a mérkőzést vezeti, időtartamát és a szabályos munkát ellenőrzi, a tussgyőzelmet megállapítja, továbbá a pontozó bírák, akik a felek munkáját értékelik és amennyiben egyik birkózónak sem sikerült a másikat kétvállra fektetni, ítéletük alapján jelölik ki győztesnek egyik vagy másik birkózót. *B.* nálunk csak az illetékes szövetség (MBSz) által képesített egyén lehet.

Birkózószőnyeg. A tréningeknél és versenyeken használatos vastag szőnyeg, mely arra való, hogy a birkózókat esésközben érhető balesetektől megkímélje.

A szabályos szőnyeg nagysága legalább 5×5 méter legyen.

Bíró. A különböző sportágak versenyeinél működő hivatalos személy, akinek az a feladata, hogy a verseny vagy mérkőzés szabályszerű lefolyását ellenőrizze és vitás esetekben a szabályok értelmében döntsön.

Blue ribbon (ang., e.: *blu ribbon*) a. m. szalag, a lósporthan a derby-győztest megillető diadalmi jelvény, de ma már átvitt értelemben a többi sportágakban is használják a legkiválóbbak megjelölésére.

Bob, a bobsleigh rövidített neve (l. o.)
Box-keztyű, a vívó-keztyűhöz hasonló, erős bőrből készült, lószőrrel bélelt nagy keztyű. Egy nagyobb, a mutató-, középső-, gyűrűs- és kisujj számára külön rekeszekkel ellátott rész védi az említett ujjakat, míg egy különálló rész a hüvelykujjat óvja.

Box-labda. l. *Punching-ball*.

Boxolás, vagy ökölvívás a nehéz atlétika körébe tartozó sportág.

Boxoló, az ökölvívással sportszerűen foglalkozó sportember.

Boxoló-bíró, az a hivatalos funkcionárius, aki boxoló-versenyeken a ringben mint vezető-bíró, vagy a ringen kívül mint pontozó-bíró ellenőrzi, vezeti, illetőleg értékeli a harcoképtelenséget, kiütést; illetőleg pontozással minősíti a küzdőfelek teljesítményét.

Bobsleigh, (ang., e.: *bobszláj*) a verseny-szánkók leggyorsabb fajtája. Széles talpú, alacsony, rendszeren vashál készült szánkó, amely elé mozgathatóan egy kisebb szánkó van csuklóval hozzáerősítve. A nagy szánkón sorban egymásután ülnek, vagy fekszenek a versenyzők (három, öt, hat).

Bot-gyakorlatok, a tornagyakorlatok egyik fajtája, amelynek különösen a hölgytornászokban jut fontos szerep, mert az izomzatot mérőketten fejleszti, a mozdulatokat pedig esztétikussá teszi. Hölgytornászok és fiúk részére általában könnyű, fából készült botokat használnak, míg a férfiak által végzett *B.-nál* a vasbotok is használatosak.

Bow, (ang., e.: *bow*) az az evezős, aki a kormányostól számítva a legtávolabb ül és rendszerint balra evez. Egyesnek is szokták nevezni.

Búvár-úszás, az úszásnak az a neme, amelynél az úszó egész testével a víz felszíne alatt, rendszerint balra evez. Egyesnek is szokták nevezni.

Buzogány, egykor hajító- és ütőfegyver, ma egy hosszúnnyakú palackhoz hasonló tornász neve.

Buzogány-gyakorlatok, a tornagyakorlatok egyik neme. A kontinensen először, 1872-ben, Bonn-ban mutatta be hat angol tornász. Főleg a felső testet, különösen

a karok izomzatát fejleszti előnyösen és egyenletesen. Elterjedt és kedvelt formája a zenére végzett, ütemes *B*.

Büntető rúgás, vagy tizenegyes, a futballjátékban a legszigorúbb büntetés.

Büntető terület, a futballjátéknál a kapuk körül kijelölt $16\frac{1}{2}$ méter távolságban futó vonalon belül fekvő négyzetes terület, amelyen belül a védőcsapat játékosai által elkövetett szabálytalanságokat tizenegyesel (*büntető rúgás*) köteles megtorolni a bíró.

Caddle (ang., e.: *keddi*) a golf-játéknál alkalmazott fiatal fiú, aki cipeli a golfütöket és segít megkeresni az apró golf-labdát.

Canter, (ang., e.: *kenter*) a lósporthban könnyű, rövid galopp, miközben a ló fejét kissé féloldalt tartja és a lábai szemmel láthatólag egymásután és nem egyszerre érik a földet. Ha a versenyben a paripa könnyen, megerőltetés nélkül fut be, akkor azt mondják *C*-ben győz. Az embersportban is ilyen értelemben használják, amikor különböző klasszisú versenyzők közül a jobb, minden komoly megerőltetés nélkül vívja ki a győzelmet.

Carrousel, (franc., e.: *káruzel*) a középkorban divatbajlott lovasjáték. A résztvevő lovasok körbe-vágtatás közben rendszeren török harcost ábrázoló bábut szúrtak meg lándzsával, vagy annak fejét igyekeztek karddal levágni, stb. Ma főleg a fedett lovardában rendezett lovas-játékokat, jelmezes lovas-ünnepélyeket nevezik *C*-nek.

Catch-as-catch-can (ang., e.: *kecsesz-kecsken*) szabad birkózási mód.

Cél, különböző távversenyeknél, (*futó, úszó, evezős, stb.*) a táv végső pontja, amelynek minél előbb való eléréseért folyik a versengés.

Célbíró, az embersportban és a lóversenyeknél a céloszlopnál foglal helyet és megállapítja a beérkező versenyzők sorrendjét.

Célegyenes, a görbült vonalban haladó versenypályáknál (*futó-, kerékpár-, stb.*) a pályának a cél előtt levő egyenes része.

Célgömb, a lövédfegyverek csövének végére erősített szemölcs. Légynek is szokták nevezni.

Céllövés, a különböző lövédfegyverek használatában való jártasság megszerzésére szolgáló sportág.

Célkarika, lóverseny-pályákon a bírói páhollyal szemben egy oszlopra erősített, fehérre festett karika van elhelyezve, úgy-hogy élével a páholy felé fordul.

Célpont, céltábláknál rendszeren a közepben levő fekete kör, amelynek eltalálása a legnagyobb eredménynek számít.

Célszalag, az atlétikai futó- és gyaloglóversenyeknél a cél megjelölésére szolgáló vékony pamutfonal, amelyet a célban, két rúd között a pályán keresztül kifeszítenek.

Céltábla, a céllövészetnél gyakorlásra, vagy versenyben használt tábla vagy alakutánczat.

Center, az angol *centre*-ből származó magyar sportszakkifejezés, amelyet csapatjátékoknál a középső játékos megjelölésére használnak.

Center-csatár, közép-csatár.

Centerhalf, az angol *centre-half* szóból származó szakkifejezés a csapatjátékoknál a középfedezet megjelölésére.

Centre-forward, (ang., e.: *szenter-fo-vád*), l. Center-csatár.

Centre-half, (ang., e.: *szenter-háf*), l. Centerhalf.

Clinch, (ang., e.: *klins*) a boxolósporthban azon gyakran előálló helyzet, amikor az ellenfelek annyira közelkerültek egymáshoz és annyira lefogják egymás karját, hogy a további küzdelem birkózás jellegével bír. A mérkőzést vezető bíró ilyenkor közbelép és széttolja az ellenfeleket, hogy azok továbbra is szabályosan boxoljanak.

Clinker (ang., e.: *kling-kér*), l. Palánkos.

Club (ang., e.: *klób*) a. m. klub, egyesület.

Champion (franc., e.: *sámpjon*) bajvívó, bajnok. Az embersportban az az atléta, aki az esztendő legfontosabb versenyét, a bajnokságot nyeri. A lósporthban a legtöbb versenyt nyert lovas.

Concours hippique (franc., e.: *konkurz-ípi*) a lovasverseny bizonyos formája, amely rendszeren fényes társadalmi ünnepséggel kapcsolatos. Hátas és hármas lovak díjazása belovagoltság, fogatolás és számlálás szempontjából. Az első ilyen-nemű versenyt a párizsi *Société Hippique* rendezte 1868-ban.

Condíto (lat., e.: *kondíció*) állapot, l. Kondíció.

Corinthian-díj, az angol *Corinthian Football Club* által budapesti szereplése alkalmával felajánlott értékes serleg, amelyért 1907 óta, mint örökös vándordíjért, esztendőnként mérkőznek amatőr csapataink. A díjat eddig a *Ferencvárosi Torna Club* védi legtöbbször.

Corner (ang., e.: *kóna*) a. m. sarok, a futball-, vagy egyéb pályák sarka.

Corner-kick (ang., e.: *kóna-kick*), Sarokrúgás l. o.

Cox (ang., e.: *kaksz*) a kormányos neve az evezősporthban.

Coxvainless (ang., e.: *kakszvánless*) kormányos nélküli hajó.

Crack (ang., e.: *krek*) a. m. elsőrangú, kitűnő. A sportban a legjobbak megjelölésére szokták használni.

Crawl (ang., e.: *kral*) a gyors- és hátúszásnál alkalmazott lábtempó, a lábfejek hajócsavarhoz hasonló mozgásával.

Cricket (ang., e.: *kriket*) a legelterjedtebb labdajáték Angliában.

Croquet (ang., e.: *kroké*) kedvelt angol sportjáték.

Cross-country (ang., e.: *krosszkantri*), az embersportban kedvelt versenynem.

A befutandó pályát a futók rendszeresen nem ismerik, hanem az elszórt színes papírdarabokkal vagy feltűnő módon megjelölt útvonalon, árkon-bokron, dombos, szántásos, vagy akadályokkal tarkított terepen át futnak a cél felé. A *C.*, hosszú távú verseny (3–15 km. és az egyéni helyezésein kívül a versenyzőket rendszeren a csapatversenyre nézve döntő jelentőségű helyezési sorrend is ambicionálja.

Curling (ang. e.: *köling*). Skóciából származó téli sportjáték. Körülbelül 10 m. széles, 40–45 m. hosszú, kijelölt, síma jégfelületen játszzák. Két, egyenként hét-hét játékosból álló csapat küzd egymás ellen és arra törekcszenek, hogy a cca 15–20 kg. súlyú csiszolt korongokat az ellenfél zárt területére csúsz-tassák.

Cup (ang. e.: *kap*), nemesfém-ből készült serleg, kehely vagy kupa, amelyet rendszeren fontosabb sportversenyeken tiszteletdíjként nyer el a győztes.

Cutter (ang. e.: *kötte*), l. Kutter.

Csapatbajnokság, egyes sportágakban nem csupán az egyén, hanem egész csapatok részére is kiírt bajnoki verseny. (*Tornász, vívó, mezzeifutás* stb. *C.*). Van-nak olyan sportágak is, ahol a dolog természetéből kifolyólag csupán *C.*-ot írhatnak ki, ilyen pl. a *futball, vízipóló* stb.

Csapatkapitány, olyan sportágakban előforduló tisztség, ahol több tagból vagy játékosból álló csapat (*futball, vízipóló* stb.) küzd a győzelemért. A csapat tagjai a *C.* utasításait sportfegyelem szempontjából követni tartoznak.

Csapat-verseny minden olyan verseny, amelyben nem egyének, hanem együttesek, csapatok küzdenek egymással.

Csapat-játék néven nevezzük azokat a sportjátékokat, amelyeket két meghatározott számú játékosból álló csapat, bizonyos elfogadott játékszabályok alapján játszik egymással. A *C.* közül nálunk főleg a *futballt, fúleslabdát, vízipólot, hokkít* és *kosárlabdát* kultiválják.

Csatár, a futballban és egyéb csapatjátékokban a támadó játékosok neve, akiknek a feladata, az ellenfél kapujába juttatni a labdát v. korongot. Számuk játékonként változó (5–3–2).

Csatársor, a csatárok által alkotott támadó vonal.

Csavar, a műugrásban az az ugrás-mód, amikor a műugró teste ugrásközben saját tengelye körül fordul. Aszerint, hogy a test egész vagy fél fordulatot végez, megkülönböztetünk egész- vagy fél *Cs.*-t.

Csavart-dobás, a vízipóló-játékban a dobás azon módja, amikor a játékos dobásnál nem emeli a fejével egy vonalba a lábát, hanem kissé görbített, merev karral hirtelen a háta mögé emeli és miközben testével is negyedfordulatot tesz, a labda nagy erővel repül tovább.

Csónak, a sportszerű evezésnél használatos, keskeny, hosszú vízi-jármű, a mely rendszeren kereken mozgó ülésekkel és oldalt kinyúló, villákba helyezett hosszú evezőkkel van ellátva. A *Cs.*-ot aszerint, hogy cserépszindely módjára, egymásra illesztett hosszú deszkákból van készítve és alul éles gerince van, palánkos- vagy kieles-csónaknak, vagy ha egyszerűen egymás mellé illesztett deszkából készült és a fenéke lapos, akkor laposfenekű csónaknak nevezik.

Davis-cup (ang. e.: *dévisz-köp*), a teniszsport legnevezetesebb trófeája, amelyért esztendőnként kiesési rendszer alapján nagy küzdelmet vívnak egymás ellen a teniszsportnak hódoló nemzetek válogatott csapatai.

Dekaton (gör.), magyarul annyi, mint tizes küzdelem. Az atlétikában szokásos összetett verseny, melynek győztese az, aki a tíz versenyágban a legjobb pont-eredményt éri el. A dekatlon a következő versenyszámokból áll: 100, 400 és 1500 m. *síkfutás*, 110 m. *gátfutás*, *magasugrás*, *távugrás*, *rúdugrás*, *diszkoszdobás*, *súlydobás*, *gerelyvetés*.

Derby (ang. e.: *dörbi*), a világ legklasszikusabb lóversenye, melyet 1780-ban alapított lord *D.*, a legjobb három-évesek kipróbálására. Egyéb sportágakban az esztendő legfontosabb, sokszor a bajnokság sorsába döntő mérkőzéseket átvitt értelemben *D.*-nek szokás nevezni.

Díj, a győztes vagy helyezett versenyzőknek járó jutalom, amely amatőrversenyzőknél pénzzutalom nem lehet, míg a professzionalisták legtöbbszörre pénzért versenyeznek. Amatőrversenyzők szokásos díjazása az érem vagy tiszteletdíj.

Díjazás, versenykiírásnál *D.* címen sorolják fel azt az érem- és tiszteletdíj-jutalmat, amelyet a rendezők vagy az erre felkért sportmecénások a győzteseknek és helyezetteknek adományoznak.

Díjmérkőzés minden olyan mérkőzés, amely valamilyen vándordíjért folyik. Csapatjátékokban a *D.*-t rendszeren kiesési rendszer alapján bonyolítják le.

Discobolos (gör. e.: *diszkobolosz*). Miron görög szobrász klasszikus alkotása, egy diszkoszdobót ábrázoló szobor.

Discus (lat. e.: *diszkusz*), a m. korong, l. Diszkosz.

Diszkosz, lencsealakú, keményfából készült, a szélén fémgűrűvel nehezített korong, átmérője 22 cm., vastagsága 40–45 mm., a súlya pontosan két kg.

Diszkoszdobás, már a görög atléták által is szívesen gyakorolt versenyág, a klasszikus olimpiák pentathlonjának egyik versenyszáma.

Diszkoszdobó-hely két és félméter átmérőjű, 5–1,0 cm. magas, fehérre festett fa, vagy cement kerettel szegélyezett kör, ahonnan a diszkoszdobás történik.

Diszkvalifikál, a küzdelem további folytatásától eltiltja vagy a versenyből kizárja a bíró vagy a zsűri azt a versenyzőt, aki sportszerűtlenül viselkedik, vagy súlyos szabálytalanságot követ el. A *D.*-val együtt jár a versenyben elért eredmény, győzelem vagy helyezés megsemmisítése.

Dobóatléta az, aki valamely dobóversenyágat (*súly, diszkosz, gerely, kalapács*) gyakorol.

Dobóhely. Az atlétikai pálya azon része, ahonnan a különböző ügyességi számok (*diszkosz, súly, kalapács és gerely*) lebonyolítása történik. Diszkosz-, súly- és kalapácsdobásnál a *D.* fakeretbe vagy cementkeretbe foglalt köralakú terület, melynek nagysága pontosan meghatározott. Gerelydobásnál határvonal jelöli azt, hogy az atlétának meddig szabad előrefutni, vagyis honnan számít a dobás hossza.

Dobóverseny az atlétikának azon versenyszáma, amelyekben valamilyen dobóeszközzel (*súly, gerely, stb.*) távolba dobnak a versenyzők. A győztes az, aki bizonyos számú engedélyezett dobás közül szabályszerűen a legnagyobbat dobta.

Doping amerikai eredetű szó, amely annyit jelent, mint valamiféle szerrel felizgatni és a munkaképességet fokozni. **Erre** a célra versenylovaknál sztrichnint, kokaint és egyéb ártalmas vegyszert fecskendeztek be, amelyek izgató hatása a végsőkig fokozta a teljesítőképességet. Mivel az egészségre veszedelmes, alkalmazása az embersportban éppen úgy, mint a lósportban tilos és diszkvalifikációt von maga után.

Doppler a vízpoló-játékban alkalmazott dobásnem, amikor az egyik játékos a másiknak olyan pontos dobással kézrepasszolja a labdát, hogy az nem is éri a vízfelületet, hanem a második játékos a levegőben adja meg a labda további útján szükséges erőt, vagy irányváltást.

Double-scull (ang. e.: *dubl-szköll*) kétpár-evezős hajó, könnyűven dubló.

Douche (franc. e.: *dus*) zuhany használata minden sportembernek ajánlatos, mert azonkívül, hogy lemossa a sportolás közben esetleg a megizzadt testre tapadó port, megnyugtató, felrissító hatást gyakorol a szervezetre.

Döntetlen valamely mérkőzés, játék, viadal, vagy küzdelem az esetben, ha a győzelemért küzdő ellenfelek egyenlő eredményt (*holtversenyt, ugyanannyi pontot, gólt, stb.*) érnek el. Ha a küzdelem valamely díjért, vándordíjért folyik, vagy kiesési rendszer szerint lesz lebonyolítva, akkor a versenyszabályok rendszeren előírják, hogy döntetlen esetén a játék-ideőt meg kell hosszabbítani, vagy a küzdelmet meg kell ismételni.

Döntő az olyan versenyeknél, ahol a versenyzők nagy száma következtében selejtező mérkőzéseket kell rendezni, a selejtező mérkőzések után győztes ver-

senyzők a *D.*-ben találkoznak és küzdenek meg a végső győzelemért és helyezésekért.

Döntő-bíró némely sportágban egyszerűen több bíró ellenőrzi a küzdelem szabályszerű lefolyását, ezek közül egyiknek döntő szerepe van, ez a *D.*, míg a többiek segédkeznek neki.

Dressz (angolul: *dress*) a sportban olyan öltözet, amely az egyes sportágak természetéhez képest a legmegfelelőbbben van összeválogatva. Az egyesületbe, csapatba tartozó versenyzők rendszeren egyforma dresszben versenyeznek, viszont vannak egyes sportágak, ahol az egyének könnyebb felismerhetése céljából a versenyzők más és más színű dresszt, vagy a sportöltönyükre felerősített, messziről felismerhető nagy számot viselnek. Nemzeti válogatott atléták, vagy csapatok *D.*-ükön rendszeren a nemzeti címet viselik.

Drive (ang., e.: *drávj*) hajtás. A kocsizó sportban a lovak hajtása, a vadászatban a vad üzése és a tennisjátékban a labdának olyan módon való ütése, hogy az előreporgó mozgást kapjon és az ellentél oldalán nagyobb erővel és a földhöz lapulva haladjon.

Dzsiu-dzsiu, l. Dzsiu-dzsiu.

Dzsiu-dzsiu kínai eredetű önvédelmi sport, melynek segítségével testileg gyengébbek is sikerrel védekezhetnek az erősebb fizikumú támadó ellen.

Dubló, kétpár-evezős hajó.

Dunántúl-körül verseny a külföldi nagy kerékpáros országúti versenyek, különösen a *Tour de France* mintájára megrendezett több szakaszos verseny, melynek útvonalát a Dunántúl nagyobb városain át vezet.

Egyenes, az elnyúlt elipszis alakú versenypályának egyenesen haladó két hosszoldala vagy valamely versenyerületnek egyenes vonalban haladó része.

Egyesületi-bajnokság, l. Klub-bajnokság.

Eldöntetlen, l. Döntetlen.

Elindul vagy indul azt jelenti, hogy valamely versenyszámban a benevezett versenyző tényleg résztvesz.

Előfutam, a selejtező (l. o.) verseny szokásos elnevezése bizonyos sportágakban (*úszás, atlétika* stb.).

Élőgalamblövészet, l. Galamblövészet.

Előny, az az engedmény, amelyet az előnyversenyben az erősebb versenyző ad a gyengébbnek. Az *E.* lehet térelőny, időelőny, tusselőny stb.

Előnyadó, az a versenyző, aki egy előnyversenyben a többi versenyzőknek az előnyököt adja.

Előnyosztó, az a hivatalos személy, aki az előnyversenyeknél megállapítja, hogy erősebb versenyző a gyengébbnek mennyi előnyt adhat.

Előnyverseny, a verseny azon fajtája, amelyben az ellenfelek között már előre is mutatkozó nagy erő vagy tudás-

különbséget bizonyos előnyök (*idő-, tér-, tusa-előny* stb.) kedvezményével igyekeznek kiegyenlíteni, úgyhogy a versenyben a gyengébb versenyzők is a győzelem reményével vehetik fel a küzdelmet.

Elugróhely. Az ugrópálya azon része, amely a nekifutó végén a fehér határléc közelében van és ahonnan a nekifutással lendületbe jött ugró erőlyes dobantással kezdi meg a tulajdonképpeni ugrást.

Első félidő, csapatjátékoknál (*futball* stb.) a mérkőzés első fele.

Elúszás, ha az úszóversenyben a versenyző nem tudja betartani a helyes irányt, félreúszik, ez által ellenfeleivel szemben tért veszít.

Embervezetéses versenynek nevezik a kerékpáros-sportban azokat a versenyeket, amelyekben az elsőségért küzdő egyéni versenyzőket váltott, pihent legénységű tandemek vezérlik nagyobb sebesség elérésére. Ma már az ilyenfajta versenyek mind ritkábbak, mert népszerűségüket erősen megtépázta a motorvezetéses versenyek izgalmasabb, gyorsabb tempója.

English-cup (ang., e.: *inglis-köp*), 1. angol kupa.

Épée (franc., e.: *epé*), háromlélű, egyenes, teljesen merev pengéjű fegyver, amely csak szúrásra alkalmas.

Érem, a győztesek és helyezettek jutalmazására szolgáló díj. Az *E.*-et rendszeren a versenyt rendező egyesület vagy szövetség adja, mégpedig a verseny fontosságának megfelelő díszesebb vagy egyszerűbb, kisebb, nagyobb arany, ezüst vagy bronz kivitelben.

Európa-bajnokság, a legtöbb sportágban szokásos a nemzetközi szövetségek által kiírt bajnoki verseny amely Európa legkiválóbb versenyzőit van hivatva egybegyűjteni az *E.*-i címért folyó küzdelemre.

Fakutya, egyes nagy tavak mentén használatos téli sport- és közlekedési eszköz. Alacsony faszánkó, amelyet szeges rudak segítségével hajt előre a rajtaülő.

Fault (ang., e.: *fault*), a. m. hiba, csapatjátékokban az ellenfél akcióinak erőszakosan, durván, szabályellenesen történő megakasztása, amelyért a *F.*-ot vétő játékost vagy csapatát megbüntetik. A bírónak joga van az ismételtlen faultoló vagy életveszélyes durvaságot elkövető játékost kizárni a további játékból.

Favorit az a versenyző, aki a verseny előtt mutatott formái alapján ítélve, a legjogosabban számíthat győzelemre.

Fedezet, a futball és egyéb játékokban a csapat azon tagjai, akik összeköttetést tartanak fenn a csatársor és a védelem között. Számuk a 11 tagból álló csapatoknál (*futball, hokki*) három, kisebb létszámú csapatoknál (*vízipólo*) kettő, vagy egy.

Fedezet-sor, a fedezetek által alkotott védelmi vonal.

Féjvédő, belül párnázott, bőrből készült sisak, amely az egyes sportoknak megfelelő formája folytán a fejet óvja az esetleges sérülésektől. A *F.*-t különösen a *vívó-, kerékpár-, motoros- és rugby-sportot* úzők használják.

Fék, az a biztonsági berendezés, amely a versenyzőt vagy sportolót képessé teszi arra, hogy a túlságosan lendületbe jött, vagy veszélyes forduló felé közeledő *kerékpár, kocsit, motort, szánkót* vagy egyéb sporteszköz sebességét lecsökkentsse, vagy akadályoztatás esetén teljesen leállítsa.

Félidő (angolul *half-time*). Csapatjátékoknál (*futball* stb.) a mérkőzés időtartamát rendszeren két egyenlő részre osztják és a két *F.* közé néhányperces pihenőt iktatnak be.

Feljavítani a kondíciót vagy formát annyit jelent, mint a versenyző atléta vagy csapat versenyképességét megfelelő tréninggel és életmóddal annyira fokozni, hogy az jobb eredmény elérésére legyen képes.

Felvezetés esete áll elő, ha valamely távversenyben (*kerékpár, futó, stb.*) a versenyzők egyik csoportja kiugrik és meglepetésszerűen előnyre tesz szert, a leszakadt csoport tagjai pedig a vezetésben egymást felváltva sietnek az élcsoport üldözésére, amíg azokat utól nem érik.

Finish (ang., e.: *finis*) távversenyekben (*futás, úszás, stb.*) a táv utolsó részén kifejtett erőfeszítés, amellyel a versenyzők igyekeznek egymást mellőzni, vagy jobb időeredményt elérni. Átvitt értelemben egyéb sportokban is használják a végküzdelem megjelölésére.

Fitt az a versenyző, aki kifogástalan kondícióban és képességei teljes birtokában áll starthoz.

Fleuret (franc., e.: *flöre*). 1. Tör.

Florett. 1. tör.

Flyer (ang., e.: *flájer*) a rövid távokon versenyző atléta, kerékpáros stb.

Fogadás, jogilag szerencse szerződés, amely különösen a löversenyeken emelkedett nagy jelentőségre, úgyhogy ezekről az 1894: XXIX. t.-c. külön intézkedett. Az embersport egyes ágaiban is mindinkább meghonosodik, ha nem is oly üzletszerűen megszervezve, mint a lósportban.

Folyambajnokság úszók és evezősök részére, rendszeren hosszabb távon rendezett verseny, melynek pályáját a Dunafolyam előre kijelölt szakasza alkotja.

Foot (ang., e.: *fut*) a. m. láb. Az angol-szász országokban még ma is használatos mértékegység. Egy foot 30.48 cm. Három láb 1 yard.

Football (ang., e.: *futbol*) *foot-láb, ball-labda* szavak összetételéből keletkezett. 1. Futball.

Football association (ang., e.: *futbol-asszociációs*). 1. Futball-játék.

Football rugby (ang., e.: *futbol-rögbi*).
1. Rugby.

Forduló jelenti egyrészt a körbefutó versenypályák (*atlétika, kerékpár, autó stb.*) hajlott, görbült és többnyire ferdén emelt részeit; az olyan versenyeknél pedig, amelyeknél a távot egy bizonyos pontig és onnan vissza, esetleg mint az uszodákban rendezett úszóversenyeken többször ide-oda kell a versenyzőknek megtenni, a fordulópontot jelenti. Ismét más a jelentése a *F.*-nak az olyan versenyágakban, ahol szokásban van a versenyeket több részben, etappe-ban lebonyolítani. Ilyen például a futball-bajnokságokban a tavaszi és őszi forduló.

Forehand (ang., e.: *fórhend*) a teniszjátékban az ütőt tartó kéz oldalát jelenti, tehát jobbkezes játékosnál a jobb oldalt, balkezesnél a baloldalt.

Forehand-ball (ang., e.: *fórhend-ból*) a teniszütőt tartó kéz oldalára esett labda.

Forehand-drive (ang., e.: *fórhend-drájo*) a teniszütőt tartó kéz oldalára esett labda visszaütése.

Forma a versenyző atlétának, vagy játékosnak az általa üzött sportágban megszerzett képességeit jelenti. A formát rendszeres gyakorlattal (*tréninggel*) észszerűen és sportszerű életmóddal lehet feljavítani, vagy visszaszerezni. »*Jó formában van*» a. m. az atléta képességeinek teljes mértékben birtokában van. »*Formájának tetőpontján*» a. m. a versenyző elérte a fizikumának megfelelő maximális teljesítőképesség határát. »*Formán alul szerepelt*» a. m. a versenyző, vagy a csapat nem volt képes a rendes teljesítményt nyújtani, stb.

Forward (ang., e.: *fóvad*) csatár I. o.

Foul (ang., e.: *faul*) a futballjátéknál használatos kifejezés, amellyel a szabálytalanságokat, különösen pedig az ellenfél ellen elkövetett túlerélyes, vagy veszedelmes játékot és durvaságokat jelölik.

Főversenyző a különböző sportágakban a versenyzők legmagasabb kategóriája. A főversenyzők kategóriáját rendszeren két alcsoportra, első és másodosztályú versenyzők csoportjára szokás osztani. II. osztályú versenyző például az atlétikában, aki kezdő-, junior- és előnyversenyen kívül még más versenyt nem nyert. I. osztályú versenyző pedig az, aki valamely, ezeken a versenyeken felül álló versenyben aratott győzelmével elvesztette II. osztályú minősítését.

Frissítőszer, az egészségre nem ártalmas frissítők, (*citrom, narancs, limonádé, lemosás*), melyek verseny közben, vagy szünetben a küzdőfelek energiáit és teljesítőképességét fokozzák. Használatuk a legtöbb sportban, bizonyos korlátok között meg van engedve.

Full-back (ang., e.: *fulbakk*) a hátvéd angol neve.

Futárverseny, a motorkerékpáros sportban kedvelt versenytípus, amelyben a ver-

senyzőket a versenyfeltételekben meghatározott különféle, *gyorsasági, megbízhatósági és ügyességi* próbáknak vetik alá verseny közben.

Futás, az emberi test mozgása, amely a járástól abban különbözik, hogy a két láb egyidőben nem érinti a földet, mert a nyomást gyakorló láb olyan erős lökést ad a testnek, hogy az egy ideig a levegőben lebeg, mielőtt az előrenyújtott másik láb földet érne. A *F.* mint sport kétségtelenül a legősibb vetélkedési formája az emberiségnek. A könnyű atlétika majd minden ágazatában a siker alapja a *F.*

Futball az angol »*football*» magyarosított és a sportirodalomban általánosan használt formája.

Futball-bíró az az egyén, akit a mérkőző csapatok a játék vezetésére kijelölnek és aki arra ügyel, hogy a játékszabályokat mind a két fél pontosan betartsa. Nyilvános díjmérkőzéseket csak képezített játék-bírók vezethetnek. A bírák képesítésük foka szerint *ifjúsági* vagy *szövetségi első, második, harmadfokú* bírák és ezen képesítésük szerint vezethetnek többé-kevésbé fontos mérkőzéseket.

Futball-dressz. I. Dressz.

Futballista. I. Futball-játékos.

Futball-játék (*football association*) legelterjedtebb és legnépszerűbb csapatjáték.

Futball-játékos, a futballjátékot sportszerűen üző sportember, aki az illetékes szövetség felügyelete és ellenőrzése alatt áll, valamelyik egyesület részére igazolva van és annak valamelyik csapatában szerepel. A *F.* a csapatban elfoglalt helye szerint lehet *kapus, hátvéd, fedezet* vagy *csatár*. (I. o.) A tizenkilencedik életévüket még be nem töltött *F.*-okat *ifjúsági* játékosoknak nevezik, aki valamely középiskola vagy főiskola rendes tanulója, vagy hallgatója, elsősorban az illetékes középiskolai, illetőleg főiskolai sportszövetség fennhatósága alá tartozik. Amióta hazánkban az amatőr- és professzionista-sport szétválasztása megtörtént, a *F.*-okat aszerint is megkülönböztetik, hogy e sportágat pusztán szórakozásból, testedzésként vagy hivatásszerűen, anyagi előnyök elérése céljából gyakorolják, az előbbieket az *amatőrök*, míg az utóbbiak a *professzionisták*, vagy amint röviden nevezni szokták, a »*profik*«. Azokban az országokban, ahol a szétválasztás még nem történt meg, *ámatőr* játékosok is vannak, azaz olyanok, kik a világ előtt, mint amatőr sportemberek szerepelnek, titokban azonban anyagi ellenszolgáltatást fogadnak el, sőt követelnek az egyesületektől, amelyeknek csapatában szerepelnek.

Futball-kapu, a futball-pálya két szélességi vonala (*Kapuvonal* I. o.) mentén áll egy-egy *F.* (goal). A kaput két, egymástól 730 centiméternyire a földbeásott 12 cm. széles, 240 cm. magas faoszlop (*kapufa*) alkotja. E két kapufát felülről

egy pontosan 730 cm. hosszú, ugyancsak 12 cm. széles egyenes gerenda (felső kapufa) fogja össze. A három oszlop mögött, a játéktéren kívül rendszeren erős spárgából font háló van kifeszítve olyan módon, hogy a két oldal- és a felső kapufa között áthaladó labda e hálóban megakadjon és így könnyebben lehessen megállapítani a gólt.

Futball-labda, felfújható gummitömlő, amelyet erős bőrből készült burok borít. Különböző nagysága szerint, fokozatosan 1-től 5-ig számozzák. A díjmérkőzéseken használt *F.* szabályszerű mérete 68—71 cm. átmérő, súlya pedig 370—430 gr.

Futball-pálya, a játéktér, amelyen a futball-játékot gyakorolják. Téglalap alakú, fűvel borított, vagy kopár, silt terület, melynek méretei 90—120 m. hosszúság és 45—90 m. szélesség között váltakoznak. A pálya határait mésszel húzott vastag vonalakkal jelölik.

Futball-síp, erős, rendszeren két, vagy három hangú síp, amellyel a futball-bíró a játék megkezdésére ad jelt, vagy amelynek hangjával szabálytalanság vagy egyéb szükséges esetben a játékot megállítja.

Futball-szabályok, azon szabályok összessége, amelyek szerint a futball-játékot úzni kell. A *F.* megváltoztatása nem önképes dolog, mert arra csak a szövetségeknek, illetőleg legfelsőbb fokozatú szabályalkotó *International Board*-nak (I. O.) van joga.

Futó, a futóversenyeken résztvevő atléta. A szerint, hogy milyen versenyeken szerepel, lehet *rövidtáv*-, *hosszútáv*-, *mezei*-, *maratoni*-, *stajéta*-, vagy *gátfutó*.

Futópálya, az atlétikai pályának, rendszeren elipszis alakú, salakkal borított talajú része, amelyen a futóversenyeket szokták rendezni.

Futószarvas, a céllövészetben használatos, szarvast ábrázoló, mozgó céltábla, amelyet bizonyos sebességgel húznak keresztül a lőtér erre a célra berendezett részén. A kapásból való gyors lövés begyakorlására és versenycéltáblaként szolgál.

Futóverseny, az atlétika legnépszerűbb versenyszáma, amelynek célja bizonyos távnak minél rövidebb idő alatt, való vagy bizonyos idő alatt minél nagyobb távolságnak a befutása.

Füleslabda, kóccal kitömött, két kilogramm súlyú bőrlabda, amelyen hosszú bőrfogantyú (fü) van.

Füleslabda-játék, régen igen kedvelt, a futball elterjedése óta azonban népszerűségéből sokat veszített csapatjáték.

Galamblovészet, a céllövészet egyik költséges válfaja, amelynél a lövés élő galambra, vagy agyagból préselt korongra u. n. agyaggalambra történik. A lövés távolsága 20—30 m. Az győz, aki egy bizonyos számú, egymásután felbocsátott élő galambból, vagy a megfelelő hajtó szerkezettel feldobott agyag-

galambból többet lö le olyan módon, hogy a visszahulló galamb még a lőtér területén belül esik le. Az élőgalamblovészetet több államban, kegyetlen volta miatt, a törvény tiltja.

Galamblovó-tér, a galamblovészet céljaira berendezett lőtér. Rendszeren félkör alakú, alacsony drótkerítéssel körülvett füves térség. A körív 20—30 m. sugarú és a körív húrját alkotó egyenes vonal középpontján van a céllövő helye. A térség közepén, egymástól bizonyos távolságra vannak elhelyezve a távolról irányítható, felsapható fedelű kalitkák, vagy az agyaggalamb hajtókészülékek.

Galopp, a ló ugrásszerű mozdulatokkal történő haladása, miközben először a ló eleje emelkedik fel, majd a hátsó lábak hirtelen kinyújtása után az egész test előrelődül, majd újra földet ér.

Game, (ang., e.: *gém*) a m. játék. A teniszsportban használatos kifejezés az egyes játézmák megjelölésére.

Gát, az atlétikai versenyeken használatos könnyű, lécekből készült akadály.

Gátdöntés esete forog fenn, ha a gátfutó versenyzés közben egy vagy több gáton nem tud simán átugrani, hanem azt, vagy azokat feldönti. Megtörténik azonban, hogy az ilyen versenyző *G.* ellenére is elsőnek ér a célba. Ha az általa ledöntött gátak száma nem éri el a hármat, akkor győzelme, mintha mi sem történt volna, érvényes, ha azonban a döntött gátak száma három, vagy annál több, akkor a versenyzőt diszkvalifikálják.

Gátfutás, a legszebb, de egyben a legnehezebb atlétikai sportág.

Gátfutó, az az atléta, aki a gátfutás sportját űzi.

Gátverseny, a lósporthoz olyan verseny, amelynek alkalmával a sík pályán felállított faágakból, vesszőkből font sövénygátakat kell átugratni a versenyzőknek. A *G.*-ek távját 2400—4000 méter között szokták megállapítani. Mivel ez a verseny nem nagy megerőltetést jelent a lovakra nézve, nálunk három évesnél fiatalabb lovakat *G.*-ben indítani nem szabad.

Gépköcsi, lásd: automobil.

Gerely, a gerelydobásnál használt farrúd.

Gerelydobás, az atlétikai dobóversenyek egyik neve, amelyet már az ókori görögök is űztek. A *G.* olyanformán történik, hogy az atléta a gerelyt a súlypontnál levő kötésnél marokra fogja és a váll fölé emelve, előre fut az eldobási vonalig és itt nagy erővel elhajtja, úgy, hogy a gerely nagy ívben repülve, minél messzebbre hatoljon. Az eldobási vonaltól a gerely földbefúródásának helyéig terjedő távolság adja a dobás nagyságát. Az az atléta, amelyik legmesszebbre hajtotta a gerelyt, a győztes.

Gimkama, indiai eredetű sportjáték, amelyet a távol keleti katonai garnizonok egyhangú élete teremtett meg és tett nép-

szerűvé. Jellegzetessége, hogy a komoly sportszerű elem mellett a humoros elem is erősen képviselve van az egyes versenyekben. Zsákfutás, különféle, akadályversenyek, kombinált ponny, kerékpár-, gyalogló- és kocsiversenyek teszik érdekessé és változatossá a *G.-t.*

Gig, egylovas könnyű, kétkerekű sportkocsi, amely különösen a motorkerékpár és automobil elterjedése előtt nagy népszerűségnek örvendett. Keskeny, könnyű, evezés csónak.

Goal, (ang., e.: gól) a. m. cél, kapu. A csapatjátékoknál az egyik vagy a másik csapat által a labdának szabályos módon a kapuba való juttatása. A *G. arra* a csapatra nézve, amely megszerezte, előnyt jelent, amelyet az ellenfél csak *G.-l*al egyenlíthet ki, vagy még több *G.-l*al mulhat felül. Amely csapat a mérkőzés szabályszerű ideje alatt több *G.-t* ér el, az a győztes. Ha egyik fél sem ér el *G.-t*, vagy mind a két fél ugyanannyi *G.-t* ért el, akkor a mérkőzés eldöntetlen.

Goal-area (ang., e.: gól-ereá) l. Kapuelőter.

Goal-keeper (ang., e.: gól-kipőr) a kapus (l. o.) angol neve.

Goal-kick (ang., e.: gól-kikk) l. Kapurúgás.

Gól, az angol goal (l. o.) magyaros formája.

Gól-bíró, vízipóló-mérkőzéseken az ellenfelek kapuja mellett elhelyezkedő, a gólok megítélésénél a vezető bírónak segédkező személy.

Golf, (ang., e.: galf) skót eredetű ütőlabdajáték. A játék célja, hogy a pályán kijelölt 18, vagy 36 lyukba, minél kevesebb ütéssel, hibával üssék bele a kis *G.-l*abdát.

Golf-ground (ang., e.: galf-graund) l. Golf-pálya.

Golf-pálya, több hold nagyságú, 3—5 kilométer átmérőjű, lehetőleg igen változatos, dombos, bokros, fás, árkos és sík mezőterület, amelynek 18, vagy 36 kijelölt füves térségének (green) közepén egy-egy lyuk van vályva. Ezekbe a lyukakba kell a golf-labdát beütni.

Golf-ütő, a terep- és a játékterületnek megfelelő fából, vagy fémből készült különböző alakú és nagyságú bunkós fejtű bot, amellyel az apró golf-labdát tetszés szerinti nagy távolságra irányítva lehet ütni vagy gurítani.

Gólyaláb, magas rüdpár, amelyre bizonyos magasságban lábtartó léceket szegeznek; ezekre állva a rudakat a hónalj alá kell szorítani és így segítségével nagyokat lehet lépni. Régebben általánosan elterjedt testedző, ügyességfejlesztő játékszer, ma már csak vidéki gyermekek mulatoznak vele.

Görgő, a motorvezetéses versenyekben használt speciális motorkerékpárak hátsó részére szerelt, könnyen forgó, vékony henger, amely akadályozza azt, hogy a motor mögött haladó kerékpáros

egy bizonyos távolságnál (rendesen 60—75 cm.) jobban megközelítse a vezetőmotort.

Görkorcsolya, l. Kerekos koresolya.

Grand prix (franc., e.: gran-pri) a. m. nagy díj. Több sportágban (autó-, ló-, kerékpár-, úszó-, stb.) a legfontosabb, sokszor igen nagy értékű díj.

Green, (ang., e.: grin) a. m. zöld. A golf-pályán kijelölt bizonyos számú, egyenletes, finom fűvel benőtt, sík terület, amelynek közepén lyukat vájnak. A lyukba kell belegurítani a golf-labdát.

Groggy, (ang., e.: grogi) részegnek nevezik a boxoló sportban azt a versenyzőt, akit ellenfelének jól irányzott ütései már teljesen megfosztottak az eszméletől, azonban mégsem esik össze, hanem csak céltalanul csapkod. Az ilyen versenyzőt, miután nem ment le a földre, a bíró nem számolhatja ki, azonban ha észrevette ennek az állapotnak a bekövetkezését, akkor a mérkőzés folytatását, mint céltalant és veszedelmezt, köteles megakadályozni. A győzelem ilyen esetben természetesen azt illeti, aki az ellenfelét *G.-vá* tette.

Gyalogló, az a sportember, aki a gyaloglást sportszerűen űzi.

Gyaloglás, az atlétikának azon ágazata, amelyben a versenyzőnek szabályosan gyalogolva kell a távot megtenni. A szabályos gyaloglás közben a lábak térdben kissé meghajlítva, sarokra lépnek. A lábakat úgy kell egymásután rakni, hogy a hátul levő lábfej addig el ne hagyja a talajt, amíg az elől levő sarka nem érintett földet. A szabálytalanul (futómozdulatokkal) versenyző gyaloglót diszkvalifikálják.

Gyaloglóverseny, a rendezés helye szerint pálya-, vagy országúti gyaloglóverseny. Távja általában hosszabb, mint a futóversenyeké. A gyaloglás rövid távja 1000—3000 méter, hosszútávja 10 kilométeren felül.

Gyephokki, angol eredetű csapatjáték, amelyet gyepes pályán két, egyenként 11—11 játékosból álló csapat játszik egymás ellen. A játékosok hosszúnyelű, a végén lapos és hajlított faütővel vannak felszerelve és arra törekszenek, hogy ezzel az ütővel a kisméretű fa-hokkilabdát az ellenfél kapujába juttassák.

Gyermekversenyzők, a versenyzőknek életkor szerinti beosztásánál a legifjabbak kategóriája, amelybe azok tartoznak, akik a 14. életévüket még nem töltötték be. Főleg az úszó sportban szokásos gyermekversenyzők számára fenntartott versenyek kiírása.

Gyorskorcsolyázás, külön e célra szolgáló versenykorcsolyával való versenyzés a jégen. A gyorskorcsolyázó versenyek távja 500, 1500, 5000 és 10.000 méter.

Gyorsúszás, az az úszásnem, amelynél a vizen elfekvő úszó kissé meghajlított karjait, a feje fölött felváltva a vízbe csapja és a teste mellett elhúzza, miköz-

ben lábaival egy olló-tempót (l. Olló), vagy crawl-tempót (l. o.) csinál.

Gyorsúszó-verseny, az a versenyszám, amelyben nincsen meghatározva, hogy a versenyző milyen tempóval köteles végigúszni a távot. A gyorsúszóversenyek távja lehet rövidtáv (25—300 m.), középtáv (400—800), vagy hosszútáv (1000 m.-en felül).

Hajó, a sportszerű evezésnél használatos, könnyű, vékony deszkából készült, elől-hátul hegyes és felül vízhatlan vásszonnal borított (légszekrény) keskeny, hosszú csónak. Ülése, vagy ülései kerekken mozognak és a hosszú evezőket az oldalt kinyúló villákba helyezik. Ha a hajó cserépszindely módjára egymáshoz illesztett, hosszú deszkából készült, akkor palánkos-, ha pedig egész törzsét vékony, alig néhány milliméteres, hajlított deszka öleli körül, akkor versenyhajó a neve.

Haladó, l. Haladó versenyző.

Haladó versenyző, a kerékpársportban szokásos elnevezés, amely a versenyzők azon kategóriájára vonatkozik, amely egyéb sportágakban körülbelül a juniorok csoportjának felel meg.

Half-back, (ang., e.: háf-bekk) a fedezet (l. o.) angol neve.

Half-sor, l. Fedozetsor.

Half-time, (ang., e.: háf-tájm) a félidő (l. o.) angol neve.

Háló, a labdajátékokban a pálya, vagy játéktér bizonyos részein hálót helyeznek el, hogy a labdát felfogja. Háló van keresztüllesztve a tennisz-pálya és a ping-pong asztal közepén, ezen kell a labdát az ellenfél területére átütöni. Hálót feszítenek ki a futball-, vízipóló-, hokijátékoknál a kapu mögé, hogy a kapuba jutott labdát felfogja és így kétségtelenül és könnyen meg lehessen állapítani, hogy a labda a kapufák között bejutott a kapuba.

Handicap, (ang., e.: hendikep) előnyverseny l. o.

Handicapper, (ang., e.: hendikepper) előnyosztó l. o.

Hands, (ang., e.: hendsz) a futball-játékban a labdát szándékosan kézzel érinteni a kapuson kívül minden játékosnak tilos és ha ez mégis megtörténik, akkor *H.* esete rorog fenn. Szándékos *H.*-ért szabadrúgás a büntető területen belül elkövetett *H.*-ért pedig tizenegyes büntető rúgás jár a szabálytalanságot elkövető csapat ellen.

Hareképtelen, némely sportágban, de különösen a boxolásnál használt szak kifejezés, hogy az ellenfelek egyike képtelen a küzdelmet tovább folytatni és ezért attól saját kijelentése, vagy segédei bejelentése alapján eláll és ezzel a másik félnek engedi át a győzelmet.

Harmad, a koronghokki játéknál a többi csapatjátékoktól eltérően a játékidő nem két félidőre, hanem három

egyenlő harmadra oszlik (első-harmad, második- és harmadik-harmad).

Hármasugrás, az atlétika egyik ágazata, amely abból áll, hogy a versenyző az ugróhely előtt keresztvonallal megjelölt helyről elugrik, majd ugyanazzal a lábával, amellyel elugrott, a földre dobbantva újra elugrik, azután a másik lábával a földet érintve, ismét elrúgja magát és végül két lábbal érkezik a homokos leugróhelyre. Az ugrás az első elugró vonaltól az utolsó leugrás helyéig számít.

Határ-bíró, a csapatjátékoknál közreműködő hivatalos személy, akinek feladata megállapítani, hogy a labda mikor és hol jutott túl a játéktér határvonalán. Ha ez megtörténik, akkor ezt rendszerint zászlóval jelzi, aminek alapján azután a bíró kimondja az ítéletet, hogy melyik felet illeti meg a játéktérről kikerült labdának dobása, rúgás, vagy ütés által játékba való hozása.

Hatnapos verseny, a kerékpár versenyek egyik legérdekesebb és legizgalmasabb fajtája, amely különösen Amerikában és a nyugat-európai sportcentrumokban, ahol fedett kerékpár pálya van, divatos. A kettesével összepárosított profeszionista versenyzők közül felváltva, hol az egyik, hol a másik vesz részt a hat napig tartó versenyben. Győztes az a pár, amely a minősítő spurtok alapján a legtöbb pontot szerezte, vagy amely a többi párokkal szemben a verseny befejezéséig egy vagy több teljes körelőnyre tesz szert.

Hátúszás, a kötött úszásnemek azon fajtája, amelynél az úszó a hátán fekve a fej fölött átlendített és a test irányába lehúzott karokkal úszik. Ugyanakkor a lábaival béka-, ollózó-, vagy crawl-tempókat végez. Fordulóban és a célban, mind a két kézzel kell benyúlni. A hátúszó versenyek távja 20—400 méterig terjed.

Hátvéd, a futballban és egyéb csapatjátékokban a csapat azon tagja, vagy tagjai, akiknek feladata a kapu előtti terület védelme és a kapus támogatása. Szerepüknek megfelelően többnyire a kapu előtt helyezkednek el.

Hebner-tempó, a hátúszásnál használatos kartempó, amikor az úszó karjait felváltva veti hátra a feje mögé és huzza előre. Rendszeren crawl-lábtempóval kombinálva használják.

Hendsz, l. Hands.

Helycsere, csapatjátékoknál, valamint olyan egyéni küzdelmeknél (pld. tennisz, ping-pong, stb.), ahol a játékot több szakaszban (félidő, harmad, game, stb.) bonyolítják le az ellenfelek, az egyes játékperiódusok után helyet cserélnek.

Helyezés, l. Helyezési sorrend.

Helyezési sorrend, a különböző sportágakban a versenyek, a mérkőzések alapján kialakult sorrend, amelyből kitűnik, hogy a küzdelemben résztvevő versenyzők, csapatok, egyesületek, vagy nem-

zetek milyen sorrendben következnek egymásután.

Helyezési tabella, különösen a csapatjátékoknál, futball, vízipóló stb. egy- vagy többfordulós körmérkőzések alapján lebonyolított bajnoki küzdelem soránkészített táblázatos kimutatás, amelyből kitűnik, hogy eredményeik alapján az egyes csapatok milyen helyezést értek el, hányszor győztek, vesztek, vagy végeztek döntetlenül, milyen az adott és kapott gólok aránya és végül hány pontot szereztek.

Helyezett, az a versenyző vagy csapat, amely bár nem győzött, de a győztes mögött olyan helyezést ért el, amely még számít a pontversenyben, vagy amelyért díjazás jár.

Hockey, (ang., e.: hakki) l. Hokki.

Hokki, csapatjáték, amelyet vagy gyepek (l. Gyephokki), vagy jégpályán (l. Jégghokki) játszanak.

Holtverseny, az, amikor két vagy több versenyző egyszerre éri el a kitűzött célt, vagy teljesen egyenlő eredményt ér el.

H. esetén vagy meg kell ismételni a küzdelmet, vagy a versenyzők közös megegyezéssel megosztzkodnak a díjakon, esetleg sorsolással döntenek el, hogy ki melyik díjat kapja. Bajnoki versenyben **H.** esetén meg kell a versenyt ismételni mert a bajnoki címet nem lehet sorsolás alapján elnyerni.

Hősport, minden olyan sport, amelyet hóval borított területen űznek.

Hosszútáv alatt az atlétikában az 1500 méternél hosszabb, az úszósportban pedig a kilométeren felül levő távokat értik.

Hótalp, l. Si.

Hüvelyk, l. Inch.

Idő, valamely játék, mérkőzés, vagy sportküzdelem időtartama.

Időelőny, az előnyadás azon neve, amely másodpercekben vagy percekben állapítja meg azt az előnyt, amelyet az erősebb versenyző ad a gyengébbnek.

Időfutam, a selejtezés egyik módja abban az esetben, ha a versenyre sok a nevező és nem lehet őket egyszerre indítani. Azok a versenyzők, akik a legjobb időeredményt érik el, kerülnek a további, vagy döntő-küzdelmekbe. Leginkább kerékpáros-versenyeken szokásos.

Időmérő, a különféle sportküzdelmeknél, játékoknál, mérkőzéseken és viadalokon szereplő hivatalos személy, aki precíziós stopper-órával méri, megállapítja, vagy ellenőrzi a verseny, vagy a mérkőzés időtartamát, esetleg a szabályos idő leteltével jelt ad annak megszakítására, vagy befejezésére.

Időtartamverseny az olyan verseny, amelynél egy bizonyos idő alatt minél nagyobb távolság elérésére törekszenek a versenyzők. Főleg a kerékpár-, futó- és gyalogló-sportban szokásos verseny-nem.

Ifjúsági versenyző, a versenyzőknek életkor szerint való beosztásánál az egyik kategória elnevezése. Általában a legtöbb sportágban az I.-i csoportba tartoznak azok az aktív versenyzők, akik a 19. életévüket még nem töltötték be. A kultivált sportág szerint lehetnek ifjúsági athléták, birkózók, boxolók, futbalisták, stb., stb.

Igazolás, a sportszövetségnek azon joga, hogy a versenyzőket valamelyik egyesület színeiben való szereplésre jogosultaknak elismerik, valamint az a joga, hogy a versenyeken elért eredményeket, vagy rekordokat véglegeseknek elfogadják és beiktatják.

Inch, (ang., e.: ins) a. m. hüvelyk. Az angolszász országokban még ma is használatos mértékegység. Egy inch = 2.54 cm. Tizenkét inch = 1 láb, három láb = 1 yard.

Indítás, a távversenyekben rendszeren figyelmeztető szavakkal »Vigyázz!... Kész!« és az azokat követő startjellel (zászlójel, taps, pisztolylövés) történik.

Indító, az a hivatalos személy, aki távversenyekben (futás, úszás, kerékpározás, evezés, gyaloglás, korecsolyázás, si, stb.) a versenyzőket a start-helyről elindítja azzal, hogy a verseny megkezdésére jelt ad. Az indítónak az a feladata, hogy a versenyzők egyszerre indulására ügyeljen. Ha a versenyzők közül egy, vagy akár többen a startjel megadása előtt indul el, úgy az indítónak joga van őt visszarendelni és új startot elrendelni. Ha a versenyző ismételtén kiugrik, úgy az indítónak joga van őt hátrább állítani, vagy esetleg a versenyből kizárni.

International Board, (ang., e.: international board) a futballszabály-alkotás és magyarázat legfelsőbb nemzetközi fóruma, amelyben az angol egyesült királyság négy szövetsége két-két taggal van képviselve.

Irányzék, a lövőfegyverek azon része, amely a célzást lehetővé teszi.

Iskolajáték, a csapatjátékoknál, amikor az egyik csapat a győzelmet már a maga számára biztosította és nem tör további eredmény elérésére, hanem minden tagja arra törekszik, hogy az illető játék minden szépségét, változatosságát minél jobban kiemelje, érvényrejtassa.

Iskola-vívás, l. Iskolázni.

Iskolázni, a vívósportban használatos kifejezés azoknak a vívógyakorlatoknak a megjelölésére, amikor a tanítvány a mesterrel nem a versenyszerű eredményre törő vívást gyakorolja, hanem az egyes támadások, védek, ripszok és cselek minél tökéletesebb, szinte gépszerűen történő begyakorlását űzi.

Irányvonal, a céllövészetben az a vonal, amely a célgömb csucsat és a nézőke közepét összeköti.

Jamboree, (e.: dzsembori) ismeretlen eredetű szó, amellyel a nagy cserkész-összejöveteleket jelzik. A *J.* táborban egyesíti egy vagy több nemzet válogatott cserkészcsapatait, amelyek különböző ügyességi versenyekben mérkőznek egymással.

Játékbíró, a sportjátékok mérkőzéseit vezető bíró, akinek az a feladata, hogy a játékszabályoknak betartása fölött őrködjék, a szabálytalanságokat büntesse és minden vitás esetben döntsön. A játék-bíró rendszeren a mérkőzés időmérője is. Itélete a játékkal összefüggő kérdésekben végleges.

Játékos, a sportjátékokban résztvevő versenyző neve. Aszerint, hogy milyen sportnak hódol, megkülönböztetünk tennisz-, hokki-, futball-, stb. játékost.

Jéghokki, a jégpályán játszott csapatjáték, melyet két, egyenként hét-hét játékosból álló csapat falabdával, vagy koronggal játszik egymás ellen. A játékosok hosszúnyelű ütővel vannak felszerelve és ezzel az ütővel vezetik maguk előtt, vagy ütik az ellenfél kapuja felé a labdát, vagy korongot. A játék szabályai nagyjából megegyeznek a futball szabályaival, a játékidő azonban vagy két féldőre, vagy három időharmadra tagozódik, közbeeső rövid szünetekkel.

Jégsport, minden olyan sport, amelyet jégpályán üznek. Ilyen a korcsolyázás, a jéghokki, eurling, vitorlás korcsolyázás stb.

Jégvitorlázás, l. Vitorlás szánkó.

Jég-yacht, l. Vitorlás szánkó.

Jelző zászló, különböző nagyságú és színezetű zászlók, az egyes sportágazatokban mint különféle jelző-, határ-, sarok-, pálya-, irány-, stb. zászlók használatosak. Ugyancsak szokás némely sportban a versenyzőket zászlójjel elindítani.

Junior, l. Junior versenyző.

Junior versenyző, a versenyzőknek egyik képesség szerinti kategóriája, amelyet különböző versenyágakban különbözőképpen értelmeznek. Az atlétikában, úszásban, evezésben *J.* az, aki első díjat még nem nyert; a birkózásban *J.* az, aki még két első díjat nem nyert.

Jury, (franc., e.: zsüri) magyarul verseny-bíróság. l. o.

Kalapács, 7 és $\frac{1}{4}$ kg. súlyú vasgolyó, amelyre 22 cm. hosszú és a végén kettős fogantyúval ellátott vashuzal van erősítve.

Kalapácsdobás, egyik atlétikai versenyág, amelynél a versenyzők egy 213,5 cm. átmérőjű körből elhajítják a »kalapácsnak« nevezett dobó-eszközt. Mint a többi dobóversenyénél, itt is a dobás nagysága számít, amit a dobókör szélétől a golyó leesési helyéig mérnek.

Kalapácshajítás, l. kalapácsdobás.

Kapu (angolul goal, e.: gól) a legtöbb csapatjátékban a játéktérnek gerendákkal, oszlopokkal, zászlókkal, hálóval,

vagy más módon megjelölt része, amelybe, amelyen át, alatt, vagy felett a játéktéren túl kell juttatni a játékra szolgáló labdát, korongot, stb., hogy a csapat eredményt érjen el. Amelyik csapatnak ez többször sikerül, az a győztes. l. Futball-kapu.

Kapuelőtér, a futball-pályák a kapuk előtt, fehér mésvonallal, a kaputól 5 és fél méternyire kijelölt, négyszögletes terület.

Kapufa, a futball-játékban a kaput (goal) határoló három 12 cm. széles, rendszeren fehérre meszelt gerenda szokásos elnevezése. Az oldalkapufák magassága 240 cm., a felső-kapufa hossza 730 cm. (l. Futball-kapu).

Kapurúgás, a futballban akkor válik szükségessé, hogy ha játékközben az ellenfél játékosai közül valamelyik a kapuvonalon (l. o.) olyan módon rúgja túl a labdát, hogy az nem kerül a kapuba. Ilyenkor a játéktéren kívül kerülő labdát a kaputól 5 és fél méternyire kijelölt vonalra helyezik és azt, annak a csapatnak: valamelyik tagja (rendszen a kapus, vagy az egyik hátvéd), amelynek kapuvonalán átment, a mezőnybe rúgja. A *K.* leggyakoribb módja az, hogy az egyik hátvéd lábbal a kapus kezébe emeli a labdát és a kapus kézből rúgja azt a mezőnybe.

Kapus, csapatjátékokban annak a játékosnak a szokásos elnevezése, akire a kapu közvetlen védelme van bízva. A *K.*-nak fontos szerepére való tekintettel, rendszeren bizonyos kiváltságos jogai vannak, így pld. a futballjátékban a többi játékostól eltérően a labdát kézzel is megfoghatja, a jéghokkinál az ütője sokkal szélesebb, mint a többi játékosoknak, vízipólónál két kézzel is megfoghatja a labdát stb.

Kapuválasztás, csapatjátékoknál, a mérkőzés előtt a csapatkapitányok, a játékot vezető bíró jelenlétében sorsolással döntenek el, hogy melyik fél választ kaput. A kapuválasztás joga rendszeren előnyt jelent a választó félre nézve, mert a szélirány, a szembe sütő nap, a pálya sajátságai megkönnyítik, vagy megnehezítik a védő-, vagy támadójátékot.

Kapuvédő, l. Kapus.

Kapuvonal, a futball-pálya két széleségi vonalának elnevezése, amelyek mentén a kapuk fel vannak állítva.

Karuzel, l. Carrousel.

Kemény-bandázs, l. Bandázs.

Kerekes korcsolya, két, három, vagy négy könnyen gördülő, esetleg golyós csapágyakra szerelt kerekkel ellátott kötés, amelyet a cipőre lehet felerősíteni. A *K.*-val sima talajon a rendes korcsolyához hasonló módon lehet haladni.

Kerekes korcsolyázás, különösen külföldön kedvelt sportág, amelyet a cipőre erősített görkorcsolyák segítségével, rendszeren külön e célra készült, sima parkettel, betonnal, aszfalttal, vagy üveggel borított pályán (skating-rink) üznek.

Versenyeket is rendeznek, azonban a *K.*-nál a műkorcsolyázó számoknak sokkal nagyobb szerepe van, mint a gyorskorcsolyázásnak.

Kerékpár, lábbal hajtható, kétkerekű jármű, amelyet a kerékpársportban versenyzésre használnak. A versenycélokra szolgáló kerékpárok, az *u. n.* »versenygépek« sokkal könnyebben és finomabban szabályozottak, mint a köznapra használatra szánt *u. n.* »strapagépek«. A pályagépek még könnyebbek, mint az országúti versenyeken használt kerékpárok, mert a kerekei különösen könnyűek és azokat, különlegesen finom és vékony szingó-gummi fogja körül, az erősebb országúti szingó, vagy a még súlyosabb rendes pneumatik helyett. A pályaversenygépek egy vagy több ülések, hazánkban azonban csak az együléses, vagy a kétüléses (tandem) gépek részére írnak ki versenyeket.

Kerékpáros, az a sportember, aki a kerékpársportot versenyszerűen kultiválja. A kerékpárversenyzőket kezdő (aki még versenyt nem nyert), haladó (aki a szenior korhatárt még el nem érte) és szenior (35—50 életévig) kategóriákba sorozzák. Az elért eredmények alapján pedig I. osztályú és másodosztályú főversenyzőket különböztetnek meg.

Kerékpárosverseny, sportszerű verseny, amelyen a versenyzők kerékpáron futják be a kijelölt távot. A *K.*-ek aszerint, hogy erre a célra készült kerékpárpályán (l. o.), vagy országúton folynak le a pálya-, illetőleg országúti versenyeknek neveztetnek. A pályaversenyek távversenyek, amelyekben a kijelölt távolságnak minél gyorsabb befutására, vagy pedig időtartam versenyek, amelyekben a megszabott időn belül minél nagyobb távolság befutására törekcszenek a versenyzők. A pályaversenyek távja 500 métertől 100 kilométerig terjedhet. És pedig a 2000 méterig terjedő távok a rövid távok, míg az ezen fölül levők a hosszú-távok. Az időtartam versenyek egy órától—hat napig terjednek. Utóbbiakat azonban csak fedett pályán rendezik. Az országúti versenyek távja 10 kilométértől feljebb bármilyen nagy távolság lehet. A versenykerékpár típusa szerint a *K.* lehet együléses gépek, vagy tandemek versenye. Külföldön még itt-ott három, négy, vagy több üléses gépek is szoktak versengeni. Aszerint, hogy egyes versenyzők, párok, vagy csapatok küzdenek az elsőségért, megkülönböztetünk egyéni, páros, vagy csapat versenyeket. Végül szokásos a kerékpársportban a vezetéses versenyek rendezése is, amelyekben az egyéni versenyzőket váltott tandemek, vagy motorkerékpárok vezérik nagyobb sebesség elérésére. Az előbbieket az *u. n.* embervezetéses, az utóbbiak a motorvezetéses versenyek.

Kerékpár-pálya, a kerékpáros versenyek céljaira épített versenypálya,

amelynek rendszeren elliptikus alakja van és a fordulóokban a centrifugális erő hatásának ellenúlyozására ferdén emelt. A pályatestet aszfalt, cement, vagy sima parkett borítja. Nagyobb külföldi sport centrumokban télen rendezett kerékpáros versenyek céljaira hatalmas, fedett *K.*-k épültek.

Kerékpár-póló, csapatjáték, amelyet két, vagy három kerékpárosból álló csapatok játszanak egymás ellen olyanformán, hogy egy kisebb méretű futballlabdát a kerékpár első kerekével üznek az ellenfél kapuja felé. Szabályai a futball szabályaihoz hasonlítanak.

Keresztezés, a távversenyekben (futás, úszás, evezés, stb., stb.) az az eset, amikor az egyik versenyző a másik elé vág és ezzel akadályozza. Szabályok állapítják meg, hogy mennyivel kell a versenyzőnek a másik előtt lennie, hogy joga legyen elébe vágni. Ha a versenyző ezt az előírt távolságot nem tartja be, hanem »keresztez«, akkor a versenyből kizárható.

Kerületi-bajnokság, egyes sportszövetségek, az országos bajnokságon kívül kerületi-, vagy alosztályiakra számára is szoktak bajnoki versenyeket rendezni, amelyen azonban csak az illető kerület, vagy alosztály igazolt versenyzői vehetnek részt.

Kétkezes diszkoszdobás, különösen az észak-európai államokban szokásos versenyág. A versenyzők mind a két kezükkel dobznak és a jobb és balkéz jobb dobásának összege adja az eredményt.

Kétkezes dobás, különösen az északi államokban kedvelt módja a súly-, gerely- és diszkoszdobó sportnak, amikor is az athléta jobb- és balkézrel egyaránt bizonyos számú dobást végez el. A jobb- és balkézrel elért legjobb dobás összege adja a végeredményt.

Kezdő, l. Kezdő versenyző.

Kezdőkör, a futball-pálya középpontja (l. o.) körül vont 9 méter sugarú kör.

Kezdőpont, a legtöbb csapatjátéknál (futball, vízipóló, hokki, stb.) a pálya középpontja, ahol a játék megindul.

Kezdő rúgás, a futball-játékban a labdának a pálya közepén levő kezdőponttól való elrúgása. Kezdőrúgással indul meg a játék a mérkőzés elején, a második félidő elején és minden gól után. A *K.* jogát sorsolással döntenek el. A második félidő elején azt a félt illeti a *K.*-joga, amelyiket a sors a mérkőzés elején nem juttatta a *K.*-hoz. Gól után azé a csapaté a *K.*-joga, amelyik a gólt kapta.

Kezdő ütés, labdajátékoknál az első ütés, amellyel a mérkőzés, vagy annak egyes szakaszai megindulnak. A *K.*-jogát díjmérkőzéseken rendszeren sorsolással döntenek el.

Kezdő versenyző, a versenyzőknek egyik, képesség szerinti kategóriája, amelybe azok a versenyzők tartoznak,

akik még csak mint ujoncok indultak valamelyik versenyben.

Kiállít-ja a vezető-bíró azt a futball-, vagy vízipólójátékost, aki súlyos szabálytalanságot követ el. A vízipólóban a következő gólig, a futballban azonban a mérkőzés egész hátralevő részére kiterjed a *K.* tartama.

Kick-off (ang., e.: kik-af) l. Kezdetrúgás.

Kiel, (ném., e.: kil) a. m. hajó-tő, csónak-gerinc.

Kielés, az a hajó, vagy csónak, amelynek a feneké nem lapos, hanem a hajót alkotó palánkok alul a csónak-gerincnél (kiel) ék-alakban találkoznak.

Kiesés, jelenti a versenyzőnek a versenyből való kiválását, miután a versenyszabályok által megkövetelt eredményt nem érte el. (Pld. az előfutamban nem került az első, vagy második helyre, birkozó versenyben két vereséget szenvedett, stb.) Több csoportban, osztályban, vagy ligában rendezett csapatbajnokságokban minden felsőbb osztály utolsó, néha két utolsó helyezettje bajnoki év végén kiesik, illetőleg helyet cserél az alsóbb osztály első, vagy első és második helyezettjével.

Kiesési-rendszer, a versenyrendezés azon rendszere, amelynél a legyőzött versenyző, vagy csapat a versenyszabályokban megállapított számú vereség, legyőzetés, vagy pontvesztés esetén elveszti a továbbküzdés jogát, vagy más szóval a versenyből kiesik.

Kihívás, főleg a professzionista sportban fordul elő, hogy egy-egy versenyre, vagy küzdelemre kihívás alapján kerülnek össze az ellenfelek.

Kiírás, a versenyfeltételeknek a rendező egyesület, illetőleg a szövetség által nyilvánosságra hozatala. Ha a versenyt egyesület rendezzi, akkor az illetékes szövetségnek először jóvá kell hagyni a versenyfeltételeket és csak azután lehet publikálni a *K.*-t.

Kilép a súlyathléta, ha a diszkosz, súlyvagy kalapácsdobásnál, a kidobás pillanata előtt, vagy közvetlenül utána a dobókörből kilép. Amennyiben ez megtörténik, úgy dobása hibás dobásnak számít.

Kiszámolás, a boxoló versenyeknél kiütés (l. o.) esetében, a versenybíró 10 másodpercet számol fennhangon. Ha a földreterült versenyző ez alatt nem tud talpraállni, akkor elvesztette a mérkőzést — kiszámolták.

Kiugrik a versenyző, vagy az egész mezőny az indításkor, ha előbb indulnak, mint a starter a verseny megkezdésére a jelet megadta. Ilyenkor az illető versenyzőt, vagy az egész mezőnyt vissza kell rendelni és újból indítani. Többszöri hibás start esetében az indítónak joga van a hibás versenyzőket hátrább állítani, vagy a versenyből kizárni.

Kiütés, a box-mérkőzéseken a harc-képtelenségnek az az esete, amikor egyik versenyző a másikat ütéseivel a földre teríti és az tíz másodpercen belül nem nyeri vissza eszméletét, nem tud lábra állni és ezzel elveszti a versenyt.

Kivárás, a versenyzési taktika egyik gyakori fogása a különböző sportágakban, amikor is az ellenfelek közül egyik-másik nem siet az offenzíva megindításával, hanem igyekszik bevárni az ellenfél támadását és amikor arra jó alkalom kínálkozik, kedvező helyzetbe kerül, vagy az ellenfél az állandó erőlködésbe kifáradt, rajta üt és akkor igyekszik a győzelmet megszerezni.

Klinker, (ném.) l. Palánkos.

Klinker-hajó, az evezős sportban használt olyan hajók elnevezése, melyek oldalfalai zsindefyszerűen elhelyezett vékony deszkalapokból vannak képezve.

Klub-bajnokság, egy egyesületbe tartozók között rendezett versenyen dől el, hogy ki az illető sportágban a legkiválóbb, akit azután a klub-bajnoki cím illet meg.

Knock-out, (ang., e.: nokk-aut) l. Kiütés.

Kondíció, jelenti a sportban a versenyző testi és lelki állapotát. Ha ez az állapot olyan, hogy a versenyzésre alkalmasá teszi a versenyzőt, akkor azt mondjuk, hogy a versenyző jó kondícióban van, ellenkező esetben rossz kondícióról beszélünk. *K.* feljavítása megfelelő életmóddal és tréninggel történik.

Korcsolya, acélból és vashól készült sporteszköz, amelyet a cipőtalpra lehet erősíteni és melynek segítségével a síma jégfelületen gyorsan lehet tovasiklani. A gyorskorcsolyázó versenyeken hosszú-talpú, vékonyélű *K.*-kat használnak, míg a műkorcsolyázáshoz rövidebb, erős élű *K.* kell.

Korcsolyaverseny, korcsolyával a jégen való versengés, amely lehet távverseny (gyorskorcsolyázás l. o.), vagy műkorcsolyázás l. o.

Korlát, német eredetű tornaszor, amely két-két lábbal rögzített, két párhuzamos keményfarúdból áll. A karok és a felsőtest izmainak erősítésére a német Jahn használta először.

Kormányos, az evezésnél az a személy, aki a csónak kormányánál ül, az evezőket dirigálja és a csónakot irányítja. A *K.* parancsait a csónakban ülő evezősök kötelesek követni és teljesíteni, viszont a felelősség a kormányost terheli. Mivel versenyben csak a kormányos figyelheti az ellenfelek mozdulatait, versenyben különösen fontos szerepet játszik és a versenyhelyzetnek megfelelően adja mindig ki utasításait az evezősöknek.

Korner, az angol corner magyaros formája. Voltaképpen sarkot, a futball- vagy egyéb sportpálya sarkát jelenti, de egyúttal jelenti a játékban előforduló azon esetet, amikor a labda a kapu mellett, a ka-

put védő játékosok valamelyikének érintésével túljut a gól-vonalon.

Korner-dobás, l. sarok-dobás.

Korner-rúgás, l. sarok-rúgás.

Korner-vonal, a futballpálya szélességi vonalának egyik szokásos elnevezése. Ha ezen a vonalon a labda úgy jut keresztül, hogy a kapuba ugyan nem került, de utoljára a kaput védő fél valamelyik játékosra (l. o.) van joga.

Korner-zászló, a futballpálya négy sarkán leszűrt, rendszeren a pályatulajdonos egyesület klubszíneiből összeállított másfél méter magas zászló, amely a játék-bíró és a játékosok tájékoztatására szolgál és a pálya sarkát jelzi. A *K.* mellett vont negyedkörből történik a korner-, vagy sarok-rúgás.

Koronghokki, Kanadából származó és mind általánosabb elterjedésnek örvendő csapatjáték, amelyet nagyjában a falabdával játszott jég-hokki (Bandy l. o.) szabályai szerint játszanak, azonban a falabda helyett lapos korongot használnak. (l. Jég-hokki).

Könnnyű atlétika, a futó-, ugró-, dobó-, gyalogló-versenyágak régebben gyakran használt összefoglaló neve, amellyel ezeket megkülönböztették az ú. n. nehéz atlétikától (l. o.), amelybe a birkózást, boxolást és súlyemelést sorolták.

Körmérvkezés, a verseny lebonyolításának azon rendszere, amelynél a résztvevő versenyzők, illetőleg csapatok mindegyike, sorba megmérkőzik valamennyi ellenfelével, még pedig vagy egyszer (egyfordulós *K.*), vagy kétszer (kétfordulós *K.*). A végső győzelmet, illetőleg a helyezéseket az egyes mérkőzéseken elért eredmények összesége adja meg.

Kötött úszásnem, minden olyan versenyúszás, amelyben az úszótempó a szabályok által megkötött és ha a versenyző a szabályos tempót nem alkalmazza, akkor diszkvalifikálják. A *K.*-ek: a mellúszás, a hátúszás és az oldalúszás.

Középfutam, ha az előfutamok, vagy selejtezők után még mindig több versenyző jogosult küzdeni, mint amennyit a verseny szabályszerű lebonyolítása mellett egyszerre indítani lehet, akkor *K.*-ok rendezése válik szükségessé. A *K.* győztesei és helyezettei kerülnek azután tovább a döntőbe.

Középpont, csapatjátékoknál a pálya közepét jelző pont, ahol a játék kezdetén, félidő kezdetén és minden gól után a labdát elhelyezik és a játékot onnan kezdik.

Középtáv alatt az atlétikában a 400—1500 méterig terjedő, az úszósportban pedig általában a 400-tól 800 méterig terjedő versenyávokat értik.

Középvonal, a pályát két egyenlő nagyságú négyszögre osztó, mésszel jelzett egyenes vonal. A *K.* határolja el a két csapat téréjét és ennek a vonalnak a közepére, a középpontra állítják le a mér-

közés és félidő kezdetén, valamint minden gól után a labdát.

Krekk, l. crack.

Kutter, a yachthoz hasonló vitorlázattal felszerelt, árbócos hajó, amelyet gyorsjárása miatt kedvelnek a vitorlás sport hívei.

Labdajátékok, a csapatjátékok legnagyobb csoportjának gyűjtőneve. Ide tartoznak mindazon játékok, amelyek eszköze a legtöbbször gömbölyű és rugalmas labda. A labdák mérete az apró golf-labdának pár centiméteres átmérőjétől az embermagasságú push-ball nagyságáig változik. Alakja sem mindig gömbölyű, mert pld. a rugby-t hosszúság, tojásalakú labdával játszik.

Labdarúgás, l. Futball.

Ladik, lapos fenekű, nehézkes, verseny célokra nem alkalmas vizijármű.

Lawn-tennis, (ang., e.: lantennis) l. Tennisz.

Left, (ang.) a baloldal megjelölése a sportban, gyakran használt szó.

Légsúly, a birkózó és box sportban mindazok a versenyzők, akiknek testsúlya az 58 kg-ot meg nem haladja indulhatnak e súlycsoportban.

Légszekrény, a versenycsónakok azon része, amely a csónak orrán és faránál vízhatlan vászonnal vannak borítva. A rendkívül könnyű csónakok ezen része alig pár centiméternyire emelkedik ki a színe fölé és már a legesekelebb mozgásnál, vagy hullámtásnál átcsap felette a víz. Eppen ezért kell a hajó ezen részét vízhatlan vászonnal borítani, hogy víz ne hatolhasson a hajóba és ezek a részek, mint valami levegővel telt könnyű tartályok a víz színe fölött tartsák a csónakot.

Légy, l. Célgömb.

Lesbenállás, a futballban és több más a futball szabályaihoz hasonló szabályok szerint játszott csapatjátékban az az eset, amikor valamelyik támadó játékos olyan helyzetben kapja a labdát, hogy közte és az ellenfél között nincsen a szabályok által megállapított számú (egy-kettő) ellenpárti játékos és az a játékos társa, akitől a labdát kapta, hátrább áll, mint ő.

Leszakad a versenyzők egy csoportja, ha nem tudja követni a vezetők által diktált gyors tempót, vagy egy vagy több versenyző rajtaütésszerű gyorsítással megugrik a csoportból. *L.*-ásról beszélünk akkor is, hogyha motorvezetéses kerékpárversenyen a kerékpáros elveszti, nem tudja követni a vezető motorját.

Line, (ang., e.: lejn) a tennisz-pályát határoló és részekre osztó vonalak angol neve.

Longe, (franc., e.: lonza) hosszú kötél, amelyet a ló idomításánál a ló körbenfuttatására használnak.

Lovaglás, e régi szép sport, amelyet önállóan és más sportjátékokkal kombi-

nálva is üznek, a gépjárművek általános használatának elterjedése óta sokat veszített eredeti nagy jelentőségéből. Általában két ágazatát szokták megkülönböztetni, az egyik a közönséges, u. n. *campagne-L.*, a másik pedig a spanyol iskola. Hazánkban a lovaglósportnak majd minden ágazatát üzik, különösen nagy népszerűségnek örvendenek a nagy üzemszerűen működő galopp és ügető versenyek, míg a *L.* amatőr hívei főleg lovas-mérkőzéseken (Concours hippique) mérik össze képességeiket.

Lovarda, kb. 20 m. széles és 40 m. hosszú, téglányalakú tér, melyet homok, vagy a timárok által kihasznált cserhéjréteg borít vastagon, hogy az esetleg előforduló bukások veszélyét csökkentse. Aszerint, hogy a *L.* nyílt térségen van, elkerített, vagy az időjárás viszonyosságai ellen falakkal és tetőzettel védett, megkülönböztetjük: nyílt, zárt és fedett *L.-t.* Régen a *L.-k* fényes társadalmi ünnepek színhelyei voltak, mert a pompás karuszeleket többnyire fedett *L.-ban* rendezték.

Lovasjáték, a lóspport egyik formája, melynél nem a lovak gyorsasága és kitartása, hanem a külső szépség, idomítottasága, a lovak és hajtók idomítási és vezető művészete alapján bírálják el az eredményt. A *L.* szokásos versenyszámai: hátsólovak bemutatása, díjlovaglás (lépés, ügetés, vágta, kisebb akadályok átugratása), díjugratás (különböző akadályok hibátlan átugratása), magasugrás (fokozódó akadályok átugratása), hámos lovak elővezetése, karuszel és jeu de barre.

Lovas-póló, megiehetősen költséges és ezért mérsékelt elterjedésnek örvendő csapatjáték, amelyet két, egyenként négy négy lovasból álló csapat játszik egymás ellen. A rendszeren külön célra kitenyészett ponny lovakon ülő játékosok, hosszúnnyelű, a kalapáchoz hasonló ütővel hajtják maguk előtt és igyekeznek az ellenfél kapujába beütni, az aránylag kisméretű, kemény póló-labdát. Amelyik csapat a játékidő alatt több gólt ér el, az a győztes.

Lóverseny, a lóspport azon neme, amelyben a ló gyorsasága, vagy kitartása és lovasának tudása és vakmerősége egyaránt nagy szerepet játszik. A verseny neme szerint megkülönböztetünk sikhát- és akadály-versenyeket. A résztvevő lovasok szerint, professzionista zsoldosok által lovagolt és amatőr lovasok által lovagolt úrlovas-versenyeket különböztetünk meg.

Lövöldő, l. Lőtér.

Lőtér, az olyan terület, amely rendszeren megfelelő biztonsági berendezések folytán alkalmas arra, hogy ott a céllövő sportot mások testi épségének és a közbiztonságnak veszélyeztetése nélkül gyakorolni lehet.

Magasugrás, az athlétikai versenyágak egyik faja, amelyben a versenyzők a magasba való ugrásban igyekeznek egymást felülmúlni. Aszerint, hogy az ugrás helyből, vagy rohammal történik, megkülönböztetjük, helyből *M.-t* és *M.-t* nekifutással.

Magasugró-mérce, a magasugró sportban használt talpon álló négyszögletes oszlopok, amelyek egyik oldalán, pontosan egyenlő távolságban lyukak vannak s ezekbe vízszintes helyzetben rövid szög helyezhető, erre helyezik rá az ugrólécet, amelyet a magasugróknak át kell ugrania.

Magasugró-verseny, az athléták azon küzdelme, amelyben a magasba való ugrásban igyekeznek egymást felülmúlni. A versenyben résztvevő athléták sorrendben igyekeznek átugrani a bizonyos magasságra feltett ugrólécet. Ha ez valamelyiknek nem sikerült, úgy joga van a magasság átugrását még kétszer megkísérteni »javítani«. Ha harmadszori próbálkozása sem sikerül, úgy a további versenyekből kiesik. Ezután feljebb teszik a léceket és a versenyben maradt athléták ennek a nagyobb magasságnak az átugrását kísérik meg ugyanolyan feltételek mellett. Így mindig magasabbra kerül a léce s közben egyre fogy a versenyben még résztvevő ugrók száma. Végül az marad a győztes, aki a legnagyobb magasságot átugrotta. Megegyezik, hogy ugyanazt a magasságot kétszer, sőt többször is átugorják, de feljebb már nem sikerül az ugrásuk, ebben az esetben a mérceket visszateszik és most már az alacsonyabb magasságon döntenek el a versenyt, amelyben előbb, vagy utóbb egyik vagy másik mégis csak kiesik.

Magyar gerely, a jelenleg általánosan használt svéd gerelynél (l. Gerely) jóval rövidebb és vaskosabb, a hegyénél megvasalt rúd, amely hazánkban a svédgerely meghonosodása előtt kedvelt sporteszköz volt. Ma már nem igen használják.

Magyar kupa, a Magyar Labdarúgók Szövetsége által alapított örökös futball vándordíj (ezüst serleg), amelyért a magyar csapatok minden esztendőben kiesési rendszer szerint küzdenek. A győztes csapat egy évre veszi birtokába (védi) a díjat.

Manager, (ang., e.: menedzser) l. Menedzser.

Marathon futás, a leghosszabb távú futóverseny, amelyet a marathoni csatából a győzelem hírével Athénbe futott görög katona emlékére iktattak az olimpiai versenyek programjába (1896-ban). Azóta mint rendszeres athlétikai versenyszám szerepel. Hivatalos távja 40.200 méter és ezt a távolságot nem pályán, hanem országúton futják le.

Második féldíj, csapatjátékoknál (futball, stb.) a mérkőzés befejező fele.

Massage, (franc., e.: masszázs) l. Masszázs.

Masszázs, a test, az izmok gyúrásának, simításának bizonyos módja, amely különösen sportembereknél kitűnő hatást gyakorol küzdelem előtt a rugalmasság fokozására, küzdelem közben görcsös fájdalmak, zsibbadások hirtelen megszűntetésére, vagy csökkentésére és nehéz sportteljesítmények után a fáradtság csökkentésére.

Match, (ang., e.: mecs) l. Mércőzés.

Mecés, l. Mércőzés.

Megbízhatósági verseny, a gépsportokban szokásos és kedvelt versenyfaj, amelyet változatos és helyenként igen nehéz terepen, nehéz viszonyok között rendeznek meg, hogy a résztvevő gépek teljesítő képességét, megbízhatóságát és a vezetők ügyességét kipróbálják.

Mellúszás, kötött úszásnem, amelynél az az előírás, hogy a vízben hasonfekve, mellel előre kell úszni, míg pedig a melltől egyenesen előrelökött és széles körívben a mellhez visszahúzott kartempóval és ollózó (béka) lábtempóval. A mellnek a vízben egyenes vonalban kell haladnia, oldalt fordulni nem szabad. A fejnek vízbe merítése újabban meg van engedve. A fordulókban és a célban két kézzel egyszerre kell az úszómedence falát érinteni. A mellúszó versenyek távja ritkán terjed 400 méteren felül.

Mélyütés, a boxolósportban tilos ütés, amely a testet az öv alatti részen érte. A mélyütés következtében beállott harc képtelenség nem jelent az azt okozó küzdőfelre előnyt, sőt ha a bíró megállapítása szerint a mélyütés szándékos volt, akkor a szabályok ellen vétőt diszkvalifikálják és ellenfelét jelentik ki a mérkőzés győztesének.

Menedzser, az a sporttal többnyire hivatásszerűen foglalkozó sportember, aki csapatok, vagy kiváló egyéni athléták a versenysporttal kapcsolatos ügyes-bajos dolgait, tárgyalásait, stb. intézi. *M.* főleg a professzionista sportban működnek, mert a dolog természetéből kifolyólag számításait többnyire csak ott találhatják meg.

Menet, alatt értjük meghatározott ideig tartó versenyeknél, a verseny időtartamának kisebb időegységeit, amelyekre a versenyt feltagolják, hogy közben a versenyzőknek alkalmat adjanak a pihenésre. Legrendszerezesebben a boxoló versenyeknél alkalmazzák a *M.*-ekre való felosztást.

Mérkőzés, minden olyan verseny, amelyet két egyén, vagy két csapat vív meg egymással. (Pld. vívó, boxoló, tenisz, futball, stb.) Nem szokás mérkőzésnek nevezni az olyan egyéni versenyeket, amelyekben egyszerre több versenyző küzd az elsőségért (pld. az athlétikai, úszó, stb. versenyeket). Utóbbi esetben csak akkor lehet *M.*-ről beszélni, hogyha a versenyt kihívás útján vívta meg két úszó, athléta, stb., vagy egyesületek, kerületek, városok, vagy országok válo-

gatott versenyzői mérkőznek egymással, hogy eldöntsék, melyiket illeti közülök az elsőség.

Mérlegelés, a súlycsoportokba osztott birkózók és boxolók *M.*-e azon célból, hogy megállapítsák, miszerint az illető birkózó, vagy boxoló testsúlya nem haladja-e túl annak a súlycsoportnak a határait, amelyben versenyezni óhajt.

Mezei futás, l. Cross-country.

Mezőny. Azokban a versenyekben, ahol egyszerre több versenyző küzd egymással (athléтика, úszás, kerékpár, stb., stb.) a versenyzők összességét *M.*-nek nevezik. (Pld. nagy mezőny = sokan indulnak a versenyben; kis mezőny = kevesen indulnak; erős mezőny = jó képességű versenyzők indulnak, stb.) Más értelemben *M.*-nek nevezik a csapatjátékoknál a játéktér középső részét. (Pld. mezőnyjáték folyik a. m. a kaputól távol folyik a játék.)

Meile, (ang., e.: májl) mérföld, l. Angol mérföld.

Motorvezetéses versenynek nevezik a kerékpársportban azokat a versenyeket, amelyekben az elsőségért küzdő versenyzőket speciálisan erre a célra épített és ú. n. görgőkkel ellátott motorkerékpárok vezetnek nagyobb sebesség elérésére egyrészt azzal, hogy a tempót diktálják, másrészt azzal, hogy közvetlenül a kerékpáros előtt haladva legyőzik a levegő ellenállását. A *M.* versenyekben a nemzetközi szövetség versenyszabályai szerint csak professzionista versenyzők vehetnek részt.

Motorvezető, a motorvezetéses versenyben a motoron ülő személy, aki a versenyző kerékpárossal jól összetanulva, annak a versenyben mutatott képességeihez és versenytaktikájához mérten erősíti, vagy lassítja a motor menetét és egyrészt ügyel arra, hogy kerékpárosa el ne maradjon a motortól, másrészt, hogy alkalmas pillanatban gyorsítva, mintegy magával ragadja partnerét és megszökjék a többi versenyzőtől.

Mozgó cél, a lőtereken alkalmazott olyan cél, amely a találat megnehezítése céljából nem áll mozdulatlanul egy helyben, hanem bizonyos mozgást végez. Ilyen *M.* gyanánt többnyire futó szarvast ábrázoló figurát szoktak használni.

Munkabármegtérítés. Egyes sportágakban a szövetségek engedve a kényszerítő körülményeknek, amatőrversenyzőknek bizonyos *M.*-t engedélyeztek. Nálunk különösen a futballban volt szokásos és a játékos tréningre fordított idejét elmulasztott munkájának megfelelő összeggel honorálták, anélkül, hogy ez a futballista amatőr voltát érintette volna.

Műjégpálya, az olyan mesterséges jégpálya, amely hűtőcsöves berendezése folytán olyankor is képes sima, korcsolyázásra alkalmas jégfelületet előállítani, amikor a levegő hőmérsékleti vi-

szonyai még nem teszik lehetővé a természetes jég képződését.

Műkorcsolyázás, korcsolyával a jégen való versengés azon módja, amelyben a versenyzők különböző gyakorlatok szabályos, plasztikus, hibátlan kivitelében igyekeznek egymást felülmúlni. Az egyes gyakorlatokat nehézségi fok és az elvégzés hibátlan, vagy szabálytalan volta szempontjából, bizonyos rendszer alapján pontozzák a pontozó-bírák és az a versenyző, aki a legkedvezőbb összeredményt éri el a győztes. A helyezéseket is az elért pontarány alapján állapítják meg.

Műugrás, magasabb emelvényről a vízbe való különböző ugrások, amelyeknél nem annyira az ugrás komplikált és nehéz volta, mint inkább az ugrás kivitelének pontossága és testtartás szépsége a fontos. A versenyzők által bemutatott gyakorlatokat pontokkal értékelik és az a versenyző, aki a legtöbb pontot kapta, az a győztes. A magasabb emelvényről végzett műugrást toronyugrásnak nevezik.

Művezető, némely sportban (pld. evezés, torna) így nevezik a sportegyesületnek azt a tagját, akire, mint képzett szakemberre rábízják az egyesület tagjainak oktatását, versenyre való előkészítését.

Négyes, olyan oar-csónak (l. o.), amelyben négy evezős evez. Van kormányos és kormányosnélküli N.

Nehéz atlétika, a birkózás, boxolás és súlyemelés régebben használatos közös összefoglaló neve, amely ezeket a sportokat megkülönböztette a könnyű atlétika néven összefoglalt, futó-, ugró- és dobó versenytárgaktól.

Nekifutó. Az ugrópálya azon része (20—25 méter hosszú), amelyben az athléta az ugráshoz szükséges lendületet nekifutással megszerzi.

Nevezés, a versenyben való részvétel bejelentése a rendező egyesületnek, illetőleg a szövetségnek. Ennek a versenyfeltételekben közölt szabályos módon, a nevezési zárlatig meg kell történni, mert a szabálytalan vagy elkésve érkező nevezéseket a rendező testület visszautasíthatja.

Nevezési díj, az az összeg, amelyet a versenyekre való jelentkezéskor le kell fizetni a rendező testület részére. A N. összegének nagysága változó és a versenykiírás alkalmával mindig közlik.

Nevezési határidő, l. Nevezési zárlat.

Nevezési zárlat, a versenyfeltételekben meghatározott határidő, ameddig a versenyre való jelentkezést a rendező testülettel közölni kell.

Nézőke, a lövéfegyverek csővére erősített fémlapocskák, amelyek közepén rendszeren ékalku bevágás van. A lövész ennek és a célgömbnek segítségével irányítja fegyverét a cél felé.

Non cox, (ang., e.: non-koksz) helyesen coxvainless l. o.

Nyílt, valamely verseny, hogyha az azon való részvétel nincs különösebb feltételekhez kötve.

Nyolcas, olyan oar-csónak (l. o.), amelyben nyolc evezős evez.

Nyújtó, vízszintesen felerősített erős vas vagy farud, amelyen tornagyakorlatokat lehet végezni. A Ny. magassága rendszerint szabályozható.

Oar, (ang., e.: ór) evező, még pedig az evezős sportban használt evező fajták közül, amelyet két kézre fogva használnak. Átvitt értelemben olyan hajókra is használják, amelyekben minden evezős egy-egy evezővel, még pedig az egyik a jobb, a másik a bal oldalon kinyúló evezővel evez. Az evezősök száma szerint lehet az O.-csónak kettes, négyes, hatos vagy nyolcas.

Off-side, (ang., e.: afszájd) l. lesbenállás.

Old-boy, (ang., e.: ald-boj) szó szerint »öreg fiú« jelent; értik alatta azokat a sportembereket, akik a versenyszerű sportolástól már visszavonultak, de sportjukat kedvtelésből, alkalmosszerűen még űzik. Némely sportágban az old-boyok részére rendszeresen rendeznek versenyeket. Ilyen esetekben az alsó korhatárt meg szokták állapítani.

Oldalúszás, a kötött úszásnak egyike, amelynél az az előírás, hogy a versenyző oldalt fordulva, derékban meghajolva, egyik karját a vízből kiemelve és a melle előtt elhúzva ússzék, lábaival pedig ollózó tempót végezzen.

Oldalvonal, a csapatjátékoknál a játékteret határoló két hosszanti vonal

Olimpiád, négy esztendő időperiodus, amelyet a régi görögök egyik olimpiai versenytől a következőig számítottak.

Olimpiai bajnok, az olimpiai versenyeken az egyes sportágakban résztvevő és ott győzelmet aratott athléta, vagy győztes csapat tagja.

Olimpiai eskü, az a fogadalom, amelyet a modern olimpiai versenyek résztvevői a küzdelem megkezdése előtt tesznek és amelyben azt fogadják, hogy az olimpiai eszmét tiszteletben tartják, legjobbjuk tudásuk szerint és a szabályok tiszteletben tartásával versengenek.

Olimpiai versenyek, az embersport nagy nemzetközi ünnepe, amelyet minden negyedik esztendőben rendeznek a világ legkiválóbb amatőr sportembereinek részvételével. Eredete a klasszikus ó-korba nyúlik vissza, amikor is a görögök Olympia megszentelt földjén gyűjtötték egybe legkitűnőbb athlétáikat és a szellemi élet kiváltságosait, hogy az olimpiai olajágért versengjenek. Az első feljegyzett O.-t Kr. e. 776-ban tartották. A görög hegemonia összeomlása után az ókori O.-ok mindinkább vesztettek jelentőségükből és végül teljesen megszűntek és

feledésbementek. 1896-ban elevenítették fel újra őket a francia Coubertin báró kezdeményezésére.

Olimpiai rekord, az egyes sportágakban az olimpiai versenyeken elért legjobb eredmény.

Olló. 1. Ollózás.

Ollózás az úszásnál alkalmazott lábtempó, amely abból áll, hogy a has alá húzott lábakat széttárva oldalt rúgjuk, majd széles ívben hátul összetesszük és behajlítva ismét a has alá húzzuk.

Országos bajnokság ha nyílt, akkor külföldi versenyzők is, ha zárt akkor azonban csak az illető ország állampolgárai, vagy igazolt versenyzői vehetnek részt az O.-ért folyó küzdelemben, amely rendszeren az illető sportág legkiválóbbjait szokta felvonultatni a küzdelemben.

Országúti verseny minden olyan verseny, amelyet nem pályán, hanem közlekedési úton (országúton) rendeznek. Az O.-ek rendszeren hosszútáv versenyek.

Osztályozó mérkőzés csapatjátékoknál minden olyan mérkőzés, amelynek eredménye alapján a résztvevő csapatok különböző erőscsoportokba (osztályokba, ligákba, stb.) lesznek beosztva.

Out (lásd Aut.)

Outsider (ang., e.: *outsajder*) az a versenyző, akinek ismeretlen, vagy a verseny előtt mutatott gyengébb képességénél fogva alig lehet esélye a verseny megnyerésére.

Ovás a szabálytalanul lefolyt verseny, vagy a szabálytalanul versenyző ellen a versenybírósnál vagy illetékes szövetségnél emelt panasz, amely a szabálytalanság megállapítását, a szabálytalanságot elkövető diszkvalifikálását, vagy a verseny megsemmisítését kéri.

Ökölvívás. 1. Boxolás.

Ökölvívó. 1. Boxoló.

Összekötő a csatársorban játszó csatárok közül azoknak a neve, aki a szélsők és a középcsatár között játszanak. Aszerint, hogy a jobb vagy a balszárny felé eső oldalon játszanak, nevezik őket jobb-, vagy balösszekötőnek.

Összetett verseny minden olyan sportküzdelem, amely több különböző versenyágban való versenyzésből áll és a győztesét és helyezetteit az előírt versenyágakban elért eredmények pontozás alapján állapítják meg. Aki a legtöbb pontot kapta az a győztes.

Örökös bajnok a sportegyesületek által jelesebb versenyzőknek elismerésül adományozott cím.

Palánkos, a sportszerű evezésre használt csónak vagy hajó, hogyha az oldalát eserépszindely módjára egymásra illesztett hosszú deszkaszálak alkotják.

Pályaválasztás joga, csapatjátékosoknál az ellenfelek összesorsolásánál rendszeren eldöntik azt is, hogy melyik csapatot illeti meg a pályaválasztás joga. Mivel a csapatbajnokságokat többnyire

két fordulóban szokás lebonyolítani, az első fordulóban az egyik, a második fordulóban pedig a másik csapatot illeti meg a pályaválasztás joga. A P. rendszeren előnyt jelent a választó félre nézve, miután a csapat többnyire sokkal otthonosabban mozog azon a pályán, amelyen állandóan trenirozni szokott, mint valami idegen, ismeretlen talajon.

Pályaverseny az olyan verseny, melyet versenyzés céljaira berendezett pályán tartanak meg.

Pair-oar, (ang., e.: pér-ór) kétevezős hajó, amelyet rendszeren a váltott evezővel való evezés tanulására használnak.

Parade (franc., e.: parád) szúrás vagy vágás elhárítása a vívósportban.

Párevezős-hajó, az olyan csónakok elnevezése, amelyben az evezősök, minden kezükben egy-egy lapáttal eveznek.

Páros-verseny, egyes sportágakban (kerékpár, tenisz, ping-pong stb.) szokásos versenynem, amelynél két versenyző együttesen, közösen törekszik a győzelemre. A P. az illető sportág természetéből szerint vagy úgy folyik le, hogy a párosult versenyzők egyszerre, egymás mellett, egymást támogatva, vagy pedig egymást felváltva küzdenek és kettőjük eredménye együttesen számít.

Penalty kick, (ang., e.: penalti kikk) büntető rúgás l. o.

Pentahlon, görög szó, a m. ötös küzdelem. Eredete visszavezethető az ókori görögöknél szokásban volt ötös versenyre, amelyben a résztvevőknek futásban, ugrásban, diszkoszhajításban, gerelydobásban és birkózásban kellett mérkőzniük egymással. A modern P.-ban birkózás már nem szerepel, helyette 1500 méteres síkfutás van fölvéve. A modern P. számai 200 m. és 1500 m. síkfutás, távolugrás, diszkoszdobás és gerelydobás. A P. győztese az, akinek az öt versenyszámban elért eredményei pontozás alapján a legjobb összeredményt adják.

Ping-pong, magyarul asztali tenisznek nevezik, mégpedig azért, mert lényegében a teniszjátékhoz hasonlít, csak hogy a teniszpálya helyett egy 76.5 cm. magas 274.5×152.5 cm. méretű asztalon játsszák. Az asztal közepén 17.25 cm. magas háló van kifeszítve. Kis celluloid labdával és könnyű, lapos, rendszeren fából készült ütőkkel játsszák.

Plakett, versenydíj, amelynek azonban nem kerek éremformája, hanem négyzet vagy téglal alakja van. Rendszeren fontosabb versenyek győztesének és helyezetteinek díjazására használják.

Planche, (franc., e.: pláns) a vívás céljaira szolgáló, rendszerint linoleummal borított terület, melynek a versenyvívásnál legalább 12 méter hosszúnak kell lenni.

Pont-győzelem, a birkózó és boxoló-sportban olyan módon elért győzelem, amelyet nem az ellenfél két vállra fektetésével, illetőleg kiütésével ért el a

győztes, hanem olyan módon, hogy a mérkőzés folyamán véghez vitt akciók folyamán az ő fölénye domborodott ki és ezt a pontozó bírák megállapították.

Pontozás, a sportteljesítmény értékelésének az a módja, amikor a résztvevő versenyzők vagy csapatok győzelmét, vagy helyezését, bizonyos előre megállapított pontozási rendszer alapján értékelik és állapítják meg.

Pontozó-bíró, birkózó- és boxmérkőzéseken, amikor a kikötött mérkőzési időn belül egyik fél sem képes tuss, illetőleg kiütéses győzelmet aratni ellenfele fölött és ilyen módon kétségtelenül eldönteni a küzdelem sorsát, akkor a P., rendszeren kettő vagy négy állapítja meg, hogy melyik fél volt fölényben, azaz ezen az alapon, melyik a győztes. A műugró és műkorcsolyázó versenyekben is P.-k döntenek el a győzelem sorsát.

Próbaverseny az olyan verseny, amely annak eldöntésére szolgál, hogy két vagy több versenyző közül melyik a jobb és melyik érdemes arra, hogy klubjának, kerületének vagy nemzetének színeit képviselje valamilyen fontos viadalon.

Professzionista az olyan versenyző, aki a versenyben való részvételért a megengedett díjazáson felül bármilyen jutalmat vagy pénzdíjat elfogad, illetőleg a versenyzésért vagy sportolásért szerződésileg megállapított fizetést húz.

Profi, a professzionista szó rövidítése.

Propozíció, a. m. tudósítás. A sportban a verseny feltételeit jelenti.

Propozíciók, l. versenyfeltételek.

Puha-bandázs, l. Bandázs.

Punching-ball, (ang., e.: pöncsin-ball) a boxoló tréning céljaira szolgáló, az egyik vagy mind a két végén a padlóhoz és a mennyezethez erősített nagy bőrlabda.

Push-ball, (ang., e.: pöss-bol) hatalmas méretű, sokszor ember magasságú labda, amelyet a két csapatra osztott játékosok minden erejük megfeszítésével a másik fél kapuja felé tolnak és löknek. Amelyik csapatnak többször sikerül az óriáslabdát az ellenfél kapujába juttatni, az a győztes.

Race, (ang., e.: rossz) a. m. verseny.

Race-hajó, (ang., e.: rez) az evezősversenyeken használt simafalú, legjobb hajó.

Racket, (ang., e.: rékett) labda-ütő, melyet a tennisjátékban használnak.

Referee, (ang., e.: referi) a csapatjátékokat vezető bíró angol neve.

Regatta, általában így nevezik az evezősversenyeket, a sportszerű evezésnél használt csónakokat és magát a sportszerű evezést.

Regatta, (ang., e.: rögátá) az evezősversenyek régies elnevezése.

Rekord, valamely versenyágban elért legjobb eredmény, amely azonban csak azokban a sportágakban lehetséges, ahol

nemcsak a versenytárs legyőzése, hanem az elért eredmény is számít. (Távversenyekben az idő, ugró- és dobóversenyekben az ugrás, vagy dobás nagysága, súlyemelésben a súly stb.) A rekord lehet: egyesületi, kerületi, országos vagy világrekord. Az olimpiai küzdelmekben elért legjobb eredményeket, mint olimpiai-rekordokat tartják nyilván. A rekordokat az illetékes sportszövetségek, a világrekordokat a nemzetközi szövetségek hitelesítik és tartják nyilván. A rekord csak akkor érvényes, ha valaki reális körülmények között, szabályos pályán és formában érte el a versenyző és ha a rekordot a szabályokban előírt módon mérték. (Távversenyeknél például 3 időmérő órán kell mérni az eredményt.) Ha az illetékes sportszövetség funkcionáriusai megállapítják, hogy a rekord szabályos körülmények között jött létre, hitelesítik és beiktatják a hivatalos rekord-listába.

Rekorder, az a versenyző, aki valamelyik versenyágban az illetékes sportszövetség által hitelesített legjobb eredményt ért el.

Rekord-kísérlet, midőn valamely versenyző kitünő formában van és képesnek érzi magát arra, hogy az általa gyakorolt sportágzatban addig fennálló rekordnál jobb eredményt érjen el, rekord-kísérleti szándékát bejelenti az illetékes szövetségnek. A szövetség azután gondoskodik arról, hogy a rekord-kísérletnél kellő számú szövetségi időmérő és esetleg az utánméréshez szükséges hiteles mérőeszközök (acélszalag) készenlétben legyenek.

Rigger, (ang., e.: riger) az evezős-hajók kiálló villa-szára, a rajta levő villa-kerettel együtt.

Ring, a boxoló-tréning, vagy versenyek céljaira épített, kötelekkel körülhatárolt négyzet alakú terület, vagy emelvény. A R. területe legalább 4 x 4 m., de legfeljebb 6 x 6 m. lehet.

Ring, kifeszített kötelekkel határolt, négyzet alakú terület, amelyen a boxmérkőzések lefolynak.

Riposzt, a vívósportban használatos kifejezés, annyi mint: visszavágás.

Ródlí, egy vagy több üléses szánkó, amelyet előrenyújtott lábbal kormányoznak.

Roller-skating (ang., e.: rolér-szkétin), l. Kerekas korcsolyázás.

Round (ang., e.: raund). l. Menet.

Rövid táv alatt az atlétikában az 50—400 méterig terjedő versenyeket, az úszó sportban pedig általában a 300 m. terjedő versenytávokat értik. A /-on versenyző futók és úszók főerénye a gyorsaság, éppen ezért egész tréningjük a minél nagyobb gyorsaság megszerzésére van beállítva.

Rúdugrás, egyik atlétikai versenyág, amelynél magas mércékre fektetett ugróléc felett egy hosszú, hegyes acélvégű

bambusz nád segítségével kell az ugróknak átrendülni.

Rugby (ang., e.: rögbi) a futball testvérajátéka, amelyben azonban a játékosok kézzel is érinthetik, előrevihetik és dobhatják is a tojásdad formájú labdát.

Sarok-dobás, a vízipólóban a védőjátékos érintése után a gólvonalon túl került labdát az ellenfél egyik játékos a pálya sarkától a kapu felé dobja.

Sarok-rugás, a futballban az a rugás, amellyel a védőjátékosok érintése után a gólvonalon túljutott labdát az ellenfél játékosai a pálya sarkán zászlóval és fehér mésvonattal megjelölt kis körlyből a kapu felé rúgják.

Seratch (ang., e.: szkrecs). 1. Előnyadó.

Soull (ang., e.: szköll) az az evezős lapátforma, amelyet a párevezős csónakokban használnak, tehát az evezős mind a két kezével, egy-egy a csónak jobb és baloldalán kinyúló lapáttal evez. Az evezősök száma szerint a S.-hajó lehet egyes, kettes, hármas (ritka), négyes, vagy még több evezős.

Souller, az olyan evezős, aki párevezős csónakban szokott túrázni, vagy versenyezni.

Selejtező mérkőzést vagy versenyt olyankor rendeznek, amikor a versenybe benevezett és sarnál jelentkező versenyzők száma olyan nagy, hogy egyszerre való indításuk, a küzdelem szabályszerű lebonyolítása, a teljesítmény megítélése miatt nagyon nehéz, vagy lehetetlen volna. A selejtező küzdelmekben győztes versenyzők azután egy döntő futamban, mérkőzésen döntik el egymás között a győzelem és a helyezés kérdését.

Service (ang., e.: szörvisz) a tennisz-sportban használt kifejezés, a m. adogatás.

Set (ang., e.: szett) a tennisz-sportban használt kifejezés, legalább hat játszmából álló mérkőzés megjelölésére.

Si, lábra erősíthető keskeny, hosszú fatalp, amellyel a hóréteg felületén siklani lehet.

Si-futás, a versenyszerű sielésnek azon faja, amelyikben a versenyzők arra törek-szenek, hogy egy bizonyos távolságot minél rövidebb idő alatt fussanak be.

Si-jörning, divatos téli sport, amelynek különösen az északi államokban és Svájc előkeiő sporthelyein hódolnak. Abból áll, hogy a sielő a maga által hajtott lóval huzatja magát.

Si-sánc, a havas lejtőn levő természetes, vagy a legtöbbször mesterségesen megépített hirtelen emelkedő, majd megszűnő elugró-hely, ahonnan a si-ugrás sportját gyakorolni lehet.

Siugrás úgy történik, hogy a lejtőről sebesen lesikló sielők a sáncról a lejtő alsó részére ugranak. A versenyzők közül az győz, akinek az ugrása nagyobb.

Sikfutás az atlétikai pályán, akadályok nélkül tartott futóversenyek, valamint az országúti és mezei futóversenyek.

Singo. 1. Szingó.

Six day (ang., e.: sziksz dé) a m. hat nap. A hatnapos kerékpárversenyek elnevezése. 1. Hatnapos verseny.

Skating-rink (ang., e.: szkétin-rink) parkettel, betonnal, aszfalttal vagy üveggel borított síma pálya, amelyen a kerékeskorcsolyázó-sportot lehet űzni.

Skeleton, alacsony versenyszánkó, amelyen hasonfekve, hátul a lábbal kormányozva csúsznak le a szánkópályán.

Ski. 1. Si.

Skiff (ang., e.: szkiff). 1. Szkiff.

Slide (ang., e.: szlajd) a verseny vagy a jobb túra-hajók mozgó vagy guruló ülése.

Sorsolás, az az eljárás, amikor a verseny-rendezők, vagy a versenybírók a véletlenre bizza a küzdő felek párosítását és a cédulára felírt, összegöngyöltet és egy kihúzott startszámok, vagy nevek alapján állapítják meg, hogy az elő-, vagy közép-mérkőzések folyamán az ellenfelek milyen csoportosításban kötelesek megküzdeni egymással. Sorsolással döntenek többnyire a kezdés és kapuválasztás jogáról is.

Sparring, a boxolóknak a ringben végzett tréningje.

Sparring-partner az a boxoló, akivel a versenyre készülő boxoló rendszeren trenirozni szokott.

Sportjáték, minden olyan társas sport, amelyben nem annyira az erő, mint inkább az ügyesség biztosítja az eredményt, céljuk pedig inkább a szórakoztatás, mint a versengés. A legtöbb sportjátékot labdával játsszák.

Sprint, rövidebb távoknak gyors tempóban való végigfutása, úszása vagy kerékpározása.

Sprinter, a rövid távokon versenyző futó, úszó vagy kerékpáros.

Sprint-verseny, rövid távon lezajló futó-, úszó- vagy kerékpáros verseny.

Spurt (ang., e.: szpört), távversenyekben a tempó erősítése a táv valamely szakaszán vagy a végén. Rövidtávú kerékpárversenyekben a táv utolsó 200 méterén, hosszú időtartamú versenyeknél pedig megszabott időközökben előírt spurtok vannak, amelyek eredményét pontozzák és a végeredménynél számításba veszik.

Stadion, a régi görög versenyterek mintájára épült amfiteátrálisan körülfutó, lépcsőzetes nézőtérrel övezett versenypálya.

Staféta, több versenyzőből álló csapat, amelynek egyes tagjai egymást felváltva futják, úszák vagy kerékpározzák végig a kijelölt távot.

Staféta-bot, rövid botocska, amelyet staféta-futásnál az egymást váltó csapat-tagok a váltásnál átadnak egymásnak. A staféta utolsó tagjának ezzel a bottal

kell a célba érkeznie, mert különben esetleges győzelme vagy helyezése nem érvényes.

Staféta-verseny, az atlétikában, úszó-sportban és a kerékpározásban kedvelt csapatverseny, amely abból áll, hogy a verseny távját kisebb részekre osztják fel és ezeket a részleteket a csapatok tagjai egymást felváltva futják, ússzák vagy kerékpározzák végig. Az a staféta győz, amelynek utolsó tagja a legelőbb ér a célba.

Start, többféle vonatkozásban használatos szó. Jelenti a verseny kezdetét, a nekiindulást, a verseny kezdő-, kiinduló-pontját és a versenyen való részvételt.

Starter, 1. Indító.

Start-jel, az indításnál lehet taps, zászlólengetés, pisztolylövés stb.

Stéher, általában a hosszú távokon versenyző futók, úszók és kerékpárosok megjelölésére használt kifejezés. Speciálisan a kerékpáros sportban a motorvezetéses versenyzőket értik alatta.

Stopper, precíziós szerkezettel ellátott óra, amely megfelelő szerkezete folytán tízed-másodperc pontossággal méri a versenyzők idejét. A stopper másodpercmutatóját egy nyomással indítani vagy megállítani lehet.

Stretcher, (ang., e.: sztreccser) a lábtartódeszka, amelynek evezés közben a láb nekifeszül. Hogy az evezős lábtartása biztos legyen, a lábakat odaszíjjazzák a S.-hez.

Stroke (ang., e.: sztrók), vezérevezős, aki csapatevezésnél a kormányossal szemben ül és rendszerint jobbra evez. 2. Az evezősök által egy perc alatt áthúzott evezőcsapások száma. ((Stroke-szám.)

Stromlínién-Form (német), lásd áramvonal.

Súlydobás, egyik atlétikai versenyág, amelynél a versenyzők 213,5 cm. átmérőjű körből egy 7 és fél kg. súlyú vasgolyót előrelökött karral eldobnak. A dobások nagysága dönti el a győzelmet vagy elhelyezést.

Súlycsoport az a beosztás, amely meghatározza, hogy birkózó és boxoló versenyeken a versenyzők csak a saját testsúlyuknak megfelelő ellenfelekkel küzdhetnek, hogy ezáltal a testsúly által nyújtott előny a lehetőség szerint ki legyen küszöbölve.

Súlyemelés, hazánkban nem igen gyakorolt sportág, amely abból áll, hogy a súlyemelő atléta különböző súlyú vasgolyókat és súlyzókat különböző testhelyzetben egy- vagy páros karral felemel, vagy kilök.

Svéd gerely, 1. Gerely.

Szabadgyakorlatok, a tornagyakorlatok azon fajtája, amelynél a tornászok nem valamely szerrel vagy eszközzel, hanem csupán a test és a végtagok bizonyos mozgatásával, forgatásával vagy lendítésével végeznek gyakorlatokat. A csapat-

ban végzett helyesen megválogatott Sz. rendszeren igen festői képet nyújtanak.

Szabadonfutó, az a berendezés a kerékpárokon, amely lehetővé teszi, hogy a kerékpáros, midőn a gép már elég erős lendületbe jött vagy lejtőn lefelé halad a lábát megpihentesse, mert ha a pedál egy helyben áll is, az eleven erő továbbra is előre viszi a gépet. A Sz.-nak, különösen az országúti távversenyeknél és a túrázásnál van nagy jelentősége.

Szabadrúgás, a futball-játékban a hűntető területen kívül elkövetett szabálytalansáért, a hibát elkövető ellenfél terhére megítélt büntető szankció, amely abból áll, hogy a kárt szenvedett csapat egyik játékosa a szabálytalanság elkövetése helyéről az ellenfél kapuja vagy egy kedvező helyzetben levő játékos-társa felé rúgja a labdát.

Szefti-gép, a kerékpár-versenysportban használt, együléses könnyű gép neve.

Szélső-csatár, a támadó sor szélén játszó csatársorok megjelölésére szolgáló szak kifejezés. A csatárt aszerint, hogy a támadó sor jobb- vagy balszárnán játszik, jobb- vagy balszélső néven is említik.

Szenior, a versenyzőknek életkor szerinti beosztásánál a tizenkilencedik életévüket betöltött és ennél idősebbek csoportja. A kerékpáros sportban szeniorversenyzőknek nevezik a 35—50. esztendő korhatár között levőket.

Szingó, a versenykerékpárokon használt könnyű pneumatik, amely a rendes gummiabroncsoktól eltérően, nem két részből (belső légtömítő és külső köpeny), hanem csupán egyetlen könnyű, de több vékony rétegből összeállított és ezért mégis ellenálló tömlőből áll.

Szkiff, olyan scull-csónak, amelyben egy evezős egypár evezővel evez.

Szkiff, könnyű scull-hajó (1.0), amelyben egy személy egy-egy jobb- és baloldalra kinyúló lapáttal evez.

Szkreccs, 1. Előnyadó.

Szkreccselni annyit jelent, mint egy versenyzőt vagy egy csapatot megfosztani szerzett előnyétől. Például, ha a bajnoki futballmérkőzések során, valamelyik csapat súlyos szabálytalanságban bűnösnek találtatik, akkor elítélhetik arra, hogy az addigi mérkőzéseinek folyamán szerzett összes pontjait elveszti.

Taccs, a futball-játékban előforduló azon helyzet, amikor a labda a pálya két hosszoldalát határoló vonalon kívül kerül.

Taccs-dobás, a futball-pálya hosszoldalait határoló vonalon kívül került labdának újbóli játékba hozásának módja.

Taktika, a sportolóknak azon agymunkája, amellyel az ellenfél erejének, képességeinek a versenyhelyzetnek helyes felbecsülése és egybevetése alapján saját erőbeosztását és versenyzési módját megállapítja.

Találat, a céllövő sportban használatos kifejezés annak megjelölésére, hogy a céllövő a célt miképpen vagy hányszor találta el.

Találat, a céllövésnél használatos kifejezés, amely azt jelenti, hogy a lövész a célpontot éltalálta. A vívósportban az ellenfélnek fegyverrel való érintését is T.-nak nevezik magyarul.

Tandem (ang., e. : tandem), l. Tendem.

Táv, a futó-, úszó-, evezős-, kerékpáros-, korcsolya-, si- stb. versenyekben az a távolság, amelyet a versenyzőknek meg kell tenni.

Távolugrás, az atlétikának azon ágazata, amelyben a versenyzők egymást a távolba való ugrásban igyekeznek felülmúlni. Általában megkülönböztetünk, helyből való távolugrást és távolugrást nekifutással. Az utóbbi a népszerűbb és versenyprogramokon is túlnyomó részben ez szerepel.

Tempó alatt értjük az iramot, lendületet, amelyet a versenyzők a küzdelemben kifejtének. Ilyenformán a tempó lehet gyors, lassu, erős, fokozódó, lanyhuló stb. A vívósportban az a legkedvezőbb pillanat, amely legalkalmasabb valamely akció keresztülvitelére.

Tendem, kétüléses, dupla kerékpár stb.

Tennisz, a labdajáték egy kedvelt fajtája, amelyet a pálya közepén kifeszített háló felett tennisz-ütővel továbbított labdával játszanak.

Tennisz-pálya, 15 x 30 méter méretű, teljesen sík terület, melyet fehérre festett vonalak határolnak. A pálya közepén kifeszített háló pontosan két egyenlő részre osztja a játékteret.

Térelőny, az előnyadás azon neme, amely méterekben állapítja meg azt az előnyt, amelyet az erősebb versenyző ad a gyengébbnek.

Tiltott fogás, a birkózó sportban az, amelyet a versenyszabályok, mint veszélyeset vagy szabályelleneset nem engednek meg.

Tiltott ütés, az olyan ütés, amelyet a boxló sport versenyszabályai, mint veszélyeset, vagy szabálytalant nem engednek meg.

Tiszteletdíj, valamilyen emlék-, dísz- vagy használati tárgy, amelyet a versenyek győztesei vagy helyezettei kapnak az érdemdíjazáson kívül.

Titkos hendikep, az előnyversenyek olyan fajtája, amelyben a versenyzők nem tudják előre, hogy mennyi előnyt kapnak, vagy adnak és a versenybíró csak a verseny után állapítja meg, hogy a hendikepper által előre megállapított, de titokban tartott előnyosztás alapján, ki a verseny győztese és kik a helyezettek.

Tizenegyes, l. büntető rúgás.

Tizenegyes pont, a futballkapu közepétől 11 méternyire kijelölt pont, ahonnan a büntető rúgás megítélése esetén a labdát elrúgják.

Torna, a testedző-sportok azon fajtája, amelyben bizonyos szerekekkel vagy szereken végzett gyakorlatok, vagy egyes testrészek lendítésével, mozgásával végzett szabadgyakorlatok játsszák a főszerepet.

Toronyugrás, l. műugrás.

Touch, l. taccs.

Touche, (franc., e. : tuss) érinteni, l. tuss.

Tour de France, (franc., e. : tur dō fransz.) a. m. Franciaország körül. Európa, sőt az egész világ legklasszikusabb több etappra osztott hosszútávú kerékpárversenye, amelyet a L Auto francia sport napilap Franciaország határai mentén végigvonuló pályán rendez meg minden esztendőben. A több mint 5000 kilométeres távú versenyben az győz, akinek összideje a legkisebb. Ezenkívül díjazzák az egyes szakaszok győzteseit is.

Tőr, vékony, hajlékony pengéjű szűrőfegyver, amelynek sportszerű használata hazánkban majdnem olyan kedvelt, mint nemzeti vívófegyverünk a kard. A törvívásnak azonkívül, hogy szép versenysport, nagy jelentősége van a gyermek és női testedzésben, mert gyakorlata kétségtelenül egyenletesen fejleszti a testet és a mozdulatokat plasztikussá teszi.

Trainer, (ang., e. tréner) l. Tréner.

Training, (ang., e. : tréning) l. Tréning.

Tréfás verseny, a versenyek azon fajtája, amelyben a résztvevő versenyzőknek a komoly erő kifejtés mellett még a verseny-propozíciókban előre megállapított tréfás feltételeknek is meg kell felelni. (Pld. verseny-úszás égő gyertyával. Akinek a gyertyája a verseny közben elalszik, hiába érkezik be elsőnek, diszkvalifikálják stb.).

Tréner, az a sportember, aki mint tanítómester a versenyzők gyakorlatait irányítja, kondíciójukat igyekszik feljavítani, illetőleg a megszerzett kondíciót fentartani. Aszerint, hogy a tréner működéséért javadalmazást élvez, vagy pedig azt úri-passzióból, klubszeretetből végzi, megkülönböztetünk professzionalista, illetőleg amatőr-trénert.

Tréning, a versenyekre való előkészület módja, amely azt célozza, hogy a versenyző a legjobb kondícióban, a legjobb teljesítményre biztató formában álljon starthoz. A dolog természetéből folyik, hogy nem csupán a speciális sportággal való foglalkozás, hanem a versenyző egész életmódja, minden testedző gyakorlata az egész módszer, amellyel versenyeire készül, beletartozik a tréning fogalmába.

Trial, (ang., e. trájöl) l. Próbaverseny.

Triatlon, görög kifejezés, a. m., hármasverseny. Az összetett versenyek egy ritkább válfaja, amelynél három különböző versenyágban küzdenek a versenyzők. Az a versenyző, aki a három különböző (esetenként a rendező egyesület által összeválogatott) versenyágban arány-

lagosan a legjobb helyezéseket ért el, az a triatlon győztese.

Triple-scull, (ang., e.: tripl-szköll) hármas párevezős hajó.

Triplet, háromszoros, háromülékes (pl. kerékpár stb.).

Tuss, a francia touche (érinteni) szó magyarosan írt formája, amelyet több sportágban használnak. A birkózásban az a helyzet, amikor az egyik küzdőfél egyszerre két vállal érinti a birkózó szőnyegét (tussol). Ez a helyzet, ha szabályosan következett be a másik félre nézve a győzelmet jelenti. 2. A vívásnál a *T.* (magyarul: volt) az ellenfélnek fegyverrel való szabályos módon bekövetkezett érintése) vágás vagy szúrás).

Tuss-előny, az előnyadás azon módja, amely a vívásban szokásos és amelynél az erősebb ellenfél a gyengébbnek bizonyos számú tuss-előnyt ad.

Tuss-győzelem, a birkózó sportban olyan módon elért győzelem, hogy a győző az ellenfelet két vállára fektette a szőnyegen.

Ugrópálya, 20—25 méter hosszú futópályából (nekifutó) és egy homokkal borított területből áll. A két részt fehérre meszelt léce határolja.

Ujone, a versenyzőknek egyik képeség szerinti kategóriája, ahová azok a versenyzők tartoznak, akik a verseny napjáig nyilvános versenyben még nem vettek részt.

Ujrakezdés, csapatjátékoknál a második féldő eleje.

Üldözékes verseny, a távversenyek azon fajtája, amelyben a nem egy vonalról, hanem rendszeren fél-pálya távolságról induló versenyzők közül az győz, aki a másikat, hamarabb befogja — illetőleg utoléri. Az üldözékes másik fajtája a ballon-üldözékes verseny, melyben az az automobil győz, amely a starthelyről felszálló léggömböt üldözőbe veszi és annak leereszkedési helyére legelsőnek érkezik a versenyzők közül.

Vadak, 1. vad evezős.

Vad evezős, így nevezik az egyesületekben tömörült evezősök, akik sportszerűen úzik az evezés sportját, azt a sokezer főnyi vízi-turistát, akik klinker vagy lapos fenekű csónakjaikkal a Dunát benépesítik és teljesen szabadon, minden egyesületi köteleken kívül hódolnak a vízi sportnak.

Vándordíj, a sportversenyekre kitűzött minden olyan díj, amelyet az első győzelemmel nem lehet mindjárt végleg megnyerni, hanem a versenykiírásban meghatározott számú, esetleg sorrendben egymásután következő győzelmek alapján lehet csak megszerezni. Hogyha a vándordíj alapítója úgy intézkedik, hogy az általa kitűzött vándordíjat egy egyesület, csapat vagy atléta sem nyerheti el végleg, hanem minden egyes győzelem-

mel csak egy esztendőre szerzi meg az illető díj védelmét, akkor örökös-vándordíjról beszélünk.

Válogatott, minden olyan versenyző vagy játékos, akit képességei vagy próba-versenyek eredménye alapján valamely különleges versenyekre (pl. városok, országok stb. közötti viadalra vagy mérkőzésre), az illetékes sportfórumok kijelölnek.

Végspurt, az az erőfeszítés, amelyet a verseny vége felé végez a versenyző és amelybe, minden erejét beleadván igyekszik minél jobb eredményt elérni.

Verseny, minden olyan alkalom, amely módot ad arra, hogy a különböző sportágakat gyakorló versenyzők összemérhessék erőiket.

Versenybíró, az atlétikai-, úszó-, kerékpáros stb. mérkőzéseken közreműködő bíró.

Versenybírószék, a sportjátékok kivételével a többi sportágakban a döntőbíró fölött egy a verseny hivatalos funkcionáriusából összeállított magasabb fórum, a *V.* áll, amely a döntőbíró ítélkezéseit szankcionálja, de vitás esetekben, óvás esetén meg is változtathatja. A vívó-sportban mindig a *V.* (zsűri) ítélkezik.

Versenyfeltételek, azok a kikötések, amelyek tiszteletben tartása a versenyzőkre, mint a versenyt rendező egyesületre egyaránt kötelezőek. A rendező egyesület vagy szövetség köteles a *V.*-et jóval a verseny időpontja előtt az érdekelteknek a tudomására hozni és felettes fórumánál jóváhagyás céljából bemutatni.

Versenyhajó, az olyan vízijármű, amelynek hosszú, vékony törzsét néhány milliméter vastag hajlított deszka (rendszeren mahagoni) öleli körül. Ülési kereken mozognak, a hosszú evezők a hajó oldalára erősített villákban forognak és a *V.* orra és fara felül vízhatlan vászonnal borított légszekrényt képez.

Versenykoresolya, alumíniumból készült, könnyű, hosszú koresolya, amelynek vékony, kemény acélból készült ele van.

Versenyző, az a sportember, aki egy vagy esetleg több sportágat versenyszerűen úz és versenyeken résztvesz.

Vezérezős, 1. Stroke.

Világ-bajnokság, némely sportágban, de főleg a professzionalista sportban szokásos verseny, amely arra van hivatva, hogy eldöntse, ki a legkiválóbb atlétája egy bizonyos sportágnak.

Vitorlás koresolyázás, hazánkban nem igen ismert, de külföldön különösen nagy jégfelületekkel rendelkező tavak mentén előszeretettel űzött élvezetes sport. A koresolyázó két kezében, könnyű bambusz rudakra kifejlesztett vitorlát tart, amelynek segítségével kedvező szél esetén rendkívül sebesen síklik tova.

Vitorlás szánkó, élvezetes téli sporteszköz, amelynek hazánkban csak a Ba-

latonon van talaja, mert úzése nagy, síma, befagyott vízfelületeket kíván. Maga a *V.* erős gerendákból készült, éles kormánnyal ellátott szánkó, amely három vasalt fából vagy vaslemezről készült szánkótálon csúszik. A hajtóerőt a tekintélyes vitorlázatba beleszakadó szél szolgáltatja, amely kedvező viszonyok esetén közel 100 kilométeres sebesség elérésére is képessé teszi a *V.*-t.

Vítör, kizárólag szúrásra alkalmas vívőfegyver, melynek vékony, haljékony pengéjének hegyén gomb van, hogy gyakorlás közben a vívókban kárt ne tegyen.

Vívás, a vívőfegyverek (kard, tör, épée) használatának művészete.

Vívóakadémia, a vívóknak nyilvánosság előtt való olyan mérkőzése, amelyben nem a tussarány, hanem a vívás szépségeinek érvényrejuttatása, a vívó-mozdulatok plasztikus elvégzése játsza a főszerepet.

Vívó-kard, rendszeren igen könnyű, speciális súlyelosztású, vágásra és szúrásra egyaránt alkalmas fegyver.

Vívó-keztű, rendszeren szarvasbőrből készült, párnázott erős keztű, amely a vívó kezét van hivatva megvédni.

Vívómester, a vívás tanítására oklevéllel képesített egyén.

Vívósport, a vívőfegyverekkel való viaskodás sportszerűen való úzése.

Vívőverseny, a vívóknak általánosan elfogadott szabályok szerint való versengése, amelyet a verseny-kiírásban meghatározott fegyverekkel és feltételek mellett folytatnak.

Vízipóló, sokban a futballhoz hasonló szabályok szerint játszott csapatjáték, amelyet vízben játsznak.

Volley (ang., e. : voli), a teniszsportban használt kifejezés, amely a labdának a levegőből való visszatütését jelenti.

Vonalbíró, a teniszversenyeken szereplő hivatalos személyek elnevezése, akiknek az a feladata, hogy megállapítsák, hogy a labda a határvonalon innen vagy túl ért-e földet.

Yard, (ang., e. : járd) angol hossz-mérték. Régen a legtöbb sportágban yardokban írták ki a versenyeket és állapították meg az eredményeket. Ma már, Angliát és az Egyesült-Államokat kivéve, mindenütt a méterrendszer használatos a sportban. Egy yard 91.4 cm. Egy yard = három láb, egy láb = tizenkét hüvelyk (inch).

Zárt, valamely verseny, hogyha a részvétel bizonyos feltételekhez (klubtagság, lakóhely, állampolgárság stb.) van kötve.

Zuhany, l. Douche.

Zsüri, a francia jury szó magyaros formája a. m. verseny-bíróság l. o.

XXIII. FEJEZET

A magyarországi sportszövetségek és egyesületek

Összeállította *Lipcsel Jenő*

A szövegben előforduló rövidítések.

BLASz: Budapesti Labdarúgók Alszövetsége.
CLL: Cégsapatok Labdarúgó Ligája.
DLASz: Délmagyarországi Labdarúgó Alszövetség.
DNyLASz: Délnyugatmagyarországi Labdarúgó Alszövetség.
ÉLASz: Északmagyarországi Labdarúgó Alszövetség.
ILSz: Ifjúsági Labdarúgók Szövetsége.
KISOK: Középfokú Iskolák Sportköreinek Országos Központja.
KLASz: Keletmagyarországi Labdarúgó Alszövetség.
KMAC: Királyi Magyar Automobil Club.
KÖLASz: Középmagyarországi Labdarúgó Alszövetség.
MASz: Magyar Athletikai Szövetség.
MBSz: Magyar Birkózó Szövetség.
MCSz: Magyar Cserkész Szövetség.
MESz: Magyar Evezős Szövetség.
MFSz: Magyar Főiskolai Sportszövetség.
MGySz: Magyar Gyephockey Szövetség.
MKSz: Magyar Kerékpáros Szövetség.
MKOSz: Magyar Korcsolyázó Szövetség.
MLEOSz: Magyar Lovassport Egyesületek Országos Szövetsége.
MLSz: Magyar Labdarúgók Szövetsége.
MOATSz: Magyar Országos Asztali Tennisz Szövetség.
MOCSz: Magyar Országos Céllövő-Szövetség.
MOLTSz: Magyar Országos Lawn Tennis Szövetség.
MOTESz: Magyarországi Testedző Egyesületek Szövetsége.
MOVE: MOVE Labdarúgó Liga.
MÖSz: Magyar Ökölvívó Szövetség.
MSSz: Magyar Sí Szövetség.
MTSz: Magyar Túrista Szövetség.
MUSz: Magyar Úszó Szövetség.
MVSz: Magyar Vívó Szövetség.
NyLASz: Nyugatmagyarországi Labdarúgó Alszövetség.
PLASz: Professzionalista Labdarúgó Alszövetség.
PSL: Pénzüntézet Sportegyesületek Ligája.

A

Alagi Sport Club. Az MLSz tagja. A KÖLASz váci alosztályában szerepel. Az 1924—25. bajnoki évben a II. osztály első helyezettje. Titkár: Szabó Ferenc.

Alagi Tennisz Egylet. A MOLTSz tagja. Titkár: Kleiszner Ferenc.

Alba Regia Athletikai Klub (ARAK). Székhelye: Székesfehérvár. A MASz, MBSz, MLSz és MUSz tagja. Alakították 1924-ben a Székesfehérvári Torna Clubból kivált tagok. Labdarúgócsapata a NyLASz győri II. osztályának bajnokságáért szerepel. Az egyesület tagjai atlétikával, labdarúgással, birkózással és úszással foglalkoznak. Főtitkár: Mészöly Károly, Vármegyeháza.

Alföldi Lovas Egylet. Székhelye: Békéscsaba. A MLEOSz tagja. Elnök: Geiszt Gyula dr.

Amatőr Ifjúsági Torna Egylet. Székhelye: Budapest. Az ILSz kollektív alapszabályainak alapján működik. Elnök: Feitl Ervin, főtitkár: Harth Mihály. Klubhelyisége: IX., Ráday-utca 31.

Amatőr Sport Club. Székhelye: Budapest. Az MLSz tagja. Alakult 1925-ben. A kizárólag labdarúgással foglalkozó egyesület a BLASz III. osztályú bajnokságáért játszik. Klubhelyiség: MÉMOSz-vendéglő, VII., Aréna-út 68. Főtitkár: Frisch Márton.

Ampère Sport Egylet. Az újpesti vilámosteleg tisztviselőinek sportegyesülete. Tornaterme és tennispályája van Újpesten. Szakosztályai: torna, tennisz, vívás. A MOTESz tagja. Főtitkár: Kiss Zoltán, Váci-út 17.

Anna- és Árpádtelepi Sport Club. Székhelye: Cinkota. Az MLSz tagja és a KÖLASz kötelékébe tartozik. Intéző: ifj. Kéményczy János.

Apátfalvai Athletikai Club. Titkár: Molnár János, Községháza.

ARAK. Az Alba Regia Athletikai Klub (Székesfehérvár) (I. o.) rövidített neve.

B.

Baglyasaljai Sport Egylet. Elnök: Martiny Károly, titkár: Vojtek János.

Bajai Evezős Egylet. A MESz tagja. Parti csónakházzal rendelkezik. Titkár: Reiter Emil.

Bajai Hajós Egylet. A MESz tagja.

Bajai Munkás Testedző Egyesület. Alakult 1922-ben. A MASz, MLSz és MUSz tagja. Az egyesület tagjai labdarúgással, atlétikával és úszással foglalkoznak. Labdarúgócsapata a DnyLASz bajai II. osztályának bajnokságáért szerepel. Titkár: Steindl Ernő.

Bajai Sport Egyesület. Alakult 1908-ban a Bajai Kerékpárosok Egyesületéből. Sporttelepét 1912-ben építette fel. A MASz, MLSz, MBSz és MUSz tagja. Labdarúgócsapata a DnyLASz I. osztályában szerepel. Titkár: Schillinger Endre, városháza.

BAK. A Budapesti Atlétikai Klub (l. o.) rövidített neve.

Bak Football Club. Professzionalista alakulat, amely az 1926. évben történt átszervezés alkalmával alakult anyaegyesületéből, a Budapesti Atlétikai Clubból. A PLASz II. osztályú bajnokságáért szerepel. Igazgató: Rosenfeld Márton, IV., Kossuth Lajos-u. 15.

Balassagyarmati Torna Egylet. A MASz és a MUSz tagja. Titkár: Himler Rezső.

Balaton Yacht Club. Alakult 1912-ben. A klubot az egykori Stefánia Yacht Egyletből alakult Királyi Magyar Yacht Club exkluzivitása hívta életre. A klub a vitorlásportot — ellentétben az előbbivel — az egész Balaton területére kiterjesztette és a középosztály bevonásával kezdte el működését. Kötelékébe mintegy 50 vitorlánhajó és számos motorshajó tartozik. Alosztályai a Balatonvidék alábbi helységeiben működik: Balatonalmádi, Balatonvilágos, Balatonaliga, Csopak, Siófok, Balatonlelle és Balatonfüred. Titkár: Kleindin Hugó, Budapest, IV., Korona-utca 3.

Balatonfüredi Járási Polgári Lövész Egyesület. A MOCsz tagja.

Balatonfüredi Sport Club. Az MLSz tagja. Csak a fűrdőszezonban működik. Titkár: Hegedűs József.

Baresi Sport Club. Alakult 1911-ben. A MASz, MLSz és MBSz tagja. Labdarúgócsapata a DnyLASz pécsi II. alosztályában szerepel. Szakosztályai az alábbi sportágakkal foglalkoznak: atlétika, futball, birkózás. Titkár: Weisz Elemér, Országút II.

Battonyai Atlétikai Club. Az MLSz tagja. Titkár: Demeter József dr.

Bácsalmási Sport Club. Alakult 1922-ben. A MASz, MLSz és a MUSz tagja. Labdarúgócsapata a DnyLASz bajai II. osztályában szerepel. Az egyesület tagjai labdarúgással, atlétikával, úszással és tenniszéssel foglalkoznak. Sporttelepe labdarúgásra, tenniszezésre és korcsolyázásra alkalmas. Klubhelyiség: Nemzeti Szálloda. Titkár: Földes Ernő.

Bástya Szegedi Sportkedvelők Köre (Bástya). Professzionalista sportalaku-

lat, törvényszékieleg bejegyzett cég, amely a magyar futballsportnak az 1926. évben történt átszervezése kapcsán vált ki az anyaegyesületből, a Szegedi Atlétikai Clubból. Nevét elnökének nemesi előnévéről vette. Az MLSz tagja, a PLASz I. osztályú bajnokságáért játszik. Hivatalos helyisége: Szeged, Tiszaszálló. Elnök: bástyai Holzer Tivadar, budapesti igazgatója: Faragó Lajos, V., Vilmos császár-út 22.

Bátaszéki Vasutas Sport Club. Tagjai az ottani vasutas társadalom köréből kerülnek ki. Az MLSz tagja. Titkár: Vukálovits Géza. Pályaudvar.

BBTE. A Budapesti Budai Torna Egylet (l. o.) rövidített neve.

Belvárosi Takarékpénztár Tisztviselőinek Sport Egyesülete. A címben foglalt intézet tisztviselőinek sportintézménye. A Pénzügyi Sportliga tagja. Elnök: Holló Ágoston.

BEAC. A Budapesti Egyetemi Atlétikai Club és a Borsodi Egyetértés Atlétikai Club (l. o.) rövidített neve.

Belvárosi Testgyakorlók és Vívók Köre (BTVK). Székhelye: Budapest. Alakult 1913-ban »Belvárosi Sport Club« név alatt. Az MLSz tagja és mint ilyen, a BLASz III. osztályú bajnokságának Sugár-csoportjában szerepel. 1927-ben fuzionált a Budai Testgyakorlók és Vívók Körével, azóta a fenti név alatt szerepel. Elnök: Nagy Marcell, titkár: Fuchs Nándor, IX., Mátyás-utca 8.

Berettyóújfalui Iparosok és Kereskedők Sport Egyesülete (BIKSE). Az MLSz tagja és a KLASz II. osztályának kunsági csoportjában szerepel. Főtítkár: Kováts Sándor.

Berettyóújfalui Sport Egylet (BUSE). Alakult 1911-ben. A MASz és az MLSz tagja. Labdarúgócsapata a KLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Czirják András.

Békessy Béla Vívó Club. Székhelye: Debrecen. Az MVSz tagja. Vívóterem: Simonffy-utca 1-c.

Békéscsabai Előre Munkás Testedző Egyesület (Előre). Alakult 1912-ben, de aktív működést a közbejött háború miatt csak 1918-tól folytat. Az MLSz tagja és mint ilyen a DLASz csabai I. osztályában szerepel. Titkár: Fischer Imre.

Békéscsabai Kereskedők Atlétikai és Vívó Egylete (KAVE). A békéscsabai kereskedőtársadalom sportintézménye. Alakult 1923-ban. Az MLSz és a MUSz tagja. Titkár: Brüll Ferenc.

Békési Torna Egylet. Alakult 1923-ban. Az MLSz tagja. Labdarúgócsapata a DLASz csabai II. osztályában szerepel. Titkár: Apáti Nagy Jenő. Intéző: Tóba András, Református lelkészi hivatal.

Békéssámsóni Ifjúsági Testedző Egyesület. Ügyvezető titkár: Oláh Ferenc.

BÉMAC. A Bükk- és Mátravidéki Automobil Club (l. o.) rövidített neve.

Bicskei Torna Club. Titkár: Lakatos István.

BLASz. A Budapesti Labdarúgók Alszövetsége (l. o.) rövidített neve.

BLKE. A Budapesti Lawn Tennis és Korcsolyázó Egylet (l. o.) rövidített neve.

BMTE. A Budafoki Műkedvelők és Testedzők Egyesülete (l. o.) rövidített neve.

Boeckay Football Club (Boeckay). Professzionalista sportalakulat. Székhelye: Debrecen. Alakult 1926-ban. A megalakulás esztendejében a második profiligában szerepelt és ebben az évben végzett teljesítménye alapján egy győzelmesen abszolváltsz osztályozó mérkőzés után bekerült az első ligába. Igazgató: Káldy Zsigmond, Darabos-u. 29. Budapesti képviselő: Zemplény Gusztáv dr., VI., Mózsaár-u. 16.

Bohgyári Sport Club. Székhelye: Békéscsaba. Az MLSz tagja.

Bonyhádi Pétermann és Glaser Cipőgyári Sport Egylet. Alakult 1924-ben. Az MLSz tagja és mint ilyen, a DnyLASz bajjai II. osztályában szerepel. Elnök: Karl Gusztáv.

Bonyhádi Vívó Egylet. Az MVSz tagja. Titkár: Pirkner Miklós.

Borsodi Bükk Egylet. Székhelye: Miskolc. Az MTSz tagja és a Magyar Turista Egyesület miskolci osztálya. Titkár: Adorján Károly Máv mérnök, Miskolc, Széchenyi-u. 35.

Borsodi Egyetértés Athletikai Club (BEAC). Székhelye: Miskolc. Alakult 1912-ben. Borsodi Athletikai Kör név alatt, de az egyesületet a háború megakasztotta fejlődésében és csak 1922-ben kezdte meg újra működését. Az MLSz tagja. Labdarúgócsapata az ELASz miskolci I. osztályában szerepel. Titkár: Poppé István, Miskolc, Hunyadi-u. 5-7.

BRSC. A Budapest-Rákospalvai Sport Club (l. o.) röv. neve.

BSE. A «Budapest» Sport Egyesület (l. o.) röv. neve.

BSZKRT. A Budapesti Székesfővárosi Közlekedési Részvény Társaság Sportegyesülete (l. o.) röv. neve.

BT. A Magyar Futballbírák Testülete (l. o.) röv. neve.

BTC. A Budapesti Torna Club (l. o.) röv. neve.

BTK. A Budapesti Testgyakorlók Köre (l. o.) röv. neve.

BTVK. A Belvárosi Testgyakorlók és Vívók Köre (l. o.) röv. neve.

Budai Csónakázó Egylet. Turaevezést propagáló egyesület. Titkár: Petrovits Lajos.

Budai Harminchármasok. Professzionalista alakulat, amely a magyar futballsport reorganizációja alkalmával, 1926-ban alakult a 33-asok Football Clubjából. Megalakulása óta az első profiligában szerepel. Igazgató: Szende Béla, I., Verpeléti-út 4.

Budai Kerékpár Egylet (BKE). A Magyar Kerékpáros Szövetség egyik legrégebbi tagegyesülete. Alakult 1893-ban. Elévülhetetlen érdemeket szerzett a turaversenyezés népszerűsítése körül. Rendezésében kerülnek évről évre lebonyolításra a »Tour de France« mintájára rendezésített turaversenyek. Titkár: Alth Egon dr.

Budai Sport Club (BSC). Alakult 1918-ban Ifjak Testedző Egylete név alatt. Jelenlegi nevét 1919-ben vette fel. Az MLSz tagja. A BLASz II. osztályú bajnokságának Stobbe-csoportjában szerepelt. Onnan 1928-ban kiesett. Titkár: Fonád István, I., Enyedi-utca 10.

Budai Testnevelő Egyesület (BTE). Az MLSz tagja és a BLASz III. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: űzbéghi Tahlár Ernő.

Budafoki Ifjúsági Kör (BIK). Alakult 1910-ben, a sportéletbe azonban csak a háborút követő években kapcsolódott bele intenzíven. Az MLSz, a MASz és a MOLTSz tagja. Atlétái a MASz pestvidéki kerületében szerepelnek eredményesen, míg labdarúgócsapata előbb az MLSz középmagyarországi kerületében, az átalakulás után a BLASz III., újabban II. osztályú bajnokságáért játszik. Sportágak: labdarúgás, tornászat, atlétika, teniszezés. Sporttelepe atlétizálásra, labdarúgásra, teniszezésre és korcsolyázásra alkalmas. Elnök: Donszky Árpád dr. Titkár: Frimmel Mihály.

Budafoki Kerékpár Kör. Az MKSz tagja.

Budafoki Műkedvelők és Testedzők Köre (BMTE). A budafoki munkásság erős alapokra helyezett kultúrintézménye. A hegygerincere épített sporttelepe labdarúgásra alkalmas. Alakult 1915-ben. Az MLSz tagja. A BLASz III. osztályú bajnokságáért folyó küzdelmek résztvevője, az 1927-28. évben III. osztályú csoportbajnok. Titkár: Klauz Károly.

Budagyöngye Otthon Sport Club. Az MLSz tagja és a BLASz III. osztályában szerepel. Tagja a MOVE Labdarúgó Ligának. Titkár: Szekuli Géza.

Budakalászi Sport Egylet. Alakult 1921-ben. Az MLSz tagegyesülete és mint ilyen, a KÖLASz kötelékében szerepel. Titkár: ifj. Somogyi Béla.

Budaörsi Sport Egyesület. Alakult 1922-ben. A KÖLASz tagja.

«Budapest» Evezős Club (BEC). A MESz tagja. A versenyeken főként az újoncszámokban arat sikereket. Titkár: Kern Lajos. V., Népsziget, 56.

Budapest-Rákospalvai Sport Club (BRSC). Az MLSz tagja és a BLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. Alakult 1912-ben. Az 1914. évig az ILSz bajnokságáért játszott, a háború kitörésekor azonban beszüntette működését. 1919-ben reorganizálták az egyesületet és előbb a harmadik, majd a második osztály bajnoki küzdelmeiben vett részt.

A szétválasztást megelőző időben mint másodosztályú bajnok került az amatőr első osztályba. Sporttelepe Rákosfalván van. Titkár: Reitszám Rezső, Rákosfalva.

«Budapest» Sport Egyesület (BSE). A székesfőváros tisztviselői karának reprezentatív sportegyesülete. Alakult 1913-ban. A MASz, MKSz, MLSz, MOATSz, MOLTSz, MOTESz, MTSz és MVSz tagja. Sporttelepe a Thököly-úti Millennáris sporttelep, amely mint a kerékpáros világbajnokságok kiszemelt színhelye, teljesen átépített. Turistamenedékházát a Hármashatárhegyen építette fel 1926-ban. A BLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel és az 1926—27. bajnoki évben megnyerte Magyarország amatőr labdarúgó bajnokságát. Gyakorolt sportágak: labdarúgás, atlétika, kerékpározás, vívás, ping-pongozás, torna, turisztika. Elnök: Purébl Győző szfv. tanácsnok, titkár: Széchy András dr.

Budapest Székesfőváros Elektromos Művelnek Testedző Egyesülete. A főváros villamos üzeme tisztviselőinek sportegyesülete. Futballesapata a CLL bajnokságáért szerepel. Klubhelyiség: V., Váci-út 74. Titkár: Abarhaeell Károly.

Budapest Székesfővárosi Gázművek Dal- és Önképző Köre. A gázművek tisztviselői karának nyújt sportolási lehetőséget. Futballesapata a BSE által a főváros polgármesterének nevére alapított Sipőcz-serlegért szerepel. Klubhelyiség: Óbudai Gázgyár. Titkár: Bihari László dr.

Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénny Társaság Sport Egyesülete (BSzKRT). A MASz, MBSz, MLSz, MÖSz és a MUSz tagja. Alakult mint a Budapesti Közüti Vaspálya Társaság sportalakulata, majd a Budapesti Egyesített Villamos Vasutak égisze alatt szerepelt, végül amikor a székesfőváros megváltotta a közüti vasutakat, vette fel a főváros közlekedési vállalatának nevét. Tagjai labdarúgással, atlétikával, úszással, birkózással, boxolással foglalkoznak. Levente-osztálya egyike az ország legjobban kiépített leventeintézményének. Sporttelepe a Thököly-úton van. Labdarúgócsapata az 1927—28. bajnoki évben II. osztályú csoportbajnok. Klubhelyiség: Akácia-utca 15—17—19. sz. Titkár: Eisenstock Gyula.

Budapest-Szigetszentmiklósi Evezős Egyesület. Székhelye: Szigetszentmiklós. A MESz tagja. Titkár: Orbán Jenő.

Budapesti Magyar kir. Államrendőrség Tisztikarának Athletikai Clubja (RAC). A rendőrtisztikar reprezentatív sportegyesülete. A MESz, MOLTSz, és MVSz tagja. Az újlaki Dunaparton épült sporttelepét részint saját anyagi erejéből, részint a magyar királyi belügyminisztérium támogatásával építette fel. Gyakorolt sportágak: evezés, tenisz, vívás. Klubiroda: Főkapitányság.

Budapesti Athletikai Klub (BAK). Alakította 1900-ban egy a Magyar Testgyakorlók Köréből kivált csoport. Futballesapata 1905-ben veretlenül nyerte a II. osztályú bajnokságot. 1911-ben megnyerte a Bécsben alapított Prater-díjat. A háború előtti években fuzionált a Csepeli Athletikai Clubbal és néhány évig mint Budapesti Csepeli Athletikai Club szerepelt. Nagy érdemei vannak az egyesületnek a birkózósport propagálása körül. A MASz, MLSz és MBSz tagja. Labdarúgócsapata a BLASz II. osztályában szerepelt, onnan az 1927—28. évben a III. osztályba esett vissza. Klubhelyiség: Westend kávéház, Teréz-körút. Titkár: Gottlieb Frigyes, VII., Ilka-u. 20

Budapesti (Budai) Labdarúgók Köre (BBLK). Az ILSz kollektív alapszabályai alapján működik. Alakult 1923-ban. Elnök: Bozoky Titusz, II., Marciányi-tér.

Budapesti (Budai) Torna Egylet (BBTE) Alakult 1869-ben egy budai magántornászó társaság kezdeményezéséből, Budai Torna Egylet név alatt. A következő évben azonban szakadás történt az egyesületben és a kilépett tagok Budai Tornakör név alatt új egyesületet alapítottak. A két egyesület azonban az 1875. évben hosszantartó tárgyalások után egyesült Budapesti Torna Egylet néven. Jelenlegi nevét az 1895-ben alapított Budai Koresolyázó Egyletnek csatlakozása után vette fel. A megalakulás utáni időkben az egyesület tagjai csak tornászással foglalkoztak. 1870-ben a tűzoltást, 1876-ban a vívást, koresolyázást és csónakázást vette fel az egyesület programjába. Tornacsarnokát 1878-ban építette fel az egyesület a főváros által a Horváthkertben rendelkezésre bocsátott telken. 1879-ben bevezették a labdajátékokat, elsősorban a lawn-teniszt. Széna-téri sporttelepét 1913-ban modernizálta, arra klubházat épített, amelyet 1925-ben kibővített. Az egyesület torna-, atlétika-, vívó-, tenisz-, ping-pong-, koresolyázó-, gyephokki-, turista-, motoros-, evezős-, síelő- és úszószakosztályokkal rendelkezik. Sporttelepe az atlétika összes ágának gyakorlására és labdajátékokra és teniszezésre, Attila-utcai tornacsarnoka tornászásra és vívásra alkalmas. Parti csónakháza a Római-fürdőnél van. Az egyesület a MASz, MOKSz, MOATSz, MOLTSz, MOTESz, MSSz, MTSz, MUSz és MVSz tagja. Elnök: Demény Károly államtitkár, főtitkár: Tatár István, II., Vérmező-u. 1—3. Telefon: T 243—30.

Budapesti Egyetemi Athletikai Club (BEAC). A m. kir. Pázmány Péter Tudományegyetem kötelékébe tartozó főiskolai hallgatók reprezentatív sportegyesülete. Alakult 1899-ben. A MASz, MBSz, MLSz, MOLTSz, MUSz és MVSz tagja. Mint főiskolai egyesület az MFS irányítása alatt áll. Szakosztályai: atlétikai, labdarúgó, tenisz, úszó, vívó.

Labdarúgó csapata a BLASz első osztályú bajnokságának mérkőzésein vett részt, onnan az 1927—28. bajnoki évben kiesett. Sporttelep: I., Fehérvári-út 10. Telefon: J. 440—42. Ifjúsági elnök: Brenner Péter dr., titkár: Misley Károly dr.

Budapesti Egyetemi Sport Egyesület. Klubhelyiség: VIII., Múzeum-körút 6.

Budapesti Egyetemi Turista Egyesület. A m. kir. Pázmány Péter Tudományegyetem kötelékébe tartozó főiskolai ifjúság sportegyesülete. Alakult mint a Magyar Turista Egyesület egyetemi osztálya 1892-ben. Önálló egyesületté 1909-ben alakult. Menedékháza a Mátrahegységben levő Gallyatetőn van. Az MSSz és MTSz tagja. Titkár: Kresz László. Klubhelyiség: VIII., Múzeum-körút 6.

Budapesti III. kerületi Torna- és Vívó Egylet. (III. ker. TVE). Alakult 1887-ben. A MASz, MLSz, MOATSz, MOLTSz, MOTESz, MÖSz, MUSz és MVSz tagja. Szakosztályai a labdarúgás, ping-pong, tenisz, torna, vívás sportjával foglalkoznak. Sporttelep és klubház: III., Határ-u. Labdarúgócsapata a BLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Harmath László.

Budapesti Hockey Club (BHC). Az MGySz tagja. Tagjai a gvephokkey és jégphokkey sportjával foglalkoznak. Elnök: Pózel István dr., VIII., Mária-u. 34.

Budapesti Jóbarát Kerékpár Kőr. Alakult 1903-ban. A Magyar Kerékpáros Szövetség taggyesülete. Titkár: Schwarz Ferenc, VII., István-út 44.

Budapesti KANSz Vasutas Sport Club (B. Vasutas). Alakult 1911-ben. A Magyar kir. Államvasutak Budapest Keleti pályaudvarának tisztviselőiből alakult. A MASz, MBSz, MLSz és MÖSz tagja. Labdarúgócsapata a BLASz II. osztályú bajnokságáért szerepel. Sporttelep: VI., Szónyi-út. Klubhelyiség: Nyugati pályaudvar. Titkár: Ocsovay József dr. VI., Podmaniczky-u. 78.

Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztári Sport Egyesület. A címben foglalt intézmény tisztviselőinek sportegyesülete. Labdarúgócsapata a Közalkalmazottak Nemzeti Szövetsége által kiírt labdarúgó-vándordíjért mérkőzik.

Budapesti Korcsolyázó Egylet (BKE). Alakult 1869-ben. Megalapítója és továbbfejlesztője a magyar korcsolyázó-sportnak. A megalakulás után az egyesületi megkapta a fővárostól a város ligeti tó egy kis részét és az ott épített kicsiny fabódé nyújtott először otthon a magyar jég-sportnak. Az első jégnapot 1870. január 29-én tartották Rudolt trónörökös jelenlétében. 1875-ben megfizerte az egyesület a tó húsz esztendőre szóló bérletét és ekkor építették fel az első modern korcsolyacsarnokot, amelyet 1878-ban ünnepélyesen megnyitottak. Amikor a főváros 1891-ben újabb 35 évre meghosszabbította a használati

szerezést, épült fel a mai monumentális jégpalota, amelyet 1895-ben nyitottak meg a nagyközönség számára. Az egyesület 1895-ben ünnepelte meg alapításának huszonötödik évfordulóját a külföldi társegyesületek részvételével. A jég-sport népszerűsége szükségessé tette a Bécsben jól bevált műjégpálya rendszerének meghonosítását. Az eszmét nagy áldozatok árán vitték át a megvalósulás stádiumába és 1926 őszén 5600 négyzetméter területen megépítették a műjégpályát, amelyet egy év múlva 7400 négyzetméterre bővítettek ki. A MOKSz alapító tagja. Klubpalota és jégpálya: Városliget. Elnök: Zsigmondy Géza. Titkár: Lator Géza dr.

Budapesti Labdarúgó Alsövetség (BLASz). A Magyar Labdarúgók Szövetsége budapesti kerülete. Alakult a magyar futballsport újjászervezése után 1926-ban. Működő taggyesületeinek száma 139. Ezek közül az elsőosztály két csoportjában 14—14, a második osztály két csoportjában 17—17, a harmadik osztály három csoportjában 17—16—16, a negyedik osztály két csoportjában 14—14 egyesület szerepel. Az országos amatőr labdarúgóbajnokság döntő mérkőzésein a főváros futballsportjának képviselőit az elsőosztály két csoportjának győztese jogosult a részvételre. Szövetségi helyiség: VIII., Rákóczi-út 63. I. emelet. Elnök: Zsarnóczay János m. kir. gazdasági tanácsos. Titkár: Lénárt Ernő. Telefon: 323—52.

Budapesti Labdarúgók Köre. Alakult 1913-ban. Az MLSz tagja és a BLASz III. osztályú bajnokságáért szerepel. Sporttelep: VI., Lehel-u. Elnök: Kalmár Lipót dr. Titkár: Winkler János, VI., Béke-tér 4.

Budapesti Lawn Tennis Club. A MOLTSz tagja. Sporttelep: Margitsziget. Elnök: Szunyogh Gábor. IV., Magyarutca 24.

Budapesti Lawn Tennis és Korcsolyázó Egylet (BLKE). A MOKSz, MOATSz, MOLTSz és MVSz tagja. Szakosztályai az alábbi sportágakat ölelik fel: korcsolyázás, ping-pong, tenisz és vívás. Sporttelep és klubház: I., Horthy Miklós-út 67. Elnök: Amon Károly. Titkár: Kapusztai Károly.

Budapesti Lipótvárosi Takarékpénztár Tisztviselőinek Sportegyesülete. A címben foglalt pénzügyi intézet tisztviselőinek sportalakulata. A PSL tagja. Titkár: Hudovernig László.

Budapesti Polgári Lövészegylet. Az ország legrégebbi sportegyesülete. MOKSz tagja. Klubház és sporttelep: II. ker., Maribányi-tér 6. Titkár: Császár Zoltán.

Budapesti Póló Club. A lovaspóló népszerűsítésére alakult klubot gróf Andrassy Géza alapította 1904-ben. Virágzásnak az 1900. évben indult, amikor a régi löversenyter közepén megépítették az első lovaspóló-pályát. Nemzetközi

viszonylatban is kitűnően szerepelt a klub csapata, amelynek tagjai között Andrassy Géza, Károlyi Lajos, Sigray Antal, Bethlen István, Széchenyi László, Wenckheim József és Pál grófok szerepeltek. A klub a háború kitörése után beszüntette működését.

Budapesti Takaré- és Vásárpénztár Alkalmazottainak Sport Egyesülete. A címben foglalt pénzügyi tisztviselőinek sportegyesülete. A PLS tagja. Titkár: Machovits László. IX., Soroksári-ut 58.

Budapesti Testgyakorlók Köre (BTK). Alakult 1909-ben. A MLSz és MÖSz tagja. Működő szakosztályai: a labdarugás, kézilabda és boxolás sportjával foglalkoznak. Futballcsapata a BLASz, II. osztályú bajnokságért játszik. Titkár: Ágics Márton. VI., Hungária-körút 87.

Budapesti Torna Club (BTC). Alakult 1885-ben. Az egyesület honosította meg hazánkban 1897-ben a labdarugósporthoz és elsőnek hozatott Magyarországra külföldi futballcsapatot. 1897-ben játszott először nemzetközi mérkőzést, amikor a bécsi Vienna Cricket and Football Club volt az ellenfele. Nagy érdemei vannak a tornaszak népszerűsítése körül. A MASz, MKSz, MLSz, MOLTSz, MOTESz MÖSz, MUSz és MVSz tagja. Működő szakosztályai az atletika, kerékpározás, labdarugás, tenisz, torna, boxolás, úszás és vívás sportjaival foglalkoznak. Labdarugó csapata a BLASz I. osztályú bajnokságért szerepel. Tornacsamok: V., Klotild-utca 17. Telefon: 286—92. Elnök: Molnár Dezső nyug. altábornagy. Titkár: Hortobányi József.

Budapesti Turista Egyesület (BTE). MTSz tagja. Alakult 1911-ben. Menedékházát a Csúshegyen építette fel 1925-ben. Klubhelyiség: VI., Andrassy-út 66. sz., II. em. 15.

Budapesti Turul Kerékpár Kör. Alakult 1906-ban. Az MKSz tagja. Titkár: Göbel Frigyes. VII., Wesselényi-u. 47., földsz. 7.

Budapesti Ügetőverseny Egyesület. Az ügetősport eszméjének propagálására alakult. A MLEOSz tagja. Sport- és tréningtelep: VI., Erzsébet királyné-út. Titkár: Weissenbacher Aladár. VI., Semmelweis-utca 2.

Budapesti Vívó Club (BVC). Az MVSz tagja. Vívói a Fodor-terem Andrassy-úti fiókjában végzik gyakorlataikat. Elnök: Rassay Károly. Titkár: Széchy István.

BUSE. A Berettyóújfalusi Sport Egyesület (l. o.) röv. neve.

Bükk- és Mátravidéki Automobil Club (BÉMAC). Székhelye: Miskolc. Alakult 1927-ben. Az automobil- és motorkerékpársportnak az északi végeken való propagálására alakult 1926-ban. Kartellszerződésben áll a Királyi Magyar Automobil Clubbal. Ügyv. igazg. Siposs Géza.

B. Vasutas. A Budapesti KANSz Vasutas Sport Club (l. o.) röv. neve.

C.

Ceglédi Move. A MOVE Ceglédi Sport Egylet (l. o.) röv. neve.

Ceglédi Törekvés Sport Egylet. A MLSz tagja. A KÖLASz kötelékében működik. Titkár: Hartmann Béla, Központi kávéház.

Ceglédi Testvérség Sport Club. A Magyar Labdarugók Szövetsége tag-egyesülete. A Középmagyarországi Labdarugó Alsószövetség kötelékében működik. Titkár: Pákozdy László, Perc-utca 3.

Ceglédi Széchenyi Sport Egylet. Titkár: Szathmáry Károly, Szoros-utca 2.

Cellődmölki Iparosok és Kereskedők Törekvés Sport Egylete. Alakult 1923-ban. A Magyar Labdarugók Szövetsége tag-egyesülete. A Nyugati Labdarugók Alsószövetsége kötelékében működik. Titkár: Szita György.

Cellődmölki Sport Egylet. Alakult 1912-ben. A Magyar Labdarugók Szövetsége tag-egyesülete. A Nyugati Labdarugók Szövetsége kötelékében működik. Titkár: Nagy István, MÁV-Osztály-mérnökség.

Cégesapatok Labdarugó Ligája (CLL). Alakult 1912-ben. Alapszabályszerű célja a kereskedelmi vállalatok körében alakult sportalakulatok közötti összeköttetések megteremtése. A háború kitörésekor beszüntette működését és csak 1927-ben alakult újjá. Hivatali helyiség: Westend-kávéház. Titkár: Fenyves Miklós.

Cinkota-Mátyásföldi Sport Club. Alakult 1911-ben Friedrich István volt miniszterelnök kezdeményezéséből. Az MLSz tagja, a KÖLASz bajnokságáért szerepel. Titkár: Szpevácz Ferenc.

Cinkotai Testedzők Köre. Alakult 1919-ben. Az MLSz tagja. A KÖLASz kötelékében működik. Titkár: Malmos András, Kossuth Lajos-u. 12.

Cipőfelsőrészkesztők Sport Clubja. Szakmai alakulat. Alapították 1913-ban. Az MLSz tagja, a BLASz II. osztályú bajnokságáért játszik. Titkár: Fleischer Bernát, VII., Nefelecs-u. 11.

CLL Cégesapatok Labdarugó Ligája (l. o.) röv. neve.

Compactor Sport Club. A könyvkötőmunkások szakszervezetének sportosztálya. Alakult 1908-ban és 1928-ban ülte meg alapításának huszadik évfordulóját. Az MLSz tagja, a BLASz II. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Micsián Béla, VI., Rózsa-u. 22.

Condor Kerékpár Egylet. Az MKS tagja. Titkár: Lizon Jenő, X., Szollár-u. 16/b.

Continens Athletikai Club. A hasonló nevű kereskedelmi részvénytársaság tisztviselőinek sportegyesülete. Alakult 1926-ban. Az MLSz tagja és a BLASz IV. osztályú bajnokságáért szerepelt, de a folyó évben beszüntette működését.

Corvin Sashalmi Torna Club. 1924-ben kezdte meg működését a KÖLASz rákos-

vidéki II. osztályában. Titkár: Draxler János.

»Csaba« Football Club, mint szövetség. Székhelye: Békéscsaba. Professzionalista sportalakulat, amely a magyar futball újjászervezése után, 1927-ben alakult. Működését 1928-ban beszüntette.

Csabai Athletikai Club (CsAK). Alakult 1912-ben. A MASz, MLSz, MUSz és MVSz tagja. Labdarugó csapata a DLASz csabai I. alosztályának 1926—27. és 1927—28. évi bajnokesapata. Titkár: Bugyinka János dr. Városháza.

Csanádapácai Törekvés Sport Egylet. Az MLSz tagja. Titkár: Kutlik Sándor.

Csepeli Testedzők Köre (CsTK). Az MBSz és MLSz tagja. Labdarugó csapata a BLASz III. osztályu bajnokságáért játszik. Titkár: Szandtner Pál, Fő-út 22. Klubhelyiség: Munkásathon, Csepel.

Csepeli Torna Egylet. Az ILL kollektív alapszabályainak alapján működik. Alakult 1926-ban. Elnök: Nolipa Károly.

CSFC. A Move Csillaghegyi Football Club (l. o.) rövid neve.

Csillag Kerékpáros Kör. Alakult 1899-ben. Az MKSz tagja. Titkár: Üveges Géza. IX., Ráday-u. 27.

Csongrádi Athletikai Club. Az MLSz tagja. Titkár: Forgó Gyula, Városháza.

Cukrász Sport Club. Szakmai sportegyesület. Alakult 1918-ban. Az MLSz tagja. A BLASz III. osztályu bajnokságáért szerepel. Klubhelyiség: VII., Dobány-u. 38. Suhajda-vendéglő. Titkár: Pausz Ferenc, I., Mohai-út 1—3.

D.

DEAC. A Debreceni Egyetemi Athletikai Club (l. o.) rövid neve.

Debreceni Egyetemi Athletikai Club (DEAC). A debreceni m. kir. Tisza István tudományegyetem ifjúságának testnevelési intézménye. Az alapítók 1906-ban Debreceni Akadémiai Athletikai Club néven indították útjára az egyesületet. Kezdetben az akadémiák, később az egyetem ifjúságát tömörítette, 1919-ig főként az atlétikai sportokkal foglalkozott, ekkor főlvéve mai nevét, a labdarugó sportot is bekapcsolta működési körébe. A közoktatásügyi kormányzat hathatós támogatásával építette fel modern, tribünnel ellátott, az atlétikai sportok gyakorlására, labdarugásra és teniszezésre alkalmas sporttelepét. — Labdarugócsapata a KLASz I. osztályu bajnokságáért szerepel, úszásban a Tisza-Észak-kerület legerősebb egyesülete és évek óta védője a pontversenyre kiírt Magoss György-vándordíjnak. Atlétikában évek óta győztese a kerületi egyéni és csapatbajnokságoknak. Labdarugó-, atlétikai-, tenisz-, úszó-, vívó-, birkózó- és torna-szakosztályokkal rendelkezik. Az MLSz, MASz, MUSz, MOLTSz, MVSz, MBSz és az MFS tagja. Klubhelyiség: Egyetemi Kör (kollégium). Tanárelnök:

Milleker Rezső dr. Ifjúsági elnök: Deák Jenő. Főtitkár: Szalai Károly dr.

Debreceni Gazdasági Akadémiai Sport Egylet (DGASE). Alakult 1909-ben. A debreceni főiskola gazdaszifjúságának sportegyesülete. MASz és MVSz tagja.

Debreceni Katonatiszti Lawn Tennisz Kör. A MOLTSz tagja. Elnök: Neffel Vilmos tábornok. Gondnok: Szűcs Endre őrnagy, Vegyesdandár parancsnokság.

Debreceni Kereskedelmi Alkalmazottak Sport Egyesülete (DKASE). Alakult 1910-ben. A MASz, MBSz, MLSz és MUSz tagja. Labdarugó csapata a KLASz I. osztályu bajnokságáért szerepel. Az 1921—22. bajnoki szezonban megnyerte a kerület labdarugóbajnokságát, majd a következő évben a Hősök serlegét. Titkár: Müller László, Piac-tér utca 75.

Debreceni Lovaregylet. Az MLEOSz tagja. Elnök: nagybányai vitéz Horthy István.

Debreceni Munkás Testedző Egyesület (DMTE). A debreceni munkásság sportalakulata. Alakult 1921-ben a Debreceni Nyomdász Sport Club-ban történt fúzió útján. A MASz, MBSz és MLSz tagja. Labdarugócsapata a KLASz I. osztályában szerepel. Klubhelyiség: Munkás Otthon. Titkár: Kiss Jenő, Apaffy-utca 20.

Debreceni Polgári Lövész Egyesület. Titkár: Balogh István dr., kir. ügyész.

Debreceni Postás Sport Egyesület. Budapesti anyaegyesületének alapszabályai alapján alakult 1923-ban. A MASz és MLSz tagja. Labdarugócsapata a KLASz II. osztályának debreceni csoportjában működik.

Debreceni Torna Egyesület. (DTE). Alakult 1825-ben, mint tornászegyesület. Az 1898. évben fuzionált a Debreceni Kerékpáros Egyesülettel, de 1904-ben ismét felvette eredeti nevét. 1905-ben alapította meg futbalszakosztályát és az akkori északkerületi bajnokságért szerepelt. Az 1911—12-ös bajnoki évben megnyerte a kerület bajnokságát. A MASz, MBSz, MLSz és MOATSz tagja. Szakosztályai az alábbi sportágakkal foglalkoznak: labdarugás, atlétika, birkózás, ping-pong. Labdarugócsapata a KLASz I. osztályában szerepel. Titkár: Kupinszky Sándor dr., Városháza.

Debreceni Turul Sport Egylet. Az MLSz tagja, de a bajnokság küzdelmeiben nem vesz részt. Titkár: Brottká Sándor, Kút-utca 104.

Debreceni Úszók Egyesülete (DUE). A MUSz tagja. Nagy érdemeket szerzett az úszósportnak az ifjúság körében történt propagálása terén. Főtitkár: Aczél Imre.

Debreceni Vasutas Sport Club (DVSC). Alakult 1902-ben, a MAV debreceni Gépjavító Műhelymunkások «Egyetértés» Sport Egyesülete cím alatt. Jelenlegi nevét 1912-ben vette föl. Működését a háború alatt 1919-ig szüneteltette, ettől az időtől kezdve azonban vezetés szerepet

játszik Keletmagyarország sportéletében. Megnyerte a kerület labdarúgóbajnokságát az 1920—21., az 1922—23. és 1924—25. években, míg 1920-ban a Keletmagyarországi Sporthirlap-serleg küzdelmeiben győzött. 1925-ben fuzionált a Debreceni MÁV Testgyakorlók Körével. A MASz, MBSz, MLSz és MUSz tagja. Szakosztályai a következő sportágakkal foglalkoznak: atlétika, birkózás, labdarúgás, úszás. Labdarúgócsapata a KLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. Klubhelyiség: MÁV-műhely. Titkár: Nagy László.

Detektív Athletikai Club. A székesfővárosi m. kir. állami rendőrség detektívtestületének sportalakulata. Az MBSz és MUSz tagja. Labdarúgócsapata a Közalakozottak Nemzeti Szövetsége által kiírt serlegmérkőzéseken vesz részt. Titkár: Bódy Károly, Főkapitányság.

Dégi Torna Egylet. Az egyesület a sportszövetségek kötelékén kívül áll. Gróf Festetich Sándor alapította és a klub sporttelepét maga az alapító hasította ki birtokából. Labdarúgócsapatának maga az alapító is tagja.

Délmagyarországi Autóklub. Székhelye: Szeged. Alakult 1928-ban. Elnök: Shwoy Kálmán tábornok.

Délmagyarországi Labdarúgó Alszövetség. (DLASz). A magyar futballsport újjászervezésével kapcsolatban alakult meg 1926-ban, mint a Magyar Labdarúgók Szövetsége volt déli kerületének jogutódja. Székhelye: Szeged. Bajnokságát két csoportban bonyolítja le. Az elsőosztályú bajnokság a szegedi és eszaki alosztályokra oszlik. Mindkét alosztály északi és déli csoportjában működnek az alosztályok másodosztályú egyesületei. Taggyűléseinek száma 36. Főtitkár: Hamar József, Szeged, Szentháromság-u. 4/a.

Délnyugatmagyarországi Labdarúgó Alszövetség. A labdarúgósport újjáépítésével és decentralizációjával kapcsolatban alakult 1926-ban, mint a Magyar Labdarúgók Szövetségének volt délnyugati kerületének jogutódja. Székhelye: Pécs. Bajnokságát az egységes elsőosztályban, valamint a pécsi és bajai csoportokra tagozódó második osztályban bonyolítja le. Taggyűléseinek száma 22. Főtitkár: Olasz Gábor, Pécs, Postaigazgatóság.

Délvidéki Lovas Egyesület. Székhelye: Szeged. Az MLEOSz tagja. Titkár: nemes Bielek Vilmos.

DGASE. A Debreceni Gazdasági Akadémiai Sport Egyesület (l. o.) röv. neve.

Diadal Kerékpár Kör. Alakult 1913-ban. Az MKSz tagja. Klubhelyiség: VII., Dohány-u. 81., Zelenka-vendéglő. Titkár: Gerendasz László.

Diadal Sport Egylet. Az ILSz kollektív alapszabályai alapján működik. Alakult 1923-ban. Elnök: Kovács Ferenc.

Diósdői Torna Club. Alakult 1924-ben. Az MLSz tagja, a KÖLASz fennhatósága alatt szerepel. Titkár: Britvecz Lajos.

Diósgyőri Athletikai Club (DAC). Az egyesület nagyrészt középiskolai tanulókból alakult meg 1913-ban. A háború alatt működését szüneteltette. A MASz, MLSz és MOLTSz tagja. Szakosztályai az alábbi sportágakkal foglalkoznak: atlétika, labdarúgás, tenisz és úszás. Labdarúgó csapata az ÉLASz miskolci alosztályában működik. Titkár: Zséry Sámuel.

Diósgyőri Vasgyári Testgyakorlók Köre (DVTK). Alakult 1908-ban. A MASz és az MLSz tagja. Labdarúgócsapata az ÉLASz kötelékében működik. Kerületi labdarúgóbajnokságot nyert az 1917—18, az 1918—19, az 1921—22, 1922—23, 1923—24, 1924—25 és az 1926—27 bajnoki években. Titkár: Szűcs János.

DKASE. A Debreceni Kereskedelmi Alkalmazottak Egyesülete (l. o.) röv. neve.

DLASz. A Délmagyarországi Labdarúgó Alszövetség (l. o.) röv. neve.

DnyLASz. A Délnyugatmagyarországi Labdarúgó Alszövetség (l. o.) röv. neve.

Dobó Kerékpár Kör. Székhelye: Eger. Az MKSz tagja. Titkár: Czeller József.

Dombóvári VÖGE. A Ker. szoc. Vasutasok Országos Gazdasági Egyesülete sportosztálya Dombóvár (l. o.) röv. neve.

Dorogi Athletikai Club. Alakult 1914-ben. A MASz, MLSz, MOLTSz és MUSz tagja. A KÖLASz alapító egyesülete. 1922-ben megnyerte alosztályának másodosztályú bajnokságát és az elsőosztályba került. Kerületi bajnokságot nyert az 1927—28. bajnoki szezonban. Titkár: ifj. Stollmár Károly.

Droguista ifjak Sport Egyesülete. Alakult 1912-ben. Az MLSz és MUSz tagja. Labdarúgócsapata a BLASz II. osztályú bajnokságáért szerepelt, működését azonban szünetelteti.

DSZAV. A Székesfehérvári Duna-Száva Adria Vasúti Előre Testedzők Köre (l. o.) röv. neve.

DTE. A Debreceni Torna Egylet (l. o.) röv. neve.

DUE. A Debreceni Uszók Egyesülete (l. o.) röv. neve.

Duna Budapesti Evezős Egylet. A MESz tagja. Csonakház és sporttelep: III., Ujlaki-rakpart. Főtitkár: Szűcs József dr.

Dunaföldvári Sport Egyesület. Titkár: Valkó István.

Dunaharaszti Munkás Testedző Kör. Alakult 1919-ben. Az MLSz tagja, a KÖLASz kötelékében működik. Titkár: Lovastyik János.

Dunakeszi »Magyarság« Sport Egyesület. A dunakeszi-i államvasúti műhely munkásainak sportalakulata. Az MLSz és MBSz tagja. Labdarúgócsapata a KÖLASz kötelékében működik. Titkár: Turcsányi Miklós.

Dunakeszi Sport Egyesület. Alakult 1925-ben az Alagi Sport Clubból kivált tagokból. Az MLSz tagja, a KÖLASz bajnokságáért szerepel.

Duna Labdarúgók Köre. Az ILL kollektív alapszabályainak alapján működik. Alakult 1926-ban.

Dunaparti Football Club. Alakult 1924-ben. Az ILL kötelékében annak kollektív alapszabályainak alapján működik. Klubhelyiség: III., Lajos-u. 68. Ügyvezető elnök: Széll László.

Dunántúli Athletikai Club Hungária Vasutas Sport Egyesület (DAC Hungária). Székhelye Győr. Alakult 1911-ben. A MASz, MKSz, MLSz, MUSz és MVSz tagja. A háború után a címben kifejezett két egyesület fúziója után vette fel jelenlegi nevét. Működési szakosztályai a következő sportágakkal foglalkoznak: atlétika, kerékpározás, vívás, úszás, labdarúgás. Futbalcsapata a NyLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. Elnök: Erdély Ernő. Titkár: Döbrössy László.

Dunavideki Evezős Társaság. Túraevezéssel foglalkozó egyesület. Elnök: Kézdi Kovács László festőművész. Titkár: Glaser Elemér dr., államrendőrségi kapitány.

Dunántúli Automobil és Motor Club (DAMC). Székhelye: Szombathely. Alakult 1928-ban. A klub a Királyi Magyar Automobil Club programjának a nyugati vármegyékben leendő végrehajtását tűzte ki feladatául. Az utóbbival kartellszerződésben van. Célja az automobilizmus és a motorkerékpározás eszméjének társadalmi és tudományos úton való terjesztése, automobil- és motorvezetők szakszerű továbbképzése, versenyek rendezése és triptikek megszerzése. Elnök: Pető Ernő dr. Igazgató: ifj. Müller Ede.

Dunántúli Turista Egyesület. Alakult 1903-ban. Székhelye: Sopron. Az MTSz tagja. Titkár: Leitner József, Pannóniaszálló.

DVSC. A Debreceni Vasutas Sport Club (l. o.) röv. neve.

DVTK. A Diósgyőr Vasgyári Testgyakorlók Köre (l. o.) röv. neve.

E.

Ecséri Sport Club. Alakult 1920-ban. Az MLSz tagja, a KÖLASz kötelékében működik. Klubhelyiség: Borky-vendéglő. Elnök: Csajághy Károly.

Edelenyi Iparosok Sport Egyesülete. Alakult 1925-ben. Az MLSz tagja, az ÉLASz miskolci II. osztályának kötelékében működik. Titkár: Pécsi Bertalan, Szent István-út.

Edison Kerékpár Egyesület (EKE). Alakult 1898-ban. Az MKSz tagja. Klubhelyiség: VII., József-körút 29., Mienk-kávéház. Titkár: Kovács József.

Egri Torna Egyesület (ETE). A MASz, MBSz, MLSz és MUSz tagja. Titkár: Alföldy Béla dr.

Egyetemi Közgazdaságtudománykari Athletikai Club (EKAC). A Kir. Magyar

Pázmány Péter Tudomány Egyetem közgazdasági fakultását hallgató ifjúságnak reprezentatív sportegyesülete. Alakult 1922-ben. Az MKOSz és az MFS tagja. Titkár: Kormos Jenő Gergely, IV., Szerb-utca 23.

Egyetértés Sport Club (ESC). A kávéházi, vendéglői és szállodai alkalmazottak sportegyesülete. Székhelye: Budapest. Alakult 1908-ban. A MASz, MLSz, és MUSz tagja. Labdarúgócsapata a BLASz II. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Braun József, VI., Csengeri-utca 86.

ÉKAC. Az Egyetemi Közgazdaságtudománykari Athletikai Club (l. o.) röv. neve.

Előre Testgyakorlók Köre. Működését ez időszereint szünetelteti.

I. kerületi Ifjúsági Torna Egylet (I. ker. ITE). Az ILL kollektív alapszabályainak alapján működik. Alakult: 1924-ben. Elnök: Nagy Ferenc.

I. kerületi Sport Club. Alakult 1918-ban. Az MLSz tagja, a BLASz II. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Daume Nándor, I., Verpeléti-út 2.

Első Magyar Általános Biztosító Társaság Tisztviselőinek Sport Egyesülete. Titkár: Gerő Miklós, IV., Vigadó-tér 1.

EMTK. Az Erzsébeti Munkás Testedző Kör (l. o.) röv. neve.

EMSE. A MOVE Esztergomi Sport Egylet (l. o.) röv. neve.

Encián Turisták. Székhelye: Budapest. Az egyesület 1914-ben alakult. Az MTSz tagja. Titkár: Haber Imre, V., Lipót-körút 15.

Erdélyi Kárpát Egylet. Székhelye: Budapest. Az MTSz tagja. Klubhelyiség: I., Koronaór-utca 8.

Erzsébeti Munkás Testedző Kör (EMTK). Székhelye: Pesterzsébet. A pesterzsébeti munkásság sportalakulata. Alakult 1909-ben. Az MLSz tagja, a BLASz II. osztályú bajnokságáért szerepel. Klubhelyiség: Kossuth Lajos-utca 51. Titkár: Zimmermann Arthur, Pesterzsébet, Attila-utca 17.

Erzsébetfalvai Athletikai Club. Az MKOSz tagja. Klubhelyiség: Pesterzsébet, Corso kávéház.

Erzsébetfalvai Football Club (EFC). Az ILL kollektív alapszabályainak alapján működik. Alakult 1925-ben. Elnök: Miskey József.

Erzsébetfalvai Törekvés Sport Club (ETSC). Alakult 1913-ban. Az MLSz tagja, a BLASz II. osztályában működik. Titkár: Blau Géza, Pesterzsébet, Török Flóris-u. 60.

Erzsébeti Torna Club (ETC). Alakult 1908-ban. Az MLSz tagja, a BLASz II. osztályú bajnokságáért játszik. Klubhelyiség: Corso kávéház. Titkár: Kovalik Jenő, Pesterzsébet, Rezeda-u.

Erzsébetvárosi Sport Club (ESC). Székhelye: Budapest. Alakult 1912-ben az ILSz kötelékében, mint Remény Vívó

és Athletikai Club. Jelenlegi nevén a háború befejezése óta szerepel. Az MLSz tagja, a BLASz III. osztályú bajnokságért szerepel. Titkár: Hajnal Pál, VI., Dalszínház-u. 1.

Erzsébetvárosi Sportolók Köre (Erzsébetváros). Székhelye: Budapest. Profeszionalista sportalakulat, amely a magyar futballsport újjászervezésével kapcsolatban 1926-ban alakult az Erzsébetvárosi Sport Clubból. A Profeszionalista Labdarúgók Alsövetsége II. ligabajnokságáért szerepel. Igazgató: Bleyer Béla, VI., Horn Ede-u. 3.

ESC. Az Egyetértés Sport Club és Erzsébetvárosi Sport Club (I. o.) röv. neve.

Esztergomi Sport Club. Az MLSz tagja. A KÖLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Dux Dezső, Kossuth Lajos-u. 58.

ETC. Az Erzsébeti Torna Club (I. o.) röv. neve.

ETE. Az Egri Torna Egylet (I. o.) röv. neve.

ETSC. Az Erzsébetfalvai Törekvés Sport Club (I. o.) röv. neve.

Európa Sport Club. Az ILL kollektív alapszabályainak alapján működik. Alakult: 1926-ban. Elnök: Kaiser Márk.

Ébredő Magyarok Egyesületének VIII. kerületi Sportosztálya (EME VIII.). Az MBSz tagja. Futballesapata a MOVE LL bajnokságáért játszik. Titkár: Kardos Imre, IV., Irányi-u. 21.

Ékszerészek Sport Clubja. Tagjai a nemesfémipari szakmából kerülnek ki. Alakult 1912-ben. Az MLSz tagja. A BLASz II. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Friedmann Pál, VII., Károly-körút 3.

Ékszerészek és Óráskok Football Clubja. Profeszionalista sportalakulat. Alakult 1916-ban. Az MLSz tagja. A PLASz II. osztályú bajnokságáért szerepel. Igazgató: Reiner Béla, VIII., Dési-u. 16.

ELASz. Az Északmagyarországi Labdarúgók Alsövetség (I. o.) röv. neve.

Élelmezési Munkások Országos Szövetségének Sport Clubja (ÉMOSz). A sütőipari szakmában foglalkoztatott munkások sportalakulata. Alakult 1921-ben. Az MLSz tagja, a BLASz III. osztályú bajnokságáért játszik. Titkár: Barta Dénes.

ÉMOSz. Az Élelmezési Munkások Országos Szövetségének Sport Clubja (I. o.) röv. neve.

Északmagyarországi Labdarúgók Alsövetség (ELASz). Székhelye: Miskolc. A Magyar Labdarúgók Szövetsége volt északi kerületének autonóm jogutódja. A háborút megelőző időkben a keleti kerület egyik részét alkotta. Alakult a magyar futball újjászervezésével kapcsolatban a futballsport decentralizálási munkálatai során, 1926-ban. Aktív tagyesületeinek száma 26, kerületi bajnokságát két osztályban bonyolítja le.

Az első osztály miskolci csoportjában 8, a mátravidéki csoport kötelékében 11 egyesület működik. A második osztály mérkőzéseinek lebonyolítása ugyancsak két csoportban történik. Főtítkár: Stejinczky Sándor, Miskolc, Kun József-utca 24.

F.

Farkasréti Athletikai és Football Club (FAFC). Székhelye: Budapest. A budai hegyvidék ifjúságának egy része alapította meg az egyesületet 1922-ben. Az MLSz tagja, működése szünetel.

Fegyvergyári Tisztviselők Sport Köre. A Magyar Fegyver- és Gépgyár tisztviselőinek sportalakulata. Klubhelyiség: IX., Soroksári-út 158. Titkár: Zuckmann Béla.

Felsőgödi Testgyakorlók Köre. Alakult 1920-ban. A MASz és MLSz tagja. Labdarúgó csapata KÖLASz II. osztályban szerepel. Elnök: Kovács Mihály, Család-utca 23. Titkár: Kiss Lajos.

Ferenc József Kereskedelmi Kórház Betegsegélyző Pénztár Tisztviselőinek Sport Egyesülete. Székhelye: Budapest. A címiben foglalt intézmény tisztviselőinek sportalakulata. Futballesapata a Közalkalmazottak Nemzeti Szövetségének vándordíjért szerepel. Klubhelyiség: VII., Bethlen-tér 1. Titkár: Nagy Zoltán.

Ferencvárosi Előre Sport Egylet. Alakult 1927-ben. Az ILL kollektív alapszabályainak alapján működik. Titkár: Wittner Antal.

«Ferencváros» Football Club (Ferencváros) Profeszionalista sportegyesület. Alakult a magyar futball újjászervezési munkálatai során 1926-ban a Ferencvárosi Torna Club kebeléből. Az MLSz tagja, a PLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. Az 1926—27, 1927—28. évi bajnokság, továbbá a Magyar Kupa, Téli Kupa és Husvétli serleg győztese. Sporttelep: IX., Üllői-út 129. Telefon: J. 349—48. Elnök: Szigeti Imre. Igazgató: Klement Sándor, VIII., Fiumei-út 21.

Ferencvárosi Sport Club (FSC). Alakult 1908-ban. Az MLSz tagja, a BLASz IV. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Kaposy Károly, IX., Ferenc-u. 5—7.

Ferencvárosi Sport Egylet (FSE). Alakult 1921-ben. Az MLSz tagja, a BLASz II. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Meggyesi András, IX., Gát-u. 21.

Ferencvárosi Testgyakorlók Köre (FTK). Alakult 1920-ban. Az MLSz tagja, a BLASz II. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Rozmann Gyula, IX., Ferenc-körút 1.

Ferencvárosi Torna Club (FTC). Alakult 1899-ben. Az egyesület vezetőitől indult ki a Magyar Labdarúgók Szövetsége megalakulásának eszméje. Az alakulást követő években az egyesület a labdarúgósporton kívül a tornászatot, az

úszást és a kerékpározást kultiválta. Első labdarugó mérkőzését 1900-ban játszotta. 1901-ben nyerte meg először a magyar bajnokságot, ezzel együtt összesen tizenegyszer lett a védője az országos bajnokságnak vagy az ezt helyettesítő vándordíjnak. Labdarugócsapata megnyerte 1913-ban Bécsben a Challenge-Cup-öt és a »Morgen« serlegét, a Magyar Kupát két ízben, a Corinthian-díjat hat-szor, a Ladányi vándordíjat egyszer, a Polónyi ezüstlabda vándordíjat pedig véglegesen. Győztese az 1914—15. évben lebonyolított Augusztai serlegmérkőzéseknek és az 1915-ben kiírt Vasladdadíjnak. Labdarugócsapatán kívül világhírnévre tett szert vízipólócsapata is, amely évek óta védője a bajnokságnak. Szakosztályai az alábbi sportágakat gyakorolják: atlétika, birkózás, labdarugás, evezés, tenisz, torna, úszás, vívás, kerék, pározás, boxolás, koresolyázás. A MASz, MBSz, MESz, MKSz, MKOSz, MOTESz, MÖSz, MUSz és MVSz tagja. Sporttelep: Klubház és tornaterem: Üllői-út 129. Telefon: J. 349—48. Csónakház: III., Újlaki rakpart. Elnök: Gschwindt Ferenc. Titkár: Serf Egyed.

Ferencvárosi Törekvés Sport Egylet. Az ILL. kollektív alapszabályainak alapján működik. Alakult 1925-ben. Klubhelyiség: IX., Ferenc-körút 2. Elnök: Szenzenstein Ignác. Titkár: Szobotka Károly.

Ferencvárosi Vasutasok Sportköre (FVSK). Alakult 1919-ben a Ferencvárosi pályaudvar forgalmi személyzetéből. Az MLSz és MOTESz tagja. Labdarugócsapata a BLASz I. osztályában szerepel. Sporttelep: IX., Gyáli-út. Főtítkár: Urbán György.

Fóti Sport Egylet. Alakult 1913-ban. Az MLSz tagja, a KöLASz II. osztályú bajnokságáért szerepel. 1921-ben győztese a MOVE Dunajobbparti bajnokságának. Titkár: Dalmati Győző.

Főiskolai Athletikai és Football Club (FAFC). Székhelye: Sopron. A soproni Erdő- és Bányamérnöki Főiskola ifjúságának testnevelő intézménye. Az 1860-ban alapított Selmechányai Főiskolai Athletikai Club jogutódja. Ősi székhelyéről 1918-ban felszerelésével és irattárána hátrahagyásával menekült. Működését 1921-ben kezdte meg ismét Sopronban, ahol 1925-ben jelenlegi nevén alakult újjá. Az egyesület atlétikával, úszással, vívással, teniszszéssel, tornászattal, céllövészettel, koresolyázással és sieléssel foglalkozik. A MASz, MLSz, MOLTSz, MČSz és MFS tagja. Labdarugócsapata a NyLASz szombathelyi II. osztályában szerepel. Elnök: Sadi József. Titkár: Pintér János.

Fővárosi Kerékpár Egylet. Alakult 1899-ben. Az MLSz tagja. Klubhelyiség: VIII., Rákóczi-út 63. Titkár: Zsiga Ede, IX., Ranolder-utca 28.

Fővárosi Testedzők Egyesülete (Föv. TE). Alakult a Fővárosi Labdarugók Köre és a Magyar Testedzők Egyesülete fúziójából 1912-ben. A Magyar Labdarugók Szövetsége taggyejesülete. Működése ezidőszereint szünetel.

Fővárosi Testedzők Köre (Föv. T. Kör). Alakította 1908-ban a főváros angyalföldi részén lakó ifjúsága. Az MLSz tagja. A BLASz III. osztályú bajnokságáért szerepel. Klubhelyiség: VI., Váci-út 97. Titkár: Holics Gyula.

Fővárosi Vívó Club. Az MVSz tagja. Az 1897. évben résztvett a Magyar Athletikai Szövetség megalakításában.

Föv. T. Kör Football Club. Professzionalista sportalakulat. Alakult 1927-ben. Az MLSz tagja. A PLASz II. B) osztályában szerepel. Igazgató: Popp György, V., Váci-út 114.

FSC. A Ferencvárosi Sport Club (I. o.) röv. neve.

FTC. A Ferencvárosi Torna Club (I. o.) röv. neve.

FTK. A Ferencvárosi Testgyakorlók Köre (I. o.) röv. neve.

FVSK. A Ferencvárosi Vasutasok Sport Köre (I. o.) röv. neve.

G

Ganzgyári Torna Egylet. Alakult 1921-ben a Ganz-Danubius Gép-, Wagon- és Hajógyár Rt. munkásai körében. Az MBSz, MLSz, MVSz tagja. Labdarugócsapata a BLASz II. osztályú bajnokságáért szerepel. Sporttelepe labdarugásra és teniszszezésre alkalmas. Titkár: Picke Géza, X., Kőbányai-út 31. Sporttelep: X., Simor-utca.

Gazdák Sport Egyesülete. Titkár: Gemziczky Béla.

Generali Sport Club. A Generali Biztosító Társaság tisztviselőinek sportgyejesülete. Klubhelyiség: V., Dorottya-utca 10. Titkár: Mächlovits Zoltán.

Giro- és Pánztár Egyet Tisztviselőinek Sport Egyesülete. A címben foglalt tőzsdéintézet tisztviselőit tömöríti.

Globus Torna Club. Alakult 1923-ban. A Globus Nyomdai Műintézet Rt. tisztviselői és munkásai alapították. A háborút megelőző időben az MLSz III. osztályú bajnokságáért szerepelt. A háború kitörésekor beszüntette működését. Ezidőszereint a Nyomdai Sportalakulatok Egyesülete kötelékében működik. Klubhelyiség: VI., Aradi-utca 8.

Gödöllői Iparos Ifjúsági Önképzőkör (GIK). A helyi iparos önképzőkör kebelében alakult 1918-ban. Az MLSz tagja, a KöLASz II. osztályában szerepel. Titkár: Szekeres Lajos, Éva-utca 18.

Gödöllői Sport Club (GSC). Az MLSz tagja. A KöLASz II. osztályában szerepel. Titkár: Hegyi Lajos.

Gross és Weiss Rt. Kalapgyár Sport Clubja. A CLL tagja. Klubhelyiség: VI.,

Podmaniczky-utca 14. Titkár: Kerekes Sándor dr.

GyETO. A Győri Egyetértés Torna Osztálya (l. o.) röv. neve.

Gyomai Sport Club. 1912-ben alakult a gyomai Kner Izidor nyomdavállalat személyzetéből Kner Sport Club alatt. Jelenlegi nevén 1921 óta szerepel. Az MLSz tagja, a DLASz csabai I. osztályának kötelekében szerepel. Titkár: Fekete János, Tiszamalom.

Gyömrői Sport Egylet. Alakult 1922-ben. Az MLSz és MUSz tagja. Sportteleppel és modern uszodával rendelkezik. A KóLASz I. osztályában szerepel. Titkár: Szabó László iparművész.

Gyöngyösi Atlétikai Club. (GyAK). Ujjáalakult 1911-ben, az 1906. évtől szünetelő Gyöngyösi Testgyakorlók Egyesületéből. A MASz, MKSz, MLSz, MOLTSz és MVSz tagja. Labdarugó-csapata az ÉLASz mátravidéki alosztályában működik. Titkár: Bakó Oszkár, Sugár-út 1909.

Győri Csónakázó Egylet. Alakult 1877-ben, mint a vidék legelső evezősegyesülete. A MESz és a MOLTSz tagja. Csónakháza és teniszgrundi van. Titkár: Bély Andor dr.

Győri Egyetértés Torna Osztálya. (GyETO). Egyike a futbalszövetség legrégibb egyesületeinek. Alapította 1904-ben a győri vagongyár sportkodvelő ifjúsága. Labdarugócsapata a kerületi bajnokságot a kiírástól kezdődően 1913-ig minden évben megnyerte és az 1909, 1910, 1912 és 13. bajnoki években a legjobb vidéki csapat címe kvalifikálta magát. Az MLSz tagja. Bajnoki mérkőzéseit a NyLASz I. osztályában bonyolítja le. Titkár: Schramm Ferenc, Árpád-utca 83.

Győri Kereskedők Sport Egylete. Az MLSz tagja. Titkár: Geiger Jenő, Kossuth Lajos-utca 29.

Győri Keresolyázó Egylet. Alakult 1885-ben. A MOKSz tagja. Titkár: Veöreös Miklós, Pénztigygazgatóság.

Győri II. kerületi Sport Club. Az MLSz tagja. A NyLASz II. győri osztályában szerepel. Titkár: Farkas Ferenc, Kossuth Lajos-utca 97.

Győri Nemzeti Sport Club. Alakult 1923-ban. Az MLSz tagja. A NyLASz II. győri osztályában szerepel. Titkár: Jakus Dávid.

Győri Torna Egyesület. Alakult 1913-ban. A MASz, MESz, MOTESz és a MUSz tagja. Titkár: Perl László dr., Vilmos császár-út 13.

Győri Vívó Club. Az MVSz tagja, Titkár: Keller Jenő.

Győri Atlétikai Club (GyAC). Alakult 1919-ben. A MASz, MBSz, MLSz, MUSz és MVSz tagja. Labdarugócsapata a NyLASz II. győri osztályában szerepel. Titkár: Friedrich Gyula, Kossuth Lajos-utca 69.

Gyopár Túrista Egylet. Alakult 1912-ben. A MTSz tagja. Magyar Túrista Szövetség. Menedékháza a Pomáz fölött-Csikóváralján van. Épült 1925-ben. Klubhelyiség: VII., Erzsébet-körút 49. II. em. Főtitkár: Demény Miklós.

Gyulai Atlétikai Club. Alakult 1913-ban. A MASz, MLSz, MOTESz, MUSz és MVSz tagja. Labdarugó csapata a DLASz csabai II. osztályában szerepel. Főtitkár: Fábíán Emil dr.

Gyulai Építőmunkások Testedző Egyesülete. Alakult 1924-ben. Az MLSz tagja. Bajnoki mérkőzésért a DLASz II. csabai osztályában bonyolítja le. Titkár: Csábi Ferenc Gyula, IV., gróf Wenckheim Frigyes-utca 28.

Gyulai Testedző Egyesület. Alakult 1922-ben. Az MLSz tagja. A DLASz II. csabai osztályában szerepel. Főtitkár: Baranyik Ignác.

H

Haladás Sport Club. Alakult 1912-ben. Az MLSz tagja. Működése ez időszert szünetel. Titkár: Polgár Béla, VIII., Hunyadi-utca 56.

Haladás Vasutas Sport Egylet. Székhelye: Szombathely. Az ottani államvasuti műhely alkalmazottainak sportegyesülete. Alakult 1919-ben a »Haladás« Dal- és Önzépzőkör sportosztályaként. 1922-ben az anyaegyesület kötelekéből kilépett és jelenlegi nevét vette fel. 1156 tagjának önkéntes munkájával még ugyanebben az évben építette fel sporttelepét. A MASz, MBSz, MLSz, MOLTSz és a Vasutas Sportliga tagja. Szakosztályai az alábbi sportágakkal foglalkoznak: atlétika, birkózás, kerékpározás, labdarugás, teniszezés. Labdarugó csapata a NyLASz I. osztályú bajnokságért szerepel. Kerületi bajnokságot nyert az 1926—27. évben. Klubhelyiség: Máv. üzletvezetőség, Szombathely. Titkár: Takács Sándor, Temető-utca 13.

Hangya Tisztviselők Sport Egyesülete. Székhelye: Budapest. A címben foglalt intézmény tisztviselőkarának sportegyesülete.

Hajduböszörményi Torna Egylet. Alakult 1923-ban. A MASz tagja, annak keleti kerületében működik. Titkár: Hunyadi László dr., Városháza.

Hajdunánási Tenisz Társaság. Titkár: Berencsy Gyula.

Hajdunánási Torna Kör. Titkár: Nyakas Sándor dr.

Hajdunánási Vadász Társulat. Titkár: Oborsil Alajos.

Hajduszoboszlói Sport Egylet. Titkár: B. Nagy Sándor.

„33“-asok Football Clubja („33“ FO). Székhelye: Budapest. Alakult 1900-ban. A Magyar Labdarugók Szövetségének megalakulása után a II. osztályú bajnokságba osztották be az egyesületet, majd 1902-ben bejutott az első osztályba. Ettől az

időtől kezdve háromszor kiesett, majd ismét visszakerült az I. osztályba. Az 1902. év őszén a margitszigeti pályán legyőzte a prágai Slavia csapatát. Az 1913. évben résztvett a Szentpétervárott rendezett serlegmérkőzésekben és győzelmet aratott a Leipziger Bewegungsspieler ellen. Az utóbbi években szépen szerepelt északolaszországi és bulgáriai túráján. Az MLSz tagja. A BLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. Klubhelyiség: Gellért kávéház, I., Horthy Miklós-út 1. Elnök: Ripka Ferenc dr. főpolgármester. Klubkapitány: Bosnyákovics Károly rendőrfelügyelő III., Margitsziget.

„33“ FC. A „33“-asok Football Clubja (l. o.) röv. neve.

III. kerületi Football Club. Professzionista sporttalakulat. Alakult az újlaki sporttársadalom körében a Budapesti III. kerületi Torna és Vívó Egyletből, a magyar futballsport újjászervezésével kapcsolatban, 1926-ban. A PLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. Igazgató: Vértes Imre, VI., Vilmos császár-út 63. Sporttelep és klubház: III., Határ-utca.

III. kerületi Munkás Sport Egylet (III. ker. MSE). Alakult 1920-ban. Az MLSz tagja. A BLASz III. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Mihályi Gyula, III., Szentlélek-tér 4.

III. ker. TVE. A Budapesti III. kerületi Torna és Vívó Egylet (l. o.) röv. neve.

Harmonia Dal- és Sport Egyesület. Székhelye: Debrecen. Alapították 1925-ben a debreceni helyi vasút és a Debrecen—nyírbátori hév. alkalmazottai. Az MLSz tagja. A KLASz kötelékébe tartozik. Titkár: Tarján Oszkár dr., Petőfi-tér 14.

VI. kerületi Football Club. Alakult 1922-ben. Az MLSz tagja. A BLASz II. osztályában szerepel. Sporttelep: VI., Rákospatak. Titkár: Fekete Gyula.

VI. kerületi Sport Club. Alakult 1920-ban. Az MLSz tagja. A BLASz II. osztályú bajnokságáért szerepel. Főtitkár: Dirnfeld Pál.

VI. kerületi Testedzők Köre. Az ILL kollektív alapszabályainak alapján működik. Alakult 1925-ben. Klubhelyiség: VI., Petneházy-utca. Elnök: Beregi Ferenc.

„65“ Football Club. Az ILL kollektív alapszabályainak alapján működik. Alakult 1917-ben.

Hazai Bank Tisztviselőinek Sport Egyesülete. A címben foglalt pénzügyi tisztviselőinek sporttalakulata. A PSL tagja. IV., Harmincad-utca 6. Elnök: Práger Tibor dr.

Hejőcsabai Sport Egyesület. Alakult 1925-ben. Az MLSz tagja. Az ÉLASz miskolci II. osztályában szerepel. Titkár: Pollágh Géza.

Hermes Magyar Általános Váltóúzlét rt. Tisztviselőinek Sport Köre. A címben

foglalt pénzügyi tisztviselőinek sporttalakulata. A PSSz tagja. Labdarúgó csapata a fenti sportszövetség által alapított vándordíjakért szerepel. Titkár: Bíró Lajos, IV., Petőfi Sándor-utca 5.

VII. kerületi Amatőr Sport Club. Az MLSz tagja. A BLASz IV. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Medgyes István, X., Augusztia telep.

VII. kerületi Football Club. Az ILL kollektív alapszabályainak alapján működik.

VII. kerületi Hérosz Football Club. Az ILL kollektív alapszabályainak alapján működik. Alakult 1927-ben. Főtitkár: Juszt Adolf.

VII. kerületi ifjak Torna Köre. Clubhelyiség: Ceylon kávéház, VII., Rottenbiller-utca.

HMTE. A Hódmezővásárhelyi Munkás Testedző Egyesület (l. o.) röv. neve.

Hódmezővásárhelyi Iparosok és Kereskedők Bercsényi Sport Egyesülete. Alakult 1925-ben. Az MLSz és a MOTESz tagja. Labdarúgócsapata a DLASz szegedi osztályában szerepel. Titkár: Benkó Ferenc.

Hódmezővásárhelyi Munkás Testedző Egyesület. (HMTE). Alakult 1912-ben a megszűnt Vásárhelyi Athléikai és Football Club tagjaiból. Működési tere a labdarúgás, tenisz, birkózás, atlétika és kerékpározás sportjaira terjed ki. A MASz, MBSz, MLSz és MKSz tagja. Labdarúgócsapata a DLASz szegedi I. osztályában szerepel. Sporttelepe az özszes szabadtéri sportágak gyakorlására alkalmas. Klubhelyiség: Feketesas kávéház. Elnök: Ifj. Zsarkó Imre. Főtitkár: Springer Imre, Andrássy-út.

Hódmezővásárhelyi Torna és Vívó Egylet. (HTVE). Tagjai az atlétika, birkózás, labdarúgás, tenisz, torna, úszás, vívás sportjaival foglalkoznak. A MASz, MBSz, MLSz, MOLTSz, MOTESz, MUSz és MVSz tagja. Labdarúgó csapata a DLASz szegedi I. osztályában szerepel. Elnök: Fekete Géza. Titkár: Reisinger Miklós IV., Kinizsi-utca 17.

Horgony Kerékpár Kör. Az MKSz tagja. Klubhelyiség: IX., Üllői-út 81. Titkár: Nolai Aladár.

HTVE. A Hódmezővásárhelyi Torna és Vívó Egylet (l. o.) röv. neve.

Hubertus Sopronvárosi és Sopronmegyei Vadászati Védegyesület. Székhelye: Sopron.

Hungária Evezős Egyesület. Alakult 1911-ben. Az egyesületet a Pannónia Evezős Egyletből kivált elsőrangú versenyzők alapították. A disszidenseknek már a megalakulás után újabb követők akadtak a rivális egyesületből. Az 1912. évi stockholmi olimpiásra történt előkészületek során aratta első szenzációs győzelmét a Pannonián és e teljesítménye alapján az egyesület képviselte a magyar evezősportot az olimpiás evezőstornáján.

Működését a háború félbeszakította, de 1920-ban új életre kelt a klub, de kitarító munkája csak 1927-ben érlelt gyümölcsöt, amikor a Pannoniát a bajnokságban legyőzte és ezzel elnyerte a bajnoki címet. Evezősháza és tennispályája a Margitszigeten van. Modern partiházának építését 1927-ben fejezte be. A MESz tagja. Igazgató: Wüschner Fri-gyes, IV., Városház-utca 10.

Hungária Football Club (Hungária). Professzionalista alakulat, amely a magyar futball újjászervezésével kapcsolatban 1926-ban alakult a Magyar Testgyakorlók Köre tagjaiból. Az MLSz tagja, a PLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. Elnök: Brüll Alfréd. Igazgató: Fodor Henrik dr., V., Wekerle Sándor-u. 5. Sporttelep és klubház: VI., Hungária-körút 301. Telefon: J. 389—62.

Hungária Sport Club. Alakult 1923-ban. Az MLSz tagja, a BLASz II. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Huszár Mihály.

Hungária Vívó Club. Az MVSz tagja Vívóterem: VI., Andrásy-út 21. Telefon: 118—61. Titkár: Wollmuth Ernő.

Hunnia Csónakázó Egylet. Alakult 1882-ben. Egyike a legrégebb magyar evezősegyesületeknek. A klubot eredetileg szabadevezősök alakították és fokozatosan szervezték át túraevezéssel foglalkozó egyesületté. Versenysporttal nem foglalkozik. A MESz és a MOLTSz tagja. Csónakház és sporttelep: III. Ujlaki rakpart. Igazgató: Horánszky Gyula.

Husiparosok Sport Clubja (HSC). Alakult 1919-ben a Terézvárosi Sport Kör nevének megváltoztatásával. Az MLSz tagja. A BLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. Klubhelyiség: VII., Kertész-utca 22. Titkár: Stojanovits Ödön.

Husos Football Club. Professzionalista sportalakulat. Alakult a husiparos társadalom köréből 1926-ban. A PLASz II. osztályú bajnokságáért szerepel. Igazgató: Balázs Jenő VI., Bulyovszky-utca 40. szám.

Hüvösvölgyi Sport Club. Alakult 1927-ben. Az MLSz tagja és a BLASz IV. osztályú bajnokságáért szerepel. Klubhelyiség: I., Hidegkúti-út 107. Titkár: Ifj. Holzspach Nándor.

I.

Ifjúsági Aéro Liga. Alakult 1927-ben a Magyar Aéro Szövetség kötelékében. Tagjai sorába tömöríti a szövetség kebelében alakuló ifjúsági aéro-köröket. A szervezési munkálatokat az ifjúsági aéro-körök szervező-bizottsága végzi. Ennek feladata a repülés eszméjének az ifjúság körében való propagálása. Előadó: Hegyes Imre Halassy Tibor.

Ifjúsági Labdarugók Ligája. (ILL). Alakult 1903-ban Ifjúsági Labdarugók Szövetsége név alatt azzal a céllal, hogy az akkori már gyors iramban fejlődő labda-

rugósport utánpótlását bürokratikus nehézségek mellőzésével biztosíthassa. Ezt a kérdést úgy hidalták át, hogy a megalakult egyesületek belépésük egyszerű bejelentésével résztvehetnek a szövetség rendezésében döntésre kerülő bajnoki és díjmérkőzéseken, anélkül, hogy az egyesülési jogról alkotott törvény határozmányainak alávetnék magukat. A szövetség tag egyesületei így a szövetség kollektív alapszabályainak alapján működnek és azokat a legfelsőbb sporthatósággal szemben maga a szövetség elnöksége képviseli. Az ILSz jogviszonyát a Magyar Labdarugók Szövetségével a két sportszövetség között fennálló kartellszerződés szabályozza. Ennek a kartellnek legfontosabb pontját a játékosigazolási kérdések alkotják és ennek értelmében az ILSz játékosai várakozási idő nélkül, minimális leigazolási illeték lefizetés ellenében azonnal átigazolhatók az MLSz bármelyik tag egyesülete részére. Az alapszabályok nélkül működő egyesületeken kívül az előbbi kategóriával egyenlő jogokkal bíró résztvevője lehet az ILSz-nek az MLSz bármelyik tag egyesülete. A bajnoki mérkőzéseken résztvevő játékosok korhatára azonban mindkét kategóriában 21 életév. A szövetségnek eddig két vidéki kerülete működik Miskolcon és Debrecenben. A központ tag egyesületeinek száma 86. Klubhelyiség: VII., Király-utca 57. Ügyvezető elnök: Schissler József. Főtítkár: Aufrechtig Imre.

Igazságügyi Sport Club (ISC). A M. kir. Igazságügyminisztérium fennhatósága alá tartozó hivatalok tisztviselőinek sportalakulata. Alakult 1926-ban. Tagjai a labdarugás, vívás, boxolás sportjaival foglalkoznak. A MÖSz tagja. Labdarugó csapata a közalkalmazottak Nemzeti Szövetsége által kiírt vándordíjért szerepel. Klubhelyiség: V., Markó-utca 16. Igazságügyi palota. Elnök: Tatich Péter dr., kir. kúriai bír. Titkár Ruff Lajos dr.

ILL. Az Ifjúsági Labdarugók Ligája (I. o.) röv. neve.

Irsai Sport Egylet. Székhelye: Alberti Irsa. Az MLSz tagja. A KÖLASz II. osztályában szerepel.

Isaszegi Sport Egylet. Alakult: 1911-ben. Az MLSz és MUSz tagja. Labdarugó csapata a KÖLASz II. osztályú bajnokságáért játszik. Titkár: Polényi Vilmos.

ISC. Az Igazságügyi Sport Club (I. o.) röv. neve.

J.

Jászapáti Összetartás Sport Egylet (Jössze). Alakult 1920-ban. Működő szakosztályai az alábbi sportágakat gyakorolják: atlétika, birkózás, kerékpározás, úszás. A MASz, MBSz, MKSz és a MUSz tagja. A MASz keleti kerületében és a MUSz Jász kerületében működik. Cím: Kir. Járásbíróság.

Jászárokszállási Torna Club. Alakult 1912-ben. Az MLSz tagja és az ELASz mátravidéki alosztályában szerepel. Titkár: Pádár Aladár dr.

Jászberényi Kereskedelmi Egyesület Ifjúsági Alosztálya. Az MLSz tagja. Az ELASz mátravidéki alosztályában működik. Titkár: Kertész Gyula.

Jász Nagy Kun Szolnokmegyei Urkocsisok Szövetkezete. Székhelye: Pusztakengyel. A MLEOSz tagja, Titkár: Szalay Pál.

»Józsefváros« Football Club. Profeszionalista sport alakulat. (Józsefváros). Alakult 1917-ben. A PLASz II. B) osztályában működik. Igazgató: Gallovich Tibor, VII., István-út 41.

Józsefvárosi Sport Club. Alakult 1912-ben. Az MLSz tagja és mint ilyen a BLASz III. osztályának bajnokságáért játszik. Klubhelyiség: Miénk kávéház, VIII., József-körút 29. Titkár: Frankl Ákos.

Józsefvárosi Sport Egylet. Alakult 1927-ben. Az Ifjúsági Labdarugók Ligája kollektív alapszabályainak alapján működik. Klubhelyiség: VII., Teleki-tér 7.

JÖSSZE. A Jászapáti Összetartás Sport Egylet (l. o.) rövid neve.

Jövő Sport Egylet. Alakult 1925-ben. Az Ifjúsági Labdarugók Ligája kollektív alapszabályainak alapján működik. Elnök: Moron József.

Jutagvári Torna Egylet. Az újpesti jutagvár alkalmazottainak sportegyesülete. Alakult 1913-ban. Az MLSz tagja. A BLASz III. osztályú bajnoki mérkőzéseim vesz részt. Sporttelep: VI., Váci-út 189. Titkár: Mészáros István.

K.

KAC. A Kispesti Atlétikai Club (l. o.) rövid neve.

Kalaposok Sport Egyesülete. Székhelye: Budapest. Az egyesület a kalapipari szakma munkásait tömöríti tagjai sorába. Alakult 1921-ben. Az MLSz tagja. Labdarugó csapata a BLASz II. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Szuchodovszky Rezső VII., Péterffy Sándor-u. 36.

Kanizsa Football Club mint Szövetkezet (Kanizsa). Profeszionalista spor-alakulat. Alakult 1917-ben. Az MLSz tagja és a PLASz II. osztályában szerepel.

KÁOE. A Kereskedők Atlétikai Egyesülete (l. o.) rövid neve.

Kaposvári Atlétikai Club (KAC). Egyike a legrégebb vidéki egyesületeknek. A MASz, MLSz és a MUSz tagja. Labdarugó csapata a háborús előtti időkben a déli kerület bajnokságáért játszott és az 1907—8. bajnoki évben elsőnek szerezte meg Délmagyarország labdarugóbajnokságát. Amikor 1909—10. bajnoki évben újonnan alakított dunántúli kerületbe osztották be az egyesü-

letet, ennek is első bajnokcsapata lett. A DLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. Klubhelyiség: Korona Szálló. Titkár: Sebestyén Mihály dr., Korona-utca 15.

Kaposvári Donnervárosi Levente Testedző Egyesület. Alakult 1921-ben. A MASz és az MLSz tagja. Labdarugó csapata a DnyLAK pécsi alosztályában működik.

Kaposvári Rákóczi Sport Club (KRSC). Alakult 1925-ben. Az MKSz, MLSz és a MUSz tagja. Labdarugó csapata a DnyLASz II. osztályában működik. Titkár: Mayer Lajos Cukorgyár.

Kaposvári Turul Sport Egylet (KTSE). Alakult 1920-ban. A MASz, MBSz, MLSz, MOLTSz, MUSz és MVSz tagja Szakosztályai az alábbi sportágakat vették működési körükbe: atlétika, birkózás, labdarugás, tenisz, úszás és vívás. A DnyLASz I. osztályú bajnokságáért küzdő labdarugócsapata a »Somogy-megye legjobb csapata« címéért lefolyt körmérkőzésekben négyszer került ki győztesként és megnyerte a fenti körmérkőzésekkel kapcsolatos ezüstszerleget. Titkár: Csukly József dr.

Karcagi Iparosok és Kereskedők Sport Egylete. (KIKSE). Alakult 1920-ban. Az MKSz és MLSz tagja. Labdarugó csapata a KLASz kötelékében működik. Titkár: Kaufmann Jenő.

KAVE. A Békéscsabai Kereskedők Atlétikai és Vívó Egylete (l. o.) rövid neve.

Kámoni Atlétikai Club. Alakult 1923-ban a Kámoni Keresztény Ifjúsági Önképző Körből. Az MLSz tagja. A NyLASz kötelékébe tartozik. Titkár: Gelencsér János, Kőszeg-utca 36.

KEAC. A Kitarítás Egyetemi Atlétikai Club (Szeged). l. o. rövid neve.

Kecskeméti Atlétikai Club (KAC). A klub 1900-ban alakult meg Kecskeméti Torna és Vívó Egylet cím alatt. Jelenlegi nevét 1908-ban vette fel. Szakosztályai: az atlétika, birkózás, labdarugás, ping-pong, tenisz, torna, úszás, vívás sportjai találtak otthonra. A MASz, MBSz, MLSz, MOATSz, MOLTSz, MOTESz, MUSz és MVSz tagja. Labdarugó csapata háromszor nyert kerületi bajnokságot és ötször győzött kerületének alosztályi bajnokságában. A KöLASz I. osztályában működik. Igazgató: Barcsa József női felső keresk. isk.

Kecskeméti Sport Club (KSC). Alakult 1920-ban. Tagjai az atlétika, labdarugás, kerékpár és hölgytorna sportjait űzik. Labdarugók Szövetsége és a Magyar Kerékpáros Szövetség tagegyesülete. Labdarugócsapata a KöLASz II. osztályának bajnokságáért szerepel. Sporttelepe labdarugásra és kerékpározásra alkalmas. Elnök: Dunay Róbert. Titkár: Varga József dr.

Kecskeméti Testedző Egyesület (KTE). Alakult 1911-ben Kecskeméti Munkás Testedző Egyesület néven. 1912-ben a

Kecskeméti Sport Egylettel társulva jelenlegi nevét vette fel. A MASz, MBSz és az MLSz tagja. Labdarugó csapata a KÖLASz I. osztályában működik. Klubhelyiség: Homok kávéház. Titkár: Gyulai Ferenc, Cimbalmos-utca 6.

Kelenföldi Football Club (KFC). Alakult 1911-ben. Az MLSz tagja. Labdarugócsapata a BLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Papp József, Kelenföldi pályaudvar.

Kelenvölgyi Sport Club. Alakult 1917-ben. Az MLSz tagja. A BLASz IV. osztályában működik. Sporttelepe labdarugásra és az athlétikai sportok gyakorlására alkalmas. Klubhelyiség: Schottkevendéglő, Kelenvölgy. Elnök: Grozdik Antal. Főtitkár: ifj. Buday József.

Keletmagyarországi Labdarugó Alsövetség (KLASz). Székhelye: Debrecen. Alakult a magyar futballsport újjászervezése kapcsán 1926-ban, mint a Magyar Labdarugók Szövetsége egykori keleti kerületének utódja. A keleti kerület megállapítására az első kísérletek 1905-ben történtek meg, amikor azonban nem sikerült létrehozni az egyesületek blokkját. A kerület 1908-ban végre megalakult Kolozsvár székhellyel, ez azonban csupán a kolozsvári és marosvásárhelyi sportegyesületek szövetségének volt tekinthető. A vidéki kerületeknek 1914-ben kodifikált önkormányzata a keleti kerületből kihasította az erdélyrészi kerületet és így a kerület ezután Bihar-, Hajdú-, Szatmár és Szabolcsmegyére szorított. A trianoni szerződés diktálta helyzet: ezután elszakította a kerülettől a virágzó nagyváradi és szatmári egyesületeket. Az 1926-ban megalakult Keletmagyarországi alsövetség labdarugó bajnokságáért 10 elsőosztályú és két csoportban 4—4 másodosztályú egyesület szerepel. A II. osztály szabolcsi és kunsági csoportokra oszlik. Ügyvezető-társelnök: Kollmann Ferenc, Debrecen, Török Bálint-utca 1.

Kereskedők Athlétikai Egyesülete (KAOE). Székhelye: Budapest. Az egyesület a kereskedelmi életben foglalkoztatott tisztviselőket irodai és kereskedelmi alkalmazottakat tömöríti tagjai közé és azok sportolási szükségletéről gondoskodik. Alakult 1896-ban, mint Kereskedelmi Alkalmazottak Országos Egyesületének sportcsoportja. Eleinte csak túrisztikával foglalkozott, a következő évben azonban már megalakult a tornaszakosztály, majd 1904-ben a futball sportot is bekapcsolta működési körébe. Labdarugócsapata 1914-ben bekerült a Magyar Kupa döntőjébe. A csapat 1915-ben megnyerte a Brüll serleget és ezzel az I. osztályú bajnokságban való részvételre kvalifikálta magát. A háború utáni időkben kitért gazdasági válság a II. osztályba kényszerítette az egyesületet és csak a szétválasztás után került vissza az elsőosztályba, ahol most a

BLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. 1911-ben megalakította athlétikai szakosztályát és ez időtől kezdve főként a rövidtávúfutók nevelésével szerzett eredményeket. Működő szakosztályai az alábbi sportágakat kultiválják: athletika, labdarugás, ping-pong, torna, túrisztika, úszás. A MASz, MLSz, MOATSz, MOTESz MTSz és a MUSz tagja. Sporttelep: IX., Soroksári-út. Klubhelyiség: Lovrana kávéház. Titkár: Tarján Ödön.

Kereskedő Ifjak Társulata. (KIT). Székhelye: Budapest. Alakult 1886-ban. Futballcsapatát 1911-ben alakította meg. Az MLSz és az MVSz tagja. Klubhelyiség: Baross szövetség, Deák Ferenc-utca 10.

Keresztényszocialista Vasutasok Országos Gazdasági Egyesülete Sportszakosztálya (Dombóvári VÖGE). Székhelye: Dombóvár. A Vasutas Sportszövetség tagegyesülete. Labdarugócsapata az országos vasutas-bajnokság körmérkőzéseiben vesz részt. Titkár: Kovács Gyula.

KFC. A Kelenföldi Football Club (l. o. röv. neve).

Keszthelyi Csónakázó és Koresolyázó Egylet. Az MKOSz tagja. Bevezetett sportágak: evezés, tenisz, koresolyázás.

Keszthelyi Gazdasági Akadémiai Athlétikai Club. A keszthelyi gazdasági főiskola hallgatóinak sportalakulata. Alakult 1922-ben. Az egyesület az athletika, úszás, vívás sportágait vona működési körébe. A MASz, MUSz és az MFS tagja.

Kéve Sport Egylet. Székhelye: Budapest. Alakult 1910-ben. Az MLSz tagja. A BLASz IV. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Hecker András, VI., Úteg-utca 21.

Kétegyházi Testedző Egyesület (KTE). Alakult 1920-ban. Az MLSz tagja. A DLASz csabai II. osztályának kötelékében szerepel. Elnök: Háger András. Titkár: Bálint Ferenc.

IX. kerületi Sport Club. Székhelye: Budapest. A fővárosi IX. kerületében lakó munkás-ifjúság alakította meg 1925-ben. Az ILL tagja, annak kollektív alapszabályainak alapján működik. Elnök: Vécsey János.

Királyi Magyar Automobil Club (KMAC). Székhelye: Budapest. Mint a Fédération Internationale des Clubs Motorcyclistes és az Association Internationale des Automobile Clubs Reconus tagja, a sportfőhatóság jogát gyakorolja a magyar automobilizmus és a motorrörékpár kereskedelemnek nemzetközi viszonylatában. Alakult 1900-ban. Az MSSz és a MOCSz tagja. Klubhelyiségei: IV., Apponyi-tér 1. Telefon: J. 153—18. Elnök: gróf Andrassy Sándor. Vezértitkár: Szellnár Aladár dr.

Királyi Magyar Yacht Club (KMYC). Az 1883-ban alakult Stefánia Yacht Egylet utóda. Jelenlegi nevét 1912-ben vette fel. Balatonföldváron, Balaton-

füreden, Tihanyban és Siófokon karöltve működik a Balatoni Yacht Clubbal. Teljes jogú tagja az International Yacht Racing Association-nak. Commodore: gróf Szóchenyi Emil. Vezértitkárok: Gordon Róbert, Iklódi Szabó János, Kienast Ferenc és Klöss Károly dr.

Kiskőrési Football Club. Az MLSz tagja. Titkár: Szabolcs József.

Kiskunfélegyházi Sport Club. Alakult 1920-ban, mint a MOVE Labdarugók Szövetsége taggyesülete. A MOVE kerületi bajnokságát három ízben nyerte meg. 1922-ben egybeolvadt a Kiskunfélegyházi Petőfi Sport Egylettel és azóta az MLSz kötelékében működik. Tagja az MBSz-nek. A DLASz szegedi II. osztályában szerepel. Titkár: Peregı József dr.

Kiskunfélegyházi Testedzők Köre (KTK). Alakult 1923-ban a helybeli Függetlenségi Népkör bevonásával. Győztese a déli kerület 1923—24. évi II. osztályú bajnokságának, a HADRÓÁ-serlegnek és a Stefánia serlegnek. Az MLSz tagja és a DLASz szegedi I. osztályának bajnokságáért játszik. Titkár: Halápy Sándor, Városháza.

Kiskunfélegyházi Iparosok Testedző Egyesülete. Titkár: Seres Ferenc, gróf Tisza István-utca 6.

Kiskunhalasi Athletikai Club. Titkár: László Imre.

Kiskunhalasi Magyar Tavasz Ifjúsági Egylet. Titkár: Fehér István.

KISOK. A Középfoku Iskolák Sportköreinek Országos Központja (I. o.) rövid neve.

»Kispest» Football Club (Kispest). Professionalista sportalakulat, amely a magyar futball újjászervezése kapcsán alakult 1926-ban Kispest sporttársadalmának áldozatkészségéből, a Kispesti Athletikai Clubból. Az MLSz tagja és a PLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. Sporttelepe Kispesten, a Sárkány-utcában van, ahol 1927-ben építette meg a város és a társadalom támogatásával modern tribünjét. Igazgató: Mayer Béla, Üllői-út 109.

Kispesti Athletikai Club. (KAC). Alakult 1909-ben néhány kispesti sportkedvelő diák kezdeményezésére. A klub tagjai eleinte csak tornával és könnyű atlétikával foglalkoztak, de rövidesen megalkult a futballszakosztály is. Az első esztendőt a pestvidéki kerületben töltötte a futballesapat, majd a fővárosi IV. osztályba nyert beosztást. A következő évben már a III. osztályba került, amelynek bajnokságát az 1912—13. évben megnyerve, jogot nyert a II. osztályba való szereplésre. Erre azonban már nem kerülhetett sor, mert az MLSz ebben az évben felállította a pestkörnyéki alosztályt és az egyesület csak 1914-ben a háború kitörése után indulhatott a fővárosi egyesületek részére kiírt Augusztas-serleg körmérkőzéseiben. A kiesést

a csapat évről-évre elkerülhette és az 1919—20. bajnoki évben az első békebajnokságban a második helyen végzett. Ez időtől kezdve állandó résztvevője az elsőosztályú bajnokságnak, amatőr csapata a BLASz I. osztályában szerepel. A háború után megalakította ökölvívó- és kerékpáros szakosztályát, amelyek a mai napig vezetőszerepet töltenek be a fenti két sportágban. Az MLSz, MKSz és MÖSz tagja. Sporttelepe: Kispest, Sárkány-utca. Klubhelyiség: Magyar Király Szálloda. Titkár: Borsos Károly, Szent Imre-utca 3.

Kispesti Husiparosok Torna Clubja (K. Husos). A husipari szakmában foglalkoztatott kispesti ifjúság sportalakulata. Alakult 1925-ben. Működését az MLSz közép-magyarországi kerületében kezdte, jelenleg a BLASz III. osztályában szerepel. Klubhelyiség: Eggert-utca 70. Elnök: Kostalek József. Főtitkár: Bottka Ernő dr.

Kispesti Munkás Testedző Egyesület (KMTE). Alakult 1911-ben. Az MLSz Közép-magyarországi kerületének ceglédi alosztályában működött, jelenleg a BLASz IV. osztályában szerepel. Titkár: Mordmann Károly, IX., Soroksári-út 49, Hungária malom.

Kitartás Egyetemi Athletikai Club (KEAC). Székhelye: Szeged. A szegedi Tudományegyetem ifjúságának reprezentatív sportalakulata. Az egyesület Kolozsvárott alakult meg 1903-ban Kolozsvári Egyetemi Athletikai Club néven. Az erdélyrészi sportélet számottevő tényezője volt az egyetemi klub, amely különösen az atlétikában volt méltó reprezentánsa Erdély sportjának. Amikor a kolozsvári egyetemet a békekötés után Szegedre helyezték át, az egyesület is ide tette át működésének színterét. Szakosztályai az atlétika, labdarúgás, ping-pong, céllövészet, teniszezés, úszás és vívás sportjaival foglalkoznak. A MASz, MLSz, MOATSz, MÖCSz, MOLTSz, MUSz és MVSz tagja. Labdarugó csapata a DLASz szegedi I. osztályában szerepel. Klubhelyiség: DKE-palota. Elnök: Laky Dezső dr.

Kitartás Kerékpár Kör. Az MKSz tagja. Klubhelyiség: Ceylon kávéház, VII., Rottenbiller-utca. Titkár: Bániczky Pál.

KLASz. A Keletmagyarországi Labdarugók Alsövetsége (I. o.) rövid neve.

Komáromi Football Club. Labdarugó csapata a NyLASz győri I. II. osztályában szerepel. Úszó-szakosztálya a MUSz Rába kerületében működik. Titkár: Schiffbeck Béla.

Kondorosi Törekvés Football Club. Alakult 1913-ban Kondorosi Testedzők Egyesülete néven. Jelenlegi nevét a Kondorosi Munkás Testedző Egyesülettel történt fúzió után, 1923-ban vette át. Az MLSz tagja, a DLASz csabai II. osztály

tályában szerepel. Titkár: Csukássy Károly.

Kossuth Football Club. Székhelye: Pesterzsébet. Professzionista sportalაკulat, amely a magyar futball újjászervezésével kapcsolatban, 1926-ban alakult az Erzsébetfalvai Törekvés Sport Club tagjainak támogatásával. Az MLSz tagja, a PLASz II. osztályában szerepel. Igazgató: Feig Alajos, Pesterzsébet, Vécsey-utca 41.

Kunszentmártoni Torna Egylet (KTE). Alakult 1922-ben. Tagjai az atlétika, labdarugás, tenisz, korcsolyázás, torna, vívás és birkózás sportjaival foglalkoznak. Az MLSz tagja és a DLASz szegedi II. osztályában szerepel. Sporttelepe az atlétika minden ágának gyakorlására, labdarugásra, teniszezésre és korcsolyázásra alkalmas. Elnök: Kádár Károly. Főtitkár: Molnár László Gazdasági Takarékpénztár

Kunszentmártoni Törekvés Sport Egylet. Az MLSz tagja, a DLASz II. szegedi osztályának kötelékében működik. Titkár: Weisz Mihály.

Kőbányai Atlétikai Club (KőBAC). Az MLSz és a MÖSz tagja. Alakult 1925-ben. Labdarugócsapata a BLASz III. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Ruzsicska Béla, X., Maglódi-út 8.

Kőbányai Egyetértés Atlétikai Club (KEAC). Az egyesület 1925-ben alakult meg a m. kir. állami Gyűjtőfogház tisztviselőinek karából Gyűjtőfogházi Alkalmazottak Torna Köre cím alatt. Jelenlegi nevén 1927 óta szerepel. Az MLSz tagja, a BLASz III. osztályú bajnokságáért szerepel. Sporttelepe a Maglódi-úton van. Titkár: Janicska Kálmán.

Kőbányai Sport Egylet (KSE). Alakult 1924-ben. Az MLSz tagja és a BLASz III. osztályú bajnokságáért játszik. Sporttelep: Ujhegyi-út. Titkár: Kerékgyártó Mihály, X., Ujhegyi-út 15.

Kőbányai Torna Club. Alakult 1924-ben IX. kerületi Törekvés Sport Egylet néven. Jelenlegi nevén 1926 óta szerepel. Az MLSz tagja, a BLASz II. osztályú bajnokságáért szerepel. Sporttelep: X., Ceglédi-út. Titkár: Potecz Béla, X., Ceglédi-út 17.

Kőbányai Torna Egylet (KTE). A MOTESz tagja. Működése szünetel.

Kőbányai Testedzők Köre. Alakult 1927-ben. A BLASz IV. osztályú bajnokságáért szerepel.

KÖLASz. A Középmagyarországi Labdarugó Alsövetség (l. o.) rövid neve.

Körmendi Testedző Kör. Alakult 1921-ben. A MASz és az MLSz tagja. Labdarugó csapata a NyLASz kötelékébe tartozik. Titkár: Czihar Sándor, Városháza.

Kőrösladányi Atlétikai Club. Titkár: Steiner Miklós.

Köszegi Sport Egylet. (KSE). Alapítási év 1912. Szakosztályai a labdarugás, birkózás, úszás, tenisz, vívás, kerékpározás sportjaival foglalkoznak. Az

MBSz, MLSz, MASz és MUSz tagja. Labdarugó csapata a NyLASz II. osztályú bajnokságáért szerepel. Sporttelepe az atlétika összes ágának gyakorlására, labdarugásra és teniszezésre alkalmas. Elnök: Jambrits Lajos polgármester, főtitkár: Wachter Walter.

Középfokú Iskolák Sportköreinek Országos Központja (KISOK). A magyarországi középiskolák diákságának a Kultuszminisztérium fenhatósága alatt álló központi sporthatósága. Alakult 1921-ben Budapesti Középiskolai Atlétikai Club (BKAC) név alatt. A központi diáksportszervezet megalakulásának alap gondolata kapcsolatos volt azzal a tervvel, amely még a háború előtti időkben kiadott, de komolyan soha végre nem hajtott és a középiskolai ifjúságot a nyilvános polgári sportegyesületekből kizáró kultuszminiszteri rendelet végrehajtását célozta. A sportoló diákságnak a felnőtt tanügyi hatóságok alá történő helyezését siettetették a forradalmi idők tapasztalatai is. A BKAC 1924-ben »Középfokú Iskolák Sportköreinek Országos Szövetsége« cím alatt országos sportszervezetté alakult át és fokozatosan magába olvasztotta az országnak csaknem összes középfokú tanintézetét. A KISOK 1928-ban végképen a kultuszminisztérium közvetlen fenhatósága alá került és alapszabályait szervezeti szabályzattá alakította át, nevét pedig »Középfokú Iskolák Sportköreinek Országos Szövetsége«-re változtatta. Taglétszáma 280. Működése az alábbi sportágakra terjed ki: atlétika, gyephokki, korcsolyázás, labdarugás, ping-pong, céllövészet, tenisz, torna, sí, túristika, úszás, vívás. Az iskolai sportkörök versenyzői az iskolai szünetben vendégtagságra adhatók ki a nyilvános sportegyesületeknek a KISOK miniszteri biztosának engedélye alapján. Hivatalos helyiség: Markó-utcai gimnázium. Sporttelepe a kiskarósi réten építés alatt van. Túrista-szakosztályának tulajdonában van az 1925-ben a Kőhegy alatt épült »Acsay-menedékház«. Miniszteri biztos: Krompaszky Miksa kir. tanker. főigazgató. Főtitkár: Neidenbach Emil.

Középmagyarországi Labdarugó Alsövetség. (KőLASz). Alakult 1926-ban a magyar futballsport újjászervezésével kapcsolatban. Székhelye: Budapest. Fenhatósága alá tartoznak az MLSz-nek Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Jász-Nagy-Kun-Szolnok vármegyék területén alakult sportegyletek. Jogutódja az MLSz pestvidéki kerületének. TAGEGYESÜLETEINEK száma 52. A kerületi bajnokság a következő rendszer alapján kerül lebonyolításra; a két első osztályú szakasz közül a dr. Dratsay Dező csoportban 12, a Tibor Lajos csoportban 11 egyesület működik. A négy másod osztályú szakasz közül a Barcza József-csoport 7, a Csátrai Károly-csoport 6, a Kovács Mihály-csoport és a Papp Dénes-csoport 8—8

egyesületet szerepeltet. Hivatalos helyiség: VIII., Rákóczi-út 63, I. emelet. Ügyvezető társelnök: Kovács Mihály, Felsőgöd.

Krisztinavárosi Athlétikai és Football Club. Alakult 1924-ben. Az ILSz kollektív alapszabályainak alapján működik. Elnök: Schumy Vilmos.

L.

LASE. A Ludovika Akadémiai Sport Egyesület (l. o.) röv. neve.

Lehel Kerékpár Kör. Székhelye: Budapest. Az MKSz tagja. Titkár: Keresztes János, VIII., József-körút 22—24.

«Lipótváros» Football Club (Lipótváros). Professionalista sportalakulat. Alakult 1927-ben. A PLASz II. B. osztályában szerepel. Működését beszüntette.

Lipótvárosi Testgyakorlók Köre (LTK). Alakult 1925-ben. Az MLSz tagja. A BLASz IV. osztályu bajnokságáért szerepel. Titkár: Révai Vilmos.

Lipótvárosi Torna Club. Elnök: Horvács Gyula, Párkány-utca 1429.

Ludovika Akadémia Sport Egylete. (LASE) A m. kir. Honvéd Ludovika Akadémia ifjúságának sportalakulata. Alakult 1921-ben. Gyakorolt sportágak: athlétika, evezés, céllövészet, torna, úszás, lovaglás, vívás. A MASz, a MESz, MOC Sz, MOTESz, MUSz és az MVSz tagja. IX., Üllői-út 80. Sporttelepe az athlétika minden ágának gyakorlására alkalmas. Sportszerű uszodája, modern vívóterme, tornaterme, fedett lovardája és teniszpályája van. Titkár: Gfeller Antal főhadnagy.

M.

MAC. A Magyar Athlétikai Club (l. o.) röv. neve.

MAFC. A Műgyetemi Athlétikai és Football Club (l. o.) röv. neve.

Maglódi Torna Club. Alakult 1921-ben a Maglódi Sport Clubból. Az MLSz tag-egyesülete, a KöLASz kötelékébe tartozik. Titkár: Kaszás Kálmán, Petőfi-tér 1.

Magyar Aero Szövetség. Alakult a sportrepülés eszméjének propagálására 1927-ben. Célja a repülősporttal kapcsolatos versenyek és kiállítások rendezése. Elnök: József Ferenc főherceg. Ügyvezető al-eelnök: Farkass Kálmán. Hivatalos helyiség: IX., Lónyay-utca 36.

Magyar Amerikai Petróleum Részvénytársaság Sport Egyesülete. A címben foglalt vállalat tisztviselőinek sportalakulata. V., Dorottya-utca 14. Titkár: Abaffy Béla.

Magyar Athlétikai Club (MAC). A magyar középosztály legrégebb és legelőkelőbb sportalakulata 1875-ben indult útjára Eszterházy Miklós gróf kezdeményezésére. A klub az athlétika népszerűsítését tűzte ki feladatául, a sport terén

azonban forradalmat jelentő reformokkal megindult sportalakulat akkoriban az athlétika fogalma alá sorozta a birkózást, az ökölvívást, a kerékpározást, úszást, vívást, valamint a labdajátékokat is, a mai értelemben vett athlétikai sportok gyakorlásán kívül. Még az alakulás évében megrendezte az első athlétikai versenyt az akkori Újépületben és ez időtől kezdve a mai napig a klub tagjai sorából került ki Magyarország bajnokatlétáinak túlnyomó része. A klub rendezte Magyarországon 1881-ben az első nyilvános úszóversenyt, amelynek távjá Váctól Budapestig terjedt. 1893-ban ugyancsak a MAC rendezte meg az első birkózóversenyt és még ugyanebben az évben programjába vette a lawn tennisz sport propagálását és elsőnek nyújtott hajlékot a tennisznek a Margitszigeten. Nagy érdemei vannak a vívósport fejlesztése körül. 1894-ben rendezte meg a klub az első vívóakadémiát és a következő évben nagy társadalmi siker jegyében bonyolította le az első vívóversenyt. Elsőnek vette fel a nemzetközi összeköttetések fonalát és a klúbnak volt köszönhető, hogy a külföld még a kontinentális sport gyermekéveiben nemcsak tudomást szerzett a magyar sportról, de legmértöbb ellenfeleinek is tartotta a magyar sport reprezentánsait. A Perry angol tréner irányítása alatt dolgozó kék-sárga futbalcsapat 1898-ban kapcsolódott be a magyar labdarugósportba és még ebben az évben játszotta le első mérkőzését a Műgyetem együttesével, amelytől 1:4 arányban vereséget szenvedett. Első nemzetközi ellenfele a Slavia volt. A mérkőzést a cseh csapat 3:1 arányban nyerte meg. 1901-ben a II. osztályu bajnokság küzdelmeiben vett részt, míg 1902-ben a bajnoki küzdelmek helyett a nemzetközi összeköttetések ápolását tűzte ki céljául. Az Oxford University AC, a prágai Deutscher Fussball Club, a Cambridge University AC és a Slavia csapatait fogadta ebben az évben margitszigeti otthonában és a Slavia felett aratott 3:2 arányu győzelem újabb lökést adott a griffmadaras futbalcsapat fejlődésének. 1903-ban már az I. osztály tagja, de az év végén csak az UTE ellen lejátzott osztályozó mérkőzésenken produkált győzelmével tudta a kiesést elkerülni. Ezután megalapította a Margitszigeti Ezüstlabda vándordíjat, amelyet 1909-ben elveszített. A háború alatt alapított Hadikupa mérkőzésein csak 1915-ben vett részt, míg 1917-ben feloszlatta futbalcsapatát, amelyet 1918-ban reorganizált. 1923-ban kiesett az első osztályból. Miután 1924-ben a visszaesés tovább fokozódott, visszalépett a bajnoki küzdelmekről és csoportosítva a vele egyazon felfogású egyesületeket, a megalapított Iszer-serleg mérkőzések keretében folytatta működését. A magyar futball

újjászervezése óta a BLASz I. osztályában szerepel. Működése az alábbi sportágakra terjed ki: atlétika, birkózás, evezés, gyepocockey, korcsolyázás, labdarugás, tenisz, ökölvívás, sí, úszás, vívás, motorkerékpározás és automobilizmus. A MASz, MBSz, MESz, MGySz, MOKSz, MLSz, MOLTSz, MÖSz, MSSz, MUSz. és a MVSz tagja. Sporttelep és klubház: Margitsziget. Sporttelepe labdarugásra, az összes atlétikai ágak gyakorlására és teniszezésre alkalmas. Vívóterme a Nemzeti Lovardában van, birkózi a Nemzeti Tornacsarnokban készülnek a versenyeikre. Evezős-viziháza a Margitsziget budai ágában épült. Elnök: Gróf Andrassy-Géza, Főtítkár: Veress Imre dr. Margitszigeti Sporttelep. Telefon: 204—13.

Magyar Atlétikai Szövetség (MASz). Székhelye: Budapest. Az atlétika fogalma alá tartozó versenyágak és az atlétikai versenysport legfőbb sporthatósága. Alakult 1897-ben a Magyar Atlétikai Club kezdeményezésére. A MAC igazgató választmányja Szokolai Alajos indítványára körlevélben hívta fel a magyar sportegyesületeket a MASz megalakítására. A felhívás nem keltett nagy lelkesedést az egyesületek körében és főként a tornászegyesületek fogadták barátságtalanul a MAC akcióját. A budapesti egyesületek közül mindössze 4, a vidékiek közül pedig 3 lépett be a tagok sorába a startnál. Nagyobb fellendülést csak az 1903. esztendő hozott az atlétikai szövetség életébe, amikor a tagegyesületek száma 22-re szaporodott. Az első magyar bajnoki viadal is ebben az évben zajlott le a Margitszigeten. Az 1900. évben a szövetség írta ki az első kard- és törvívóbajnokságot, majd 1904-ben az első vízipólóbajnokságot. Az úszóbajnokságot az 1905. évtől kezdődően kerültek megrendezésre a MASz fenhatósága alatt. 1906-ban tört ki az emlékezetes harc a Tornászövetség és az Atlétikai Szövetség között, amely teljes másfél esztendeig tartotta izgalomban az ország sporttársadalmát. Másfél esztendeig tartó háborúskodás után a szembenálló felek egy választott bíróság által hozott döntés platformjára helyezkedve, megegyeztek a sportfőhatóság jogainak mikénti gyakorlása tárgyában. A szövetség kerületi szerveit 1907-ben alakította meg a Debreceni Torna Egylet kezdeményezésére. A magyar sport általános fejlődésével 1907-ben az úszósport, 1913-ban a vívósport, majd 1921-ben a birkózósport vált ki a MASz kötelékéből és szervekedett önállóan. 1922 június 18-án ünnepi külsőségek között ünnepelte meg a szövetség alapításának 25 éves jubileumát. A MASz 183 tagegyesülete az alábbi hét autonómiával felruházott vidéki kerületekben működik; budapesti kerület (székhelye: Budapest, vezetik a központi vezetőség tagjai) pestvidéki kerület (székhelye Budapest, elnök: Iovag Ger-

hauser Sándor, Ujpest, előadó: Vargha Gyula dr. Rákosszentmihály), északi kerület (székhelye: Miskolc; elnök: Pethő János, előadó betöltetlen), keleti kerület (székhelye: Debrecen, elnök: Versényi Tibor, előadó: Vizely Kálmán), déli kerület (székhelye: Szeged, elnök: Hainiss Elemér dr., előadó: Erdélyi Árpád dr.), délnyugati kerület (székhelye: Pécs, elnök: Imreh József dr., előadó: Nagy Károly dr.), északnyugati kerület (székhelye: Győr, elnök: betöltetlen, előadó: Osztovcics József dr.) A szövetség teljes jogú tagja az atlétikai sportok nemzetközi szövetségének, az International Amateur Athletic Association-nak. (AAA). Szövetségi helyiség: Budapest V., Szent István-tér 14. III. emelet. Elnök: Stankovits Szilárd, főtítkár: Nádai Jenő.

Magyar Államvasutak Gépgyárának Sportköre. (Máv. Gépgyár). Alakult 1910-ben. Az állami gépgyár alkalmazottainak sportalakulata. Szakosztályai az atlétika, birkózás, kerékpár, labdarugás, ökölvívás sportjaival foglalkoznak. A MASz, MBSz, MKSz, MLSz és a MÖSz tagja. Vezető klubja a magyar birkózósportnak. Labdarugócsapata még az alakulás évében résztvevett a negyedik osztályu bajnokság küzdelmeiben, majd fokozatosan előbbrejutva, 1918-ban az első osztályba került. Jelenleg a BLASz I. osztályában szerepel. Sporttelepe: X., Kőbányai-út 213 alatt van és az atlétika minden ágának gyakorlására labdarugásra és teniszezésre alkalmas. Fürdővel felszerelt tornateremmel és birkózóhelyiséggel rendelkezik a gyár Golgotha-utcai lakótelepén. Títkár: Freisz Keresztély, VIII., Tömő-utca 29.

Magyar Általános Hitelbank Tiszviselőinek Sport Egyesülete. A címben foglalt pénzüntézet tisztviselőinek sportolási szükségleteiről gondoskodik. A PSL tagja. Ügyv. alelnök: Teichmann Ernő.

Magyar Általános Takarékpénztár Tiszviselőinek Sportegyesülete. A PSL tagja. Títkár: Mihálka Károly.

Magyar Birkózók Szövetsége (MBSz). Székhelye: Budapest. A magyar birkózósport legfőbb sporthatósága. Fenhatósága alá tartoznak azok az egyesületek, amelyek birkózással és súlyemeléssel versenyszerűen foglalkoznak. Az 1921. évig mint a MASz birkózó szakosztálya működött. A háborút követő években, amikor az ifjúság körében fellángolt a nehéz atlétikai sportok gyakorlása iránti vágy, elérkezettnek látta az időt a szakosztály az önálló sportszövetség létesítése iránt és a MASz nem is gördített akadályokat a birkózósport útjába és a birkózással foglalkozó egyesületek »Magyar Birkózók Országos Szövetsége« cím alatt tömörültek a szövetség zászlaja alá. Az alakulást követő évben egyre több egyesület iktatta programjába az ökölvívó sportot. Miután azonban az önálló boxoló-

szövetség fenntartásának lehetőségére nézve nem láttak az egyesültek elegendő garanciát, 1923-tól kezdődően az MBOSz kebelében külön szakosztály intézte az ökölvívósport ügyeit. A szövetség ettől az időtől kezdve, mint »Magyar Birkózók és Boxolók Országos Szövetsége« néven működött. Ez a közös nevezőre hozott alakulás nem bizonyult szerencsésnek és 1926-ban az ökölvívósport kivált az anyaszövetségből és önálló boxolószövetséget alakított. Ez időtől kezdve Magyar Birkózók Szövetsége cím alatt működik a birkózóegyesületek sporthatósága, amelynek fővárosi tagozata és négy vidéki kerülete 82 tagot számlál. Az országos sportszervezet az alábbi négy kerületre oszlik: északi kerület (székhelye: Miskolc) keleti kerület (székhelye: Debrecen), nyugati kerület (székhelye: Kaposvár), déli kerület (székhelye: Szeged). A szövetség teljes jogú tagszövetsége a nemzetközi birkózósport ügyeit intéző Fédération Internationale de Lutte d'Amateurs-nek (FILA). Szövetségi helyiség: VI., Liszt Ferenc-tér 9. I. emelet. Elnök: Dinich Vidor. Főtitkár: Csillag Miklós.

Magyar Cserkész Szövetség (MCsSz). A magyar cserkészmozgalomnak fenti legfelsőbb irányító hatósága tulajdonképpen már a háborút megelőző időben alakult. A mai formájában működő szövetség azonban 1920-ban alakult meg, amikor azután a fessőbb tanügyi hatóságok is beléptek a cserkészmozgalomnak nemzetvédelmi alapon való megszervezésének szükségességét. Az MCsSz országos szervezetét az alábbi tíz cserkészkerület alkotja. I. kerület: Budapest Székesfőváros, II. kerület: Miskolc, III. kerület: Szombathely, IV. kerület: Székesfehérvár, V. kerület: Szeged, VI—VII. kerület: Pécs, VIII. kerület: Kecskemét, IX. kerület: Debrecen, X. kerület: Budapest környéke. A szövetség központi szervei a X. cserkészkerület hivatali helyiségei, a Nagytanács és a tisztiszállás az 1927-ben vásárolt V., Hajnal-utca 6. számú házban vannak elhelyezve. (Telefon: 920—98, 975—05). A tiszti tanfolyamokat, örvezető táborokat, tömegszállításokat, országos csoportünnepélyeket, tisztgyűlést két stb. az I. Hárshegyi-út 5. szám alatt bérelt 22 holdas cserkészparbkan bonyolítják le. Vízitelepe és csónakháza az újpesti Népszigeten van. Taglétszám: 317. Elnök: Witz Béla. Főtitkár: Zsembery Gyula dr.

Magyar Evezős Szövetség (MÉSz). A magyar evezősport legfőbb sporthatósága. Székhelye: Budapest. Alakult 1892-ben. A szövetség irányítása a központból történik. A vidéki egyesületek a Tiszai Regatta Szövetséghez csatlakoztak, azonban az utóbbi is a budapesti központi fenhatósága alá tartozik. A szövetség teljes jogú tagegyesülete a Fédération Internationale des Sociétés d'Aviron-nak

(FISA). Taglétszám 27. Szövetségi helyiség: V., Arany János-utca 7. A szövetség kasztlizó helyisége VIII., József-utca alatt van. Elnök: Perger Ferenc. Főtitkár: Koch Károly.

Magyar Főiskolai Sport Szövetség (MFS). Székhelye: Budapest. A magyarországi főiskolai egyesületek irányító szerve. Alakult 1907-ben. Hatásköre kiterjed a magyar főiskolai egyesületekben gyakorolt összes sportágakra. A szövetség főiskolai viszonylatban alapszabályszerű joggal gyakorolja fenhatóságát mindazokban a kérdésekben, amely egyben nem érinti a társadalmi sportszövetségekben tömörült egyesületek érdekeit. Taglétszám: 21. Szervezeti szabályzata ezidőszereint revízió alatt áll. Elnök: Kelemen Kornél dr. Főtitkár: Garam Jenő dr. Hivatali helyiség: VIII., József-körút 19.

Magyar Földhitelezetek Országos Szövetsége Tisztviselőinek Sportegyesülete. A címben foglalt pénzintézet tisztviselőinek sportalakulata. A PSL tagja. Titkár: Flasch Gusztáv.

Magyar Futballbírák Testülete (BT). Alakult 1920-ban. Székhelye: Budapest. A testület alapszabályszerűen biztosított jogánál fogva, intézkedésre hivatott mindazon kérdésekben, amelyek a futballbíráskodással kapcsolatosak. Döntésre jogosult a játékszabályok magyarázatán kívül felmerült vitás esetekben, az általa fenntartott tanfolyamokon kiképezi, oktatja, vizsgáztatja és nyilvántartja a futballbírákat, bíráskodási jogot gyakorol a futballbírák fegyelmi ügyekben és gondoskodik a futballmérkőzések bíráskodásának ellátásáról. Testületi helyiség: VIII., Rákóczi-út 47. A testület az alábbi vidéki alosztályok felett gyakorol főhatóságot: északi alosztály helye: Debrecen), nyugati alosztály (székhelye: Győr), délnyugati alosztály (székhelye: Pécs), déli alosztály (székhelye: Szeged), középmagyarországi alosztály (székhelye: Budapest), Elnök: Sulzer Vilmos. Főtitkár: Ábrai Zsigmond dr.

Magyar Futballtrénerek Kollégiuma. Alakult 1925-ben. Magyar Trénerekollégium név alatt. Az 1926. évben jelenlegi nevére átszervezték és a Tesznevelési Főiskola támogatásával az új trénergeneráció kiképzését célzó intézménnyel bővítette ki hatáskörét. Elnök: Malaky Mihály. Főtitkár: Tóth István.

Magyar Gyephockey Szövetség (MGySz) A gyephockey sportjával foglalkozó egyesületek sportfőhatósága. Alakult 1924-ben. Taglétszáma 4. Teljes jogú tagja a nemzetközi gyephockki-szövetségnek (Fédération Int. de Hockey sur Gazon). Szövetségi helyiség: VIII., Mária-utca 34. Elnök: Gróf Bethlen István. Titkár: Gróf Révay János.

Magyar Hegymászók Egyesülete. Az MTSz és MSSz tagja. Klubhelyiség: IV.,

Szerb-utca 2. II. em. és Múzeum-körút 6-8. Menedékházát a Budapesti Egyetemi Turista Egyesülettel együtt 1912-ben építette fel a Mátra-hegységben levő Gallyatetőn. Főtitkár: Horn K. Lajos. Telefon: 395-85.

Magyar Hockey Club (MHC). Gyakorolt sportágak: gyephockey és jég-hockey. A Magyar Gyephockey Szövetség és a Magyar Korcsolyázó Szövetség tag-egyesülete. Sporttelep: régi Lóversenytér. Titkár: Szenté Gyula, VIII., Mária-utca szám.

Magyar Jogász Sport Egylet. (MJSE). Alakult 1908-ban. A MASz, a MOCSSz, MSSz és az MTSz tagegyesülete. Elnök: Karafiáth Jenő dr. országgyűlési képviselő. Főtitkár: Kelemen Kornél dr., VIII., Bérkocsis-u. 41.

Magyar Kerékpáros Szövetség (MKSz). Székhelye: Budapest. A magyar kerékpárossport felsőbb irányító sporthatósága. A sportszövetség megalakulását jóval megelőzte a kerékpáros-versenysport kialakulása. Az első kerékpáros egyesület, a Budapesti Kerékpár Egylet már 1882-ben megalakult és az egyesület példáját rohamosan követték a többi kerékpáros sportalakulatok. Különösen vidéken terjedt el gyorsan a kerékpározás eszméje. A szövetség létesítésének terve is vidékről indult ki és 1889-ben Szombathely székhellyel meg is alakult a szövetség, amely azonban nem volt életképes. Két esztendő múlva, 1891-ben be is szüntette működését és 1894-ben az egyesületek az ország fővárosában tömörültek az MKSz zászlója alatt. 1909-ben szakadás történt a kerékpárossportban és rövidesen megalakult a haladóparti ellenszövetség »Magyarországi Kerékpáros Szövetség« név alatt, amely a túra-versenyzéssel szemben a pályaversenyzést tűzte ki feladatául. Az MKSz intervenciójára a belügyminiszter is megnehezítette a MOKESz működését, mire hosszantartó békítési kísérlet után a két szövetség ismét egyesült. Teljes jogú tagja a nemzetközi kerékpáros szövetségnek (Union Cycliste Internationale). A szövetség 47 tagegyesületet számlál, amelyek a központhoz tartozó Budapest Székesfővárosban és környékén, valamint a három következő vidéki körületben működnek: nyugati kerület (székhelye: Szombathely), alföldi kerület (székhelye: Karcag), déli kerület (székhelye: Szeged). Szövetségi helyiség: VII., Dembinszky-utca 30. Elnök: Kirchner Ferenc dr. Főtitkár: Steiner Rezső.

Magyar kir. Államrendőrségi és Belügyminisztériumi segédhivatallal tisztviselők Társasköre. Alakult 1922-ben. Gyakorolt sportágak: labdarúgás és tenisz. Labdarúgócsapata a közalkalmazottak Nemzeti Szövetsége által kiírt vándordíjért szerepel. Titkár: Schweng Alajos, Főkapitányság.

Magyar kir. Államrendőrség Központi Ujonciskola Atlétikai Clubja (RUAC). Alakult 1923-ban. Az egyesület az ujonciskola állományaiba tartozó legénységi személyek sportbeli kiképzésére alakult. Vívással, lovaglással, céllövészettel, atlétikával, birkozással és boxolással foglalkozik. A MASz, az MLSz és a Balatoni Yacht Club tagegyesülete. Labdarúgócsapata a BLASz II. osztályú bajnokságáért szerepel. Sporttelepe a futósportok gyakorlására, teniszre és labdarúgásra, tornaterme vívásra és tornára alkalmas. Sporttelep és egyesületi helyiség: Hungária-körút 100. Vilmos fbg. laktanya. Elnök: Schrédl Károly főfelügyelő parancsnok. Főtitkár: Ákos Károly felügyelő.

Magyar kir. Folyam- és Tengerhajózási Rt. Hajóműhelyének sportköre. Alakult 1926-ban. Sporttelep: Népsziget. Titkár: Kromarics Mihály.

Magyar kir. Honvédhuszártisztek Lovassport Egyesülete. A Magyar Lovassport Egyesületek Országos Szövetsége tagegyesülete. Titkár: Makay István X., Kerepesi-út 41.

Magyar Kir. Honvédtisztek Országos Tiszti Tudományos és Kaszinó Egyesület Vívó Klubja (Tiszti Vívó Club). Az MVSz tagja. Klubpalota és vívóterem: IV., Váci-utca 38. I. emelet. Titkár: Oláh János.

Magyar Kir. Kereskedelemügyi Minisztérium Tisztviselőinek Sport Egyesülete. Titkár: Rode László.

Magyar Kir. Postatakarékpénztári Tisztviselők Sport Egyesülete. (PTTSE). A postatakarékpénztári tisztviselői kar sportalakulata. A klub megalakulása után főként labdarúgással foglalkozott és szép sikereket ért el az MLSz II. osztályú bajnokságáért vívott küzdelmei során. A MASz, MUSz, MVSz és a PSL tagja. Főtitkár: Mérai János, V., Hold-utca 4.

Magyar Országos Korcsolyázó Szövetség. (MOKSZ). Székhelye: Budapest. A magyar jégssport felsőbb irányító sporthatósága. Alakult 1908-ban. Taglétszáma 11. A szövetség központi vezetés alatt áll és versenyein résztvehet minden versenyző, tekintet nélkül arra, hogy tagja-e a szövetség köteleikébe tartozó egyesületek valamelyikének. Teljes jogú tagegyesülete a Nemzetközi Korcsolyázó Szövetségnek (Fédération Internationale de Patinage) és a Nemzetközi Jég-hockey Szövetségnek (Ligue Internationale de Hockey sur Glace). Szövetségi helyiség: Tükör-utca 2. Elnök: Demény Károly. Főtitkár: Lator Géza dr.

Magyar Labdarúgók Szövetsége (MLSz). A magyar labdarúgóssportnak a Budapesti Torna Club volt az uttörője. Stobbe Ferenc és Ray Ferenc voltak Iszer Károlylyal együtt a magyar sportnak azon vezérei, akik lerakták alapjait a labdarúgóssportnak. Szolgálmás előkészítő

munka után 1897. május 9-én lépett először a B. T. C. csapata a nyilvánosság elé, amikor a Millenáris pályán két csapata találkozott egymással.

Az első nyilvános bemutatkozás vegyes érzelmeket váltott ki, az ifjúság megszerette, az idősebbek bolondos divatnak és életveszélyes hóborttnak nevezték a futballt.

Yolland Artur, dr. Ottó József, Collaud Ferenc úttörő munkája volt a második lépés a futball magyarországi útján és mindenütt, ahol egy kis szabad tér volt, szabad csapatok alakultak és az iskolai ifjúságot a szülői tiltó szó ellenére is a labdarúgás rajongójává tette. Az év vége felé már a sportegyletek is a futballcsapatok megszerzésén dolgoztak. A B. T. C. után a M. A. C., az M. T. K., alapította meg csapatát és Újpesten is alakult egy labdarúgó csapat.

Az 1897. évnek nagy sporteseménye az első mérkőzés mellett az első nemzetközi mérkőzés volt, melyet a B. T. C. a bécsi Cricketerok ellen október 31-én játszott le. A Millenáris versenypálya felavató ünnepségén mutatkozott be a bécsi csapat, mely nagyobb tudásával 2:0 arányban verte a kezdő, de aránál lelkebben játszó magyar csapatot.

Az első nemzetközi mérkőzés után új csapatokkal találkozunk. Ekkor alakul meg a Magyar Uszó Egylet, a Műegyetem és a Budaiak Futballcsapata.

A következő évben 1898-ban már az új csapatok is munkában vannak és egymásközött rendezett mérkőzésekkel igyekeznek a labdarúgást népszerűsíteni és az elsőséget egymásközött eldönteni. Még ekkor is a B. T. C. első csapata teljesen különálló együttest képvisel, de már nyomában van a Műegyetem kiváló tudású csapata, amellyel kemény küzdelemet vív.

A B. T. C. 1898-ban először idegenben Bécsben a Cricketerok ellen március 25-én játszott, ahol 4:1 arányban szép játékkal kikapott, majd ezután másodszer Budapesten október 30-án 5:0 arányú vereséggel hagyta el a küzdőteret.

A kezdeti fejlődés után az egyesületek alakulása 1899-ben nagyobb arányokat öltött és kiterjedt a vidékre is. Ekkor alakult a magyar Football Club, a Budapesti Football Club, a B. E. A. C., a Ferencvárosi Torna Club, a Postás Sportegyesület, a III. ker. Torna és Vívóegylet, az OTE a Hungaria F. C., Pozsonyban a pozsonyi T. E. Szabadkán a szabadkai S. E., és a bajai Torna Club, még számos más kisebb alakulat között. Ugy ezen évben, mint az 1900. évben csapataink egymással és külföldi csapatokkal mérköztek, a fővárosi csapatok ellátogattak a vidékre, de még nem találkozunk a rendszeres mérkőzésekkel. A bécsi Challenge Cup már gondolkodóba ejti a labdarúgó sport híveit, még inkább az önálló szövetség alakításának terve. A gondola-

tot nálunk is gyorsan felváltotta a cselekedet. Kárpáti Béla és Horváth Ferenc az FTC két kiváló vezetője elérkezettnek találták az időt az önálló Magyar Labdarúgó Szövetség megalakítására és e célból a futballsport vezetőit december 22-ére egy értekezletre hívták össze. Az új szövetség alapszabályainak kidolgozására egy bizottságot küldtek ki Iszer Károly elnök és Horváth Ferenc titkár vezetése alatt és kimondták a Magyar Athlétkai Szövetségtől való elszakadást.

1901 január 19-én tartotta a Magyar Labdarúgók Szövetsége első alakuló közgyűlést, amelyen az új szövetség kormányát Jász Géza elnök kezébe tették le. Ugyanezen év február 4-én tartott első tanácsulésen kiírta a szövetség az első és második osztály bajnokságait.

A bajnoki küzdelmek mellett nemzetközi összeköttetéseket is kerestek és tartottak fent egyesületeink, különös súlyt helyezve a játéktudásban előjáró angol csapatokra. Így 1901 tavaszán a Richmond angol amatőr csapat ellen játszottak, majd ugyanezen csapat ellen szenvedett vereséget 4:0 arányban a velük szemben kiállt első magyar válogatott csapat a következő összeállításban:

Bádonyi

Lucius	Windett	Gilly
Ordódy	Pozsonyi	
Koch S. Gillemot	Manó Misky	Ray

Nevezetes eseménye volt az 1902. esztendőnek az első osztrák—magyar mérkőzés, amely október 12-én Bécsben került lejátszásra és megvetette alapját szomszédos sportbarátainkkal való szoros, ma már 26. éves sportbarátságának.

Az első két bajnoki évben a BTC csapata lett a bajnok, míg a második osztály bajnoka a postások csapata lett.

1903-ban megtört a BTC hegemoniája és az FTC nyerte el a bajnokságot. Csapatunk külföldi összeköttetéseiket állandóan terjesztették és az osztrák, cseh és angol érintkezés mellett már német és belga csapatokkal is találkoztak. Ez évben október 10-én alakult meg az *Ifjúsági Labdarúgók Szövetsége*, amely a fiatal játékosok összegyűjtését, megszervezését és sportolásuk biztosítását tűzte ki célul maga elé. Az egész Európába elfogadott őszi-tavaszi bajnoki rendszerre tért át a szövetség.

1906 június másodikán tartotta a Nemzetközi Szövetség a FIFA alakuló ülését Bernben, amelyen Magyarországot is tagjai sorába vette.

A budapesti bajnokságok mellett az 1907-ben megszervezett vidéki bajnokságokból ez évben már négy kerületben játszottak és így lett bajnok a kolozsvári KASE, eperjesi TVE, a győri ETO és a kaposvári AC.

1909-ben tartotta a FIFA Budapesten kongresszusát, mely alkalommal Anglia legjobb válogatott csapatát küldte el

hozzánk, mely nagy tudással 8 : 2 eredménnyel győzte le a magyar válogatotakat.

1910-ben választotta meg szövetségünk első külföldi válogatott turáját, amikor felkereste a francia, olasz és a svájci válogatotakat. A bajnoki mérkőzések mindinkább növekedő érdeklődés mellett teljesen simán bonyolítódnak le; még pedig az egyesületek szaporodásával arányban álló több osztályban. A vidéken is teljesen kifejlődött labdarúgó életet találunk. Ekkor játszottak első ízben csapatunk a magyar sportközönység adományából alapított Magyar Kupáért, melyet első ízben az MTK csapata nyert meg.

A hosszú előkészületek után 1912-ben megjelent válogatott csapatunk a stockholmi olimpiász football tornáján, de a sorsolás szerencsétlensége folytán az olimpiai győztes angol csapattal kerültünk azonnal össze és 7 : 0 arányban vereséget szenvedve estünk ki a további küzdelemből. Kiesésünk igazságtalanságát igazolja az is, hogy a kisett csapatoknak a vigaszdíjáért való küzdelmét nagy fölénnyel nyerte válogatott csapatunk, legyőzve Németországot 3 : 1 és Ausztriát 3 : 0 arányban. Az olimpiászsal kapcsolatban csapatunk szerepelt a svéd norvég és orosz válogatotak ellen, mindegyiket nagy arányú vereséggel gyűrte maga alá.

A nagy fejlődést kíméletlenül törte derékba a világháború. Bajnokságok rendszeres lejátszására természetes gondolni sem lehetett és a meglévő egyesületek a hadi serlegckért küzdöttek. Nemzetközi összeköttetésünk teljesen megszakadt, úgy hogy csak a középeurópai szövetséges államok csapatai játszhattak egymás ellen.

A világháború elmúltával a szövetség is újra alakulva hozzá fogott a labdarúgás felélesztéséhez. Kírta újból a békebajnokságokat és szabályozta a feljutást és kiesést, beosztotta a meghagyott országok kerületekre és ott is megindította a küzdelmet. Nehezen sikerült Ausztrián kívül más állam szövetségeivel vagy egyesületeivel összeköttetést létesíteni, nem is beszélve a volt ellenséges államokról, melyek valósággal bojkottálták országunk football sportját.

A gazdasági viszonyok javulása, a lelkek lecsillapodása azonban lassan-lassan magával hozta a labdarúgás újbóli felindulását. A közönség a konjunktúra ideje alatt a legnagyobb vehemenciával vetette rá magát, amely egyik okozója volt többek között az amatőrségtől való eltávolodásnak. Bőségesen folyt be a pénz a szövetség és az egyesületek pénztárába és ez úgy azokat, mint a játékosokat a professionalizmus felé hajtotta. Később a pénzbőség után bekövetkezett szűk esztendőik, a munkanélküliség már kényszerítőleg léptek fel és keresztül-

hajtották az amatőr és professzionista sport szétválasztását, mely enélkül is bekövetkezett volna, de talán egy-két évvel később.

A szétválasztással kapcsolatban át kellett alakítani a szövetség alkotmányát, átszervezni az egész országot. A kerületek helyett áttértünk az alszövetségi rendszerre és felállítottuk az amatőrség védobástyáját.

A gazdasági nehézségekkel együtt nehezedtek sportunkra az állam által ki-rovott terhes adók, melyek nagyrésztben akadályai voltak a szétválasztás zavartalan keresztülvitelének. Nagy harc árán sikerült kiharcolni bizonyos adó kedvezményeket, de még ma is oly nagyarányú adók nehezednek a sportra, hogy azok további csökkentését állandóan szorgalmazni kell.

Visszatérve a sporteseményekre, első-sorban az 1924. évi párisi olimpiai játékokon ért csapásról kell megemlékezni. A magyar válogatott csapat a tavaszi nagy formája után, amikor 7 : 0-ra verte az olasz válogatotat, állandóan hanyatlóan, teljesen letört állapotban került Párisba. A lengyelek elleni első mérkőzését még 5 : 0-ra megnyerte, de már a teljesen más stílust játszó egyiptomi csapattól 3 : 0 arányú váratlan és meg nem érdemelt vereséget szenvedett.

A háború után a bajnokságok rendjének helyreállításával egyesületeink első feladatuknak a mérkőzések lejátszását tekintették, melynek győztesei az országos bajnokságért küzdenek. A különféle vándordíjakból említésre érdemes a Magyar Kupa, melyért az összes amatőr és professzionista csapatok játszanak, valamint a dr. Dréhr válogatott-serleg, melyért az amatőr alszövetségek válogatott csapatai küzdenek.

A középeurópai labdarúgósport színvonalát fentartásának célját szolgálja ezen államok által alapított európai és középeurópai kupa; az előbbiben a résztvevő országok válogatott, az utóbbiban a két legjobb egyesület csapata vesz részt. Az 1927. évben első ízben eldöntésre kerülő középeurópai kupa győztese a prágai Spárta csapata lett.

A harmincéves labdarúgósport ezen rövid idő alatt úgy az általános testnevelésnek, mint a magyar nemzeti ügynek oly nagy szolgálatokat tett, hogy ha másért nem is volna érdemes, de ezért sorsát és további fejlődését minden magyar embernek szívén kell viselnie.

A MLSz szervezése:

A vidéki autonómiát kifejezésre juttató szabályzat 1914-ben a következő nyolc kerületre osztotta föl Magyarországot: pestvidéki, északmagyarországi, keletmagyarországi, erdélyrészi, délmagyarországi, dunántúli, nyugatmagyarországi és horvát-szlavónországi kerületekre. A vidéki

önkormányzat életbeléptetését azonban megakadályozta az ugyanabban az esztendőben kitört világháború. 1926-ban erélyes kézzel fogott hozzá a reorganizáció munkájához és tető alá is hozta a decentralizációs alapon megszervezett országos futballszövetséget. Az országos sportszervezet központja ezután már csak az országos ügyeket intézi és bíráskodási jogkörrel gyakorol az egyes alszövetségek között felmerült vitás ügyekben. Az egyébként teljesen autonóm hatáskörrel felruházott nyolc vidéki alszövetség elhelyezkedése a következő alapon történt. 1. Budapesti Labdarugó Alszövetség (BLASz), Székhelye: Budapest. 2. Professzionalista Labdarugó Alszövetség (PLASz), Székhelye: Budapest. 3. Középmagyarországi Labdarugó Alszövetség (KöLASz), Székhelye: Budapest. 4. Délnyugatmagyarországi Labdarugó Alszövetség (DnyLASz), Székhelye: Pécs. 5. Északmagyarországi Labdarugó Alszövetség (ÉLASz), Székhelye: Miskolc. 6. Keletmagyarországi Labdarugó Alszövetség (KLASz), Székhelye: Debrecen. 7. Délmagyarországi Labdarugó Alszövetség (DLASz), Székhelye: Szeged. 8. Nyugatmagyarországi Labdarugó Alszövetség (NyLASz), Székhelye: Győr. A szövetség, teljes jogú tagja a nemzetközi futballszövetségnek (Fédération Internationale Football Association (FIFA). Taglétszáma 409. Szövetségi helyiség: V., Vilmos császár-út 22. (Telefon: T. 253—20). Elnök: Dréhr Imre népjóléti államtitkár. Főtítkár: Kenyeres Árpád.

(1 ta Kenyeres Árpád.)

Magyar Lapterjesztők Sport Clubja. Alakult 1922-ben. Tagjai labdarugással és ökölvívással foglalkoznak. A MÖSz és az MLSz tagja. Labdarugó csapata a BLASz IV. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Rónai Jenő, IV., Vasvári Pál-utca 6.

Magyar Leánycserkész Szövetség. Székhelye: Budapest. Alakult 1923-ban. A szövetséget az egész világon észlelhető mozgalom hívta életre, amely a női nemnek a gyakorlati élet minden megnyilvánulásában tapasztalt bekapcsolódása folytán mint adott ténnyel számol. A magyar leánycserkészlet ideális célt tűzött ki maga elé: mialatt a külföldtől átvette a speciálisan a női nemre szabott, általános pedagógiai irányelveket, a magyar leánycserkészmozgalmat hazafias tartalommal töltötte meg és a csapataiban tömörült ifjúságot munkára nevelve, készíti elő az életre. A mozgalom kezdetben kihívta maga ellen a legfelsőbb egyházi hatóságok ellenszenvét, később azonban tisztázódott a helyzet és a szövetség ma már akadálytalanul folytathatja szervező tevékenységét. Szövetségi helyiség: VII., Aréna-út 27. Elnök: Lindenmayer Antónia.

Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank Tisztviselőinek Sport Egyesülete. A PSL tagja.

Magyar Lovassport Egyesületek Országos Szövetsége (MLEOSz). Székhelye: Budapest. A magyar lovas- és lovaglósport legfelsőbb sporthatósága, amely együttes irányító szerve a magyar lótenyésztésnek. Taggyeleteinek száma 18. Teljes jogú tagja a Nemzetközi Lovassport Szövetségnek (Fédération Internationale Equestre). Szövetségi helyiség: VIII., Eszterházy-utca 32. Elnök: vitéz Horthy István lovassági tábornok. Ügyvezető-alelnök: balásfalvi Kiss Ferenc tábornok.

Magyar-Olasz Bank és Társvállalatainak Sport Egyesülete. Alakult 1922-ben. A címben foglalt pénzintézet tisztviselőinek sportalakulata. A PSL tagja.

Magyarországi Kárpát Egyesület. Alakult 1873-ban. A magyar turistaság és alpinizmus egyik legrégebb propagálója. Az MFSz és az MSSz tagja. Központja: VII., Stefánia-út 14. földszint 53. Osztályai, Börzsöny-osztály: Rákospalota, Eötvös-utca 2, Langer vendéglő. Budai osztály és légymányosi asztal: I., Döbrentei tér 6. Tatra osztály: IV., Bank-utca 5. Bokor vendéglő. Sóllyom osztály: VII., Dohány-utca 20, Pósch vendéglő. Szepesi osztály: VIII., Vas-utca Kereskedelmi iskola. Ujpesti osztály: Ujpest, Károly-u. 16. Béres vendéglő. Gömöri osztály: Putnok az aggteleki cseppkőbarlang kezelője. Sf. és hegymászó osztály: V., Lipót-körút 16. Club kávéház. Péntek-asztal: VII., Király-utca 100. Lovrana kávéház.

Magyarországi Építőmunkások Országos Szövetségének Sport Clubja. Az építőszakmában alkalmazott munkások érdekvékövetésének sportalakulata (MÉMOSz). Alakult 1925-ben. Az MLSz taggyelete. A BLASz IV. osztályában szerepel. Klubhelyiség: VII., Aréna-ut 68. Titkár: Kiss Kázmér.

Magyarországi Testedző Egyesületek Szövetsége (MOTESz). Székhelye: Budapest. A magyar tornászat felsőbb irányító sporthatósága. Alakult 1885-ben. A szövetség megalakulása után hatáskörébe vonta az összes testedző sportokat és labdajátékokat. A szövetség már hosszú időn át keresztül irányította és propagálta a magyar felnőttek és az iskolán kívüli ifjúság testnevelését, amikor a sport természetszerű fejlődése következtében megalakult a szabadtéri sportok gyakorlásának elősegítésére a MASz. Éveken keresztül folyt a harc a két szövetség között, amíg egy erre a célra alakult választott bíróság kompromisszumos platformja alapján létrejött a két sportszövetség között a béke. Azóta az egyesület kizárólag a tornászat sportágának irányítását végzi, míg a játékok közül egyedül a füleslabda játék propagálását tűzte ki feladatául. A szövetség

által évenként megrendezendő tornász-bajnoki versenyek résztvevői évről-évre gyarapodnak. Taglétszáma 43. Teljes jogú tagja a Nemzetközi Tornász Szövetségnek (Fédération Internationale de Gymnastique). Szövetségi helyiség: VIII. Szentkirályi-utca 26. Elnök: Demény Károly, államtitkár. Titkár: Pászthy Elemér.

Magyar Országos Asztali Tennisz Szövetség (MOATSz). Székhelye: Budapest. Alakult 1925-ben. Az asztali tennisz sportjának (ping-pong) felsőbb irányító sporthatósága. Bár a szövetség által irányított sportágat már két évtized előtt is ismerték hazánkban, népszerűvé csak az utolsó években vált és így a sporthatóság megalakítására is csak nemrég kerülhetett sor. Taglétszáma: 23. Szövetségi helyiség: V., József-tér 3. Elnök: Ullmann György báró. Főtitkár: Zurányi Gyula.

Magyar Országos Lawn Tennisz Szövetség (MOLTSz). Székhelye: Budapest. Alakult 1907-ben. A lawn tennisz sportjának felsőbb irányító sporthatósága. Taglétszáma: 71. A szövetség teljes jogú tagja a Nemzetközi Lawn Tennisz Szövetségnek (Fédération Internationale de Lawn Tennis). Szövetségi helyiség: IV. Petőfi Sándor utca 11. IV. 9. Elnök: Apponyi Albert gróf. Főtitkár: Kertész János.

Magyar Országos Céllovó Szövetség (MOCSz). Székhelye: Budapest. Alakult 1906-ban. A céllovó sportjának felsőbb irányító sporthatósága. A legnagyobb multra visszatekintő és a magyar ember természetének legjobban megfelelő sportág csak a versenysport népszerűsítése és a céllovó sportjának elterjedése után juthatott irányító szervezethez. A versenysport népszerűségét nagy mértékben előmozdította a magyar céllovó sportnak 1912-ben Stockholmban és 1924-ben Párisban aratott olimpiai győzelme. A szövetség taglétszáma 27. Teljes jogú tagja a Nemzetközi Céllovó Szövetségnek (Union Internationale de Tir). Elnök: József Ferenc dr. kir. herceg. Főtitkár: Kenderessy Kálmán.

Magyar Országos Központi Takarékpénztár Tisztviselőinek Sport Társasága (MOKTÁR). A PSL tagja. Titkár: Schanda Károly.

Magyar Országos Véderő Egyesület (MOVE). Alakult 1918-ban. Összes sportalakulatai autonóm hatáskörrel bírnak. Az országos szervezetben mint önálló egységek, taglétszámuk arányában jutnak képviseltetéshez. Az általuk választott Országos elnökség befolyása az önálló MOVE-alakulatokra főként szellemi és gazdasági vonatkozásokban jut kifejezésre, míg a sportvonatkozásokban való együttműködés az évente egyszer megrendezendő Országos sporthetek révén történik. A MOVE-alakulatok a sport minden ágával foglalkoznak és

közvetlenül az illetékes sportszövetségek irányítása alatt állanak. Az egyesületek labdarúgó-szakosztályai azonban az MLSz-el kartellben álló MOVE Labdarúgó Liga (lásd ott) kebelében tömörülnek. Egyesületi székház: VI., Podmaniczky-utca 46. (Telefon: 228-34). Országos elnök: Borbély-Maczkó Emil országgyűlési képviselő. Igazgató: Petróczy István ny. repülőezredes. Sportelőadó: Tomanóczy Gusztáv, egyetemi vívótanár.

Magyaróvári Atlétikai és Football Club. A MASz és az MLSz tagja. Labdarúgócsapata a NyLASz győri II. osztályában szerepel. Titkár: Parózer Ferenc.

Magyaróvári Előre Kerékpár Egylet. Az MKSz tagja. Titkár: Back Antal, Moson.

Magyaróvári Gazdasági Akadémiai Atlétikai Club (MOGAAC). A magyaróvári gazdasági főiskola gazdaszifjúságának sportalakulata. A MASz, a MOLTSz, a MVSz és az MFS tagja. Tanárelnök: Ejury Lajos.

Magyaróvári Torna Egylet. Alakult 1904-ben. 1911-ben fuzionált a Magyaróvári Ifjúsági Torna Egylettel és megalakította labdarúgószakosztályát, amely a NyLASz győri II. osztályában szerepel. Titkár: Müller Ágoston, Fő-utca 74.

Magyar Ökölvívó Szövetség (MÖSz). Alakult 1925-ben. A magyar boxolósport felsőbb irányító sporthatósága, amely az ökölvívósport rendezése során 1921-ben minő a Magyar Birkozó és Boxolók Országos Szövetségének ökölvívó-szakosztálya alakult meg és csak a boxolás népszerűsítése után 1925-ben indult meg, mint önálló sportszövetség. Taglétszáma 30. Teljes jogú tagja a Nemzetközi Amatőr Box Szövetségnek (Fédération Internationale de Boxe Amateur (FIBA). Szövetségi helyiség: VI., Váci-út, Nyugati pályaudvar. Elnök: gróf Sigray Antal. Főtitkár: Barabás Jenő dr.

Magyar Pamutipari Sport Club. Alakult 1927-ben. Az ILL kollektív alapszabályainak értelmében működik. Titkár: Somogyi Károly.

Magyar Polo Club. A háborús évek után újjáéledő lovaspolójáték népszerűsítésére alakult 1928-ban. Sporttelepet ugyanabban az évben létesítette a Felsőmargitszigeten. Elnök: Rakovszky Iván dr., ny. befűgyminiszter.

Magyar Sí Club. Az MTSz és az MSSz tagja. Igazgató: Hoffmann Rudolf, II., Bimbó-utca 32.

Magyar Sí Szövetség (MSSz). A sielés sportjának felsőbb irányító sporthatósága. Alakult 1913-ban. Taglétszáma 26. Teljes jogú tagja a Nemzetközi Sí Szövetségnek (Fédération Internationale de Ski, rövid: FIS). Elnök: Szelnár Aladár dr. Főtitkár: Pözel Jenő dr., II., Fény-utca 1.

Magyar Szabadvezősök Egyesülete (MSzE). Alakult 1927-ben. Székhelye: Budapest. Az egyesület célja a belvizeken

evezős sportot űzők, de az evezősegyesületek kötelékébe nem tartozók tömörítése, a vízisport minden ágának fejlesztésével tagjainak úszásban, életmenésben és elsősegélynyújtásban való kiképzése és úszó-, pihenő- és üdülotelepek létesítése. Az MTSz tagja. Klubhelyiség: Club-kávéház, V., Lipót-körút 16.

Magyar Tanítók Turista Egyesülete. Klubhelyiség: VI., Lehel-utca 16.

Magyar Testgyakorlók Köre (MTK). Alakult 1888-ban a Nemzeti Torna Egylet kebeléből. A disszidensek a szabadtéri sport jegyében bontották zászlót, hadat üzenve a német tornarendszernek. Az első évben főként atlétikára, az úszásra és a kerékpározásra helyeztett súlyt az egyesület, amely a fenti sportágakban a vezető klubok közé küzdötte fel magát. Az egyesület hosszantartó belső harcok után 1901-ben megalakította labdarugószakosztályát és a következő évben belépett az MLSz-be, amikor a második osztályba nyert beosztást. 1903-ban már az első osztály bajnokság küzdelmeiben vett részt és ezzel megindult a nagy rivalizálás, amely az MTK és az FTC évtizedes harcában csúcsosodott ki. Az egyesület labdarugó csapata tizenötösör nyerte meg az országos bajnokságot vagy az azt helyettesítő vándordíjakat, hatszor a Magyar Kupát, egyszer a Ladányi díjat. Az alkalmi díjmérkőzések közül 1911-ben megnyerte az olasz király díját, 1919-ben Bécsben a Prater-serleget és 1922-ben Nürnbergben a karácsonyi serleget és több ízben az itthon megrendezett husvéti serlegmérkőzéseket. Az egyesület amatőr csapata a szétválasztás óta a BLASz I. osztályu bajnokságáért szerepel. Vezető egyesülete csaknem az összes sportszövetségeknek és a következő sportágakban fejt ki intenzív működést: atlétika, birkózás, kerékpározás, labdarugás, asztali tenisz, tenisz, torna, ökölvívás, úszás, motorsport, vívás. A MASz, MBSz, MKSz, MLSz, MOATSz, MOLTSz, MOTESz, MÖSz, MUSz és MVSz tagja. Sporttelepe: X., Hungária-körút 301. Az összes atlétikai sportok gyakorlására, labdarugásra, teniszezésre és birkózásra alkalmas. Városi klubhelyiség I VI., Liszt Ferenc-tér 9. Elnök: Brül: Alfréd. Titkár: Kisfalvi István dr.

Magyar Touring Club. Kartellklubja a Királyi Magyar Automobil Clubnak. Elnök: Vermes Gyula dr.

Magyar Turista Egyesület. (MTE). Székhelye: Budapest. Alakult 1888-ban, mint a Magyarországi Kárpát Egyesület budapesti osztálya. Jelenlegi nevét 1891-ben vette fel. Az egyesület építette fel az első magyarországi turista-menedék házat 1898-ban a Dobogókőn. Az ünnepi külsőségek között 1906-ban felavatott épületet első elnökéről, báró Eötvös Lőrándról nevezte el az egyesület. Az 1899. évben építették fel az Ót-tó kápolnájában a Téry-menedékházat, ame-

lyet a trianoni békeszerződés alapján Csehszlovákia birtokállományába kebelezték be. Az egyesület még a következő menedékházakkal rendelkezik: Klastromó-puszta (1927.), Vaskapu (1914). Esztergomi osztály: Nagyszénási Otthon (1925). Sasok Társasága: Várkúti menedékház (1926). Egri Bükk osztály: Szentléleki menedékház (1926). Borsódi Bükk Egylet, mint műhoki osztály: Hanák Kolos menedékház (1926). Mátra Egylet, mint gyöngyösi osztály: Buskay menedékház (1924). Váci osztály: Vass József menedékház (1926). Mátra Egylet központ: IV., Aranykéz-u. 6. Osztályai: Evezős alosztály: II., Margit-körút I., vendéglő. Csütörtöki asztal: IX., Ráday-utca 43., Zsin-vendéglő. Fecske asztal: IV., Aranykéz-u. 6. Jávor asztal: Haiuz Ódón, VI., Szív-u. 10. Keddi asztal: VIII., Baross-u. 28. Kőbányai asztal: X., Fűzér-u. 26. Fenyő-asztal: VII., Wesselényi-u., Keserü-vendéglő. Lomnici asztal: Üllői-ut és Mária-u. sarok, vend. Pannonia-asztal: Lágymányos, Csónakázó Egylet. Rózsa-asztal, női csoport: IV., Kossuth Lajos-u. 1. Sasok Társasága, IV., Irányi-u. 6. Si- és sziklamászó oszt.: II., Margit-körút 1. Tátra-asztal: IX., Vámbáz-pince. Tölgy-asztal: Fő-utca, Ligei vendéglő. Vándorfi-ut: VII., Wesselényi-u. 42. Gebirgs Trottel Verein, központ: Zsigmondyak, IV., Irányi-u. 8. Csingervölgyi osztály: ugyanott. Balassagyarmati osztály: Balassagyarmat, Városháza. Egri Bükk Egylet: Miskolc, Kühne Andor. Miskolci Hitelintézet. Egri Bükk osztály: Eger, Sümeghy Béla, Vármegyeháza. Esztergomi osztály: Esztergom, Kemény Miklós, Városháza. Hegyaljai osztály: Sátoraljaújhegy, Hrabetzky Kálmán, gyógyszerész. Mátra Egylet: Gyöngyösi Hungária-szálló. Nyírvideki osztály: Maurer Károly, Nyiregyháza. Szentendrei osztály: Szentendre. Székesfehérvári osztály: Székesfehérvár. Váci osztály: Vác. Központi titkár: Paulitsek Géza.

Magyar Turista Szövetség. (MTSz). Székhelye Budapest. A turistaság és alpinizmus felsőbb sporthatósága. Alakult 1913-ban. A szövetség kötelékébe 40 tagegyesület tartozik, összesen 25.000 turistával. Szövetségi helyiség: I., Attila-utca 2. Elnök: Thirring Gusztáv dr., főtítkár: Dobieczyk Sándor dr.

Magyar Úszó Egyesület. (MUE). Alakult 1893-ban, amikor a Magyar Athletikai Club uszóinak körében felvetődött egy önálló uszó egyesület alakításának eszméje. Első versenyét 1894-ben rendezte a Budapesten tartott nemzetközi demografiai kongresszus alkalmával és ekkor szerepeltek első ízben a magyar vizen a külföld uszói. A következő esztendőben az egyesület uszói már elárastották Európa nagyvárosait és az egyesület sárga-fehér dresszes versenyzői, a kontinens uszódáiban, ismert és keresett ven-

dégekké váltak. Az egyesület alapító-egyesülete a MASz-nak és a Magyar Athletikai Clubnak az atletikai szövetség megalakítását célzó 1897-ben kibocsátott felhívására a 14 jelentkező egyesület között ott találjuk a MUE nevét is. Amikor Magyarországon a sportemberek lelkében ébredezni kezdett a futball-sport szeretete, a MUE az elsők között sietett részt kérni az uttörés nehéz munkájából és 1898-ban meg is alakította labdarugó szakosztályát. 1901-ben a bajnokság második helyezette és ugyanekkor megnyerte a Sportvilág által kiírt hatos futballtornát. Az elsőosztályú bajnokság küzdelmeiben bezárólag 1905-ig vett részt, ekkor azonban hírneves játékosai, akik a magyar labdarugás történetének legjobb lapjain szerepelnek, elhagyták klubjukat, amely ekkor kiesett az elsőosztályból. 1898-ig szerepelt a második osztályban, ekkor azonban feladta a meddőnek mutató küzdelmet és 1914-ben végleg feloszlatta labdarugó alosztályát. A háború működését megbénította, de a forradalmak után újult erővel látott hozzá a reorganizáció munkálataihoz. Az ifjúság körében az uszósport érdekében végzett propagandája nem is veszett kárba és az egyesület hihetetlen fejlődésnek indult. Nagy érdemei vannak a klubnak a hölgyuszó sport népszerűsítése terén és rövidesen a leányifjúság hatalmas tömegei gyülekeztek a már megfakult sárga-fehér zászló köré. A fejlődést előre mozdította az egyesület által a legmágyarosi holt Duna-ágban nagy áldozatok árán létesített nyári 50 méteres uszoda, amelyet az egyesület évről-évre fejleszt. Az utolsó években tevékeny részt vesz az egyesület a jégisport mozgalmában is. A MASz, MOKSz és MUSz tagja. Elnök: Füzesséry Zoltán dr. Titkár: Mérai János, I., Verpeléti-ut 15.

Magyar Uszó Szövetség. (MUSz). Székhelye Budapest. Alakult 1907-ben. A magyar uszó- és vízpolósport legfőbb sporthatósága. A szövetség megalakulását megelőző időkből 1902-től kezdve a Magyar Athletikai Szövetség kebelében alakított uszószakosztály irányította a magyar uszósportot, amely eleinte elhagyottan és árván igyekezett a MASz kebelében tömörült többi sportágak után. Csak a magyar uszósportnak a st.-louisi olimpián 1904-ben aratott világbajnoki győzelme terelte a figyelmet az uszósportra. A Magyar Uszó Egyesületnek a MASz-ba 1904-ben történetét visszalépése és a Magyar Testgyakorlók Körének ugyanabban az évben történt csatlakozása adott hatalmas lökést az uszósportjának és 1904-ben kiírásra került az első országos poló bajnokság, majd 1905-től kezdve az országos uszóbajnokságok is, egyelőre azonban a kötött uszásnermek kivételével. A folyambajnokságok az 1907. évtől kezdően kerülnek kiírásra. Az uszósport ekkor már elég erősnek

érezte magát ahhoz, hogy magát önállóan irányítsa és a MASz nem is gördített akadályt a MUSz megalakítása elé. A szövetség szervezetét az alábbi 12 kerület alkotja: Budapesti kerület (központ székhelye: Budapest.) — Egri kerület. (Székhelye: Eger). — Fertő-kerület. (Székhelye: Sopron). — Tisza-Észak-kerület. (Székhelye: Debrecen). — Tisza-Maros kerület. (Székhelye: Szeged). — Körös-kerület. (Székhelye: Békéscsaba). — Rába-kerület. (Székhelye: Győr). — Jász-kerület. (Székhelye: Jászapati). — Duna-kerület. (Székhelye: Esztergom). — Balaton-kerület. (Székhelye: Kaposvár). — Duna-Dél-kerület. (Székhelye: Baja). — Sajó-kerület. (Székhelye: Miskolc). A szövetség teljes jogú tagja a Nemzetközi Amatőr Uszó Szövetségnek (Fédération Internationale de Natation Amateur, rövid. FINA). Taglétszáma: 135. Szövetségi helyiség: V., Szent István-tér 14. Elnök: Homonnay Tivadar országgyűlési képviselő. Főtktár: Náday Jenő dr.

Magyar Vívó Szövetség (MVSz). Székhelye: Budapest, Alakult 1914-ben. A magyar vívósport legfőbb sporthatósága. A vívás sportjának első hazai megnyilvánulása éppen húsz esztendővel előzte meg a sport legfelsőbb sportfórumának életrehívását. 1894-ben rendezte a Magyar Athletikai Club az első vívóakadémiát, amelyek a következő esztendőben követett az első vívóverseny. A millenniumi évben lezajlott második vívó versenyen már olasz vendégek is plansra léptek, magyar földön ezúttal először, de még ugyanabban az évben Prágában is győzelmesen szerepelt a magyar kard. A vívószövetséget helyettesítő «vívószakosztálynak» egyelőre a Magyar Athletikai Szövetség adott otthont és az athlétaszövetség 1897 március 21-én tartott alakuló közgyűlésén megjelent 14 egyesület között két vívóegyesület: a Fővárosi Vívó Club és a Wesselényi Vívó Club szerepelt. Az 1912. évben Stockholmban aratott olimpiai győzelem után hatalmas fejlődésnek indult a magyar vívósport, 1914-ben lépett az önállóság útjára. A megalakult önálló vívószövetség tele életkedvvel és nagy munkaprogrammal indult útjára, azonban a még ugyanabban az évben kitört háború minden számítását keresztül huzott. A magyar vívás azonban a háború után ismét talpraállt és az 1924. évi párisi olimpián is meg tudta védeni presztizsét. A szövetség 65 tagegyesülete fölött gyakorol ellenőrzést. Teljes jogú tagja a Nemzetközi Vívó Szövetségnek (Fédération Internationale d'Esime (FIE), amely nemzetközi érvényű szabályainak elkészítésével a magyar vívás akkori sportfórumát bízta meg. Elnök: Rakovszky Iván. Titkár: Misley Sándor dr. Szövetségi helyiség: VII., Rókk Szilárd-utca 41.

Mátyásfüldi Lawn Tennis Club. A MOLTSz tagja. Titkár: Stanczer János, Hunyady-utca 19.

MÁVGSK. A Magyar Államvasutak Gépgyári Sport Köre (l. o.) röv. neve.

MÁV Hatvani Atlétikai Club (MÁV HAC). Az egyesület 1925-ben alakult a Hatvani Atlétikai Club és a Hatvani Vasutas Sport Egylet fuziójából. Az MBSz, MKSz, MLSz, MUSz és VSSz tagja. Labdarugócsapata az ÉLASz mátravidéki alosztályában szerepel. Titkár: Winkler Ede, Postahivatal.

MBSz. A Magyar Birkózók Szövetsége (l. o.) röv. neve.

MCSSz. A Magyar Cserkész Szövetség (l. o.) röv. neve.

MEC. A Műgyetemi Evezős Club (l. o.) röv. neve.

Mecsek Egyesület. Székhelye: Pécs. Alakult 1891-ben. Az egyesület a turisztáság népszerűsítése céljából alakult és különösen a Mecsek hegység természeti szépségeinek csinal propagandát. Klubhelyiség: Pécs, Városháza. Főtitkár: Kiss József, Pécs, Arany János-utca 3.

Megyeri Sport Club. Alakult 1903-ban, mint az ILL tagja. 1910-ig az ILSz bajnokságáért játszott és ettől az évtől kezdődően tagja a Magyar Labdarugók Szövetségének, amelynek III. osztályu bajnokságát az 1916—17. bajnoki évben megnyerte. A BLASz III. osztályu bajnokságáért szerepel. Titkár: Buresch Gyula, Erkel-utca 24.

Megyeri Testező Club. Alakult 1910-ben. Az MLSz és a MÖSz tagja. Labdarugócsapata a BLASz III. osztályu bajnokságáért szerepel. Klubhelyiség: Megyeri-út 3. Titkár: Csomor Béla, Újpest, József-utca 90.

MESz. A Magyar Evezős Szövetség (l. o.) röv. neve.

MFSSz. A Főiskolai Sport-Szövetség (l. o.) röv. neve.

Menekültek Kultur Egyesülete. Az egyesületet a főváros egykori Augusztatelepi kisegítő kórházának területén lakó menekültek alakították 1926-ban. Sportosztálya az ott nevelkedő ifjúság körében indult meg. A kizárólag labdarugással foglalkozó egyesület a BLASz III. osztályu bajnokságáért szerepel. Titkár: Simon László, X., Augusztatelep.

Mercur Váltóüzleti Sport Egyesület. A Pénzügyi Sportliga tagja. Hivatalos helyiség: V., Gróf Tisza István-u. 3.

MESE. A MOVE Egri Sport Egylet (l. o.) röv. neve.

MGySz. A Magyar Gyephockey Szövetség (l. o.) röv. neve.

MKSz. A Magyar Kerékpáros Szövetség (l. o.) röv. neve.

Mezőberényi Atlétikai Club. (MAC). Alakult 1921-ben, mint az MLSz tagja. A DLASz csabai I. osztályában szerepel. Titkár: Reischig Vilmos.

Mezőberényi Egyetértés Sport Egylet. (MESE) Az MLSz tagja és a DLASz csabai I. osztályában szerepel.

Mezőkovácsházai Torna Egylet. (MTE) Alakult 1920-ban a labdarugás, athletika és tenisz gyakorlására. Sporttelepe mind a három sportág művelésére alkalmas. Az MLSz tagja, a DLASz csabai II. osztályában szerepel. Klubhelyisége a helybeli Hangya Szövetkezetben van. Elnök: kézdívasárhelyi Vásárhelyi Sándor főszolgabíró. Főtitkár: Horváth András.

Mezőkovácsházai Hunyadi Sport Egylet. Az MLSz tagja, a DLASz csabai II. osztályában szerepel. Titkár: Bedő Lajos.

Mezőkövesdi Atlétikai Club. Alakult 1922-ben, mint az MLSz tagja. Az ÉLASz kötelékében szerepel. Titkár: Weisz József.

Mezőkövesdi Földműves Ifjúság Sport Egylete. (MFISE) Alakult 1925-ben. Az egyesület a földműves ifjúság körében csinal propagandát a sportnak. Az ÉLASz mátravidéki alosztályában szerepel. Főtitkár: Bukta Mátyás I—168.

Mezőkövesdi Katholikus Iparossegédek Társulata. (MKIST) Alakult 1921-ben. Sportosztálya az ÉLASz mátravidéki alosztályában szerepel. Titkár: Vajda János.

Mezőtúri Atlétikai és Football Club. (MAFC) Alakult 1922-ben, mint az MLSz tagja, az MSE, az MTE, a MAC és a 13-EFC részbeni fuziója, illetve feloszlása révén. Labdarugó csapata az 1922—23. bajnoki évben megnyerte a szegedi II. osztályu, az 1926—27. bajnoki évben pedig a békéscsabai II. osztályu bajnokságot. A DLASz csabai I. osztályának bajnokságáért szerepel. Elnök: Boross István dr. Titkár: Juhász István.

MÉMOSz. A Magyarországi Építőmunkások Országos Szövetsége sportosztálya (l. o.) röv. neve.

Miskolci Athléta Kör. (MAK) Alapító egyesülete a Magyar Athletikai Szövetségnek. Az MBSz, MLSz, MUSz és az MVSz tagja. Ügyvezető elnök: Kolár Nándor.

Miskolci Attila Kör. (Attila.) Profeszszionalista sportalakulat, amelyet a magyar football sport újjászervezésével kapcsolatban, 1926-ban alakított a miskolci sporttársadalom. A PLASz II. o. bajnokságát az első évben megnyerte és evvel az I. osztályba való részvételre kvalifikálta magát, onnan az 1927—28. bajnoki év végén kiesett. Sporttelepe a népkertben épült. Budapesti igazgató: Klement Sándor, VIII., Fiumei-út 21.

Miskolci Magántisztviselők és Kereskedelmi Alkalmazottak Sport Egyesülete. (MMKASE) Alakult 1912-ben. A MASz, MLSz és az MBSz tagja. Főtitkár: Vas Miklós dr.

Miskolci Korcsolyázó és Teniszező Egyesület. A MOLTSz tagja.

Miskolci Munkás Testedző Egyesület. (MMTE) Alakult 1911-ben. A MASz, MBSz, MKSz, MLSz és a MUSz tagja. Labdarugó csapata az ÉLASz miskolci I. o. bajnokságáért szerepel. Titkár: Schwartz Árpád, Fábán-u. 6.

Miskolci Pénzügyi Sport Klub. Alakult: 1922-ben. Titkár: Keles István dr., Verbóczy-utca 8.

Miskolci Sport Egyesület. A MOKSz és a MOLTSz tagja. Titkár: Radó Sándor. Csabai Kapu 4.

Miskolci Szemere Football Club (Szemere). Professzionalista sportalakulat, amely 1927-ben indult meg, mint a Professzionalista Labdarugó Alszövetség tagja. A II. B. liga bajnokságáért szerepel. Igazgató: Farkas Dezső, Bizony Ákos-utca 31.

Miskolci Testgyakorlók Köre. Az MLSz tagja. Titkár: Iglói Aladár, Kun József-utca 46.

Miskolci Vasutas Sport Club (MVSC). A Miskolci vasutastársadalom sportalakulata. Alakult 1911-ben. A MASz, MBSz, MLSz, MUSz és a VSSz tagja. Labdarugó csapata amely 1921—22. bajnoki évben kerületi bajnokságot nyert, az ÉLASz miskolci I. osztályának bajnokságáért szerepel. Vezetői: Chemoz Rezső és Tóth Gyula.

MKASE. A Miskolci Magántisztviselők és Kereskedelmi Alkalmazottak Sport Egyesülete (l. o.) röv. neve.

MLSz. A Magyar Labdarugók Szövetsége (l. o.) röv. neve.

MMTE. A Miskolci Munkás Testedző Egyesület (l. o.) röv. neve.

MOATSz. A Magyar Országos Asztali Tennis Szövetség (l. o.) röv. neve.

MOGAAC. A Magyarországi Gazdasági Akadémiai Atlétikai Club (l. o.) röv. neve.

Mohácsi Belvárosi Casinó Testvériség Sport Clubja. Alakult 1925-ben, mint az MLSz tagja. A DnyLASz kötelékébe tartozik. Titkár: Klein Jenő.

Mohácsi Torna Egylet. Alakult 1896-ban. Igazgató: Kolozsvári Dénes.

MOKTÁR Tisztviselőinek Sport Társulata. A PSL tagja. Hivatalos helyiség: VI., ker., Deák Ferenc-utca 7. Titkár: Schanda Károly.

MOLTSz. A Magyarországi Lawn Tennis Szövetség (l. o.) röv. neve.

Monori Sport Egylet. Alakult 1901-ben. Az MLSz tagja. Labdarugó csapata az 1911—12. bajnoki évben megnyerte a Középmagyarországi kerület bajnokságát. Az 1926—27. zezonban kiesett az I. osztályból és ez idő szerint a KLASz II. osztályában szerepel. Főtitkár: Szigeti Lajos.

Móri Korcsolyázó és Tennis Egylet. Titkár: Kocsis Ferenc.

MOTE. A MOVE Óbudai Torna Egylet (l. o.) röv. neve.

MOTESz. A Magyarországi Testedző Egyletek Szövetsége (l. o.) röv. neve.

MOVE. A Magyar Országos Véderő Egyesület (l. o.) röv. neve.

MOVE Abádszalóki Sport Egylet. Elnök: Szilágyi Lajos s.-jegyző.

MOVE Balassagyarmati Sport Egylet. A MASz tagja. Alakult 1921-ben. Elnök: Janisch Tivadar v. főszámvevő.

MOVE Balatonalmádi Sport Egylet. Elnök: Hudecz Hugó.

MOVE Békéscsabai Sport Egylet. Elnök: Saguly József.

MOVE Budagyöngye Otthon Sport Egylet. Elnök: Pittay L. dr.

MOVE Budal Tőrekvés Sport Club. Elnök: Goldmann József.

MOVE Budapesti Sport Egylet (MBSE). Alakult 1921-ben. A MASz, MOATSz, MOTESz, MTSz, MUSz és az MVSz tagja. Klubház: VI., Podmaniczky-utca. 45. Elnök: Vitéz Jónás Károly rendőr fogalmazó.

MOVE Budapesti V. ker. Football Club. Elnök: Groszmann József.

MOVE Budavári Sport Club. Elnök: Lánosz K.

MOVE Ceglédi Sport Egylet. Alakult 1920-ban a MOVE Labdarugó Szövetség kötelékében és az első két évben megnyerte a MOVE bajnokságát. Az 1924. évtől kezdve az MLSz közepkerületi bajnokságában vett részt. A MASz, MBSz, MKSz és a MOTESz tagja. Labdarugócsapata a KLASz I. osztályában szerepel. Elnök: Raffay Géza dr. ügyvéd. Titkár: Szegedi Pál, MÁV-eosztálymérnökség.

MOVE Csepeli Sport Egylet. Az MLSz tagja. Labdarugócsapata a BLASz III. osztályu bajnokságáért szerepel. Elnök: Széles János rendőrfőfelügyelő. Király-utca

MOVE Csillaghegyi Football Club. (CsFC). Alakult 1921-ben, a MOVE Labdarugó Szövetség kollektív alapszabályainak alapján. A MASz, MOCSz, MLSz és a MUSz tagja. Labdarugócsapata a KOLASz I. osztályu bajnokságáért szerepel. Elnök: Török Ferenc gyárigazgató. Titkár: Sárközi Géza.

MOVE Debreceni Sport Egylet. Elnök: Miskolczy I. Titkár: Elek Béla.

MOVE Diósgyőri Sport Egylet. Alakult 1921-ben. A MASz tagja. Titkár: Wott Béla.

MOVE Egri Sport Egylet. (MESE). Alakult 1920-ban. Az egyesület a megalkulás után eleinte a futbalsportra fektet rá teljes erővel, rövid idő múlva azonban kiépítette atlétikai szakosztályát. Országos sőt világhírré csak akkor tett szert az egyesület, amikor székelyén, Eger város, valamint az Egri Városfejlesztő Részvénytársaság áldozatkészségéből megnyílt a híres egri uszoda, ahol az egyesület kitermelte világhírű uszógárdáját, amely a mai napig korlátlanul a kezében tartja a hegemoniát. Az egyesület atlétikával, labdarugással, birkózással, uszással, teniszszéssel és vívással foglalkozik. Sporttelepe télen korcsolyá-

zásra, nyáron tenniszezésre alkalmas. A MASz, MBSz, MLSz, MUSz és az MVSz tagja. Labdarugócsapata az ÉLASz mátravidéki alosztályában szerepel. Elnök: Okolicsányi Imre alispán. Ügyvezető elnök: Czékkel Ferenc dr.

MOVE Esztergomi Hajós Egylet. A vidéki evezősegyesületek között elsőnek épített téli evezős-medencét. Partiháza az esztergomi Primásszigeten épült. A MESz tagja. Elnök: Darvas Géza dr. Főtitkár: vitéz Zsiga János, Vármegye-ház.

MOVE Esztergomi Sport Egylet. A MASz, MUSz és az MVSz tagja. Elnök: Rudolf I. t.kp. igazgató. Főtitkár: Varga Zoltán.

MOVE Ferencvárosi Torna Club. Elnök: Springer Ferenc dr. Főtitkár: Kölygessy László.

MOVE Gödöllői Tenisz Club. A MASz és a MOLTSz tagja. Sportteiepe tenniszezésre alkalmas. Elnök: Schwertner L.

MOVE Gyöngyösi Sport Egylet. Titkár: Manov Kálmán dr.

MOVE Hajduböszörményi Torna Egyesület. Elnök: Követ László mérnök.

MOVE Jászalsószentgyörgyi Sport Club. Elnök: Grieger Ferenc.

MOVE Jászberényi Lehel Torna Kör. Az MLSz tagja. Labdarugócsapata az ÉLASz mátravidéki alosztályában szerepel.

MOVE Kabai Sport Egylet. Elnök: Baghi Gyula dr.

MOVE Kaloecai Sport Club. A MASz, MBSz és az MLSz tagja.

MOVE Karcagi Sport Egylet. Alakult 1920-ban. A MASz, MBSz, MLSz, MOLTSz és az MVSz tagja. Elnök: Kiss Andor.

MOVE Kenderesi Sport Egylet. Elnök: Pádár Vilmos.

MOVE Kispest—Pestszentlőrinci Lövész Egyesület. Elnök: Vadász József dr.

MOVE Kisujzállási Sport Egylet. Elnök: Rázsó Ferenc dr.

MOVE Kiskőrösi Sport Egylet. Elnök: Bíró Bálint dr.

MOVE Kőbányai Football Club. Elnök: Weisler József.

MOVE Kunhegyesi Sport Egylet. Elnök: Back Andor dr. főszoigabíró.

MOVE Labdarugó Liga. Országos jellegű sportszervezet, amelyet a Magyar Országos Védő Egyesület országos elnöksége alakított 1920-ban, amikor a társadalmi szervezetek mellett a sportegyesületek országos megszervezését határozta el. A megalakulás után, az akkor még »Szövetség« cím alatt működő szervezet egyezményt kötött az MLSz-szel, amelynek értelmében a MOVE Labdarugó Szövetség elismerte az MLSz fennhatóságát, míg utóbbi a MOVE Labdarugó Szövetséget, mint különálló sportszervezetet saját taggyesületeivel szemben irányító sportfórumnak nyilvánította. A liga 1921-ben hozzálátott a vidéki kerületek megalakításához. Ekkor az

ország minden részéből jelentkező taggyesületeket hat kerületbe (budapesti, budapestkörnyéki, déli, keleti, dunántúli és északnyugati) osztotta be és egyben minden egyes kerület részére vándordíjat írt ki. Az 1922. évben visszafejlődött a liga és ez a körülmény elzárta a lehetőségét a zavartalan decentralizációs működésnek. Ennek következtében a szövetség engedélyt adott az egyesületeknek arra, hogy az MLSz különböző kereteiben működjenek. Jelenlegi nevét 1928-ban vette fel a belügyminiszter rendelete folytán. Taggyesületeinek száma 86 és ezeknek nagy része a két budapesti és a keleti kerületben szerepel. A liga székháza: VI., Podmaniczky-u. 46. szám alatt van. Elnök: Zsarnóczay János. Főtitkár: Kovács István.

MOVE Lajosmizsei Sport Egyesület. Elnök: Szebeny Béla.

MOVE Magyaróvári Athletikai és Football Club. A MASz és az MLSz tagja. Labdarugó csapata a NyLASz győri II. osztályában szerepel. Elnök: Panajott Sándor altábornagy.

MOVE Magyaróvári Polgári Lövész Egylet. Elnök: Ahác Sándor ny. ezredes.

MOVE Máriaremetei Sport Egylet. Elnök: Brunner Sándor.

MOVE Mátravidéki Céllovó Egylet. (Székhelye: Gyöngyös.) Elnök: Géczy Sándor ny. alezredes.

MOVE Nagykőrösi Torna és Vívó Egylet. Alakult 1912-ben. A háború alatt működését szüneteltette és a forradalmi idők után a MOVE-hoz csatlakozott. A MASz, a MBSz, az MKSz, az MLSz, a MOATSz és MOLTSz taggyesülete. Elnök: Ridler Gábor.

MOVE Óbudai Torna Egylet. (MOTE) Az egyesületet 1872-ben alakította a tornaszat sportját kedvelő óbudai ifjúság. Megalakulása óta a vezető tornászegyesületek között szerepel. 1899-ben megalakította labdarugó-szakosztályát, amely két év múlva kénytelen volt működését pályahiány miatt megszakítani. A tagok áldozatkészségéből azonban rövidesen sikerült modern sporttelepét is fölépíteni és ezzel megindult az akció a többi sportágak megalakítására. A jól felszerelt pályán otthont találtak a szabadterei sportok, 1905-ben az atlétika, később a tennisz, majd nemsokára megindult az úszószakosztály működése is. A MASz, MLSz, MOLTSz, MOTESz és MUSz tagja. Sporttelepe a III., Hévízi-úton van és atlétika minden ágának gyakorlására, tenniszezésre és labdarugásra alkalmas. Tornaterme a III. ker., Kórház-utcai iskolában van. Labdarugócsapata a BLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Szombathelyi László III., Szentendrei-út 58.

MOVE Ózdi Polgári Lövész Egylet. Elnök: Quiriá Leó dr.

MOVE Ózdi Vasgyári Testgyakorlók Köre (ÓVTK). Az ózdi vasgyár alkalmazottainak sportegyesülete. A MASz, MBSz, MLSz és MUSz tagja. Labdarugócsapata az ELASz miskolci I. osztályában szerepel. Elnök: Gólián Rezső főmérnök.

MOVE Pesti Polgári Lövészegylet. Titkár: Liska Béla, VIII., Mária Terézia-tér 2.

MOVE Pomázi Testedzők Köre. Alakult 1912-ben. 1921-ben MOVE egyesületté alakult át és az 1922—23. évben megnyerte a MOVE dunajobbparti bajnokságát. A MASz és az MLSz tagja. Labdarugócsapata a KÖLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. Elnök: Tiszovszky Lajos dr.

MOVE Peremartoni Gyári Sport Egyesület. Elnök: Stranczl Gyula.

MOVE Sárospataki Sport Egyesület. Elnök: Penliczky István dr.

MOVE Salgótarjáni Polgári Lövész Egyesület. A MOCSSz tagja. Elnök: Förster Kálmán dr., polgármester.

MOVE soproni Vasakarat Sport Club. Elnök: Marini Róbert ny. ezredes.

MOVE szentendrei Sport Egylet. Alakult 1921-ben. Az MLSz tagja. A KÖLASz II. osztályú bajnokságáért szerepel. Elnök: Németh László, rk. plébános.

MOVE Törökszentmiklósi Sport Egylet. A MASz, MLSz, MOCSSz és MVSz tagja. Labdarugócsapata a KLASz II. osztályának kunsági csoportjában szerepel. Elnök: Muhoray K. főszolgabíró.

MOVE Valéria Vasakarat Torna Club (MOVE VVTC). Az egyesületet a székesfőváros által létesített Mária Valéria barakkórház helyén lakó ifjúság alapította 1922-ben, Valéria Sport Club néven. 1927-ben fuzionált a Vasakarat néven szereplő ugyancsak MOVE alakulattal. Az MLSz tagja és a BLASz III. osztályú bajnokságáért szerepel. Sporttelepe a Valériatelepen van.

MOVE Veszprémi Sport Egyesület. Alakult 1921-ben. Az egyesület tagjai labdarugással, atlétikával, birkózással, teniszszéssel, céllövészettel, vívással, korcsolyázással, úszással, boxolással, kerékpározással és tornával foglalkoznak. Az MLSz, a MASz, az MBSz, a MOLTSz és a MUSz tagja. Labdarugócsapata 1926-ban megnyerte a MOVE országos bajnokságát. Ezidőszent a NyLASz győri II. osztályának kötelékében szerepel. Sporttelepe az atlétika futószámainak gyakorlására, labdarugásra, teniszezésre, céllövészetre és korcsolyázásra alkalmas. Tornateremmel és Balatonalmádiiban egy 50 méteres uszodával rendelkezik. Elnök: Karsay Sándor dr., járásbíró elnök. Titkár: Zwickel Ferenc.

MOVE zalaegerszegi Sport Egylet. Alakult 1913-ban. Az egyesület a következő sportágakkal foglalkozik: futball, atlétika, tenisz, vívás, birkózás, kerékpár, torna, céllövészet, ping-pong. A MASz,

MLSz és MOLTSz tagja. Tribünnel ellátott bérelt sporttelepe atlétizálásra, labdarugásra és teniszezésre alkalmas. Az egyesület 1921-ben lépett be a MOVE tagjai közé. Labdarugócsapata a NyLASz szombathelyi II. osztályában szerepel. Elnök: Pásztor Imre. Főtitkár: vitéz dr. Hunyady László.

Makói Atlétikai Club. Alakult 1912-ben. Az egyesület atlétikával, birkózással, labdarugással és vívással foglalkozik intenzíven. A MASz, MBSz, MLSz és MVSz tagja. Labdarugócsapata az 1921. évig szövetségen kívül működött és 1914-ben győztesen volt a Návay serlegnek. A DLASz II. osztályának déli csoportjában működik. Főtitkár: Vidra József.

Makói Polgári Lövészegylet. A MOCSSz tagja.

Makói Torna Club. Alakult 1924-ben. A kizárólag labdarugást kultiváló egyesületet a Makói AK-ból kivált játékosok alakították. Főtitkár: Szilágyi Sámuel.

Makói Törekvés Sport Egylet. Alakult 1922-ben. Az MLSz tagja. A DLASz II. osztályának déli csoportjában szerepel. Főtitkár: Biró István.

MASz. A Magyar Atlétikai Szövetség (I. o.) röv. neve.

MÖSz. A Magyar Ökölvívó Szövetség (I. o.) röv. neve.

MSSz. A Magyar Si Szövetség (I. o.) röv. neve.

MTE a Magyar Turista Egyesület és Munkás Testedző Egyesület (I. o.) röv. neve.

MTK. A Magyar Testgyakorlók Köre (I. o.) röv. neve.

MUE. A Magyar Úszó Egyesület (I. o.) röv. neve.

Munkás Testedző Egyesület. (MTE). Az egyesületet 1908-ban hivta létre a budapesti munkásság. Hazánkban úttörő volt a munkássport terén. Nagy érdemeket szerzett az atlétikának a munkásság körében végzett propagálásával. Az egyesület a budapesti német munkástornászok egyesületéből, a Vorwärts-ből alakult. Eleinte tornászattal és turisztikával foglalkozott és csak később 1910-ben vette programmba a versenyszerű, főleg szabadtéri sportok üzését, elsősorban az atlétikát. Ezzel egyidejűleg berendezkedett a nehéz atlétikára (a birkózósporthoz). 1914-ben a Farnunkások Sport Clubjának beolvadásával bevezette a labdarugást, 1918-ban pedig az úszást. Atlétikai szakosztálya 1914-ben ért el fejlődése zenitjére, amikor az ujoncszámba menő egyesület megnyerte Magyarország mezei futóbajnokságát. Atlétikai most is főként a hosszútávfutás terén aratnak babérokat és ebből a szempontból az elsők közé számítanak. Birkózógárdája a nagy tehetségek egész tömegét termelte ki. A szakosztály egyik legnagyobb teljesítménye volt, hogy 1927-ben végleg megnyerte a csapatversenyre

kiért Vasas-vándordíjat, amelyért éveken keresztül folyt a legádázabb küzdelem. Tornaszakosztálya öt tornateremben nyújt alkalmat a munkásságnak a test-edzésre és a tornászok között gyermekek, leányok, fiúk felnőttek és asszonyok egyaránt szerepelnek. Labdarugószakosztálya a BLASz III. osztályu bajnokságáért szerepel. Turista-menedék-házát 1926-ban építette fel a Nagykovácsi község felett levő nagyszénási hegyen. Klubhelyiség: VII., Almássy-tér 7. Elnök: Györki Imre dr. országgy. képviselő. Ügyv. elnök: Méder Fülöp. Titkár: Neubrand Imre.

MUSz. A Magyar Úszó Szövetség (I. o.) röv. neve.

Műgyetemi Athlétkai és Football Club (MAFC). A m. kir. József műgyetem ifjúságának reprezentatív sporttestülete. Az egyesület 1897-ben alakult meg I. Műgyetemi Footballcsapat név alatt. Első mérkőzését 1898-ban játszotta a BTC II. csapatával. A sporttörténelmi érdekességű mérkőzést, amelyen elsősz-ben került szembe egymással két klub-csapat, az alig pár hónapja működő műgyetemi csapat nyerte meg 6:0 arányban, 1899-ben alakult át a csapat egyesületté és ekkor felvette a Műgyetemi Football Club nevet. 1900-ban bevezette az egyesület a többi sportágakat és athléta-, úszó- és vívógárdájával belépett a MASz-ba. Az összes sportágakban elért eredményei arra készítették az egyesületet, hogy 1903-ban fölvegye a jelenlegi nevét. Az egyesület tagjai között ekkor még különösen a labdarugás örvendett nagy népszerűségnek és a klub 1901-ben negyedik helyen végez az I. osztályu bajnokságban, de a főiskolai szünet figyelembe nem vétele miatt visszalép a bajnokságtól. Bár 1904-ben ismét az I. osztály résztvevői között látjuk a klubot, az érdeklődés ekkor már lassanként elfordul a labdarugástól és az úszósport felé terelődik. A MAFC rövidesen magához ragadja a hegemoniát ebben a sportágban és a nagy nemzetközi sikerek egész sorozatának lesz a részese. Félelmetes és verhetetlen lett a MAFC úszógárdája és ebben a helyzetben az sem tudta lesújtani a technikusokat, hogy 1905-ben labdarugó csapatuk végleg elhagyta az első osztályt, ahová a második osztályu bajnokságát megnyerve, 1914-ben kerülhetett volna vissza. A háború kitörése azonban megfosztotta a MAFC-ot attól, hogy munkájának gyümölcsét élvezze. Az első osztályba az 1919—20. bajnoki évben került vissza, de a szezon végén ismét kiesett. A következő szezonban ismét az elsőosztályba jutott, de ekkor is az utolsó helyen végzett. Az 1923—24. bajnoki évben még a második osztályban sem volt képes boldogulni és ekkor az MLSz-ből kivonult amatőrfrakcióhoz csatlakozott és itt szerepelt az átalakulásig. Ez idő óta a BLASz I. osztályu bajnokságá-

ért játszik, majd az 1927—28. bajnoki év végén a második osztályba került vissza. A háborus idők felbomlasztották a MAFC világhírű úszószakosztályát, amely a mai napig sem tudta összeszedni magát. Annál jobban ráfeküdt a klub az athlétkai sportágakra, amelyekben szakavatott kezek vezetésével adva vannak a legnagyobb lehetőséget. A klub a MASz, MBSz, MLSz, MOLTSz, MOTESz, MÖSz, MSSz, MUSz és MVSz tagja. Főiskolai vonatkozásban a Főiskolai Sportszövetség irányítja a klubot, Sporttelepe, amely az athlétkai sportágak gyakorlására, labdarugásra és tenniszezésre alkalmas a Bertalan-utcában van. Klubhelyisége, birkozó- és vívóterme a Műgyetemen talált elhelyezést. Tanárelnök: Szabó Gusztáv. Titkár: Szegheő Imre.

Műgyetemi Evezős Club. (MEC) A klub kezdeményezésére jöttek létre a főiskolai evezősversenyek, amelyeket nagy érdeklődés mellett bonyolítanak le évről-évre. A MESz tagja. Partiháza a Műgyetemen előtti Dunaszakaszon terül el. Titkár: Jánosházy János, Műgyetem.

Műgyetemi Lövész Egyesület. (MLE) Az egyesület a műgyetemi ifjúság körében igyekszik a céllövészet sportját népszerűsíteni. A MOCSz tagja. Titkár: Vigh Vilmos.

Műgyetemi Sportrepülők Egyesülete. Célja a sportrepülés népszerűsítése, repülőgépek készítése, annak sportcélokra való felhasználása és kiállítások rendezése. Klubhelyisége a Műgyetemen van.

MVSC. A Miskolci Vasutas Sport Club (I. o.) röv. neve.

MVSz. A Magyar Vívó Szövetség (I. o.) röv. neve.

N.

Nagyatádi Turul Sport Egylet. Titkár: Steiner Béla dr.

Nagykanizsai Kerékpár Egylet. Az MKSz tagja. Titkár: Büky Béla Árpád-utca 9.

Nagykanizsai Sport Egyesület. Működését 1927-ben beszüntette. Elnök: Domján Lajos dr.

Nagykanizsai Torna Egyesület. (NTE) Alakult 1886-ban. Intenzív sportéletet azonban csak a háború befejezése óta folytat. A MASz-nak 1919, az MLSz-nek és a MOLTSz-nak 1920 óta tagja. Labdarugó csapata a DNYLASz I-ső osztályu bajnokságáért szerepel. Titkár: Pottyondy József dr.

Nagykanizsai Zrínyi Torna Egylet. Alakult 1920-ban. A MASz, MLSz, MOLTSz és MVSz tagja. Titkár: Kabdebó János, főhadnagy.

Nagykállói Sport Egylet. Alakult 1921-ben, mint az MLSz tagja. Labdarugó csapata a KLASz szabolcsi II. osztályában szerepel. Titkár: Fedora Ferenc.

Nagykőrösi Sport Egyesület. Az MLSz tagja. A KÖLASz II. osztályában működik. Titkár: Pap Sándor.

Nagytétényi Iparosok Sport Egylete. (NISE) Alakult 1920-ban. Az MLSz tagja és a KóLASz bajnoki mérkőzésein szerepel. Titkár: Kiss László.

Nagytétényi Sport Egylet. Az egyesületet diákok alapították 1913-ban. Az MLSz tagja. Titkár: Pentz József, Fő-utca 7.

Nemzeti Athletikai és Lovassport Egyesület. A klub az atlétika és a lovaglás sportjainak támogatására alakult 1924-ben. Sportvonatkozásai azóta megszüntek. Az MVSz tagja. Titkár: Heltai Hugó, Dob-u. 88.

Nemzeti Football Club. Alakult 1916-ban. Az MLSz tagja. Titkár: Tonheiszter Ferenc.

Nemzeti Hajós Egylet. Első volt a magyar evezős egyesületek közül, amely esónakházában együtt letek otthont az arisztokrácia és a polgárság vezérégyéniségei. A háború előtti időkben a versenysportban is nagy szerepet játszott, most főként a túravezést propagálja. A MESSz és a MOLTSz tagja. Teniszpályája, evezősháza és klubháza a Margitszigeten van. Főtitkár: Puria László dr., II., Tölgyfa-u. 14.

Nemzeti Lovarda Club. A MLEOSz tagja. Elnök: gróf Andrassy Géza.

Nemzeti Lovarda Egylet. Titkár: Erős Frigyes.

Nemzeti Sport Club. (NSC) Alapították a Budapesti Torna Club kötelékéből kivált sportemberek. Mint futballegyesület, az 1907—1908-as bajnoki szezonban szerepelt először nyilvánosan a II. osztályú bajnokság küzdelmei során. A következő szezonban megnyerve a II-ik osztályú bajnokságot az I-ső osztályba került, ahonnan csak az 1913—14-ik bajnoki évben esett ki. A háború alatt részt vett az összes háborús díjmérkőzéseken és az ezeken végzett teljesítménye révén került az 1919—20. bajnoki évben ismét az I-ső osztályba. A következő évben a II. osztályúak között szerepel az 1924—25. bajnoki szezonig, amikor jogot szerzett az I. osztályú bajnokságban való részvételre. A szétválasztás óta a BLASz I. osztályú bajnokságáért játszik. A háborús évek után megalkította úszó-szakosztályát, amely évekig vezetőszerepet vitt az úszósportban. Ezután egymásután hívta életre vívó-, asztali tenisz- és ökölvívó szakosztályait, amelyek rövidesen pezsgő sportéletet vittek a klub életébe. A MASz, MLSz, MOATSz, MÖSz, MUSz és MVSz tagja. Klubhelyiség: Központi Kávéház, Baross-tér. Elnök: Szegő Béla. Főtitkár: Havas Ernő.

Nemzeti Sportkedvelők Köre (Nemzeti) Profeszionalista sportegyesület, amelyet a magyar futballsport újjászervezésével kapcsolatban 1926-ban alakítottak a Nemzeti Sport Club tagjai. A PLASz

alapítóegyesülete, annak I. osztályú bajnokságáért szerepel. Igazgató: Reichard Ottó, VII., Rottenbiller-u. 10.

Nemzeti Testedző Egyesület. (NTE) Székhelye: Rákospalota. Alakult 1919-ben. Szakosztályai labdarúgással, turisztikával, vívással, evezéssel, asztali teniszszel és boxolással foglalkoznak. Labdarugócsapata a BLASz IV. osztályú bajnokságáért szerepel és 1922-ben megnyerte a középmagyarországi kerület II. osztályú bajnokságát. Az MLSz és az MTSz tagja. Klubhelyiség: Rákospalota, Part-utca 1. és Imre-utca 49. Elnök: Buday Béla. Titkár: Sugár Dezső.

Nemzeti Torna Club (NTC). Az MKSz tagja. Klubhelyiség: IX., Ferenc-körút 44. Kiegl vendéglő. Titkár: Gruber Rezső.

Nemzeti Torna Egylet (NTE). A magyar tornászat Alma Materének tekinthető az egyesület, amelyet 1863-ban Clair Ignác budapesti tornamester testgyakorlati intézetének tanítványai alapítottak. A Pesti Torna Egylet megalakításának engedélyezését kérte az 1863. január 1-én a pesti helytartótanácsához benyújtott kérvény, amelyet a főkapitány nem véleményezett. Csak a 25 pesti polgár aláírásával benyújtott újabb kérvénynek volt sikere és a nyert engedély alapján 1863 szeptember 17-én a Lloyd épület nagytermében összehívták az alakuló közgyűlést. A nemzeti irányzat hívei és a németajkúak erőpróbája a közgyűlésen az előbbieknél győzelmével végződött, mire a kisebbségben maradt németajkúak elhagyták a termet. A kisebbség a vereségbe nem nyugodott bele és a helytartótanácsához benyújtott vádiratban forradalmi tevékenységgel vádolta a győztes nemzeti irányzat híveit. Az egyesület első ténykedése egy tornaotthon megteremtése volt és 1863 november 5-én megnyílt az Ötpacsirta-utcában az első tornacsarnok, amelynek gyakorló óráin egy hét alatt már 150 tag vett részt. A tornaórák mellett 1865-ben megkezdték a vívás oktatását, ezt megelőzően azonban az 1863—64. év kemény telén megindult az egyesületben a korcsolyázás sportja is a Dunának a Lánchídtól Nagytétényig terjedő szakaszán. Az 1865-ben bekövetkezett politikai rezsímváltozás kedvezőbb légkört teremtett és a helytartótanácsához beadott kérvény megfelelő elintézése után felvette az egyesület a mai nevét. 1868-ban egyesült a Budapesti Önkéntes Tűzoltó Testülettel és ekkor működési körébe felvéve a tűzoltást, nevét Nemzeti Torna és Tűzoltó Egyletté változtatta. 1870 december 4-én adták át a közhasználatnak a jelenlegi, saját telkén épült Nemzeti Tornacsarnokot. 1873-ban elválva a tűzoltó egylettől, ismét jelenlegi nevét vette fel. 1881-ben kidolgozták a tornatanítói-intézetre, tanfolyamokra és vizsgálatokra vonatkozó szabályokat, amelyeket a kultuszminiszter megerősített. Ezeket a

szabályokat 1884-ben a tornatanítónők képzésére vonatkozóan is kiterjesztették és ettől az időtől fogva az egyesület jogot nyert az elemi polgári és felsőbb leányiskolák oktatására érvényes diplomákat is kiadni. Miután az 1868. évben kodifikált népoktatási törvény a tornatanítást az elemi iskolákban kötelezővé tette, az egyesület megállapodott a minisztériummal, hogy az általa fizetendő 5000 forintnyi évi segély ellenében az egyesület tanfolyamonként 100 növendéket képez ki. A tornatanárképzést 1920. évig tartotta az egyesület a kezében, ekkor a középiskolai tanárképzést államosították, majd 1924-ben a Testnevelési Főiskola bízott meg testnevelő tanárok nevelésével. A Nemzeti Tornacsarnokot 1926-ban modern sportotthonná alakították át és megkezdtek az előkészületeket a Nemzeti Sportkaszinó létesítésére. Az egyesület a tornaszaton kívül a céllövészet, vívás, tőrisztika és a teniszezés sportjainak gyakorlására ad módot tagjainak. Előkészületben van az atlétikai, úszó- és boxoló-szakosztály, valamint a strandfürdő létesítése. A MASz, MOCSz, MOTESz és az MVSz tagja. Klubhelyiség és tornacsarnok: VIII., Szentkirályi-utca 26. Elnök: Pekár Gyula. Titkár: Krepuska János.

Nemzeti Vívó Club (NVC). Az MVSz tagja a háborút megelőző években egyike volt a legerősebb vívókluboknak. A csapatbajnokságot éveken keresztül főlényesen nyerte meg. A Tisza István Vívó Club megalakulása után fokozatosan gyöngült és 1907-ben kiesett az elsőosztályú kardesapatbajnokságból. 1928-ban veretlenül győzve a II. osztályban, ismét elfoglalta helyét az első osztályban. Vívói a Fodor-iskolában végzik gyakorlatait. Elnök: Ugron Gábor. Titkár: Hegedűs Zoltán dr., IV., Petőfi Sándor-utca 3. Telefon: 209—96.

Neptun Budapesti Evezős Egyesület. A MESz és a MOLTSz tagja. Alapították 1884-ben a Nemzeti Hajós Egyesületből kivált evezősök. Az egyesület a legjobb scullereket vallhatja magáénak. Partiháza és teniszezésre alkalmas sporttelepe a Margitszigeten van. Elnök: Perger Ferenc dr., V., Arany János-u. 7.

Népjóléti Minisztériumi Sportegylet. A Népjóléti minisztérium tisztviselőinek sportalakulata. Labdarugó csapata a Közalkalmazottak Nemzeti Szövetsége által kiírt vándordíjért szerepel. Titkár: Schernhart Emil. Népjóléti minisztérium.

Nógrádvármegyei Lóverseny Egylet. Székhelye: Balassagyarmat. A MLEOSz tagja.

NSC. A Nemzeti Sport Club (I. o.) röv. neve.

NVC. A Nemzeti Vívó Club (I. o.) röv. neve.

NTE. A Nemzeti Torna Egylet (I. o.) röv. neve.

Nyirbátori Koresolyázó és Teniszező Sport Egylet. A MOLTSz tagja. Titkár: Révész Gyula dr.

Nyiregyházi Munkások Testgyakorló Köre. Az MLSz tagja és KLASz szabolcsi II. osztályában szerepel. Titkár: Kovács Dezső, Széchenyi-út.

Nyiregyházi Kereskedők és Iparosok Sport Egylete (NyKISE). Alakult 1923-ban. Atlétikai, labdarugó, birkozó és motoros sportszakosztályokkal rendelkezik. Az MLSz, MASz, MBSz és MKSz tagja. Kartellklubja a KMAC-nak. Labdarugócsapata a KLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. Az 1927—28. bajnoki évben a bajnokság győztese. Építése alatt álló sporttelepe labdarugásra, kerékpározásra és az atlétikai sportágak gyakorlására alkalmas. Ügyvezető elnök: Jármay Béla dr., Szabolcsvm. főispánja. Főtítkár: Strak Andor.

Nyiregyházi Össziparosok Törekvés Sport Egyesülete (NyÖTSE) Alakult 1924-ben Nyiregyházi Bőripari Sport Club néven. Jelenlegi nevét 1927-ben vette fel, amikor tagjai közé tömörítette a város iparostársadalmát. Tagjai labdarugással, kerékpározással és céllövészetrel foglalkoznak. Az MLSz és a MKSz tagja. Labdarugócsapata a KLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. 1924—25. bajnoki évben veretlenül nyerte a kerület II. osztályú bajnokságát. Ügyvezető elnök: Sikorszky István ker. ip. felügyelő. Főtítkár: Nagy Zoltán.

Nyiregyházi Postás Sport Egyesület. (Ny. Postás.) Alakult 1924-ben fővárosi anyaegyesületének helyi fiókjaként. Az MLSz tagja és a KLASz II. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Kalkó Géza.

Nyiregyházi Torna- és Vívó Egylet. (NyTVE) Alakult 1905-ben, de a nyilvánosság elé csak az 1910. évben lépett. Atlétikai-, birkozó-, labdarugó-, torna- és úszószakosztályokkal rendelkezik. A MASz, MBSz, MLSz, MOTESz és a MUSz tagja. Labdarugócsapata a KLASz I-ső osztályú bajnokságáért szerepel. Főtítkár Mádi Szabó József.

NyKISE. A Nyiregyházi Kereskedők és Iparosok Sport Egylete (I. o. röv. neve).

NyLASz. A Nyugatmagyarországi Labdarugók Alsövetsége (I. o.) röv. neve.

VIII. kerületi Akarat Sport Club. Az ILL kollektív alapszabályainak alapján működik. Alakult 1927-ben. Intéző: Klein Béla.

VIII. kerületi Athletikai Club. Alakult 1926-ban. Az MLSz tagja, a BLASz III. osztályú bajnokságáért szerepel. Klubhelyiség: VIII., Práter-u. 47. Elnök: Pászti János, VIII., Baross-u. 47.

VIII. kerületi Ifjúsági Torna Club. Az ILL kollektív alapszabályainak alapján működik. Alakult 1927-ben. Klub-

helyiség : VIII., Népszínház-u. 57. Elnök : Dickor Benjámin.

VIII. kerületi Kintzsi Torna Egylet. Az ILL kollektív alapszabályainak alapján működik. Alakult 1927-ben.

Nyomdai Sportalაკulatok Egyesülete. Alakult 1927-ben. A budapesti nyomdai vállalatok körében alakult sportegyesületek közös irányító szerve, amely eddig hivatalos elismerés hiányában működik.

Nyomdászok Testedző Egyesülete. Alakult 1912-ben, a Pallas-nyomda munkásainak körében, Pallas Torna Club néven. Még ugyanebben az évben tagjai közé gyűjtötte a nyomdai szakma sportolói és jelenlegi nevét vette fel. Az MLSz és az MKSz tagja. Labdarúgócsapata a BLASz III. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár : Papp Gyula, X., Delej-utca 33.

NyTVE. A Nyiregyházi Torna és Vívó Egylet (l. o.) röv. neve.

Nyugatmagyarországi Labdarúgó Alszövetség. (NyLASz) Székhelye : Győr. Alakult a magyar futball újjászervezésével kapcsolatban, 1926-ban, mint az MLSz nyugati kerületének autonómiával rendelkező jogutódja. Működő tagegyesületeinek száma 33. Az alszövetség bajnokságáért 10 elsőosztályú egyesület és két csoportban 23 másodosztályú egyesület mérkőzik. A II. osztály győri csoportjában 11, szombathelyi csoportjában 12 egyesület van beosztva. Elnök : Erdély Ernő. Főtitkár : Müller József, Győr, Vagongyár.

O.

Óbudai Football Kör. (OFK) Alakult 1911-ben, az ILSz kötelékében. Az MLSz bajnokságáért szerepel. Klubhelyisége : III., Kórház-u., Környéki vendéglő. Titkár : Perger Gyula, III., Bécsi-út 257.

Óbudai Football Sport Club. Elnök : Molner Ede, III., Kórház-u. 2.

Óbudai Testedzők Köre. (OTK) Alakult 1919-ben. Az MLSz tagja, működése azonban szünetel.

Óbudai Sport Club. (OSC) Alapították 1919-ben az Óbudai Torna Egyletből kivált tagok. A MASz, MLSz és az MTSz tagja. Működése szünetel.

Olympia Football Club. [Az ILL kollektív alapszabályainak alapján működik. Alakult 1925-ben. Klubhelyiség : VIII., Főherceg Sándor-u. 44. Főtitkár : ifj. Rábai Béla.

OMTK. Az Orosházai Munkás Testedző Kör (l. o.) röv. neve.

Orion Sport Club. A Wolfram villamosági rt. tisztviselőinek sportalაკulata, V., Váci-út 99.

Orosházai Munkás Testedző Kör. — (OMTK) Alakult 1913-ban. A MASz, MBSz, MLSz és MUSz tagja. Labdarúgócsapata a DLASz csabai I. osztályában szerepel. Titkár : Berczy Károly. Áruforgalmi Bank.

Orosházai Testgyakorlók Köre. (OTK) Alakult 1913-ban. A MASz, MBSz, MLSz és MUSz tagja. Labdarúgócsapata a DLASz csabai I. osztályú bajnokságában szerepel. Titkár : Weisz Lajos, Takarékpénztár.

Országos Központi Híttelszövetkezet Sport Egyesülete. A PSL tagja. Igazgató : Benye Miklós.

Országos Magyar Galamblovó Egyesület. A MOC Sz tagja. Titkár : Sárkány József, Honvédelmi minisztérium.

Országos Szeszértékesítő Részvénytársaság. Tisztviselőinek Sport Egyesülete. IV., Váci-utca 38.

Orvosi Műszeresek Sport Clubja. Alakult 1923-ban. Az MLSz tagja. A BLASz III. osztályú bajnokságáért szerepel. Ügyv. elnök : Szalay István.

OTE. A MOVE Óbudai Torna Egylet (l. o.) röv. neve.

OTK. Az Orosházai Testgyakorlók Köre (l. o.) röv. neve.

OTTKE. A Magyar Királyi Honvédtisztek Országos Tudományos és Kaszinó Egyesülete (l. o.) röv. neve.

Ózdi Törekvés Sport Egylet. Alakult 1922-ben. Az MLSz tagja. Labdarúgócsapata 1923-ban megnyerte az északi kerület bajnokságát. Az ÉLASz kötelékében szerepel. Titkár : Grosz Géza.

Ózdi Vasgyári Alkalmazottak Sport Egylete. Alakult 1909-ben Az MLSz tagja. Labdarúgócsapata az 1924—25. bajnoki évben győztese az északi kerület II. osztályú bajnokságának, jelenleg az ÉLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár : Bugyi István, Lázártelep 58.

V. kerületi Sport Club. Az ILL kollektív alapszabályainak alapján működik. Alakult 1926-ban.

P.

Palotai Törekvés Sport Club. Alakult 1925-ben. Az MLSz tagja és a BLASz III. osztályú bajnokságának résztvevője. Intéző : Kiss Zsigmond Rákospalota, Deseffy-u. 33.

Pannonia Evezős Club. Alakították 1896-ban a Magyar Athlétikai Club tagjai. Amikor a megalakulás után a csapatversenyzéssel kezdett foglalkozni, veszélyes ellenfelévé vált az akkor egyedül uralkodó Neptun Budapesti Evezős Egyletnek. A Pannónia azután rövid idő alatt meghódolásra készítette összes ellenfeleit, Ugy belföldi, mint külföldi viszonylatban leghivatottabb reprezentánsa a csapat-evezésnek. Parti csónakháza és tennispályája a Császárfürdő előtti Dunaparton van. A MESz tagja. Elnök : dr. Harmath István, III. Ujlaki rkp. Telefon : 263-65.

Pannonia Sport Kör. Alakult 1920-ban. Az ILSz kötelékében és az 1922—23. évben győztese az ILSz bajnokságának. 1923. óta az MLSz kötelékében működik. A BLASz III. osztályú bajnokságáért szerepel. Főtitkár : Reisz Miklós.

Pannonia Turista Egyesület. Alakult 1912-ben. Az MTSz és az MSSz tagja. Az egyesület »báró Hatvany Endre Mátra Ágasvári menedékházát« 1925-ben építette fel. Főtitkár: Jilek Antal. III. Vörösvári-ut 122. Klubhelyiség: II., Margit-körút 1. Barlangkutató szakosztály III. Szépvölgyi-ut 82.

PATO. A Pénzügyi Alkalmazottak Egyesületének Testedző Osztálya. (I. o.) röv. neve.

Pálfalva Bányatelepi Üveggyári Sport Egylet. (PBÜSE). A bányatelep alkalmazottainak sportegyesülete. Alakult 1920-ban. Az MLSz tagja és az ÉLASz mátravidéki alosztályában szerepel. Titkár: Krauter Gyula, Zagyvapálfalva,.

Pápai Football Club. Az MBSz és az MLSz tagja. Labdarugócsapata a NYLASz szombathelyi II. osztályu bajnokságáért szerepel. Titkár: Reisinger Miklós.

Pápai Iparos Hjak Kinlzi Testedző Osztálya. Az MLSz tagja és a NYLASz szombathelyi II. osztályu bajnokságáért szerepel.

Pápai Sport Egylet. Alakult 1910-ben. A MASz, MOCSz, MOLTSz és MOTESz tagja. Titkár: Kovács Lajos Jenő ref. gimnázium.

Pápal Testvériség Sport- és Kultur Egyesület. Alakult 1925-ben. Működését azonban csak 1926-ban kezdte meg. Sportszakosztályának tagjai kerékpározással, labdarugással, automobil és motoros sporttal foglalkoznak. Az MLSz és az MKSz tagja. Automobil és motorszakosztályának működése a Dunántúli Automobil és Motor Clubbal kötött megállapodása értelmében a pápai járásra terjed ki. Elnök: Rácz Ott. szkv. szados. Főtitkár: Dienes Sándor városbíró.

Pázmány Péter Tudományegyetemi Evezős Club. A budapesti tudományegyetem ifjúságának evezős egyesülete. Alakult 1924-ben. Az MFS tagja és az általa évenként rendezendő főiskolai nyolcevezős versenyek résztvevője. Titkár: Kolba Vilmos I. Budafoki-út 20.

Percesi Testgyakorlók Köre. Alakult 1923-ban az ottani vas- és acélgyár munkásainak körében. Az MLSz tagja és az 1924—25. bajnoki évben megnyerte az északi kerület II. osztályu bajnokságát. Az ÉLASz miskolci I. osztályu bajnokságáért szerepel. Titkár: Baán Zoltán.

Pesterzsébeti Football Kör. Alakult 1927-ben. Az ILL tagja, annak kollektív alapszabályainak alapján működik.

Pesterzsébeti Jutagári Sport Club. Alakult 1921-ben Az MLSz középmagyarországi kerületének működési körzetében. Az 1924—25. bajnoki évben a kerület rákosi II. alosztályának bajnoka. A BLASz III. osztályu bajnokságáért szerepel. Sporttelepe labdarugásra alkalmas. Titkár: Krammer Andor Templom-utca 12.

»Pesterzsébeti« Labdarugó Szövetkezet (Pesterzsébet). Professzionalista sportalagulat, amely az magyar futball újjászervezésével kapcsolatban alakult a pesterzsébeti sporttársadalom körében. Az MLSz tagja. A PLASz II. osztályában szerepel. Elnök: Chikán Béla dr., polgármester. Igazgató: Fábian Pál, Vásárcsarnok.

Pesterzsébeti Pannonia Football Club. Alakult 1927-ben. Az ILL tagja, annak kollektív alapszabályainak alapján működik.

Pesterzsébeti Spárta Football Club. Alakult 1927-ben az ILL kötelékében.

Pesterzsébeti Uszó-, Evező- és Horgászegyesület. Az egyesületet szabad-evezősök és nyaralók alapították. Csak a fúrdőszézonban működik.

Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület Tisztviselőinek Sport Egyesülete. A PSL tagja. Titkár: Szili Károly.

Pesti Magyar Kereskedelmi Bank Testedző Egyesülete. Az MTSz és a PSL tagja. V., gr. Tisza István-utca 2. Elnök: Hollós Ödön kormányfőtanácsos. Főtitkár: Tutzenhaller Aurél dr.

Pesti Polgári Lövész Egyesület. A MOCSz tagja, VIII., Mária Terézia tér 2. Titkár: Liska Béla.

Pestszentlőrinci Atlétikai Club (SzAC). Alakult 1908-ban. Az MLSz középmagyarországi kerületének területén. Az 1921—22. bajnoki évben megszerezte a közép-magyarországi kerület, majd 1923—24. évben a kerület pestvidéki alosztályának bajnokságát. A magyar futball átalakulása után az 1926—27. bajnoki évben győztese a BLASz III. osztályú bajnokságának. Ezidőszereint annak II. osztályában folytatja működését. Sporttelepe labdarugásra alkalmas. Titkár: Tóth Ferenc Pestszentlőrinc, Reviczky-u. 40.

Pestszentlőrinci Football Club (SzFC). Az MLSz tagja. A BLASz III. osztályú bajnokságáért szerepel. Klubhelyiség: Aulitzky vendéglő. Titkár: Pável András, Erzsébet telep, Alpár-utca 9.

Pestszentlőrinci Nemzeti Sport Egylet (SzNSE). Alapították 1921-ben a Pestszentlőrinci AC-ből kivált labdarugók. Az MLSz tagja és a BLASz III. osztályú bajnokságáért szerepel. Sporttelepe a szentlőrinci állami telepen van. Titkár: Nagy Andor, Kossuth Lajos-utca 69.

Pestszentlőrinci Törekvés Sport Club. Alakult 1927-ben. Az ILL tagja és annak kollektív alapszabályainak alapján folytatja működését.

Pestújhelyi Iparosok és Kereskedők Labdarugó Köre. Az MLSz tagja. Klubhelyiség: Háble vendéglő. Titkár: Wick Frigyes, Adria-utca 26.

Pestújhelyi Labdarugók Köre (PLK). Alakult 1920-ban. Az MLSz tagja. Titkár: Schrank István.

Pestújhelyi Sport Club (PSC). Alakult 1912-ben. Az MLSz tagja, a BLASz II. osztályú bajnokságáért szerepel. Az ottani

Levente egyesülettel közösen bírt sporttelepe labdarúgásra alkalmas. Titkár: Horváth Gyula.

Péceli Athletikai Club. Alakult 1911-ben az MLSz közpennyországi kerületének területén. Megalakulása után négyszer egymásután nyerte meg a kerület rákosvidéki alosztályának bajnokságát, az 1920—21. bajnoki évben pedig kerületi bajnok lett. A KÖLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. A MASz és a MUSz tagja. Sporttelepe az athlétikai sportok gyakorlására és labdarúgásra alkalmas. Titkár: Desser Sándor, Közégháza-utca 6.

Pécsi Athletikai Club (PAC). Alakult 1886-ban. A megalakulás után csak tornászattal foglalkozott, majd a futball-sportnak hazánkban történt meghonosításával egyidejűen, 1900-ban megalakította labdarúgócsapatát, amely az 1910—11. és az 1911—12. bajnoki évben veretlenül nyerte a dunántúli kerület bajnokságát. Ekkor a dunántúli kerületet a központ beolvastotta a nyugati kerületbe, amelynek 1912—13. és 1913—14. évi alosztályi bajnokságában győzött. 1897-ben megalakította athlétikai szakosztályát. A MASz, MLSz, MOLTSz, MUSz és MVSz tagja. Labdarúgó csapata a DnyLASz pécsi II. osztályában szerepel, miután az 1926—27. bajnoki évben kiesett az I. osztályból. Titkár: Hebrony István Pécs, Szigeti országút 89.

Pécs Baranya Football Club mint szövetség. Profeszionalista sportalaku-
lat. Alapították 1927-ben. Az MLSz tagja és a PLASz II. osztályának bajnokságáért szerepel. Igazgató: Dombóváry Odón, Pécs.

Pécsi Dunagőzhajózási Társaság Villamostelepi Athletikai Club (DGHT). Alakult 1921-ben. Az MLSz tagja. Titkár: Stellwag Károly, Szegedi országút 35

Pécs Bányatelepi Turul Sport Egylet. Titkár: Declava Géza.

Pécsi Egyetemí Athletikai Club (PEAC). Alakult 1921-ben, mint a pécsi kir. magy. tudományegyetem ifjúságának reprezentatív sportegyesülete. Az MLSz és az MFS tagja. Labdarúgócsapata a DnyLASz pécsi II. osztályában szerepel. Klubhelyiség: Központi egyetem.

Pécsi Lóverseny Egylet. A MLEOSz tagja. Elnök: Littke József.

Pécsi Sport Club (PSC). Alakult 1911-ben. 1919-ben egyesült a Pécsi Munkás Sport Clubbal és két évig ennek neve alatt szerepelt, majd 1921-ben újra régi nevét vette fel. Labdarúgócsapata az 1920—21., 1921—22., 1922—23. bajnoki években kerületi bajnok, az 1923—24. szezonban alosztályi bajnok, 1922-ben a Horthy serleg első védője. Az átalakulás óta a DnyLASz pécsi I. osztályban szerepel. Az MBSz, MLSz, MÖSz, MUSz és MVSz tagja. Főtitkár: Déri Gyula, I., Ferenc József-út 28.

Pécsi Torna Egylet. (PTE) Alakult 1920-ban Pécsi Testvériség Sport Club néven. Jelenlegi nevén 1925. óta szerepel. Az MLSz és a MÖSz tagja. Labdarúgócsapata a DnyLASz pécsi II. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Hódossy János, Pécs, Klimó-u, 6.

Pécsi Vasutas Sport Klub. (PVSK) Alakult 1919-ben az államvasutak pécsi üzletvezetőségének alkalmazottáiból. — Labdarúgó-, úszó-, tennisz-, vívószakosztályokkal rendelkezik. Az MLSz tagja. Labdarúgócsapata kerületi bajnokságot nyert az 1926—27. bajnoki évben. A DnyLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. Ügyv. alelnök: Major Kálmán fűtőházi főnök. Főtitkár: Keller Zoltán.

Pénzüntézet Alkalmazottak Testező Osztálya. (PATO) Alakult 1910-ben. Működését azonban kétszer is félbeszakította. Az MLSz tagja és a BLASz IV. osztályú bajnokságáért szerepel. Klubhelyiség: I., Győri-út 14., Rojkó-vendéglő. Elnök: Kozlák Mihály, titkár: Hampl Nándor.

Pénzüntézet Központ Tisztviselőinek Sport Egyesülete. A PSL tagja. Titkár: Flautner Lajos.

Pénzüntézet Sport Egyesületek Ligája. (PSL) A fővárosi pénzüntézet sportegyesületek tömörülése. Alakult 1920-ban sportszövetségekkel kötött kartell értelmében jogositva van a pénzüntézet sportegyesületek zárt bajnokságainak a megrendezésére és tagegyesületeinek irányítására. A MASz, MLSz, MOATSz, MUSz és MVSz tagja. Taglétszáma 17. Elnök: Kismartoni J. Henrik. Főtitkár: Flasch Gusztáv.

Pénzüntézet Sport Egyesülete. A CLL tagja. Alakult 1927-ben.

Pilisvörösvári Sport Club. Alakult 1920-ban. A MASz, MBSz, MLSz és a MÖSz tagja. Labdarúgócsapata a KÖLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Nagy János, bányatelep.

PLASz. A Profeszionalista Labdarúgók Alsövetsége (I. o.) röv. neve.

Posidon Evezős Club. Az első ilyenmű egyesület, melyet szabadvezősök alapítottak és mint ilyen alakult át versenysporttal foglalkozó egyesületté. A MESz tagja. Klubháza az újpesti öbölben van, V., Meder-u. 6. Tel.: 258-91.

Postás Sport Egyesület. Alakult 1899-ben, Posta- és Táviráda Tisztviselő Sport Egyesülete név alatt. A megalakulás alkalmával csak torna-, vívó- és a kerékpárszakosztályai tevékenykedtek, majd 1902-ben megalakította a labdarúgószakosztályt is. Még ez évben megszerezte a II. osztályú bajnoki címet is és végzett teljesítménye révén bekerült az I. osztályba. 1903-ba belépett a MASz-ba és ezután fokozott athlétikai tevékenységet folytatott. 1905-ben feloszlatta labdarúgószakosztályát, amely csak 1909-ben alakult újjá. A háború kitörésekor az egyesület beszüntette működését. Az 1918-ban végrehajtott re-

organizációs munkálatok befejezésével jelenlegi nevén kezdte meg működését és megszerezvén a régi löversenyteri sporttelepet, pezsgő sportéletet teremtett a póstás-ifjúság táborában. 1922-ben megnyerve a III. osztályú bajnokságot bekerült a II. osztályba. Az 1925—26. évben visszalépett a bajnokságtól és csak a magyar futball újjászervezése után kezdte meg ismét tevékenységét. Most a BLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. A MASz, MBSz, MKSsz, MLSz, MÖLTSz, MTSz, MUSz és MVSz tagja. Hivatalos helyiség II. Póstopalota 607. Klubháza és modern sporttelepe a régi löversenyterén van és athletikai sportok gyakorlására, labdarugásra, teniszezésre és birkózásra alkalmas. Elnök: Demény Károly államtitkár.

Professionalista Labdarugók Alsövetsége (PLASz). Alakult a magyar futball-sport újjászervezésével kapcsolatban 1926-ban, mint az MLSz teljes jogú alsövetsége. Az országos futballszövetségben való elhelyezkedése az alapszabályok nyújtotta keretek és alkotmányos formák között, nehézségek nélkül történt meg. Tagalakulatai egyesületek, szervezetek, részvénytársaságok és betéttársaságok formájában indultak meg és az alsövetség részéről autonóm hatáskörrel engedélyezett ligákba tömörülve bonyolítják le bajnoki mérkőzéseiket. Az alsövetségi bajnokság lebonyolítása három ligában történik. Az I. ligában 12, a II. ligában 14, a II/B. ligában pedig 10 egyesület szerepel. A ligák létszámát évről-évre maguk a ligák állapítják meg. Az alsövetség 36 egyesületet számlál. Hivatalos helyisége: V., Vilmos császárt út 22. Elnök: Lingauer Albin országgyűlési képviselő. Főtitkár: dr. Fodor Henrik.

PSL. A Pénzüntézet Sportegyletek Ligája (l. o.) rövid neve.

Püspökladányi MÁV Testgyakorlók Köre. Az államvasutak püspökladányi kolóniájának sportegyesülete. Az MLSz, a VSSz, a KLASz kunsági II. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Kun László.

PVSK. A Pécsi Vasutasok Sport Köre (l. o.) rövid neve.

R.

Rábaközi Sport Egylet. (Székhelye: Csorna). Az MLSz tagja. A NyLASz győri II. osztályában szerepel. Titkár: Polgár Lajos, Csorna.

RAC. Rendőrtiszti Athletikai Club. (l. o.) rövid neve.

Ráckevei Evezős Club. Szabadevezősök sportalakulata. Titkár: ifj. Kiss Tibor.

Rákoscabai Levente Egyesület. Alakult 1925-ben az MLSz tagja. Titkár: Varga Zoltán.

Rákoscabai Testgyakorlók Köre. (RTK). Alakult 1912-ben. Az MLSz közép-magyarországi kerületének kötelékében. Labdarugócsapata győztese az 1913

14. évi pestkerületi bajnokságnak. Az 1918—19. évi hadibajnokságban a pestvidéki kerület váci alosztályi bajnokságának. A KÖLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. Sporttelepe labdarugásra alkalmas. Titkár: Imrey Ferenc Lajos-ucca.

Rákoscabai Törekvés Sport Egyesület. Az MLSz tagja és a KÖLASz II. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Geleszka István, Lajos-ucca 45.

Rákoshegyi Iparosok és Kereskedők Köre. Sportalosztálya 1925-ben alakult. Az MLSz tagja bajnoki mérkőzéseit a KÖLASz II. osztályában játssza. Titkár: Fogarasy Károly gr. Csáky Albin-u. 57.

Rákosi Vasutas Sport Egylet. (R. Vasutas). Alakult 1922-ben. Mint a rákosi rendező p. u. alkalmazottainak sportegylete. Az MLSz, a VSSz, a KÖLASz II. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Kelevic Rezső, Budapest, X., Rákosi fűtőház.

Rákoskeresztúri Testedző Egylet. (RTE). Alakult 1913-ban. A MASz és az MLSz tagja. Labdarugócsapata győztese a közép-magyarországi kerület 1923. évi bajnokságának. A KÖLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Ehrlich Imre. Rákoskeresztúr Ecséri-út 8.

Rákosligeti Athletikai Club. (RAC). Alakult 1912-ben. Tagjai labdarugással, athletikával és korcsolyázással foglalkoznak. A MASz, MLSz és MUSz tagja. A KÖLASz I. osztályú bajnokságáért játszik. Elnök: Blum Lajos dr. Titkár: Vargyas Károly.

Rákosligeti Úszó Egyesület. (RUE). Alakult 1913-ban. A MASz, MUSz és a MÖLTSz tagja. Úszószakosztálya a MUSz dunakerületében folytatja tevékenységét. Főtitkár: Benáth István.

Rákospalotai Athletikai Club. (RAC). Alakult 1913-ban. MLSz tagja, a BLASz II. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Oszter Lajos, Rákospalota, Westelényi-ucca. 22.

Rákospalotai Egyetértés Sport Club. Az ILL tagja, amelynek kollektív alapszabályainak alapján működik. Alakult 1924-ben. Elnök: Haukeil János.

»Rákospalota» Football Club. (Rákospalota) Professionalista sportegyesület. Alakult 1926-ban. Az MLSz tagja. A PLASz II. osztályú bajnokságáért szerepel. Sporttelepe labdarugásra alkalmas. Elnök: Szeniczey Károly, Rákospalota, Zápolya-u. 77. Igazgató: Mauthner Győző.

Rákospalotai Turul Sport Club. Alakult 1926-ban. Az ILL tagja és annak kollektív alapszabályainak alapján működik. Klubhelyiség Rákospalota, Kinizsi-út 36. Elnök: Faragó János.

Rákosszentmihályi Athletikai és Football Club. (RAFC). Alakult 1912-ben. A MASz, MLSz, MÖATSz és a MUSz tagja. Labdarugócsapata a BLASz III. osztályú

bajnokságáért szerepel. Titkár: Jakuts Lajos, Budapest, X., Kerepesi-út 17.

Rákosszentmihályi Testedzők Köre. Alakult 1901-ben Rákosszentmihályi Műkedvelők Football Clubja név alatt, Jelenlegi nevén 1920. óta szerepel. A MASz, MBSz és az MLSz tagja. Sporttelepe az athletikai sportok gyakorlására és a labdarúgásra alkalmas. Labdarúgócsapata a BLASz III. osztályu bajnokságáért szerepel. Titkár: Muszter Frigyes, Rákosszentmihály, Mária-utca 42.

Rákosszentmihályi Kerékpár Kör. Az MKSz tagja. Titkár: Radics László, Rákosszentmihály, Nádor-u. 51.

»Remény» Sport Club. Székhelye Rákospalota. Az MLSz tagja. Titkár: Kalmár Sándor, Rákospalota, Damjanich-u. 114.

Rendőrtisztí Athletikai Club (RAC). A magy. kir. államrendőrség tisztviselőinek reprezentatív sportegyesülete. Alakult 1921-ben. A MOLTSz, MESz és az MVSz tagja. Sporttelepe és parti csónakháza az óbudai rakparton épült. Titkár: Szehréder Gyula dr. Főkapitányság.

RUAC. A Magy. Kir. Államrendőrség Központi Ujonciskola Athletikai Club (l. o.) röv. neve.

S.

Sabaria Labdarúgó Szövetkezet. Székhelye Szombathely. Professzionalista sportalakulat, amely a magyar futball újjászervezése alkalmával alakult a Szombathelyi Athletikai Clubból. Az MLSz tagja és PLASz I. osztályu bajnokságáért szerepel. Elnök: Lingauer Albin. Igazgató: Herczog Edvin.

Salgótarjáni Bányatelepi Torna Club. (SBTC) Alapították 1920-ban a salgótarjáni Kőszénbánya Társulat alkalmazottjai. Az egyesület athletikai, labdarúgó- és vívószakosztályokkal rendelkezik. Az MLSz, MASz és MBSz tagja. Labdarúgócsapata 1922—23., 1923—24. és 1924—25. bajnoki években megnyerte az északi kerület mátravidéki I. osztályú bajnokságát. Ezidőszent az ÉLASz mátravidéki alosztályában működik. — Sporttelepe labdarúgásra alkalmas. Ügyvezető elnök: Deszberg Hermann, bányafőtisztviselő, főtitkár: Bolner Pál.

Salgótarjáni Sport Egyesület. (SSE) Alakult 1901-ben a salgótarjáni acélművek alkalmazottaiból. Az MLSz és a MOTESz tagja. Labdarúgócsapata az 1925—26. és az 1926—27. bajnoki években győztese az északi kerület mátravidéki alosztályú bajnokságának. Bajnoki mérkőzéseit az ÉLASz mátravidéki alosztályának kötelékében játssza. Sporttelepe labdarúgásra alkalmas. Elnök: Eisele Gusztáv. Titkár: Csernok Gyula.

Sarkadi Athletikai Club. A MUSz tagja és annak Tisza—Maros területében működik.

Sarkadi Törekvés Sport Egyesület. Alakult 1923-ban. Az MBSz és az MLSz

tagja. Labdarúgócsapata az 1925—26. évben győztese a déli kerület csabai II. osztályú bajnokságának. A DLASz csabai I. osztályában szerepel. Titkár: Lelleössy István.

Sashalmi Athletikai Sport Club. (SASC) Alakult 1920-ban. Cinkota Ehmann-telepi Sport Club néven. Jelenlegi nevén 1924. óta szerepel. Az MLSz tagja, a KÖLASz I. osztályában szerepel. Titkár: Kincs Jenő. Pest Sashalom, Toldi Ferenc utca 7.

Sárospataki Akadémiai Athletikai Club. A sárospataki jogakadémiai ifjúságnak sportegyesülete. Alakult 1908-ban. A MASz és a MOLTSz tagja. Klubhelyiség: Jogakadémia.

Sárbogárdi Turán Athletikai Kör. Titkár: Szutár Endre.

Sárvári Levente Egyesület. Alakult 1913-ban. Az MLSz tagja és a NyLASz kerületében működik.

Sárvári Vívó Egylet. Alakult 1926-ban. Az MLSz és az MVSz tagja. A NyLASz szombathelyi II. osztályában szerepel. Titkár: Bursek Jenő, Állampénzt.

Sátoraljauhelyi Athletikai Club. (SAC) Alakult 1909-ben. A MASz és az MLSz tagja. Labdarúgócsapata az ÉLASz miskolci I. osztályú bajnokságáért játszik. Titkár: Pesthy Géza, Vármegyeháza.

Sátoraljauhelyi Egyetértés Sport Club. Alakult 1912-ben. Az MLSz tagja. Az ÉLASz miskolci II. osztályában szerepel. Titkár: Feldmár Mózes, Rákóczi-út 18.

Sátoraljauhelyi MÁV Sport Club. Alakult 1911-ben Sátoraljauhelyi Vasutas Sport Club néven. Jelenlegi nevén 1922. óta szerepel. Az MLSz tagja. Az 1923—24. bajnoki évben a miskolci alosztály csoport győztese. Az ÉLASz kötelékében működik. Titkár: Thoth Elemér, kir. törvénytisztviselő.

SFAC. A Soproni Football és Athletikai Club (l. o.) röv. neve.

Siketnéma Sport Club. Alakult 1912-ben Az egyesület a sport révén igyekszik a budapesti siketnémák körében a kapcsolatot megteremteni. Mint a Párisban székelő nemzetközi siketnéma sport-szövetség tagja, állandóan érintkezik a külföldi siketnéma sportalakulatokkal és ezekkel a mai napig 12 labdarúgó mérkőzést játszott. Vendégül látta Budapestén a francia siketnéma sportegyesületet. Ezidőszent csak labdarúgással foglalkozik, de szervezés alatt áll az athletikai- és úszó-szakosztály is. Az MLSz tagja és a BLASz III. osztályában szerepel. Klubhelyisége a VII. ker., Hársfa-u. 12. sz. alatt lévő siketnémák székházában van. Elnök: Babos Károly. Titkár: Neugebauer Frigyes.

Simontornyai Börgyári Torna Club. Az MLSz tagja. Titkár: Fodor Károly.

Sirály Evezős Egylet. A MESz tagja. Parti csónakháza és tennispályája a Császárfürdő előtti Dunaszakaszon van. (III., Ujlaki rakpart.)

SKK. A Sportkedvelők Köre (l. o.) röv. neve.

Sólyom Kerékpár Egylet. Az MKSz tagja. Klubhelyiség: VII., Dohány-u. 71. Elnök: Szladek Kálmán. Titkár: Hrabán Nándor, Péterffy Sándor-u. 38.

Somogy Football Club, mint szövetség. Professzionista sportegyesület, alakult 1926-ban. Az MLSz tagja, az 1927—28. évben megnyervén a PLASz II. osztályú bajnokságát, az I. ligába került. Igazgató: Vitéz Bujdosó Kálmán, V., Zápolya-u. 38.

Somogy megyei Automobil Club. Székhelye Kaposvár. Alakult 1928-ban. Elnök dr. Fischer Ferenc, főispán. Főtítkár: Wessely Antal dr.

Soproni Football és Athletikai Club. (SFAC) Alakult 1900-ban. Az MLSz és MUSz tagja, labdarúgócsapata a NyLASz Szombathelyi II. osztályában működik. Titkár: Ladányi Géza, Postaigazgatóság.

Soproni Korcsolyázó Egylet. A MOKSz MOLTSz tagja. Templom-u. 21.

Soproni Lawn Tennis Club. A MOLTSz tagja. Alelnök: Hernig Zoltán dr.

Soproni Pannonia Úszó Egyesület. (PUE) A MUSz tagja és annak Fertő kerületében működik. Titkár: Schneider Lipót.

Soproni Postás Sport Egyesület. Alakult 1926-ban budapesti anyaegyesületének fiókjaként és annak alapszabályai alapján működik. Az MLSz tagja. Titkár: Kertsinger Géza.

Soproni Sempronia Kerékpár Egylet. Az MKSz tagja. Elnök Gróf András. Titkár: Fülber Lajos.

Soproni Testgyakorlók Köre (STK). Az MLSz tagja. A NyLASz II. osztályában szerepel. Titkár: Brunner András. Várkerület 107.

Soproni Sport Egyesület. Az MLSz tagja és NyLASz szombathelyi II. osztályában működik. Titkár: Huber Aladár főszámvevő, Városháza.

Soproni Torna Egyesület. A MOTESz és a MUSz tagja. Főtítkár: Tiefbrunner Gyula.

Soproni Urlovas Egyesület. MLEOSz tagja. Elnök: gróf Sigray Antal.

Soproni Vasas Sport Club. Alakult 1923-ban. Az MLSz tagja. A NyLASz szombathelyi II. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Weber Samu.

Soproni Vasutas Sport Egylet (SVSE). Alakult 1921-ben a soproni vasutas társadalom körében. Tagjai labdarúgással, tenniszéssel, atlétikával, vívással, cél-lövészettel, asztali tenniszszel, turisztikával és korcsolyázással foglalkoznak. Az MLSz, a MUSz és VSSz tagja. Labdarúgócsapata az 1924—26. bajnoki évben megnyerte a nyugati kerület II. osztályú bajnokságát. Ezidőszert a NyLASz I. osztályában szerepel. A Felkelő-utcában épített sporttelepe labdarúgásra, az összes atlétikai ágak gyakorlására, korcsolyázásra és tenniszezésre alkalmas. Elnök:

Frühwirth Károly, vasúti műhelyfőnök. Titkár: Krausz Zoltán mérnök.

Soroksár Football Club. Professzionista Sportegyesület. Alakult 1926-ban az MLSz tagja és a PLASz II. osztályú bajnokságáért szerepel. Igazgató: Pámer János, Dobó-utca 4.

Soroksári Athletikai Club (SAC). Alakult 1912-ben mint az MLSz közép-magyarországi bajnokságának résztvevője. Kezdetben a kecskeméti, majd az újonnan létesített soroksári alosztályban működött az 1913—14. bajnoki évtől a budapesti IV., 1919-től kezdve a II. osztályban folytatja tevékenységét. Az 1923—24. évben a közép-magyarországi kerület váci alosztályába osztottott be és a következő évben megnyerte a kerületi bajnokságot. 1922-ben megalakította atlétikai szakosztályát és belépett a MASz-ba. Sporttelepe labdarúgásra alkalmas. Titkár: Dréner Sándor, Valéria-utca 7.

Soroksárpéteri Testgyakorlók Köre. Alakult 1910-ben. Az MLSz tagja. A KÖLASz II. osztályú bajnokságáért játszik. Titkár: Fischer Ferenc, Rákóczi-utca 103.

Sparta Athletikai Club. Alakult 1911-ben. Atlétikai, vívó- és boxoló szakosztályokat tart fenn. A MASz, MÖSz és az MVSz tagja. Klubhelyiség: VI., Andrássy-út 48. Kovács kávéház. Főtítkár: Tusák László.

Sparta Football Club. Alakult 1926-ban. Az ILL tagja és annak kollektív alapszabályainak alapján működik. Titkár: Zollner Lajos.

Sportkedvelők Köre (SKK). Az Angol—Magyar Bank tisztviselőinek sportalkulata. Hivatalos helyiség V., Vilmos császár-út 32. Elnök: Sándor Alfonz. Titkár: Fekete Sándor.

Sportoló Ifjak Köre. Alakult 1927-ben az ILL tagja és annak kollektív alapszabályainak alapján működik.

SVSE. A Soproni Vasutas Sport Egylet (l. o.) röv. neve.

Sz.

SzAC. A Pestszentlőrinci Athletikai Club (l. o.) röv. neve.

SzAK. A Szegedi Athletikai Klub és a Szombathelyi Athletikai Klub (l. o.) röv. neve.

Szarvasi Turul Sport Egylet. Az MLSz tagja. A DLASz csabai I. osztályában szerepel. Titkár: Lehoczky János.

Szarvasi Vasas Sport Club. Alakult 1924-ben. Az MBSz és az MLSz tagja. Labdarúgócsapata a DLASz kötelékében szerepel. Titkár: Fleischer Jenő.

Szállítási és Közlekedési Sport Egylet. Alakult 1927-ben. Az MLSz tagja. A BLASz IV. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Nagy Sándor, VI., Fáy-utca 68.

Szegedi Athletikai Klub (SzAK). Alakult 1898-ban »Szegedi Kerékpáros és

Testgyakorlók Köre név alatt. Az egyesület az alakulás után csak kerékpározással foglalkozott és csak 1905-ben vezette be a többi sportágakat, nevezetesen a labdarúgást, athlérikát, tornát és a vívást. Működési körének kiszélesítése szükségessé tette a névváltozást és ekkor felvette jelenlegi nevét. Még ebben az évben belépett a MASz-ba és az MLSz-be. Labdarúgócsapata előbb az egykori délkerület bajnoki küzdelmeiben, majd a magyar futballsport újjászervezése után a DLASz szegedi I. osztályának mérkőzéseim vesz részt. Kerületi bajnokságot nyert az 1919—20., az 1921—22., 1922—23., az 1924—25. és az 1925—26. bajnoki években, alosztályi bajnokságot az 1913—14. és az 1920—21. években. Első vidéki győztese a Corinthián-vándordíjnak, kétszer nyerte a legjobb vidéki csapat* címét és a háború után megindítója a magyar—cseh sportérintkezésnek. Az egyesület tagjai athlérikával, birkózással, labdarúgással, tornászattal, úszással és vívással foglalkoznak. A MASz, MBSz, MLSz, MOTESz, MUSz és az MVSz tagja. Sporttelepe az összes szabadtéri sportágak gyakorlására alkalmas. Elnök: bátyjai Holtzer Tivadár. Intéző: Szende Izsó, Valéria-tér 11. Klubhelyiség: Tisza szálló.

Szegedi Csónakázó Egylet. A MESz tagja. Tutajra épített csónakházzal rendelkezik. Titkár: Bertényi István dr., Tisza Lajos-körút 20.

Szegedi Evezős Club. A MESz tagja. Az egyesület tagjai túraevezéssel foglalkoznak. Titkár: Lippai Péter.

Szeged Felsővárosi Torna Club. Az MLSz tagja. Titkár: Ferenczy István, Mohar-u. 32.

Szegedi Iparos Ifjak Közművelődési Egyesületének Sport Osztálya (SZIKE). Alakult 1923-ban. Az MLSz tagja. A DLASz szegedi II. osztályának kötelékében szerepel. Klubhelyiség: Európa-kávéház. Titkár: László Ferenc. Somogyi telep, VII.-u. 317.

Szegedi Korcsolyázó Egylet. A MOKSz tagja. Városi főpénztár.

Szegedi Munkás Testedző Egyesület (SzMTE). Alakult 1923-ban. A MASz, MBSz és a MUSz tagja. Klubhelyiség: Iskola-utca 22.

Szegedi Postás Sport Egyesület. Alakult 1925-ben budapesti anyaegyesületének helyi fiókegyesületeként. Az MLSz tagja. Titkár: Czappán Szilárd.

Szegedi Regatta Egylet. A MESz tagja. Versenyzéssel csak az utolsó öt évben foglalkozik intenzíven. Titkár: Biedl Jenő dr., Arany János-utca 10.

Szegedi Sport Club. A MUSz tagja, annak Tisza—Maros kerületében működik.

Szegedi Tennisz Club. A MOLTSz tagja. Titkár: Leskó Vilmos, Vedres-u. 1.

Szegedi Testgyakorlók Köre (SZTK). Alakult 1912-ben. A MASz, MLSz és a

MUSz tagja. A háború kitörésekor bezüntette működését, majd 1920-ban a Területvédő Liga kötelékébe lépett és labdarúgócsapata a MOVE bajnokságáért játszott. Ezidőszerint a DLASz szegedi I. osztályában szerepel. Klubhelyiség: Katholikus Kör. Titkár: Lázly István, Londoni-körút 17.

Szegedi Torna Egyesület (SzTE). Alakult 1924-ben. A MASz, MOTESz, MUSz és az MVSz tagja. Csongrádi Takarékpénztár.

Szegedi Turul Sport Club. Alakult 1926-ban. Az MLSz tagja. A DLASz szegedi második osztályában szerepel. Titkár: Vitéz Hír Mihály, Móra-utca 17.

Szegedi Úszó Egyesület (SzUE). A MUSz tagja, annak Tisza—Maros kerületében működik. Elnök: Dragodán Pál.

Szegedi Vasutasok Sport Egyesülete (SzVSE). Alakult 1919-ben. A MASz, MLSz, MUSz és a VSSz tagja. Labdarúgócsapata az 1926—27. évben kerületi bajnokságot, az 1923—24. évben alosztályi bajnokságot nyert. A DLASz szegedi I. osztályában szerepel. MÁV üzletvezetőség. Titkár: Bartik Mihály, Veres Ács-utca 288.

Szegedi Vívó Egylet (SzVE). Az MVSz tagja. Belvárosi moziház.

Szegedhalmi Céllovó Egylet. A MOCSz tagja.

Szegedhalmi Sport Egylet. Jegyző: ifj. Szabó Albert.

Szegvári Sport és Kultur Egyesület. Titkár: Gajda István.

Szekszárdi Törekvés Sport Egylet. Az MLSz tagja. A DnyLASz bajjai II. osztályában szerepel. Titkár: Sztaszinó László. Mérei-utca 7.

Szekszárdi Turul Sport Egylet. Alakult 1922-ben a Tolnamegyei Turul Szövetség alosztályaként. 1926-ban önálló egyesületté szervezték át. Tagjai labdarúgással, úszással, evezéssel, vívással, athlérikával, korcsolyázással és céllovézzettel foglalkoznak. Az MLSz, MUSz, MASz és az MVSz tagja. Labdarúgócsapata az 1924—25. évben alosztályi bajnokságot nyert. Ezidőszerint a DnyLASz bajjai II. osztályában, úszószakosztálya a MUSz Duna-Délkerületében működik. Jégpályával, korcsolyázópavilonnal és strandfürdővel rendelkezik. Elnök: Szévald Oszkár, Tolnavármegye alispánja. Főtitkár: Polgár István vm. II. főjegyző.

Szemeretelepi Torna Egyesület. Alakult 1921-ben. Az MLSz tagja. A KÖLASz kötelékében működik. Titkár: Hambalkó Antal, Konrad-utca 24.

Szentesi Evezős Egyesület. Alakult 1928-ban. Szabadevezősök sport-alkulata. Úszó csónakháza van a Tisza szentesi szakaszán. Elnök: Csörgő Károly dr. Csongrád megye alispánja.

Szentesi Munkás Testedző Club (SzMTK). Alakult 1923-ban. Az MBSz, MLSz és a MUSz tagja. Labdarúgócsapata a DLASz

szegedi II. osztályában szerepel. Titkár: Pustay József, Honvéd-utca 12.

Szentesi Torna Egylet (SzTE). Alakult 1913-ban. Az MLSz, MOTESz és a MUSz tagja. Labdarugócsapata az 1922—23. évben győztese a kerület II. osztályu bajnokságának. A DLASz szegedi II. osztályában szerepel. Intéző: Ibolya János Vásár helyi-utca 29.

Szentendrei Testedzők Köre. Alakult 1920-ban. Az MLSz tagja. A KÖLASz II. osztályu bajnokságáért szerepel. Titkár: Vass Miklós.

Szentgotthárdi Kerékpáros Egylet. Az MKSz tagja. Titkár: Sasvári János, Rendőrkirendeltség.

Széchenyi Sport Egylet. (Székhelye: Budapest). Az angyalföldi kerületi munkásegylet alosztálya. Főtitkár: Fischer Ferenc.

Székelly Torna Club. (Székhelye: Budapest). Alakult 1926-ban. Az MBSz tagja. Elnök: Sebes Dénes, X., Szabóky-utca 4.

Székesfehérvári Duna—Száva—Adria Vasuti Előre Testedző Kör (DSzAV). Alakult 1909-ben. »Székesfehérvári Déli Vasuti Műhelymunkások Testedzők Köre« név alatt. 1919-ben egyesült a Székesfehérvári Előre Testgyakorlók Körével és jelenlegi nevét vette föl. Az 1923—24. évben győztese a kerület II. osztályu bajnokságának. A MASz, MBSz, MKSz, MLSz és a MUSz tagja. Labdarugócsapata a NyLASz I. osztályában működik. Főtitkár: Kóvér Ferenc. Alsó Királysor 28.

Székesfehérvári Husiparosok Sport Egylete. Alakult 1925-ben. Az MLSz tagja. Titkár: Fried Ferenc, József-u. 4.

Székesfehérvári Kerékpár Egyesület. Az MKSz tagja. Titkár: Csives János, városi számvevő, Nagy Sándor-u. 2.

Székesfehérvári Korcsolyázó Egyesület. A MOKSz tagja. Titkár: Tóth Alán.

Székesfehérvári Polgári Lövész Egylet. A MOCSSz tagja. Titkár: Sohár Béla.

Székesfehérvári Torna Club (SzTC). Alakult 1904-ben. Tagjai athletikával, labdarugással, kerékpározással, tenniszszéssel, úszással és motorkerékpározással foglalkoznak. A MASz, MLSz, MKSz, MUSz, MBSz és a MOTESz tagja, kartellklubja a KMAC-nak. Labdarugócsapata 1922-ben alosztályi bajnokságot nyert. A NyLASz I. osztályában szerepel. Sóstói modern tribünnel felszerelt sporttelepe az összes szabadtéri sportágak gyakorlására alkalmas. Motorkerékpár pályája építés alatt van. Klubhelyiség: színház-épület I. emelet. Elnök: Zavaros Aladár polgármester. Főtitkár: Szébenyi Gusztáv szk. százados.

Székesfehérvári Gázművek Dal- és Önképzőkör. Sportosztálya a háború után alakult. Főtitkár: Hüttner Kálmán, Óbudai jégyvár.

Szigetvári Athlétkai Club. Alakult 1911-ben. Az MLSz és a MOTESz tagja.

Labdarugócsapata a DnyLASz pécsi III. osztályában szerepel. Alelnök: Papp Andor dr. Délsomogyi Takarékpénztár.

Színházi Munkások Sport Egylete. Alakult 1921-ben. »Vegyipari Munkások Sport Egylete« név alatt. Jelenlegi nevén 1924. óta szerepel. Működése szünetel.

Szolnoki Athlétkai Klub (SzAK). Alakult 1920-ban, mint MOVE-egyesület. Az MLSz kötelékében 1925. óta játszik. A MASz, MLSz és a MUSz tagja. Labdarugócsapata a KÖLASz I. osztályában szerepel. Ügyv. alelnök: Varga László. Intéző: Adler Andor, Baross-utca 821.

Szolnoki Attila Sport Egylet. Alakult 1920-ban. Az MKSz tagja. Titkár: Dedinszky Gyula, Vörösmarty-utca 1797.

Szolnoki MÁV Sport Egyesület. Alakult 1910-ben a szolnoki államvasuti műhely alkalmazottaitól. A MASz, MBSz, MKSz, MLSz és a MUSz tagja. Labdarugócsapata az 1913—14. bajnoki évben a pestkerületi, az 1918—19. hadi bajnokságon a pestvidéki kerület váci alosztályának, az 1925—26. évben a középmagyarországi kerület rákosvidéki alosztályának győztese. Az átalakulás óta a KÖLASz I. osztályában szerepel és az 1926—27. évben győztese a kerület kecskeméti alosztályának. Tribünnel felszerelt sporttelepe az összes szabadtéri sportok gyakorlására alkalmas. Intéző: Karkecz Imre, Katona-utca 2186.

Szolnoki Munkás Testedző Egylet. Alakult 1914-ben, de aktív működést csak a háború befejezése óta folytat. A MASz, MBSz, MKSz, MLSz és a MUSz tagja. Labdarugócsapata a KÖLASz I. osztályu bajnokságáért szerepel. Titkár: Komlós Béla, Horánszky Nándor-utca 2107.

Szombathelyi Athlétkai Klub (SzAK). Alakult 1912-ben, mint labdarúgócsapattal és kerékpározással foglalkozó egyesület. Labdarugócsapata a háborút megelőző időkben kevés szerepet játszott a dunántúli kerület bajnokságában. A klub felendülése az évtől datálódik, amikor az MLSz nyugati kerülete által kiírt egyfordulós bajnokságot megnyerte. A következő évben a Dunántúl bajnokságának lett a győztese. Megnyerte az 1922—23., az 1923—24., 1924—25. és 1925—26. bajnokságot is. Kétszer lett védője a »legjobb vidéki csapat« címének és számtalan nemzetközi győzelemnek a részese. A MASz és az MLSz tagja. Labda rúgócsapata a NyLASz I. osztályában szerepel. Elnök: Lelovich Jenő, Kálvária-utca 31.

Szombathelyi Kerékpár Egylet. Az MKSz tagja. Titkár: Németh József, Rendőrkapitányság.

Szombathelyi Sport Egylet (SzSE). Alakult 1893-ban. Még az alakulás évében megépítette az ország első modern kerékpár-pályáját. 1899 óta az MLSz, MOTESz, MKSz, 1919 óta a MASz és a MUSz tagja. Labdarugócsapata

ta 1910-től 1913-ig győztese a kerület szombathelyi alosztályának. A NyLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. Főtitkár: Albert Ferenc. Intéző: Laczy Lajos II. sz. postahivatal.

Szombathelyi Vasas Sport Egylet (Sz. Vasas). Alakult 1925-ben a vas- és fém-munkások egyesülete szombathelyi fiókjának tagjaiból. Az MLSz tagja. A NyLASz szombathelyi II. osztályában szerepel. Intéző: Barabás István, Wesse-lényi-utca 28.

Szombathelyi Vívó Club. MVSz tagja. Főtitkár: Horváth Kálmán.

Szondy Sport Club. (Székhelye: Budapest). Alakult 1925-ben. Az ILL tagja, annak kollektív alapszabályai alapján szerepel. Elnök: Kőszegi Imre.

Szönyegesek Sport Egyesülete. Székhelye: Budapest. Alakult 1924-ben a szakmabeli kereskedők, iparosok és alkalmazottak körében. Az MLSz tagja, működése ezidészerint szünetel. Főtitkár: Schnell Ferenc.

SzTC. Székesfehérvári Torna Klub (I. o.) röv. neve.

SzTK. A Szegedi Testgyakorlók Köre (I. o.) röv. neve.

SzUE. A Szegedi Uszó Egyesület (I. o.) röv. neve.

SzVE. A Szegedi Vívó Egylet (I. o.) röv. neve.

T.

Tabáni Sport Club. Az MLSz tagja. A BLASz III. osztályában szerepel. Klubhelyiség: I., Döbrentey-tér 6. sz., Erzsébethid Kávéház. Titkár: Taglieber Ferenc, I., Schwarzer Ferenc-utca 3.

TAC. A Tatatóvárosi Athletikai Club (I. o.) röv. neve.

Tanárképző Főiskola Sport Köre. I., Győri-út 13. 1928. szeptembertől kezdve a főiskolával együtt Szegeden működik.

Tatabányai Sport Club. (TSC) Alakult 1910-ben, az ottani bányatelep alkalmazottjaiból. Az egyesület tagjai labdarúgással, úszással, birkózással, atlétikával, kerékpározással és teniszszéssel foglalkoznak. A MASz, MLSz, MBSz, MKSz, MUSz és MOLTSz tagja. Labdarúgócsapata az 1912—13., 1913—14., 1920—21. és az 1922—23. években kerületi bajnok, míg az 1912—13. évben megszerezte a »legjobb vidéki csapat« címét. Nagy érdemei vannak a fiatal úszótehetségek nevelése és felkutatása terén. Futball- és tennispályával, télen jégpályával, tornacsarnokkal és 100 méteres uszodával rendelkezik. Elnök: Fuszka József, bányamérnök. Főtitkár: Herbent Lajos.

Tata és Tóvárosi Testedzők Köre. Alakult 1921-ben. A MASz északnyugati és a MUSz Rába kerületében működik. Elnök: Rowland Reynolds.

Tatatóvárosi Athletikai Club. (TAC) Alakult 1918-ban. A MASz, MLSz és a MUSz tagja. Labdarúgócsapata az 1925—

26. bajnoki évben győztese a nyugati kerület győri II. osztályának. A NyLASz győri I. osztályában szerepel. Titkár: Mihályi Géza dr.

Terézvárosi Football Club. Professzionista sportegyesület. Alakult 1926-ban a Terézvárosi Labdarúgók Köréből. Az MLSz tagja, a PLASz II. osztályában működik. Igazgató: Mazán Gyula, VI., Diós-utca 2.

Terézvárosi Labdarúgók Köre. (TLK) Alakult 1913-ban. Az MLSz tagja. A BLASz III. osztályú bajnokságáért szerepel. Elnök: Schmed Ferenc. Titkár: Sípós Alajos, VI., Szent László-út 26. II. 1

Terézvárosi Sport Club. (TSC) Alakult 1911-ben. Az MLSz tagja. A BLASz III. osztályában szerepel. Titkár: Mat-tausch Ferenc, VI., Szent László-út 174.

Terézvárosi Sport Egyesület (TSC) Alakult 1922-ben »Turul Sport Egylet« név alatt. Jelenlegi nevén 1925. óta szerepel. Az MLSz tagja. A BLASz III. osztályú bajnokságáért játszik. Titkár: Szokol László, V., Hajnal-u. 4.

Terézvárosi Testgyakorlók Köre (TFK) Alakult 1926-ban. Az MLSz tagja. Működése azonban szünetel. Intéző: Kizsmayer István, VI., Szinnyey Merse-u. 43.

Terézvárosi Torna Club. (TTC) Alakult 1899-ben »Hunnia Ifjúsági Football Club« név alatt. Alapszabályszerűen azonban csak 1902-ben kezdte meg működését, amikor nevét »Fővárosi Torna Club«-ra változtatta. Labdarúgócsapata ugyan-ebben az évben indult először a II. osztályú bajnokság küzdelmeiben. Az első esztendőben aratott bajnoki győzelme után 1913-ig az I. osztályban fejtett ki működést. 1909. óta jelenlegi nevén szerepel az egyesület. Az 1917—18. bajnoki évben megnyerte a II. osztályú bajnokságot és itt szerepelt 1921-ig, amikor az utóbbi helyre kerülve, ismét a II. osztályba került. A magyar futball újjászervezése óta a BLASz I. osztályában működik. A háború befejezése óta megalakult ökölvívó-, kerékpáros- és motoros-szakosztályok virágzó klubéletet teremtettek az egyesületben. Az MLSz, BMSz, MKSz, MOTESz, MÖSz, MUSz és az MVSz tagja. Kartelklubja a KMAC-nak. Klubház: VI., Szegfű-u. 5. Telefon: 102—27. Titkár: Rauch Géza.

Természetbarátok Túrlista Egyesülete. (TTE) Alakult 1910-ben. Az MSSz és az MTSz tagja. Menedékháza a Kevélynyeregben épült 1926-ban. Központja: VIII., Bérkocsis-utca 1. Osztályai: Újpest, Kolozsvári utca 55., Pesterzsébet, Baross-utca 47., Kispest, Teleky-u. 40., Eger, Árpád-u. 2., Miskolc, Remény-u. 3., Pécs, Teréz-u. 2., Sopron, Bécsi-u. 26., Szombathely, Erzsébet királyné-út 18., Székesfehérvár, Vásártér 23., Sárvár, Ujsziget-u. 11., Pilisvörösvár, Bányászotthon, Felsőgalla, Mésztelepi élelmtár, Győr, III., Szent István-u. 14. Titkár: Kálmán Endre.

Természetimádók Társasága. Alakult 1914-ben. Menedékháza épülőfélben van a Hideghegyen. Az MTSz tagja. Klubhelyiség: VII., Paulay Ede-utca 45., I. Titkár: Hahn Sándor dr.

Testnevelési Főiskolai Sport Club. (TFSC) Alakult 1927-ben. A m. kir. testnevelési főiskola sportegyesülete. A hivatásukra készülő testnevelő tanárjelöltek a sport összes ágait művelik. Sporttelep és klubház: I., Győri-út 13.

Testvérség Sport Egyesület (TSE). Alakult 1912-ben a MÁV istvántelki főműhelyének alkalmazottaitból. A MASz, MBSz, MKSz, MLSz és a VSSz tagja. Labdarúgócsapata 1913-ban győztese a soproni Széchenyi vándordíjnak. A BLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. Győztese a budapesti kerület 1927—28. évi amatőrbajnokságának. Amerikai-úti sporttelepe labdarúgásra alkalmas. Klubhelyiség: Főmű-helyi Kaszinó Palotaújfalu. Elnök: Szekeres Ernő.

TFSC. A Testnevelési Főiskola Sport Club (l. o.) rövid neve.

Textília Sport Egylet. Alakult 1927-ben. Az MLSz tagja. A BLASz IV. osztályában szerepel. Titkár: Szvoboida János, X., Soroksári-út 164.

Tisza Evezős Egylet. Székhelye: Szolnok. A háborút megelőző időkben a vidék versenysportjában előkelő szerepet játszott. A román megszállás idején tiszai víziházát lerombolták. Az 1922. évben újjáéledt az egyesület. A MESz és a MUSz tagja. Titkár: Kerekes Sándor dr.

Tisza István Vívó Club. Alakult 1924-ben. Az egyesület a Tisza-család címerpajzsát választotta jelvényéül. Megalakulása után nagy fölénnyel győzött a II. osztályú kardcsapatbajnokságban. 1927-ben pedig az I. osztályú kardcsapatbajnokságot ragadta magához. Az 1927. évi Európabajnokságon mindkét Európabajnok a klub tagjaiból került ki. Versenyzői a Santelli-teremben készülnek a versenyekre. Elnök: báró Perényi Zsigmond. Titkár: Kovács György.

Tiszafüredi Torna Club. A MUSz tagja, annak Tisza—Észak kerületében működik. Titkár: Szabadffy Sándor.

Tisza Szegedi Evezős Egylet. Tagjai főként a főiskolai hallgatók sorából kerülnek ki. Kitűnő junior gárdával rendelkezik. A Tiszán tutajra épített vízi-csónakháza van. A MESz tagja. Elnök: Balázs Sándor dr.

Tiszai Regatta Szövetség. Székhelye: Szeged. A vidéki evezősegyesületeknek a budapesti országos központ jóváhagyásával történt tömörülése.

Tiszántúli Automobil Club. Székhelye: Debrecen. Alakult 1927-ben. A KMAC kartellklubja. Elnök: Kállay Miklós. Titkár: Márton Gyula dr.

Tiszti Vívó Club. A M. Kir. Honvédtisztok Országos Tudományos és Kaszinó Egyesülete (l. o.) rövid neve.

X. kerületi Sport Club. Székhelye: Budapest. Alakult 1921-ben. Az MLSz és a MOLTSz tagja. 1927-ben magába olvasztotta a Pongrácteplei Athletikai Clubot. Labdarúgócsapata a BLASz III. osztályában szerepel. Bérelt sporttelepe a X., Halom-utcában van és labdarúgásra, továbbá tenniszezésre alkalmas. Klubhelyiség: X., Pongrác-út 17. Ügyv. elnök: Lovag Khloyber Viktor. Főtítkár: Csiky Béla.

Tokodi Üveggyári Sport Club. Az MLSz tagja, a KöLASz kötelékében szerepel.

Tótkomlói Torna Club. Az MLSz tagja. A DLASz csabai II. osztályában szerepel. Titkár: Herczog Sándor.

Törökvis Sport Egylet. (TSE). Alakult 1897-ben, de alapszabályszerű működését 1900-ban kezdte meg, mint a MÁV északi főműhelyében alkalmazott vasutasok sportalakulata. Az egyesület a futballsport meghonosítása terén szerzett nagy érdemeket. Első sporttelepét 1903-ban építette meg a kőbányai Hölgy-utcában, majd 1912-ben a Halom-utcában bérelt területre helyezte át működését. Mai, modern, az összes szabadterei sportágak gyakorlására alkalmas sporttelepét 1928-ban építette meg a kőbányai Szállás-utcában. Az egyesület labdarúgó csapata 1903-ban került az I. osztályba. Innen kiesvén, 1906-ban mint II. osztályú bajnok, ismét az I. osztályban szerepel. Most a BLASz I. osztályában folytatja működését. Birkózógárdája minden időben vezetőserepet töltött be a birkozósporthoz. A MASz, MBSz, MKSz, MLSz és az MTSz tagja. Klubhelyiség: X., Kőbányai-út 30. Elnök: Fischer Mór, Máv. főfelügyelő. Főtítkár: Molnár János.

Törökfői Football Club. Székhelye: Budapest. Alakult 1927-ben. Az MLSz tagja. A BLASz IV. osztályában szerepel. Sporttelepe a Mexikói-úton van és labdarúgásra alkalmas. Titkár: Csepela Márton, VII., Mexikói-út 14.

Törökszentmiklósi Testgyakorló Egyesület. A MASz, MLSz és a MUSz tagja. Labdarúgócsapata a KLASz II. osztályának kunsági csoportjában működik. Titkár: Schwartz Dénes.

Tőzsdetagok Gazdasági Egyesülete. Alakult 1925-ben a tőzsde- és bankszakmabeli tisztviselők körében. Működése jelenleg szünetel.

Transdanubia Sport Egylet. Székhelye: Nagykanizsa. Alakult 1925-ben. Az MLSz tagja. A DnyLASz pécsi II. osztályában szerepel. Titkár: Feitscher Béla.

TSC. Tatabányai Sport Club (l. o.) rövid neve.

TTC. A Terézvárosi Torna Club (l. o.) rövid neve.

Turuli Football Club. Profeszionalista sportegyesület. Alakult 1926-ban. Az MLSz tagja. A PLASz II. osztályú baj-

nokságáért szerepel. Igazgató: Mózes Arthur, VII., Amerikai-út 34, II. em.

Turul Magyar Országos Testedző Egyesület (Turul MOTE). Alakult 1926-ban. Az MLSz tagja. A BLASz III. osztályú bajnokságáért játszik. Klubhelyiség: VII., Wesselényi-utca 51. Intéző: Koher József, V., Visegrádi-u. 105.

Turul Kerékpár Kör. Alakult 1906-ban. Az MKSz tagja. Titkár: Braun István Ujpest, Jókai-utca 6, I. em. 4.

Turkevel Athletikai Club. A MUSz tagja. Elnök: Fiedermann Ernő dr.

Tüzértisztek Lovassport Egyesülete. A MLEOSz tagja. Titkár: vitéz Klenóczy Aurél, IV., Veres Pálné-utca 1, II. em. 257.

U.

Ujlaki Football Club (UFC). Alakult 1920-ban. Az MLSz tagja. A BLASz III. osztályában szerepel. Klubhelyiség: III., Bécsi-út 18. Kriszthanvis-vendéglő. Titkár: Hojek Sándor, III., Bécsi-út 134

Ujpesti UTE Sportpálya Részvénytársaság. Profeszionalista sportegyesület. Alakult a magyar futballsport újjászervezésével kapcsolatban, 1926-ban az az Ujpest Torna Egyesületből. Az MLSz tagja. A PLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. Elnök: Aschner Lipót. Igazgató: Langfelder Ferenc, III., Zsigmond-utca 6.

Ujpesti Rákospalotai Athletikai Klub (URAK). Alakult 1902-ben. A MASz, MLSz, MOLTSz, MOTESz és a MUSz tagja. Labdarúgócsapata a BLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. Rákospalotai sporttelepe labdarúgásra és teniszezésre alkalmas. Klubhelyiség: Vasut-u. 99. Titkár: Takács Lajos, Rákospalota, Bocskay-u. 139.

Ujpesti Előre Kerékpár Kör. Az MKSz tagja. Titkár: Zavrál János, Budapest, IX., Üllői-út 109/b.

Ujpesti Iparos Kerékpár Kör. Az MKSz tagja. Titkár: Wetli Ferenc, Rákospalota Ujfalú, Dugonics-u. 5.

Ujpesti Kereskedő Ifjak Sport Egyesülete. Az MTSz tagja. Klubhelyiség: Károlyi-utca 27.

Ujpesti Labdarúgó Ifjak (ULI). Alakult 1911-ben. 1923-ban beszüntette működését, majd 1925-ben Uránia Labdarúgó Ifjak néven vett ismét részt a bajnokságban, miután mint ujbpesti egyesület kizáratott a budapesti bajnokság résztvevői közül. 1927. óta régi nevén szerepel. A BLASz III. osztályában működik. Intéző: Ázsoth Lajos, Ujpest, Erzsébet-utca 66.

Ujpesti Labdarúgók Köre (ULK). Alakult 1925-ben. Működése szünetel.

Ujpesti Munkásképző Torna Egylet (UMTE). Alapították Ujpest sportoló munkásai 1902-ben. Az MLSz tagja. A BLASz II. osztályában szerepel. Sporttelepe labdarúgásra alkalmas. Titkár: Kelemen Gyula, Kolozsvári-utca 55.

Ujpesti Sas Club. Alakult 1926-ban. A BLASz IV. osztályában szerepel. Titkár: Berkes Imre, VII., Aréna-út 38.

Ujpesti Sport Club. Alakult 1910-ben. Nevét 1925-ben Unio Sport Clubra változtatta. 1927. óta ismét jelenlegi nevén szerepel. Az MLSz tagja. Titkár: Róna Jenő, Árpád-út 6.

Ujpesti Sport Kör (USK). Alakult 1925-ben. Az ILL tagja, annak kollektív alapszabályai alapján működik. Elnök: Margulics Lázár.

Ujpesti Torna Egyesület (UTE). Ujpest város első sportegyesületét 1885-ben alapította a város sportkedvelő ifjusága. A megalakulást követő években az egyesület csupán tornászattal és vívással foglalkozott. A szabadtéri sportok 1899-ben kezdtek Ujpesten híveket hódítani és az egyesület rövidesen bevezette a labdarúgást és az atlétikát. 1899-ben az MLSz, 1903-ban a MASz tagjává válik és labdarúgócsapata 1901-ben résztvesz az első magyar futballbajnokság küzdelmeiben és a II. osztályba nyert beosztást. Első modern sporttelepét a Népszigeten építette fel. 1904-ben veretlenül győzött a II. osztályban és végzett teljesítménye révén az I. osztályba került. 1910-ben kiesett és egy évig a II. osztályban szerepelt. 1920-ban elveszítette népszigeti sporttelepét, de még ugyanebben az évben megépítette modern, stadionszerű pályáját, amely a labdarúgáson kívül kerékpározásra és motorsportra is alkalmas. A klub atlétikai, birkózó-, kerékpáros-, labdarúgó-, tenisz-, torna-, boxoló-, turista-, úszó- és vívószakosztályokat tart fenn. A MASz, MBSz, MKSz, MLSz, MOLTSz, MOTESz, MÖSz, MTSz, MUSz és MVSz tagja. Labdarúgócsapata a BLASz I. osztályában szerepel. Sporttelepe a Megyeri úton, 50 méteres úszódája az ujbpesti téli kikötőben van. Elnök: Dinich Vidor kormányfőtanácsos.

Ujpesti Törekvés Sport Egylet (UTSE). Alakult 1908-ban, mint az ILL tagja és 10 év alatt a legelső osztályból felküzdötte magát az I. osztályba. A BLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Dankó Lajos, Ujpest, Attila-u. 18.

Ujpesti Vonatszertári Sport Club. Alakult 1927-ben, mint az ILL tagja és annak kollektív alapszabályainak alapján működik.

Ujszegedi Lawn Tennis Egylet. A MOLTSz tagja. Főtitkár: Szécsi György dr. Dugonics-tér 11.

Ujszegedi Torna Club (UTC). Alakult 1922-ben. A MASz és a MUSz tagja. Labdarúgócsapata a DLASz I. osztályában működik. Titkár: Moyzes Károly, Ujszeged.

UMTE. Az Ujbpesti Munkásképző Torna Egylet (l. o.) röv. neve.

URAK. Az Ujbpesti Rákospalotai Athletikai Klub. (l. o.) röv. neve.

URAK Sport Clubja. A MOCSz tagja. Alelnök: Dajkovics Sándor dr. Kecskeméti-utca 8.

Urlovasok Szövetkezete. A magyar lövészversenysport egyik legrégebb alakulata. Sport- és tréningtelepe Alagon van. A MLEOSz tagja. Klubhelyiség: IV., Semmelweis-u. 17. Titkár: Magyar Elek.

UTE. Az Ujpesti Torna Egyesület (l. o.) röv. neve.

UTSE. Az Ujpesti Törökvs Sport Egyet (l. o.) röv. neve.

Utse Football Club (U. Törökvs). Profeszionalista sportegyesület. Alakult 1927-ben az Ujpesti Törökvs Sport Egyetből. Az MLSz tagja. A PLASz II. B. osztályában szerepel. Igazgató: Tóth József, Tél-u. 17.

Üllői Sport Egyesület. Alakult 1920-ban. Az MLSz tagja. A KÖLASz kötelékében szerepel. Titkár: Reich Ernő, Üllő, Gróf Teleky-u. 12.

V.

VAC. A Vívó és Athletikai Club (l. o.) röv. neve.

Vac Football Club (VAC FC). Profeszionalista sportegyesület. Alakult 1926-ban a Vívó és Athletikai Clubból. A PLASz II. osztályában szerepel. Alelnök: Grosz Marcell.

Váci Athletikai Club (VAC). Alakult 1917-ben. Az MLSz és a MUSz tagja. Labdarúgócsapata a KÖLASz I. osztályú bajnokságáért szerepel. Titkár: Berta Gyula, Vác, Hattyú-utca 58.

Váci Református Törökvs Sport Egyesület. Alakult 1921-ben. Az MLSz tagja. Titkár: Tólg László Vác, Kisváci-főút 43.

Váci Reménység Sport Egyesület. Alakult 1922-ben. A MASz és az MLSz tagja. Labdarúgócsapata a KÖLASz I. osztályában működik. Székesegyház-tér 1. Titkár: Gombola Gyula dr.

Váci Sport Egyesület (VSE). Alakult 1899-ben, mint kerékpározással, evezéssel, vívással, turisztikával és tornászattal foglalkozó egyesület. 1901-ben a tenniszt, 1903-ban a labdarúgást vezette be működési körébe. Labdarúgócsapata a kerületi futballbajnokságban az 1912—13. bajnoki évben vett részt először és még ugyanabban az évben megnyerte a MLSz pestvidéki kerületének bajnokságát. 1920—21-ben alosztályú, 1923—24-ben pedig kerületi bajnok. A MASz, MESz, MLSz, MUSz és az MVSz tagja. Evezős-osztálya egyike a vidék legjobban meg-alapozott evezős-egyesületeinek. Az 1926 óta rendezett vidéki bajnokságok győztese. Partii csónakházzal és az összes szabadtéri sportok gyakorlására alkalmas sportteleppel rendelkezik. Labdarúgócsapata a KÖLASz I. osztályában működik. Titkár: Weiszbarth Lajos, Városháza.

Váci Testgyakorlók Egyesülete (VTE). Alakult 1925-ben. Az MLSz tagja. A KÖLASz I. osztályában szerepel. Titkár:

Rosenfeld Ferenc gr., Csáky Károly-utca 18.

Valéria Sport Club. Alakult 1924-ben a Mária Valéria lakótelep ifjúságából. Az MLSz tagja. A BLASz IV. osztályában működik. Sporttelepe labdarúgásra alkalmas. Titkár: Wierzigmann Gyula, IX., Mária Valéria telep 43/240.

Vándorkedv Kerékpár Kör (VKK). Alakult 1896-ban. Az MKSz tagja. Titkár: Léderer Róbert, VII., Szövetség-utca 21.

Vándorkedv Turista Egyesület (VTE). Alakult 1912-ben. Az MTSz tagja. VIII., Karpfenstein-u. 14. Titkár: Scholtz István, VII., Alsóerdősor 5.

Várpalotai Torna Egyesület (VTE). Alakult 1919-ben. A MASz és az MLSz tagja. Titkár: Lengyel György.

Vasas Football Club (Vasas). Profeszionalista sportalakulat. Alakult 1926-ban a Vas- és Fémmunkások Sport Clubjából. Az MLSz tagja. A PLASz I. osztályában működik. Intéző: Schreiber Mátyás, VI., Szabolcs-u. 30.

Vas- és Fémmunkások Sport Clubja. Alakult 1911-ben a Vas- és Fémmunkások Országos Szövetsége tagjaiból. Működése első évében labdarúgással foglalkozott, majd egy év múlva bevezette a kerékpár- és birkózóspportot. Labdarúgó-csapata az 1911—12. évben játszott először az MLSz bajnokságért és a IV. osztályban nyert beosztást. Két év múlva a III. osztályban, 1915-ben a II. osztályban működik. 1915-ben veretlenül nyeri a II. osztályú bajnokságot és ez időtől kezdve I. osztályú egyesület. Kétszeres győztese a Corinthian vándordíjnak. 1914-ben megalakította athletikai szakosztályát, amely intenzív működést csak 1925 óta fejt ki. A MASz, MBSz, MKSz és az MLSz tagja. Klubhelyiség: VII., Thököly-út 56. Elnök: Kiss Hugó.

Vass József Levente Torna Egyesület. Székhelye: Kalocsa. Alakult 1928-ban.

Vaskereskedelmi Alkalmazottak Országos Egyesülete (Vasklub). Alakult 1912-ben a címben foglalt társadalmi egyesület sportcsoportjaként. Az MLSz tagja, működése azonban szünetel.

Vas megyei Urkocsis és Urlovas Egyesület. Székhelye: Szombathely. A MLEOSz tagja. Titkár: Széll Miklós, Duna biztosító iroda.

Vasvári Sport Egyesület. Alakult 1912-ben. Az MLSz tagja. 1920-ban győztese a dunántúli MOVE-bajnokságnak. Titkár: Varga Kálmán.

Vecsési Football Club. Az MLSz tagja. A KÖLASz II. osztályában működik. Titkár: Ajmör Pál.

Vecsési Ipari Munkások Testgyakorlók Köre (VMTK). Alakult 1912-ben. Az MLSz tagja. A KÖLASz II. osztályában működik. Titkár: Holló Zoltán. Intéző: Kaurenszky Lőrinc.

Veszprém- és Győrvarmegyei Agarász és Lovasegyesület. Székhelye: Pápa. A

MLEOSz tagja. Titkár: Weszely Tibor, Pusztai-Inász up. Pápa.

Veszprémi Torna Club (VTC). Alakult 1912-ben a veszprémi róm. kath. Legényegylet tagjaiból. 1920-ban a MOVE kötelekébe lépett és megalapította a MOVE Veszprémi SE-t, amelyből 1921-ben kivált. A MASz, MBSz és az MLSz tagja. Labdarúgócsapata a NyLASz győri II. osztályában szerepel. Titkár: Karácsonyi János, Sigray-u. 10.

Vén Fluk Vívó Klubja. Az MVSz tagja. Vívói a Fodor iskolában tartják gyakorlataikat. Elnök: Domony Móric dr.

Vérhalmi Football Club. Alakult 1911-ben. Az MLSz tagja. A BLASz II. osztályában működik. Klubhelyiség: Ürömi-u. 36. Elnök: Schmidl Ferenc.

Vésztői Sport Egylet. Az MBSz tagja, annak déli kerületében működik. Titkár: Mezey István.

Victória Evezős Egylet. Titkár: Zimmet Miksa, V., Sas-u. 24.

Világosság Kerékpár Kör. Alakult 1908-ban. Az MKSz tagja. Klubhelyiség: VII., Rottenbiller-u. 10. Ceylon-kávéház. Titkár: Csutorás Ferenc, VIII., Erdélyi-u. 12.

Világosság Sport Club. Alakult 1920-ban. Az MLSz tagja. A BLASz I. osztályában szerepel. Klubhelyiség: VII., Gyarmat-u. 44. Titkár: Simon György, VII., Erzsébet királyné-ut 65.

Vívó és Athletikai Club (VAC). Főiskolai hallgatók alapították 1906-ban. Az első évben csak tornával és vívással foglalkozott, de már a következő évben megalakította labdarúgószakosztályát és az MLSz III. osztályu bajnokságáért játszott. 1919-ben a II. osztályba, majd a bajnokság megnyerése után 1921-ben az I. osztályba került. A professzionizmus bevezetése előtt büntetésből egy évig szünetelt a labdarúgószakosztály működése, majd 1927-ben a BLASz III. osztályában folytatta tevékenységét. A klubnak nagy érdemei vannak a torna, az úszás és a vívás propagálása terén. Az MLSz, MOTESz, MUSz és az MVSz tagja. Elnök: Klein Elek. Intéző: Winterstein Miklós, VIII., Karpfenstein-u. 4.

W.

Wacker Sport Club. A Budapesten élő birodalmi német, osztrák és németajkú magyar ifjúság sportegyesülete. Alakult 1924-ben. Eleinte labdarúgással és tornázzal foglalkozott, de labdarúgószakosztálya később beszüntette működését. A

MOTESz tagja. Elnök: Hallfarth Miksa. Titkár: Wallisch István.

Wekerle Football Club. Professzionista sportalაკulat. Alakult 1927-ben. A PLASz II. B. osztályában szerepel. Titkár: Ehrlich István. Működése szünetel.

Wekerletelepi Sport Club. (WSC) Alakult 1912-ben, az ottani munkástelep ifjúságából. Az MLSz tagja. A BLASz II. osztályában szerepel. Sporttelepe labdarúgásra és korcsolyázásra alkalmas. Főtitkár: Nemeskéri Kiss Géza.

Wekerletelepi Sport Egylet. (WSE) Alakult 1923-ban. Az MLSz és a MASz tagja. Labdarúgócsapata a BLASz III. osztályában működik. Titkár: Dalnoki Béla.

Wesselényi Vívó Club. (WVC). Az MVSz tagja. Vívóterem: IV., Semmelweis-u. 4.

WSC. A Wekerletelepi Sport Club (l. o.) rövid neve.

WVC. A Wesselényi Vívó Club (l. o.) rövid neve.

Z.

Zagyvápalfalvai Ifjúsági Sport Egyesület. (ZISE) Alakult 1920-ban. Az MLSz tagja. Az ELASz mátravidéki alosztályában működik. Sporttelepe athletizálásra és labdarúgásra alkalmas. Elnök: Bacsó József. Titkár: Csongrádi Béla.

Zalaegerszegi Torna Egylet (ZTE) Az MLSz tagja. A NyLASz szombathelyi II. osztályában szerepel. Titkár: Nemes György.

Zalaszentgróti Járás Polgári Lövészegyesület. A MOCSz tagja.

Zrínyi Kereskedelmi Athletikai Club. Székhelye: Szeged. Alakult 1920-ban. A MASz, MLSz, MUSz és az MVSz tagja. Labdarúgócsapata a DLASz szegedi I. osztályában szerepel. Főtitkár: Polgár József, Kárász-utca.

Zuglói VII. kerületi Athletikai Club. Alakult 1911-ben Zuglói Athletikai Club néven. Az MLSz tagja. Labdarúgócsapata 1913-ig a IV-ik, a következő évben a II. osztályban szerepel. Az 1923—24. bajnoki évben az I. osztályba került, miután előbb a VII. ker. Football Clubbal egyesült. Az 1924—25. bajnoki év végén kiesett az I. osztályból. Jelenleg a BLASz I. osztályában szerepel. Klubhelyiség: VII., Thököly-út 80.

Zuglói Sport Egylet. (ZSE) Alakult 1921-ben. Az MLSz tagja. A BLASz III. osztályában szerepel. Klubhelyiség: VII., Óv-u. 170. Titkár: Weiner János.

Tárgymutató az I. és II. kötethez

Agon	29	Első segély baleseteknél	64
Agyaggalamblövés	II 279	Épéc	II 8, 25
Akadályfutás	92	Episkuros	II 143
Álló start	38	Esztétikai torna	II 105
Álló villa	241	Étrend	60
Alpinizmus	II 61	Eurythmia	II 107
Amatőr boxsport	167	Evezés	237
Amatőrizmus	II 298	Evezés versenyszabályai	256
Amerikai tréningrendszer	52	Exotikus népek sportja	21
Angol-stílus magasugrásnál	99	Faltboot	240
Aranyszabályok lövészek részére	II 53	Fejes	216
Asztali tenisz	II 130	Fejeselés	II 158
Athéni olimpia	42, 43	Fejtetés	160
Athléta tizparancsolata	77	Finis	84
Athlétika	29, 70	Fioretto	II 8, 19
Athlétika nemzetközi helyzete	121	Fix villa	241
Athlétika története	70	Fleuret	II 8, 19
Athlétkai versenyszabályok	123	Foot-ball	II 143
Auerbach-ugrás	218	Forgó villa	241
Automobil	II 268	Formábajövés	58
Bajnokságok	II 301	Főiskolai sport	II 306
Bajvívás	II 3	Furó	216
Bandy	332	Futás	73, 78
Bandy játékszabályai	336	Futball	II 143
Baseball	II 224	Futballbíró	II 174
Basinrodem	251	Futball játékszabályai	II 177
Battuta	II 17, 23	Futasok	II 88
Belharc az ököívásban	164	Függőgyakorlatok	II 88
Bikaviadal	20	Füleslabda	II 196
Bitrásokodás futballban	II 174	Füleslabdajáték szabályai	II 199
Birkózás	134	Gagliarda	II 27
Birkózás versenyszabályai	151	Galamblövés	II 278
Bobler	331	Galamblövés versenyszabályai	II 281
Bobsleigh	331	Gátfutás	104
Boxolás	155	Gepäckmarsch	119
Boxolás versenyszabályai	168	Gépjármű-kerületek	II 275
Bőr ápolása	61	Gerelyvetés	111
Bumerang	13	Csermánok sportja	18
Buváruszás	194	Gigg-hajó	239
Canoe	239	Gimnasztika	29
Cat	265	Gladiátor-iskolák	II 1
Catch-as-catch-can	265	Go-as-you-please	119
Céllövészet	II 40	Golf	II 212
Céllövés verseny- és lövszabályai	II 54	Golfjáték szabályai	II 220
Céltáblák	II 50	Görög-római birkózás	134
Choule	II 20	Görögök sportja	26
Crawl-tempó	189, 192	Gyaloglás	74, 118
Cross-country	92	Gyephockey	II 200
Csavar	216	Gyephockey játékszabályai	II 203
Cserkészzet	II 312	Gyorskorcsolyázás	294
Csonkorcsolya	294	Gyorskorcsolyázás versenyszabályai	308
Csonttörés	66	Gyorsuszás	191
Dárda- és gerelyhajítás a primitív népeknél	13	Hadifegyver	II 44
Dekathlon	74	Hajófajták	239
Dijlovaglás	II 238	Hármas	319
Dijugratás	II 238	Hármas küzdelem	74
Diszkoszvetés	109	Hármasugrás	103
Disztorna	II 84	Harpastum	II 143
Dobás	74	Hasizomgyakorlatok	II 88
Dobások	107	Hátizomgyakorlatok	II 88
Dohányzás	61	Hátuszás	193
Dopping	63	Havibaj	62
Drew-start	84	Hazena	II 193
Dubló	239	Hazena szabályai	II 194
Dzsu-dzsiu	171	Hegyi betegség	II 67
Egyensúlyozógyakorlatok	II 88	Helyből hármassugrás	93
Egyésméleti pénz- és vagyonkezelés	II 327	Helyből magasugrás	93
Egyiptomiak sportja	24	Helyből távolugrás	93
Fisbossel	18	High stringed	81
Elíradás	60	Hinduk sportja	23
Előgalamblövészet	II 278	Hokk	216
Előtréning	63	Holtpont	60
		Homorító-guggoló-stílus	97

Hook	160	Magasugrás	98
Horine-stilus magasugrásnál	99	Magyar labdarugósport története	II 146
Horogütés	160	Magyar-stilus magasugrásnál	99
Hosenlopf	19	Magyar tempó	192
Hunter show	II 237	Magyar tornarendszer	II 93
Hosszútáviútás	89	Magyar vivómódszer	II 13
Hurok	320	Marathoni futás	91
Ij	II 41	Marconi	266
Indián sport	11	Masszázs	61
Istmosi versenyek	36	Megfagyás	69
Izomláz	62	Megterheléses gyaloglás	119
Izomszakadás	64	Melluszás	190
Jab	160	Mesterséges légzés	68
Japán sportja	22	Meze. futás	92
Járások	II 88	Military	II 239
Játékasztal	II 134	Miniatlétizmus	II 49
Jawi	266	Modern olimpiai versenyek	41
Jéghockey	332	Motorkerékpár	II 268
Jéghockey játékszabályai	336	Moulinés	II 14
Jégtáncok	324	Mozdulatművészet	II 105, 108, 110
Jeu de barre	II 240	Munkássport	II 310
Juddó	171	Műkorcsolyázás	310
Kalapácvetés	115	Műkerékpározás	II 257
Karabély	II 44	Műkorcsolyázás versenyszabályai	326
Kard	II 8	Műugrás	213
Kardvívás	II 10	Műugrás versenyszabályai	221
Kargyakorlatok	II 87	Műugró gyakorlatok	215
Karkidobás	244	Műszás	195
Kenu	239	Műverseny előírt gyakorlatai	328
Kerékpározás versenyszabályai	II 261	Nagyközépsúly birkózásban	136
Kerékpárpályák	II 251	Napszurás	68
Kerékpársport	II 246	Négy százméteres futás	85
Keresztvas	27	Négy százméteres gátfutás	106
Ketsch	266	Nehéz atlétika	134
Kétszáméteres gátfutás	106	Nehéz súly birkózásban	136
Kézilabda	II 186	Nehéz súly-hajtás	117
Kézilabdajáték szabályai	II 189	Nehéz súly az ökölvívásban	158
Kéziszergyakorlatok	II 81	Nelson-fogások	143
Kína sportja	22	Nemei versenyek	36
Kisközépsúly birkózásban	136	Német tornarendszer	II 80
Kiugrás	83	Nemi érintkezés	62
Kisnehéz súly az ökölvívásban	158	Népsport	17
Knock-out	166	Női atlétika	72
Korcsolyaversenyek	302	Női testkultúra	II 110
Korcsolyázás	294	Nyakgyakorlatok	II 87
Koronghockey	332	Nyíl	II 41
Kosárlabda	II 204	Oar-hajó	239
Kosárlabdajáték szabályai	II 210	Ó-görög sport	26
Könnyű súly birkózásban	136	Ókori olimpiai versenyek	36
Könnyű súly az ökölvívásban	158	Oldalmozgások	II 87
Középsúlyi sport	II 308	Oldaluszás	190
Középsúly az ökölvívásban	158	Olimpiai versenyek	33, 36
Középtáviútás	86	Ollózás magasugrásnál	98
Kriket	II 328	Ollózó-stilus	97
Krisztánia-lendület	279	Orkesztika	29
Krocket	II 227	Orkesztika	II 107
Kuglizás	18	Országúti verseny	II 247
Kutter	265	Otthoni tornagyakorlatok	II 103
Kürlauf	322	Ökölvívás	155
Küzdőtér birkózásban	136	Ökölvívás versenyszabályai	168
Labdajátékok	II 113	Önévelmi sportok a primitív népeknél	16
Labdajátékok a primitív népeknél	14	Összetett versenyek	74, 117
Labdarugás	II 143	Ötös küzdelem	74
Labdarugás játékszabályai	II 177	Palaistra	134
Labdarugó-csapatok	II 151	Palánkos hajó	263
Labdarugó-pálya	49	Pályaverseny	II 252
Lábgyakorlatok	II 87	Pankration	134
Lacrosse	II 230	Parade	II 15
Lanista	II 1	Párba	II 2
Latin népek sportja	19	Párbaívívás	II 25
Lawn Tennis játékszabályai	II 127	Párevezés	247
Lecketerv-minták	II 100	Párevezős hajó	239
Légsúly birkózásban	136	Páros műkorcsolyázás	323
Légsúly az ökölvívásban	158	Parter-birkózás	137, 142
Lélegzőgyakorlatok	II 88	Fárviadal	20
Lendítési gyakorlatok	II 14	Pelhelysúly birkózásban	136
Letörés	57	Pelhelysúly az ökölvívásban	158
Leütés	166	Pentathlon	74
Levente-intézmény	II 318	Perdöntő bajvívás	II 3
Longue paume	21	Perzsák sportja	25
Looping-sánc	283	Ping-pong	II 130
Lovagi tornák	31, II 2	Pisztoly	II 44
Lovaspoló	II 241	Pithiai versenyek	36
Lovaspoló játékszabályai	II 243	Plasztika	II 109
Lovassport	II 232	Porter-stilus magasugrásnál	98
Lövőgyverek	II 44	Primitív népek sportja	10
Lugger	264	Professzionizmus	II 298
		Puska	II 42, 44

Race-hajó	239	Távolugrás rohammal	95
Renaissance-kor sportja	31	Telemark	281
Rendgyakorlatok	II 20, 87	Téli sportok	269
Revolver	II 44	Tempó a vívásban	II 16
Ring	157	Tennisz	II 113
Ritnikus torna	II 105, 107	Tennisz játékszabályai	II 127
Ródlí	329	Tenniszpálya	II 115
Rómaiak sportja	30	Tenyérlabda	II 193
Rövidtávútlás	80	Tenyérlabda szabályai	II 104
Rudugrás	101	Térdelő start	88
Rugby	II 144, 229	Terepverseny	93
Sánc	283	Testtechnika	II 109
Schooner	266	Tilott fogások birkózásban	146
Schwinget	19	Tízes küzdelem	74
Scull-hajó	239	Toboggan	330
Sebkezelés	65	Torna	II 75
Second wind	60	Tornaóra	II 89
Segélyhívó jelzések	II 74	Toronyugrás	214
Si	270	Tömegtorna	II 97
Si-kötés	273	Tör	II 19
Si versenyszabályai	289	Törökszurás	18
Sisport	269	Törzsfeszítő gyakorlatok	II 88
Siugrás	282	Traverzálás	II 71
Skeleton	330	Trénerek	51
Slide	241	Tréning	51
Sloop	265	Tréning atlétikában	74
Sport a középkorban	30	Tréning az evezésben	249
Sport az ókorban	24	Tréning a gyorskorcsolyázásban	306
Sport az újkorban	32	Tréning a jég hockeyben	334
Sportegyesületek	II 358	Tréning műugrásban	219
Sport és divat	6	Tréning a teniszben	II 124
Sport és művészet	7	Tréning az uszásnál	197
Sportfórumok	II 293	Tréning a vívásban	II 29
Sportkifejezések	II 332	Tréningkönyv	63
Sportkönyvtárak	II 322	Tréningutasítás birkózásban	148
Sportok egészségtana	59	Tréningutasítás futballban	II 172
Sportpálya	45	Tréningutasítás vízpolóban	229
Sportszánkázás	329	Triathlon	74
Sport szervezete	II 284	Turahajó	239
Sportszövetségek	II 358	Turistaság	II 61
Sporttelepépítés	45	Ugrás	73
Sport története	24	Ugrások	93
Sportújságírás	II 330	Ugrósánc	283
Sprint	79	Ugrósport a primitív népeknél	12
Sprinter-stílus	96	Uzás	183
Sprint-triathlon	74	Uzásnemek	100
Stadion	38, 45	Uzás versenyszabályai	203
Stafétafutások	119	Uzó-világrekordok	202
Stamina	88	Uzoda	50
Start	82	Uzóstadion	48
Stretcher	241	Ügyességi torna	II 83
Súlydobás	108	Üvegömlövés	II 278
Súlyemelés	180	Vadászfegyver	II 44
Súlycsoportok birkózásban	136	Vadászverseny	II 237
Súlycsoportok az ökölvívásban	158	Váltott evezős hajó	239
Súlycsoportok súlyemelésnél	180	Védés	II 15, 21
Svédtorna	II 87	Verseny	II 301
Swing	160	Versenyek nők számára	74
Szabad birkózás	150	Versenyzés atlétikában	74
Szabadgyakorlatok	II 81	Vérzés	65
Szabadgyakorlatok a műkorcsolyázásban	322	Vezetékes verseny	II 236
Szaltó	141, 217	Villámütés	69
Szánkózás	329	Vitorlázás	262, 267
Szertornagyakorlatok	II 82	Vízbőlméntés	208
Szeszesitalok	61	Vízpoló	224
Szklatura	II 69	Vízpoló-játékszabályok	234
Szkliff	239	Vízi sportok	183
Szphairisztika	29	Vízi sportok a primitív népeknél	15
Szökdelés	II 88	Vitörvívás	II 19
Szupplé	142	Vívás	II 1
Szurás	II 16	Vívás nemzetközi helyzete	II 31
Talajtornagyakorlatok	II 82	Vívás története	II 1
Talpas ugrás	215	Vívás versenyszabályai	II 33
Távoluglás	II 239	Weitersúly az ökölvívásban	158
Távolugrás	93		